



**EĞİTİM HUKUKU BAĞLAMINDA ÇOCUK HAKLARI EĞİTİMİ:
BİR EYLEM ARAŞTIRMASI**

Erdem HAREKET

**DOKTORA TEZİ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

Nisan, 2018

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 12 ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı: Erdem

Soyadı: HAREKET

Bölümü: Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı

İmza:

Teslim tarihi:

TEZİN

Türkçe Adı: Eğitim Hukuku Bağlamında Çocuk Hakları Eğitimi: Bir Eylem Araştırması

İngilizce Adı: Children's Rights Education in the Context of Educational Law: An Action Research

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Erdem HAREKET

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Erdem HAREKET tarafından hazırlanan “Eğitim Hukuku Bağlamında Çocuk Hakları Eğitimi: Bir Eylem Araştırması” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi İlköğretim Anabilim Dalı, Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı’nda Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof.Dr. Selma YEL

(Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

.....

Başkan: Prof.Dr. Bekir BULUÇ

(Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

.....

Üye: Doç.Dr. Mehmet Akif SÖZER

(Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

.....

Üye: Doç.Dr. Deniz TONGA

(Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, Kırıkkale Üniversitesi)

.....

Üye: Dr.Öğr.Üyesi Abdullah ÖMERCİOĞLU

(Kamu Hukuku Bölümü, Kırıkkale Üniversitesi)

.....

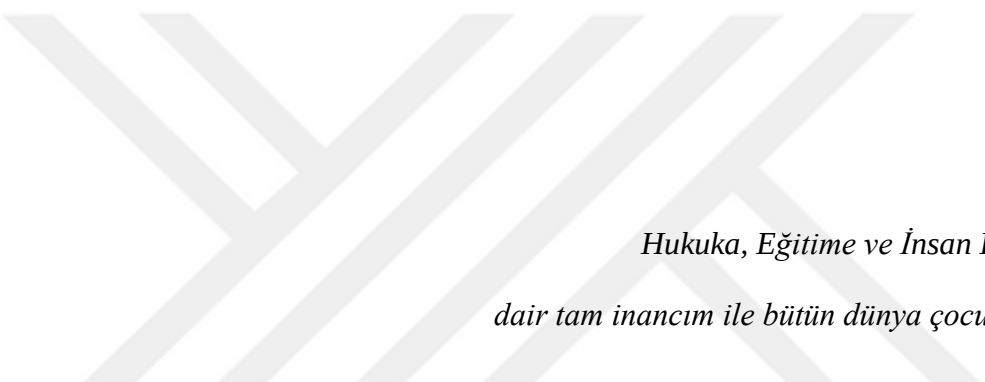
Tez Savunma Tarihi: 03/04/2018

Bu tezin İlköğretim Anabilim Dalı, Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı’nda Doktora tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof.Dr. Selma YEL

.....

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü



*Hukuka, Eğitime ve İnsan Haklarına
dair tam inancım ile bütün dünya çocuklarına...*

TEŞEKKÜR

Doktora öğrenimim süresince bana her konuda destek olan ve akademik yaşamıma çok değerli katkılarda bulunan kıymetli hocam ve tez danışmanım Prof.Dr. Selma YEL'e en içten saygılarımı ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Tez çalışmam süresince değerli görüşleri ve önerileri ile bana destek olan hocalarım sayın Doç.Dr. Mehmet Akif SÖZER'e ve Doç.Dr. Deniz TONGA'ya sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Tez çalışmam süresince değerli görüşleri ve önerileri ile bana destek olan ve bu aşamadan sonraki uzmanlaşma adımlarıma ve akademik hayatımda gerçekleştireceğim çalışmalara ilişkin anlayışıma önemli katkılar sağlayan kıymetli hocam Prof.Dr. İsmail AYDOĞAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Tez çalışmam süresince büyük bir özveri ile bana destek olan ve tezime çok değerli katkılarda bulunan Kırıkkale Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyesi hocam Dr.Öğr.Üyesi Abdullah ÖMERCİOĞLU'na ve kıymetli hukukçu arkadaşım Arş.Gör. Yasin AYDOĞDU'ya içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Yüksek lisans ve doktora öğrenimim boyunca bana sağladığı bütün desteklerden ötürü Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumuna (TÜBİTAK) teşekkürlerimi sunuyorum.

Çalışmalarım süresince her zaman yanımda olan ve her koşulda bana destek olan sevgi dolu aileme sonsuz minnetlerimi ve teşekkürlerimi sunuyorum.

**EĞİTİM HUKUKU BAĞLAMINDA ÇOCUK HAKLARI EĞİTİMİ:
BİR EYLEM ARAŞTIRMASI
(Doktora Tezi)**

**Erdem HAREKET
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
NİSAN 2018**

ÖZ

Bu araştırmada, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi doğrultusunda hazırlanmış çocuk hakları hikâye serisi ile gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi ile çocukların, kendi haklarına yönelik farkındalıklarının nasıl geliştirilebileceğinin ve bu süreçte karşılaşılabilecek güçlüklerle ilişkin hangi çözüm önerilerinin geliştirilebileceğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yaklaşımına uygun olarak tasarlanan araştırma, eylem araştırması desenine sahiptir. Araştırma 2017-2018 eğitim-öğretim yılı güz döneminde bir devlet ilkokulunda gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu, ölçüt örneklem yöntemi ile belirlenmiş dördüncü sınıf düzeyinde öğrenim görmekte olan on beş çocuk ve bir sınıf öğretmeni oluşturmuştur. Araştırma verilerinin edinilmesinde yapılandırılmamış gözlem kayıtlarından, günlük formlarından, açık uçlu sorulardan oluşan anket formlarından, eğitim süreci içerisinde edinilen öğrenci ürünlerinden, yarı yapılandırılmış görüşme formlarından, zihin haritası, bağımsız kelime ilişkilendirme testinden ve hikâye değerlendirme formundan yararlanılmıştır. Araştırma sürecinde elde edilen nitel verilerin analizleri içerik analizi tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sürecinde elde edilen veriler, çocuk hakları eğitimi öncesi, eğitim süreci ve eğitim süreci sonrası olmak üzere üç aşamalı olarak sürekli karşılaştırma yöntemi ile incelenmiştir. Araştırmada, çocuk hakları eğitimi öncesi ön bulgular incelendiğinde, katılımcı çocukların çocuk hakları konusuna ilişkin algılarının ve farkındalık durumlarının geliştirilmesi gereken bir düzeyde olduğu belirlenmiştir. Bu noktada çocukların okula gitme hakkı, oyun oynama hakkı, gezmeye hakkı, televizyon izleme hakkı ve eğitim hakkı gibi sınırlı sayıda

hakka yönelik farkındalığa sahip oldukları belirlenmiştir. Ayrıca hakların ve sorumlulukların çocuklar tarafından büyük oranda aynı anlamlara sahip unsurlar olarak görüldüğü, bu noktada ders çalışma, ödev yapma ve erken kalkma gibi faaliyetlerin bir hak olarak algılandığı tespit edilmiştir. Bir diğer araştırma bulgusu olarak çocukların, kendilerinin ve arkadaşlarının, şüana kadar bir çocuk hakları eğitimi almadıkları için kendi haklarına ilişkin yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ve okulda çocuk haklarının kendilerine öğretilmesi gerektiğini düşündüklerini ifade ettikleri ve bu eğitimi alma konusunda da istekli olduklarını işaret eden ifadeler ortaya koydukları tespit edilmiştir. Katılımcı çocukların büyük çoğunluğunun, okulda ve sınıf içerisinde gerçekleştirilen faaliyetlerde çocuk haklarına dikkat edilmediğini belirten yanıtları ise araştırmada elde edilen bir diğer önemli bulgudur. Benzer şekilde araştırma sürecinde yer alan öğretmenin eğitim öncesinde, çocuk haklarına ilişkin yeterli bilgi ve farkındalığa sahip olmadığı belirlenmiştir. Bu doğrultuda, çocukların sahip olması gereken negatif statü hakları kapsamında ele alınabilecek bazı temel haklar dışında öğretmenin pozitif statü hakları ve dayanışma hakları çerçevesinde ele alınabilecek haklara ilişkin yeterli bilgi düzeyine ve farkındalığa sahip olmadığı belirlenmiştir. Sınıf öğretmeni tarafından ayrıca, öğrencilerinin kendi haklarına ilişkin yeterli farkındalığa ve bilgi düzeyine sahip olmadıklarını, çocuk haklarının ve bu hakların çocuklara erken yaşlarda öğretilmesinin son derece gerekli ve önemli olduğuna, kendisini çocuk hakları eğitimi verebilecek yetkinlikte görmediğine, öğretim programı ve ders kitabı içeriklerinin çocuk hakları açısından yeterli kapsama sahip olmadığına ve ders süreçlerinde çocuk hakları konusunda öğretici faaliyetleri gerçekleştirme durumunun çok sınırlı olduğuna ilişkin değerlendirmelerde bulunduğu tespit edilmiştir. Bu doğrultuda araştırmada, çocuk hakları serisine ve bunlara dayalı olarak hazırlanmış etkinliklerle çocuk hakları eğitimi eylem planı uygulanmaya konmuştur. Bu doğrultuda çeşitli veri kaynakları ile çocukların kendi haklarına ilişkin algı ve farkındalık gelişimi durumları izlenmiş, eğitim sürecinin araştırmanın paydaşları ile sürekli değerlendirilmesi yapılmış ve bu doğrultuda eğitim sürecine ilişkin düzenlemelere gidilmiştir. Eğitim süreci sonunda da, çocukların kendi haklarına ilişkin algı gelişimlerinin ve farkındalık durumlarının ne şekilde gelişim gösterdiğinin belirlenmesine, eğitim sürecine ilişkin genel değerlendirmelerinin ve önerilerinin belirlenmesine ve eğitim sürecinde karşılaşılan problemlere yönelik araştırma bulguları elde edilmiştir. Eğitim sürecinde edinilen bulgular incelendiğinde, uygulanan çocuk hakları eğitimi eylem planının çocuklar tarafından ve öğretmen tarafından olumlu karşılandığı, eğitim sürecindeki ders süreçlerinden keyif ve verim alındığı, hazırlanan etkinliklerin çocuklar tarafından istekle ve istenilen nitelikte gerçekleştirildiği ve çocukların kendi haklarına ilişkin algı ve farkındalık durumlarında gelişimin gözlenmeye başladığı tespit edilmiştir. Eğitim süreci sonucunda elde edilen araştırma bulguları incelendiğinde ise, çocuk hakları serisi ile gerçekleştirilen eğitim sayesinde çocukların kendi haklarına ilişkin algı ve farkındalık durumlarında belirgin şekilde gelişimin sağlandığı belirlenmiştir. Bu noktada, çocuk hakları eğitimi süreçlerinde edebî ürünlerden yararlanılmasının, çocuk haklarına ilişkin algı gelişiminde ve farkındalığın oluşturulmasında etkili bir yaklaşım olacağı söylenebilir. Bu tespit doğrultusunda, eğitim hukuku bağlamında taraf olduğumuz uluslararası andlaşmaların ortaya koyduğu gerekliliklerden hareketle gerçekleştirilmesi yükümlülüğüne sahip olduğumuz çocuk hakları eğitimi süreçlerinde, hikâyelerden etkin bir biçimde yararlanılabileceği önerisi geliştirilebilir. Ayrıca bu yaklaşımın çocuk hakları konusuna ilişkin farkındalık oluşturma noktasındaki etkililiğinin belirlenmesine ve bu konuda yeni yazılı ürünlerin oluşturulması süreçlerine sahip farklı araştırmaların gerçekleştirilebileceği önerisinde bulunulabilir.

Anahtar Kelimeler : Eğitim, hukuk, eğitim hukuku, çocuk, çocuk hakları, çocuk hakları eğitimi, Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi

Sayfa Adedi :418

Danışman : Prof.Dr. Selma YEL



**CHILDREN'S RIGHTS EDUCATION IN THE CONTEXT OF
EDUCATIONAL LAW: AN ACTION RESEARCH
(Ph.D Thesis)**

**Erdem HAREKET
GAZI UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES
APRIL 2018**

ABSTRACT

The purpose of this study is to examine in detail how children's perceptions and awareness can be developed for their rights through a children's rights education which makes use of a series of stories about children's rights prepared in line with United Nations Children's Rights Declaration, as set forth within the context of educational law, and to find out which solutions can be developed related with the difficulties encountered during this process. The study, which was prepared in accordance with qualitative research approach, has action research design. The study was conducted in a state primary school during the fall semester of 2017-2018 academic year. The study group consisted of fifteen fourth graders and a class teacher determined through criterion sampling method. The data of the study were collected through structured observation records; student, teacher and researcher diaries; semi-structured interview forms; mind maps; independent word association test and story assessment form. The qualitative data obtained in the research process were analyzed with content analysis method. The data obtained were examined in three stages as pre-children's right education, during education and post-education with continuous comparison method. In the study, when pre-education results were examined, it was found that participants' perceptions and awareness were at a level that should be developed. At this point, it was found that children expressed limited number of rights such as the right to go to school, the right to play games, the right to travel, the right to watch television and the right to education. In addition, it was found that rights and responsibilities were considered as factors with the same meaning by children to a great extent and at this point, they considered activities such as studying, doing homework and getting up early as a

right. Another result showed that children stated that they did not have enough information about their rights since neither they nor their friends had been educated about children's rights so far and they thought that they should be taught about children's rights at school while they made expressions which showed that they were willing to be educated on this subject. Another significant result of the study is that a great majority of the participants stated that children's rights were not cared about in activities performed at school or in the classroom. Similarly, it was found that the teacher in the study group was did not have enough information and awareness about children's rights before education. It was found that the teacher did not have enough information and awareness about rights that can be addressed as positive status rights and rights of solidarity except some basic rights that can be addressed within negative status rights that children should have. In addition, the teacher stated that students did not have enough awareness and information about their rights; it was extremely necessary and important to teach children's rights to children at early ages; teaching programs and course book contents were not extensive enough about children's rights; there were very limited chances to make activities about children's rights during lessons and he did not consider himself qualified enough to give children's rights education. At this point, children's rights course of action was applied with children's rights story series and activities based on this series. Children's perceptions and awareness development about their rights were monitored through various data resources; the education process was assessed continually with those involved in the research; arrangements were made about the application process; results were found about the developments in children's perceptions and awareness of their rights, about their general assessments of the education process, about their recommendations related with the education process and about problems encountered during the education process. When the results of the education process were examined, it was found that the course of action applied was welcomed positively by the teacher and the students, they enjoyed the lessons during the education, the activities prepared were conducted willingly and as requested and developments were seen in children's perceptions about their rights. When the results of the post-education process were examined, it was found that through the education process with story series, the participants' perceptions and awareness about their rights developed significantly. In this regard, it is thought that making use of literary products during children's rights education process will be an effective approach in developing perception and awareness about children's rights. From this finding, the recommendation that during the children's right education process with reference to the necessity put forward by educational law, stories can be made use of effectively. In addition, it can be recommended to conduct different researches to find out the efficiency of this approach in creating awareness about children's rights.

Key Words : Education, law, educational law, child, children's rights, children's rights education, The Convention on The Rights of Child

Page Number :418

Supervisor : Prof.Dr. Selma YEL

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZ	vi
ABSTRACT	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xvi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xviii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	xx
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	4
1.2. Araştırmanın Amacı	9
1.3. Araştırmanın Önemi.....	10
1.4. Sayıtlar	15
1.5. Sınırlılıklar.....	16
1.6. Tanımlar	16
BÖLÜM II.....	19
KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	19
2.1. Eğitim Hukuku.....	19
2.2. Eğitim Hukuku Bağlamında Çocuk Hakları Eğitimi	39
2.3. İlgili Araştırmalar	43
2.3.1. Yurt İçi Araştırmalar	43
2.3.2. Yurt Dışı Araştırmalar	88

BÖLÜM III	115
YÖNTEM.....	115
3.1. Araştırmanın Modeli	115
3.1.1. Eylem Araştırması Süreci	118
3.1.1.1. <i>Eylem Araştırması Sürecinde Yararlanılan Hikâyeler ve Gerçekleştirilen Etkinlikler.....</i>	<i>123</i>
3.2. Araştırma Ortamı	126
3.3. Araştırmanın Çalışma Grubu.....	127
3.3.1. Araştırmaya Katılan Çocuklar	128
3.3.2. Araştırmanın Birlikte Yürütüldüğü Öğretmen	129
3.3.3. Araştırmacı	129
3.4. Veri Toplama Araçları	130
3.4.1. Zihin Haritası	130
3.4.2. Bağımsız Kelime İlişkilendirme Testi ve Yazma-Çizme Tekniği	131
3.4.3. Açık Uçlu Sorulardan Oluşan Anket Formları	132
3.4.4. Görüşme (Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formları)	133
3.4.5. Yapılandırılmamış Gözlem Kayıtları (Kamera Kayıtları).....	135
3.4.6. Öğrenci Ürünleri	136
3.4.7. Günlük Formları	136
3.4.8. Hikâye Değerlendirme Formu	137
3.5. Verilerin Toplanması.....	137
3.5.1. Eğitim Öncesi Hazırlık ve Verilerinin Toplama Süreci	138
3.5.2. Eğitim Süreci Verilerinin Toplanması	140
3.5.3. Eğitim Sonrası Verilerinin Toplanması ve Değerlendirilmesi	141
3.6. Verilerin Analizi.....	142
3.6.1. Çocuk Haklarına İlişkin Algı ve Farkındalık Durumlarının Gelişimi Boyutuna Yönelik Verilerin Analizi	143
3.6.1. Çocuk Hakları Eğitimi Sürecine, Bu Süreçte Yaşanan Problemlere ve Bunlara İlişkin Genel Görüş ve Değerlendirmelere Yönelik Verilerin Analizi	146
3.7. Geçerlik ve Güvenirlik	147
3.8. Etik Tedbirler.....	150
3.9. Araştırmacı Tespitleri	151

BÖLÜM IV	154
BULGULAR VE YORUM	154
4.1. Çocuk Hakları ve Çocuk Hakları Eğitimi Konusundaki Mevcut Algı ve Görüşlere İlişkin Araştırma Bulguları.....	155
4.1.1. Çocuk Hakları ve Çocuk Hakları Eğitimi Konusunda Katılımcı Çocukların Eğitim Öncesindeki Mevcut Algılarına ve Düşüncelerine İlişkin Bulgular	155
<i>4.1.1.1. Kavramsal Bağlamda Çocuk Hakları.....</i>	<i>160</i>
<i>4.1.1.2. Çocuk Hakları Bağlamında Öz Değerlendirme</i>	<i>161</i>
<i>4.1.1.3. Çocuk Hakları Bağlamında Akran Değerlendirmesi</i>	<i>163</i>
<i>4.1.1.4. Çocuk Olarak Haklarım ve Gündelik Hayata Yansımaları.....</i>	<i>164</i>
<i>4.1.1.5. Gerekliklik Algısı Ekseninde Çocuk Haklarının Öğretilmesi</i>	<i>165</i>
<i>4.1.1.6. İsteklilik ve Yararlılık Bağlamında Çocuk Hakları Eğitimi.....</i>	<i>167</i>
<i>4.1.1.7. Çocuk Hakları Perspektifinden Eğitim-Öğretim Faaliyetleri</i>	<i>168</i>
4.1.2. Çocuk Hakları ve Çocuk Hakları Eğitimi Konusunda Sınıf Öğretmeninin Eğitim Öncesindeki Mevcut Algılarına ve Düşüncelerine İlişkin Araştırma Bulguları.....	170
<i>4.1.2.1. Kavramsal ve Yasal Çerçeve Çocuk Hakları</i>	<i>171</i>
<i>4.1.2.2. Çocuk Hakları Açısından Öğrenci Yeterlikleri.....</i>	<i>171</i>
<i>4.1.2.3. Çocuk Haklarının Öğretimi ve Eğitim-Öğretim Unsurlarının Çocuk Haklarının Öğretilmesi Sürecindeki Rolü.....</i>	<i>172</i>
<i>4.1.2.4. Kavramsal ve Yöntemsel Yaklaşımlar Bağlamında Çocuk Hakları Eğitimi</i>	<i>173</i>
<i>4.1.2.5. Çocuk Hakları Eğitimi Açısından Öz Yeterlik Değerlendirmesi</i>	<i>174</i>
<i>4.1.2.6. Çocuk Hakları Açısından Sınıf İçi Ders Faaliyetleri</i>	<i>174</i>
<i>4.1.2.7. Çocuk Hakları Bağlamında Okul Kültürü ve Sınıf İklimi</i>	<i>175</i>
<i>4.1.2.8. Öğretim Programlarında ve Ders Kitaplarında Çocuk Hakları.</i>	<i>175</i>
4.2. Çocuk Hakları Eğitimi Süreci Kapsamında Edinilen Araştırma Bulguları	176
4.2.1. Çocuk Hakları Eğitimi Sürecinde Katılımcı Çocukların Çocuk Hakları Konusundaki Algılarının ve Farkındalık Durumlarının Gelişimine Yönelik Bulgular	176
4.2.2. Çocuk Hakları Eğitimi Süreci İçerisindeki Değerlendirmelere ve Önerilere İlişkin Bulgular	224

4.3. Çocuk Hakları Eğitimi Süreci Sonunda Elde Edilen Araştırma Bulguları	248
4.3.1. Çocuk Hakları Eğitimi Süreci Sonunda Katılımcı Çocuklardan	
Edinilen Araştırma Bulguları	248
4.3.1.1. Eğitim Süreci Sonunda Katılımcı Çocukların Çocuk Hakları	
Konusundaki Algı ve Farkındalık Durumlarına İlişkin Bulgular	
.....	248
4.3.1.2. Çocuk Hakları Konusundaki Algı ve Farkındalık Durumlarının	
Geliştirilmesine Yönelik Olarak Gerçekleştirilen Eğitim Sürecine	
Yönelik Genel Görüş ve Değerlendirmeler	253
4.3.1.2.1. Genel Görüşler ve Değerlendirmeler Ekseninde Çocuk	
Hakları Eğitimi Süreci.....	254
4.3.1.2.2. Çocuk Hakları Eğitimi Sürecinde Gerçekleştirilen	
Etkinliklere Yönelik Değerlendirmeler	256
4.3.1.2.3. Çocuk Hakları Eğitimi Süreci Sonunda Öğrenilen Haklara	
Yönelik Değerlendirmeler	257
4.3.1.2.4. Öğrenilen Hakların Gündelik Yaşama Etkileri Açısından	
Değerlendirmeler	259
4.3.1.2.5. Çocuk Hakları Eğitimi Sürecine Yönelik Öneriler	261
4.3.2. Çocuk Hakları Eğitimi Süreci Sonunda Sınıf Öğretmeninden Edinilen	
Araştırma Bulguları.....	263
4.3.2.1. Çocuk Hakları Konusundaki Algı ve Farkındalık Durumlarının	
Geliştirilmesi Amacıyla Gerçekleştirilen Eğitim Sürecine Yönelik	
Görüş ve Değerlendirmeler.....	263
4.3.2.1.1. Çocuk Hakları Eğitimi Sürecine Yönelik Genel Görüş ve	
Değerlendirmeler	264
4.3.2.1.2. Çocuk Hakları Eğitimi Sürecinin Çocuklar Açısından	
Verimliliğine İlişkin Değerlendirmeler	265
4.3.2.1.3. Eğitim Sürecinin Çocuk Hakları Konusunda ve Mesleki	
Gelişim Bağlamındaki Katkısına İlişkin Değerlendirmeler	
.....	265
4.3.2.1.4. Çocuk Hakları Eğitiminin Kişisel Yaşama ve Çocukların	
Gündelik Yaşamına Yansımaları Konusuna Yönelik	
Değerlendirmeler	266

4.3.2.1.5. Çocuk Hakları Eğitimi Sürecinin Etkililiğinin Artırılmasına Yönelik Görüş ve Öneriler	267
4.4. Çocuk Hakları Eğitimi Sürecinde Karşılaşılan Problemlere İlişkin Araştırma	
Bulguları	268
4.4.1. Eğitim Sürecinde Yararlanılan Öğretim Kaynakları ve Gerçekleştirilen Etkinliklerle İlgili Karşılaşılan Problemler	269
4.4.2. Katılımcı Çocuklar İle İlgili Karşılaşılan Problemler	270
4.4.3. Sınıf öğretmeni ile ilgili karşılaşılan problemler	272
BÖLÜM V	276
SONUÇ VE TARTIŞMA.....	276
5.1. Öneriler	292
5.1.1. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler.....	292
5.1.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler	293
KAYNAKÇA	295
EKLER.....	317

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. <i>Eğitim Sürecinde Gerçekleştirilen Gözlem Süreleri</i>	146
Tablo 2. <i>Çocukların Eğitim Öncesinde Çocuk Haklarına İlişkin Mevcut Bilişsel Yapıları ve Zihinsel Algıları Doğrultusunda Oluşturulan Kategoriler</i>	155
Tablo 3. <i>Çocukların Eğitim Öncesinde Çocuk Hakları Konusundaki Mevcut Bilişsel Yapılarına ve Zihinsel Algılarına Yönelik Kategorilere ve Kodlara İlişkin Dağılım</i>	156
Tablo 4. <i>Eğitim Öncesinde Çocuk Haklarına İlişkin Olarak Yazma-Çizme Tekniği İle Çocuklardan Elde Edilen Cümle Kalıplarına Ait Bulgular</i>	158
Tablo 5. <i>Eğitim Öncesinde Çocuklara Uygulanan Anket Formundan Edinilen Bulgular Doğrultusunda Oluşturulan Kategoriler</i>	159
Tablo 6. <i>Kavramsal Bağlamda Çocuk Hakları Kategorisine İlişkin Bulgular</i>	160
Tablo 7. <i>Çocuk Hakları Bağlamında Öz Değerlendirme Kategorisine İlişkin Bulgular</i> .	162
Tablo 8. <i>Çocuk Hakları Bağlamında Akran Değerlendirmesi Kategorisine İlişkin Bulgular</i>	163
Tablo 9. <i>Çocuk Olarak Haklarım ve Gündelik Hayata Yansımaları Kategorisine İlişkin Bulgular</i>	164
Tablo 10. <i>Gereklilik Algısı Ekseninde Çocuk Haklarının Öğretilmesi Kategorisine İlişkin Bulgular</i>	166
Tablo 11. <i>İsteklilik ve Yararlılık Bağlamında Çocuk Hakları Eğitimi Kategorisine İlişkin Bulgular</i>	167

Tablo 12. <i>Çocuk Hakları Perspektifinden Eğitim-Öğretim Faaliyetleri Kategorisine İlişkin Bulgular</i>	169
Tablo 13. <i>Eğitim Öncesinde Öğretmen İle Gerçekleştirilen Görüşmeden Edinilen Bulgular Doğrultusunda Oluşturulan Kategoriler</i>	170
Tablo 14. <i>Özel Eğitim Alma ve Özel Bakım Görme Hakkına Yönelik Olarak Çocuklar Tarafından Tasarlanmış Sloganlar</i>	206
Tablo 15. <i>Eğitim Sonrası Çocukların Kendi Haklarına Yönelik Bilişsel Yapılarına ve Zihinsel Algılarına İlişkin Olarak Edinilen Bulgular Doğrultusunda Oluşturulan Kategoriler</i>	249
Tablo 16. <i>Çocukların Eğitim Süreci Sonunda Çocuk Hakları Konusundaki Bilişsel Yapılarına ve Zihinsel Algılarına Yönelik Kategorilere ve Kodlara İlişkin Dağılım</i>	250
Tablo 17. <i>Sonunda Çocuk Haklarına İlişkin Olarak Yazma-Çizme Tekniği İle Çocuklardan Elde Edilen Cümle Kalıplarına Ait Bulgular</i>	252
Tablo 18. <i>Eğitim Sonrasında Çocuklara Uygulanan Anket Formundan Edinilen Bulgular Doğrultusunda Oluşturulan Kategoriler</i>	253
Tablo 19. <i>Genel Görüşler ve Değerlendirmeler Ekseninde Çocuk Hakları Eğitimi Süreci Kategorisine İlişkin Bulgular</i>	254
Tablo 20. <i>Çocuk Hakları Eğitimi Sürecinde Gerçekleştirilen Etkinliklere Yönelik Değerlendirmeler Kategorisine İlişkin Bulgular</i>	256
Tablo 21. <i>Çocuk Hakları Eğitimi Sonunda Öğrenilen Haklara Yönelik Değerlendirmeler Kategorisi Altında Yer Alan Bulgular</i>	258
Tablo 22. <i>Eğitim Sürecinde Öğrenilen Hakların Gündelik Yaşama Etkileri Açısından Değerlendirmeler Kategorisine İlişkin Bulgular</i>	260
Tablo 23. <i>Çocuk Hakları Eğitimi Sürecine Yönelik İstek ve Öneriler Kategorisine İlişkin Bulgular</i>	261
Tablo 24. <i>Eğitim Sonrası Öğretmen İle Gerçekleştirilen Görüşmeden Edinilen Bulgular Doğrultusunda Oluşturulan Kategoriler</i>	263

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Eğitim, hukuk ve toplumsal düzen ilişkisi	22
Şekil 2. Eğitim hukukunun kapsam gösterimi	24
Şekil 3. Eğitim hukukunun kaynakları	27
Şekil 4. Hukuk düzeni piramidi	29
Şekil 5. Eğitim hukukunun temel konu kaynakları gösterimi	31
Şekil 6. Eylem araştırması türleri	118
Şekil 7. Eylem araştırmasının aşamaları	119
Şekil 8. Araştırma süreci gösterimi	121
Şekil 9. Araştırmanın gerçekleştirildiği sınıf ortamından bir görünüm	127
Şekil 10. “Eğitsel bir animasyonda çocuk hakları” etkinliği öğrenci ürünü örneği (a) ..	178
Şekil 11. “Eğitsel bir animasyonda çocuk hakları” etkinliği öğrenci ürünü örneği (b) ..	179
Şekil 12. “Çocuk haklarını resmediyorum” etkinliği öğrenci ürünü örneği (a)	183
Şekil 13. “Çocuk haklarını resmediyorum” etkinliği öğrenci ürünü örneği (b)	184
Şekil 14. “Çocuk haklarını eşliyorum” etkinliği öğrenci ürünü örneği (a)	188
Şekil 15. “Çocuk haklarını eşliyorum” etkinliği öğrenci ürünü örneği (b)	189
Şekil 16. Üçüncü hafta öğretmen günlük formundan bir görünüm	191
Şekil 17. “Karikatürlerde çocuk hakları” etkinliği öğrenci ürünü örneği (a)	194
Şekil 18. “Karikatürlerde çocuk hakları” etkinliği öğrenci ürünü örneği (b)	195
Şekil 19. “Çocuk hakkı bulmaca” etkinliği öğrenci ürünü örneği (a)	199

Şekil 20. “Çocuk hakkı bulmaca” etkinliği öğrenci ürünü örneği (b)	200
Şekil 21. “Sloganlarımızda çocuk hakları” etkinliği öğrenci ürünü örneği (a)	204
Şekil 22. “Sloganlarımızda çocuk hakları” etkinliği öğrenci ürünü örneği (b)	205
Şekil 23. “Bir çocuk hakkı resimlerde” etkinliği öğrenci ürünü örneği (a)	209
Şekil 24. “Bir çocuk hakkı resimlerde” etkinliği öğrenci ürünü örneği (b)	210
Şekil 25. “Örnek bir olayda çocuk hakkı” etkinlik formu	213
Şekil 26. “Çocuk hakları üzerine kısa bir sohbet” etkinliği öğrenci ürünü örneği (a)	217
Şekil 27. “Çocuk hakları üzerine kısa bir sohbet” etkinliği öğrenci ürünü örneği (b)	218
Şekil 28. “Çocuk hakkı bulmaca” etkinliğinden bir fotoğraf	233
Şekil 29. Beşinci hafta araştırmacı günlük formundan bir görünüm	235
Şekil 30. “Bir çocuk hakkı resimlerde” etkinliğinden bir fotoğraf	238
Şekil 31. Onuncu hafta öğrenci günlük formundan bir görünüm	245
Şekil 32. Onuncu haftada gerçekleştirilen ders arası etkinliğinden bir fotoğraf	247
Şekil 33. Eğitim sürecinde karşılaşılan öğretim araçları ve etkinliklere ilişkin problemler	269
Şekil 34. Eğitim sürecinde karşılaşılan katılımcı çocuklardan kaynaklı problemler	271
Şekil 35. Eğitim sürecinde karşılaşılan öğretmen kaynaklı problemler	273

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
BM	Birleşmiş Milletler
ÇHB	Çocuk Hakları Bildirgesi
ÇHS	Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
TCK	Türk Ceza Kanunu
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
s.	Sayfa

BÖLÜM I

GİRİŞ

İnsan hak ve özgürlüklerine saygılı, kendi haklarının bilincinde ve gerektiğinde bu hakları etkin bir biçimde savunabilen, sosyal yaşam içerisinde katılımcı, kendi gelişiminden sorumlu, sorumluluklarının farkında ve bu gelişim sürecine yön verebilen bireylerin toplumsal yaşam içerisinde yer alması, günümüz eğitim sistemi unsurları içerisinde formal ya da informal biçimde yer alan kazanımlar arasında yer almaktadır. Bu görüşü destekler nitelikte, Tezcan, Erdem, Sancaktar ve Önok (2011), insan hakları bilinciyle yetiştirilmeyen bireylerin, kendilerinin sahip oldukları hakları yeterli düzeyde kullanabilmelerinin ve bu hakların ihlali durumlarında koruyucu mekanizmaları işletebilmelerinin mümkün olmayacağını belirterek, insan haklarının en önemli güvencesinin, yine kendi haklarının bilincinde olan insanlar olduğuna dikkat çekmiştir.

Bu noktada, bireylerin erken yaşlardan itibaren, hak çerçevesinde geçirecekleri yaşantıların, bu konuda edinecekleri bütün tecrübelerin ve formal/informal ortamların bütününde gerçekleştirecekleri öğrenmelerin gelecek nesiller ve toplumsal yaşam ekolü açısından son derece önemli unsurlar olacağı düşünülmektedir. McGillivray (2013), çocukların hassas canlılar olduklarını ve yetişkinler tarafından yeterince anlaşılmadıklarını belirtmiş, bu nedenle çocuk haklarının ve çocuklara yönelik davranışlarımızın gelecek açısından önemli konular olduğuna dikkat çekmiştir. Merey (2016); kişisel ve toplumsal anlamdaki gelişimin sağlanmasının, çocukların kendi haklarını bilmeleri, bu hakları gerektiğinde savunabilmeleri ve başka kişilerin haklarına da aynı duyarlılığı sergilemeleri ile mümkün olabileceğini işaret etmiştir. Buradan hareketle yukarıda belirtilen değerlere, yeterliklere ve becerilere sahip bireylerin toplum yaşamında hâkim insan modelini temsil etmesinin, bireylere çok erken yaşlardan itibaren verilebilecek çocukların gelişimsel özellikleri, ilgi ve ihtiyaç durumları gözetilerek gerçekleştirilecek nitelikli bir çocuk

hakları eğitimi ile mümkün olabileceği söylenebilir. Peker Ünal (2010) tarafından çocuk hakları eğitimi, çocukların hangi haklara sahip olduklarının öğrenmelerini ve bu hakların gereklerine uygun davranışlar sergilemelerini sağlayacak faaliyetlerin tümü olarak açıklanmıştır. Washington (2010), çocuk hakları eğitimine daha fazla önem verilmesi gerektiğini ve bu eğitimin çocuklara erken yaşlardan itibaren verilebilmesi için gerekli adımların atılması gerektiğini belirtmiştir.

Eğitim-öğretim unsurları açısından çocuk hakları ve çocuk haklarına ilişkin farkındalık durumları önem arz eden bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim bu tespit, insan haklarının, eşitliğin ve demokrasi unsurlarının vazgeçilmez bir öneme sahip olduğu bu çağda, uluslararası hukukta bağlayıcılığa sahip andlaşmalarda ve sözleşmelerde de kendisini göstermektedir. Bu noktada, okul kültürünün, idareci yaklaşımlarının, öğretmen tutumlarının ve sınıf içi iklimin, çocuk haklarının gelişimi ve çocuk haklarının öğretimi açısından önemli unsurlar olduğu düşünülmektedir. Fazlıoğlu (2007) tarafından, ülkemizde öğretmen ve yöneticiler tarafından, çocuk haklarının öneminin kavranmış olmasına rağmen, bu konuya yönelik uygulama noktasında gerçekleştirilen faaliyetlerin istenen düzeyde olmadığına dikkat çekilmiştir. Belirtilen bu görüşle aynı doğrultuda, Uçuş (2016) çocukların, haklar konusunda öğretmenlerinin ve ebeveynlerinin davranışlarından ve önyargılardan etkilendiklerini belirtmiştir. Bu açıdan bakıldığında, sınıf içi faaliyetlerin ve tercih edilen öğretim yaklaşımlarının, öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin algı gelişimlerinin desteklenmesinde, bu konudaki farkındalık düzeylerinin artırılmasında, konuya ilişkin olumlu tutumların kazandırılmasında ve çocuk haklarına ilişkin yeterli bilgi düzeyine ve algılara sahip olabilmelerinde belirleyici bir unsur olacağı düşünülmektedir. Karaman Kepenekçi ve Baydık (2009) tarafından çocuk haklarına ilişkin olumlu tutumlara sahip olma ile çocuk hakları konusunda verilecek bir eğitime duyarlılık gösterme arasında doğrudan bir orantı olduğu ifade edilmiştir.

Çocuk hakları eğitimine ilişkin gerçekleştirilecek eğitim-öğretim süreçlerinin çok boyutlu olarak ele alınması gerektiği, gerçekleştirilecek bu süreçlerin, gerek okul idarecileri ve öğretmenler gerekse öğrenciler açısından, çocuk hakları konusuna ilişkin algıların ve farkındalık durumlarının gelişimine olumlu katkı sağlayacak bir kapsama ve nitelik düzeyine sahip olmasının önem ve gereklilik arz ettiği düşünülmektedir.

Diğer taraftan çocuk hakları konusuna yönelik gerçekleştirilecek nitelikli ve etkin bir öğretim sürecinde, sınıf içi öğrenme-öğretme faaliyetlerinin önemli bir diğer gereklilik

unsuru olduğu düşünölmektedir. Erbay (2012), Milli Eğitim Bakanlığı'nın çocuk haklarını yaygınlaştırma ve tanıtma yönündeki uygulamalarının ve öğretim programlarında bu konu ile ilişkili yer alan derslerin, çocuk haklarına ilişkin farkındalık ve bilinç oluşturma yönünde yetersiz kaldığına ve ders içi öğrenme öğretme yaklaşımlarının, bu amacı karşılamaktan uzak olması nedeniyle yoğun olarak eleştirildiğine dikkat çekmiştir. Çocuk hakları eğitiminin yanlış yöntemler ile gerçekleştirilmesi durumunda, çocukların insan haklarına yönelik algılarının ilerleyen zamanlarda istenmeyecek biçimde gelişmesine neden olabilecektir (Ersoy, 2012).

Bu noktadan hareketle, çocuk haklarına ilişkin konuların öğrencilere öğretimi süreçlerinde, özgün ve farklı öğretim yaklaşımlarından ve tekniklerinden yararlanılmasının önemli bir gerekliliği ifade ettiği düşünölmektedir. Bu görüşü destekleyen bir araştırma sonucu olarak, Uçuş (2009) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin, çocuk haklarına ilişkin yeterince bilgiye sahip olmadığı ve doğrudan çocuk haklarının öğretilmesine yönelik uygulamaları ortaya koymadıklarına ilişkin bulgular elde etmiştir. Bu noktada, çocuk hakları eğitiminde farklı eğitimsel yaklaşımların kullanılmasının etkili sonuçlar verebileceğine güzel bir örnek olarak, Torun ve Duran (2014) tarafından öğrencilere oyun ile desteklenmiş çocuk hakları öğretimi gerçekleştirilmiş ve bu yöntem sonucunda, araştırmacının uyguladığı çocuk hakları öğretiminin, öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumlarında olumlu etki oluşturduğu belirlenmiştir. Bu tespitler ışığında, bireylerin erken yaşlardan itibaren kendi haklarının bilincinde ve diğeri insanların haklarına saygılı ve duyarlı birer birey olarak sosyal yaşam içerisinde yer almalarının, çocuklara erken yaşlardan itibaren bu konuda sunulabilecek kapsamlı ve nitelikli bir çocuk hakları eğitimi ile mümkün olabileceği düşünölmektedir. Sarier (2010) tarafından, toplumsal yaşam içerisine insan haklarının ve demokrasinin gerçekleştirilmesini, toplum üyelerinin belirli bir eğitim düzeyine ulaşmaları ile mümkün olacağı ifade edilmiştir. Tezcan, Erdem, Sancaktar ve Önok (2011) insan haklarının, doğal olarak bu hak çatısı altında doğmuş olan çocuk haklarının, ulusal ve uluslararası düzeyde tanınmasının, bu hakların korunmasında ve hayat bulmasında yeterli olmadığı belirtilerek; bireyler arası ilişkilerde de haklara ilişkin duyarlılığın ve bilincin artırılmasının bir zorunluluk olduğuna dikkat çekilmiştir. Buradan hareketle, konunun temelde bir eğitim sorunu olduğuna vurgu yapılarak, hak temelli bir kültürün bireylere kazandırılmasındaki önemli unsurlardan birinin doğru bir insan hakları/çocuk hakları eğitimi olduğu ifade edilmiştir.

Bu bağlamda okul idarecilerinin, öğretmenlerin, ebeveynlerin ve çocukların, çocuk haklarına yönelik algı gelişimlerinin ve farkındalık durumlarının desteklenmesine yönelik ve bu eğitim süreçlerinde kullanılabilir yaklaşımların ve tekniklerin etkililiğinin belirlenmesi yönelik gerçekleştirilecek kapsamlı ve süreç temelli araştırmaların gerekliliğe ve öneme sahip olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada da, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi doğrultusunda tasarlanmış çocuk hakları hikâye serisi ile ilköğretim dördüncü sınıf düzeyinde öğrenim gören çocuklara yönelik bir çocuk hakları eğitimi gerçekleştirilmiştir. Hikâye serisinin, bir öğretim materyali olarak kullanıldığı bu araştırma ile katılımcı çocukların kendi haklarına yönelik algı ve farkındalık durumlarına olumlu yönde katkı sağlanabileceği düşünülmektedir.

1.1. Problem Durumu

Günümüzde bireylerin, kendi haklarına ilişkin yeterli algı ve farkındalık düzeyine sahip, başka canlıların haklarına saygılı, demokratik değer ve tutumlara sahip, özgüveni yüksek, sosyal yaşama aktif katılım gösteren, kendi kişisel gelişimine yön verebilen ve girişimci bireyler olarak dünya üzerinde yaşam sürmelerinin, erken yaşlardan itibaren aile ve eğitim ortamlarında alınabilecek gelişimsel özelliklere uygun, kapsamlı, nitelikli ve özgün çocuk hakları eğitimi süreçleri ile mümkün olabileceği düşünülmektedir. Nitekim eğitim hukuku bağlamında bakıldığında, temel hak ve özgürlükler konusunda ulusal hukukta yer alan yasalarla eşit güce sahip olan ve ülkemizin de taraf olduğu uluslararası sözleşmelerden bir tanesi olan Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi'nin 42. maddesi de sözleşmeye taraf devletlere tam olarak bu hususta sorumluluk atfetmektedir. Kaymak Özmen ve Yalçın (2011), gelecekte kendi haklarının bilincinde ve gerektiğinde bu hakları savunabilen bir neslin oluşturulmasında ilköğretim düzeyinde verilecek çocuk hakları eğitiminin büyük önem taşıdığını belirtmişlerdir. Yine Karaman Kepenekçi ve Baydık (2009) tarafından, çocuk haklarının korunması, yaygınlaştırılması ve konuya ilişkin farkındalığın oluşmasında eğitimsel faaliyetlerin son derece önemli olduğu belirtilmiştir.

Eğitim-öğretim süreçlerinin ve ortamlarının, çocuk hakları eğitiminde önemi yadsınamaz unsurlar olduğu görülmektedir. Ersoy (2012) tarafından, çocuklara haklarının eğitim ortamlarında öğretilmesi, bu hakları kullanabilme olanaklarına sahip olmaları gerektiği ve çocuk hakları eğitimi konusunda, öğretmenlerin mesleki yeterliliklerinin geliştirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Aynı doğrultuda olmaz üzere, Kaymak Özmen ve Yalçın (2011)

tarafından, okulların çocukların kendi haklarını öğrendikleri ve bu haklara uygulama alanı bulabildikleri mekânlar olması gerektiği ve Dinç (2015), okullarda çocukların haklarını ve sorumluluklarını öğrenmelerine yönelik uygulamalara yer verilmesi gerektiğini belirtilmiştir.

Okul idarecilerinin, öğretmenlerin, öğrencilerin, öğretim yaklaşım ve tekniklerinin, öğretim programı ve ders kitapları gibi diğer eğitim-öğretim unsurlarının çocuk hakları açısından hâlihazırdaki mevcut durumlarının göz önünde tutulması gerekmektedir.

İlk olarak, okul öncesi eğitimi ve ilkokul öğrenim düzeyinde yer alan çocukların, çocuk hakları konularına yönelik algılarının ve farkındalık durumları, bu hakların öğretimi süreçlerine yön verecek önemli bir unsur olacaktır. Gören (2012) tarafından çocukların, çoğunlukla temel hakların taşıyıcısı durumunda olduklarının yeterli düzeyde bilincinde olmadıkları ve hangi tür haklara sahip olduklarını bilmedikleri belirtilmiştir. Aynı doğrultuda Ejieh ve Akinola (2009), çocukların kendi haklarına ilişkin yeterli farkındalığa sahip olmadıklarını, çocuk haklarına ihtiyaç duymamalarından dolayı haklarını kullanmaya istekli olmadıklarını ve Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi'nin okullarda henüz amacına ulaşamamış olduğunu ifade etmişlerdir.

İkinci olarak, çocuk hakları konusuna ilişkin okul idarecilerinin ve öğretmenlerin, konuya ilişkin farkındalık durumlarının ve eğitim süreçlerindeki yaklaşımlarının çocuk haklarının öğretimi süreçlerine yön verecek bir diğer önemli unsur olduğu düşünülmektedir. Akman ve Ertürk (2011), öğretmenlerin çocuk haklarının, okul öncesi dönemden itibaren çocuklara öğretilmesi gerektiğini düşündükleri, ancak uygulama noktasında öğretmenler tarafından bu görüşlerin öğretme süreçlerine yansıtılamadığını belirtmiştir. Benzer bir ifade ile Dağlı (2015) çocuk haklarının korunması konusunda, öğretmenlerin okullardaki en duyarlı ve ilgili kişiler olacaklarına dikkat çekmiş ve buradan hareketle, mesleki yaşam öncesinde öğretmen adayı öğrencilere yönelik olarak çocuk hakları dersinin fakültelerde yer alması gerektiğini belirtmiştir.

Üçüncü olarak, öğretim programlarının, ders içerik ve kapsamlarının ve ders kitaplarının çocuk haklarının öğretimi konusunda yine önemli diğer unsurlar arasında görülmektedir. Uluç (2008), çocuk hakları açısından bakıldığında, öğretim programlarının hazırlanışında genel anlamda çocukların gelişim düzeylerinin temel ölçüt olarak alınmadığına, çocuk hakları ile ilişkili program kazanımlarının ise, bilimsel anlamda ders içerikleri ile tutarlı bir dağılım göstermediğine dikkat çekmiştir. Bu tespiti paralel olarak Batur Musaoğlu ve

Haktanır (2012) tarafından, okul öncesi eğitimi öğretim programının, Evrensel Sözleşme ile uyuma göstermeyen noktalarının olduğu belirtilmiş ve buradan hareketle, çocukların insan hakları kültüründe yetişebilmeleri için ilgili öğretim programının çocuk hakları çerçevesinde yeniden yapılandırılması gerektiği belirtilmiştir. Bir diğer araştırmada Durgut (2014), sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan kazanımların, çocuk hakları açısından diğer öğretim müfredatlarına temel oluşturabilecek bir kapsama kavuşturulması gerektiğini ve çocuk hakları eğitimi çerçevesinde yer alabilecek kazanımların da, bütün öğrenim düzeyinde yer alan öğrenciler için kapsayıcı hale getirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Yine Uluç (2008) öğretim programlarında, çocuk hakları eğitimine ilişkin olarak yer alan yaklaşımların, program kazanımlarına ve etkinliklere büyük oranda yansımamış olduğuna dikkat çekmiştir. Benzer doğrultuda, Nayır ve Karaman Kepenekçi (2011) tarafından, çocuk haklarının öğretimi noktasında ders kitabı içeriklerinin geliştirilmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir. Çocuk haklarının öğretilmesi süreçlerinde, çocukların gelişimsel özelliklerinin gözlemlenmesi gerektiği göz önüne alındığında, ders süreçlerinde tercih edilecek yaklaşım ve kullanılacak öğretim tekniklerinin de çocuk hakları eğitimi süreçlerinin önemli unsurlarından biri olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. Klasik yaklaşımlar dışında, çocuklarda alışkanlık yaratabilecek ve haklara saygı noktasında olumlu tutumlar geliştirebilecek farklı yöntemler ile çocuk hakları eğitiminin gerçekleştirilmesi gerektiği (Uçuş, 2014) ifade edilmiştir.

Bu noktadan hareketle çocuk hakları eğitimi süreçlerinin, çocukların gelişimsel özelliklerine uygun, ilgi ve ihtiyaçlarına cevap verebilecek, kalıcı ve etkin öğrenmeler oluşturacak bir içerikte gerçekleştirilmesi ile bu konuda etkili sonuçların alınabileceği düşünülmektedir. Kaymak Özmen ve Yalçın (2011), ilköğretim seviyesinde yer alan çocuklara yönelik olarak sunulacak çocuk hakları eğitiminde, aktif katılımın temel alındığı, çocuk edebiyatı ürünlerinden, oyunlardan, görsel materyallerden ve drama faaliyetlerinden etkin olarak yararlanılacak bir yaklaşımın esas alınması gerektiğine dikkat çekmiştir. Benzer noktadan hareketle Ersoy (2011) tarafından çocukların, çocuk haklarına ilişkin algılarının farklı yaşam ortamlarında nasıl geliştirilebileceğine yönelik araştırmaların gerçekleştirilebileceği ve çocuk hakları eğitiminin etkinlikler aracılığıyla gerçekleştirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Yeşil (2004), hak ve demokrasi eğitimi üzerine araştırmalar yürüten uzmanların, bu eğitim süreçlerinde drama, öyküleme ve sanatsal başka strateji yöntemlerinin kullanılabileceğine değindiklerini belirtmektedir.

Bu çerçevede, medya ve web destekli eğitim uygulamalarıyla, okul ortamlarında yürütülecek çeşitli eğitim faaliyetleri ve etkinlikleriyle, çeşitli sivil toplum örgütleri tarafından gerçekleştirilecek proje ve sosyal sorumluluk çalışmalarıyla ve ebeveyn katılımı çocuk hakları eğitim süreçleriyle, bireylerin erken yaşlardan itibaren kendi haklarına ilişkin yeterli farkındalığa sahip olabilmeleri, başkalarının haklarına duyarlı ve saygılı tutum sergilemeleri; toplumsal yaşamda çocuk haklarına ilişkin tutum ve algı düzeyinin yükselmesi ve çocuk hakları eğitimine yönelik faaliyetlerin yaygınlaşması mümkün olabilecektir. Elvan (2016), çocuk haklarının, uygun ders içi etkinliklerle çocuklara sunulmasının, hem çocukları eğitim süreçleri içerisinde daha aktif kılması hem de çocukların haklarını özümsemeleri açısından yararlı olacağını belirtmiştir.

Bu tespitler doğrultusunda, ilkokul düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin, gerek gelişimsel dönemlerine gerekse ilgi ve ihtiyaçlarına cevap vermesi açısından, çocuk haklarının öğretimi süreçlerinde edebî ürünlerin bir öğretim materyali olarak kullanılmasının, çocuk haklarının öğrencilere öğretimi açısından yararlı bir yaklaşım olabileceği düşünülmektedir.

Bu görüşü destekler nitelikte Top (2009), derslerde edebî metinlerden daha fazla yararlanılması gerektiğine, öğretmenlerin öğretme süreçlerinde edebî metinlerden yararlanma konusunda bilinçlendirilmelerine ve öğretmenlerin derslerde edebî metinlerden yararlanma konusunda mesleki gelişimlerinin desteklenmesi gerektiğine dikkat çekmiştir. Göksoy (2013), günümüzde öğretmenlerin ve ders kitaplarının, bilgi edinmenin temel ön koşulları olmaktan çıktığına dikkat çekmektedir. Hiç kuşkusuz bu edebî ürünlerden birisi de, estetik ve eğitici özellikleri açısından çocuk hikâyelerdir. Özkan (2014) tarafından, hikâyelerin sosyal bilgiler öğretiminde faydalanılabilecek etkili kaynaklardan olduğu belirtilmiş ve belirlenen niteliği sahip hikâyelerin, öğretim programları aracılığıyla öğrencilere sunulabilmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir. Şimşek (2015), edebiyat ve edebî ürünlerin sosyal bilgiler eğitiminde önemli bir rol oynadığını belirtmektedir. Demirel ve arkadaşları (2010) hikâyelerin, çocuklar açısından hem eğitici hem de eğlendirici olduğunu belirtmişlerdir. Bu noktada, hikâye temelli öğretim yaklaşımı ile gerçekleştirilecek süreçler ile çocukların eğlenerek ve aktif katılım göstererek öğrenmelerinin mümkün kılınabileceği düşünülmektedir. Bu görüşü destekler nitelikte Demir ve Akengin (2014), sosyal bilgiler öğretiminde hikâye kullanımının, öğrenci açısından olumlu sonuçlar oluşturduğunu ve hikâyelerin, edebî açıdan olduğu kadar eğitim yönünden de önemli öğretim araçlarından bir tanesi olduğunu belirtmişlerdir. Aynı doğrultuda Sever (2002) çocuk kitaplarının,

ÇHS'si ekseninde çocukların, bedensel ve ruhsal açıdan sağlıklı ve dengeli, haklarının bilincinde, başkalarının haklarına saygılı, sorumluluklarının farkında ve demokrasi kültürünü benimsemiş bir birey olarak yetişmelerinde sorumluluk taşıyan unsurlardan bir tanesi olduğunu belirtmiştir.

Bu tespitlerden hareketle, çocuk haklarının öncelikle sahiplerine öğretimi süreçlerinde edebî ürünlerden yararlanılmasının çocukların, konuya yönelik gerek algı gelişimlerinin desteklenmesi gerekse de farkındalık düzeylerinin yükseltilmesi noktasında faydalı sonuçlar verecek bir yaklaşım olacağı düşünülmektedir. Bu görüşe paralel doğrultuda, Türkyılmaz ve Kuş (2014) kitapların, çocuklara geniş bir bakış açısı sunmalarının yanı sıra, temel insan hakları ve çocuk hakları eğitimi süreçlerinde yararlanılacak önemli birer araç olduğunu ayrıca Fırat (2013), çocuk hakları konusunun derslerde edebî metinlerle birlikte öğretilmesinin, konuların çocuklar tarafından zevkle, istekle öğrenmelerine katkı sağlayacağı ve bu sayede kalıcı öğrenmelerin daha kolay gerçekleştirilebileceğini ifade etmişlerdir. Bu noktadan hareketle, çocuklara sunulacak nitelikli ve etkin bir çocuk hakları eğitimi sürecinin, çocuk yazınsal ürünlerinin de kullanıldığı süreçler olması gerektiği söylenebilir.

Çocuk hakları ve çocuk hakları eğitimi bağlamında gerçekleştirilmiş, yurt içinde ve yurt dışında ulaşılabilen araştırmalar incelendiğinde ise öğrencilerin, öğretmenlerin, okul idarecilerinin ve ebeveynlerin çocuk hakları konusuna ilişkin davranışlarının, bilgi düzeylerinin, algı ve düşüncelerinin ve tutumlarının incelendiği, okul kültürü ve sınıf iklimini çocuk hakları açısından ele alındığı, yazılı ve görsel medya ürünlerinin ve öğretim programlarının çocuk hakları açısından incelendiği, çocuk hakları eğitimine ilişkin bazı uygulamaların, web destekli öğretim tasarımların ve eğitim programı tasarımlarının gerçekleştirilmesi ve farklı unsurlarca değerlendirilmesine yönelik araştırmaların gerçekleştirildiği ve bu kapsamda gerçekleştirilecek bir eğitim süreci için bazı yaklaşım ve materyallerin tasarlanmasına ilişkin önerilerin geliştirildiği bilimsel çalışmaların alan yazında mevcut olduğu görülmektedir.

Diğer taraftan, çocuk hakları eğitimine yönelik olarak; eylem araştırması süreci ile gerçekleşmesi istenen gelişimin ya da sorun gidermenin hedeflendiği süreç temelli araştırmaların, çocuk hakları eğitiminde edebî ürünlerin kullanılmasının ve bu yöntem ekseninde gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi süreçlerinin çocuk haklarına yönelik bilgi düzeyi, algı, tutum vb. gelişiminin olumlu yönde desteklenmesi açısından etkililiğinin

incelendiği araştırmaların son derece sınırlı bir çerçevede kaldığı gör÷lmektedir. Bu noktada Uçuş (2016), çocukların çocuk hakları konusunda kapsamlı bilgi birikimine sahip olmadıklarını belirtmiş, çocuk haklarına ilişkin algıların neden-sonuç bağlamında değişiminin incelenebileceği boylamsal araştırmaların gerçekleştirilebileceğine dikkat çekmiştir. Topsakal (2012) tarafından, ilk ve orta öğretim düzeyinde hak konusunda araştırmaların yapılması ve Peker (2012) tarafından, çocuk hakları konusunda nitel araştırma yaklaşımına uygun daha derin ve kapsamlı incelemeleri içeren çalışmaların gerçekleştirilebileceği belirtilmiştir. Benzer doğrultuda, Dönertaş ve Aksel (2011) tarafından çocukların, çocuk hakları konusundaki farkındalık durumlarının belirlenmesine yönelik araştırmaların gerçekleştirilmesi gerektiği ve bu araştırmalar yoluyla da, çocuk haklarının öğretilmesi konusundaki geliştirilecek uygulamaların yaygınlaştırılması amaçlı çalışmaların gerçekleştirilebileceği belirtilmiştir.

BM Çocuk Hakları Bildirgesi doğrultusunda tasarlanan çocuk hakları hikâye serisi ile gerçekleştirilecek çocuk hakları eğitiminin, çocukların kendi haklarına yönelik algılarının geliştirilmesi ve bu konudaki farkındalık durumlarının geliştirilmesi noktasında olumlu sonuçlar sağlayabilecek bir yaklaşım olup olmayacağının incelenmesi bu araştırmanın ana problem durumunu ifade etmektedir. Bu araştırma sürecinde de, ÇHB doğrultusunda tasarlanan hikâye serisi ile gerçekleştirilecek çocuk hakları eğitimi, çocukların kendi haklarına ilişkin algı ve farkındalık durumlarında zaman içinde bir gelişim veya değişim oluşturmakta mıdır? Nasıl? ana problemi üzerinde durulmuştur.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, ÇHS' nin 42. Maddesi'nden hareketle gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi maddeleri doğrultusunda oluşturulan çocuk hakları hikâyeleri ile gerçekleştirilecek çocuk hakları eğitiminin, dördüncü sınıf düzeyinde öğrenim gören çocukların kendi haklarına ilişkin algı ve farkındalık durumlarında zaman içinde nasıl bir gelişim/değişim oluşturabildiğinin, bu eğitim sürecinde karşılaşılabilecek güçlüklerin ve bunlara yönelik çözüm önerilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu ana amaç doğrultusunda aşağıda yer alan şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Araştırma grubunda yer alan çocukların, çocuk haklarına ilişkin mevcut algıları ve farkındalık durumları nasıldır?

2. Araştırma sürecinde yer alan öğretmenin, çocuk hakları ve çocuk hakları eğitimi konusundaki mevcut algıları ve farkındalık durumu nasıldır?
3. BM Çocuk Hakları Bildirgesi doğrultusunda tasarlanan çocuk hakları serisi ile gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi, araştırma sürecinde yer alan çocukların kendi haklarına ilişkin algı ve farkındalık gelişimine katkı sağlamakta mıdır? Nasıl?
4. BM Çocuk Hakları Bildirgesi doğrultusunda tasarlanan çocuk hakları serisi ile gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi sürecinde karşılaşılan güçlükler nelerdir?
5. BM Çocuk Hakları Bildirgesi doğrultusunda tasarlanan çocuk hakları serisi ile gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi sürecinde karşılaşılan güçlüklerle yönelik olarak geliştirilen çözüm önerileri nelerdir?
6. BM Çocuk Hakları Bildirgesi doğrultusunda tasarlanan çocuk hakları serisi ile gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi sürecine ilişkin katılımcı çocukların ve sınıf öğretmenin görüş ve önerileri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Hâlihazırda içerisinde bulunduğumuz çağda, bireylerin erken yaşlardan itibaren kendi haklarına ilişkin yeterli bilince ve farkındalık düzeyine sahip, gerektiğinde bu hakları savunabilen, başka canlılarının haklarını bilen ve bu haklara saygı duyan, kendi gelişimine yön veren, sosyal yaşamda aktif katılımcı ve sorumluluk sahibi, hak bağlamında gerçekleşen olaylara ve gelişen durumlara duyarlı yaklaşım gösteren ve sosyal yaşam içerisindeki her alanda, kendi haklarının bilincinde davranışlar sergileyen bireyler olarak yaşamlarını sürdürmeleri, insan haklarının hâkim olduğu demokratik bir hukuk devleti idealinin gerçekleştirilebilmesi açısından son derece önemlidir. Bu çerçevedeki amaçlara ulaşılabilmenin esas koşullarından bir tanesinin de hiç kuşkusuz, eğitim hukuku çerçevesinde ele alınacak ulusal ve uluslararası hukuk alanında geçerliği olan andlaşmalar ve sözleşmeler doğrultusunda eğitim sistemi içerisinde gerçekleştirilecek olan kapsamlı, çocukların gelişimsel ihtiyaçlarına duyarlı ve bu ihtiyaçlara cevap veren, nitelikli ve özgün bir çocuk hakları eğitimi olduğu düşünülmektedir.

Bu noktada Kor (2013) tarafından, çocuk hakları eğitiminin önemle üzerinde durulması gereken bir konu olduğu ve bu eğitime erken çocukluk yaşlarından itibaren başlanması

gerektiği belirtilmiştir. Bu perspektiften çocuklara okul öncesi eğitimi ve ilkokul öğrenimi dönemlerinden itibaren, farklı öğretim tekniklerinin içerisinde yer aldığı ve çocukların gelişimsel özelliklerinin getirileri olarak ilgi ve ihtiyaçları ekseninde tasarlanmış nitelikli çocuk hakları eğitimi süreçlerinin sunulması gerektiği anlaşılmaktadır. Merey ve Kuş (2016), çocuk hakları eğitiminin amacını, çocukların haklarını aktif bir biçimde kullanabilmelerini, haklarının ihlal edildiği durumları fark edebilmelerini ve yetişkin bir birey olduklarında insan haklarına saygılı bir birey olabilmelerini sağlamak olarak açıklamışlardır.

Yazılı, görsel ve sosyal medya unsurları, siyasi ve ekonomik politikalar, sosyal çevre, aile yaşantısı, okul kültürü, idareci yaklaşımları, öğretmen tutumları ve sınıf iklimi gibi birçok dinamik açısından etkiye açık olan çocuk hakları konu alanının yaygınlaştırılması, bu konudaki farkındalığın artırılması, tutumların ve algıların geliştirilmesi, sosyal yaşam içerisinde dikkat edilir bir konu haline getirilmesi noktasında okul idarecilerine, öğretmenlere ve bu konuda çalışmalar yürüten araştırmacılara büyük sorumluluk düşmektedir.

Öğretim programlarının, yöneticilerin, öğretmenlerin, okul ve sınıf kurallarının, öğretim metotlarının ve sürecinin çocuk haklarının öğretimiyle yakından ilgili faktörler olduğu (Merey ve Kuş, 2016) belirtilmiştir. Ayrıca Gömleksiz ve arkadaşları (2008), insan hakları konularına yönelik olarak öğretmenlerin, okul idarecilerinin, öğrencilerin, ebeveynlerin ve diğer okul personelinin konuya ilişkin farkındalık durumlarının geliştirilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. İnsan haklarının altında bir hak grubu olarak beliren çocuk hakları, gerek toplumsal yaşam içerisindeki çeşitli unsurlarca, gerekse eğitim-öğretim unsurları açısından yeterli öneme kavuşturulamamış ve bu konuda yeterli düzeyde farkındalığın ve gelişimin sağlanamadığı bir konu alanı olma özelliği taşımaktadır. Bu noktada Quennerstedt (2013), dünya genelinde çocuk hakları konusunda ortaya konan çalışmaların, çocukların toplumsal hayat içerisindeki yükselişlerinin sürdürülebilmesi açısından önemli bir unsur olduğunu belirtmiş, diğer taraftan çocuk haklarına yönelik gerçekleştirilen bu çalışmaların, farklı sorulara ve keşfedilmemiş yönlere açılmamış olmasının kaygı verici olduğuna dikkat çekmiştir. Bu noktada dikkate alınacak bulgulara ulaşılan bir araştırma olarak, Uçuş (2016) tarafından, gerçekleştirilen araştırma sonucunda, dokuz-on dört yaş aralığında bulunan çocukların, çocuk hakları konusunda kapsamlı bilgi birikimine sahip olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Hareket ve Yel (2017) çocukların, katılım hakkı ve gelişim hakkı bağlamında

yer alabilecek haklara yönelik yeterli algılara sahip olmadıkları ve farklı öğretim faaliyetleri ile çocuklara haklarının öğretilmesi ve bu konudaki farkındalık durumlarının ve algılarının geliştirilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu araştırma bulgularını destekler bir tespit olarak; Yeşil (2004), öğrencilere ülkemizde verilen hak ve demokrasi eğitiminin yeterli kapsama ve etki gücüne sahip olmadığına dikkat çekmiştir.

Bu tespitlere dayalı olarak çocukların, çocuk haklarına ilişkin farkındalıklarının artırılmasında ve bu konudaki algılarının geliştirilmesinde, çocukların gelişimsel dönem özellikleri gözetilerek, eğitim ortamlarında gerçekleştirilecek çocuk hakları eğitimi süreçlerinde farklı öğretim tekniklerinden ve faaliyetlerinden yararlanılması gerektiği söylenebilir. Bu çerçevede, ilkokul düzeyinde öğrenim gören çocuklara sunulacak nitelikli bir çocuk hakları eğitiminde, ders kitaplarının yanı sıra çocuk kitaplarından ve edebî ürünlerden etkin bir biçimde yararlanılmasının bu konuda olumlu sonuçlar alınmasında etkili bir yaklaşım olacağı ön görülmektedir.

Belirtilen bu öngörüye dayanak oluşturma noktasında Tekgöz (2005), öğretmenlerin sadece ders kitapları ile sınırlı kalmayarak, çocukların gelişimsel özelliklerine ve ilgisine hitap edebilecek resimli edebî ürünlerden derslerde yararlanmaları gerektiğini ve edebî ürünlerin öğrenme-öğretme süreçlerinde kullanımının yaygınlaştırılması amacıyla öğrencilere yönelik resimli edebî ürünlerin tasarlanması gerektiğini belirtmiştir. Kahraman (2012) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, derslerin hikâyeler ile işlenmesinin öğrenciler tarafından istendiği ve hikâyeler aracılığıyla gerçekleştirilen öğrenme-öğretme süreçlerinde öğrencilerin eğlenerek öğrendikleri belirtilmiştir. Benzer şekilde Erdoğan (2007), resimlendirilmiş kitaplardan eğitsel amaçlarla farklı ülkelerde yararlanıldığına dikkat çekmiş ve öğretmenlerinde derslerinde yararlanabilecekleri belirli niteliklere sahip resimli kitap ve dergilerin tasarlanması gerektiğini ifade etmiştir. Demir (2011) öğretmenlerin bir öğretim aracı olarak ders süreçlerinde hikâyelerden yararlanmaları gerektiğini ve nitelikli edebî ürünlerine ders kitaplarında yer verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Benzer doğrultuda Kasapoğlu (2013) hikâyelerin, öğretim süreçlerinde öğretmenler tarafından kullanılacak etkili bir araç olduğunu ve hikâyelerin kullanımı ile gerçekleştirilecek bu süreçlerde öğrencilerin, kolaylıkla kendi öğrenmelerindeki eksiklikleri görebilecekleri ve yine kendilerinin bu eksiklikleri giderilebilecekleri belirtilmiştir. Edgington (1998) tarafından, çocuk edebiyatı ürünlerinin sosyal bilgiler dersi öğretim müfredatına nasıl dâhil edilebileceğini açıklayan argümanların bulunduğu, bu

yaklaşımın sosyal bilgiler öğretimi süreçlerinde avantaj yaratacağı görüşünü destekleyecek bazı araştırmaların bulunduğu ve bazı araştırmalarda çocuk edebiyatı ürünlerinin, ders kitaplarının destekleyicisi olabileceği görüşünün ortaya konduğu ifade edilmiştir. Sidekli, Tangülü ve Yangın (2013) tarafından, sosyal bilgiler dersi çerçevesinde yer alan konuların çocuklara öğretimi süreçlerinde, hikâye destekli etkinliklerinden yararlanılması gerektiği belirtilmiştir. Yılmaz (2013), öğretme süreçlerinde hikâyelerden yararlanılabileceğini ve hikâyelerin öğretim programlarında yer alması gerektiğini belirtmiştir. Sever (2002) tarafından, bir eğitim aracı olarak çocuk kitaplarıyla çocuklara yeni yaşantıların kazandırılabilmesi ve ayrıca bu kitapların, okul öncesi dönemden itibaren çocukların kişiliklerinin şekillenmesinde etkili bir unsur olduğu belirtilmiştir. Bacak (2008), derslerde hikâyelerden ve diğer yazınsal ürünlerden yararlanılabileceğini belirtmiş ve hikâye temelli öğrenme yaklaşımı konusunda öğretmenlere yönelik eğitimlerin gerçekleştirilebileceği ve ders kitabı içeriklerinin edebî ürünlerden yararlanılarak hazırlanabileceğini ifade etmiştir.

Temel eğitim düzeyinde öğrenim gören çocuklara yönelik gerçekleştirilecek çocuk hakları eğitimi süreçlerinde de hikâyelerin kullanılabilecek etkili öğretim araçlarından bir tanesi olabileceği ve çocukların bu sayede kendi haklarını kolaylıkla, kalıcı olarak ve bu süreçten zevk alarak öğrenebilecekleri düşünülmektedir. Bu öngörüyle aynı doğrultuda olmak üzere; Karaman Kepenekçi (2010), çocukların kendi haklarının farkında olmalarının önemine değinmiş, nitelikli çocuk edebiyatı ürünlerinin çocukların belirli değerleri edinmelerinde önemli bir öge olduğunu belirtmiş ve bu doğrultuda hikâye kitaplarının, çocukların sahip oldukları haklara duyarlı bir içeriğe sahip olması gerektiğine ve onları, kendi haklarına ilişkin konularda bilgilendirmesi gerektiğine dikkat çekmiştir. Yüksel (2006) tarafından gerçekleştirilen araştırmada ise hikâyelerin, vatandaşlık ve insan hakları eğitimi dersi çerçevesinde kullanılabilecek önemli bir eğitim materyali olduğu ve bu doğrultuda ders içeriğine uygun hikâyelerin tasarlanarak ders süreçlerinde kullanılabileceği belirtilmiştir. Yine Karaman Kepenekçi ve Aslan (2011) tarafından, çocuk hakları konusuna yönelik olarak, çocuklarda farkındalık oluşturulması sürecinde çocuk kitaplarından yararlanılması gerektiği belirtilmiştir.

Bu noktadan hareketle, eğitim süreçlerinde tercih edilecek farklı yaklaşımların çocukların çocuk hakları konusunda ki farkındalık durumlarının ve algı gelişimlerinin desteklenmesi noktasındaki etkililiğinin belirlenmesine yönelik işbirlikçi süreçleri içinde barındıran bilimsel çalışmaların ortaya konması gerektiği düşünülmektedir.

Yukarıda ifade edilen bu düşünceye temel oluşturma noktasında Karakaş ve Çevik (2017) tarafından, çocuk refahı ve çocuk haklarının gelişiminin sağlanmasının konu ile ilgili kurumların işbirliği içerisinde gerçekleştireceği çalışmalar ile mümkün olabileceği belirtilmiştir. Fırat (2013) ise, çocuk edebiyatı alanında yer alan çalışmalardan çok az bir bölümünün çocuk hakları bağlamında gerçekleştirildiğini belirtmiştir. Washington (2010), çocuk hakları konusunda gerçekleştirilmiş çalışmaların ve ortaya konmuş yazılı eserlerin ülkemizde son derece az olduğuna dikkat çekmiş ve bu konunun geliştirilmesine gerçekleştirilecek yeni bilimsel araştırmalar ve çalışmalar ile katkı sağlanmasının önemli olduğuna değinmiştir. Quennerstedt and Quennerstedt (2014) tarafından, eğitimde çocuk hakları ile ilgili konularda çalışmaları ve araştırmaları mümkün kılacak yeni yaklaşımların ortaya konmasının mümkün olduğu belirtilmiştir. Demir (2011) tarafından, mevcut edebî ürünlerden ya da tasarlanacak yeni edebî ürünlerden yararlanılarak bu ürünler ile yürütülen eğitim-öğretim süreçlerinin, öğrenme çıktıları açısından etkililiğinin belirlenmesine yönelik olarak nitel araştırma yaklaşımına uygun araştırmaların gerçekleştirilebileceği ifade edilmiştir. Dündar ve Hareket (2017) ise, teknoloji ve bilişim unsurları ile yazınsal metinlerin çocuk hakları eğitiminde kullanılması çerçevesinde gerçekleştirilecek çalışmaların önemli olduğunu ayrıca eğitim ortamlarında çocuk hakları konusuna ilişkin farkındalık durumlarının belirleneceği ve bunun gelişiminin amaçlandığı eylem araştırması deseninde çalışmaların gerçekleştirilebileceğini ifade etmişlerdir. Demirezen, Altıkulaç ve Akhan (2013), insan hakları eğitime ilişkin gerçekleştirilen çalışmaların dikkatli bir biçimde yürütülmesi gerektiğini ve çocukların gelişimsel dönem özelliklerine göre, erken yaşlardan itibaren kendi haklarını öğrenmelerinin ve bu konudaki farkındalık durumlarının geliştirilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Eğitim hukukunun konu çerçevesinde yer alan ve eğitim-öğretim faaliyetlerinin şekillendirilmesinde ve yürütülmesinde önemli unsurlardan bir tanesi olarak, çocuk haklarına ve bu hakların yetişkinlere ve çocuklara öğretiminin gerekliliğine ilişkin kapsam, vurgu ve hukuki içeriğe sahip uluslararası andlaşmaların ve sözleşmelerin öne sürdüğü ilke ve amaçlara dayalı olarak BM Çocuk Hakları Bildirgesi çerçevesinde tasarlanan hikâye serisi ile sunulacak çocuk hakları eğitimi ekseninde gerçekleştirilen bu araştırmanın, çocukların kendi haklarına yönelik farkındalık durumlarında zaman içerisinde olumlu yönlü gelişimi destekleyeceği düşünülmektedir.

Eylem araştırması desenine uygun olarak gerçekleştirilen bu araştırmanın sonucunda, çocukların kendi haklarına ilişkin mevcut farkındalık durumlarının ve algı gelişimlerinin olumlu şekilde desteklenebileceği perspektifi ile araştırma bu anlamda önemli ve gerekli görülmüştür. Ayrıca gerçekleştirilecek eylem araştırması sürecinde yer alacak sınıf öğretmeninin, çocuk hakları ve çocuk hakları eğitimine ilişkin olarak mesleki açıdan gelişiminin de araştırma süreci sayesinde destekleneceği düşünülmektedir. Akman ve Ertürk (2011) öğretmenlerin çocuk haklarının içeriğine yönelik genel bilgilere sahip olduklarını, ancak çocuk haklarını öğrenmeye ilişkin istek düzeylerinin ve bu konudaki çalışmalara katılım gösterme oranlarının düşük olduğunu belirtmiştir.

Bu tespitlere dayalı olarak araştırma, mesleki gelişim ve çeşitli konularda sınıf içi gelişimi sağlamaya yönelik gerçekleştirilecek çalışmalar noktasındaki metodolojik bilgi ve beceriler açısından da öğretmen gelişimini destekleyecek olması dolayısıyla önemli bulunmuştur. Araştırma ayrıca, çocuk hakları eğitiminde farklı eğitimsel yaklaşımların kullanılabilirliğine ilişkin olarak, ilgili literatür alanına katkı sağlayacak örnek bir araştırma olacak olması dolayısıyla önemli görülmektedir. Araştırmanın önem boyutuna ilişkin belirtilen bu hususlara ilaveten, bu araştırmanın gerçekleştirilecek olması, hikâyelerin bir öğretim materyali olarak çocuk hakları eğitimi süreçlerinde kullanımının, çocuk haklarına ilişkin algıların geliştirilmesinde ki etkililiğine yönelik sonuçlarını ortaya koyacak olması ve gerek bu konudaki alan yazına sağlayacağı katkı gerekse de çocuk hakları bağlamında gerçekleştirilecek yeni araştırmalara sunacağı özgün perspektif bağlamında özgün, önemli ve değerli görülmektedir.

1.4. Sayıtlar

1. Araştırmaya katılan çocukların ve öğretmenin, araştırma sürecinde gerçekleştirilen eğitim faaliyetleri ve gözlem süreçlerinde içten ve doğal davrandıkları varsayılmıştır.
2. Araştırmaya katılan çocukların ve öğretmenin, veri toplama araçlarına verdikleri yanıtlarda ve ortaya koydukları ürünlerde gerçek algı, düşünce ve duygularını yansıttıkları varsayılmıştır.
3. Araştırmacının, araştırma sürecinde edindiği gözlem durumlarını, araştırmacı günlük formuna gerçek duygu ve düşünceleri ekseninde tarafsızca yansıttığı varsayılmıştır.

4. Araştırmacının, sınıf içinde gerçekleştirdiği gözlemler sürecinde, gözlemci yanlılığı ve gözlemci etkisi durumlarına yönelik gerekli tedbirleri aldığı varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

1. Bu araştırma 2017-2018 eğitim-öğretim yılı güz döneminde dördüncü sınıf düzeyinde öğrenim görmekte olan on beş çocuktan elde edilen verilerle sınırlıdır.
2. Araştırma, katılımcı çocukların çocuk hakları algılarının gelişimine ilişkin sunulan bilgiler, eğitim sürecinde elde edilen nitel veriler ve bu verilerin analiz sonuçlarıyla, eğitim sürecinde karşılaşılan sorunlar ve bu sorunların çözümüne ilişkin geliştirilen önerilerle sınırlıdır.
3. Araştırma katılımcı çocukların, çocuk haklarına yönelik algılarının geliştirilmesi amacıyla, BM Çocuk Hakları Bildirgesi doğrultusunda tasarlanan çocuk hakları serisiyle ve bu seride yer alan hikâyelere uygun olarak tasarlanmış etkinliklerle gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi eylem planı ve bu süreçle ilişkin gerçekleştirilen değerlendirmeler ile sınırlıdır.
4. Araştırma metodolojisi ve araştırma grubu özellikleri göz önüne alındığında, araştırmadan elde edilen sonuçların genellenebilirlik özelliği, sınırlılık göstermektedir.

1.6. Tanımlar

Hak: Pozitif hukuk tarafından korunan bir çıkarı ve yetkiyi kapsayan, yararlanılması hak sahibinin iradesine bırakılan menfaatler (Bilgili, Demirkapı ve Demir, 2010, s. 87.; Gezgin ve Sarıoğlu, 2015, 31.)

Hukuk: Hukuk, örgütlenmiş bir toplum içinde yaşayan insanlar arasındaki hukukî ilişkileri düzenlemek, kişilerin hukukî güvencesini ve insan haklarını sağlamak amacıyla oluşturulan ve devlet gücü ile desteklenen bağlayıcı, genel ve sürekli hukuk kurallarının bütünü (Esener, 1998, s. 5) olarak tarif edilmiştir.

Eğitim Hukuku: Eğitimcilerin ve hukukçuların ilgi alanlarının bir kesişim ifadesi olarak Eğitim hukuku alanının (Akyüz, 1981), çocuk hukukunun dışında kalan ve okul da dâhil

olmak üzere eğitimi düzenleyen hukuk kurallarının oluşturduğu ve kapsamına kamu ve özel; örgün ve yaygın tüm eğitim örgütlerinin girdiği; bu örgütlerin yapısı ve yönetim şekli ile bu örgütlerde yer alan yönetici, öğrenci, öğretmen, müfettiş, diğer çalışanlar ve velilerin gibi tüm kişilerin haklarını ve sorumluluklarını düzenleyen ulusal ve uluslararası hukuk kurallarının tümünü ifade ettiği söylenebilir (Karaman Kepenekçi ve Taşkın, 2017).

Hukukla İlişkili Eğitim: Rowe (1992) hukukla ilişkili eğitimi hakların, sorumlulukların, sözleşmelerin, ihmallerin, güç ve adaletin temel kavramlarını oluşturduğu, eğitim paydaşlarına çalışma alanlarının ve statülerinin gerektirdiği içerik ve düzeyde yeterli hukuk bilgisine sahip olmaları amacıyla verilen bir eğitim olarak açıklamıştır.

Çocuk Hakları: Dünya üzerindeki tüm çocukların hukuksal ve ahlaksal açıdan doğuştan sahip olduğu, eğitim, sağlık, barınma, fiziksel, psikolojik ve cinsel sömürüye karşı korunma gibi hakların hepsini birden tanımlamakta kullanılan; insan haklarının yanı sıra salt çocuklara özgü hakları da içerisinde barındıran evrensel bir kavramdır (Yıldırım Doğru, 2014; Serozan, 2005).

Çocuk Hakları Eğitimi: Çocuk hakları eğitimi, haklar ve koruma yolları konusundaki bilgilerin öğrenilmesini, bunların tutum ve davranışlara dönüştürülmesini kapsayan ve insan haklarının ön koşulunu oluşturan bir insan hakkıdır (Akyüz, 2012). Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesinde yer alan hakların, gözlemlendiği ve bu haklara saygı gösterildiği bir ortamda öğretilmesidir (Covell, 2007).

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi: 20 Kasım 1959 yılında, Birleşmiş Milletlere üye olan devletler tarafından incelenerek genel kurul tarafından kabul edilmiş olan bildirge, Cenevre Bildirgesi'nin İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ndeki esaslara göre yeniden düzenlenmesi temeline dayalıdır (Akyüz, 2012).

Çocuk Haklarına Dair Evrensel Sözleşme: Bu sözleşme, diğer insan hakları dokümanları gibi çocukların siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel ve yurttaşlık haklarını içeren uluslararası arenada geçerliliği olan (Merey, 2016); Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 1989 yılında kabul edilen ve 1994 yılı içerisinde ülkemizce imzalanan bir sözleşmedir. Bünyesinde ön söz bölümü dışında üç ana bölümü barındıran Evrensel Sözleşme, toplam elli dört maddeden oluşmaktadır.



BÖLÜM II

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde ilk olarak eğitim ve hukuk ilişkisine, eğitim hukuku alanına, hukukla ilintili eğitime, çocuk hakları ve çocuk hakları eğitimine ilişkin kuramsal çerçevede bazı açıklamalara yer verilmiştir. İkinci olarak ise eğitim-öğretim unsurları açısından çocuk hakları, eğitim hukuku ve hukukî bağlamda çocuk hakları, evrensel sözleşmelerde ve bildirgelerde çocuk hakları, çocuk hakları konusunda teorik yaklaşımlar, çocuk hakları bağlamında eleştirel çalışmalar, edebî metinlerde çocuk hakları, çocuk edebiyatı ürünlerinin ve edebî metinlerin eğitim öğretim amaçlı kullanımına yönelik çalışmalar, çocuk haklarına ilişkin tutum, algı ve görüşlerin belirlenmesine yönelik araştırmalar ve çocuk hakları eğitimi kapsamında gerçekleştirilmiş ulusal ve uluslararası yazında ulaşılabilen bazı bilimsel araştırmalar incelenmiştir.

2.1. Eğitim Hukuku

Değişim süreçlerine tabi olan bütün hayat unsurlarının, daha hızlı değişim profili sergilediği günümüz dünya yaşamında, insan hayatındaki temel gereksinimler, beklentiler ve deneyim alanları da bu “*hızlı*” değişim rüzgârı içerisinde yerini almıştır. İnsanın yaşamı boyunca, bütün yönleri ile gelişiminin sağlanması ve çeşitli alanlarda becerilerle donatılması sürecinin bir ifadesi olarak ele alabileceğimiz eğitim, zaman içerisinde bu değişimin esintileri ile kendi doğasını yoğurarak, insan hayatının önemli ve vazgeçilmez olguları arasındaki yerini korumayı başarmıştır. Şişman (2012) tarafından eğitimin, insani bir faaliyet olarak insanın bütün yönleri ile geliştirilmesi süreci ve sosyal, kültürel, politik, ekonomik boyutları ve işlevleri olan bir sistem olduğu ifade edilmiştir. Bu noktada

eğitimin, insan haklarının, bilimselliğin ve mantığın, saygı ve hoşgörünün, barışın, huzurun ve demokratik tutumların hâkim olacağı bir toplumsal yaşam profilinin ve bireylerin içerisinde yer aldıkları toplum ile uyum gösterebilmesinin temel ön koşullarından olduğu tartışılmaz bir gerçektir. Diğer taraftan, hayatın birçok alanında meydana gelen değişim ve gelişim hızı karşısında, birey-devlet, birey-toplum ve birey-birey ilişkilerinin bütüncül ifadesi olabilecek toplumsal yaşam düzeni ise yine mikro düzeyde toplumsal, makro düzeyde de dünya yaşamının vazgeçilmez bir gerekliliği olarak açıklanabilir. Nasıl bir vücudun sağlıklı olarak yaşamını sürdürmesi, hücreden organa kadar bütün unsurların kendi görevlerini titizlikle yapmasına ve konulmuş ortak kurallara birlikte uymalarına bağlı ise, sağlıklı bir toplum için de tüm bireylerin ve toplulukların kurallara uyması gereklidir. Latince ifade edildiği gibi: “*Ubi societas, ibi jus*”. Yani, nerede toplum varsa orada hukuk vardır (Deryal, 2008, s. 3). Hukuk en genel anlatımla, barış, güven, eşitlik ve özgürlük çerçevesinde toplum hayatını düzenleyen, kamu gücü ile desteklenen, devletin yetkili organları tarafından konulan, uyulması zorunlu ve maddi yaptırıma bağlanmış en önemli kurallar bütünü (Gözübüyük, 2015; Akyüz, 2012; Kayar ve Üzülmaz, 2016) olarak açıklanabilir. Farklı bir yaklaşım ile Serozan (2013) hukuk biliminin kurgulara, önermelere ve varsayımlara dayandığını belirterek, bu bilim alanının insanlar tarafından her an değiştirilebilir kurallarla ve bunların içerdiği adalet değeri ile ilgilendiğini ifade etmiştir. Bu noktada eğitim ve hukuk, istenen toplumsal yaşam düzeni ve profili başta olmak üzere farklı açılardan da birbiri ile sıkı ilişkiye sahip iki unsur olarak karşımızda durmaktadır.

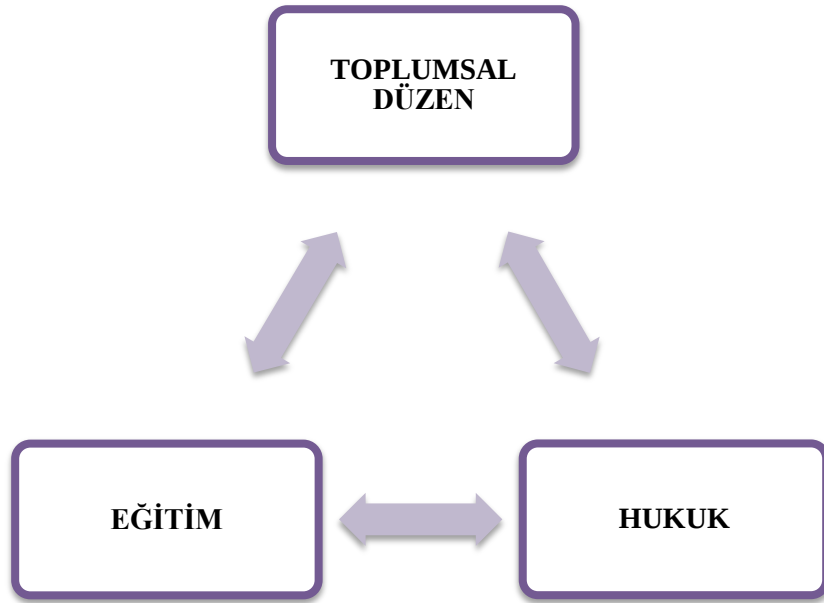
Bu noktada, eğitim ve hukuk arasındaki ilişkinin ortaya konması amacına yönelik yaklaşımların ilk adımının, eğitimin farklı bağlamlarda hukukun konusu olduğunun göz önüne alınması olduğu söylenebilir. Bu görüşün temeli ise, gerek eğitim sisteminin, gerek eğitim faaliyetlerinin gerekse de eğitim hakkının ulusal ve uluslararası hukuk çerçevesindeki çalışmalar ile korunuyor ve sürdürülüyor olması olarak ifade edilebilir. Bingöl (2012), ailelerin ve devletlerin eğitimi farklı amaçlar ile kullanmak istemeleri durumunda ortaya çıkabilecek çıkar çatışmalarının dengelenmesi ve insanlara öz varlıklarını hayata geçirme yönündeki imkân ve araçların sağlanmasının, ulusal ve uluslararası hukuk kurallarınca çerçevesi belirlenmiş eğitim kurumları ve yine bu doğrultuda eğitime ilişkin olarak gerçekleştirilen düzenlemeler ile mümkün kılınıyor olması tespitleriyle, eğitimin neden hukukun konusu olduğu sorusuna net bir biçimde açıklık getirmiştir. İdari kamu hizmetleri arasında yer almasından dolayı kamu hukuku kuralları içerisinde yürütülen eğitim etkinlikleri, bu etkinliklere yön veren hukuk rejimi ve

eğitim hakkının içeriği siyasi (hükümetlerin eğitim görüşleri), sosyal ve ekonomik unsurlar ile yoğun bir ilişkiye sahiptir (Söyler, 2008; Özdemir, 2009; Aksoy, 2016). Eğitimin bir hak ve özgürlük olması dolayısıyla, bu hakkın sağlanması noktasında bireylerin, devletin ve toplumun belirli yükümlülöklere sahip olmasının, eğitimin kamusal bir hizmet olarak yürütölmesinin temel nedenlerinden bir tanesi olduğu (Aksoy, 2016) ifade edilmiştir. Kamu hizmeti kavramı hukuk literatüründe iki farklı anlamda kullanılmaktadır. Bunlardan ilki “teşkilat” anlamındaki kamu hizmetidir. Örneğin Anayasanın 70’inci maddesinde geçen “her Türk kamu hizmetlerine girme hakkına sahiptir” hükmündeki kamu hizmeti idari teşkilatı anlatmak için kullanılmıştır. İkincisi ise toplumun ortak bir ihtiyacının karşılanması şeklindeki kamu yararına yönelik faaliyet (iş, uğraş) anlamında kullanılmaktadır (Çağlayan, 2017, s. 229-230). Gözübüyük (2012) kamu hizmeti kavramının, bir kamu kurumunun kendisi tarafından ya da yakın gözetimi altında, özel teşebbüs eli ile kamuya sağlanan hizmetler olarak bu ikinci anlamıyla açıklamaktadır. Bu noktada, eğitim uygulamalarının ve sistemlerinin farklı amaç ve yaklaşımlara karşı korunmasının, uluslararası hukuk çerçevesine uygunluk ekseninde, yerel hukuk kuralları ile büyük ölçüde mümkün olabileceği anlaşılmaktadır. Bu noktadaki görüşü destekler nitelikte, Anayasamızda da yer alan “*hukuk devleti*” ilkesi karşımıza çıkmaktadır. Hukuk devleti en kısa tanımıyla; vatandaşların hukuki güvenlik içinde bulundukları, devletin bütün eylem ve işlemlerinin hukuk kurallarıyla bağı olduğu bir sistemi anlatır (Özbudun, 2013, s. 123). Hukuk devleti aynı zamanda idarenin hukuka bağılılığını hedef edinen ve kamu gücünün sınırsız, ölçüsüz ve keyfi kullanılmasını önleyen bir sistemdir (Sezer ve Bilgin, 2009). Bu noktada eğitim ile hukuk ilişkisinin bir yönü olarak, eğitim açısından bir korunma ve düzenlenme, hukuk açısından ise koruma ve yön verme anlamını ifade ettiğı söylenebilir.

Bu konuda atılacak ikinci adımın ise eğitimin, hukukun amaçlarına hizmet etmesi ve hukukun ortaya koyduğu kuralların bütünsel hedefi olan toplumsal düzenin tahsis edilmesinin ve bunun devamlılığının sağlanmasının, ancak çağdaş bir eğitim sistemi ve yürütölcek nitelikli eğitim-öğretim faaliyetleri ile bireylere kazandırılacak beceriler ile mümkün olabileceği gerçeğinin dikkate alınması olarak belirtilebilir. Aral (2012), hukukun ancak bir toplum içerisinde ve yine bir toplum için düşünöllebileceğini belirtmiş, bu doğrultuda hukukun adaletin tecelli etmesi anlamında yaşam mücadelesi içerisinde yer alan insanların birbirlerine karşı olan davranışları ve ilişkileri düzenlediğini ifade etmiştir. Hukukun temel amacı, toplumsal yaşamı ve ilişkileri bir düzene bağlamak, toplumsal

ihtiyaçları gidermek, toplum içerisinde eşitliği tahsis etmek, hukukî güvenliği sağlamak ve adaleti gerçekleştirmek (Esener, 1998, s. 4; Kayıhan, 2013; Ulukapı, 2009, s. 15) olarak ifade edilmiştir. Tezcan, Erdem, Sancakdar ve nok (2011), uluslararası belgelerde öngörülen koruma mekanizmalarının ancak hak ihlalleri sonrasında devreye girdiklerini, bu nedenle önceliğin bu hak ihlallerinin gerçekleşmesinden önce, insan haklarının ve dolayısıyla ocuk haklarının geleceğe yönelik olarak korunması olması gerektiğini belirtmişlerdir. Buradan hareketle de insan haklarını sağlamanın yolunun sadece yasalarla değil zihinlerle de ilgili bir konu olduğuna dikkat çekerek insan hakları eğitiminin ve ocuk hakları eğitiminin devreye sokulması gerektiği ifade edilmiştir. Benzer bir biçimde iek Sağlam (2009), huzur ve güvenin tahsis edildiği, temel insan haklarının koruma altına alındığı ve bu haklara saygı atmosferinin hâkim kılındığı bir toplum düzeninin, hukuk kuralları ve bu kurallara uygun hareket edecek nitelikli bireyler ile mümkün olabileceğine dikkat çekmiştir.

Herkes için özgürlük ancak paylaşılmış bir özgürlüktür (Küçük, 2013, s. 163). ocuk haklarının daha geniş kapsamda insan haklarının gözetildiği ve gelişiminin sürekli olarak desteklendiği demokratik bir hukuk devletinde, bireylerin kendi haklarının bilincinde olmaları ve bu sayede başkalarının haklarına da duyarlılık göstererek bu konuda olumlu tutumlar sergilemeleri ve bu konuda yeterli düzeyde farkındalığa sahip olmaları beklenmektedir.

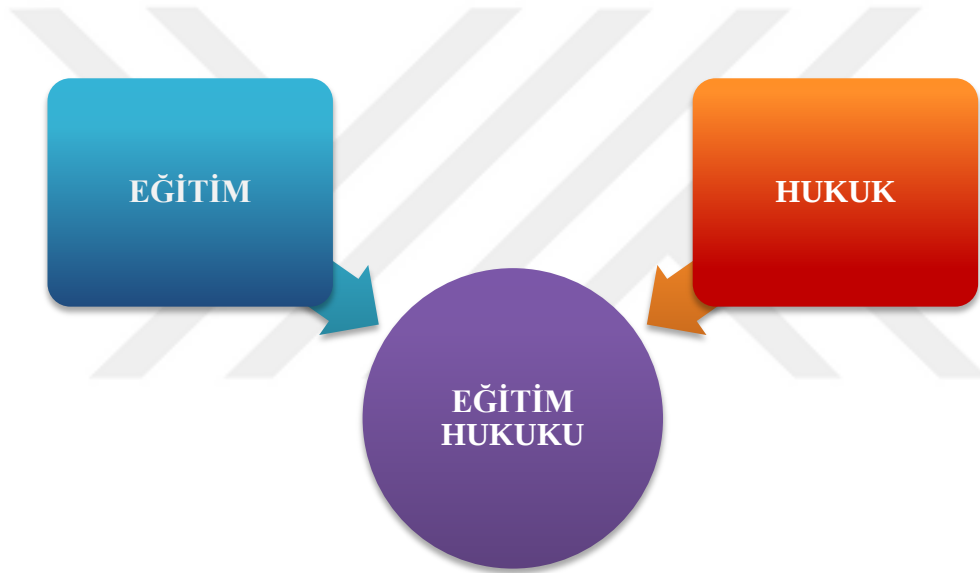


şekil 1. Eğitim, hukuk ve toplumsal düzen ilişkisi

Eğitim ve hukuk arasındaki ilişki açısından ele alınabilecek bir diğer hususun, eğitim-öğretim süreçleri içerisinde yer alan kişilerin hakları, yetkileri, görev ve sorumlulukları çerçevesinde belirli bir düzeyde hukuk eğitimi almalarının gerekliliği olduğu düşünülmektedir. Karaman Kepenekçi (2011), kamu kuruluşu olarak eğitim kurumlarının yönetimi sorumluluğunu üstlenmiş olan bütün eğitim yöneticilerinin hukuk sınırları dâhilinde görevlerini yerine getirebilmeleri için kendilerine uygun düzey ve kapsama sahip bir hukuk eğitimi almalarının gerekli olduğuna değinmiştir. Karaman Kepenekçi (2004) tarafından gerçekleştirilen bir araştırma sonucunda, okul yöneticilerinin, öğretmenlerin, öğlencilerin ve velilerin eğitim mevzuatı hakkında yeterli bilince sahip olmadıkları ve bu durumun, mevzuatın uygulanması süreçlerinde yaşanan problemlerin temel nedeni olduğu belirtilmiştir. Bu noktada içeriği, işleyişi ve denetimi hukuksal bağlamda belirlenmiş ve tanımlanmış olan eğitim-öğretim süreçlerinin ve bu süreçlerin yürütüldüğü devlet ve özel teşebbüs niteliğindeki eğitim kurumlarının, bir kamu hizmetinin unsurlarını içinde barındırıyor olmaları göz önüne alındığında, bu süreç içerisinde doğrudan ya da dolaylı olarak yer alacak kişilerin de bu doğrultuda hakları, yasal yükümlülükleri ve sorumlulukları ve özgürlük alanları başta olmak üzere eğitim hukuku açısından ele alınabilecek konu alanları çerçevesinde bir hukuk eğitimi almalarının gerekli ve önem arz eden bir konu olduğu daha net görülmektedir. Rowe (1992) eğitim yöneticilerinin bilinçli olarak, haklarına ve sorumluluklarına ilişkin bilinç sahibi olmalarının önemli olduğunu belirterek, hak ihlali yaşamaları durumunda haklarını ve özgürlüklerini savunabilmeleri noktasında belirli bir düzeyde hukuk eğitimi almalarının önemine değinmiştir. Hakların, sorumlulukların, sözleşmelerin, ihmallerin, güç ve adaletin temel kavramları olduğu bu eğitimin ise “*hukukla ilişkili eğitim veya hukuk ilintili eğitim*” olarak adlandırıldığını ifade etmiştir. Bu doğrultuda Karaman Kepenekçi ve Taşkın (2017) tarafından da, okul çalışanlarının ve öğrencilerin (çocukların) belirli bir düzeyde hukuk eğitimi almalarının gerekliliğine dikkat çekilerek, hukuk ilintili eğitime dayalı olarak çocuklara sunulacak hukuk eğitiminin, hâlihazırda insan hakları ve vatandaşlık eğitimi kapsamında olduğu ifade edilmiştir.

Eğitim ve hukuk ilişkisine ışık tutulmasına yönelik olarak yukarıda belirtilen görüş ve açıklamalar neticesinde, sıkı ve net olarak betimlenebilecek eğitim ve hukuk ilişkisinin, insan hakları ve çocuk hakları eğitiminin gerekliliğini ve önemini vurgulayan bir yapıya sahip olduğunun da bu sayede daha net görülebileceği düşünülmektedir. Bu noktadan hareketle, disiplinler arası bir perspektifin yansması olarak da ifade edilebilecek eğitim

hukukunun, eğitimin yasal dayanaklarından, eğitim süreçlerinde hukuk eğitimine kadar geniş bir yelpazede ele alınabilecek konu alanlarının çatısı olarak açıklanmasının da mümkün olabileceği düşünülmektedir. Çolakoğlu (2012), eğitim hukukunun kapsamının eğitim-hukuk ilişkisinin kesişimi olarak sınırlanabileceğini belirterek, eğitim ve hukuk kavramlarının ortak noktasının eğitim hukukunun kapsamını belirleyeceğini ifade etmiştir. Bu noktada eğitim hukuku perspektifinin, pür hukuk disiplinine ya da sadece eğitim bilimine özgü kural, yöntem ve yaklaşımları ihtiva eden bir kavramsal çerçeveyi yansıtmayacağı ifade edilebilir. Bu görüş, eğitim ve hukuk alanının farklı renkleri, eğitim hukuku kapsamının ise bu renklerin birleşimi ile ortaya çıkan farklı bir rengin kullanıldığı Şekil 2 ile görselleştirilmeye çalışılmıştır.



Şekil 2. Eğitim hukukunun kapsam gösterimi

Yönelimlerinin benzerliği ağırlıkta olmak üzere ilgili alan yazında eğitim hukukunun neyi ifade ettiğine ilişkin olarak, farklı bakış açılarının ürünü olan açıklamaların yer aldığı görülmektedir. Bu noktada, eğitim hukukunun anlamsal çerçevesi, eğitim hukukunun konu alanı kaynakları ve eğitim hukuku bağlamında ele alınabilecek konulara ilişkin olarak da genel bir bakışın ortaya konması gerekli görülmüştür.

Eğitim hukukunun neyi ifade ettiğine ilişkin olarak gerçekleştirilen incelemeler doğrultusunda ilk olarak Eğitim hukukunun, çocuk hukukunu da içine alan bir kapsamda ve okul da dâhil olmak üzere toplumda verilen bütün eğitimleri düzenleyen hukuk kurallarının oluşturduğu ve kapsamına kamu ve özel; örgün ve yaygın bütün eğitim

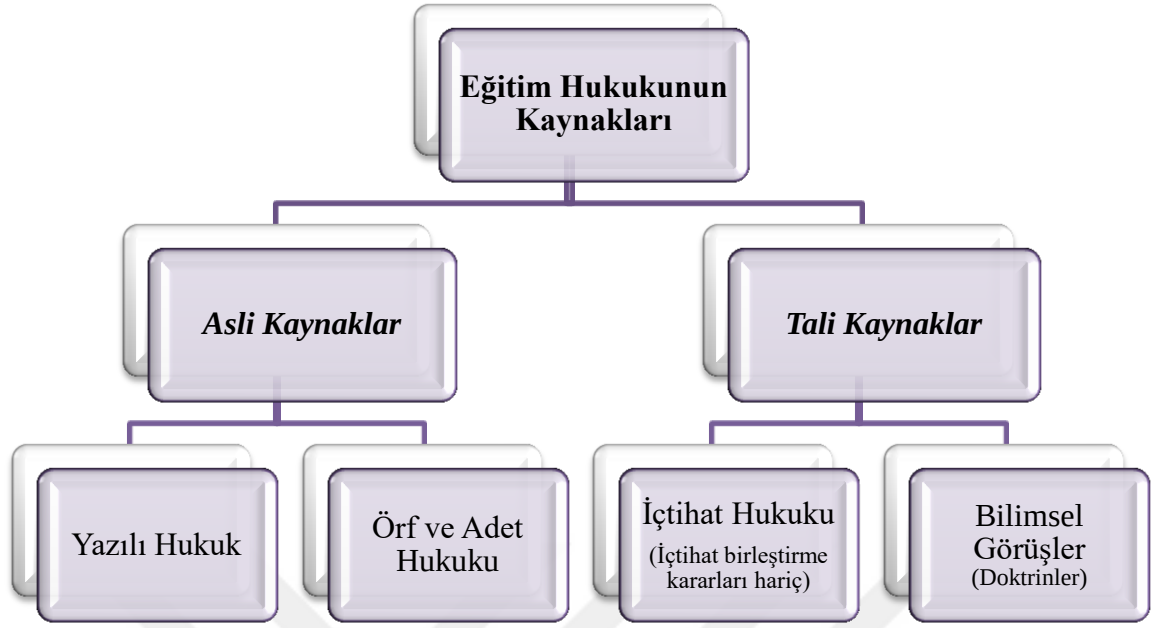
örgütlerinin girdiği, bu örgütlerin yapısı ve yönetim biçimi ile bu örgütlerde yer alan idareci, öğrenci, öğretmen, müfettiş, diğer çalışanlar ve velilerin haklarını ve sorumluluklarını düzenleyen ulusal ve uluslararası hukuk kurallarının tümünü ifade ettiği (Karaman Kepenekçi ve Taşkın, 2017; Akyüz, 1981) belirtilmiştir. Koyunkaya (2015), eğitim hukuku kavramının, eğitim ile ilgili konularla ilişkili olan kamu güç ve yetkisi ile korunan hukuk kurallarının bütününe kapsadığını belirterek, bu kapsamda yer alan yasa ve kuralların, eğitim sisteminin niteliğini ve işleyişini önemli ölçüde etkileyen bir unsur olduğunu ifade etmiştir. Bingöl (2012) ise eğitim hukukunun, örgün ve yaygın eğitim sisteminin içerisinde yer alan ve kamu ve özel alanda kurumsallaşmış eğitim kurumlarına yönelik düzenlemeleri inceleyen, bu konudaki eksikleri ve boşlukları gideren ve aksayan yönlerine çözümler üreten, insan eğitimi ile ilgili bütün alanları kapsayan bir hukuk dalı olduğunu ifade etmiştir. Erkılıç (2007) eğitim hukukunu, eğitim örgütlerinin, öğrencilerin, eğitim kurumu işverenlerinin ve çalışanlarının hak, görev ve sorumluluklarının araştırıldığı ve belirlendiği bir çalışma alanı olarak açıklamıştır. Çiçek Sağlam (2009) eğitim hukukunu, devletin ve bireylerin eğitimde uyması ve uygulaması gereken kurallar olarak açıklamış ve bu hukuk dalının eğitimde gerçekleştirilecek eylemlerin ve işlemlerin genel çerçevesini belirlediğini ifade etmiştir. Çolakoğlu (2012) eğitim hukukunu, hâlihazırdaki hukuk kuralları çerçevesinde ülke vatandaşlarının eğitim hakkını, bu konudaki durumlarını ve eğitime yönelik ilişkileri düzenleyen bir hukuk dalı olarak tanımlamış ve diğer hukuk dallarının olduğu gibi eğitim hukukunun da gelenek (örf ve adet) hukuku, içtihat hukuku ve yazılı hukuk olmak üzere üç temel dayanağının olduğunu ifade etmiştir.

Hukuk kurallarının düzenledikleri toplumsal ve sosyal ilişkiler alanı ölçü alınarak, “kamu hukuku” ve “özel hukuk” şeklinde Roma Hukukundan gelen klasik bir ayrım yapılarak hem pozitif hukukun işleyişinde hem de hukukun öğretiminde kolaylık sağlanması amaçlanmaktadır (Deryal, 2008, s. 77). Kamu hukukunda daha çok devletle ilgili durumlar söz konusu edilirken; özel hukukta bireye ilişkin durumlar konu edinmektedir. Bu noktada, eğitim sisteminin ve bu sistemin içerisinde gerçekleştirilen faaliyetlerin ve eğitim-öğretim süreçlerinde doğrudan ya da dolaylı olarak bulunan unsurların sorumluluk, hak ve özgürlüklerinin devlet mekanizmasının gücü altında şekillendiriliyor olması dolayısıyla da, eğitim hukukunun kamu hukuku altında yer alabilecek bir hukuk dalı olduğuna ilişkin görüşleri güçlendirmektedir. Bingöl (2012) eğitim hukuku dalının, eğitimin sahip olduğu hak ve özgürlük boyutları ve sosyal devlet olgusunun gerektirdiği kamu hizmetleri sebebiyle kamu hukuku alanı çerçevesinde ele alınması gerektiğini belirtmiş, eğitim

faaliyetlerini düzenleyen hukuk kurallarının, kamu gücünü elinde bulunduran devletin egemenliğine dayalı olması dolayısıyla alan yazında eğitim hukukunun kamu hukuku çerçevesinde değerlendirilmesi yönünde görüş birliği olduğuna dikkat çekmiştir. Kayıhan (2013) kamu hukukunun, devletin bireylerle ve diğer devletler ile ilişkilerini düzenleyen bir hukuk dalı olduğunu belirtmiş, kamu hukuku ilişkisinde üstün statü sahibi olarak bir tarafın devlet olduğuna ve özel hukuk kurallarındaki eşitler arası ilişkilerin bu hukuk dalında bulunmadığını ifade etmiştir. McMorrow (2014), eğitim hukukunun eğitim sistemi ve hukuki uygulamaların birleşim alanına odaklanan ve bu konudaki araştırma ve yorum alnını geliştiren bir hukuk alanı olduğunu belirtmiştir.

Bununla birlikte, özel eğitim kurumlarında yürütülen yönetme, denetleme, eğitim-öğretim faaliyetleri ve bu kurumlardaki eğitim unsurlarının yetkileri, hakları, sorumlulukları ve egemenlik anlamında eşitlik temeli üzerine kurulu iletişim yapıları göz önüne alındığında ve eğitim süreçlerinin temel unsurlarından olan öğrencilerin (çocukların), haklarının korunmasına, geliştirilmesine ve öğretilmesine yönelik uluslararası ve ulusal metinlerde yer alan hukuk kurallarının, genel kapsamda karma hukuk dallarından sayılabilecek olan ve dar çerçevede konularını aile hukuku zemininden alan çocuk hukuku alanında (Akyüz, 2012) yer alması sebebiyle eğitim hukukunun özel hukuk çerçevesinde de ele alınabilecek bir alan olmasının mümkün olabileceği düşünülmektedir. Bu noktada, eğitim hukukunun kamu hukuku ağırlıklı fakat özel hukuk alanından da beslenen karma bir hukuk dalı olarak ele alınmasının mümkün olduğu söylenebilir.

Bu doğrultuda, hukukun temel kaynaklarından (Kalabalık ve Erdem, 2014; Gözler, 2013) yola çıkılarak eğitim hukukunun kaynakları öz bir biçimde Şekil 3 de şu şekilde görselleştirilmeye çalışılmıştır:



Şekil 3. Eğitim hukukunun kaynakları

Pozitif hukukun bir unsuru olarak yazılı hukuk, yürürlükte olan hukuk kurallarını içeren kaynaklar Çolakoğlu (2012) olarak açıklanmıştır. Gözler (2013) yazılı hukuk kurallarını, devletin yetkili organları tarafından konulmuş ve yürürlükte bulunan hukuk kurallarının bütünü olarak açıklamıştır. Bunun dışında iki taraflı veya çok taraflı uluslararası sözleşmeler de hukukun yazılı kaynaklarından sayılmaktadır. Ancak bu uluslararası kaynakların bağlayıcı olabilmesi için ilgili devletler tarafından imzalanmış ve kabul edilmiş olması gerekir (Kayar ve Üzülmöz, 2016, s. 85-86). Nitekim Anayasanın 90'ıncı maddesinde de “usulüne göre yürürlüğe konulmuş uluslararası antlaşmalar kanun hükmündedir” şeklinde bir düzenleme yer almaktadır. Gözübüyük (2012) gelenek hukukunu, toplum içerisinde uyulması gereken ve yargı yerlerinin hukuksal anlamda değer verdikleri gelenekler olarak açıklamıştır. Kalabalık ve Erdem (2014) ise örf ve adetlerin, toplum içerisinde uzun zamandan beri uygulana gelmiş olan ve uyulması toplum tarafından zorunlu kabul edilen davranışlar olduğunu belirterek Türk Medeni Kanunu'nun 1. Maddesine atıfta bulunarak; pozitif hukuk altında yer alan gelenek hukukunun, yazılı hukuk kurallarının bulunmadığı durumlarda anlaşmazlıkların çözülmesinde adalet erki üyelerince yazılı olmayan örf ve adet hukuku kurallarının devreye konulabileceğini ifade etmişlerdir. Hukukun yardımcı kaynaklarından olan içtihat hukukunun ise, mahkemelerin

hukukun uygulanması sırasında verdikleri kararlardan çıkarılan hukuk kuralları olduğu ve içtihatların mahkemelerin karar etkilerine göre bağlayıcı ve bağlayıcı olmayan şeklinde iki karar türüne dayandığı (Gözübüyük, 2015; Kayar ve Üzülmöz, 2013) ifade edilmiştir. Hukuk sistemleri içerisinde yer alan mahkemeler arasında verdikleri kararların etkisi ve gücüne göre bir sıralama yapılmaktadır. Bu kapsamda alt derece mahkemelerinin verdiği kararlar sadece o davaya ilişkin olup davanın taraflarını bağlamaktadır. Üst derece (yüksek) mahkemelerin verdiği kararlar ise alt derece mahkemeleri bağlayıcı nitelikte olup etkisi daha güçlüdür. Yüksek mahkemeler tarafından verilen içtihat niteliğindeki kararlar (içtihatları birleştirme kararları) ise tüm yargı mercilerini bağlayıcı nitelikte olduğu için hukukun temel kaynaklarından dahi sayılabilir (Teziç, 2013, s. 89). Bir diğer yardımcı kaynak olan bilimsel görüşlerin (doktrinler) ise, mahkemelerin karar süreçlerinde zaman zaman bu öğretileri referans aldıkları belirtilere, doktrinler hukuk ile ilgili çalışan bilim insanlarının hukuki konulara ve yürürlükteki hukuk metnlerinin anlaşılabilmesi amacıyla ortaya koydukları eserler, bilimsel görüş ve kanaatler (Deryal, 2008, s. 54; Kalabalık ve Erdem, 2014; Kayıhan, 2013; Teziç, 2013, s. 92-93) olarak açıklanmıştır. Buradan hareketle, eğitim hukukunun ele aldığı konulara ilişkin inceleme, analiz, değerlendirme ve karar aşamalarının yazılı kurallar olmamaları ile birlikte toplumsal örf ve adetler (örf ve adet hukuku), mahkemelerin benzer konulara ilişkin verdikleri emsal kararlar (içtihatlar) ve ulusal ve uluslararası hukuk çerçevesindeki metinlerde yer alan yazılı hukuk kuralları¹ ışığında yürütüleceği söylenebilir. Bu unsurların yeterli olmaması veya bulunmaması durumunda ise, eğitim hukuku çerçevesinde ele alınan ve özel hukuk unsurlarını içeren durumlarda ise hakîmlerin takdir yetkisini kullanması ya da hukuk yaratması gündeme gelebilecektir. Gezgin ve Sarıoğlu (2015, s. 155), hukuk kurallarının boşluk içerebileceğini, yargıçlarından önlerine gelen ihtilafları çözüme kavuşturmadan kaçınamayacakları nedeniyle hâkimin hukuk yaratmasının pratikte karşılaşılabilen bir zorunluluk olduğunu ifade etmiştir.

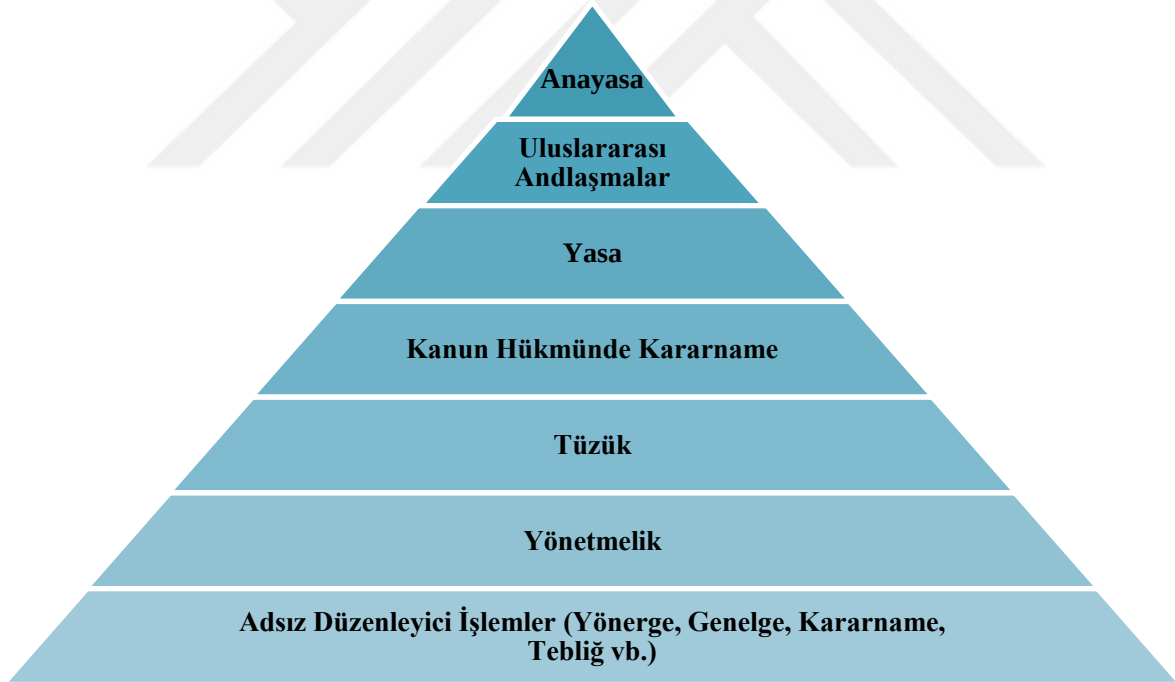
Bu noktada, yazılı hukuk kurallarının bir taraftan kuvvetlilik, geçerlilik ve üstünlük diğer yandan da soyutluk ve somutluk derecesi açısından bir normlar hiyerarşisine göre sıralandığı ve bu hiyerarşik sıralamanın “*hukuk düzeni piramidi*” olarak da adlandırıldığı

¹ Bu noktada, ulusal hukuk bağlamında yüksek mahkeme kararlarının aldığı içtihatları birleştirme kararlarının da alt derece mahkemeleri açısından bağlayıcılık etkisine sahip olduğunun, bu kararların ulusal hukukta kanun hükmünde statüye sahip olduklarının, diğer ilk derece mahkemeleri ve dava dairelerinin içtihatlarının ise sadece emsal kararlar olduklarının ve bu noktada bağlayıcı etkilerinin bulunmadığının belirtilmesi gerekmektedir.

(Gözler, 2013; Kalabalık ve Erdem, 2014) görülmektedir. Yirminci yüzyıl hukukçularından Hans Kelsen, hukuk kuralları arasında hiyerarşik bir sıra olduğuna vurgu yaparak hukuk düzeni piramidi (Normlar Hiyerarşisi) kavramını ortaya çıkarmıştır. Buna göre hiyerarşik sıranın en tepesinde anayasalar bulunur ve takip eden yazılı hukuk normları (uluslararası antlaşmalar, yasalar, kanun hükmünde kararnameler, tüzük ve yönetmelikler vb.) anayasaya aykırı olmamalıdır (Kaboğlu, 2007, s. 16-23).

“Anayasalar rejimin dayandığı temel ilkeleri, devletin temel organlarını, bu organların kuruluş ve işleyişlerini, birbirlerine karşı yetki ve görevlerini, bu organlar ile ilişkilerini, kişinin kişi ve devlete karşı hak, ödev ve özgürlüklerini belirleyen, hukuk devleti kurallar hiyerarşisi içinde en üst düzeyde bulunan normlar bütünüdür (Soyaslan, 2006, s. 69)

Eğitim hukuku alanında yürütülecek çalışmalarında bu anlamda, esas olarak yazılı hukuk kurallarına ilişkin belirtilen bu hiyerarşik sıralamanın bağlayıcılığında gerçekleştirilebileceği ancak bu kaynakların yeterli olmadığı durumlarda da yazısız hukuk kurallarına ve tali hukuk kaynaklarına başvurulabileceği unutulmaması gereken bir husustur.



Şekil 4. Hukuk düzeni piramidi (aşağı yönde hukuki kuvvetlilik/etki derecesi azalır)

Bu noktada bütün dünya çocuklarını gözeten bir yaklaşımla tanımlanması, korunması, geliştirilmesi, tanıtılması ve eğitim-öğretim ortamlarında yürütülecek faaliyetler ile muhataplarına öğretilmesi, ulusal ve uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde ve

uluslararası sözleşme ve antlaşmalarda yerini almış olan çocuk haklarının ve eğitiminin, eğitim hukuku çerçevesinde ele alınabilecek bir konu olduğu düşünülmektedir.

Karaman Kepenekçi ve Taşkın (2017) tarafından okul hukuku, çocuk hakları, insan hakları ve bu hakların eğitimi kapsamında yapılmış çalışmaların, eğitim hukukunun teorik çerçeve kaynakları arasında yer alabileceği ifade edilmiştir. Bu noktadan hareketle eğitim hukukunun, uluslararası anlaşmalar ve sözleşmeler ile uyumlu olmak üzere eğitim sistemini, bu sistem içerisinde ki bütün faaliyetleri ve eğitim sistemi içerisinde yer alan bütün unsurların hak ve sorumluluklarını şekillendiren ve bu konuda gerçekleştirilecek çalışmalara yön veren bir hukuk dalı olduğu söylenebilir. Yine aynı doğrultuda, eğitim süreçlerinin temel unsurlarından bir tanesi olan çocukların haklarının, sorumluluklarının ve uluslararası sözleşmelerin bağlayıcılığında, bu hakların bireylere öğretilmesi noktasında devletin bu konuda kamusal bir hizmet sunması sorumluluğu göz önüne alındığında da, çocuk haklarının ve çocuk hakları eğitiminin eğitim hukukunun konularından bir tanesi olduğu daha net görülmektedir. Bu görüşü destekler nitelikte okul hukukuna ilişkin yasal düzenlemeler, sınav hukuku, yükseköğretim hukuku ve finansmanı, eğitim kurumlarının finansmanı, okul yönetimi ve bir çocuk olarak öğrencilerin hakları ve sorumlulukları, idare hukuku, genel kamu hukuku, anayasa hukuku ve eğitim bilimlerinin ortak paydasında yer alabilecek konuların, Medeni Hukuk'un Aile hukuku kısmında yer alan çocuğa yönelik hükümlerin, çocuk hukukunun ve okul hukuku çerçevesinde yaşam boyu süren eğitim faaliyetlerine ilişkin bütün konuların (Bingöl, 2012; Çiftçi, 1993) eğitim hukukunun konu alanını oluşturacağı ifade edilmiştir. Bu doğrultuda eğitim hukukunun temel konu kaynaklarının görsel olarak şu şekilde ifade edilebileceği düşünülmektedir:



Şekil 5. Eğitim hukukunun temel konu kaynakları gösterimi

Anayasa hukuku, devletin temel şeklini, yapısını, organlarını ve bunlar arasındaki ilişkileri ve kişilerin devlet karşısındaki temel hak ve özgürlüklerini düzenleyen ve inceleyen hukuk kurallarının bütünü (Gözler, 2013; Atar, 2013; Teziç, 2013, s. 8) olarak açıklanabilir. Bu nokta büyük çapta yapısı ve işleyişi devlet erki tarafından şekillendirilen eğitim sisteminin, bu sistem içerisinde gerçekleştirilen eğitim-öğretim etkinliklerinin ve bu süreçlerde doğrudan ve dolaylı olarak yer alan kişilerin (idareci, öğretmen, öğrenci, veli ve diğer çalışanlar) devlet ile olan ilişkileri, hukuki statüleri, devletin yürütülen eğitim faaliyetlerine ilişkin geliştirdiği politikaları ve bu çerçevede devlet-birey ve birey-devlet karşılığında belirlenmiş olan kişisel ve kurumsal hakların korunması ve diğer taraftan bu unsurların yerine getirmekle yükümlü oldukları görev ve sorumlulukların denetimi konuları göz önüne alındığında, eğitim hukukunun konu kaynağı açısından Anayasa hukukundan beslendiğini söylemek mümkündür. Atar (2013) tarafından, Anayasaya sahip hukuk sistemlerinde, kanunların ve diğer hukuk dallarına ait kuralların anayasa hükümlerine aykırı olamayacağı esasının benimsendiği ifade edilmiştir. Bu doğrultuda kanunların ve diğer bazı yasama işlemlerinin (KHK ve içtüzük gibi) anayasaya uygunluğu yüksek yargı mercilerince denetlenmektedir (Odyakmaz, Kaymak ve Ercan, 2011, s. 138). Eğitim hukuku açısından da ele alınabilecek yasaların ve hukuksal metinlerin de Anayasa'ya

uygun olması koşulunu sağlaması gerektiği hususunun, eğitim hukukunun konu kaynağına ilişkin yukarıda belirtilen görüşü destekleyen bir başka argümanı ifade ettiği düşünülmektedir.

İdare hukuku, idarenin kuruluşuna ve idari işlev kapsamındaki faaliyetlerine uygulanan hukuk kurallarının bütünüdür (Canatan, 2009). Bir kamu hukuku branşı olan idare hukuku, taraflardan birinin idare olduğu hukuki ilişkilerde, idareye temsil ettiği kamu yararını üstün kılabilmek için kamu gücünü kullanma yetkisi tanımaktadır (Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, 2016, s. 30). Cansel ve diğerleri (2013) tarafından ise idare hukuku, devlet ve kişi arasındaki ilişkiyi, kamu hizmetleri açısından düzenleyen, yargılama ve yasama hizmetleri dışındaki alana yönelik uygulanan hukuk kurallarını inceleyen kamu hukuku dalı olarak ifade edilmiştir. Bu noktada, yükseköğretime bağlı kurumların imkânları, faaliyetleri ve istihdam konuları açısından işleyişi, yönetimi ve denetimi, yükseköğretim dışında ifade edilebilecek eğitim-öğretim faaliyetlerinin büyük bir oranda MEB'e bağlı devlet kurumlarında görevli kamu personeli tarafından yürütülmesi, bu faaliyetlerin incelenmesi ve denetlenmesi, bu doğrultudaki faaliyetlerin ele alınmasında idari teşkilatlarda görevli idarecilerin görev, yetki ve sorumluluklarının, eğitim nazarında kamu hizmetinin icrasını gerçekleştiren kişilerin özlük hakları, görevleri, sorumlulukları, atanmaları vb. konularının idare hukuku çerçevesinde ele alındığı göz önünde bulundurulduğunda, idare hukukunun eğitim hukukuna konu kaynaklığı yapan hukuk dallarından olduğu net bir biçimde görülmektedir. Kayar ve Üzülmmez (2013), devletin idari teşkilatının, bu teşkilatların görevini yerine getirmesi için gerekli kamu personelinin sağlanması, buna dair hukuki işlemlerin yapılması ve kamu hizmetinin gerçekleştirilmesinde gerekli araç, gereç ve diğer gereklerin sağlanması konularının idare hukukunun konularından olduğunu belirtmişlerdir.

Genel kamu hukuku temel olarak Devletin ortaya çıkışı, gelişmesi ve devlet üzerine konularla ilgilenir (Akad, Vural Dinçkol ve Bulut, 2016). Genel kamu hukuku, devlet olgusunu, devlet gücünün kaynaklarını, devletin unsurlarını, fonksiyonlarını, devlet otoritesinin kaynaklarını ve kişilerin devlet karşısındaki hak ve özgürlüklerini incelemektedir (Gezgin ve Sarioğlu, 2015, s. 74; Kalabalık ve Erdem, 2014). Kayar ve Üzülmmez (2013) genel kamu hukukunun devletin oluşumu, devlet otoritesinin kaynakları, devlet karşısında bireylerin hakları ve özgürlük alanları, devleti oluşturan unsurlar ve devletin fonksiyonları konuları ile ilgilendiğini belirtmişlerdir. Eğitimin genel anlamda

devlet egemenliği ve gözetimi altında yürütölen faaliyetlerden ve bu faaliyetlerin ciddi boyutta kamu personelinden sağlanan iş gücüyle, kamu imkânları ve kaynakları kullanılarak ve kamu idaresi ve denetimi çerçevesinde yer alan yasal mevzuatlara bağlı kalınarak yürütölüyor olması, genel kamu hukukunun, hâlihazırda kamu hukuku altında ele alınması gerektiği vurgulanan eğitim hukuku dalına konu kaynaklığı yapan asıl hukuk dallarından bir tanesi olduğunu ortaya koymaktadır.

İnsan hakları hukuku, bireylerin devlet karşısındaki durumlarını, diğer bir ifade ile insanların temel hak ve özgürlüklerini düzenleyen bir hukuk dalı (Kalabalık, 2013) olarak tarif edilmiştir. İnsana özgü hak ve özgürlükler, doğrudan doğruya insanla ilgilidir. İnsanın maddi ve manevi dünyasını araştırmak, topluluk halinde yaşadığı için toplum bilimi ve devlet-insan ilişkisini ortaya koymak insan hakları hukukunun konu alanlarındandır (Mumcu ve Küzeci, 2012, s. 2-3). Eğitimin gerek ulusal gerekse uluslararası hukukta başlı başına bireysel bir hak olarak ifade edilmiş olması ve eğitim-öğretim süreçlerinin esas unsurlarından olan idarecilerin, öğretmenlerin, öğrencilerin, diğer çalışanların ve dolaylı unsurları olarak velilerin ve diğer kişilerin, hukuk çerçevesi dâhilinde sahip oldukları yetkilerinin, sorumluluklarının, yasal yükümlölüklerinin, haklarının, özgürlük alanlarının ve bu hakların, özgürlüklerin ve bu çerçevede ilgili yasal mevzuatların muhataplarına öğretiminin eğitim hukuk bağlamında da ele alınabilecek konular olması dolayısıyla, insan hakları hukukunun bu noktada eğitim hukuku alanına konu kaynaklığı ettiği söylenebilir. Kalabalık (2013), insan haklarının öznesi durumundaki kişilerin, insan haklarından sorumlu olanların, hakların korunması ve uygulanmasında başvurulacak hukuki mercilerin ve yolların, insan hakları ve dolayısıyla temelde çocuk hakları eğitiminin ve insan hakları ihlallerinde ortaya çıkacak idari, hukuki ve cezai yaptırımların insan hakları hukuku çatısında incelenen konulardan olduğunu ifade etmiştir.

Yönetim hukuku, kamu yönetimine özgü kuruluşları, bu kuruluşların işleyişlerini, kişiler ile olan ilişkilerini ve onlara karşı sorumluluklarını düzenleyen kurallardan oluşan, kamu yönetimine özgü bir hukuk dalı (Gözübüyük, 2012) olarak açıklanmıştır. Eğitim-öğretim faaliyetlerinin yürütöldüğü kamu kurumların belirli yasal mevzuat zemininde yönetiliyor olması, bu noktada yönetenlerin ve yönetilenlerin hukuki statüleri ekseninde bir iletişim içerisinde yer alıyor olmaları ve bu doğrultuda yönetenler ve yönetilenlerin birbirlerine ilişkin hukuki çerçevede belirlenmiş olan haklarının, yetkilerinin ve sorumluluklarının bulunması ve kamu personelinin uyması gereken kuralların, yükümlölüklerin, cezai

durumlara ilişkin hukuki uygulamaların ve bir yönetim ilişkisinin içerisinde kamu personeli olarak görev yapan idarecilerin ve öğretmenlerin haklarının ve sorumluluklarının eğitim hukuku bağlamında ele alınmasının mümkün olabileceği düşünülmektedir. Bu doğrultuda yönetimin görevleri, mali anlamda sorumlulukları, yönetim yetkileri ve eylemleri vb. gibi konu alanlarına sahip olan yönetim hukukunun, konu kaynağı açısından eğitim hukukuna katkı sağladığı söylenebilir.

Çocuk hukuku, hukukun çocuklara özgü dalı olarak tarif edilerek, kamu hukuku, özel hukuk, sosyal hukuk ve uluslararası hukukta çocukların haklarını düzenleyen ve dar anlamda konularının Medeni hukukun bir dalı olan Aile hukukunda yer alan kuralların, çocuklara yönelik kısmı tarafından oluşturulan kurallar bütünü (Akyüz, 2012) ifade eden karma nitelikli hukuk dallarından bir tanesi olarak açıklanmıştır. Bu noktada eğitim süreçlerinin en temel unsurlarından olan öğrencilerin (çocukların)² ulusal ve uluslararası hukuk alanında belirlenmiş olan haklarının bütünü ve bu hakların çocuklara etkili ve uygun araçlarla öğretimini, çocuğun ve çocuk haklarının yasal çerçevedeki anlamını, çocuk haklarının tanımlanması, korunması, geliştirilmesi, öğretilmesi, anne ve babaların çocuk üzerindeki hakları, çocuğa karşı sorumlulukları gibi konuları içeren uluslararası anlaşma ve sözleşmelerin genel anlamda çocuk, çocuk hakları ve çocuğun yaşam boyu sürecek eğitimine dair konuların eğitim hukuku kapsamında ele alınabileceği söylenebilir. Akyüz'ün (1981) eğitim hukukunun çocuk hukukunu kapsayan bir hukuk dalı olduğu görüşünden hareketle, çocuk, çocuk hakları ve çocuğun eğitimine dair bütün konulara ilişkin yasal çerçeveyi ele alan çocuk hukukunun, eğitim hukukunun önemli konu alanı kaynaklarından olduğu daha iyi bir biçimde anlaşılmaktadır.

Eğitim bilimleri, eğitime ilişkin sorulara bir bütün olarak cevap veren bilim dalı olarak (Bakioğlu ve Pekince, 2014) açıklanmıştır. Bu noktada eğitim sisteminin geliştirilmesi, eğitim sisteminin yönetsel biçimi, eğitimin fiziksel, finansal ve kişi kaynakları, eğitimin ekonomik, toplumsal, hukuksal ve siyasal temelleri, eğitimin ve eğitim kurumlarının yönetimi ve denetimi, öğrencilerin özlük işlemleri, eğitim-öğretim işlerinin yasal mevzuatı ve eğitim sistemi içerisinde yer alan kişi unsurlarının yetki, hak ve sorumlulukları konularının eğitim hukukunun konuları arasında yer alabileceği düşünülmektedir. Bu

² Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi'nin 1. Maddesine göre, on sekiz yaşına kadar bütün bireyler çocuk olarak kabul edilmiştir. Türk Medeni Kanununda çocuk tanımı yapılmamış ancak kişinin on sekiz yaşını doldurmasıyla ergin olacağı (11. Madde) düzenlenerek bu konuda Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi'ne uygun bir düzenleme getirilmiştir.

açından eğitim bilimi alanının, eğitim hukukunun temelini oluşturan ve bu doğrultuda da bu hukuk dalının temel konu kaynağını oluşturan en önemli unsurlardan bir tanesi olduğunu söylemek mümkündür.

Ceza ve disiplin hukuku, toplumda hâlihazırda mevcut bulunan hukuk kurallarına aykırı davranışlar ortaya koyarak, toplum düzenini bozan kişilere yönelik cezai yaptırımları düzenleyen ve bu çerçevede suç olarak tarif edilen ve tanımlana fiillere yönelik uygulanacak ceza türlerini düzenleyen (Bozkurt, 2010, s. 122) kamu hukukunun en önemli dallarından biridir. Esener (1998) ceza hukukunu, toplum düzenini ve menfaatini bozan eylemler ile bunları gerçekleştiren kişilere yönelik uygulanacak yaptırımları düzenleyen bir hukuk dalı olarak tarif etmiş ve bu hukuk dalının ceza yaptırımını gerektiren suçlar, suçlara uygulanacak cezalar ve yaptırımlara yönelik kurallar olmak üzere üç bölümden oluştuğunu ifade etmiştir. Eğitim sistemi içerisinde gerçekleştirilen faaliyetlerin ağırlıklı olarak kamu hukuku çerçevesinde ele alınabileceği göz önüne alındığında, sistem içerisinde yer alan unsurların ortaya koyduğu davranışların, ulusal hukuk normlarına ve taraf olunan iç hukukta bağlayıcı güce sahip uluslararası anlaşmalara ve temel hak ve özgürlüklere uygun olması gerekmektedir. Bu doğrultuda, eğitim sistemi içerisinde yer alan müfettişlerin, okul idarecilerinin, öğretmenlerin, öğrencilerin ve velilerin bu sistem içerisinde ortaya koydukları davranışlarda toplumsal düzeni bozucu, kamu yararını ve menfaatlerini zedeleyici, kişi hak ve özgürlüklerini kısıtlayıcı ve bunlara zarar verici her türlü eylemden uzak durmaları gerekmektedir. Bu noktada, eğitim sistemi içerisinde ortaya çıkabilecek bu unsurlara ait eylemlerden hangilerinin suç olarak tarif edilebileceği ve bunlara ilişkin hangi tür yaptırımların uygulanması gerektiğinin belirlenmesinde yararlanılacak olan bir hukuk dalı olarak ceza hukukunun, eğitim hukukunun temel konu kaynaklarından bir tanesi olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Ceza hukukunun ve ceza hukukunun ihlal edildiği iddiasının doğruluğunun araştırılması ve ceza hukukunun karşılığında yaptırım öngördüğü bu davranışları işleyen kişilere hangi yaptırımların uygulanacağını belirlenmesi süreci (Eryılmaz, 2012, s. 62; Şahin, 2013, s. 23) olarak tarif edilen ceza muhakemesi hukukunun, temel dayanaklarından olan 5237 sayılı TCK'nın çocuğa ve eğitim öğretim hakkının engellenmesine yönelik 31., 82., 112. ve benzer mahiyetteki diğer hükümleri ele alındığında, ceza hukuku dalının eğitim hukukunun temel konu kaynaklarından olduğu bir kat daha net görülmektedir. Soyaslan (2006), ceza hukukunun on sekiz yaşını bitirmemiş çocukları çocuk saydığını belirterek, çocuğun ceza hukuku içerisinde yer alan bir unsur olduğunu ortaya koymuştur. Bu doğrultuda çocuğun hakları olarak yaşama, barınma,

sağlık, eğitim ve bakım ortamlarının niteliğinin ceza hukuku altında ele alınacak davranışlara zemin oluşturabileceğine dikkat çekmiştir.

Bu anlamda ceza hukukunun, çocuk ve çocuk hakları ile ilişkisinden hareketle eğitim hukukuna konu kaynaklığı ettiği farkı bir perspektiften de net bir biçimde görülmektedir. Diğer taraftan, eğitim sistemi içerisinde ortaya çıkan haksız fiillerin incelenmesi, soruşturulması ve eğitim faaliyetlerinin kamusal bir hizmet olması dolayısıyla herhangi bir aksaklığa uğramaması ve kamu menfaatlerinin zarar görmemesi için bir diğer mekanizma disiplin hukuku altında yürütülebilir. Ceza hukuku açısından suç teşkil etmeyen davranışlar, disiplin hukuku açısından suç kabul edilebilir ve bu doğrultuda yaptırım ortaya çıkabilir. Bu durumda, eğitim süreçlerinin unsurlarından olan idarecilerin, öğretmenlerin ve çocukların yer aldıkları kurum içerisindeki disiplin hukukunun ön gördüğü kural ve gerekliliklere uygun hareket etmeleri gerekmektedir. Gezgin ve Sarıoğlu (2015, s. 87), disiplin hukukunun geçerli olduğu kurumun işleyişiyle ilgili olduğunu ve ceza hukukunda suç olarak nitelendirilmeyen eylemlerin, disiplin cezası gerektirebileceğini ifade etmiştir. Buradan hareketle, okullarda idarecilerin, öğretmenlerin ve çocukların hakları, yetkileri, sorumlulukları ve özgürlük alanlarının düzenlenmesinde ve bu hususlara ilişkin ortaya çıkan uygunsuz davranışlarda başvurulacak kaynaklardan bir tanesi disiplin hukuku çerçevesinde ele alınabilecek olan ve yargı denetimine açık olan yaptırımlardır. Disiplin hukuku ancak asker, memur, öğrenci gibi belirli bir statüde bulunan kişilere uygulanabilir ve bu doğrultuda ceza alan memur ya da öğrenci idarî yargıya iptal davası açabilir (Atar, 2009, s.109). Ceza hukukuna göre daha dar bir kapsam işaret etmekle birlikte disiplin hukukunun, eğitim sistemi içerisindeki yeri göz önünde bulundurulduğunda, eğitim hukukunun temel konu kaynaklarından bir tanesi olduğu net bir biçimde görülmektedir.

Çolakoğlu (2012), eğitim sisteminin dayanağı olan hukuk ilkelerinin, uluslararası anlaşmalarda eğitim hakkının ve kapsamının, bir birey olarak insanın eğitim hakkının ve çocukların eğitim haklarının eğitim hukuku çerçevesinde yer alabilecek konulardan bazıları olduğunu ve bireyler tarafından da eğitim ile ilgili yapılan düzenlemelerin kendisine ne gibi haklar ve yetkiler sağladığının ve bu konudaki uluslararası uygulamaların bilinmek isteneceğini belirtmiştir. Çiftçi (1993) ise eğitim kurumlarının örgütsel yapısının, bu kurumların yönetimlerinin, yönetim şekillerinin, organları arasındaki ilişkilerin, bu organların yetki ve ödevlerinin, öğretmen ve öğrenci ve veli gibi doğrudan okul içinde bulunmayan kişilerin haklarını, sorumluluklarını ve hukuki statülerini düzenleyen hukuk

kurallarının, eğitim-öğretim faaliyetlerinin finansmanını sağlayan kişi ya da dernek ve vakıfların hukuki statü, yetki ve sorumluluklarını, eğitim kurumlarının denetimine ilişkin hukuk kurallarının ve özel kişilerin eğitiminin eğitim hukuku çerçevesinde ele alınabilecek konular olduğunu belirtmiştir.

Belirtilen bu görüşlerden hareketle, eğitim hukuku çerçevesinde ele alınabilecek konulardan bazıları şu şekilde belirtilebilir:

- Eğitimin ve eğitim hakkının ulusal ve uluslararası hukuk çerçevesinde dayanakları
- Eğitim sistemine yön veren, hukuki bağlayıcılığa sahip ulusal ve uluslararası hukuk mevzuatları, andlaşmalar ve sözleşmeler
- Eğitim sistemi içerisinde gerçekleştirilen faaliyetlerin ve süreçlerin izlenmesi, denetlenmesi ve bunlara yönelik ulusal ve uluslararası mevzuatlar
- Eğitim sistemine ilişkin gerçekleştirilen kamusal düzenlemeler ve politika çalışmaları
- Eğitim sistemine ilişkin gerçekleştirilen kamusal düzenlemelerin ve politika çalışmalarının ulusal ve uluslararası hukuk mevzuatlarına uygunluğu
- Eğitim sistemine yönelik hukukî danışmanlık hizmetleri
- Eğitim sistemi içerisinde yer alan kişilere yönelik hukukî danışmanlık hizmetleri
- Eğitim süreçlerinde yer alan kişi unsurlarının (idareci, öğretmen, öğrenci, veli ve diğer çalışanlar) sahip oldukları hakları, özgürlük alanları ve sorumlulukları
- Eğitim süreçlerinde yer alan kişi unsurlarının hakları, özgürlük alanları ve sorumlulukları konusunda bilinçlendirilmelerine yönelik yürütülecek eğitim faaliyetleri (insan hakları, vatandaşlık ve demokrasi eğitimi, çocuk hakları eğitimi, hukukun eğitimi vb.) ve bu faaliyetlerin ulusal ve uluslararası hukuka uygunluğu
- Okul hukuku, okul idare hukuku ve sınav hukuku
- Çocuk hukuku, çocuk hakları ve çocuk haklarının öğretimi
- Eğitim kurumlarının yönetimi, finansmanı ve malî denetimi
- Eğitim sistemine yönelik yargılama mekanizmaları ve buna ilişkin ulusal ve uluslararası hukuk mevzuatları

- Eğitim ile ilişkili konularda ulusal ve uluslararası hukuk sistemi içerisinde yer alan yargı mercileri tarafından verilmiş yargılama kararları
- Yükseköğretim hukuku, finansmanı ve malî denetimi

Bu doğrultuda, çocuk hakları ve çocuk haklarının öğretilmesine ilişkin kapsamları açısından uluslararası anlamda geçerliği olan sözleşme ve bildirgelerin, eğitim hukuku bağlamında ele alınabilecek konular perspektifinden bakıldığında önemli hukuki unsurlar olduğu açıktır. Bingöl (2012) tarafından, uluslararası sözleşmelerde açıklanan eğitim ve öğretim konularına yönelik hak ve özgürlüklerin, eğitim hukukunun uluslararası bir boyuta sahip olduğunun göstergelerinden olduğuna dikkat çekilmiştir. Bu noktada çocuk haklarının ve bu hakların yetişkin ve çocuklara öğretimi konusunda, ulusal hukuk zeminindeki unsurların eğitim kurumlarına verdiği sorumlulukların yanı sıra hâlihazırda uluslararası hukuk çerçevesinde kabul görmüş sözleşme ve anlaşmaların, bu konuda gerçekleştirilecek eğitim faaliyetlerine yön verecek temel dayanaklardan bir tanesi olacağı düşünülmektedir. Koyunkaya (2015) tarafından, eğitim sistemine yön veren yasal dayanakların, Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi gibi başta uluslararası anlaşmalar ve sözleşmeler olduğu ifade edilmiştir. Bu doğrultuda, eğitim hukuku bağlamında çocuk haklarının ve çocuk haklarının öğretilmesine ilişkin uluslararası çerçevede ele alınabilecek yasal bir dayanak olarak ÇHS'nin çocuk haklarına, bu hakların korunmasına ve geliştirilmesine yönelik ilke, amaç ve maddelerinin göz önünde bulundurulmasının yerinde bir yaklaşım olacağı düşünülmektedir.

2004 yılında yapılan Anayasa değişikliğinin de bu konuyu Türk Hukukunda daha önemli bir noktaya taşıdığı aşîkârdır. 2004 yılından önce; “Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz.” şeklinde olan Anayasanın 90'ıncı maddesinin son fıkrası, 2004 yılında ek bir hükümle; “Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır.” biçimine getirilmiştir. Bu noktada, eklenen bu hüküm ile temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası antlaşmaların Türk Hukukunda çok farklı bir yere geldiği söylenebilir. Bu doğrultuda kanunların üstünde bir konuma gelen temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası antlaşmalar, bu değişiklik ile daha etkili ve bağlayıcı bir

hale gelmişlerdir. Bu anlamda Anayasadaki bu düzenlemeden hareketle, Türkiye'nin imzaladığı ve kabul ettiği çocuk haklarına ilişkin tüm uluslararası sözleşmelerin, Türk kanunlarının üzerinde bağlayıcı bir konumda olduklarını belirtmek yerinde olacaktır.

Bu nedenle uluslararası hukukta bağlayıcı gücü göz önünde tutulduğunda, ülkemizin de taraf olduğu BM Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi'nin, 42'inci maddesinin ön gördüğü şekilde çocuk haklarının muhataplarına ve yetişkinlere en uygun ve etkili yöntemlerle öğretilmesi gerektiğinin, mutlak suretle göz önünde bulundurulması ve bu hususta gerekli hukuki ve eğitimsel çalışmaların gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

2.2. Eğitim Hukuku Bağlamında Çocuk Hakları Eğitimi

Eğitim hukuku çerçevesinde ele alınabilecek konu alanlarından bir tanesi, eğitim süreçlerinde yer alan kişilerin hakları, özgürlük alanları ve sorumlulukları konusunda bilinçlendirilmelerine yönelik yürütülecek eğitim faaliyetleri ve bu faaliyetlerin ulusal ve uluslararası hukuka uygunluğu konusudur. Bu noktada, Kelsen tarafından ortaya konan “*normlar hiyerarşisi*” incelendiğinde, bir ülke tarafından uluslararası hukuk alanında taraf olunan andlaşma ve sözleşmelerinin, ulusal hukuk içerisinde bulunan yasalardan bir üst derecede bağlayıcı olabildikleri görülmektedir. Bu noktada, BM Genel Kurulu'nda 1989 tarihinde kabul edilen ve ülkemizin de taraf olduğu³ Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi'nin çocuk refahı, çocuk hakları ve çocuk haklarının gelişimi konularında en üst derecede bağlayıcılığa sahip evrensel sözleşmelerden bir tanesi olduğu görülmektedir. Çiçek Sağlam (2009) tarafından BM Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi, uluslararası hukukta çocuk haklarının tanınması ve korunmasına ilişkin en kapsamlı düzenlemeyi içeren metin olarak tarif edilmiştir. Ballar (1998), Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin, pek çok kesim tarafından çocukların “Magna Carta⁴’sı” ya da “İnsan Hakları Bildirgesi” olarak nitelendirildiğini belirterek, on sekiz yaşından küçük herhangi bir kişinin bireysel haklarını ayrıntıları ile işleyen elli dört maddelik bir sözleşme olduğunu ifade etmiştir. Bu noktada, ülkemiz içerisinde de çocuklar ve çocuk hakları ile ilişkili ortaya konabilecek bütün eylemlerde, koruma faaliyetlerinde, eğitim sistemi içerisinde yer alan tüm faaliyetlerde ve politika çalışmalarında, hukukî bağlayıcılığı ile birlikte temel yol haritasının Çocuk

³ Türkiye Cumhuriyeti, BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 17., 29. ve 30. maddeleri hükümlerini T.C. Anayasası ve Lozan Anlaşması hükümlerine ve ruhuna uygun olarak yorumlama hakkını saklı tutmuş ve bu maddelere çekince koymuş bulunmaktadır.

⁴ 1215 yılında halkın hakları ve özgürlükleri lehine imzalanmış olan İngiliz belgesi.

Haklarına Dair Sözleşme'nin ortaya koyduğu çizgi üzerine olacağı/olması gerektiği ifade edilebilir.

Çocuk hakları ve çocuk haklarının gelişimi konusunda dünyada en kapsamlı içeriğe ve bağlayıcılığa sahip olan ve uluslararası alanda kabulü ve geçerliği en üst düzeyde olan Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin, eğitim sistemlerine de çocuk hakları ve bu hakların gelişimi doğrultusunda yön veren 42. maddesinde⁵, sözleşmeyi imzalayan taraf devletlerin, Sözleşmede yer alan ilkelerin ve hükümlerin etkili yöntemler ile ve uygun bir şekilde yetişkinlere ve çocuklara yaygın bir şekilde öğretilmesi sorumluluğunun yerine getirmeyi taahhüt ettikleri ifadesine yer verildiği görülmektedir.

İlgili maddeden anlaşılmaktadır ki Sözleşme 'ye taraf olan devletler, çocuk haklarının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması amacı doğrultusunda, Sözleşme içeriğini ve Sözleşmede yer alan çocuk haklarına dair bütün konuları yetişkin insanlara ve on sekiz yaşından küçük olarak çocuklara uygun yöntemlerle ve etkili araçlarla öğretme yükümlülüğünü kabul etmiş bulunmaktadırlar. Ayrıca Çallı (2009) tarafından, Sözleşme'nin 29. maddesi ile devletlerin, çocuğun kişiliğinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesini, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı duyarak anlayış, barış, hoşgörü, cinsler arası eşitlik, tüm insanlar arasında dostluk ruhuyla yetiştirilmesini ve özgür bir toplumda etkin bir yaşantıya sorumluluk üstlenecek biçimde hazırlanması gerektiğini kabul ettikleri belirtilmiştir. Bu noktada insan haklarına ve temel özgürlüklere saygılı bir anlayışın bireylere kazandırılabilmesinin ancak, Sözleşme gereğince çocuklara ve yetişkinlere çocuk haklarına yönelik eğitimlerin erken yaşlardan itibaren ve etkili araçlarla sunulması ile mümkün olabileceği söylenebilir. Hareket (2015) Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi'nin, evrensel standartlara sahip, dünya çocuklarının haklarını gözeten, Sözleşmeyi imzalayan devletlere de ciddi sorumluluklar getiren iradeli ve geniş bir çerçeveye sahip olduğunu ifade etmiştir. Merey (2016) ise, Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi'nin, uluslararası anlamda üzerinde mutabakatın sağlandığı ve ortaya koyduğu standartlar ve yükümlülükler açısından pazarlığa müsaade etmeyen bir yapıya sahip bir sözleşme olduğunu belirtmiştir. Bu noktada Topsakal (2016), eğitim sisteminde devletin, kamu ve özel kurum ve kuruluşların, ailelerin, bireylerin uyması ve uygulaması gereken kuralların bütünü şeklinde eğitim hukukuna ilişkin ortaya koyduğu açıklama, aynı zamanda çocuk hakları eğitiminin, devlet çatısı altında, kamu ve özel kurum ve kuruluşlar

⁵ 42. Madde: Taraf devletler, Sözleşme ilke ve hükümlerinin uygun ve etkili araçlarla yetişkinler kadar çocuklar tarafından da yaygın biçimde öğrenilmesini sağlamayı taahhüt ederler.

tarafından bütün ülke vatandaşlarına sunulması gereken, eğitim hukuku bağlamında da ele alınabilecek bir sorumluluk olduğu biçiminde yorumlanabilir. Benzer şekilde Merey (2016), Evrensel Sözleşme'nin sözleşmeye taraf olan devletlere, çocuklara sahip oldukları hakların öğretilmesi konusunda yükümlülük altına soktuğunu ifade etmiştir. Çağlar (2009), 1989 yılında kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin, tüm dünya çocuklarının eğitiminde gözetilmesi gereken amaç ve ilkeleri kapsamlı bir biçimde ortaya koyduğunu belirtmiştir. Karaman Kepenekçi ve Taşkın (2017), MEB'e bağlı eğitim kurumlarında öğrenimlerini sürdüren öğrencilerin, Evrensel Sözleşme çerçevesinde çocuk statüsünde kabul edildiklerini ifade ederek, çocuk olarak bütün öğrencilerin her vatandaş tarafından bilinmesi gereken temel hukuk konularında bilinçlendirilmeleri ve çocuk hakları konusunda eğitim almaları gerektiğine dikkat çekmişlerdir. Aynı doğrultuda Karaman Kepenekçi (2004) okul yöneticilerinin, öğretmenlerin, velilerin ve öğrencilerin sahip oldukları hakları ve yetkileri kullanabilmeleri ve sorumluluklarını yerine getirebilmeleri noktasında, kendileri ile ilgili eğitim mevzuatında yer alan hükümlere ilişkin yeterli bilince sahip olmalarının gerekli olduğu belirtilmiştir. Yine Karaman Kepenekçi ve Taşkın (2016) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, lisans veya lisansüstü eğitim süreçlerinin birinde, çocuk hakları kapsamında bir ders almış okul müdürlerinin bu dersi almayan idarecilere göre velayet hakkı ve bu hakkın kullanımı noktasında doğan sorunlara ilişkin daha fazla bilgi sahibi olmalarının ön görüldüğü ifade edilmiştir.

Bununla birlikte, ulusal ve uluslararası yasal dayanaklar ile şekillendirilen eğitim sistemlerinde gerçekleştirilen bütün eğitim faaliyetlerinin içeriği, kalitesi ve başka kriterler açısından istenilen biçimde bireylere sunulmasının her zaman mümkün olmayabileceği veya bunun zaman gerektiren yoğun çalışma süreçlerine işaret edebileceği geçeceği hâlihazırda birçok ülkenin eğitim sisteminde gözlenebilen bir durumdur. Çağlar (2009), eğitim hakkı ve bu çerçevede ele alınabilecek eğitim faaliyetlerinin, devletler tarafından uluslararası sözleşmelerdeki kabul görmüş hali ile iç hukuk kurallarına yansıtılmalarının ve bu konudaki çalışmalarını yasal zemine oturtmalarının bu hakkın yaşam bulması ve korunması noktasında tam olarak yeterli olmayabileceğine dikkat çekmiştir.

Bu noktada ulusal ve uluslararası hukuktaki bağlayıcılığı göz önüne alındığında Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi'nin eğitim süreçlerinin ana unsurlarından olan idarecilerin, öğretmenlerin, çocukların ve ebeveynlerin çocuk hakları, çocuk haklarının gelişimi ve bu hakların her ortamda korunması konularında bilinçlendirilmelerinin gerekliliğini, önemini

ve yasal sorumluluğunu Sözleşme 'ye taraf devletler açısından net bir biçimde ortaya koyduğu görülmektedir.

Buradan hareketle araştırmada, dördüncü sınıf düzeyinde öğrenim gören çocuklara yönelik olarak çocuk haklarına ilişkin algı ve farkındalık durumlarının geliştirilmesi amacıyla BM Çocuk Hakları Bildirgesi'ne⁶ uygun olarak tasarlanmış hikâye serisinin öğretim aracı olarak kullanıldığı bir çocuk hakları eğitimi eylem planı gerçekleştirilmiştir. BM Çocuk Hakları Bildirgesi maddeleri incelendiğinde ise, bu bildirgeden önce çocuk haklarının geliştirilmesi ve korunmasına yönelik olarak hazırlanmış uluslararası metinlerin kapsamlı bir modelinin olduğu ve diğer bildirgeler ile kıyaslandığında, çocuk haklarına ilişkin daha geniş bir perspektifi ortaya koymuş olduğu görülmektedir. Bildirgede yer alan on madde, Akyüz (2012) tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

1. Tüm dünya çocukları bu bildirgedeki haklardan din, dil, ırk, renk, cinsiyet, milliyet, mülkiyet, siyasî, sosyal sınıf ayrımı yapılmaksızın yararlanmalıdır.
2. Çocuk özel olarak korunmalı, yasa ve gerekli kurumların yardımı ile fiziksel, zihinsel, ahlaki, ruhsal ve toplumsal olarak sağlıklı normal koşullar altında özgür ve onurlu biçimde yetişmesi sağlanmalıdır.
3. Her çocuğun doğduğu anda bir adı ve bir devletin vatandaşı olma hakkı vardır.
4. Çocuk sosyal güvenlikten yararlanmalı, sağlıklı bir biçimde büyümesi için kendisine ve annesine doğum öncesi ve sonrası özel bakım ve koruma sağlanmalıdır.
5. Fiziksel, zihinsel ya da sosyal bakımdan özürlü çocuğa gerekli tedavi, eğitim ve bakım sağlanmalıdır.
6. Çocuğun kişiliğini geliştirmesi için anlayış ve sevgiye gereksinimi vardır. Çocuk anne ve babasının bakım ve sorumluluğu altında her durumda sevgi ve güvenlik ortamında yetişmelidir. Küçük yaşlarda çocuğu annesinden ayırmamak için bütün olanaklar kullanılmalıdır. Ailesi ve yeterli maddi desteği olmayan çocuklara özel bakım sağlamak toplumun ve kurumların görevidir. Çocuk sayısı fazla olan ailelere devlet yardımı yapılmalıdır.

⁶ Birleşmiş Milletler Örgütünün kurulması ile birlikte çocukların korunması sorunlarını ele almak üzere kurulan Sosyal Sorunlar Meclisi 1950 yılında gerçekleştirdiği bir toplantıda Cenevre Bildirgesi'nin İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi esaslarına göre yeniden düzenlenmesini kararlaştırmış ve 20 Kasım 1959 yılında BM Genel Kurulu hazırlanan bildirge tasarısını kabul etmiştir. (geniş bilgi için bkz). Akyüz, .E. (2012). *Çocuk hukuk, çocukların hakları ve korunması*. Ankara: Pegem

7. Çocuğa genel kültür ve yeteneklerini, bireysel karar verme gücünü, ahlaki ve toplumsal sorumluluğunu geliştirecek ve topluma yararlı bir üye olmasını sağlayacak eğitim verilmelidir. Bu eğitimde sorumluluk önce ailenindir. Eğitimin ilk aşamaları parasız ve zorunlu olmalıdır.
8. Çocuk her koşulda ilk koruma ve yardım gören olmalıdır.
9. Çocuk her türlü istismar, ihmal ve sömürüye karşı korunmalı ve hiçbir şekilde ticaret konusu olmamalıdır.
10. Çocuk ırk, din ya da başka bir ayrımcılığı teşvik eden uygulamalardan korunmalıdır. Anlayış, hoşgörü, insanlar arası dostluk, barış ve evrensel kardeşlik ortamında enerji ve yeteneklerini diğer insanların hizmetine sunulması gerektiği bilinciyle yetiştirilmelidir.”

2.3. İlgili Araştırmalar

Alanyazında ulaşılabilen araştırmalara yönelik incelemelere, yurt içi ve yurt dışı araştırmalar olmak üzere iki ayrı başlık altında aşağıdaki bölümde ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

2.3.1. Yurt İçi Araştırmalar

Hareket ve Yel (2017) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, ilkökul dördüncü sınıf düzeyinde öğrenimlerine devam eden 9-11 yaş aralığında bulunan çocukların, çocuk haklarına ilişkin algı ve görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yaklaşımına uygun olarak tasarlanan araştırma, durum çalışması desenine sahiptir. Araştırma, sosyo-ekonomik düzey açısından farklılık gösteren dört farklı ilkökulda gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın katılımcı grubunu, ölçüt örneklem yöntemi ile belirlenmiş toplam yüz elli altı çocuk oluşturmuştur. Araştırma verilerinin elde edilmesi sürecinde, açık uçlu sorulardan oluşan anket formundan, yazılı dokümanlardan ve görüşme formundan yararlanılmıştır. Araştırma verilerinin analizi, içerik analizi tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde çocukların saygı görmek, sevilmek, oyun oynamak, mutlu olmak gibi temel haklara sahip olduklarını belirttikleri görülmüştür. Ayrıca çocukların haklarını öğrenme ve savunma, eğitim alma ve diğer çocuklarla eşit yaşam olanaklarına sahip olma haklarına sahip olduklarını belirttikleri görülmüştür. Araştırma da ayrıca; insanlar tarafından dikkate alınma, kendi ile ilgili konularda özgür

kararlar alma ve düşüncelerini açıklayabilme haklarından daha az bahsettikleri belirlenmiştir. Araştırmaya katılan çocukların, ders çalışmak, ödev yapmak ve test çözmek gibi sorumluluk kapsamında yer alacak eylemleri hak olarak algıladıkları, araştırmada ulaşılan bir diğer önemli bulgudur. Araştırma bulgularından hareketle araştırma sonucunda çocukların, haklarına ilişkin genel çerçevede görüş ve istenen algılara sahip oldukları ifade edilmiştir. Diğer taraftan araştırma sonucunda, katılım hakkı ve gelişim hakkı bağlamında yer alabilecek haklara ilişkin çocukların yeterli algılara sahip olmadıkları görülmüş, buradan hareketle çeşitli öğretim faaliyetleri ile çocuklara kendi haklarının öğretilmesi ve bu konuda ki algı gelişimlerinin desteklenmesi gerektiği önerisinde bulunulmuştur.

Karakaş ve Çevik (2017) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, çocuk refahı konusu ve buna ilişkin parametrelerin çocuk hakları bağlamında ele alınması amaçlanmıştır. Araştırmada, çocuk hakları ve çocuk refahı konusundaki günümüz eğiliminin, bu konuda ileri standartlara ulaşılarak öncelikle bireysel etki alanından hareketle sağlık ve mutluluk atmosferinin hâkim olduğu toplumsal yaşama sahip olunması yönünde olduğu ifade edilmiştir. Diğer taraftan, çocuk refahı konusunda yaşanılacak problemlerin sadece bir çocuk ve ailesi ile sınırlı kalmayacağına dikkat çekilerek toplumsal yarar ekseninde, bütün çocukların haklarının korunması ve geliştirilmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir. Araştırma sonucunda, çocuk refahı ve çocuk haklarının gelişimine yönelik gerçekleştirilen çalışmaların hedefine ulaşması için konu ile ilgili kurumların işbirliği içerisinde olması ve yasama çalışmalarında çocuk haklarının ve bu konuda ortaya konan strateji belgelerindeki ilkelerin dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

Hareket ve Gülhan (2017) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, sınıf öğretmeni ve okul öncesi öğretmeni adaylarının çocuk haklarına ilişkin algılarının belirlenmesi ve karşılaştırılmalı olarak incelenmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yaklaşımına uygun olarak tasarlanan araştırma, durum çalışması deseninde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın katılımcı grubunu, ölçüt örneklem yöntemi ile belirlenmiş okul öncesi öğretmenliği ve sınıf eğitimi lisans programlarında öğrenimlerini sürdüren seksen lisans öğrencisi oluşturmuştur. Araştırma verilerinin edinilmesi sürecinde ise, araştırmacılar tarafından hazırlanan görüşme formu ve anket formu kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analizi, içerik analizi tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde, sınıf öğretmeni ve okul öncesi öğretmeni adaylarının genel anlamda, çocuk haklarına ilişkin benzer algılara sahip oldukları belirlenmiştir. Araştırmada ayrıca, her iki lisans

programında yer alan öğrencilerin, çocukların kendi istedikleri sosyal faaliyetlere katılabilme, nitelikli eğitim alma, kendilerine ilişkin konularda kararlar alabilme, oyun oynama ve eğlenme, kötülüklerden ve zararlı eylemlerden korunma, sağlık hizmetlerinden yararlanma ve rahat bir şekilde görüşlerini ifade edebilme hakkına sahip olduklarını belirttikleri görülmüştür. Diğer taraftan, her iki öğretmen adayı grubunda yer alan öğrencilerin, çocuğun katılım ve gelişim hakkı bağlamında ele alınabilecek haklara yönelik yeterli bilgi ve farkındalığa sahip olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma bulguları doğrultusunda, çeşitli eğitimsel aktiviteler ile öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin algılarının geliştirilmesi gerektiğine dikkat çekilerek, bu yönde bazı öneriler sunulmuştur.

Dündar ve Hareket (2017) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, çocuk haklarına yönelik olarak gerçekleştirilmiş lisansüstü tez araştırmalarının araştırma eğilimlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yaklaşımına uygun olarak gerçekleştirilen araştırmanın verileri, doküman incelemesi tekniği ile elde edilmiştir. Araştırmada bu kapsamda, ölçüt örneklem yöntemi ile belirlenmiş olan yüz otuz üç lisansüstü tez çalışması çeşitli kriterler ekseninde incelenmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde, çocuk hakları bağlamındaki tez çalışmaların çoğunlukla yüksek lisans düzeyinde, nicel paradigmaya uygun olarak gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda, nitel paradigmaya uygun olarak eylem araştırması deseninde çocuk haklarının eğitimi, teknoloji ve bilişim unsurlarının ve yazınsal metinlerin çocuk hakları eğitiminde kullanılması konu alanlarına ilişkin yeni tez araştırmaların gerçekleştirilebileceği önerisinde bulunulmuştur.

Yaralı ve Aytar (2017) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, okul öncesi eğitim uygulamalarında çocuğun katılım hakkının öğretmen ve çocukların görüşleri doğrultusunda incelenmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yaklaşımına uygun olarak gerçekleştirilen araştırma, durum çalışması desenine sahiptir. Araştırma, okul öncesi eğitimi kurumunda görevli on öğretmen ve on çocuk ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri, öğretmenler ve çocuklarla gerçekleştirilen görüşmeler ile edinilmiştir. Araştırma verilerinin analizinde betimsel analiz tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırma sonuçları incelendiğinde, okul öncesi öğretmenlerinin çocuğun katılım hakkına yönelik yeterli bilgi düzeyine sahip olmadıkları ve çocuğun katılım hakkına ilişkin olarak uygulamalarında yaptıkları ihlallerin farkında olmadıkları belirlenmiştir.

Ergen (2017) tarafından gerçekleştirilen araştırmada okul yöneticilerinin, çocuk haklarına ilişkin farkındalıklarının yükseltilmesi ve konuyu içselleştirmelerinin sağlanması amacıyla,

bayrak törenlerinde gerçekleştirdikleri konuşmalar çocuk hakları açısından incelenmiştir. Araştırma nitel araştırma yaklaşımına uygun olarak tasarlanmış, bu çerçevede çocuk hakları ile ilgili alanyazın incelemesi gerçekleştirilmiştir. Araştırma, on iki okul müdürünün katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri, okul müdürleri ile gerçekleştirilen görüşmelerden edinilmiştir. Gerçekleştirilen görüşmeler, çocuk haklarına uygunluk açısından incelenmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde, okul müdürlerinin çocuk haklarının önemine ilişkin yeterli farkındalığa sahip olmadıkları tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda, gerçekleştirilecek etkinliklerle okul idarecilerinin, öğretmenlerin, öğrenci ve velilerin çocuk haklarına ilişkin farkındalıklarının geliştirilmesi, okul idarecilerinin belirlenmesinde, çocuk hakları kapsamında yeterli hukuk bilgisinin varlığı kriterinin aranması ve ilköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki bütün öğrenim kademelerine yönelik çocuk hakları dersinin konulması gerektiği önerisinde bulunulmuştur.

Öztürk (2017) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, çocuk hakları eğitiminin psikolojik çıktılarının incelenmesi, hak eğitiminin hitap edeceği gruba yönelik olarak psikoloji perspektifinden yeni bir kapsam çerçevesinin ortaya konması ve çocuk hakları eğitiminin olası toplumsal yansımalarının belirlenmesi hedeflenmiştir. Bu doğrultuda araştırmada, değişen çocuk kavramı, çocuk haklarının korunmasına ilişkin gerçekleştirilen proje çalışmaları ve çocuk hakları eğitiminin psikolojik açıdan faydalarına ışık tutan araştırmalar ele alınmıştır. Araştırma bulgularına dayalı olarak, okullarda ve uzun süreli gerçekleştirilen çocuk hakları eğitiminin farklı konularda da olmak üzere çocuklarda benlik ve iyi oluş üzerine koruyucu olabileceği ve kapsamlı bir psikolojik ilerlemeyi sağladığı ifade edilmiştir. Araştırma sonucunda, çocukları yetiştiren yetişkinlerin çocukların ve kendilerinin sahip oldukları haklarla ilgili olarak okul, aile, medya ve sivil toplum çerçevesindeki ortak programlar aracılığıyla bilgilendirilmeleri gerektiği önerisinde bulunulmuştur.

Qayoomi (2017) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, Afganistan Medeni Kanunu'nun incelenerek kanunun, çocuk hakları ve İslam Hukuku açısından farklı mezhepler ekseninde incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda, İslam Hukuku'nda ve ilgili medeni kanunda çocuklara tanınan hakların, Afganistan'da tam olarak uygulanamadığı ifade edilmiştir. Bu doğrultuda, artan çocuk hakları ihlallerinin temel nedenleri olarak ülke yöneticilerinin siyasi yetersizlikleri ve ülke içerisinde tam güvenli bir ortamın olmayışı gösterilmiştir.

Hareket, Çağlayan ve Dünder (2016) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, çocuk meclisinde gerçekleştirilen eğitim-öğretim faaliyetlerinin, çocuk meclisine kayıtlı çocukların, çocuk haklarına yönelik algılarına etkisinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, nicel araştırma yaklaşımına uygun olarak betimsel desende gerçekleştirilmiştir. Araştırma örneklemini, Ankara ilinde bulunan Çocuk Meclisine kayıtlı yüz yirmi altı çocuk oluşturmuştur. Araştırma verileri, “çocuk meclisi algı anketi” ile elde edilmiştir. Araştırma verilerinin analizinde, parametrik olmayan testlerden ve içerik analizi tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırma bulguları incelendiğinde meclis uygulamalarının, üye çocukların çocuk haklarına ilişkin algı gelişimlerini olumlu yönde desteklediği belirlenmiştir. Araştırma sonucunda, çocuk haklarına ve meclis faaliyetlerine ilişkin toplumsal farkındalığın artırılması yönünde faaliyetlerde bulunulabileceği önerisi geliştirilmiştir. Ayrıca, meclis faaliyetlerinin, çocuk hakları açısından kapsamlı bir içeriğe kavuşturulması gerektiğine dikkat çekilmiştir.

Şimşek (2016) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, çocuk haklarının gelişimine katkı sağlanması amacı doğrultusunda çocuk haklarının ve bu hakların ihlal durumlarının günümüzdeki boyutlarının belirlenmesi ve konuya ilişkin değerlendirmelerde bulunulması hedeflenmiştir. Araştırmada, çocuk haklarına yönelik uluslararası düzenlemelerin ulusal hukuka ne şekilde yansıdığı, bu çerçevedeki mevcut yasaların uygulamada ne ölçüde amacına ulaştığı ve çocuk hakları ile ilgili kurum ve kuruluşların bu konudaki hedefleri, görevleri ve işleyişleri değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda, çocuk hakları konusunda nitelikli bir algı değişiminin sağlanması, toplumun çocuk hakları ihlalleri ve bu hak ihlallerinin çocuklar ve toplum üzerindeki olumsuz etkilerine ilişkin bilinçlendirilmelerinin ve çocuğun yüksek yararının gözetildiği politikalar üretilmesinin gerektiği ifade edilmiştir.

Uçuş (2016) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, belirli yaş aralığında ki çocukların (9-14 yaş), çocuk haklarına ilişkin algılarının metaforlar aracılığıyla belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma beş farklı ilde, sosyo-ekonomik düzey açısından çeşitlilik gösteren okullarda öğrenimlerini sürdüren sekiz yüz yetmiş dört çocuğun katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri, katılımcılar tarafından oluşturulan metaforlardan ve gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde, çocukların çocuk haklarına yönelik başlıca metaforik algılarının en çok özgürlük, barış ve sevgi kavramlarıyla ifade edildiği görülmüştür. Ayrıca çocukların, çocuk hakları konusunda belirli farkındalığa sahip oldukları ancak bu konuda kapsamlı bilgi birikimine

sahip olmadıkları, araştırmanın diğer önemli bulgularından bir tanesi olarak ifade edilmiştir. Araştırma sonucunda, çocuk haklarına ilişkin algıların neden-sonuç bağlamında değişiminin incelenebileceği boylamsal çalışmaların gerçekleştirilebileceğine ilişkin öneride bulunulmuştur.

Dündar ve Hareket (2016) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ve Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı kazanımlarının, çocuk hakları açısından analizi gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma yaklaşımına uygun olarak tasarlanan araştırmada veriler doküman incelemesi tekniği ile elde edilmiştir. Araştırma verilerinin analizinde ise içerik analizi tekniği tercih edilmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde, hayat bilgisi dersi öğretim programı'nda, çocuğun okul ortamına, topluma ve aile ortamına katılımına ilişkin kazanımların büyük çapta yer almadığı, çocuğun sağlık ortamlarına, medyaya ve genel politikaya katılımına yönelik kazanımların ise programda sınırlı biçimde yer aldığı ifade edilmiştir. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında ise, çocuğun katılım hakkı bağlamında yer alabilecek kazanımların dar bir kapsama sahip olduğu belirtilmiştir. Her iki öğretim programında, çocuğun medya ve yargıya katılımına yönelik kazanımlara yer verilmediği, bir diğer önemli araştırma bulgusu olarak sunulmuştur. Araştırma sonunda, öğretim programlarında çocuğun katılım hakkı durumunun gelişimine yönelik bazı öneriler sunulmuştur.

Dağlı (2015) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, öğretmenlerin çocuk haklarına yönelik davranışlarının, öğrenciler tarafından değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma tarama modeline uygun olarak, altı yüz öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma verilerinin edinilmesinde, araştırmacı tarafından geliştirilen anket formu kullanılmıştır. Araştırma sonunda, çocuk haklarının korunması konusunda, öğretmenlerin okullardaki en duyarlı ve ilgili kişiler olacakları belirtilmiş ve bu doğrultuda eğitim fakültelerinde öğrenimlerini sürdüren öğrencilere yönelik olarak çocuk hakları dersinin okutulması gerektiğine dikkat çekilmiştir. Ayrıca Evrensel Sözleşme'nin ilgili maddesi gereğince de, okullarda çocuk hakları kulüplerinin kurulmasının zorunlu hale getirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Ciğerci (2015) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, dijital hikâyelerin ilkökul dördüncü sınıf öğrencilerinin Türkçe dersindeki dinleme becerilerinin geliştirilmesindeki etkililiğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Gömülü deneysel desene sahip olan araştırma, dijital hikâyelere dayalı hazırlanan etkinliklerin sekiz haftalık bir program dâhilinde uygulanması

ile tamamlanmıştır. Araştırma, her iki grupta eşit sayıda olmak üzere toplam otuz ilkokul dördüncü sınıf öğrencisinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda, dijital hikâyelerin, öğrencilerin dinleme becerilerinin gelişimini ve dinlemeye yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilediği gözlenmiştir. Araştırmada ayrıca, hikâyelere dayalı gerçekleştirilen etkinliklerin, öğrencilerin dinlediklerini anlamalarına ve anlamlandırmalarına destek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma bulgularına dayalı olarak, dijital hikâyelerin öğretmenler tarafından farklı derslerde de kullanılabileceği önerisi geliştirilmiştir.

Dinç (2015) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, erken çocukluk döneminde çocukları bulunan ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin görüşlerinin, çocuk hakları eğitimi kapsamındaki uygulamalarının ve bu eğitim süreçlerinde karşılaştıkları sorunların belirlenmesi hedeflenmiştir. Araştırma sonucunda ebeveynlerin, çocukların görüşlerini ifade etme, seçim yapma ve karar verme ve istediklerini yapabilme haklarına sahip olduklarından söz etmeleri ile birlikte, çocuk hakları konusuna ilişkin yeterli bilgi düzeyine sahip olmadıkları ve bu konuda bilinç edinme gereksinimi duydukları belirlenmiştir. Bu doğrultuda, araştırma bulgularından hareketle, okullarda çocukların haklarını ve sorumluluklarını öğrenmelerine yönelik uygulamalara yer verilmesi gerektiği ve okulöncesi öğretmenlerinin, çocuk haklarına yönelik gerçekleştirecekleri eğitim süreçlerinde kullanabilecekleri kuramsal bilgi çerçevesine sahip ve uygulama örnekleri olan kitapların ve kullanabilecek farklı kaynak materyallerin geliştirilmesi gerektiğine yönelik bazı öneriler sunulmuştur.

Koran (2015) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, Türk Cumhuriyetlerinden birinde görev yapan okul öncesi öğretmenlerine ve sınıf öğretmenlerine yönelik olarak düzenlenen çocuk hakları ve hak ihlalleri eğitiminin, öğretmenler tarafından değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Belirtilen eğitime katılan öğretmenlerin eğitim sonucunda, Çocuk Hakları ve Hak İhlallerine ilişkin bilgi düzeylerinin yükselerek, eğitim-öğretim alanlarında kendilerine ilişkin hak ihlali çerçevesinde yer alabilecek davranışlara yönelik farkındalık kazandıkları görülmüştür. Araştırma sonucunda ayrıca, öğretmenlerin okullarda, Çocuk Koruma Politikalarına ilişkin eksikliği fark ettikleri ve aldıkları eğitim ile edindikleri bilgileri çocuklara öğretmek istediklerini ancak bu konuda halen eğitim ihtiyaçlarının devam ettiğini ifade ettikleri görülmüştür.

Yamaç (2015) tarafından gerçekleştirilen araştırmada dijital hikâyelerin, ilkokul üçüncü sınıf öğrencilerinin dinleme becerilerinin gelişimine etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Eylem araştırması desenine sahip olan araştırma, yirmi altı öğrencinin katılımı ile yaklaşık kırk sekiz saat süren dijital hikâye uygulaması sonunda tamamlanmıştır. Araştırma verilerinin edinilmesinde, nitel veri toplama araçlarından yararlanılmıştır. Araştırma bulguları incelendiğinde, dijital hikâye uygulamasının, yazma niteliği açısından öğrencilerin çeşitli konulardaki gelişimlerini desteklemiş olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğrencilerin, sınıf içi etkileşimlerinin artarak öğrenen topluluklarının oluşması noktasında, dijital hikâye kullanımının olumlu etkiye sahip bir uygulama olduğu görülmüştür.

Seyhan ve Cansever (2015) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, okul öncesi öğretmen adaylarının, çocuk hakları temasında hazırladıkları pano tasarımlarının tanıtılması ve çocuk hakları konusunda okul öncesi öğretmenliği lisans öğrencilerinin farkındalık kazanmalarının ve bu konuda çalışmalar yürütebilecek olma noktasında donanım edinmelerine katkı sağlanması amaçlanmıştır. Araştırma nitel araştırma paradigmasına uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri, doküman incelemesi tekniği ile elde edilmiştir. Tasarlanacak temaların belirlenmesi sürecinde, katılımcılar ile ÇHS ekseninde odak grup görüşmeleri gerçekleştirilmiş ve çocuk hakları konu alanı içerisinde hazırlanacak pano konuları seçilmiştir. Pano tasarımları, güvenlik, dayanıklılık vb. çocuklar açısından bazı kriterlere göre on iki ders saati süreci sonunda tamamlanmıştır. Araştırmada, on iki pano tasarımı gerçekleştirilmiş ve bu tasarımlara ilişkin adaylara geri bildirimler verilmiştir. Araştırma sonucunda, çocuk haklarına yönelik hazırlanan panoların, bu konuya ilişkin farkındalık düzeyinin artırılmasında ve bu konunun içselleştirilmesi noktasında adaylara katkı sağlamış olduğu ifade edilmiştir.

Mammadov (2015) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, sosyal hizmet merkezlerince özellikle çocuk refahı konusunda sunulan hizmetlerin, çocuk hakları ve sosyal hizmetin çeşitli rolleri açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda araştırmada, kurumlar tarafından sunulan hizmetler, çocukların yaşama, gelişme, korunma ve katılım hakları (temel haklar) açısından ve Evrensel Sözleşme kapsamında çocuklar arasında ayrım gözetmeme ve çocuğun yüksek yararı konuları ekseninde ele alınmıştır. Karma araştırma yaklaşımına uygun tasarlanan araştırma, açımlayıcı desene sahiptir. Araştırma, sosyal hizmet merkezlerinde görevli kırk üç çalışan ve çocuk refahı konusunda çalışmalar yürüten

sivil toplum kuruluşlarında katılımcı dokuz kişi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin dikkate alınması durumlarına ve bu konuda karşılaşılan güçlüklerle ve çocuk haklarının ve bu hakların değerinin aileler, toplum ve devlet tarafından daha iyi benimsenmesine yönelik çalışmaların gerçekleştirilmesi gerektiği önerileri sunulmuştur.

Kızılırmak (2015) tarafından gerçekleştirilen araştırmada annelerin, anne olmaya ve çocuk hakları konusuna yönelik bilgi düzeyi durumları arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Nicel araştırma yaklaşımına uygun olarak, tarama deseninde tasarlanan araştırmanın örneklemini, birinci sınıf düzeyinde öğrenim gören çocukların anneleri oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda çocuklar ile ilgili kurum ve kuruluşlarda çalışan kişilere yönelik, çocuk hakları konusunda eğitimler düzenlenmesi gerektiği, çocuk hakları eğitiminin tüm üniversite lisans programlarında zorunlu ders olarak okutulması gerektiği ve çocukların kendi haklarına ilişkin algılarının ve bu hakların uygulanması konusundaki düşüncelerinin belirleneceği araştırmaların yapılabileceği önerilerinde bulunulmuştur.

Türkyılmaz ve Kuş (2014) tarafından gerçekleştirilen araştırmada kitapların, çocuklara geniş bir bakış açısı sunmalarının yanı sıra, temel insan hakları ve çocuk hakları eğitiminde de faydalanılacak önemli birer araç oldukları ifade edilmiştir. Bu doğrultuda çalışmada, Bakanlık tarafından çocuklara önerilen temel yazınsal eserler arasından, okunmak için en çok tercih edilen kitaplarda çocuk haklarına yer verilme durumunun tespit edilmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yaklaşımına uygun olarak tasarlanan araştırma, durum çalışması desenine sahiptir. Araştırmada veriler, doküman incelemesi yöntemi ile edinilmiştir. Bu çerçevede çocuk kitaplarında yer alan ifadeler çocuğun yaşama, gelişme, koruma ve katılım hakları açısından analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda incelenen kitaplarda, çocuğun yaşama ve korunma hakkı ile ilgili olumsuz içeriğe sahip ifadelere sıklıkla yer verildiği, çocukların katılım hakların yönelik ifadeler ise yer verilmediği görülmüştür.

Uçuş (2014) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, ilköğretim düzeyinde öğrenim gören öğrencilere yönelik olarak hazırlanan çocuk hakları eğitim programının, öğrencilerin çeşitli gelişimsel alan özelliklerine katkısının belirlenmesi ve bu programın, çocukların kendi haklarından ve özgürlüklerinden yararlanma düzeylerine etkisinin belirlenmesi doğrultusunda, uygulama öğretmeninin ve öğrenci görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yaklaşımı desenlerinden, eylem araştırması desenine uygun olarak

gerçekleştirilen bu araştırma Ankara ilinde, sosyo-ekonomik düzey açısından orta ve ortanın altında profile sahip olan, belirli sayıda 5. sınıf öğrencisinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, çalışma grubundaki çocukların çocuk hakları konusundaki farkındalıklarının yükseltilmesine yönelik hazırlanmış bir eğitim programı, on bir hafta boyunca uygulanmıştır. Bu program kapsamında haftada en az altı ders saati olmak üzere, çocuklara farklılıklara saygı, cinsiyet eşitliği, istismar ve ihmale karşı korunma, katılım hakları, haklarının farkında olma, özel yaşamın gizliliği ve sağlık hakları vb. gibi temalara yönelik hazırlanmış kazanımlara ilişkin etkinliklerle öğrencilere eğitim verilmiştir. Araştırma verilerinin edinilmesinde, yarı-yapılandırılmış görüşme formları (öğretmen ve öğrenciler için), öğrenci günlükleri, gözlem kayıtları, araştırmacı notları, öğrenci ürünleri, video kayıtları ve araştırmacı tarafından geliştirilen bir ölçek formu kullanılmıştır. Araştırma bulguları incelendiğinde, öğrencilerin çocuk hakları eğitimine ilişkin görüşlerinde, eğitim programının uygulaması öncesi ve sonrası arasında anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Ayrıca eğitim programı sayesinde, araştırma grubunda yer alan çocukların, çocuk hakları konusunda ki farkındalıklarının arttığı görülmüştür. Araştırma sonucunda, çocuk haklarının, klasik yaklaşımlar dışında, çocuklarda kalıcı alışkanlıklar oluşturabilecek ve haklara saygı noktasında olumlu tutumlar geliştirebilecek yeni yöntemlerle öğretilmesi gerektiğine ilişkin önerilerde bulunulmuştur.

Torun ve Duran (2014) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, oyun yöntemiyle desteklenmiş çocuk hakları eğitiminin, öğrencilerin akademik başarılarına, öğrenilenlerin kalıcılığına ve öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin tutumlarına etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma verilerinin elde edilmesi sürecinde, başarı testinden, tutum ölçeğinden ve dokümanlardan yararlanılmıştır. Araştırmanın nitel verilerinin edinilmesinde ise deney grubunda yer alan öğrencilerin, her oyun sonrasında oluşturdukları günlüklerden faydalanılmıştır. Araştırma, ön test-son test kontrol gruplu modelde elli altı öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Elde edilen araştırma verilerinin analizinde, parametrik testlerden ve içerik analizi tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırma bulguları incelendiğinde, çocuk hakları öğretiminde oyunların uygulandığı deney grubunda başarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu doğrultuda, oyunlarla çocuk hakları eğitiminin, bu konudaki öğrenci başarısını olumlu yönde etkilediği ifade edilmiştir. Yine araştırma sonucunda, uygulanan çocuk hakları eğitiminin, öğrencilerin çocuk haklarına yönelik olumlu tutum geliştirmelerini de desteklediğine yönelik bulgulara ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda, çocuk haklarının öğretilmesinde ve diğer konularda öğretmenler tarafından

oyunla desteklenmiş öğretim uygulamalarına ağırlık verilmesi gerektiğine ve bu doğrultuda, sınıf tasarımlarının oyun alanlarına benzer şekilde tasarlanması gerektiğine ilişkin bazı öneriler geliştirilmiştir.

Özkan (2014) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, tarih konuları kazanımlarının öğrenciler tarafından edinilmesinde, hikâye kullanımının etkililiğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma nicel araştırma yaklaşımına uygun olarak, yarı deneysel desende gerçekleştirilmiştir. Araştırma deney ve kontrol grubunda eşit sayıda olmak üzere toplam altmışaltı yedinci sınıf düzeyinde öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde, hikâyeler kullanılarak öğretim yapılan öğrenci grubu lehine tutum puanlarının ve başarı puanlarının olumlu fark oluşturduğu belirlenmiştir. Araştırma sonucunda, Sosyal Bilgiler Öğretiminde, hikâyelerin yararlanılabilecek etkili kaynaklardan olduğu ve bu belirlenen içeriğe ve niteliği sahip hikâyeleri öğretim programlarının öğrencilere sunabilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Yeşilkayalı (2014) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, ailelerin çocuk haklarına yönelik tutumları ile ilköğretim öğrencilerinin ahlaki olgunluk ve hoşgörü eğilimleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, sosyo-ekonomik düzey profili açısından çeşitliliğe sahip yedi devlet ve bir özel ilköğretim okulunda, yedinci sınıf düzeyinde öğrenimlerini sürdüren öğrenciler ve bu öğrencilerin ebeveynleri ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, ebeveynlerin çocuk hakları konusuna ilişkin tutumlarının, bazı değişkenler açısından farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, okulların sosyo-ekonomik düzey profillerine göre, ebeveynlerin çocuk hakları tutumları ile çocukların hoşgörü eğilimleri arasındaki ilişkinin, sadece orta sosyo-ekonomik düzeyde yer alan okullarda bulunduğu görülmüştür.

Arslan (2014) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, hikâye anlatım yönteminin öğrencilerin akademik başarıları üzerindeki etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, toplam yüz altmış iki öğrencinin katılımı ile deneysel desende gerçekleştirilmiştir. Araştırma sürecinde, deney grubunda yer alan öğrencilere hikâye anlatım yöntemi ile beş haftalık bir öğretim süreci sunulmuştur. Araştırma sonucunda, hikâye anlatım yönteminin, öğrenci akademik başarısına olumlu yönde etki ettiği belirlenmiştir.

Durgut (2014) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının, çocuk haklarına yer verilme durumu açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

Tarama desenine uygun olarak gerçekleştirilen araştırmanın verileri, doküman incelemesi yöntemi ile edinilmiştir. Bu kapsamda farklı sınıf düzeyinde öğrenciler için hazırlanmış Sosyal Bilgiler dersi öğretim programları, çocuk hakları açısından incelenmiştir. Araştırma sonucunda, Sosyal Bilgiler dersi öğretim programları kazanımlarının, çocuk hakları açısından diğer öğretim programlarına temel oluşturabilecek bir düzeye ulaştırılması gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca, Sosyal Bilgiler dersi öğretim programlarında, çocuk haklarına ilişkin değer ve becerilerin öğrencilere kazandırılabilmesi amacıyla çocuk hakları eğitimi kapsamında yer alabilecek kazanımların, farklı öğrenim düzeylerinde bulunan öğrencilerin tamamına uygun olarak tasarlanması gerektiği önerisinde bulunulmuştur.

Aldemir (2014) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, hemşirelik bölümü öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Nicel araştırma yaklaşımına uygun olarak tasarlanan araştırma, dört yüz on beş yükseköğretim öğrencisinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma verilerinin edinilmesinde tutum ölçeğinden yararlanılmış, araştırma verileri istatistiksel teknikler kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda, çeşitli etkinliklerle ve uygulamalarla çocuklara kendi haklarının öğretilmesi, çocuklar açısından insan hakları ve vatandaşlık eğitimine yeterli önemin gösterilmesi ve çocukla ilgili sağlık çalışanlarının hizmet öncesi eğitim programlarına çocuk hakları ile ilgili bir dersin yerleştirilmesi gerektiği önerilerinde bulunulmuştur.

Taşkın (2014) tarafından gerçekleştirilen araştırma, ortaöğretim kurumlarındaki disiplin düzenleme ve uygulamalarının, idareci, öğretmen ve öğrenci görüşleri doğrultusunda çocukların temel hak ve özgürlüklerine olan etkisinin değerlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma yaklaşımına uygun olarak tasarlanan araştırmanın katılımcılarını, okul idarecileri, öğrenciler ve öğretmen olmak üzere toplam kırk beş kişi oluşturmuştur. Araştırma verilerinin edinilmesinde görüşme formlarından yararlanılmış ve veriler içerik analizi tekniği ile analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına dayalı olarak araştırma sonucunda, okul idarecilerine ve öğretmenlere yönelik hizmet öncesi temel düzeyde hukuk eğitimi sunularak, temel haklar ve özgürlükler konusunda bilgilendirilmeleri gerektiği, lisansüstü eğitim programlarına eğitim hukuku dersinin yerleştirilmesi gerektiği, öğrencilerin temel hak ve özgürlüklere ilişkin duyarlılıklarının artırılmasına önem gösterilmesi ve bu doğrultuda insan hakları dersine ilaveten öğrencilerin hak ve özgürlükler kapsamında etkinlikler gerçekleştirmelerinin teşvik

edilmesi gerektiği ve öğrenci disiplinine yönelik çalışmaların ulusal ve uluslararası hukuk çerçevesinde yer alan bireysel hak ve özgürlükler ile uyumlu olmasına özen gösterilmesi gerektiği gibi önemli öneriler geliştirilmiştir.

Demirezen, Altıkulaç ve Akhan (2013) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, ilköğretim öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin algılarının ve bulundukları yaşam ortamlarında bu hakları nasıl kullandıklarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, nitel araştırma yaklaşımı desenlerinden, betimsel desende bir araştırma olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın katılımcı grubunu, Ankara ilinde bulunan üç ilköğretim okulunun altıncı ve yedinci sınıf düzeyinde öğrenimlerini sürdüren, uygun örneklem seçim yöntemi ile belirlenen yüz yirmi öğrenci oluşturmuştur. Araştırma verileri, Evrensel Sözleşme maddeleri esas alınarak hazırlanan bir veri toplama aracı ile edinilmiştir. Ayrıca öğrencilerin, çocuk haklarına yönelik algılarının belirlenmesine yönelik olarak hazırlanan açık uçlu bir cümle sunulmuş, öğrencilerden bu cümleyi tamamlamaları ve buna uygun birde afiş hazırlamaları istenmiştir. Araştırma verilerinin analizinde, doküman analizi ve betimsel analiz tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırma bulguları incelendiğinde, öğrencilerin haklarına yönelik algılarının oyun oynamak, eğlence, eğitim, yaşama ve görüşlerini ifade etme özgürlüğü konuları üzerine yoğunlaştığı görülmüştür. Öğrencilerin, insan hakları ile çocuk haklarının özdeşleştirdikleri bu nedenle çocukların hakları olması gerektiğini ifade ettikleri belirlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin, haklarını en fazla aile ortamında kullanabildiklerini, okul ve arkadaş ortamında ise haklarını kullanma imkânının daha kısıtlı olduğunu belirttikleri görülmüştür. Araştırmada öğrencilerin oyun, eğlence, eğitim alma hakkı ve aile gelirinin yükseltilmesi konularında hak talep eden ifadeler ortaya koydukları görülmüştür. Bir diğer araştırma sonucu olarak öğrencilerin; korunma, eğitim, özgürlük, düşünce, yaşama vb. haklar açısından yeterli algıya sahip olmadıkları tespit edilmiştir. Genel anlamda öğrencilerin, eğlence ve oyun hakkına ilişkin farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu, ancak ÇHS’nde belirtilen bazı haklar konusunda yeterli bilgi ve farkındalığa sahip olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda, insan hakları eğitimi konusundaki çalışmaların dikkatle yürütülmesi gerektiği ve çocukların gelişimsel dönem özellikleri dikkate alınarak, erken yaşlardan itibaren çocukların haklarını öğrenmelerinin ve bu konuda farkındalık kazanmalarının önemle desteklenmesi gerektiği önerisinde bulunulmuştur.

Sidekli, Tangülü ve Yangın (2013) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, sosyal bilgiler dersi konularının öğretiminde, hikâye destekli etkinliklerin öğrenci öğrenmelerindeki etki durumunun incelenmesi amaçlanmıştır. Deneysel desende tasarlanan araştırma, toplam elli üç dördü sınıf öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın uygulama süreci dört hafta tamamlanmış, araştırma verilerinin edinilmesinde başarı testi kullanılmıştır. Araştırma bulguları incelendiğinde, hikâyeler kullanılarak derslerin işlendiği öğrenci grubunda akademik başarının yükseldiği görülmüştür. Araştırma sonucunda, sosyal bilgiler dersi konularının öğretiminde hikâye destekli etkinliklerinden yararlanılması gerektiğine ilişkin öneriler sunulmuştur.

Özer (2013) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, çocuğun katılım hakkının, çocukların özelinde ve teorik düzeyde incelenmesi amaçlanmıştır. Çocukların katılım hakkını kullanmaları noktasında, rehber niteliğinde olan ÇHS'nin, katılım konusundaki vizyonu da değerlendirilmiştir. Gerçekleştirilen bu araştırmada da, çocuklar açısından yerel düzeyde katılım konusundaki durum, bütünsel bir bakış içerisinde ele alınmıştır. Araştırmada, evrensel konjonktürde çocuk haklarıyla ilgili gelişmelere ışık tutularak, bu konuda Türkiye tablosuna bakılarak, bazı tespitlerin ortaya konmasına gayret edilmiştir. Araştırma sonucunda, çocuk meclislerinin hem kararlara katılım hem yerel düzeydeki karar alıcı organlara görüş sunma hem de demokrasi kültürünün gereklerinin benimsenmesi noktasında, amacına uygun olarak çalışmalar yürütüldüğü takdirde son derece faydalı merkezler olabileceğine dikkat çekilmiştir. Bu doğrultuda ülkemizin de, yerel belediyeler bünyesinde hizmet sunan çocuk meclislerine, çocuk hakları konusunda dünyadaki diğer başarılı örnekler ekseninde amacına uygun ve etkin sonuçlar doğuracak bir misyon yüklemesi gerektiği ifade edilmiştir.

Erbay (2013) tarafından gerçekleştirilen çalışmada çocuk işçiliğinin, çocukların karşı karşıya kaldıkları önemli sorunlardan bir tanesi olduğuna dikkat çekilmiştir. BM Çocuk Hakları Sözleşmesi çerçevesinde çocuk işçiliğinin, çocukların fiziksel, psikolojik ve sosyal gelişimlerinin önünde ciddi bir engel olduğu belirtilmiştir. Araştırmada ailelerin, çocuk hakları konusunda ve çocuk işçiliğinin zararlarına yönelik olarak bilinç oluşturmalarının ve aynı zamanda maddi açıdan desteklenmelerinin gerektiği üzerinde durulmuştur. Araştırma sonucunda, toplum ve devlet mekanizması tarafından, işbirliği içinde bir çocuk işçiliği hareketi başlatılmasının ve çocuk hakları zemininde bu sorunu tamamen ortadan kaldırma ekseninde adımlar atılması gerektiğine dikkat çekilmiştir. Atılacak bu adımların ise, sosyal

devlet anlayışının bir gereği olarak, hak temelli bir çerçevede yürütülmesinin gerekliliği de, bu konuda yürütülecek çalışmalara yönelik bir koşul olarak ifade edilmiştir.

Kurt (2013) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, çocuk haklarının bilinme durumuna ve bu konuda sağlanan ilerlemeye ışık tutulması amaçlanmıştır. Araştırmada, çocuk haklarının tanıtımı ve yaygınlaştırılmasına yönelik olarak gerçekleştirilen çalışmalar, bu konuda yapılması gerekenler ve bu konunun günümüzdeki işlerliği gibi konulara odaklanılarak çocuk ve çocuk hakları konusunda atılmış adımlara dayalı olarak, ilerleyen dönemlerde çocuk hakları konusunda yürütülmesi gereken çalışmalar ve sergilenmesi gereken yaklaşımlara ilişkin bir değerlendirme gerçekleştirilmiştir.

Merey (2013) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında öğrenimlerine devam eden lisans öğrencilerinin, insan hakları eğitime yönelik tutumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Tarama modelinde yürütülen araştırmanın verileri, farklı bir araştırmacı tarafından geliştirilen ölçek ile edinilmiştir. Araştırmanın örneklem grubunu, on farklı üniversitede öğrenimlerini sürdüren dört yüz elli bir eğitim fakültesi öğrencisi oluşturmuştur. Araştırma sonucunda, annelerin eğitim düzeyi ile lisans öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin tutumları arasında ters yönde bir ilişkinin olduğu görülmüştür.

Yılmaz (2013) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, bir derste kullanılan bilimsel hikâyelerin, öğrencilerin akademik başarılarına, motivasyon düzeylerine ve tutumlarına etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma yarı deneysel araştırma desenine göre tasarlanmış, her iki grupta eşit sayıda olmak üzere toplam elli dört yedinci sınıf düzeyinde öğrenim gören öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma İlgili ünitenin hikâyelerle işlenmesi ve ön-test son test verilerinin elde edilmesi ile birlikte toplam yirmi dört ders saatinde tamamlanmıştır. Araştırma sonuçları incelendiğinde, hikâyelerin, belirtilen değişkenler açısından deney grubunda yer alan öğrencilerin lehine olumlu bir fark gözlenmiştir. Araştırma sonucunda hikâyelerden, ders süreçlerinde yararlanılabileceği ve hikâyelerin öğretim programlarda yer alması gerektiği önerisinde bulunulmuştur.

Erbay (2013) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, çocuğun katılım hakkına ilişkin mevcut durum, Türkiye'deki kurumlar ve uygulama politikaları ekseninde ele alınarak değerlendirilmiştir. Bu yaklaşımla araştırmada, çocuk katılımının Türkiye'deki genel durumuna ışık tutulmuştur. Araştırma sonucunda, çocukların görüşlerini özgür ve rahat bir biçimde ifade edebilmeleri ve bununla birlikte, görüşlerinin somut uygulamalara

dönüşebilmesi yönünde oluşturulacak alanlara ilişkin atılması gereken adımlar olduğuna dikkat çekilmiştir.

Türkoğlu ve Gültekin Akduman (2013) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, okul öncesi eğitimi programının yer aldığı üniversitelerin, lisans öğretim programlarında çocuk hakları dersine yer verilme durumlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada ayrıca, ilgili programda öğrenimlerini sürdüren öğrencilerin, çocuk haklarına yönelik görüşlerinin belirlenmesine çalışılmıştır. Araştırmada ilk olarak, yüz yetmiş beş üniversitenin öğretim programı incelenmiş ve mevcut programlarda çocuk hakları dersine yer verilme durumuna göre ve bu dersin program içerisindeki statüsüne göre dağılımları betimsel olarak ifade edilmiştir. Araştırmanın sonraki aşamasında, yirmi üç okul öncesi lisans programı öğrencisi ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri, incelenen dokümanlardan ve gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilmiştir. Araştırma verilerin analizi sürecinde, betimsel istatistik ve içerik analizi tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırmada, belirtilen bölüm öğrencilerinin, çocuk hakları konusunda bilgi düzeylerinin geliştirilmesi gerektiği, buna rağmen çocuk hakları kapsamında hazırlanmış bir dersin, pek çok üniversitenin öğretim programında yer almadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma bulgularından hareketle, belirli meslek alanlarına ilişkin lisans eğitim programlarında, çocuk haklarına yönelik bir dersin teorik içerik ve uygulama alanları ile yer alması gerektiği önerisinde bulunulmuştur.

Güneş (2013) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, çocuk edebiyatı ürünlerinden olan kıssadan hisse hikâyeler bazı açılardan incelenmiş ve bu hikâyelerden eğitim alanında nasıl faydalanılabileceği irdelenmiştir. Tarama modeline uygun olarak gerçekleştirilen araştırmanın bulguları incelendiğinde kıssadan hisse hikâyelerinin, çocuk eğitiminde etkin bir biçimde kullanılabileceği, bu hikâyelerin çocukların düşünce dünyasını geliştirebileceği ve onların olaylara ilişkin farklı perspektifler geliştirme becerilerini geliştireceği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda, bu hikâyeler sayesinde, konuların öğretiminin ve öğrenilmesinin daha kolay olacağı ve çocukların düşünme becerilerinin gelişiminin desteklenebileceği belirtilmiştir.

Kor (2013) tarafından gerçekleştirilen araştırma, okul öncesi öğretmenlerinin çocuk haklarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi amacıyla yüz elli bir okul öncesi öğretmeni ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde, öğretmenlerin büyük kısmının ÇHS'ne ilişkin bilgiye sahip oldukları ve çocuğun yaşama hakkı, gelişme hakkı, çocuğun

yüksek yararının önceliği, çocuğun düşüncelerine değer verilmesi ve dikkate alınması ve çocuğun katılım hakkı konularına ilişkin bilgi sahibi oldukları belirlenmiştir. Araştırma sonucunda, çocuk hakları eğitimine gerekli önemin verilmesi ve bu eğitime erken yaşlardan itibaren başlanması için gerekli çalışmaların gerçekleştirilmesi önerilerinde bulunulmuştur. Ayrıca, eğitim fakültelerinin öğretim programlarında, çocuk hakları kapsamında bir dersin yer alması gerektiği ve okul öncesi dönem çocuklarının, gelişim düzeylerine uygun bir çocuk hakları eğitiminin düzenlenebileceği ifade edilmiştir.

Firat (2013) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, Türkçe ders kitaplarında çocuk hakları eğitimi konusuna ‘yer ve özgürlükler’ temasına bağlı olarak, ne kadar yer ayrıldığı belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada, farklı sınıf düzeyinde öğrenciler için çeşitli yayın evleri tarafından basımları gerçekleştirilmiş on beş Türkçe ders kitabı incelenmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde, incelenen ders kitaplarından sadece bir tanesinde, ilgili temalara ilişkin olarak çocuğun eğitim hakkının tartışıldığı belirtilmiştir. Ayrıca kitaplarda yer alan bir tema altında yaşama ve gelişme hakkı, ifade özgürlüğü hakkı ve oyun hakkı konularından bahsedildiği görülmüştür. Diğer taraftan, okulların en uygun ortamlar olmasına, Türk edebiyatının ve Türkçenin en uygun derslerden bir tanesi olmasına ve ders kitaplarının en uygun araçlardan biri olmasına rağmen, belirtilen temaların Türkçe ders kitaplarında pek fazla ele alınmaması, bu konunun göz ardı edildiği ve gerekli hassasiyetin gösterilmediği şeklinde yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda, çocuk hakları konusunda Türkçe eğitimi ve çocuk edebiyatı alanında çok az çalışmanın gerçekleştirildiği belirtilmiş, bu doğrultuda yeni araştırmaların yapılmasına yönelik öneride bulunulmuştur. Çocuk haklarının geliştirilmesinde ve öğretilmesinde, ders kitaplarının ve edebî ürünlerin etkili olduğu bilinse de, öğretmenlerin öğrencileri bu metinlerden hak temelli olarak çıkarımlar yapmaya yönlendirecek kişiler olduklarının göz ardı edilmemesi gerektiği belirtilmiştir. Öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının, çocuk hakları eğitimi almalarının önem ve gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Ayrıca araştırmaların, çocukların bilgi ve becerilerinin geliştirilmesinde en önemli yöntemlerden bir tanesinin edebî metinlerin kullanılması olduğuna dikkat çekilmiş, bununla birlikte çocuk hakları konusunun ders kitaplarında çeşitli edebî metinlerle sunulmasının, çocukların bu konuyu sevinçle, zevkle, istekle öğrenmelerine katkı sağlayacağı ve bu yolla, konuya ilişkin bilgilerin öğrenciler tarafından kolay hatırlanabilir hale getirilebileceği belirtilmiştir.

Kasapoğlu (2013) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, gerçek yaşama ilişkin durum ve olayların, hikâyelerin eğitim amaçlı kullanımı ile öğrenciler tarafından incelenmesinin, değerlendirilmesinin ve bireysel görüşler ile açıklanabilmesinin mümkün olduğuna dikkat çekilmiştir. Bu noktada, hikâyelerin, öğretmenler tarafından kullanılabilecek etkili bir eğitim aracı olduğu ve hikâyeler ile gerçekleştirilecek öğretim süreçleri içerisinde öğrencilerin, kendi öğrenmelerindeki eksiklikleri fark edebilecekleri ve yine kendileri tarafından bu öğrenme noktalarının tamamlanabileceği belirtilmiştir.

Musayeva (2013) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, farklı ülkelerde çocuk haklarının durumuna ışık tutulması amaçlanmıştır. Belirlenen ülkelerde, çocuk haklarının tarihsel gelişim süreci, genel durumu, yasa, kurum ve kuruluş unsurları açısından, benzerlikler ve farklılıklar ekseninde karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Bu kapsamda araştırmada ayrıca, farklı ülkelerde çocuk hakları konusunda karşılaşılan sorun ve güçlükler belirlenmiş ve bu güçlüklerle ilişkin bazı çözüm önerileri geliştirilmiştir. Doküman incelemesi tekniği ile verilerin elde edildiği araştırma sonucunda, bütün ülkelerde Evrensel Sözleşme kapsamında, çocuklara tanınan hakların çocuklarca içselleştirilmesi ve günlük yaşama aktarılmasında, ulusal ve uluslararası çerçevede yer alacak bütün kurum, kuruluş ve sivil toplum örgütlerinin büyük görev ve sorumluluğa sahip olduklarına dikkat çekilmiştir. Yine araştırma sonucunda, çocuk hakları konusu çerçevesinde paydaşlığı bulunan Türkiye ve Azerbaycan Cumhuriyetleri'nin yetkili kurumları arasında, işbirliği içerisinde yürütülen ortaklık temelli çalışmaların bulunduğu görülmüştür. Araştırma sonucunda bu konuda, diğer Türk Cumhuriyetlerini ya da farklı ülkelerin karşılaştırılmasını içeren daha kapsamlı çalışmaların gerçekleştirilebileceği önerisinde bulunulmuştur.

Mamur Işıkcı (2013) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, çocukların gerçek taleplerinin ortaya konması ve bu doğrultuda hak temelli bir çocuk politikasının geliştirilmesine yönelik önerilerin sunulması amaçlanmıştır. Çocuklar ve çocuk hakları konusunda ortaya konan devlet politikalarının dönemsel gelişimine ve ülkemizde çocuk haklarının durumuna ilişkin alanyazın taraması gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, ortaöğretim düzeyinde öğrenim gören öğrencilerden kendi hakları çerçevesindeki duygu, düşünce, istek ve beklentilerini ifade ettikleri yazılı dokümanlar elde edilmiştir. Araştırma verilerinin analizinde, nitel veri analiz tekniklerinden yararlanılmıştır. Araştırma bulguları incelendiğinde çocukların, karar alma süreçlerinde yer alma, görüşlerini rahat ifade edebilme, sevgi ve ilgi görme, saygı ve değer görme, bakım, korunma, kendi sorumluluklarını üstlenme ve politik faaliyetlerde

bulunabilme gibi hakları talep ettikleri görülmüştür. Araştırma sonucunda, çocuk haklarına ilişkin toplumsal farkındalığın yükseltilmesine yönelik eğitim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi ve çocukların düşünce ve ifade özgürlüğü bağlamında Anayasa çerçevesinde yasal mevzuatın açık bir biçimde düzenlenerek, hak ihlalleri durumlarında çocuklar tarafından başvurulabilecek bir şikâyet mekanizmasının oluşturulması gerektiği gibi bazı öneriler sunulmuştur.

Erbay (2012) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, Türkiye’de çocuk hakları konusuna ilişkin mevcut anlayışın ve bu konuya yönelik uygulamaların durumuna ışık tutulması ve buradan hareketle bir model önerisinin tasarlanması amaçlanmıştır. Araştırma verilerinin edinilmesi için ilgili konuya ilişkin olarak, farklı kurumsal temsilcileri barındıran kişilerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde medya, sansasyonel ve reyting odaklı yaklaşımlara sahip olması dolayısıyla ve çocuk haklarını tanıtmaktan ziyade, bizzat çocuk hakları ihlallerine ortak olması sebebiyle özneler tarafından eleştirildiğine dikkat çekilmiştir. Diğer bir araştırma bulgusu olarak, yerel yönetimlerde çocuk haklarına ilişkin yüksek düzeyde farkındalığın olmadığı görülmüştür. Ayrıca MEB’in çocuk haklarını tanıtmaya yönündeki uygulamalarının, öğretim programlarındaki ilgili derslerin bu konuda farkındalık oluşturma noktasında yetersiz kaldığına ve ders işleme metotlarının bu amacı karşılamaktan uzak olmasına yönelik görüşlere ulaşıldığı belirtilmiştir.

Ersoy (2012) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, ilköğretim öğretmenlerinin ve velilerin, çocuk hakları konusundaki algılarının, çocuk hakları eğitimi kapsamında gerçekleştirdikleri uygulamaların ve bu süreçte karşılaştıkları problemlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma yirmi dört öğretmenin ve elli altı velinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma yaklaşımına uygun olarak gerçekleştirilen araştırmanın verileri, yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla edinilmiştir. Araştırma verilerinin analizi sürecinde, tematik analiz tekniği kullanılmıştır. Araştırma bulguları incelendiğinde, ailelerin ve öğretmenlerin çocuk hakları konusundaki bilgi düzeylerinin yetersiz olduğu belirlenmiştir. Ayrıca çocukların, haklarını yeterli düzeyde öğrenemedikleri ve bulundukları ortamlarda haklarını yeterince uygulayamadıkları, çocuk haklarının eğitimi süreçlerinde öğretmenlerin ve velilerin ekonomik, sosyo-kültürel, siyasal ve eğitim sisteminden kaynaklanan sorunlarla karşı karşıya kaldıkları tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda, yanlış yöntemler ile gerçekleştirilecek bir çocuk hakları eğitiminin, sonraki dönemlerde çocukların insan haklarına ilişkin algılarının istenmeyecek yönde gelişmesine

neden olabileceğine dikkat çekilmiştir. Araştırma bulgularına dayalı olarak araştırma sonunda, okulda çocuklara haklarının öğretilmesine ve bu hakları kullanma olanaklarına sahip olmaları gerektiğine, çocuk hakları eğitimi konusunda, öğretmenlerin bilgilendirilmeleri ve çocuk hakları eğitimine ilişkin mesleki yeterliliklerinin geliştirilmesine ve öğretmenlere hizmet sürelerince verilecek eğitimlerde, çocuk hakları ve bu hakların öğretilmesine yönelik eğitim programlarının uygulanmasına ilişkin öneriler geliştirilmiştir.

Peker (2012) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumları ile çocuk haklarına ilişkin tutumlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma örneklemini, iki yüz doksan yedi sınıf öğretmeni oluşturmuştur. Nicel araştırma yaklaşımına uygun olarak betimsel tarama deseninde gerçekleştirilen araştırmada veriler, farklı araştırmacılar tarafından geliştirilen ölçek formları aracılığıyla edinilmiştir. Araştırma sonucunda, öğretmen yetiştiren yükseköğrenim kurumlarında, öğretmen adaylarının demokratik tutumlar edinmeleri ve çocuk hakları konusunda yeterli bilgi donanımına ve farkındalık düzeyine sahip kişiler olarak hizmet sürecine katılabilmeleri için bu konuda adaylara eğitimlerin verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Araştırma sonunda ayrıca, çocuk hakları konusunda nitel kapsamlı daha derin incelemeleri içeren çalışmaların yapılabileceği önerisinde bulunulmuştur.

Kahraman (2012) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, bilim temelli hikâyeler ile gerçekleştirilen öğretimin, bir üniteye yer alan konu ve kavramların öğrenciler tarafından anlaşılma düzeylerine olan etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yaklaşımına uygun olarak, eylem araştırması deseninde gerçekleştirilen araştırmanın katılımcı grubunu, on beş yedinci sınıf düzeyinde öğrenim gören öğrenci oluşturmuştur. Bu kapsamda, bir üniteye yönelik olarak hazırlanmış olan beş hikâyeye, toplam yedi haftalık bir süreçte öğretim materyali olarak kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, kullanılan hikâyelerin öğrencilerin derse olan güdülenme durumlarını yükselttiği ve öğrencilerin ders başarılarına yükseltici bir etkide bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğrencilerin, birçok derste hikâyelerin kullanılmasını istediklerini ve hikâyeler aracılığıyla hem eğlendiklerini hem de öğrendiklerini ifade ettikleri görülmüştür.

Gören (2012) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, Anayasada çocuk haklarına açık bir biçimde yer verilmesi, çocukların toplum içerisinde diğer yetişkin insanlarla eşit görüldüğünün bir kanıtı olarak değerlendirilmiştir. Bu durumun ayrıca, çocuk haklarına ve

çocuk haklarının korunması konularına ilişkin toplumsal bilincin sağlamlaştırılmasına da katkı sağlayacağı belirtilmiştir. Diğer taraftan, tarafı olduğumuz Çocuk Hakları Sözleşmesi eksenindeki beklentilerin, mevcut Anayasamız ile karşılanamadığına ve çocukların bağımsız bir kişilik olarak tanınmasının dile getirilmediğine dikkat çekilmiştir. Araştırmada çocukların temel haklarının, vesayet organları, kayyım, güvenlik güçleri, öğretmen ve diğer kamu memurları tarafından ihmal edilmemesini ve yasa koyucunun gerçekleştireceği düzenlemelerde, temel haklarını yeterli düzeyde tanıyarak bu temel haklarının güvence altına alınmasını isteme hakkına sahip oldukları belirtilmiştir. Araştırmacı çalışmada, çocukların temel haklara sahip olarak yaşamlarını devam ettirecekleri yaşam alanlarında, bu hakların sınırlandırıldığını ve özgürlüklerinin istisnai bir hale geldiğini yurt, okul ve aile yaşamı örnekleri ile ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda, haklara sahip bir birey olarak çocuk yaşının da, özgürlüklerin yerini birçok durumda sınırlamaların aldığına vurgu yapılmıştır. Bu noktada araştırmacı tarafından çocukların, sahip oldukları temel haklara yönelik devlet mekanizması tarafından yapılacak sınırlama durumlarında, kendilerini yetişkin bireyler gibi koruma olanağına sahip oldukları ancak çocukların, çoğunlukla temel hakların taşıyıcısı olduklarına ilişkin yeterli bilince sahip olmadıkları ve ne gibi haklara sahip olduklarını bilmedikleri belirtilmiştir. Araştırmada ayrıca, çocuk haklarının gelişimindeki yetersizliğin sadece hukuksal bilgilerin eksikliği ya da yasa ve yargı kanallarının bu konudaki yetersizliğinden kaynaklanmadığı, bundan ziyade toplumumuzda çocukların eşit haklara sahip insanlar olduğu düşüncesinin genel anlamda benimsenmemiş olmamasından kaynaklandığına değinilmiştir. Çocukların desteklenmesi, saygı görmesi konusunda ve kendileri ile ilgili bütün konulara katılmaları konusunda bazı temel haklara ihtiyaçları olduğu belirtilmiştir. Bu görüşe temel olarak araştırmacı çocukların temel haklarının tanınması ve gözetilmesi yerine, onlar için maddi boyutlu daha fazla şeyin yapılmasının daha isabetli olacağına dair yaygın olan görüşü dile getirmiştir. Araştırma sonucunda, çocukların sahip oldukları temel hakların Anayasada yerini bulması ve bu hakların açıkça tanınması gerektiği, bunun başta çocuklar ve ilaveten bu konudaki diğer önemli unsurlar açısından doğuracağı olumlu sonuç ve gelişmelere dikkat çekilmiştir.

Ünal (2012) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, vatandaşlık ve insan hakları eğitimi dersi öğretim programında, öğrenci ders ve çalışma kitapların insan haklarına yer verilme durumunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Tarama deseninde gerçekleştirilen araştırmanın verileri, derse ilişkin hazırlanmış öğretim programından, ders ve çalışma kitaplarından ve

çocuk hakları ve insan haklarına dair evrensel sözleşmelerden edinilmiştir. Araştırma verilerinin analiz sürecinde ise, içerik analizi tekniğinden yararlanılmıştır. Bu kapsamda, insan hakları ana kategorisi altında belirlenen, farklı alt kategoriler çerçevesinde araştırma verileri incelenmiştir. Araştırma sonucunda, bütün derslerin insan hakları konuları ile ilişkilendirilmesi, öğrencilere etkinlik temelli öğretim yöntemleri aracılığıyla bu hakların öğretilmesi ve bu süreçte de ders kitaplarının, ilgili konuya ilişkin yeterli içerik ve etkinliklere sahip olması gerektiği önerisinde bulunulmuştur.

Şahin ve Polat (2012) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, çocuğun katılım hakkına ilişkin algı ve uygulamaların, farklı ülkelerin perspektifinden incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada, çocukların kendi görüşlerini dile getirebilecekleri, kendilerini güvende hissedebilecekleri ortamların yaratılmasının ve çocukların karar alma süreçlerine dâhil edilmelerinin gerekliliğine dikkat çekilmiştir. Araştırma sonucunda, çocuğun katılım hakkına ilişkin toplumsal bilgi ve farkındalık düzeyinin yükseltilmesi gerektiği, yetişkin bireylere ve çocuklara yönelik hak eğitimi programlarının tasarlanması gerektiği ve bu konuda başka ülkelerde gerçekleştirilen, örnek alınabilecek çalışmalara ve projelere ulaşarak bunların kendi ülkemize uyarlanması çalışmalarının gerçekleştirilebileceği önerisinde bulunulmuştur.

Kaymak Özmen, Öcal ve Özmen (2012) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinin çocuk hakları konusunda aldıkları eğitimin çocuk haklarını kullanmalarına ve bu konudaki bilgi düzeylerine etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, öğrencilere verilecek olan çocuk hakları eğitimi için yine bu konuda daha önce eğitim almış ve çalışma sürecine gönüllü olarak katılan eğitimciler ile dördüncü ve beşinci sınıf düzeyinde öğrenim gören ve bu eğitimi alacak kitleyi oluşturan toplam yirmi sekiz öğrenci ile yürütülmüştür. Araştırma bulguları incelendiğinde, öğrencilerin haklarını öğrenmek ve haklarını savunabilme noktasında bu eğitimi bir şans olarak nitelendirdikleri görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin genellikle eğitim, oyun ve şiddetten korunma haklarına sahip olduklarını ifade ettikleri ancak farklı ülkelere gitme ve yeni kimliklere sahip olma gibi haklara ilişkin algılara sahip olmadıkları belirlenmiştir. Araştırma sonunda, gerçekleştirilecek yeni araştırmalarda çocuk hakları eğitimi sürecinde gerçek yaşamdan daha fazla örnekler verilebileceği, anlaşılması güç olan bazı kavramların somut düzeyde açıklanabileceği ve çocuklara haklarını daha uygun bir şekilde kullanabilecekleri konularına ilişkin olarak bazı öneriler geliştirilmiştir. Son olarak

araştırmada, haklarına ilişkin daha bilinçli bir neslin yetiştirilmesinde, çocuk hakları konularının okul öncesi eğitimi döneminden itibaren başlanılmasının önemine değinilmiştir.

Güneş (2012) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, ülkemizde bulunan bir gruba mensup sığınmacı çocukların durumlarına, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin gelişim ilkesi açısından ışık tutulması hedeflenmiştir. Araştırma bulgularına dayalı olarak, bu çocukların eğitim imkânlarından yararlanma konularının tamamen ailelerinin inisiyatifine bırakılmadan okullaşmalarının devlet tarafından izlenmesi gerektiği, çocuk haklarının hukuk zeminine tam olarak oturtulması gerektiğine, bu çocukların yaşam şartlarının gelişim hakkı bağlamında şekillendirilmesi gerektiği ve bu çocukların kendi haklarına ulaşabilme durumlarını denetleyen mekanizmaların oluşturulması ve bu haklara ulaşma imkânlarının vatandaşlığı olan çocuklar ile aynı tutulması gerektiği vurgulanmıştır.

Kaymak Özmen ve Yalçın (2011) tarafından, ilköğretim düzeyinde öğrenim gören çocuklara verilecek çocuk hakları eğitiminin, nasıl olması gerektiğine ilişkin bilgilerin ve bu eğitime kapsamına uygun olacağı düşünülen bazı etkinliklerin sunulması amacıyla bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, okulların, çocukların haklarını öğrendikleri ve bu hakların uygulandığı kurumlar olması gerektiği belirtilmiştir. Bu görüşe paralel olarak araştırmada, İsviçre'de düzenlenen bir seminer çalışmasında, çocukların kendi haklarını bilmelerinin, çocuk haklarının varlığını sürdürme şartlarından biri olarak vurgulandığına dikkat çekilmiştir. İlköğretim düzeyinde bulunan çocukların somut işlemler döneminde yer aldıklarının göz önünde bulundurularak, bu dönem çocuklarına verilecek çocuk hakları eğitiminde etkin katılımın desteklenmesi ile birlikte, çocuk edebiyatı ürünlerinden, oyun yönteminden, poster ve afişlerden ve drama faaliyetlerinden yararlanılması önerisinde bulunulmuştur. Sonuç olarak, ilköğretim düzeyinde verilecek çocuk hakları eğitiminin, gelecekte kendi haklarının bilincinde olan ve gerektiği durumlarda bu hakları savunabilen bilinçli bir neslin yetiştirilmesi noktasında büyük öneme sahip olduğu vurgulanmıştır.

Kent Kükürtcü (2011) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, ebeveynlerin ve öğretmenlerin çocukların istenmeyen davranışları karşısında kullandıkları disiplin yöntemlerinin belirlenmesi ve bu yöntemlerin çocuk hakları sözleşmesine uygunluğu açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden iki yüz otuz bir çocuğun ebeveynleri, bu çocukların öğretmenlerinden oluşan altmış beş kişilik bir öğretmen grubu ve tesadüfi olarak seçilmiş yetmiş beş çocuğun katılımı ile

gerçekleştirilmiştir. Araştırma verilerinin edinilmesinde, anket ve görüşme formlarından yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda, ÇHS'nin öğretmenler tarafından bilindiği, ancak öğretmenlerin sözleşme felsefesine uygun eğitim ortamları yaratma ve çocuklara kendi haklarına ilişkin farkındalık kazandırma konusunda yetersiz kaldıkları belirlenmiştir. Gerek ebeveynlerin, gerekse öğretmenlerin çocuğu merkeze alan ve demokratik çerçevede yöntemlere yönelimleri olmasına rağmen, Sözleşme' nin belirli maddeleri ile uyuşmayan disiplin yöntemlerini de uyguladıkları, araştırmada ulaşılan diğer önemli sonuçlardan bir tanesidir. Araştırma sonucunda ayrıca, gerçekleştirilecek yeni araştırmalarda, çocuk hakları öğretimi konusuna da odaklanılmasının, bu konuda ki gelişimin desteklenmesi noktasında etkin bir yaklaşım olabileceği ifade edilmiştir.

Dönertaş ve Aksel (2011) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, aktif öğrenme yaklaşımı esas alınarak hazırlanan bir eğitim programı aracılığıyla, Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi'nde yer alan katılım hakkının ortaöğretim düzeyinde öğrenim gören çocuklara öğretilmesi amaçlanmıştır. Nicel araştırma yaklaşımına uygun olarak gerçekleştirilen araştırma, yarı deneysel desene sahiptir. Bu doğrultuda araştırma örneklemini, deney ve kontrol grubunda yer alan toplam seksen öğrenci oluşturmuştur. Araştırma verileri, öğrencilerin, Evrensel Sözleşmeye ilişkin bilgi düzeylerinin ölçülebilmesi amacıyla hazırlanmış eğitim ve uygulamanın deney grubunda yer alan öğrenciler tarafından değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan atölye değerlendirme formları aracılığıyla elde edilmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde, uygulanan eğitim programının, deney grubunda yer alan öğrencilerin lehine, katılım hakkına ilişkin anlamlı fark oluşturduğu görülmüştür. Ancak araştırmada, verilen eğitimin içerik olarak bazı konularda, gruplar arasında farklılaşmaya etken oluşturamadığı ve bu nedenle eğitim programının değerlendirilmesinin kısıtlı bir çerçevede mümkün olabildiği ifade edilmiştir. Gerçekleştirilecek yeni çalışmalarda da, katılımcıların konuya ilişkin ön bilgi ve farkındalıklarının araştırma öncesinde belirlenmesinin, araştırma sonunda gerçekleştirilecek uygulama ve eğitim etkililiğinin değerlendirilmesinde olumlu sonuçlar vereceğine dikkat çekilmiştir. Araştırma sonunda ayrıca, çocukların çocuk haklarına ilişkin farkındalıklarının belirlenmesine yönelik araştırmaların gerçekleştirilmesi, bu araştırmalardan hareketle de çocuk hakları konusunda eğitim uygulamalarını içeren yaygınlaştırmaya yönelik çalışmaların yapılabileceği önerisinde bulunulmuştur.

Turan (2011) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, “her güne bir masal” adlı kitabın, çocuk hakları ekseninde ele alınması ve incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda masallar, içerik çözümlemesi tekniği ile incelenmiş ve araştırma bulguları çocuğun yaşama, gelişme, korunma ve katılma hakkı olmak üzere dört farklı kategori altında sunulmuştur. Her kategori kendi içerisinde de, çocuk haklarına yer verilme durumu açısından değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda, incelenen yetmiş masalda çocuk haklarına yer verilme durumu, frekans ve yüzde değerleri ile betimsel olarak ifade edilmiştir. Araştırma sonucunda, masallarda en fazla korunma hakkına ilişkin olumsuz kullanımların yer aldığı görülmüştür. Bunu sırasıyla, gelişme haklarıyla ilgili olumlu ifadelerin kullanımının ve korunma haklarının olumlu kullanımının izlediği görülmüştür. Ayrıca çocuklara, çağdaş yaşamın gereklerini verme konusunda, önemli bir eğitim unsuru olarak, çocuk kitaplarından yararlanılması gerektiği vurgulanmıştır. Araştırma bulguları doğrultusunda çocukların, çocuk haklarının olumlu kullanımlarının yer aldığı yazılı eserlerle buluşturulması gerektiğine, çocukların sıkça karşılaştıkları diğer masal kitaplarının ve başka türdeki yazınsal metinlerinde, benzer bakış açısıyla farklı araştırmalarda incelenmesi gerektiğine yönelik öneriler geliştirilmiştir.

Demir (2011) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, sosyal bilgiler öğretim programı’nda yer alan kazanımlara yönelik hikâyelerin tasarlanması ve bu hikâyelerin etkililiğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda araştırmacı tarafından, belirli ünitelere yönelik olarak toplam on hikâyenin tasarımı gerçekleştirilmiştir. Eylem araştırması desenine sahip olan araştırma, yedinci sınıf düzeyinde öğrenim gören on öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma verilerinin elde edilmesinde, gözlem ve görüşme kayıtlarından, günlüklerden, dokümanlardan ve tutum ölçeği formundan yararlanılmıştır. Araştırma bulguları incelendiğinde hikâyelerin, öğrencilerin değer ve beceri edinmeleri sürecine doğrudan olumlu etki ettiği görülmüştür. Hikâyelerin ayrıca, yeni öğrenmeleri desteklediği ve mevcut öğrenmeleri pekiştirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonuçları doğrultusunda, öğretmenlerin ders süreçlerinde hikâyelerden daha fazla yararlanmaları gerektiği, ders kitaplarında gerekli niteliklere sahip edebî ürünlerin yer alması gerektiği ve yeni edebî ürünler tasarlanarak ya da mevcut ürünlerden yararlanılarak bu ürünlerin eğitim-öğretim çıktıları açısından etkililiğinin belirlenmesine yönelik, nitel araştırma yaklaşımına uygun yeni araştırmaların gerçekleştirilebileceği önerileri sunulmuştur.

Ersoy (2011) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, farklı sosyo-ekonomik profile sahip ilköğretim öğrencilerinin, çocuk hakları konusuna ilişkin algılarının, bu hakları öğrendikleri kaynakların ve bu konuda karşılaştıkları sorunların belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, doksan iki ilköğretim öğrencisinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma yaklaşımına uygun olarak tasarlanan araştırmanın verileri, yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla edinilmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde öğrencilerin eğitim, oyun ve eğlenme hakkını çok daha fazla ifade ettikleri, saygı görme, eşit muamele görme, ilgi ve yeteneklerinin gelişimi, görüşlerini rahat bir biçimde ifade etme ve kendilerine ilişkin konularda karar alma süreçlerine katılım gösterme gibi hakları daha az dile getirdikleri görülmüştür. Yine araştırma sonucunda, öğrencilerin çocuk haklarına yönelik algılarının, ailenin sosyo-ekonomik profiline göre değişiklik gösterdiği belirlenmiştir. Bu doğrultuda, alt sosyo-ekonomik profil sergileyen öğrencilerin daha çok temel yaşam ve gelişim haklarını dile getirdikleri, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeyde yer alan öğrencilerin ise daha çok saygı, özgürlük ve katılım haklarından söz ettikleri görülmüştür. Bir diğer araştırma sonucu olarak öğrencilerin, haklarına ilişkin bilgi düzeylerini yükseltmek ve bu hakları okul ve ev ortamında daha çok kullanmak istediklerini ifade ettikleri belirlenmiştir. Diğer taraftan öğrencilerin, çocuk haklarına ilişkin bazı yanlış algılara sahip oldukları da görülmüştür. Araştırma sonucunda öğrencilere, haklarını içselleştirebilmeleri amacına yönelik olarak, okul ortamında ve dışında haklarını uygulayabilecekleri yaşam ortamlarının sağlanması gerektiğine dikkat çekilmiştir. Bu doğrultuda, çocukların haklarına ilişkin algılarının ev ve okul ortamında nasıl geliştirilebileceğine ilişkin araştırmaların gerçekleştirilebileceği ve çocuk hakları eğitiminin etkinlikler ile öğrencilere sunulması gerektiği gibi bazı önerilerde bulunulmuştur.

Yurtsever Kılıçgün ve Oktay (2011) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, 6-14 yaş aralığında çocuğa sahip olan ebeveynlerin, çocuk haklarına yönelik tutumlarının belirlenebilmesi amacıyla bir ölçme aracının geliştirilmesi çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda araştırmaya toplam bin dört yüz seksen altı ebeveyn katılmıştır. Araştırma sonucunda altmış üç maddeden oluşan ve beş dereceli likert tipinde olan bir tutum ölçeği geliştirilmiştir. Geliştirilen tutum ölçeği, ebeveynlerin çocukların haklarına yönelik tutumlarını “bakım ve korunma” ve “kendi kendine karar verme” olmak üzere iki temel başlık altında değerlendirdiği ifade edilmiştir.

Nayır ve Karaman Kepenekçi (2011) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, okulların birinci sınıf ve sekizinci sınıf düzeyi aralığında okutulan Türkçe dersine yönelik hazırlanmış öğrenci ders kitaplarında, çocuğun katılım hakları konusuna ne düzeyde yer verildiğinin belirlenmesi ve bu konuda karşılaştırmaların gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yaklaşımına uygun olarak tasarlanan araştırmada, ilköğretim düzeyinde kullanılan sekiz Türkçe öğrenci ders kitabı incelenmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde, Türkçe ders kitaplarında görüşlerini açıklama ve kararlara katılma hakkı kapsamında çocukların fikirlerini rahat bir biçimde söyleyebileceklerine ve kendilerini ilgilendiren konularda özgür karar alabileceklerine yönelik ifadelerin ders kitaplarında yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda, çocukların ileriki yaşantılarında demokrasi ilkelerini uygun olarak yaşayabilmelerinin, bu ilkeleri içselleştirilerek yetişmeleri ile mümkün olabileceği göz önüne alınarak bu dersin öğretim programlarına ve ders kitaplarına dernek kurma ve barış içinde toplanma hakkı ile ilgili kazanımların ve bilgilendirici metinlerin ilave edilmesi gerektiğine ilişkin öneride bulunulmuştur. Ayrıca ders kitapları içeriklerinin, çocuk haklarının öğretimi konusuna yönelik olarak geliştirilmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir.

Karaman Kepenekçi ve Aslan (2011) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, okul öncesi dönem çocuklarına hitap eden çocuk kitaplarında, çocuk haklarının yer verilme biçimlerinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Bu amaçla, okulöncesi dönem çocukları için tasarlanmış toplam seksen iki çocuk kitabı incelenmiştir. Araştırma verileri, Çocuk Hakları Sözleşmesi ile tutarlı olarak yaşama, gelişme, korunma ve katılım hakları olmak üzere dört temel alt kategori altında incelenmiştir. Bu doğrultuda her kategori, Sözleşme'nin ilgili maddesi ile ilişkilendirilmiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde, çocuk haklarına ilişkin çocuklarda farkındalık oluşturulması sürecinde, yazınsal çocuk kitaplarından yararlanılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada ayrıca, incelenen kitapların çocuğun gelişimsel hakları ve yaşamsal hakları açısından daha zengin bir içeriğe sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer taraftan araştırmada incelenen kitap içeriklerinin, çocuğun korunmasına ve katılımına yönelik haklar açısından daha zayıf bir içeriğe sahip olduğu belirlenmiştir.

Albayrak, Akkocaoğlu ve Özdemir (2011) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, çocuk haklarına ve ihmallerine ilişkin farkındalığın artırılmasında, drama yönteminin kullanılabilirliğine yönelik üniversite öğrencilerinin görüşlerinin belirlenmesi

amaçlanmıştır. Araştırmanın katılımcı grubunu, drama dersine katılım gösteren otuz lisans öğrencisi oluşturmaktadır. Nitel araştırma yaklaşımına uygun olarak yürütülen araştırmada araştırma verileri, katılımcıların açık uçlu sorulara verdikleri cevaplardan elde edilmiştir. Araştırmada elde edilen verilerinin analizinde, içerik analizi tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırma bulguları incelendiğinde, drama eğitimi sonucunda, öğrencilerin çocuk hakları ve ihmali konularındaki düşünce, duygu ve davranışlarında olumlu yönlü bir gelişimin görüldüğü ifade edilmiştir. Bu süreç sayesinde katılımcı çocukların, kendi haklarına ve bu hakların ihlallerine karşı farkındalık kazandıklarını ifade ettikleri belirtilmiştir. Ayrıca, çocuk haklarına ve bu hakların ihlallerine karşı farkındalık oluşturulmasında, yaratıcı drama ile gerçekleştirilecek öğretim faaliyetlerinin kullanılabileceğinin katılımcılar tarafından ifade edildiği görülmüştür.

Kaya (2011) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, bir eğitim fakültesi'nin belirli bölümlerinde öğrenimlerini sürdüren üçüncü ve dördüncü sınıf düzeyinde dört yüz doksan iki lisans öğrencisinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Nicel araştırma yaklaşımına uygun olarak tasarlanan araştırma, tarama desenine sahiptir. Araştırma verilerinin edinilmesinde, araştırmacı tarafından hazırlanan bir ölçek formu kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde, parametrik test teknikleri tercih edilmiştir. Araştırma sonucunda, öğretmen adaylarının büyük çoğunluğunun ÇHS'ni okumadıkları belirlenmiş ve bu tespit öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin bilimsel ve hukuki bilgilere uzak oldukları biçiminde yorumlanmıştır. Ayrıca öğretmen adaylarının, çocukların sahip olduğu en önemli hakkın yaşama hakkı olduğunu işaret ettikleri, diğer taraftan çocuğun katılım hakkını sahip olunan önemli haklar arasına almadıkları görülmüştür. Araştırma sonucunda, öğretmen yetiştirme süreci ile çocuk hakları eğitiminin bütünleştirilmesi gerektiği gibi bazı önerilerde bulunulmuştur.

Akman ve Ertürk (2011) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, okul öncesi öğretmenlerinin, çocuk haklarına ilişkin bilgi düzeylerinin ve eğitim hakkı, eğitimde fırsat eşitliği ve çocuk hakları eğitimi konularına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, farklı illerde görevli yüz elli okul öncesi öğretmenin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma verilerinin edinilmesinde, anket ve görüşme formlarından yararlanılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde betimsel istatistiklerden ve içerik analizi tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırma bulguları incelendiğinde, öğretmenlerin genel

anlamda çocuk haklarının içeriğine ilişkin bilgiye sahip oldukları fakat çocuk haklarını öğrenme isteklerinin ve bu konudaki çalışmalara katılma oranlarının düşük olduğu görülmüştür. Araştırmada ayrıca, öğretmenlerin belirtilen hakların okul öncesi dönemden itibaren çocuklara öğretilmesi konusunda olumlu görüş beyan ettikleri, diğer taraftan uygulamalarına bu görüşlerin yansıtılamadığı görülmüştür. Araştırma bulgularına dayalı olarak, okul öncesi öğretmenlerinin, erken yaşlardan itibaren çocukların haklarının öğrenmeleri gerektiği düşüncesine sahip olmaları ile birlikte, çocuklara ve ailesine yönelik uygulamalarına da bu görüşü aktarmaları gerektiği önerisinde bulunulmuştur.

Ayvaz (2010) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, matematik dersine ilişkin alt öğrenme alanlarının öğretiminde, edebi ürünlerin kullanımının öğrenci başarısına ve tutumlarına olan etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, her iki grupta eşit sayıda olmak üzere toplam altmış ilkokul dördüncü sınıf öğrencisinin katılımı ile deneysel desende gerçekleştirilmiştir. Araştırma verilerinin edinilmesinde, başarı testi ve tutum ölçeği kullanılmıştır. Araştırma bulguları incelendiğinde, öğrenme sürecini edebî ürünlerle geçirmiş olan öğrencilerin, ders başarılarının yükseldiği görülmüştür.

Peker Ünal (2010) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, sınıf öğretmenleri için Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin belirli maddelerinin öğretilmesini amaçlayan bir eğitim programının web tabanlı olarak hazırlanması ve öğretmenlerin ve öğretim üyelerinin görüşleri çerçevesinde bu programın değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma karma araştırma yaklaşımına uygun olarak gerçekleştirilmiş ve programa ve web tabanlı sunumuna ilişkin nitel ve nicel değerlendirme verileri elde edilmiştir. Araştırma verilerinin edinilmesinde anket ve görüşme formlarından, başarı testi ve senaryolardan faydalanılmıştır. Tasarlanan eğitim programı, uzmanlar tarafından web tabanlı olarak görsel hale getirilmiştir. Web tabanlı sunuma uygun hale gelen eğitim programına ilişkin uygulamaya, araştırma grubunda yer alan öğretmen ve öğretim üyeleri katılmışlardır. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin ve öğretim üyelerinin web tabanlı eğitim programı tasarımına yönelik olumlu görüşlere sahip oldukları görülmüştür. Başarı testine ve senaryo sonunda bulunan soruya verilen katılımcı yanıtları incelendiğinde, eğitim programına katılan ve katılmayan sınıf öğretmenlerinin başarı puanları ve görüşleri arasında fark olduğu belirlenmiştir. Eğitim programına katılan öğretmenlerin ve programa yönelik görüş belirten öğretim üyelerinin önerileri doğrultusunda, web tabanlı eğitim programının

geliştirilmesi için yapılacak çalışmalar belirlenmiş ve doğrultuda bazı öneriler geliştirilmiştir.

Washington (2010) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, 5-6 yaş grubu çocukları için çocuk hakları konusunda bir programın tasarlanması ve bu sayede çocukların kendi haklarına ilişkin farkındalık kazanmaları amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında, 5-6 yaş grubu çocuklarına yönelik bir çocuk hakları eğitim programı geliştirilmiş, ayrıca bu yaş grubunda çocuğu sahip olan ebeveynlerin, çocuk haklarına yönelik görüşlerinin ve bilgi düzeylerinin belirlenmesine yönelik olarak bir ölçek formu ve çocukların, bu konu ile ilgili farkındalık durumlarının belirlenmesi amacıyla da bir soru listesi araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Öntest-sontest deneme modelinin tercih edildiği araştırma, bir okulun anasınıflarında öğrenim gören altmış çocuk ve aynı sayıda bu çocukların ebeveynleri ile gerçekleştirilmiştir. Dört ay süreyle uygulanan eğitim sonrasında ebeveynlerin, çocuk hakları eğitimi hakkındaki düşüncelerinde uygulama öncesine kıyasla anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür. Ayrıca uygulama sonrası, deney grubundaki çocukların program sayesinde çocuk hakları konusundaki farkındalık durumlarında gelişimin desteklenmiş olduğu görülmüştür. Araştırma bulgularından hareketle araştırma sonunda, çocuk hakları eğitimine daha fazla önem verilmesi ve bu eğitime erken çocukluk döneminden itibaren başlanması için gerekli çalışmaların yapılması gerektiği belirtilmiştir. Araştırmacı buna ilaveten, ülkemizde özellikle okul öncesi dönemde, çocuk hakları konusunda çok az sayıda araştırmanın ve kitabın bulunduğunu belirtmiştir. Bu konuda yapılacak yeni çalışmalarla bu konunun geliştirilmesine destek sağlanmasının önemine dikkat çekilmiştir.

Çencen (2010) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, tarih öğretmenlerinin İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde edebî ürünlerin kullanılmasına yönelik görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, iki yüz yirmi bir öğretmenin katılımı ile betimsel desende gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri, bir anket formu aracılığıyla edinilmiş ve betimsel istatistik teknikleri ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin öğrenme öğretme süreçlerinde edebî ürünlerin kullanılmasına yönelik olumlu görüşlere sahip oldukları, diğer taraftan ise edebî ürünleri ders kapsamında kullanma noktasında bazı eksikliklerinin farkında oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Türkiye Sanayi Sevk ve İdare Enstitüsü ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (2010) işbirliği ile gerçekleştirilen çalışmada, çocukların sosyo-ekonomik durumları ve

yaşam uygulamalarıyla çocuk hakları konusuna ilişkin düşüncelerinin, konu çerçevesindeki önemli aktör unsurları ile hak algılarının ortaya çıkartılması ve bu araştırma bulgularının analizi ile çocuk hakları strateji belgesine argüman girdisi sağlanması amaçlanmıştır. Çalışma, yirmi dokuz farklı ilden gelen yetmiş çocuğun katılımı ile çocuk haklarına yönelik bir çalıştay kapsamında gerçekleştirilmiştir. Araştırma verilerinin edinilmesinde, çocukların profillerinin ve beklentilerinin belirlenmesine yönelik olarak yarı yapılandırılmış anket formu, çocuk hakları konusundaki önemli aktörlerin etki durumları analizinin ölçülmesi amacıyla şematik etki çalışması ve bu konunun kavramsal arka planı ile ilişkisel tutumların ortaya çıkartılması amacıyla bilişsel haritalama yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, çocuklar tarafından hak kavramının dönüşümünün bir seviyeye kadar kendilerinin de ellerinde olduğu ve çocukların istediği bu dönüşümün sağlanabilmesi için kendini ifade edebilme hakkına sahip olması ve buna ilişkin uygun platformların yaratılması gerektiği belirtilmiştir. Yine araştırma sonucunda, katılım, örgütlülük, eşitlik, demokrasi ve özgürlük kavramlarının çocukların algılarında yer alan önemli kavramlardan birkaçı olduğu görülmüştür. Bu kapsamda araştırmada, çocuk hakları konusunda üretilecek bilgi ve geliştirilecek politikaların çocukların fikirleri olmadan üretilemeyeceğine dikkat çekilmiştir.

Kop ve Tuncel (2010) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, sosyal bilgiler öğretmenlerinin çocuk hakları konusundaki algılarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, İstanbul ilinde yer alan okullardan rastgele örneklem seçim yöntemi ile belirlenmiş dört yüz sosyal bilgiler öğretmeni ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri, öğretmenlerin anket formuna verdikleri cevaplardan ve görüşmelerden edinilmiştir. Araştırma verilerinin analizi sürecinde, betimsel istatistik yönteminden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda, çocuk haklarının öğretilmesi, çocuk haklarının öğretilmesinde medya ve öğretmen unsurunun önemi göz önünde tutularak, bu konuda eğitim almalarının sağlanması ve çocuk hakları konusunda hata içeren durumlarla karşılaşıldığında alternatif çözüm geliştirecek kişiler olarak gelişimlerinin desteklenmesi gerektiği belirtilmiştir. Yine araştırma sonucunda, öğretmenlerin çocuk haklarına yönelik görüşlerinin, problem çözme becerisi ile ilişkili olduğu belirtilmiş, öğretmenlerin çocuk hakları konusunda yaşadıkları bir sorunu çözemeyerek şiddete başvurmamaları, çocuğu bir birey olarak görmekten uzaklaşmamaları ve kargaşaya düşmemeleri için problem çözme becerileri konusunda öğretmenlerin geliştirilmesi gerektiği önerisinde bulunulmuştur.

Kayahan (2010) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, görsel sanatlar eēitimi dersinde hikāye anlatım yönteminin yaratıcılıēa olan etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, otuz ērencinin katılımı ile deneysel desende gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulguları incelendiēinde, hikāye anlatım yöntemi ile ders işlenen grupta yer alan ērencilerin, zgn fikirler ortaya koydukları, estetik kaygılarla hareket ettikleri ve hayal yeteneklerine daha çok başvurdıkları görülmüştür. Araştırma sonucunda, hikāye anlatım yönteminin ērencilerin yaratıcılıklarına olumlu etki ettiēi görülmüştür.

Karaman Kepenekçi (2010) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, çocukların kendi haklarının farkında olmalarının önemli olduēu, kaliteli ocuk edebiyatı eserlerinin çocukların toplumsal ve kültürel deēerleri edinmelerinde ve sosyalleşmelerinde önemli bir unsur olduēu belirtilmiştir. ocuk edebiyatında yer alan tüm eserlerin, ocuk hakları eēitiminde kullanılabileceēi görüşünden hareketle de araştırmada, Türkiye’de çocuklara yönelik önerilen yüz temel eserde ocuk haklarına ne düzeyde ve nasıl yer verildiēinin incelenmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yaklaşımına uygun gerçekleştirilen araştırmanın verileri, incelenen ocuk hikāye kitaplarından edinilmiş ve verilerin çözümlenmesinde, içerik analizi tekniēinden yararlanılmıştır. Bu kapsamda kitap içerikleri, HS’nde belirtilen gelişim, yaşama, katılım ve korunma hakkı kategorileri çerçevesinde incelenmiştir. Araştırma sonucunda, çocuklara aēēař yaşamın gereklerinin aktarılmasında, ocuk gelişiminde önemli bir unsur olarak ocuk kitaplarından yararlanılması gerektiēi belirtilmiştir. İncelenen ocuk kitaplarının, ocuk Haklarına Dair Sözleşmesi’nin, çocuklara tanıdıēı haklar çerçevesinde n incelemelerden geçirilmesi gerektiēi ve kitap içeriklerinin, ocuk haklarının ihlal edildiēi ve çocukların suiistimal edildiēi bir yapıya sahip olmamaları gerektiēine dikkat çekilmiştir. Bu doērultuda ocuk hikāye kitaplarının, çocukların sahip oldukları haklara duyarlı bir içerikte olması gerektiēi ve onlara kendi haklarını ilişkin bilgi vermesi gerektiēi ifade edilmiştir. ocuk kitaplarının ocuk hakları açısından n incelenme süreçlerinin gerçekleştirilmesi amacıyla bir komisyonun kurulabileceēi nerisi de geliştirilmiştir. Son olarak temel eser olarak belirlenecek kitapların, aēēař yazarların ocuk haklarına cevap veren ieriēe sahip kitaplarından seçilmesi gerektiēi önerisinde bulunulmuştur.

Karaman Kepenekçi ve Baydık (2009) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, zihin engelliler ēretmenliēi programında ērenimlerini sürdüren lisans ērencilerinin, ocuk haklarına ilişkin tutumlarının incelenmesi ve bu bölümde okuyan ēretmen adaylarının

belirtilen konudaki tutumlarının farklı programlarda okuyan lisans öğrencilerinin tutumlarından farklılaşma durumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda, cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkeninin, öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin tutumları üzerinde etkisinin bulunmadığı görülmüştür. Ayrıca zihin engelliler öğretmenliği programı öğrencilerinin, çocuk haklarına yönelik tutumları ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı, bu programa kayıtlı öğrencilerin ilgili konuya ilişkin tutumlarının, sınıf öğretmenliği programında öğrenimlerini sürdüren öğrencilerin tutumlarından negatif yönde farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Yücel (2009) tarafından gerçekleştirilen araştırmada kısa tarihsel hikâyelerin, öğrencilerin bilimin doğasına ilişkin anlayışlarının geliştirilmesindeki etkililiğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Tek gruplu deneysel araştırma modeline uygun olarak tasarlanan araştırma, toplam yetmiş dört ortaöğretim öğrencisinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma verilerinin edinilmesinde nice ve nitel veri toplama araçlarından yararlanılmıştır. Araştırma bulguları incelendiğinde kısa hikâyelerin, bilimin doğası anlayışının gelişiminde deney grubunda yer alan öğrencilerin lehine anlamlı bir fark yarattığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda, öğrencilerin bilimin doğasına ilişkin anlayışlarının geliştirilmesinde hikâyelerin olumlu etki yaratacak bir teknik olarak kullanılabileceği önerisinde bulunulmuştur.

Uçuş (2009) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye ait ilke ve hükümlerin, ilköğretim programlarına yansımalarının ve Sözleşmesi'nin okullarda uygulanma durumuna ilişkin öğretmenlerin ve idarecilerin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Betimsel desende gerçekleştirilen araştırmada veriler, ders kitabı içeriklerinden, öğretim programı kazanımlarından ve görüşmelerden elde edilmiştir. Araştırmada, birinci sınıftan itibaren sekizinci sınıfa kadar ki öğretim programlarında yer alan kazanımlar, içerik, öğretme-öğrenme durumları açısından Sözleşme hükümleriyle ilişkilendirilerek incelenmiştir. Okul yöneticilerinin ve öğretmen görüşlerinin belirlenmesinde, aykırı durum örnekleme yönteminde seçilmiş okullarda görevli ders öğretmenleri, sınıf öğretmenleri ve okul yöneticileriyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde öğretim programlarının, çocukların katılım haklarının, bireysel farklılıklarının ve ayrımcılığın engellenmesiyle ilgili ilkelerin göz önünde bulundurularak hazırlandığı görülmüştür. Ayrıca programların, çocukların korunma haklarına, dernek kurma ve barışçıl bir şekilde toplanma özgürlüğüne ve sömürü ve

istismardan korunma hakkı açısından yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin okullarda uygulanması durumuna ilişkin olarak öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin, çocuk hakları konusunda yeterli bilgi düzeyine sahip olmadıkları ve direkt olarak çocuk hakları çerçevesinde yer alabilecek uygulamaları gerçekleştirmedikleri belirlenmiştir. Araştırma sonucunda, gerek çocuk hakları açısından öğretim programlarının geliştirilmesi gerekse de öğretmenlere ve öğrencilere çocuk haklarının öğretilmesi konularına yönelik farklı araştırmaların yapılabileceği noktasında öneriler sunulmuştur.

Karaman Kepenekçi (2009) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, ilköğretim 1., 2. ve 3. sınıf hayat bilgisi dersi ile 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler dersi öğrenci ders kitaplarında çocuğun kitle iletişim araçları aracılığıyla bilgi edinme ve zararlı yayınlara karşı korunma haklarına yer verilme durumlarına ışık tutulması amaçlanmıştır. Nitel araştırma yaklaşımına uygun olarak tasarlanan araştırmada veriler, doküman incelemesi tekniği ile elde edilmiştir. Araştırmada elde edilen veriler, çocuğun iletişim araçlarıyla bilgi edinme ve çocuğun zararlı yayınlardan korunma hakları olmak üzere iki ana ünite altında analiz edilmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde, incelenen ders kitaplarının tümünde çocuğun kitle iletişim araçları yoluyla bilgi edinme hakkına daha çok yer verildiği görülmüştür. Araştırma bulgularına dayalı olarak ders kitaplarında, zararlı yayınların olumsuz etkilerine yönelik içeriğin zenginleştirilmesi ve çocukların bu tarz yayınların bilincinde olarak, kendilerini bu yayınların olumsuz etkilerine karşı koruyabilme becerilerinin geliştirilmesine destek olunması gerektiği belirtilmiştir.

Top (2009) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi ünitelerinin öğretiminde, edebî ürünlerin kullanımının, öğrenci başarısına ve tutumuna olan etkisinin ve bu öğretim sürecine ilişkin öğrenci görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Deneysel desene uygun tasarlanan araştırma, toplam altmışaltı sekizinci sınıf öğrencisinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. On dört haftalık uygulama süreci sonunda tamamlanan araştırmanın bulguları incelendiğinde, edebî ürün destekli yürütülen öğretim faaliyetlerinin, deney grubunda yer alan öğrenci başarısına ve tutumlarına olumlu yönde etki oluşturduğu ve öğrencilerin derse olan ilgilerini artırdığı görülmüştür. Araştırma sonucunda, bu ders süresince edebî metinlerden daha fazla yararlanılması gerektiği, öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının, öğrenme öğretme süreçlerinde edebî metinlerden yararlanma konusunda bilinçlendirilebileceği ve

öğretmenlerin ders süreçlerinde edebî metinlerden yararlanma konusunda, kendi mesleki gelişimlerinin destekleyebilecekleri yönünde öneriler sunulmuştur.

Pehlivan ve Acar (2009) tarafından gerçekleştirilen araştırmada eğitim hakkının, temel insan haklarından bir tanesi olmasına rağmen, belirli toplumsal grupların eğitim hizmetlerine erişimlerinde güçlüklerin yaşandığına dikkat çekilmiştir. Araştırmada, toplumdaki her bireye eşit değer verilmesi, sosyal refah düzeyine ulaşmaları ve eşit katılımlarının temel bir hak olduğunun kabul edilmesi şartıyla, eğitim hakkının da eşit olarak gözetilmesinin ve bu hakka eşit şartlarda erişimin mümkün kılınabileceği düşüncesi dile getirilmiştir. Bu noktada birçok çocuğun, nitelikli eğitim hizmeti sunamayan okullarda öğrenim görmesi, araştırmacı tarafından tehlikeli bir durum olarak ele alınmıştır. Araştırmada çocukların, yaşamında çok önemli yeri olduğu belirtilen eğitim hakkından yararlanamaması durumu “eğitimde dışlanma” olarak açıklanmıştır. Araştırma kapsamında da, bu dışlanmaya neden olduğu düşünülen mikro ve makro faktörler ele alınmış ve bu faktörlere dayalı bazı öneriler geliştirilmiştir. Araştırma sonucunda, bu dışlanmayı en aza indirmeye için kapsayıcı bir eğitimin nasıl olması gerektiğine ilişkin yanıtların aranması gerektiğine dikkat çekilmiştir. Bu doğrultuda, çocuğun içinde yaşadığı koşulların, haklarının ve ihtiyaçlarını dikkate alınacağı ve aile katılımının destekleneceği, öğrenci merkezli ve bireysel farklılıkların değerli kabul edildiği bir yaklaşıma ve eğitim sistemine gereksinim olduğu görüşü öne sürülmüştür.

Güngör (2009) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, sosyal devlet anlayışının temel sorumluluklarından bir tanesi olan eğitim hakkına erişimin sağlanması ve tüm çocukların yanı sıra, özellikle sokakta yaşayan ve çalışan çocukların bu hakkı kullanabilmelerine ilişkin Mersin ilindeki tabloya ışık tutulması amaçlanmıştır. Araştırmada sokakta yaşayan ve çalışan çocukların, insan hakları, çocuk hakları ve sosyal devlet anlayışının gereklerinden doğan “eğitim hakkı”ndan yararlanabilme/yararlanamama sorunsalı irdelenmiştir. Araştırma, sokakta yaşayan ve çalışan beş yüz on çocuğun katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma verilerinin edinilmesinde araştırmacı tarafından hazırlanan anket formu, çocuklarla gerçekleştirilen yüz yüze görüşmelerle uygulanmıştır. Araştırma verilerinin analizi sürecinde, betimsel analiz tekniklerinden yararlanılmıştır. Araştırma bulguları incelendiğinde, çocukların büyük bir kısmının bir okula kayıtlı olduklarını ancak okula devam etmediklerini ifade ettikleri görülmüştür. Büyük bir oranda da, okulu bıraktıklarını söyleyen çocukların varlığı tespit edilmiştir. Bu noktada çocukların, okuldan

ayrılmalarının en önemli nedenlerini ailelerinin yeterli ekonomik güce sahip olmaması, okulda dışlandıkları ve bu nedenle de okulu sevmemeleri olarak ifade ettikleri görülmüştür. Araştırma sonucunda zorunlu temel eğitim politikasının, cinsiyet ayrımı yapmaksızın bütün çocuklar için ücretsiz ve etkin olarak uygulanması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca çocuğun eğitim alma hakkı çerçevesinden bakılarak tek tipli eğitim yaklaşımı yerine, çocuklara yakın, onların gelişimsel ihtiyaçlarının gözetildiği bir pratik eğitim uygulamasının, bu konuda yaşanan sorunların giderilmesine yardımcı olabileceği ön görüşünde bulunulmuştur.

Akbaş ve Atasü Topçuoğlu (2009) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, yirminci yüzyılın görünürde çocuklar açısından önemli gelişmelerin yaşandığı bir yüzyıl olduğu belirtilmiş, Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi'nin buna ilişkin gelişmelerin zirve noktasını temsil ettiği vurgulanmıştır. Bu doğrultuda araştırmacılar tarafından, yirminci yüzyıl içerisinde gerçekleşen çocuk hakları hareketinin, modern çocukluk paradigmasının dayanak oluşturduğu bir hareket olduğu ifade edilmiştir. Diğer taraftan araştırmada, modern çocukluk paradigmasının ortaya konması ve Evrensel Sözleşme ile sağlanan ilerleme sürecinin aksine, bu sürecin istenilenin ve beklenilenin aksine, çocuk merkezli bir perspektiften ve çocuğun katılımını hedefleyen yaklaşımlardan uzak bir süreç olduğu belirtilmiştir. Bu noktada çocuk ve çocuk hakları hareketinin özne olmaktan uzak, yetişkinlerin gölgesinde kalmış bir nesne ifadesi olduğuna dikkat çekilmiştir. Araştırmada, çocuklara ve gençlere, kendi yaşamlarını doğrudan ilgilendiren alanlarda söz sahibi olmalarının teşvik edilmesinin ve desteklenmesinin önemli olduğu görüşü vurgulanmıştır.

Ejeh ve Akinola (2009) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, ilkokul öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik farkındalıklarının ve bu hakları kullanmalarına yönelik görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, Nijerya'da ki iki özel ve iki devlet olmak üzere toplam dört farklı ilkokulda öğrenimlerini sürdüren yüz kırk dört ilkokul öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma yaklaşımına uygun olarak tasarlanan araştırma, durum çalışması desenine sahiptir. Araştırma verileri, öğrencilerle gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde, çocukların hakların ilişkin yeterli bilinç düzeyine sahip olmadıkları, çocuk haklarına ve kültürel normlara ihtiyaç duymadıklarından ötürü, haklarını kullanmaya istekli olmadıkları ve Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi'nin okullarda henüz amacına ulaşamamış olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda, Evrensel Sözleşme'nin topluma yeterince

tanıtımının yapılması, okul yapılarının çocuk hakları açısından yeniden yapılandırılması ve toplumsal yapı içerisindeki hâkim inanç sistemlerinde ciddi değişimlerin gerçekleştirilmesi gerektiğine ilişkin bazı öneriler sunulmuştur.

Baysan Kobat (2009)) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, çocuk hakları konusunun ulusal ve uluslararası hukuk alanında gösterdiği gelişimin ve günümüzdeki mevcut durumuna ayrıntılı olarak ışık tutulması amaçlanmıştır. Araştırma bulguları doğrultusunda, ulusal ve uluslararası hukukta geçmişten günümüze kadar ki çocuk haklarına ilişkin gelişmelerin yetersiz olduğu belirtilmiştir. Araştırma sonucunda, çocuk haklarının gelişimini ve bu hakların korunmasını sağlayacak yasa ve yönetmeliklerin hazırlanması gerektiği ifade edilerek, tersi anlayış ile çocuk için devlet, çocuk için okul ve çocuk için anne-baba anlayışı ile hareket edilmesi gerektiği önerisinde bulunulmuştur.

Aydın ve Karaman Kepenekçi (2008) tarafından gerçekleştirilen, ortaya koyduğu perspektif ve sonuçlar itibarı ile eğitim hukuku çerçevesinde ele alınabilecek olan araştırmada, okul idarecilerinin öğretmenler arasındaki mevcut örgütsel adalet uygulamaları hakkındaki görüşlerinin çeşitli boyutlar çerçevesinde sunulması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda araştırmada on bir okul müdürü odak olarak seçilmiştir. Araştırma sonucunda, okul müdürlerinin izinli olunması, sınıflara öğrenci tahsisi, performans değerlendirme ve kurs programları gibi konularda adaletli olduklarını ifade ettikleri görülmüştür. Bakanlık uygulamalarının ve okul imkânlarının müdürler açısından adalet dağılımındaki zorlayıcı faktörler olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda öğretmenlerin idarecilerinin adaletli görmedikleri zaman, kendilerini uzaklaştırabilecekleri, müdürleri adaletsiz idareci olarak suçlayabilecekleri, çalışmalarını yavaşlatabilecekleri ve dedi kodu gibi etik olmayan davranışlara yeltenebilecekleri belirtilmiştir. Araştırma sonucunda, okullarda adalet uygulamalarının geliştirilmesi amacı doğrultusunda, kavramsal anlamda müdürlerin bilgi düzeylerinin yükseltilmesi ve bu noktada adaletli olma becerilerinin de desteklenmesi bağlamında okul müdürlerine yönelik olarak adalet dağılımında gerekli mekanizmalara, ilkelere ve kurallara ağırlık verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Okullarda adalet işleyişini engelleyen mevzuatın/kuralların yapısının değiştirilmesi ve özerk karar verme mekanizmalarının daha yetkili kılınması gerektiği önerilerinde bulunulmuştur.

Uluç (2008) tarafından gerçekleştirilen araştırmada çocuk hakları eğitiminin, ülkemiz ilköğretim sisteminde ve farklı ülkelerdeki eğitim sistemleri içerisindeki durumuna ışık tutulması ve bu konuda ne gibi geliştirme adımlarının gerekebileceği konusunda önerilerin

geliştirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmada ayrıca, ilköğretimde düzeyinde yer alan sosyal, tarihsel ve kültürel içerikli zorunlu derslerin öğretim programlarında çocuk haklarına yer verilme durumunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yaklaşımına uygun olarak tasarlanan araştırma, durum çalışması desenine sahiptir. Bu çerçevede, gerçekleştirilen alan yazın incelemesi sonunda, belirli çocuk hakları kategorileri oluşturulmuş ve bu çerçevede ilköğretim programları çocuk hakları açısından incelenmiştir. İncelenen öğretim programlarında, çocuk hakları ile ilgili kazanım ve konuların dağılımında çocukların gelişim düzeylerinin her zaman için temel ölçüt olarak alınmadığı belirlenmiş, çocuk hakları ile dolaylı ya da doğrudan ilişkili kazanımların ders içeriklerine dağılımlarında ise, bilimsel anlamda tutarlı bir yaklaşımın bulunmadığı tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda ayrıca, öğretim programlarının genel açıklamalarında çocuk hakları eğitimi ile paralel yaklaşımların sergilendiği görülmüş, ancak bunların program kazanımlarına ve etkinliklere büyük çapta yansımadağı tespit edilmiştir. İncelenen öğretim programlarında, çocuğun yaşama hakkına ve korunma hakkına yeterince yer verilmediğı, araştırmada ulaşılan bir diğerk önemli sonuç olarak ifade edilmiştir.

Özdiğer ve Savaşer (2008) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, bütün çocukların ve gençlerin, korunma hakkına sahip oldukları ve güvenli bir okul ortamında eğitim alma hakkına sahip oldukları ve okulda zorbalık ve şiddet durumlarından söz edilmesinin, bu ilkelere ters düşen bir durum olacağı belirtilmiştir. Araştırmada, olumlu bir okul ortamının oluşturulmasının; insan hakları ihlallerinin yapısının ve bu ihlallerin altında yatan temel nedenlerin anlaşılması, öğretmen, öğrenci ve ebeveynlerin konu ile ilgili olarak eğitilmeleri ve sınıf ortamlarında iletişim ve kişilerarası ilişkilerin geliştirilmesi ile mümkün olabileceğine dikkat çekilmiştir. Araştırma sonucunda, gerek toplumsal yaşam içerisinde gerekse de okul ortamında insan hakları ve çocuk hakları ilkelerine bağlılık esas alındığında, suç olaylarından uzak ve barış dolu bir okul ikliminin kolaylıkla oluşturulabileceğinin vurgu yapılmıştır. Ayrıca, bu amaca yönelik olarak öğrencilerin, insan hakları ve çocuk hakları konusunda okul çalışanları tarafından bilgilendirilmelerinin olumlu sonuçlar sağlayacağına dikkat çekilmiştir.

Bacak (2008) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, sosyal bilgiler dersinde hikâye tabanlı öğrenme yaklaşımının, öğrencilerin yaratıcılık durumlarına ve akademik başarılarına etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Deneysel desende tasarlanan araştırma, deney ve kontrol grubunda eşit sayılarda olmak üzere toplam otuz altı öğrencinin katılımı

ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde, öykü temelli öğrenme yaklaşımının uygulandığı grupta yer alan öğrencilerin, akademik başarılarının daha yüksek olduğu ve yaratıcılık becerilerinin geliştiği görülmüştür. Araştırma sonunda, Sosyal Bilgiler dersinde ve başka derslerde hikâyelerden ve makale, gazete vb. diğer yazınsal ürünlerden yararlanılabileceği, öğretmenlere hikâye temelli öğrenme yaklaşımına ilişkin eğitimlerin verilebileceği ve ders kitabı içeriklerinin hazırlanması sürecinde edebî ürünlerden yararlanılabileceği önerileri geliştirilmiştir.

Ay Zöğ (2008) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, farklı tür liselerde öğrenimlerini sürdüren lise öğrencilerinin, çocuk haklarını algılama düzeyleri ile akademik başarıları arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Nicel araştırma yaklaşımına uygun olarak tarama modelinde gerçekleştirilen araştırmada, veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen ölçek formu kullanılmıştır. Araştırma, İstanbul ilinde bulunan, genel ve meslek liselerinde öğrenim gören sekiz yüz kırk öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda, öğrencilerin sahip oldukları haklara yönelik farkındalık düzeylerinin artırılması amacıyla yönelik olarak, rehberlik ders saatlerinde ve ders dışı zamanlarda, bilgilendirme amaçlı okullarda konferans ve seminerlerin düzenlenmesi, öğretim müfredatlarına çocuk hakları kapsamına ilişkin konuların dâhil edilmesi ve öğretmenlerin konu ile ilgili çeşitli eğitimsel faaliyetlerle bilgilendirilmelerine ilişkin öneriler sunulmuştur.

Gömleksiz ve arkadaşları (2008) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, ilköğretim okullarının fiziksel durumlarının tespit edilerek, yönetici ve öğretmenlerin okul ortamındaki davranışlarının çocuk hakları çerçevesinde incelenmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yaklaşımına uygun olarak tasarlanan araştırmanın verileri, gözlem ve görüşmeler yoluyla elde edilmiştir. Araştırma verilerinin analizinde, içerik analizi tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırma bulguları incelendiğinde, öğrencilerin temiz, sağlıklı ve güvenli ortamlarda eğitim alma hakkının gözetilmediği, öğretmen ve yöneticilerin, yönetim ve disiplin açısından bilgi düzeylerinde ve beceriye sahip olma durumlarında eksikliklerinin bulunduğu, genel anlamda çocuk haklarının öğretmen ve idareciler tarafından ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda, okullarda gerçekleşen hak ihlalleri konusunda, hızlı bir biçimde bazı önlemlerin alınması, insan haklarına ilişkin olarak öğretmen, yönetici, diğer personel, öğrenci ve velilerin farkındalık düzeylerinin

artırılmasına, bu konudaki yasal denetimlerin de ciddi bir biçimde gerçekleştirilmesi gerektiğine ilişkin önerilerde bulunulmuştur.

Palamut (2008) tarafından gerçekleştirilen araştırmada hikâye okumanın, dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinin anlama düzeyleri ve yaratıcılık durumlarına etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Deneysel desende tasarlanan araştırma, elli öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde, hikâye okuma uygulaması gerçekleştirilen deney grubunda yer alan öğrencilerin, okuduğunu anlama başarılarının ve yaratıcılık durumlarının diğer gruba göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca, bu uygulamanın, her iki grupta yer alan öğrencilerin okuma alışkanlığını olumlu yönde geliştirdiği görülmüştür.

Öztürk (2008) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, yoksulluğun, çocuk refahını olumsuz bir biçimde etkileyen toplumsal bir sorun olduğuna dikkat çekilmiştir. Türkiye’de bulunan bir sosyal yardım vakfından yardım alan anneler ile gerçekleştirilen görüşmeler neticesinde elde edilen bulgular çocuk haklarının önemli boyutlarından olan yaşama, sağlık ve beslenme hakları açısından incelenmiştir. Araştırma sonucunda, çocukların temel ihtiyaçlarının karşılanması konusunda yükümlü olması gereken devlet mekanizmasının, sosyal devlet anlayışıyla çocuk refahına yönelik asıl sorumlu birim haline gelmesi ve bu doğrultuda ailelerin desteklenmesi gerektiği belirtilmiştir.

Gurbetoğlu (2007) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, II. Meşrutiyet dönemi çocukluk anlayışının, çocuk dergileri aracılığıyla incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında belirli yıllar arasında yayımlanmış yirmi iki adet çocuk dergisinin belirli sayıda sayıları incelenmiştir. İncelenen dergiler çocuk, çocuk hakları, gelişim, oyun, eğitim vb. farklı konu alanları ile ilişkili olarak incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde dergilerde, çocuğun hakları ve çocuğun görevleri kavramlarının tartışmalı olarak ele alındığı belirlenmiştir. Bu kapsamda, çocuk haklarının yanı sıra çocuğun görevlerine ilişkin tespitlerin, dergilerde ağırlıklı olarak yer verildiği görülmüştür. Araştırmada, o dönemden içerisinde çocuk haklarını savunma temel politikası ile hareket eden dergilerin varlığına dikkat çekilmiş, bu durum çocuk olgusuna ve çocuk haklarına ilişkin bir duyarlılık örneği olarak gösterilmiştir. Dergilerde, çocuğun görevleri açısından itaat ve saygı kavramlarının haklara ilişkin olarak ise oyun oynama ve dinlenme kavramlarının ön plana çıktığı görülmüştür. Bu noktada araştırmacı tarafından, dönemin çocuk dergilerinin çocuk haklarına ilişkin duyarlılık gösterdikleri ancak çocuğun

görevlerinin dergilerde daha ağırlıkta benimsendiği ifade edilmiştir. Ayrıca bu konudaki duyarlı yaklaşımlara rağmen, geleneksel itaat kültürünün, çocuklara kazandırılması çabasının devam ettiği dergilerde yer alan ifadelerden açıkça görülmüştür. Dergilerde, ailelerin çocuklarına karşı görevlerinden de bahsedildiği bu görevlerin çocuk haklarına yönelik belirlemelerden ziyade, çocuğun sağlıklı olması ve toplum için yararlı bir birey olarak yetiştirilmesine yönelik belirlemeler olduğu görülmüştür. Genel olarak araştırma sonucunda, dönemin çocuk dergilerinin gerek çocukluk olgusu gerekse de çocuk hakları konusuna ilişkin duyarlı ve çağdaş bir duruşa sahip oldukları belirtilmiştir.

Erdoğan (2007) tarafından gerçekleştirilen araştırmada sosyal bilgiler dersine ilişkin konuların öğretiminde resimlendirilmiş hikâyelerin, öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerinin gelişimine olan etkisi incelenmiştir. Araştırma, kırk altı altıncı sınıf öğrencisinin katılımıyla, hermeneutik yaklaşıma uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma verilerinin analizi sürecinde, nitel veri analizi tekniklerinden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda, resimlendirilmiş öykü tekniğinin öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerinin gelişimine olumlu katkı sağladığı görülmüştür. Araştırma sonucunda ayrıca, resimlendirilmiş kitapların eğitsel amaçlarla birçok ülkede kullanıldığına dikkat çekilerek, öğretmenlerin derslerinde yararlanabilecekleri, akademik niteliklere sahip resimli kitap ve dergilerin tasarlanması gerektiğine yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Fazlıoğlu (2007) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, ilköğretim okullarında çalışan öğretmenlerin ve yöneticilerin günlük yaşamlarında ve okul ortamında Çocuk Hakları Sözleşmesi maddelerinin varlığını ne ölçüde benimsediklerinin ve bunları yaşamlarına yansıtılabildiklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, İstanbul ilindeki okullarda çalışan üç yüz on sekiz öğretmen ve elli okul idarecisi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma verilerinin edinilmesinde, Evrensel Sözleşme maddelerine dayanılarak hazırlanan bir anket formu kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde, betimsel istatistik tekniklerinden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda, ilköğretim ve orta öğretim müfredatında çocuk hakları kapsamında tema ve konulara yer verilmesi, öğretmen ve yöneticilere, çocuk hakları konusuna yönelik eğitimlerin verilmesi ve çocuk haklarıyla ilgili derslerin öğrencilere okullarda okutulması gibi bazı öneriler sunulmuştur.

Neslitürk ve Ersoy (2007) tarafından gerçekleştirilen araştırmada okulöncesi öğretmen adaylarının, çocuk haklarının öğretimi amacıyla geliştirdikleri uygulamalara ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, on üç öğretmen adayı ile

gerçekleştirilmiş, veriler katılımcılar ile gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilmiştir. Araştırma sonucunda öğretmen adayları, etkinliğin uygulanması sonrasında katılımcıların, ilk önce zor gibi görünmesine karşın hazırladıkları etkinlikleri kolaylıkla uygulayabildiklerini ifade ettikleri ve çocukların bu etkinliklerden zevk aldıkları görülmüştür. Araştırmada katılımcıların, okul öncesi dönemden itibaren çocuklara haklarının öğretilmesi gerektiğini ifade ettikleri belirtilmiştir. Araştırma sonucunda ayrıca, öğretmen adaylarının okulöncesi dönemde uygulanacak çocuk hakları eğitiminin, çocukların gelişim düzeyine uygun olarak hazırlanacak etkinlikler yoluyla gerçekleştirilebileceğini ifade ettikleri görülmüştür. Okul öncesi öğretmeni olacak aday öğretmenlerin ise, çocuk hakları konusundaki bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi gerektiği, bir araştırma önerisi olarak sunulmuştur.

Kavak ve Ergen (2007) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, Türkiye’de çocukların eğitim hakkından yararlanma durumları, zorunlu okul çağına ulaşmış çocukların ilköğretime katılım durumları ve diğer taraftan okula gidemeyen çocuklara ilişkin niceliksel veriler bağlamında ele alınarak incelenmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde, bütün çocukların eğitim hakkına erişimleri noktasında ve uygulanan zorunlu eğitim politikasında, Türkiye’de istenilen noktaya gelinememiş olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç, özellikle kız çocuklarının okullaşma oranlarına ve eğitim hakkına erişim imkânlarına yönelik ulaşılan veriler ile temellendirilmiştir. Bu doğrultuda araştırmada, eğitim hakkına erişimin üst düzeye getirilmesi ve zorunlu eğitim politikasının daha işlevsel olması amacıyla bazı öneriler geliştirilmiştir.

Karaman Kepenekçi (2006) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, üniversite öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında geliştirilen likert tipi ölçek formu, üç yüz elli üniversite öğrencisine uygulanmıştır. Araştırma verilerinin analizi sürecinde, parametrik testlerden ve betimsel istatistik tekniklerinden yararlanılmıştır. Bu kapsamda araştırmada, farklı değişkenler açısından öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları belirlenmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde, lisans öğrenimleri sürecinde insan haklarına ilişkin ders almış olan öğrencilerin, çocuk haklarına ilişkin olumlu tutumlara sahip oldukları görülmüştür. Araştırma sonucunda, insan haklarının ve çocuk haklarının öğretimine ilişkin derslerin, zorunlu veya seçmeli statüde bütün fakülte öğretim programına yerleştirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca, insan hakları eğitimine yönelik oluşturulacak bir ders içeriğiyle

öğrencilerin, çocuklarda dâhil olmak üzere bütün insanların haklarına duyarlı olacaklarına dikkat çekilmiştir. İnsan hakları eğitime yönelik verilecek derler kapsamında, çocuk hakları konusunun yeterli bir biçimde ele alınamayacağından dolayı her iki konu alanına ilişkin derslerin eğitim kurumları öğretim müfredatlarında birlikte yer alması gerektiğine ilişkin öneride bulunulmuştur.

Gürel (2006) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, öğretici hikâyelerin duygu ve düşünce eğitimindeki etkisinin ortaya konması amaçlanmıştır. Bu kapsamda araştırmada, ölçüt örneklem yöntemi ile belirlenen kırk dört hikâyeye ve bu hikâyelere yönelik hazırlanan testlere ilişkin görüş ve değerlendirmeler, çeşitli meslek gruplarında (öğretmen, akademisyen, psikiyatri uzmanı) yer alan kişilerden edinilmiştir. Ayrıca bu hikâyelerin, duygu ve düşünce eğitimindeki etkililiğinin belirlenmesi amacıyla, geliştirilen testler çeşitli öğrenim düzeyinde yer alan öğrenci gruplarına uygulanmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenler ve uzmanlar tarafından, incelenen hikâyelerin duygu ve düşünce gelişimine destek olacağına belirtildiği görülmüştür. Ayrıca öğretmenlerin, eğitim süreçlerinde hikâyelerin bir araç olarak tercih edilebileceğini belirttikleri görülmüştür.

Aktürk (2006) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, Türkiye'de çocuk hakları konusunda gelişmelerin sağlanması için düşünsel, yapısal ve uygulama alanlarında yeni yaklaşımlara ve değişikliklere gereksinim olduğu belirtilmiştir. Araştırmasında AB sürecinde, çocuk hakları konusunda istenen neticelerin alınamamış, beklenen mesafelerin kat edilememiş olmasına dikkat çeken araştırmacı, Türkiye'nin çocuk politikasını yeniden ele alarak bu konuda toplumsal farkındalık ve bilinç oluşturmaya yönelik çalışmaların gerçekleştirilmesi gerektiği önerisinde bulunmuştur.

Ulusavaş, Şahin, Dünder ve Özçelik (2006) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, çocuk hakları çerçevesinde, özgün bir eğitim deneyimi olan köy enstitülerini de içeren Türk Öğretmen Yetiştirme sistemi ele alınmıştır. Araştırmacılar tarafından, bir köy enstitüsünde yaşanmış deneyimleri ortaya koyma amacıyla, UNICEF tarafından Evrensel Sözleşmeye yönelik olarak tasarlanmış bir uygulama kitabı ekseninde, bilgi toplama aracı geliştirilmiş ve bu araç Köy Enstitüsünden mezun olmuş, ulaşılabilir bir grup öğretmene uygulanmıştır. Araştırma sonunda, enstitüde çocuk haklarının gerçekleşmesine yönelik bazı değerlendirmelere yer verilmiş, geçmişteki zengin eğitim deneyimlerinden hareketle, Türk Öğretmen Yetiştirme Sisteminin bugünkü sorunlarını yönelik bazı tespit ve önerilerde bulunulmuştur.

Yüksel (2006) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, vatandaşlık ve insan hakları eğitimi dersi konularının öğretiminde, hikâyelerin bir eğitim materyali olarak kullanımının öğrencilerin duyuşsal davranış özelliklerini kazanma durumlarına olan etkisinin incelenmesi hedeflenmiştir. Araştırma, deneysel desende tasarlanmış ve altmışaltı yedinci sınıf öğrencisinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde hikâyelerin bir ders aracı olarak kullanılması yolu ile öğrencilerin derse yönelik olumlu tutumlarının geliştiği ve duyuşsal davranış özelliklerinin kazanımlarının yükseldiği görülmüştür. Araştırma sonunda, vatandaşlık ve insan hakları eğitimi dersi kapsamında hikâyelerin bir eğitim aracı olarak kullanımına önem verilmesi gerektiği, bu derse yönelik öykülerin hazırlanması gerektiği ve öğrencilere hikâye yazma çalışmalarının yaptırılması gerektiğine ilişkin öneriler sunulmuştur.

Polat (2006) tarafından gerçekleştirilen araştırmada Türkiye’de ki tablonun, çocuğun bir birey olarak kabul edildiği, korunması, gelişiminin desteklenmesi, yaşam hakkının gözetilmesi ve katılımı prensiplerinin hayata geçirilmesini amaçlayan ÇHS’nin sadece devletler tarafından imzalanan, uluslararası kapsamlı bir sözleşme metni niteliğinde kalmasının en güzel ve tipik örneklerinden bir tanesi olduğu görüşü öne sürülmüştür. Bu doğrultuda araştırmacı, çocuk hakları konusunda çalışmalar yürütebilecek pozisyona sahip üç yapılanma olarak devlet ve kuruluşlarını, üniversiteleri ve sivil toplum kuruluşlarını işaret etmiştir. Araştırmada, çocuk hakları alanında hizmet üretecek kurum oluşturma çalışmalarında, devlet mekanizmasının, sivil toplum kuruluşlarının, üniversitelerin ve yerel yönetimlerin işbirliği çerçevesinde bir araya gelmesi gerektiği gibi bazı öneriler sunulmuştur.

Tekgöz (2005) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, sosyal bilgiler öğretimi sürecinde bir ders aracı olarak edebiyat temelli öğretim yaklaşımının kullanımının öğrenci başarısına ve öğrenilenlerin kalıcılığına olan etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Deneysel desende tasarlanan araştırma, toplam altmış dört öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde, edebiyat temelli bir yaklaşımla işlenen derslerde yer alan öğrencilerin akademik başarılarının yükseldiği, derse ilişkin ilgilerinin arttığı ve öğrenilenlerin bu grupta bulunan öğrenciler tarafından daha kolay hatırlandığı görülmüştür. Araştırma sonucunda, edebiyat temelli öğretim yönteminin, diğer derslerde de kullanılabileceğine, ders kitapları ile sınırlı kalmayarak öğretmenlerin çocukların ilgisini çekecek resimli ve görselli edebî ürünleri derslerde kullanmaları gerektiğine ve edebî

ürünlerin derslerde kullanımının yaygınlaştırılması için gerek bakanlık gerekse özel kuruluşlarca öğrencilere hitap edebilecek edebî ürün ve materyallerin tasarlanmasına yönelik çalışmaların gerektiğine ilişkin öneriler geliştirilmiştir.

Yeşil (2004) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, insan hakları ve demokrasi eğitimi süreçlerinde kullanılabilecek yöntemlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada, Türkiye’de öğrencilere verilen insan hakları ve demokrasi eğitiminin yeterli kapsamda ve etki düzeyinde olmadığı belirtilmiş ve bu durum, sıklıkla yaşanan hak ihlalleri ile temellendirilmiştir. Ayrıca, insan hakları ve demokrasi konusunda tercih edilecek yöntemin, öğretmen merkezli ve demokratik davranışlara fırsat vermeyen bir yaklaşımlardan arınmış olması gerektiğine dikkat çekilmiştir. Araştırmada, insan hakları ve demokrasi eğitimi üzerine çalışmalar gerçekleştiren bazı kişilerin, bu eğitim süreçlerinde kullanılmaları üzere drama, öyküleme ve sanatsal başka stratejileri vb. yöntemleri önerdikleri ifade edilmiştir. Araştırma sonucunda, insan hakları ve demokrasi eğitimi süreçlerinde yöntem seçimine ilişkin olarak çeşitli öneriler sunulmuştur.

Koçak (2004) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, sosyal bilgiler dersine ilişkin konuların öğretiminde hikâye ve hatıraların kullanımının, öğrencilerin bilgi ve kavrama düzeylerinde oluşturduğu değişim incelenmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde öğrencilerin, hikâye anlatım yöntemi ile konulara ilişkin bilgi düzeylerinin yükseldiği ve kavrama durumlarının geliştiği görülmüştür. Araştırma sonucunda, hikâyelerin öğretim süreçlerinde bir ders materyali olarak kullanılabileceği ve ders kapsamına uygun hikâyelerin öğrencilere ders içinde sunulması gerektiğine dikkat çekilmiştir.

Sever (2002) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, Milli Eğitim Temel Kanunu’nda ve ÇHS’nde, bütün çocukların bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal ve toplumsal açıdan gelişimini sağlama hakkının temel ilke olarak benimsendiği belirtilmiştir. Bu noktada araştırmada, çocuk kitaplarının işlevi, nitelik ölçütleri ve çocuk yaşamına olası etki durumları, Evrensel Sözleşme hükümleri ve Milli Eğitim Temel Yasası ekseninde ele alınmıştır. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’nin barındırdığı ilke ve maddeler incelendiğinde, çocukların kişisel, sosyal, ekonomik ve kültürel haklarının Sözleşmede bütüncül bir yaklaşımla ele alındığı, araştırmada belirtilen bir diğer husustur. Araştırmacı çocuk kitaplarının, okul öncesi dönemden itibaren kişilik yapılarının şekillenmesinde etkili bir unsur olduğunu, Milli Eğitim Temel Kanunu’nda tarif edilen birey modelinin oluşturulmasında ve Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi’nde belirtilen hükümlerin yaşama

aktarılabilmesi noktasında sorumlu bir unsur olduğuna dikkat çekmiştir. Bu noktada okul çağındaki çocuklara hitap eden kitapların, sanatsal gelişim, okuma alışkanlığı kazandırma, okul öğrenmelerini sağlama ve karakter inşası gibi işlevleri olduğu belirtilmiştir. Araştırmada ayrıca, çocuk kitaplarının yaşantı kazanımını sağlayacak bir eğitim aracı olduğu, Evrensel Sözleşmede belirtildiği çerçevede çocuklara kendi gelişimlerini sağlama konusunda katkı sağlayacak özelliklere sahip olması gerektiği düşüncesi ifade edilmiştir. Buradan hareketle çocuk kitaplarının Evrensel Sözleşme’ de yer alan hükümler bağlamında fiziksel, ruhsal ve bedensel açıdan dengeli, sağlıklı, haklarını bilen, insan haklarına saygılı, toplumsal sorumluluklarının bilincinde, yaratıcı, geniş bir dünya görüşüne sahip ve demokrasi kültürünü benimsemiş bir birey olarak çocukların yetişmelerinde sorumluluk sahibi unsurlardan bir tanesi olması gerektiğine değinilmiştir.

Şimşek (2000) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, sosyal bilgiler dersine ilişkin konuların öğretiminde hikâye anlatım ve düz anlatım yönteminin öğrenci başarılarına etkisi incelenmiştir. Araştırma toplam yüz yirmi öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilen bir alan araştırmasıdır. Araştırma sonucunda, hikâye anlatım yöntemi ile öğretim yapılan öğrencilerin tarih konularına ilişkin bilgi ve kavrama düzeylerinin yüksek olduğu ve daha başarılı oldukları görülmüştür.

2.3.2. Yurt Dışı Araştırmalar

Chaney (2017) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, Kuzey Afrika’da çocuk hakları ihlallerinin devam etmesi karşısında, devlet mekanizması dışında yer alan aktörlerin insan hakları uygulamalarına dâhil edilmesinin, ÇHS’nde açıkça belirtildiğine dikkat ekilmiştir. Ayrıca bu durumun şimdiye kadar bilimsel açıdan gözden kaçmış olduğu belirtilmiştir. Araştırmada, altı farklı ülkede çocuk haklarının geliştirilmesi süreçlerine ilişkin sivil toplumun sahip olduğu rol, teorik açıdan ele alınarak analiz edilmiş ve bu konuya ilişkin özellikle Sudan ve Mısır politikalarına ve uygulamalarına atıfta bulunulmuştur. Araştırma bulguları incelendiğinde, mevcut uygulama ve politikaların Sözleşme çerçevesinde; çocuğun şiddet görmesi, eğitim alama, sağlıklı olma, zorla evlendirilme ve ayrımcılık gibi konularda bir dizi tezatlık oluşturduğu görülmüştür. Ayrıca, bu durumun çok yönlü anlamlara sahip olduğu belirtilerek çocuk hakları konusundaki devlet mekanizması ve sivil toplum arasındaki asimetrik güç tablosuna dikkat çekilmiştir. Araştırma sonuçları, çocuk haklarının geliştirilmesinde, devlet ve sivil toplum paydaşlığının devredilebilirliğine

yönelik bir yaklaşımın oluşturulması gerektiği, çocuk hakları konusunda ayrı bir uygulama biçiminin varlığı ile bu konuda bir güç asimetrisinin mevcut olduğu ve ilgili belirtilen ülkelerde özgül patolojilerin otoriter ve çatışma yaklaşımları sonrasında, Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi'nin uygulanması önünde bir engel oluşturduğu biçiminde özetlenmiştir. Araştırma sonucunda, devlet özelliklerine bakılmaksızın bütün sivil toplum örgütleri tarafından, çocuk haklarının gerçekleştirilmesi konusunda daha fazla ilerlemenin sağlanması amacıyla kendi eylem planlarının geliştirilmesi gerektiği önerisinde bulunulmuştur.

To, Helwig ve Yang (2017) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, on üç-on dokuz yaş arasında yer alan kırsal ve kentsel bölgede yaşayan ergenlerin, çocukların kendi geleceklerine ilişkin konularda karar alabilme hakkı ve beslenme hakkına ilişkin tutumlarının aile ve okul ortamındaki sosyalleşmenin çeşitli boyutları, okul demokratik yapısı ve ebeveyn ve öğretmenlerin özerkliğe destek durumları açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, ergenlik çağındaki, kentsel ve kırsal bölgeyi temsil eden üç yüz doksan beş çocuğun katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma verilerinin edinilmesinde, çeşitli öz bildirim anketleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, daha demokratik olarak biçimlendirilmiş ve bireylerin özerklik ihtiyaçlarına cevap verilen ortamların, çocukların kendilerine ilişkin konularda bağımsız kararlar alabilmelerini kolaylaştırdığı ve çocuk refahının ve psikolojik iyilik haline bu ortamlarda katkı sağlandığı ifade edilmiştir. Yine araştırma sonucunda, çocuk özerkliği ve çocuk hakları üzerinde otorite ve itaati vurgulayan hiyerarşik bir kültür olarak Çin'in olağan karakterizasyonuna rağmen, araştırma bulgularının, ergenlerin kendi haklarından haberdar olduklarını, ev ve okul ortamında da bu hakların daha demokratik ve özerkliği destekleyici yaklaşımlarla algılanmasından dolayı, çocukların psikolojik yarar gördüklerini ortaya koyduğuna dikkat çekilmiştir.

Bailey (2017) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, güvenlik kavramında görülen değişimin eğitim hukuku ve politikaları alanında da etkisini gösterdiği belirtilmiştir. Bu noktada tercih edilen yasa ve politikaların, okullardaki gizlilik ve eşitlik durumları açısından ciddi sonuçlar doğurabileceğine dikkat çekilmiştir. Bu çerçevede araştırmada Ontario'da ki eğitime ilişkin olarak da yasama ve politika geliştirme süreçlerindeki değişim, 1990'lardaki "sıfır tolerans" anlayışından 2000'li yılların başında gündeme gelmiş olan "güvenli ve kabul edilebilir" anlayışa kadarki süreç yelpazesinde ele alınmıştır. Araştırmada bahsi geçen bu geçişin, eşitlik arayışı içerisinde olan topluluk

üyeleri için okulları daha az güvenli hale getiren ayrımcılığın temel nedenlerine yönelik proaktif tepkiler üzerine yoğunlaşmış olmasına rağmen, günümüz uygulamalarında sıfır tolerans anlayışının izlerinden olan cezalandırıcı unsurların, hâlihazırda belirtilen okullarda yer aldığına dikkat çekilmiştir. Bu durumdan dolayı okullarda, eşitlik arayışında olan toplulukların orantısız olarak gözetime ve cezalara maruz kalabilecekleri belirtilmiştir. Bu doğrultuda araştırma sonucunda, bu uygulamaların başta okullarda olmak üzere ırk, cinsiyet, sınıf ve diğer ayrımcılık eksenlerine ve kesişmelerine dayalı olarak mevcut güç ayrışmalarını tarihte olduğu gibi yeniden ortaya çıkarabileceğine dikkat çekilmiştir. Bu noktada eğitime konusundaki hukuki ve politik çalışmaların ve bunlara yönelik mevcut uygulamaların, okullarda ayrımcılık konusuna yönelik yürütülecek yeni araştırmalar açısından iyi okunup değerlendirilmesi gereken unsurlar olduğu ifade edilmiştir.

Livingstone ve Third (2017) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, çocukların sosyal medya uygulamalarına yönelik hak temelli yaklaşımların, çocukların çevrimiçi korunma ihtiyaçları, bağlantı olanaklarının geliştirilmesi ve onların kapasitelerini en üst düzeye çıkaracak ve dengeleyebilecek araştırma, girişim ve politikalar için bir tür çerçeve olduğu ifade edilmiştir. Araştırmada çocuk, dijital ve hak kavramlarının ilişkisel bir diyalog zemininde ele alınmasının ne anlam ifade ettiği irdelenmiştir. Bu doğrultuda araştırmacılar tarafından, çocuk haklarına ilişkin gelişen gündeme ilişkin dijital ortamda ortaya çıkan gerilimlere ve ikilemlere yönelik düşünceler sergilenmiştir. Araştırma sonucunda, hak çerçevelerini yönlendirecek yaratıcı vizyonların ufuk alınması gerektiği ve çocukların dijital, çocuk ve hak kavramları ile ilişkili alanlar içerisindeki kuşatılmışlıklarının önene geçilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca, dijital ortamların, nasıl çocuk haklarını destekleme ve geliştirme amacıyla harekete geçirilebilecekleri ve bu alanların dezavantajlı ve savunmasız kişiler için nasıl fırsat kapısı haline getirilebileceğine ilişkin sorular ortaya atılmıştır. Bu sorular ele alınırken ise dijital alanları, çocuk haklarına aykırı bir karşı unsur olarak ele almak yerine çocukların kendi haklarına ilişkin farkındalık oluşturmalarında ve haklarını savunarak yaşama aktarmalarında bu alanların çocuklara nasıl destek olabileceği noktasına odaklanılması gerektiğine dikkat çekilmiştir. Araştırmada ayrıca, çocukların dijital ortamlardaki aktivite alanlarının, gerçek yaşamdan kopuk bir faaliyet kümesi olduğu anlayışından öteye geçilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Casares, Collins, Tisdall ve Grover (2017) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, çocukların uluslararası kalkınma ve insani yardım çabalarına katılım ve korunma hakkının

ele alınması amaçlanmıştır. Araştırmada, Kanada’da gerçekleştirilen ‘Uluslararası Çocuk Korumada Çocuk Katılımını Kolaylaştırmak’ isimli uluslararası konferansa ilişkin seçilmiş özet çalışmaların katkıları incelenmiştir. Bu doğrultuda, çocuğun katılımı ve korunması kavramları üzerinde durulmuştur. Son yıllarda çocukların ve genç insanların uluslararası kalkınmaya ve insani müdahalelere katılımın büyümesi noktasında uluslararası ilginin arttığı belirtilmiştir. Araştırma sonucunda bu konuda gerçekleştirilen çalışmalardan hareketle, çocuk haklarına ilişkin geniş bir uygulama yelpazesinin sunulabileceği ve aynı zamanda bu araştırma etkilerinin çocuk insan hakları teorisine yansıtılması beklentisi ifade edilmiştir. Ayrıca, çocukların ve gençlerin uluslararası anlamda çocukların korunmasına katılımları konusunda önemli sorunlara dikkat çekilmiştir. Bu çerçevede içerisinde de, çocukların ve gençlerin etkili çocuk koruma çalışmalarında ortaya koyabilecekleri gerçek potansiyel katılımcı rollerine ilişkin çeşitli zorluklara ve fırsatlara vurgu yapılmıştır.

Dieterich ve Smith (2015) tarafından eğitim hukuku bağlamında gerçekleştirilen çalışmada, kariyer ve teknik eğitimin tüm öğrencilere orta öğretim sonrası süreç için tüm yetkinlik seviyelerini ve becerilerini geliştirme fırsatı sunduğu ifade edilmiştir. Özel gereksinimi olan engelli öğrencilere yönelik olarak, bu eğitim süreçlerine katılmaları ile birlikte eğitimcilerin yasal bir gereklilik olarak bu öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarını karşılanmasına ilişkin uygun bir program ortaya koymalarının gerekliliği belirtilmiştir. Diğer taraftan araştırmacılar tarafından eğitimde fırsat eşitliği hakkı ekseninde, bu yasal mevzuatta belirtilen görevlerin özünün ele alındığı tartışmaların sınırlı sayıda olduğuna dikkat çekilmiştir. Bu doğrultuda yazarlar tarafından, yasalar, ilgili içtihat hukuku ve bu konuda ki öneriler çerçevesinde yetersizliği olan öğrenciler için belirtilen eğitim kapsamında uygun bir programın ortaya konmasına yönelik yasal konulara ait genel bir bakışın ortaya konmasına çalışılmıştır. Araştırma sonucunda, eğitim yasalarının okul bölgeleri için uyumlu olabilmesi için, bu konuda sürekli olarak personel gelişiminin desteklenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu noktada yasal okuryazarlığın özel eğitim ve belirtilen eğitim ile ilgili yasal mevzuat ve içtihat hukuku anlayışının çok ötesine geçmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir. Yöneticilerin ve öğretmenlerin, eğitimcileri ve öğrencileri etkileyen bütün konularda sağlam bir hukuki anlayış geliştirmeleri gerektiği önerisinde bulunulmuştur. Bu doğrultuda özellikle özel gereksinimi olan öğrencilere yönelik olarak, ölçme-değerlendirme işlemlerinde eğitimcilerin gerekli hukuki bilgilere sahip olmaları ve bu doğrultuda öğrencilere adaletli ve eşitlikçi katılım fırsatlarına erişimlerini

desteklemeleri gerektiği, bu noktada öğretmenlerin ve yöneticilerin sorumluluk sahibi olmaları gerektiği ifade edilmiştir.

Zirkel (2015) tarafından gerçekleştirilen çalışmada eğitim hukuku bağlamında, engelli öğrenci eğitimi başlığı altında yer alan temel bileşenler ve gereksinimler, ilgili eğitim alanına ilişkin yasal mevzuat çerçevesinde ele alınmıştır. Çalışmada, bahsi geçen eğitim bileşenlerine ilişkin yasal düzenlemelere ve bu konuda ki mahkeme içtihatlarına değinilmiştir. Araştırmada bu doğrultuda, engelli eğitime ilişkin unsurların, bilimsel ve mesleki anlamda kesinlik taşımadığı ya da içtihatların yorumunda ve uygulanmasında belirli bir yaklaşımın benimsenmediği tespitinde bulunulmuştur. Çalışma sonucunda, tecrübeli ve yeni eğitimcilerin çalışma alanlarına yönelik olarak hukuksal bilgi düzeylerinin iyileştirilmesine, bu konudaki yasal okuryazarlığın sürdürülebilirliğinin sağlanmasına ve okullarda ilgili eğitim alanına ilişkin profesyonel eğitimcilerin istihdam edilmeleri gerektiğine ilişkin öneriler sunulmuştur.

Klyasen ve Goncharenko (2015) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, yükseköğretim hukukunun Ukrayna’da ki lisansüstü eğitim sistemine uygulanması konusu ele alınmıştır. Bu doğrultuda araştırmada, yükseköğretim mevzuatı ele alınmış ve lisans öğrenimi sonrası lisansüstü eğitim ile ilgili hukuki düzenlemelerde uygulanabilecek temel hususlara dikkat çekilmiştir. Araştırma sonucunda, ülkenin demokratik öğretmenlerin yetişeceği, bireylerin eleştirel düşünme ve benlik saygılarını yükseltici modern bir yükseköğretim sistemine ve buna ilişkin yasal mevzuata ihtiyacının olduğu belirtilmiştir. Bu doğrultuda, uluslararası uygulamalar göz önüne alınarak lisansüstü eğitim sonrası eylem sürecine ilişkin yasal çerçevelerinin belirlenmesi, öğretim personelinin yeterliliğinin sağlanması gerektiği ve bu konuya ilişkin olarak devlet başkanlarına ve ulusal/yerel politikalarına odaklanılması gerektiği önerilerinde bulunulmuştur.

Warrier ve Ebbeck (2014) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, televizyon yayınlarının çocuk hakları boyutu ile ele alınması amaçlanmıştır. Araştırma, çok yöntemli araştırma paradigmasına uygun olarak tasarlanmıştır. Bu kapsamda araştırmada, altı aylık boyunca Singapur’da, yirmi dört saat İngilizce dilinde eğlence içerikli yayın yapan ücretsiz bir kanalın yayın içerikleri çocuk ve çocuk hakları açısından incelenmiştir. İncelenen yayın örnekleri, Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesinde belirtilen katılım, korunma, yaşama ve gelişim hakları kategorileri çerçevesinde analiz edilmiştir. Dolayısıyla bu araştırma ile Singapur medyasında ki çocuk imajının, ülkenin ÇHS’ne uyma şartlarını yerine getirme

konusunda argüman sağlayacağı belirtilmiştir. Araştırma bulguları, Singapur'un Çocuk Haklarına Dair Sözleşmede yer alan yükümlülüklerine yardımcı olması noktasında, televizyon yayınlarının önemini ortaya koymuştur. Ayrıca araştırmada, yayın içeriklerinin Singapur toplumunun sahip olduğu çocuk algısının bir yansıması olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada incelenen medya yayınlarının içerik analizleri, çocukların korunmasının ve gelişmesinin Singapur'da önceliğe sahip olduğunu göstermiştir. Yine araştırma sonucunda araştırmacılar tarafından, medyada yer alan çocuk tasvirlerinde gerçekleştirilecek değişikliğin, Singapur'un Çocuk Hakları Sözleşmesinin yükümlülüklerini yerine getirmede kesinlikle yardımcı olabileceği görüşü öne sürülmüştür. Sonuç olarak araştırmacılar Singapur'un, çocukların artan temel ihtiyaçlarını göz önünde tutarak, çocukların kendilerini etkileyen konularda görüşlerini ifade etmelerine ve onların seslerini duyurmaya olanak sağlamaları konusunda ilerlemeler kaydedebilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur.

Young, McKenzie, Schjelderup, Omre ve Walker (2014) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, çocuk refahı konusunda Yeni Zelanda, Norveç ve Batı Avusturalya'daki sosyal hizmet eğitimcileri tarafından ortaya konan çalışma çerçevesine ilişkin olarak uygulama deneyimlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Ortaya konan bu çerçevede çocuğun hakları, çocuğun korunması ve toplumsal gelişim konularının yer aldığı belirtilmiştir. Bu doğrultuda araştırmada bu çerçeve ilkeleri ve teorik temelleri açıklanmış, uygulama örnekleri aracılığıyla da kullanımı gösterilmiştir. Araştırmada belirtilen yaklaşımın, yukarıda belirtilen ülkelerin çocuk refahı konusunda ki uzun süreli etkileşimlerinin bir sonucu olduğu, güçlü yaklaşımları bünyesinde barındıran topluluk geliştirme ilkelerinin ve yerel uygulamaların, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi maddeleri ile tamamlandığı belirtilmiştir. Ayrıca belirtilen çerçevede, çocuğun ve haklarının korunması konusu, en iyi ilgi kriteri zemininde değerlendirilerek çocuk katılımının merkezleştirilmesi gibi tek boyutlu bir yaklaşımdan uzaklaşıp kültür, aile ve kimlik konularına odaklanmaya sevk eden çok boyutlu bir yaklaşımın ortaya konduğuna dikkat çekilmiştir. Bu noktada araştırmacılar, Jim Ife'nin, birinci kuşak, ikinci kuşak ve üçüncü nesil hakları tanımını, Jens Qvortrup tarafından yapılan çocuk haklarını sınıflandırmasına bağlamışlardır (koruma, sağlama ve katılım). Araştırmada, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme maddelerinin nesiller boyu sürecek koruyucu ve katılımcı fonksiyonları ile incelenerek; toplumsal gelişme ilkelerine ve çocuk haklarına göre bildirildiği bir uygulama çerçevesi sunulmuştur. Bu kapsamda araştırmacılar tarafından, çocukların korunması ve refahına ilişkin katılım

düzeyi konusunda, üçüncü kuşakta gerçekleştirilecek çalışmaların güçlü yönlerine dayalı bir perspektifin kilit uygulama esasları ortaya konmuş ve bu çalışmanın çocuk hakları ve çocuk refahı konusunda çalışmalar gerçekleştirecek uzmanlara ilave bilgi ve beceri sağlayacağı öngörüsünde bulunulmuştur.

Lino (2014) tarafından gerçekleştirilen araştırmada iki farklı lisansüstü eğitim programının, öğretmenlerin mesleki gelişimlerine ve çocukların öğrenme ortamına katılım hakları çerçevesinde çocukların öğrenmeleri ile ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada, erken çocukluk döneminde kalite uygulamalarının geliştirilmesinde, Minho Üniversitesindeki iki lisansüstü eğitim programının çocukların seçim yapma, kendi planlarını oluşturma ve sorumluluk alma yetkinlikleri açısından etkisi incelenmiştir. Nitel araştırma yaklaşımına uygun olarak tasarlanan çalışma, durum çalışması desenine sahiptir. Araştırmanın katılımcı grubunu, kırk okul öncesi öğretmeni oluşturmuştur. Araştırma verileri uygulama kalitelerinin belirlenmesi, çocuklara seçim yapma ve sorumluluk alma becerilerinin geliştirilmesi için veriler fırsatların değerlendirilmesi amacıyla bir vakıf tarafından geliştirilen beşli likert tasarımına sahip, program uygulama profili ile gerçekleştirilen doğrudan gözlemler ve saha notları aracılığıyla elde edilmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde, çocukların günlük planlarını yapma ve bu planları gerçekleştirme fırsatına yetişkinlerin ve akranların desteği ile ulaşabildikleri görülmüştür. Bu durum araştırmacı tarafından, çocukların belirli bir amaçla ve esneklik olmadan çalıştıkları şeklinde yorumlanmıştır. Öğretmenlerin gözlemlenmesi sürecinde, öğretmenlerin çocukları yapılan faaliyetlere ilişkin hatırlatma yapma, geri dönüt verme, yetişkinler ve akranları ile de yapılanları paylaşımları konusunda cesaretlendirdikleri görülmüştür. Diğer taraftan araştırmada, çocukların seçim yapma fırsatına ulaştıkları zamanlarda öğretmenlerin, onları gerçek planlar yapmaya teşvik etmedikleri bulgusu, bu durumda çocukların ne yapmak istedikleri ve bu konuda düşünceleri noktasında cesaretlendirilmedikleri tespiti olarak ifade edilmiştir. Araştırma sonucunda genel olarak, programın gerçekleştirildiği sınıflarda, çocukların öğretmenler tarafından düşünmeye teşvik edildiği, alternatifler üzerinde düşünme kapasitesinin artırılacağı planlar hakkında düşüncelerinin ve ne yapmak istediklerine ilişkin kararlar vermelerinin desteklendiği görülmüştür.

Quennerstedt and Quennerstedt (2014) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, John Dewey' in eğitim teorisi ve çocukluk sosyolojisi arasındaki karşılaşma neticesinde oluşturulan bir eğitimde, çocuk haklarının araştırılmasına yönelik bir teorik yaklaşımın

keşfedilmesi ve geliştirilmesi hedeflenmiştir. Çalışma içeriği incelendiğinde çocuğun, çocuk haklarının eğitim sistemi içerisinde olmasına ve çocuk haklarına ilişkin araştırma durumlarının oluşturulmasına yönelik bazı yaklaşımların sunulduğu görülmektedir. Bu doğrultuda, eğitimde çocuk hakları ile ilgili konularda çalışılmasını mümkün kılacak yeni çıkış kapılarının ortaya konmasının mümkün kılınacağı düşünülmüştür.

Patel, Balmer ve Smith (2014) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, diğer yasal konularda olduğu gibi eğitim mevzuatı konusunda İngiltere’de kamusal hizmet olarak ortaya konan yasal danışmanlık hizmetlerinde yapılan reformlarla, bu hizmetlerin yüz yüze hizmetlerden telefon ile hizmetlere doğru taşınmaya çalışıldığı ifade edilmiştir. Bu noktada, eğitim konusunda ve diğer konularda verilen kamusal hizmet niteliğindeki yasal danışmanlık hizmetlerinin, telefon ile sağlanması gerektiğinin temel gerekçesinin, hizmete ulaşımında eşitlik anlayışı olarak açıklandığı ifade edilmiştir. Bu noktada araştırmada, eğitime ilişkin sunulan hukuki danışmanlık hizmetlerine ilişkin idari kayıtlar incelenmiş ve telefon aracılığıyla gerçekleştirilen danışmanlık hizmetlerinin hizmet sunma kalitesi, hizmetin amacına ulaşması ve sonuçları gibi kriterler açısından incelenmesi gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda, eğitim konusunda yasal danışmanlık sunacak kaynak ile hizmet talep edenin arasında ki mesafe arttıkça yüz-yüze danışmanlık hizmeti alma durumlarında net bir düşmenin olduğu görülmüştür. Diğer taraftan araştırmada, yüz-yüze danışmanlık hizmeti alınan durumlarda sonuca ulaşma ihtimallerinin ciddi şekilde arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

McMorrow (2014) tarafından eğitim hukuku bağlamında hukuk olgusunun ele alındığı çalışmada, eğitim hukukunun eğitim sistemi ile hukuki uygulamaların birleşimine odaklanan bir alan olduğu ve eğitim ve hukuk sistemine ilişkin akademik araştırma ve yorum alanlarını geliştiren bir unsur olduğu ifade edilmiştir. Araştırmada, eğitim hukuku alanının temelini besleyen kuramsal yasal pozitivist bakış açısının çeşitli bağlamlarda eleştirildiği görülmektedir. Bu noktada eğitim hukukuna gereksinim duyulma sebeplerinden hareketle, eğitim hukuku bağlamındaki yaklaşımların ve çalışmaların, bazı öğrenim düzeylerinde daha adil ve ödüllendirici yaşam imkânlarını ortadan kaldıracığına yönelik varsayımları başarısız kıldığı belirtilmiştir. Bu noktada eğitim hukukunu sadece imtiyazlı bir şekilde resmi yasanın işaret ettiği kişileri değil herkesi kapsayan amaçlı bir çabanın ürünü olduğu ve hukukun eğitim sistemi içerisinde yer alan gençlerin yaşamında son derece önemli bir unsur olduğu ifade edilmiştir. Araştırma sonucunda eğitim hukuku

içerisindeki yasaların, eğitimin nihai amacı olan insanın erdem sahibi olmasını sağlayacak ortamların oluşturulması ve bu alanların desteklenmesi gayesi ile uyumlu olması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca eğitim ve hukuk alanlarının birleşimi noktasında, çoğulcu yaklaşımla pratik çalışmaların sürdürülebileceği ifade edilmiştir.

Liu (2014) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, eğitim hukuku bağlamında Çin’de ki mesleki eğitim kanununda değişiklik yapılmasına ilişkin değerlendirmelerde bulunulmuştur. Bu doğrultuda mevzuatın, tam olarak insan gelişimine ve kariyer gelişimine odaklanmadığı ve ayrıca bu eğitim sürecinin özel gereksinimlerine cevap veremediği belirtilmiştir. Yasanın ayrıca, eğitim paydaşlarının haklarını ve yükümlülüklerini tam olarak ortaya koymadığı ve eğitime ilişkin devlet kurumlarının denetlenmesi konusunda belirsiz yaklaşımları ortaya koyduğu ifade edilmiştir. Araştırma sonucunda bahsi geçen eğitim kanununda, eğitim unsurlarının haklarının ve yükümlülüklerinin açığa kavuşturulması gerektiği ve bu konuda denetim unsurlarının ve mekanizmasının belirlenmesine yönelik özel hükümlerin getirilmesi gerektiği önerisinde bulunulmuştur.

Tintor (2013) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, çocuk haklarının uygulanması noktasında ortaya çıkan toplum direncinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma nitel araştırma yaklaşımına uygun olarak tasarlanmıştır. Araştırma on üç çocuk, dokuz ebeveyn ve on öğretmen ile yürütülmüştür. Araştırma verilerinin elde edilmesinde, altı sorudan meydana gelen görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda çocukların, ebeveynlerin ve öğretmenlerin çocuk hakları kavramını nasıl anladıklarına ilişkin veriler elde edilmiştir. Ailelerin, öğretmenlerin ve çocukların çocuk haklarına ilişkin sahip oldukları algılar ile esneklik kavramına ilişkin bakışları arasındaki farkları ortaya koyan bulgulara da ulaşılmıştır. Her üç odak grupta yer alan katılımcıların, çocuk haklarının uygulanması ve toplumsal direnç arasında bir bağ olduğuna ilişkin ortak görüşlere sahip oldukları, bunun etkileşim aracılığıyla mantıksal ve koşullu olarak bağlantısının açık olduğunu ifade ettikleri görülmüştür.

Grugel (2013) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, son zamanların en çok onaylanmış haklar sözleşmesi olan Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’nin tartışma zemininde ele alınarak, uluslararası bağlamda yer alan hak sözleşmelerinin ve bu sözleşmelerin sunduğu hak taleplerinin uluslararası alanda ki kalkınmaya ve gelişime ne derece etki ettiğine ışık tutulması amaçlanmıştır. Çalışmada, hak bildirgelerinin önemli olarak kabul görmesi ile

birlikte özellikle, Küresel Güneyde ki savunmasız çocukların hayatlarının ekonomik gerçekliklerini göz önüne alarak değiştirilmesi noktasında Evrensel Sözleşmenin nispeten zayıf bir araç olarak kaldığı belirtilmektedir. Araştırma sonucunda, hak savunucularının çocuk hakları konusunda devletlerin gücü üzerinde daha kuramsal ve kalıcı bir yol izlemeleri gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca, sadece çocuk haklarının yasal önemi boyutu üzerine odaklanmayan argümanların oluşturulmasının düşünülmesi gerektiği belirtilerek, bu hakların çocuklara verilmesi ve uygulanması noktasında devlet sorumluluğunun formüle edilmiş halinin göz önünde bulundurulması gerektiğine dikkat çekilmiştir.

Nicolau ve Lupa (2013) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ilk olarak, AIHS'ne göre hiç kimsenin eğitim hakkından mahrum bırakılamayacağından söz edilmiştir. Eğitim ve öğretim konularında üstlenilecek herhangi bir işlevin uygulanması söz konusu olduğunda devlet mekanizmasının, ebeveynlerin kendi eğitim ve öğretimlerini kendi dini ve felsefi inançlarına uygun olarak sağlama hakkını göz önünde tutarak buna saygı duyacağı belirtilmiştir. Araştırmada benzer biçimde, Çocuk Hakları Bildirgesi'nin de çocukların kültür, ücretsiz ve zorunlu eğitim alma haklarından bahsettiği üzerinde durulmuştur. Bu noktada araştırmacılar, Fransız Anayasası'nda ulusun, çocukların eğitime, öğretime ve kültüre eşit erişimini garanti eden maddeye dikkat çekmişlerdir. Araştırmada ayrıca, 1946 yılında kabul edilen Fransız Anayasası'nın başlangıcında kabul edilen kültür hakkının anayasal boyutuna değinmişler ve devletin bu nedenle, çocuğun kültüre erişimi ve kültürel faaliyetlere katılımı noktasında sorumlu olduğunu belirtmişlerdir.

Orkodashvili (2013) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, UNICEF tarafından başlatılan çocuk dostu okulların düşünsel yaklaşımlarının ve amaçlarının tartışılması amaçlanmıştır. Bu çerçevede araştırmada, çocukların sağlığının ve beslenmelerinin iyileştirilmesi, toplumsal yaşam içerisinde cinsiyet eşitliğinin teşvik edilmesinin, çocuk haklarının korunmasının, eğitim kalitesinin yeniden belirlenmesinin ve okullarda pozitif psiko-duygusal çevre yaratılması konularında çocuk dostu okulların etkililiği üzerinde durulmuştur. Araştırma sonucunda, çocukları etkileyen tüm sosyal sistemlerin ve kurumların, Çocuk Haklarına Dair Evrensel Sözleşme'nin esaslarına dayanmaları gerektiği belirtilmiş, bu yaklaşımın, dünyanın birçok yerinde erişimle ilgili yaşanan farklılıklara rağmen, ilköğretim çağındaki çocukların büyük bir yüzdesine hizmet eden okullar açısından geçerli olduğu belirtilmiştir. Bu tür hak temelli veya çocuk dostu okulların, yalnızca çocukların kaliteli bir temel eğitim alma hakkını gerçekleştirmeye yardımcı

olmakla kalmamaları gerektiğine, onlara yeni yüzyılın zorlukları ile yüzleşebilmeleri için ihtiyaç duyduklarını öğrenmelerine yardımcı olma, sağlıklarını ve esenliklerini artırma, şiddet ve tacizden arındırılmış ortamlarda öğrenmeleri için onlara koruyucu alanları garanti etme, bu konuda öğretmen moral ve motivasyonunu artırma ve eğitim için topluluk desteğini harekete geçirme gibi birçok konuda çalışmaların gerçekleştirilmesi gerektiğine ilişkin tespit ve önerilerde bulunulmuştur.

Konstantoni (2013) tarafından gerçekleştirilen araştırmada İngiltere'deki çocukların aktif katılımına ilişkin durumun, siyasi, araştırma ve politika gündeminde yüksek düzeye sahip olarak ve güzel bir biçimde ifade edildiği belirtilmektedir. Diğer taraftan araştırmacı, bu konuda ortaya konan mevcut güzel söylemlerin, ne ölçüde uygulama alanlarında hayat bulabildiği ve katılımcı haklarının diğer insan hakları uygulamaları ile bağlantılı olup olmadığı konularında eleştirilerin ortaya çıktığına dikkat çekmiştir. Buradan hareketle araştırmada, İskoçya'da gerçekleştirilen erken çocukluk dönemi çocuklarına yönelik kültür analizi araştırmalarından hareketle, çocuk hakları çerçevesindeki yaklaşımlar ve çocukların erken çocukluk dönemindeki alanlara yönelik aktif katılım süreçleri eleştirel olarak yansıtılmıştır. Nitel araştırma ve katılımcı araştırma yaklaşımına uygun olarak tasarlanan araştırma etnografi araştırma desenine sahiptir. Araştırma, İskoçya'da bulunan farklı ırktan çocukların yer aldığı iki erken çocukluk eğitim kurumunda gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın katılımcı grubunu kırk sekiz çocuk oluşturmuş ve araştırma bir yıl süre içerisinde tamamlanmıştır. Araştırmacı, haftada ikişer gün olmak üzere dört gün iki farklı kreşte katılımcı gözlemci olarak doğal gözlemlerini gerçekleştirmiştir. Araştırma verilerinin edinilmesinde ise, yarı yapılandırılmış görüşme formu ve araştırmacı tarafından oluşturulan saha dokümanları kullanılmıştır. Araştırma bulguları, sahada elde edilen notlar, gözlem kesitleri ve görüşmelerden edinilen katılımcı ifadeleri ile ayrıntılı olarak betimlenmiştir. Araştırma sonunda çocuğun katılım hakkının ve aktif katılımının, çocukların görüşlerini ifade edebilmeleri ve uygulayıcılar tarafından dinlenilmeleri yoluyla dikkate alındığının belirlenmesi, araştırmacı tarafından çocuk merkezli bir eğitim süreci yönünde ilerlendiği şeklinde yorumlanmıştır. Diğer taraftan çocukların, uygulayıcılar tarafından istenen şekilde dinlenilmelerinin ve katılım süreçlerinin, bazı kısıtlamalarla karşı karşıya kaldığına da dikkat çekilmiştir. Buradan hareketle araştırma sonucunda, erken çocukluk dönemi ortamlarında çocukların, ebeveynlerin ve uygulayıcıların dünyalarında bazı düzenlemelere ihtiyaç olduğu ve çocuklar açısından toplumsal adaletsizliğe karşı proaktif ve müdahaleci bir yaklaşımın geliştirilmesi önerisinde bulunulmuştur.

Ferguson (2013) tarafından gerçekleştirilen araştırmada çocukların, özelleştirilmiş bir kavram olarak çocuk haklarına sahip oldukları iddiasının niteliği ve değerine ilişkin tartişmaların yeniden canlandırılması amaçlanmıştır. Araştırmada, çocuklara ilişkin yasal düzenlemeleri içeren birçok durumda çocuk haklarının, çocuklara borç olarak yüklenen görevler açısından düzenlenmesinin, çocuk haklarının ve çocukların en iyi çıkarları göz önünde bulundurularak geçekleştirilecek düzenlemelerden daha iyi bir yaklaşım olacağına ilişkin sunulabilecek çocuk merkezli kanıtların çok sınırlı olduğuna dikkat çekilmiştir. Buradan hareketle araştırma, araştırmacı tarafından ortaya konan dört temel argüman üzerine inşa edilmiştir. İlk aşamada, çocukların haklara sahip olması ile çocuk hakları olgusunun ayırımına değinen araştırmacı, temel insan hakları çerçevesinde çocukların açıkça hak sahipleri olduğuna dikkat çekmektedir. Bu noktada çocuk haklarına ilişkin eleştirel bir tartişma geçekleştirilmiştir. İkinci aşamada, çocukların çocuk haklarına sahip olduğunu onaylayan ifade ve usullere ilişkin nedenlerin, yerine göre iyileştirilmiş sonuçlara bağlı olduğu ifade edilmiştir. Üçüncü aşamada araştırmacı, günümüzde çocuk haklarının yer aldığı ve yasal uygulamalardaki iyileştirilmiş sonuçların ortaya çıkma ihtimalini yükseltebilecek çocuk merkezli bir çocuk hakları teorisine sahip olmadığımıza dikkat çekerek, diğer taraftan bu görüşün, çocukların haklara sahip olmadıkları anlamında yorumlanmaması gerektiği uyarısında bulunulmuştur. Bu argüman inşası yaklaşımıyla araştırmada, hem çocuk haklarının hem de haklara dayalı akıl yürütme yaklaşımlarının mevcut potansiyellerinin eleştirilerek, çocuklar açısından çıktıların iyileştirilebileceği görüşü öne sürölmektedir. Araştırma sonucunda, çocuk haklarına dair bir teorisinin bulunmamasında dolayı, çocukların ve çocuk yararının, hukukta çocuk hakları perspektifinden düşünölebildiğine dair kanıtların sınırlı olduğu belirtilmiştir.

Quennerstedt (2013) tarafından geçekleştirilen araştırmada, son yirmi yıl süresince araştırmaların çocuk hakları ile genişletilmesiyle, kurulmuş ve meşru bir çalışma alanı olarak çocuk hakları araştırmalarının doğduğuna dikkat çekilmiştir. Bu doğrultuda araştırmacı, çocuk hakları alanında şimdiye kadar geçekleştirilen çalışmaların, bu araştırmaya yansıtıldığı zaman çocuk haklarına yönelik geçekleştirilecek yeni çalışmaların olgunlaşabileceğine değinmiştir. Bu görüşüne temel olarak, günümüzde çocuk haklarına ilişkin araştırma alanında öz eleştirel seslerin ortaya çıkması ve bu seslerin konu alanı ile ilgili olası endişe bölgelerini işaret etmesi gösterilmiştir. Bu doğrultuda araştırmada, çocuk hakları araştırmaları çerçevesinde geçekleştirilen tartişmalara katkı sağlanması amaçlanmıştır. Araştırmanın temel argümanlarını ise, ilgili araştırma alanına ilişkin olarak

öne sürülen endişeler ve yorumlar oluşturmaktadır. Bu yorum ve endişeler, gerçekleştirilen bu araştırma da geliştirilmiş, çocuk hakları araştırma alanında gerçekleştirilecek çalışmaların ilerlemesine yönelik olarak üç önemli zorluk işaret edilmiştir: Eleştirilerin ilerleyişi, teorileştirmenin yükselişi ve araştırmanın bağlamsal olarak ele alınması. Araştırmada, belirtilen bu üç zorluğun, birbirinden bağımsız süreçler ve tutumlar olmadığı, iç içe geçmişliği vurgulanmış ve bu konuda eleştirel olabilmek için görüşleri keskinleştiren teorilerin gerekli olduğuna dikkat çekilmiştir. Bu görüş bağlamında, çocuk hakları alanında teori kullanımının, araştırmanın bağlamsal bağının korunmasında önemli bir adım olduğu, diğer taraftan bağlamdan uzaklaşmanın ise evrensel iddialara meydan okunabilecek bir pozisyon sağlayacağı belirtilmiştir. Araştırmada, bu unsurlar arasında yapılacak analitik ayrımın, zorlukların nasıl bir araç olarak görülebileceği ve araştırmacılara nasıl destek olunabileceği konularını açıklığa kavuşturmada yardımcı olabileceğine değinilmiştir. Araştırma sonucunda, çocukların ve gençlerin toplum yaşamının üyeleri olarak yükselişlerinin hızlandırılmasında ve ilerletilmesinde, bütün dünyada gerçekleştirilen çocuk hakları araştırmalarının önemli bir rol oynadığına değinilmiştir. Buradan hareketle araştırmacı, çocuk haklarına yönelik araştırmaların, henüz sorulmamış sorulara ve fark edilmemiş yönlerle açılmamış olmasının endişe verici olduğu belirtilmiştir. Son olarak araştırmacı tarafından ortaya konan üç argümanın, çocuk hakları araştırmalarının geleceğine yönelik hazırlanacak rotaya destek olabileceği ön görüşünde bulunulmuştur.

McGillivray (2013) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, çocuk haklarının geleceğine yönelik olarak sahip olunan düşüncelerin, yeniden ele alınarak düşünülmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, ütopyaların ve bilim kurguların fütürist hayallerde çağrıldığı ve bu ütöpik düşünce kalıplarının yüzyıllar boyunca, çocukluk dönemi davranışları üzerinde hem görünür hem de gölgelenmiş sosyal müdahalelerde bulunduğu belirtilmiştir. Araştırmada, Comenius ‘den daha çok öngörülü olan H.G. Wells’e kadar; vizyoner kişilerin, son bir ütopya aracı olarak çocukluğa daha az ya da daha büyük bir odaklanma ile yaklaşma zorunluluğuna sahip olduklarına dikkat çekilmiştir. Ütopyacı yaklaşımların çocuklara derinden zarar verdiği görüşüne ilaveten, diğer taraftan Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin bazı açılardan Wells’in hayal ettiği Dünya Devletine borçlu olduğu araştırmada yer alan dikkate değer bir diğer görüştür. Araştırmada bir diğer çarpıcı görüş çocukluğun uzun tarihinin, hakların bin yıllık özetini, hakların ortaya çıkmadan önce ortaya koymuş olduğu tespitidir. Bu tarihi serüvenin ayrıca, hayal gücünün başarısızlığı nedeniyle çocuklar için iyi olan şeylerin nasıl genellikle korkunç bir biçimde gittiğini de

açıkladığı belirtilmiştir. Bu noktadan hareketle araştırmacı, bilim kurguların hızla gerçeğe dönüştüğüne değinerek haklar düşüncesinin, çocukları ve çocukluk idaresini büyük ölçüde etkileyen gelişmelere ayak uyduramayarak başarısız olduğu tespitinde bulunmuştur. Araştırma sonucunda çocukların haklarının insan hakları olduğu, onur, eşitlik ve sosyal denge gibi insan haklarının resmi beyanatından çok uzun süre önce, temel bir adalet duygusu ekseninde çocuklar tarafından en çok istekle hissedilerek ortaya çıktığı belirtilmiştir. Sonuç olarak, türümüzün en kırılgan en az anlaşılmış üyeleri için hakların büyük öneme sahip bir konu olduğu ve gelecekte bizlere gerçekleştirilecek yargılamanın, çocuklara şuan ki davranışlarımızın bir sonucu olacağına dikkat çekilmiştir.

Collins (2013) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, evrensel çocuk haklarının İrlanda kurum ve aktörlerini çocuk haklarının Ulusal Anayasaya dâhil edilmesini savunmaları noktasında, nasıl yetkilendirdiğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada çocuk haklarının ve ulusal anayasanın bir ülkede, yasal, politik, ekonomik, sosyal ve kişilerarası alanları etkileme noktasında büyük öneme sahip olduğu belirtilmiştir. Diğer taraftan araştırmacı mevcut İrlanda Anayasası'nda, çocuk olgusunun ve çocuk haklarının sadece aile ile ilişki kapsamında tanımlandığını belirterek, çocukların korunmasına ve anlaşılmasına Anayasa'nın engel teşkil ettiği görüşünü öne sürmüştür. Çocukların genel durumunun ve çocuğa duyulan saygının iyileştirilmesi açısından anayasal çocuk haklarının geliştirilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. Araştırmada ayrıca, Anayasa'nın siyasi alandaki etkisinin, çocukların ve haklarının, siyasi tedbirler, resmi ve gayri resmi kuruluşlar, aktörler ve devlet idaresindeki süreçler tarafından etkilenmesi ile ilişkili olduğuna dikkat çekilmiştir. Bu noktada araştırmada, mevcut hukuki çerçeveye rağmen evrensel çocuk haklarının öncelikleri etkilediği ve İrlandalı siyasi aktörleri bu yönde yetkilendirdiği belirtilmiştir. Araştırma sonucunda özetle, evrensel çocuk haklarının Anayasal düzenlemelere ilham kaynağı olduğu, bu durumun ideolojilerde ve çocuklara olan bağlılık durumundaki değişimlerin bir yansıması olduğu ifade edilmiştir.

Hudson (2012) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, genç çocukların karar vermede katılımcı olmaları üzerine uygulayıcı görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla çalışma nitel tarzda gerçekleştirilmiş, araştırma verilerinin edinilmesinde yarı yapılandırılmış görüşme formu ve grup tartışması yöntemleri kullanılmıştır. Bu doğrultuda çocuk bakımı alanında çalışan ve erken çocukluk öğretmenliği yapan yaklaşık yüz sekiz uygulayıcı ile odak ve küçük grup formları oluşturulmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşme

formu ve açık uçlu sorular kullanılarak elde edilen araştırma verileri tematik analize tabi tutulmuştur. Araştırma bulguları incelendiğinde uygulayıcıların, çocukların karar verme mekanizmalarında yer almalarının nitelikli bir durum olacağını ancak bu durumun önünde bazı sınırlayıcı faktörlerin bulunduğunu ifade ettikleri görülmüştür. Ayrıca uygulayıcıların karar verme süreçlerine katılım konusunda altı yaş altındaki çocukların gelişimsel kapasitelerinin yeterli olup olmaması hususuna ilişkin farklı görüşler beyan ettikleri görülmektedir.

Britto ve Ulkuer (2012) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, yirmi sekiz farklı ülkedeki küçük çocukların beslenme uygulamaları, bakım durumları, karşılaşılan şiddet ve disiplin uygulamaları ve ev ortamlarına ilişkin bilgilerin edinilmesi ve bu doğrultuda önerilerin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Farklı ülkelerde yaşayan çocukların katılımı ile gerçekleştirilen bu araştırma, çocuk gelişimi ve çocuk hakları politikalarına sunulacak farklı paydaşlara ilişkin bağlantılı bir perspektif sunması dolayısıyla, araştırmacılar tarafından bu konu alanındaki ilk özgün çalışma olduğuna dikkat çekilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin maddeleri ışığında özellikle de çocuğun yaşama, korunma ve gelişme hakkı çerçevesinde ele alınarak, uluslararası ve ulusal düzeyde ortaya konan sosyal politikalar ile ilişkili olarak açıklanmıştır. Araştırmada ayrıca, politika yapıcılar ve daha büyük bir uluslararası toplulukta yer alan bu haklara sahip çıkma sorumluluğu altında bulunan kimselere ilişkin öneriler geliştirilerek tartışılmıştır.

Lundy (2012) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi'nin Avrupa'daki eğitim politikası üzerindeki etkilerine ışık tutulması amaçlanmıştır. Araştırma verilerinin edinilmesi sürecinde, doküman incelemesi yönteminden yararlanılmıştır. Bu doğrultuda araştırmacı tarafından, her Avrupa Birliği üyesi devletin Çocuk Hakları Sözleşmesi çerçevesinde ortaya konan eğitim hakkı uygulamaları, BM Çocuk Hakları Komitesi raporlarına göre incelenmiş ve analiz edilmiştir. Araştırma bulguları değerlendirildiğinde, Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi'nin Avrupa Birliği üyesi devletlerin yerel eğitim politikaları üzerinde bir etki gücüne sahip olduğu görülmüştür. Buna ilaveten, çocuk hakları çerçevesinde hükümetlerin ve geliştirdikleri politikaların etkilenmesini isteyenler tarafından Evrensel Sözleşme'nin önemli bir koşul olduğu düşüncesine sahip oldukları belirtilmiştir. Araştırma sonucunda ayrıca, akademik ve uygulama sahasında yer alan eğitimcilerin, Çocuk Hakları Evrensel

Sözleşmesi'ne ilişkin politik, uygulama ve araştırma konularında rol oynayabileceklerine dikkat çekilmiştir.

Hanks ve Latta (2012) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, öğrenci hakları ve eğitim hukuku bağlamındaki gelişmeler çerçevesinde okullardaki aramalara ve zararlı madde kullanımına yönelik tedbirlere ışık tutulmuştur. Araştırmada, okullarda gerçekleştirilen arama ve kontrol faaliyetlerinin anayasal zeminde okulların çocuklara ilişkin vesayet ve gözetim altında tutma sorumluluğunun bir gereği olduğuna değinilmiştir. Bu doğrultuda araştırmada yargı erkini kullanan mahkemeler tarafından, okullarda gerçekleştirilen aramalara, kontrollere ve madde kullanımına yönelik sağlık testi uygulamalarına olumlu ışık yakıldığına dikkat çekilmiş ve bunun ilgili konularda olumlu sonuçlar almaya yönelik yerinde adımlar olduğu ifade edilmiştir. Diğer taraftan araştırmada, öğrenci hakları çerçevesinde bir okulda gerçekleştirilen bu kontrol çalışmalarının, yüksek mahkeme tarafından öğrenci haklarının ihlali olarak görüldüğü de belirtilmiştir. Araştırma sonunda, araştırmada ele alınan vakadan yola çıkılarak, öğrencilerin mahremiyet ve özel yaşamlarının gizliliği haklarına vurgu yapılmıştır. Araştırmada ayrıca, gelişen teknolojik iletişim pazarı ve bu sahada yer alan araçların öğrenciler arasında kullanımının yaygınlaşması ile eğitim çerçevesinde bu tarz hukuki davaların artacağına dikkat çekilmiştir. Ayrıca eğitimcilerin ve idarecilerin eğitim hukuku alanında gerçekleşen gelişmeleri takip etmeleri ve bu konuda eğitilmeleri gerektiği ve öğrenci haklarını ihlal eden bu tarz kaçınılması gereken ve utanç verici arama ve kontrol tedbirlerinden uzak durmaları gerektiği önerilerinde bulunulmuştur.

Almog ve Hazan (2012) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, çocuk hakları kavramsallaştırmasının eğitime uygulanabilirliği yolu ile eğitimde çok kültürlülük kavramının yeniden canlandırılması hedeflenmiştir. Bu doğrultuda uygulanabilir eğitim hakkının iki boyutu olan çocuk tercihlerine uyum ve çocukların kültürel çevrelerine bağlılıkları analiz edilmiştir. Araştırma içerisinde ayrıca mevcut eğitim, erişilebilir eğitim ve kabul edilebilir eğitimin yanı sıra ebeveyn hakları ve toplumsal çıkarlar gibi eğitim ve eğitim hakkının diğer özellikleri arasındaki denge ihtiyacına da değinilmiştir. Çalışma sonucunda, uluslararası insan hakları hukuku tarafından tanımlandığı şekliyle, uyarlanabilir eğitimin bir hak olduğu belirtilmiş ve çok kültürlülüğün bahane edilerek çocukların nitelikli eğitim alma hakkına karşı bazı önlemlerin getirilebileceği gibi konulara dikkat çekilmiştir.

Deb ve Mathews (2012) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, ebeveynlerin ve öğretmenlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarının, bilgi düzeylerinin ve algılarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma bulguları incelendiğinde, büyük çoğunlukta velinin ve öğretmenin çocuk hakları konusunda (sağlık, eğitim, evlenme ve çalışma özgürlüğü) olumlu tutuma sahip oldukları görülmüştür. Genel olarak araştırma bulgularının çocuk hakları ve ihtiyaçları konusundaki bilinç düzeyinin yükseltilmesi gerektiğine işaret ettiği görülmüştür. Toplum genelinde ve çocukların yaşam deneyimlerine sahip olacağı anahtar sektörlerde konu ile ilgili bilincin yükseltilmesine ihtiyaç olduğu, araştırmada değinilen önemli noktalardan bir tanesidir.

Cassidy (2012) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi tarafından çocukların ve onların statüsünün İngiltere’de daha iyi anlaşılabilmesine yardım amacıyla hazırlanmış raporun farklı yansımalarıyla ele alınması amaçlanmıştır. Araştırmada çocuğun katılım hakkının, çocukların toplumsal statüleri açısından ellerinde tuttukları bir anahtar olduğuna dikkat çekilmiştir. Buna rağmen raporda, halen birçok yolla çocuğun katılım hakkından mahrum bırakıldığına belirtildiği görülmüştür. Bu noktada araştırmacılar, çocukların kendi ayakları üzerinde durabilmelerinin ya da kendilerini korumalarının mümkün olmasa bile, toplum yaşamına katılım sağlayabileceklerine ve çocukların aktif olabileceklerine, ifade edecekleri düşüncelerinin olabileceğine ve çocukların bu gerekçelerle dinlenilmesi gerektiğine değinmişlerdir.

Topsakal (2012) tarafından gerçekleştirilen araştırmada eğitim fakültesinde öğrenimlerini sürdüren lisans öğrencilerinin, öğrenci haklarına ilişkin bilgi düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Nicel araştırma yaklaşımına uygun olarak tasarlanan araştırma, ilişkisel tarama desenine sahiptir. Araştırma örneklemini, tabakalı örneklem seçim yöntemi ile farklı öğretmenlik lisans programlarından seçilmiş beş yüz otuz sekiz lisans öğrencisi oluşturmuştur. Araştırma verilerinin edinilmesinde, araştırmacı tarafından geliştirilen öğrenci hakları bilgi anketi kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde, parametrik testlerden yararlanılmıştır. Araştırma bulguları incelendiğinde, eğitim fakültesinde öğrenimlerine devam öğrencilerin öğrenci haklarına ilişkin normal düzeyin üstünde bilgi düzeyine sahip oldukları belirlenmiştir. Bir diğer araştırma bulgusu olarak, öğrencilerin adalet ve hak arayışları, eğitim ve kayıt hakları konularında yeterli bilgiye sahip oldukları, sosyal haklar konusunda ise ortalama düzeyde bilgi seviyesine sahip oldukları

görülmüştür. Araştırma sonucunda ayrıca, öğrenim düzeyleri yüksek öğrencilerin öğrenim düzeyleri düşük olan öğrencilere göre hak konusunda daha çok bilgiye sahip oldukları belirlenmiştir. Araştırma sonucunda, ilk ve orta öğretim düzeyinde de hak konusunda araştırmaların yapılmasına ve öğrenci haklarının yazılı materyaller haline getirilerek, öğrencilerin bunlara ulaşımalarının sağlanmasına yönelik öneriler geliştirilmiştir.

Liebel (2012) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, gelinen sosyal ve kültürel bağlamlar dolayısıyla bazı çocukların haklarına verilen anlamın düşük olması, bu konuda gerçekleştirilen ve süregelen tartışmalardan bir tanesi olarak belirtilmiştir. En agresif şekilde insan hakları ihlal edilen çocukların ise görünüşte, bu duruma kayıtsız kaldıkları ve çok nadir bu duruma ilişkin söylemlerde bulundukları çalışmada belirtilen bir diğer önemli noktadır. Araştırma sonucunda, Hindistan’da yaşayan sokak çocukları, Avrupa’da yer alan mülteci çocuklar ve Afrika’daki AIDS yetimhanelerinde yer alan çocuklar örnek gösterilerek çocuk haklarının uygulanmasının ve bu konuda gerçekleştirilecek hukuki tartışmaların, örneklerde yer alan çocuk gruplarının gündelik yaşantılarıyla niçin ilişkilendirilmesi gerektiği ve bunun nasıl gerçekleştirileceği noktası ile bağlantısının kurulması gerektiğine dikkat çekilmektedir.

Grugel ve Ferreira (2012) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, sokakta çalışan çocuklara ilişkin olarak Brezilya’da gerçekleştirilen ilk büyük ölçekli araştırmanın bulgularından hareketle, sokakta çalışan çocukların nasıl destekleneceğine ilişkin bir tartışmanın gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. Araştırmada, sokakta çalışan çocukların birçok hak açısından mahrumiyet yaşadıklarına değinilmiş, yoksullukla mücadele programlarının, mağdur çocukların ihtiyaçlarını yeterli ölçüde hedefleyemedikleri, çocukların kendi hayatları hakkındaki algılarına ilişkin yüksek duyarlılık gösteremedikleri ve politika oluşturma süreçlerinde, çocukların göstermiş oldukları seçimleri ve yönelimleri göz önünde bulundurmadıklarına dikkat çekilmiştir. Çocukluğun yeni sosyolojisinin sahip olduğu anlayışlarla, çocuk hakları alanında atılacak yeni politik adımlarda çalışan çocukların gözetilmesi ve bu konuda çalışmalar yürüten ajanslarla işbirliği içinde olunması gerektiğine ilişkin önerilerde bulunulmuştur.

Clair, Miske ve Patel (2012) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, Orta ve Doğu Avrupa Ülkelerinin, Sovyetlerin dağılmasından sonra uluslararası çerçevelere dayalı eğitim reformları yürüttükleri ve bu reformlardan bir tanesi olan “‘çocuk dostu okullar reformu’nun”, Çocuk Haklarına Dair Sözleşmede de yer aldığına dikkat çekilmiştir. Bu

doğrultuda araştırmada, Çocuk Hakları Sözleşmesinde belirtilen standartların, akademik başarının çok ötesine geçen, çocuk haklarının bütün yönlerini kapsayan kapsamlı ve sistem düzeyinde yer alan standartlar olduğuna değinilmiştir. Araştırmada çocuk dostu okullar yaklaşımının, Evrensel Sözleşmede belirtilen standartlara odaklanılarak, sistem stratejileri detaylandırılmış ve Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri'nin çocuk dostu eğitim reformlarını uygularken gösterdikleri gayretler ve bu çalışmalara yönelik alınan erken sonuçlara ait raporlar ele alınmıştır.

Batur Musaoğlu ve Haktanır (2012) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, okul öncesi öğretim programında çocuk haklarına ilişkin durumun belirlenmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yaklaşımına uygun olarak gerçekleştirilen araştırmada veriler, doküman incelemesi tekniği ile elde edilmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde, ilgili program içerisinde çocuğun katılım hakkına ve gelişim hakkına geniş çapta yer verildiği görülmüştür. Diğer taraftan, öğretim programında çocuğun korunma hakkına çok az yer verildiği ve programın Çocuk Hakları Sözleşmesi ile uyumlu olmayan yönleri sahip olduğu belirlenmiştir. Çalışma sonucunda, çocukların insan hakları kültürü ile yetişebilmeleri için programın yeniden yapılandırılmasının gerekli olduğuna dikkat çekilmiştir.

Burlacu (2012) tarafından gerçekleştirilen araştırmada çocuk haklarının evrensel nitelikte hazırlanmış ve uluslararası camia tarafından kabul görmüş olan Çocuk Hakları Bildirgesi ve Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi'nde hazırlandığı ve sentezlendiği belirtilmiştir. Bu doğrultuda araştırmacı eğitim hakkının, çocuğun sahip olduğu en önemli haklardan bir tanesi olduğuna dikkat çekmiştir. Bu görüşünü ise insan olarak gelişimin ve yaşanılan toplumun gelişimine katkının, eğitim ile sağlanabileceğini belirterek temellendirmektedir. Çocukların eğitim haklarına saygı duyulması durumunun tartışmalı bir biçimde ele alındığı araştırmada, çocuk haklarının uluslararası düzeyde hazırlanmış belgelerce korunmasına rağmen, yoksulluk ve meşguliyet gibi gerekçelerle bilinçli ya da farkında olmaksızın bu temel hakkın birçok ülke tarafından ihlal edildiği tespitinde bulunulmuştur. Diğer taraftan bazı ülkelerin, vatandaşlarının olumlu yönlü gelişiminde ve kendi ekonomik gelişimlerinde eğitimin önemini fark ettikleri ve bu doğrultuda bu ülkelerde eğitime ayrılan fonların giderek yükseldiğini belirtmiştir. Bu tespiti ilişkin olarak araştırmacı, çocukların eğitim hakkına erişimleri ile maksimum potansiyellerine ulaşabildikleri ve bu yolla nitelikli iş

gücü olarak yaşanan ülkenin kalkınmasına da olumlu katkı sağlayacakları belirtilerek, çocukların eğitim hakkına erişiminin yararlı bir yaklaşım olduğu ifade edilmiştir.

Reynaerta, De Bieb and Vandevelddec (2012) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, çocuk hakları üzerine gerçekleştirilen uygulamalar sayesinde, çocuk haklarının ne anlam ifade ettiği noktasında ortak bir görüş çerçevesinde buluşulabildiği ifade edilmiştir. Bu anlamda, daha fazla çocuk hakkının tanımlanmasının uygulanmasının, çocuklar açısından mantıksal açıdan daha iyi olacağı çıkarımı ortaya konmuştur. Araştırmada belirtilen bu yaklaşımın, asıl uygulamalarda ki durumunun ne olduğu sorusuna eleştirel bir perspektiften ışık tutularak cevap aranmasının hedeflendiği belirtilmiştir. Ancak araştırmaya temel oluşturan bu sorunun en baştan itibaren, başka bir araştırmacı tarafından ortaya konmuş olan ‘eleştirel olmayan savunucular ve rakipler’ arasında ki oldukça kutupsal bir tartışmanın gölgesi altına girdiğine dikkat çekilmiştir. Bu kutuplardan biri altında yatan temel yaklaşımın, çocuk haklarının bariz olumlu etkilerine vurgu yapan körü körüne bir inanç olduğu, diğer kutupta yer alan yaklaşımın ise çocuklara daha fazla saygı duyulmasının, çocuk haklarının değerinin kökten reddedilmesi ile mümkün olacağını belirten bir görüş olduğu belirtilmiştir. Bu noktada araştırmacı, her iki kutupsal yaklaşımın çocuk hakları çerçevesini güçlendirmede kurucu unsurlar olmadıklarına dikkat çekmiş ve bu görüşünün nedenini, her iki yaklaşımda da çocuk hakları konusunda fikir birliğinin sağlanması amacıyla yola çıkıldığını belirterek açıklamıştır. Araştırmada ayrıca, ‘mevcut çocuk hakları düşüncesinin, yoksun olduğu şey nedir?’ sorusuna cevap olarak, çocuk hakları alanında güncel uygulamalara gömülü varsayımların sorgulanması ve analiz edilmesi noktasında ‘eleştiri’ cevabı verilmiştir. Araştırma sonucunda, ‘eleştirel çocuk hakları çalışmaları geleneği’ için çocuk haklarının savunulmasında, ‘eleştirel yaklaşım savunucuları geleneğinin’ geliştirilmesi gerektiği önerisinde bulunulmuştur.

Wall ve Dar (2011) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, çocuk haklarının son on yıllık süre içerisinde ciddi kazanımlar ve kazançlar elde ettiği halde, çocukların ve gençlerin toplum haklarının doğasının belirlenmesi süreçlerinde nispeten düşük etki gücüne sahip olarak devam ettikleri belirtilmiştir. Gerçekleştirilen araştırmada, çocukların gerçek siyasi temsilden zevk almalarının ne anlama geldiğinin keşfedilmesi amaçlanmıştır. Araştırmada, çocukların politik katılım hakkı, kendini ifade etme hakkı ve vatandaşlık hakkına sahip olmalarının yanı sıra, çocukların demokratik hükümetlerde daha özel bir biçimde temsil edilme hakkına sahip olmaları gerektiğine dikkat çekilmiştir. Bu noktada

araştırmacılar temsil kavramının, çocukların post modern çizgilerdeki özel ve belirli tecrübelerinin ışığında yeniden düşünülmesi süreciyle bu hakkın gerçekleştirilebileceğini öne sürmüşler ve bu yaklaşımın bir hak olarak özerklik yaratmaktan ziyade politik bir fark yaratma amacına yönelik olacağına dikkat çekmişlerdir. Çocukların politik temsil hakkına sahip olmalarının, onların sosyal yaşam içerisinde yetişkinler ile aynı haklara sahip olmaları gibi bir anlam taşımaması gerektiğini de belirtmişlerdir. Bu doğrultuda, evlilik, araba kullanmak, zararlı madde kullanımı ve tam zamanlı çalışma gibi hakların çocukluk çağına uygun olamaması gerekçesiyle ihlal edilebilirliğine değinilmiştir. Araştırmada ayrıca, çocukların politika oluşturma süreçlerine katılımları, çocuk parlamentoları ve çocuk oyları doğrultusunda gerçekleştirilen son dönem hareketlerini ele alarak sonrasında daha güçlü bir temsil hakkının çocuklara sağlanabilmesine yönelik pratik öneriler geliştirilmiştir.

Lenzer ve Gran (2011) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, uluslararası insan hakları antlaşmaları ekseninde aile üyelerinin, ebeveynlerin ve çocukların, çocukların refahı ile ilgili karar alma süreçlerinde ve aile katılımı konusunda ne gibi haklara sahip olduklarına ilişkin sorgulayıcı bir yaklaşım benimsenmiştir. Uluslararası çerçevede ortaya konana hak sözleşmelerinin, aile katılımı konusunda pek çok hükmü ortaya koyduğu ancak bazı haklar açısından sınırlı olduğu belirtilmiştir. Araştırma sonucunda, evrensel sözleşmelerin aile kurumunu temel bir sosyal birim olarak tanımlarken, bu sözleşmelerin aile üyeleri ve ebeveynlere ilişkin haklar noktasında ise sessiz kaldığına dikkat çekilmiştir.

Minow (2011) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, çocukların zorunlu eğitim almalarının sağlanmasına yönelik olarak ebeveynlerin okullar arasından seçim yapmalarına imkân tanıyan okul seçim politikalarının, Amerika'da beş dönemlik bir hukuki mücadelenin ürünü olduğuna değinilmiştir. Bu doğrultuda, Amerika'da okul seçme özgürlüğünün, pazardaki rekabet, bireysel özgürlükler, ideolojik tarafsızlık ve dini özgürlük yaklaşımından hareketle 1950 ve 60'larda mahkeme kararları ile emredildiği ifade edilmiştir. Çalışma sonunda, okul seçme programlarına ilişkin bu yaklaşımın, kamusal hale gelmesi ile toplumsal entegrasyonun sağlanması noktasında etkili olabileceğine dikkat çekilmiştir. Diğer türlü eğitimde fırsat eşitliği hakkı açısından, okul seçimine ilişkin eşitlikçi yaklaşımlardan uzak yeni şekillerin ortaya çıkabileceği ve bunun toplum içerisinde ve okullarda fırsat eşitsizliğine neden olabileceği ifade edilmiştir.

McCall (2010) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, ilkokul öğretmen adayları için sosyal bilgiler yöntemleri dersinde edebiyat çemberlerinin kullanımı açıklanarak bu yöntemin güçlü sosyal bilgiler fikirlerinin öğretimindeki etkililiği analiz edilmiştir. Araştırmada bu uygulamanın, öğrencilerin sınıf içinde daha çok liderlik rolünde yer almasında, aktif katılım beklentilerinin artmasında ve metin içindeki sosyal bilgiler içeriği hakkında öğrencilerin daha derin düşünmeye sevk edilmesi noktasında etkili olduğuna dikkat çekilmiştir. Ayrıca öğrenciler tarafından bu yöntemle, aynı konuya ilişkin farklı perspektiflerin karşılaştırmalı olarak değerlendirilebileceği belirtilmiştir. Öğrencilerin edebiyat çevresi tartışmalarıyla, kültürler, güncel ve tarihi olaylara ilişkin karşılaştırmalı analizler gerçekleştirebilecekleri, araştırmada belirtilen bir diğer husustur. Bununla birlikte öğretmenlerin, güçlü sosyal bilgiler fikirlerine odaklanan edebî metinleri özenle seçmeleri gerektiği, edebiyat çevresiyle gerçekleştirilecek tartışmaların amaçlarının vurgulanmasına dikkat edilmesi ve bu tartışma alanlarında geri planda kalmış önemli konuları da gündeme getirmeleri noktasında dikkatli olunması gerektiğine dikkat çekilmiştir.

Alam, Ismail ve Mishra (2010) tarafından gelişmekte olan ülkelerin eğitim hukukuna gereksinimleri bağlamında gerçekleştirilen çalışmada, eğitim sektörünün devletin diğer sektörlerle işlerlik kazandırmada, devlet işi kavramı ile ifade edilen kritik endüstri alanlarından bir tanesi olduğu belirtilmiştir. Tarihsel süreçteki sosyal uygulamaların da eğitimin yönetimini ve hukuki kriterlerini ortaya çıkardığı belirtilmiştir. Bu süreçte hâkim olan egemen güce sahip iktidar tarafından ise eğitim sektörünün gayri resmî etik kurallara tabi tutulduğuna dikkat çekilmiştir. 1950'lerin başından itibaren ise eğitim sektörünün, kamu yönetimi politikalarınca gelişmekte olan dünya açısından daha ciddi bir unsur olarak görülmeye başlandığı ve bu yönetim politikalarının eğitimi yönetme ve kontrol etme yönünde ilerleme kaydettiği dile getirilmiştir. Bu noktada eğitimin, kendisi açısından hukuki ve yönetsel açıdan yetersizliğine dikkat çekilmiştir. Bu noktada araştırmacı tarafından, kamu yönetimi bünyesindeki resmi ve gayri resmi politikaların, tek başına eğitim sektörünün kontrolünde, izlenmesinde ve yönlendirilmesinde yeterli yaklaşımlar ortaya koyup koymadığı, bu noktada bir eğitim hukuku yaklaşımına ihtiyaç olup olmadığı bir tartışma sorusu olarak ele alınmıştır. Bu noktada eğitim yönetiminin ve mevzuatının yeniden gözden geçirilmesi gerektiği işaret edilerek, eğitimin bir hukuk çerçevesine ihtiyacının olup olmadığı ya da etik, değer, politika ve pazar odaklı yaklaşımın bu konuda yeterli olup olmadığı sorusu ele alınmıştır. Bu doğrultuda, eğitim sektörünün diğerlerine göre daha büyük bir sektör olduğu ve bu nedenle sorunlarının kendine özgü nitelikler

sergileyeceği belirtilerek, eğitime ilişkin hukuku yaklaşımların gerekliliği belirtilmiş ve yönetim politikalarının, resmi ve gayri resmi kuralların bunun bir tamamlayıcısı nitelikte olacağı ifade edilmiştir. Bununla birlikte günümüzde eğitim sektörüne ilişkin tamamlayıcı unsurların varlığının yanı sıra ana hukuki yaklaşımın olmadığı belirtilmiş, bu yardımcı unsurlar ile eğitim sorunlarına ilişkin atılan çözüm adımlarının, çözümden ziyade daha büyük problemlere neden olduğuna dikkat çekilmiştir. Araştırma sonunda, eğitim yönetimi ile eğitim hukukuna ilişkin olarak gerekli olan karma modelin, sosyal ve ekonomik gelişime destek sağlayıcı yönetim, düzenleyici kontrol, etik, ahlak ve politika unsurlarına sahip olması gerektiği belirtilmiştir.

Daiute (2008) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, çocukların tamamen insanî olarak tanımlandığı büyük bir gelişme olarak tanımlanmış ve Birleşmiş Milletlerin, dünya genelindeki bütün katılımcıların, çocuklara yardım etmelerini mümkün kılma amacıyla çalışmalar yürüttüğü belirtilmiştir. Yirmi birinci yüzyıl da, çocuk haklarının eşit insanlar anlamında görülebileceği belirtilmiş, diğer taraftan bu hakların yerleştirilmesi ve sağlanması politikalarının tartışmalı olduğuna dikkat çekilmiştir. Araştırmada, Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi'nin, çocukların düşüncelerinin parlak bir müzakeresi olduğu ifade edilmiş, diğer taraftan uluslararası ilişkilerde, çocuk hakları sürecindeki ortaya çıkan bazı gerginliklerin, milyonlarca çocuğu risk altına sokmaya devam eden ve netliği olmayan küresel bir duruma neden olduğu tespitinde bulunulmuştur. Araştırmacı, gerçekleştirdiği bu çalışmanın, Çocuk Hakları Sözleşmesine ilişkin uygulamalarının gelişimsel bir perspektiften incelenmesinin, başta hak temelli düşünmeye yönelik fırsatların, kendi geleceğini belirleme hakkının ve toplumsal tayin hakkının kullanılması olmak üzere, çocuk haklarının geliştirilmesine yönelik engellerin belirlenmesinde yardımcı olabileceğine ilişkin düşüncesini belirtmiştir. Araştırmada çocuk haklarının, ÇHS'nin etkililik-anlam sistemi bağlamında nitel bir analizi gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda, ilgili politika sisteminin düşünülebilmesi için Sözleşme ve ona ilişkin izleme, raporlama, nitelendirme ve belgeleri uygulama gibi faaliyetlere yönelik teorik bir çerçeve sunulmuştur. Bu eksenle araştırmada, çocuğun ve çocuk hakları güvencesinin sağlanmasında, temsil gücüne sahip belgelerde yer alan sorumlu kişilerin söylem analizi gerçekleştirilmiştir. Bu belgeler Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi, BM Çocuk Hakları Komitesi'ne ait bir rapor ve güvenlik konseyi toplantılarına ait tutanaklar, taraf devlet raporları ve sivil toplum örgütlerince hazırlanmış grup raporu olarak sıralanmıştır. Gerçekleştirilen söylem analizleri sonucunda, evrensel nitelikli çocuk hakları ile ulus

hakları arasında bir çatışmanın varlığına işaret edilmiştir. Bu durumun, çocuk haklarının uygulanması ve buna dayalı anlayışların geliştirilmesi noktasında Evrensel Sözleşmeye meydan okuduğu belirtilmiştir. Araştırma sonunda, gerçekleştirilen bu analizin, gelecekteki uygulama ve araştırmalarda, sadece sosyalleşme ve olgunlaşma açısından değil ayrıca gündelik hayata yaşanan çatışmaların ayrılmaz bir parçası olması dolayısıyla çocuk haklarına dayalı anlayışın neden geliştirilmesi gerektiği konusunda temel argüman olarak kullanılacağı ifade edilmiştir. Ayrıca, Evrensel Sözleşmede yer alan çocuk hakları taleplerine yönelik tehditler, bizim bu ütopyadan uzak olduğumuzun bir işareti olarak değerlendirilmiştir. Gerçekleştirilen araştırmalarla, çocukların idealden daha az iyi şartlarla mücadele ettikleri açıklanabilirse, genç insanların temsil edilme ve düşünme haklarına ilişkin yeni bilgiler sunacak modellerin onları esir eden bu toplumsal yaşam durumları içerisinde dahi oluşturulabileceği vurgusu yapılmıştır.

Littleton (2008) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, eğitime ilişkin hukuksal bilgi tabanının hızlı bir biçimde büyüdüğü belirtilmiştir. Öğretmenlerin müfredat, mesleki ve sosyal içerikli konulara yönelimleri ile yasal mevzuatlar çerçevesinde bu konulara ilişkin gözlenen artış durumunun karşı karşıya olduğuna dikkat çekilmiştir. Bununla birlikte çok sayıda araştırmacının, öğretmenlerin ilgili eğitim yasaları ile ilgili yeterli düzeyde bilgi düzeyine sahip olmadıklarına ilişkin önemli bulguları ortaya koyduğu ifade edilmiştir. Araştırma sonucunda, eğitim konusunda gerçekleştirilen hukuki çalışmalar ve işle ilgili yasal konular çerçevesinde okul personelinin periyodik eğitimlere tabi tutulabileceği ifade edilmiştir. Bu doğrultuda, öğrenci haklarının, kanunsuz sorumluluğun ve özel eğitimin başlıca konular olarak ele alınabileceği belirtilmiştir. Ayrıca, daha deneyimli ve daha yaşlı öğretmenlerin eğitim yasalarına ilişkin daha bilgili oldukları bu nedenle daha az tecrübeli öğretmenlerin bu konudaki gelişim oturumlarına odak olarak alınmaları gerektiğine dikkat çekilmiştir.

Grugel ve Peruzzotti (2007) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, küresel insan hakları rejimlerinin, otoriterlik altındaki rollerinin kapsamlı olarak analizi gerçekleştirilmiş olsa da, bu rejimlerin, demokratik ülkelerde yerel bir gündemin geliştirilmesi noktasında bir araç olarak hizmet edebilecek olma durumlarının çok az araştırmada ele alındığı belirtilmiştir. Araştırma böyle bir rejimin, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin iç savunucularının üzerindeki etkilerine, demokratik Arjantin'deki durum üzerinden ışıktutmayı hedefleyen bir vaka incelemesi olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada Evrensel

Sözleşmenin, en azından kısmî de olsa sahip olduğu yerel düzeydeki etki düzeyinin güçlendirilmesi, devletlerdeki hak savunucularının, çocuklar adına ne ölçüde talepte bulunabileceklerine ilişkin yetki alanıyla ilişkilendirilmiştir. Araştırmada ayrıca, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin onaylanması sonrasında, çocuklar adına geliştirilen hak taleplerinde artışların olduğu ve çocukların kendi haklarına sahip bireyler olarak kabul görmelerini sağlayacak yasal mevzuatların getirilmesi noktasında, Sözleşme'nin rolü tartışmalı olarak ele alınmıştır. Buna rağmen, aynı zaman periyodu içerisinde çocukların sahip olduğu sosyal haklarda meydana gelen bozulmaların, Sözleşme'nin yerel entegrasyonunun, tek başına çocuklara ekonomik ve toplumsal haklar kazandırıp kazandıramayacağı konusunda şüphe kaynağı oluşturduğu belirtilmiştir.

VanderStaay (2007) tarafından kültürel açıdan duyarlı öğretim olarak hukukla ilintili eğitim bağlamında gerçekleştirilen çalışmada, hukukla ilintili eğitim programına (Lightfoot ve Davis, (1997) katılımcı olan öğretmen ve dört katılımcı öğrencinin betimlenmesi hedeflenmiştir. Bu çerçevede araştırmada, hukukla ilintili eğitim programlarının etnik köken olarak azınlıkta olan öğrenciler açısından başarı sağlaması amacına yönelik teorik açıklamalar ve tartışmalar gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede, kültürel zeminde duyarlı öğretim ile hukukla ilintili eğitim arasındaki yakınlaşmalara ve bu doğrultuda eğitim programlarının içerik ve yöntemleri ile öğrenci etnik kimliklerinin ilişkisine ışık tutulmuştur. Araştırma sonucunda, hukukla ilintili eğitim süreçlerinde tercih edilen yöntem ve tekniklerin, çok kültürlü sınıf bağlamlarında kültürel açıdan duyarlı öğretim ve bu eğitimlerde yer alan farklı etnik kültürden gelen öğrencilerin başarılarına etkisinin inceleneceği araştırmaların genişletilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Morine (2000) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, çocukların ve ebeveynlerinin, kendi geleceğine ilişkin karar alma ve beslenme hakkı kavramlarına ilişkin ve ebeveynlik stillerine, duygusal özerkliğe, ailenin karar vermesi durumlarına ilişkin algılarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, otuz iki çocuk ve bu çocukların ebeveynlerinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma verilerinin edinilmesinde, kişisel bilgi formu başta olmak üzere çeşitli ölçek ve anket formlarından yararlanılmıştır. Araştırma bulguları incelendiğinde, çocukların çocuk haklarına ilişkin tutumlarının aile rolleri, aile içi ilişkiler ve ebeveynlerin karar verme deneyimleri ve iletişim becerileri ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada ayrıca, çocuğun düşüncelerinin ve bunları ifade etme becerilerinin aile ortamında olgunlaşabildiğine dikkat çekilerek aile unsurunun, farklı

açılardan çocuk hakları konusunda gerçekleştirilecek yeni çalışmalara yön verebilecek bir unsur olabileceği belirtilmiştir. Bu görüş, farklı aile ortamlarında (üvey kardeş, üvey anne vb.) çocukların ve ebeveynlerin, çocuk haklarına yönelik tutum çalışmalarının gerçekleştirilebileceği önerisi ile de desteklenmiştir.

Edgington (1998) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, çocuk edebiyatının neden ve nasıl sosyal bilgiler müfredatına dâhil edilebileceğini açıklayan kapsamlı materyallerin bulunmasının yanı sıra, bu yaklaşımın sosyal bilgilerde avantaj oluşturacağı görüşünü doğrulayacak küçük deneysel çalışmaların bulunduğu dikkat çekilmiştir. Araştırmada, incelenen çalışmaların, çocuk edebiyatı ürünlerinin ders kitaplarının destekleyicisi olabileceğine ilişkin öneri geliştirdikleri belirtilmiştir. Araştırma sonucunda, çocuk edebiyatı ürünlerinin sosyal bilgiler dersinde uzun süreli kullanımının etkilerinin ve bu ürünlerin öğrencilerin sosyal bilgilere ilişkin ilgi durumlarına olan etkilerinin belirlenmesi amacıyla yeni çalışmaların gerçekleştirilebileceği önerisinde bulunulmuştur.

Jordan (1992) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, tarih anlayışları ve tutumları açısından, edebiyat temelli yaklaşımın altıncı sınıf öğrencilerinin başarılarına olan etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma deneysel desene uygun olarak edebiyat temelli yaklaşımla eğitim alan bir deney grubu ve ders kitaplarına dayalı bir yaklaşım ile öğrenim gören bir kontrol grubu ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde, deney grubunda yer alan öğrencilerin tarihsel içerikleri daha iyi anladıkları ve edebiyat temelli yaklaşımın, bu grupta yer alan öğrencilerin tutumlarını olumlu yönde etkilediği görülmüştür. Araştırma sonucunda, öğrencilerin bu yaklaşım ile tarihten ve dersten daha çok zevk alabileceklerine ve konuların daha olgun bir biçimde anlaşılabilmesinin mümkün olacağına dikkat çekilmiştir.



BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, eylem süreci, araştırma ortamı, araştırmanın katılımcı grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması süreci, verilerin analizi, araştırmanın geçerliğine ve güvenilirliğine yönelik gerçekleştirilen çalışmalar ve araştırma sürecinde alınan etik tedbirler ile ilgili açıklamalar yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Eğitim hukuku bağlamından hareketle, ilkokul dördüncü sınıf düzeyinde öğrenim gören çocukların, kendi haklarına ilişkin bir eğitim alarak; bu konudaki algı ve farkındalık durumlarının geliştirilmesi, bu süreçte karşılaşılabilecek sorunların belirlenmesi ve bu sorunların giderilmesine ilişkin önerilerin geliştirilmesi amacıyla gerçekleştirilen bu araştırma, nitel araştırma yaklaşımına uygun olarak, eylem araştırması deseninde gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma yaklaşımının, genellikle daha az sayıda kişi ve durum üzerinde çok daha fazla ve detaylı bilgi edinilmesine (Patton, 2014), verilerin tek tek okunmasına ve araştırma sonuçlarının, kod ve kategorilere dayalı olarak sunulmasına olanak sağlayan bir yöntem olduğu belirtilmiştir (Merriam, 2015).

Mills (2003) tarafından eylem araştırması, öğretmen araştırmacılar, okul idarecileri, okul danışmanları veya diğer paydaşlar tarafından eğitim-öğretim ortamlarında, öğrencilerin ne kadar iyi öğrendiklerinin ve nasıl daha iyi öğrenebileceklerinin incelendiği ve buna ilişkin eylemlerin geliştirildiği sistematik araştırmalar olarak tarif edilmiştir. Bu doğrultuda, eylem araştırmasının problem çözme temelli bir yaklaşımla, yeni eğitimsel fikirlerin denenmesine müsait ve bu noktadan hareketle gelişimi ve değişimi hedefleyen bir kapsama

sahip olduğu söylenebilir. McNiff ve Whitehead (2006) ise eylem araştırmasının her zaman, insanların kişisel ve sosyal durumlarını iyileştirme amacıyla harekete geçmeleri durumu olarak anlaşıldığını belirtmiştir. Derince ve Özgen (2015) ise eylem araştırmasının, bir araştırma yöntemi olmakla birlikte sistematik olarak veri toplama, verileri analiz etme, analiz sonuçlarını dönüt ve düzeltme aracı olarak kullanma ve eylem planlarının geliştirilmesi aşamalarını barından bir süreç olduğunu ifade etmişlerdir. Johnson (2008) tarafından eylem araştırması, gerçek okul ve sınıf ortamlarında öğretimin kalitesini artırmak ve geliştirmek amacıyla yapılan araştırmalar olarak tarif edilmiştir. Robson (2015), eylem araştırmasının merkezinde yer alan unsurları, belirli türde olan uygulamaların, uygulayıcıların uygulamalara yönelik anlayışlarının ve uygulamaların gerçekleştirildiği ortamın iyileştirilmesi olarak açıklamıştır. Benzer şekilde Patton (2014), kurumsal ya da toplumsal gelişim süreçlerine katkı sağlanması noktasında eylem araştırmalarının kullanılabileceğini belirtmiştir. Fraenkel ve Wallen (2009) eylem araştırmasının özelliklerini şu şekilde ifade etmiştir:

- Sistematik olarak gerçekleştirilen bir araştırmadır.
- Yerel bir problemlerin çözülmesi hedeflenir.
- Bu tür çalışmalar, yeterli düzeyde resmî bir eğitim almış kişilerce gerçekleştirilebilir.
- Niyet, yerel endişelerin problemlerini tanımlamak ve düzeltmektir.
- Öğretmenler ve diğer yerel eğitim uzmanları tarafından gerçekleştirilir.
- Bu araştırmalarda öncelikle, öğretmenler tarafından geliştirilen araçlar kullanılır.
- Daha esnek yapıya sahiptir.
- Genellikle değer temellidir.
- Amaçlı seçilen örneklerle gerçekleştirilir.
- Araştırmacının seçici görüşleri genellikle veri olarak düşünülür.
- Genellenebilirliği oldukça sınırlıdır.

Fraenkel ve Wallen (2009) tarafından, eylem araştırmasının sağlayabileceği avantajlara yönelik olarak ise;

- Eylem araştırmasının, herhangi bir okul türü ve sınıf düzeyinde, genel itibariyle bütün profesyoneller ve sınıfta bulunan bir öğretmen tarafından hemen her tür problemin araştırılması için gerçekleştirilebileceği,
- Eylem araştırmasının, eğitimsel uygulamaları geliştirerek; öğretmenlerin, danışmanların ve yöneticilerin daha etkili profesyoneller olmalarını destekleyerek; öğretmenlerin ve uzmanların, sadece bu araştırma süreçleri ile ilişkili kendi becerilerini geliştirmeyerek, aynı zamanda daha resmî araştırmaları okuma, yorumlama ve eleştirme yeteneklerini de geliştirebilecekleri,
- Eylem araştırması süreçlerinin, öğretmenler ve profesyoneller tarafından özgün olarak tasarlanabileceği ve bu sayede uygulamaları için daha etkili yollar geliştirebilecekleri, gerçekleştirilen bu tür başka araştırma raporlarında yer alan sonuçların da, kendi durumlarına nasıl uygulanabileceği konusunda ilişkin daha geniş bir okuma anlayışı oluşturabileceği,
- Eylem araştırmalarının, kişilerin kendi stratejilerini ve tekniklerini ne şekilde değiştirebileceği veya zenginleştireceği konusunda zengin bir fikir kaynağı olarak hizmet edebileceği,
- Eylem araştırmasının nasıl yapılacağını öğrenmenin, kişilerin/öğretmenlerin problemleri ve konuları sistematik bir biçimde tespit edebilmesi, bu problemlerin çözümü için alternatif yolların belirlenmesi, bu yolların denenmesi, bu konuda değerlendirmelerin yapılması ve gerçekleştirilen öğrenmelerin diğer kişilerle paylaşılması konusunda işlevsel olabileceği,
- Eylem araştırmaları sayesinde, okulların kendi bünyelerinde bir sorunun veya karşılıklı endişe konusu olan bir konunun çözümü için birlikte çalışabilecek araştırma odaklı küçük toplulukların oluşturulabileceği belirtilmiştir.

Hensen (1996) ise, öğretmenlerin kendi sınıflarına ilişkin yeni bilgiler oluşturabilmeleri, eleştirel yaklaşımla öğretim gerçekleştirme ve eleştirel düşünme becerilerinin gelişmesi, pedagojik anlamdaki donanım alanlarının genişlemesi, öğretmenlerin sınıf içi uygulamalarına sorumluluk perspektifinden bakabilmeleri, öğrenci başarı durumu ile uygulamalar arasındaki ilişkinin pekiştirilmesi, yeni öğrenmelere ve yenilikçi yaklaşımlara teşvik etme ve gerçekleştirilen etkili uygulamalara yönelik öğretmen yetkinlik gücünün sağlanması noktasında eylem araştırmasının öğretmenlerin gelişimi açısından yararlı olabileceğini belirtmiştir.

Eylem araştırmasının çeşitlerine yönelik olarak alan yazın incelendiğinde, amaç ve uygulama süreci açısından araştırmacılar tarafından eylem araştırmasına yönelik farklı sınıflandırmaların yapıldığı görülmektedir. Bu sınıflandırmalardan bir tanesi, Berg (2001) tarafından gerçekleştirilmiş ve eylem araştırması türleri şu şekilde belirtilmiştir:



Şekil 6. Eylem araştırması türleri

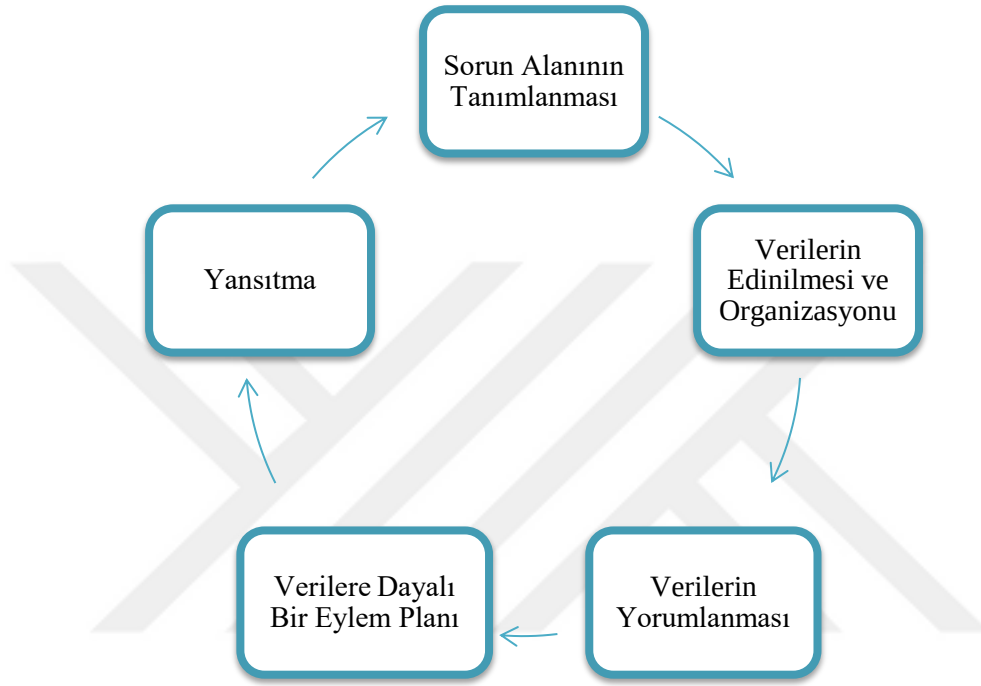
Bu araştırma, teknik/bilimsel/işbirlikçi eylem araştırması türüne uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Bu eylem araştırması türünün temel yaklaşımı, bir araştırmacı rehberliğinde uygulayıcı ve araştırmacı tarafından, yeni bir eğitimsel yaklaşımın eğitim ortamında uygulanması, bu uygulama sürecinin gözlemlenmesi ve bu doğrultuda sürekli analizlerin gerçekleştirilmesi ve bu uygulama sürecine ilişkin eleştirel bir bakışla gelişim odaklı değerlendirmelerin gerçekleştirilmesi olarak açıklanabilir. Bu araştırmada da, çocuk haklarına ilişkin algı ve farkındalık durumlarının geliştirilmesi amacına yönelik tasarlanan eylem sürecinde, hikâyelerden bir öğretim aracı olarak yararlanılması yaklaşımı tercih edilmiştir. Bu süreç araştırmacı rehberliğinde ve öğretmen uygulamaları ile yürütülerek izlenmiş ve araştırma sonucunda tercih edilen bu yaklaşıma ilişkin eleştirel bir perspektifle düzeltme ve geliştirme odaklı değerlendirmelerde bulunulmuştur.

3.1.1. Eylem Araştırması Süreci

İlgili metodolojik alan yazın incelendiğinde, eylem araştırması sürecine ilişkin aşamaların farklı araştırmacılar tarafından, temel yaklaşımları benzer olmakla birlikte çeşitli şekillerde

ortaya konduğu görülmektedir. Eylem araştırması sürecine ilişkin bazı araştırmacıların ortaya koyduğu aşamalardan bazıları şu şekildedir:

Ferrance (2000) eylem araştırmasının aşamalarını sorun alanının tanımlanması, verilerin edinilmesi ve organizasyonu, verilerin yorumlanması, verilere dayalı bir eylem planı ve yansıtma olarak belirtmiştir (Şekil 7. Bkz.)



Şekil 7. Eylem araştırmasının aşamaları

Derince ve Özgen (2015, s.156) tarafından ise eylem araştırmasının aşamaları şu şekilde belirtilmiştir:

- Problemin tespit edilmesi
- Verilerin toplanması
- Verilerin analiz edilmesi
- Eylem planı geliştirilmesi
- Eylemin uygulanması
- Eylemin gözlemlenmesi
- Eylemin değerlendirilmesi

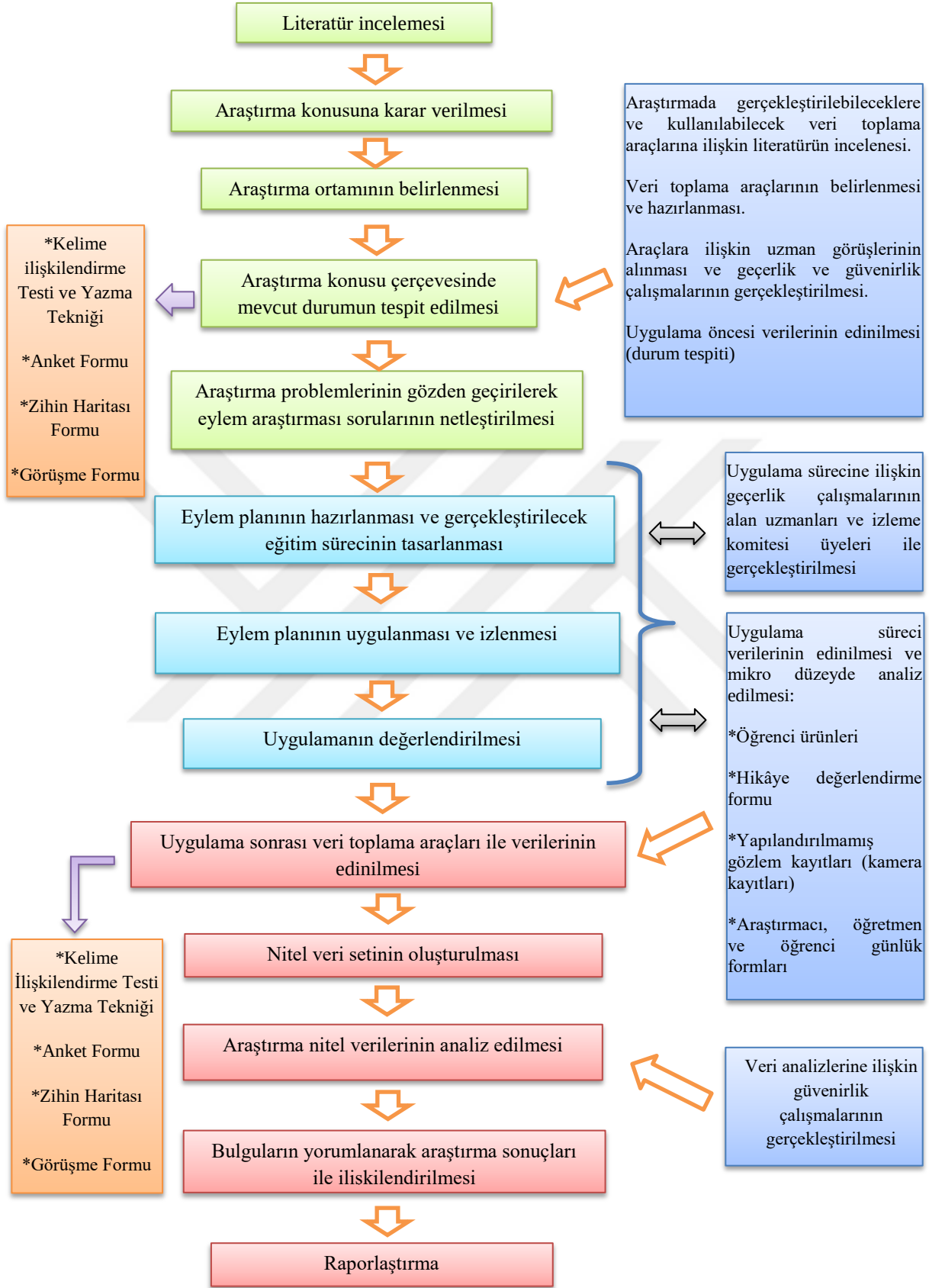
- Sonuçların raporlaştırılması

McNiff ve Whitehead (2006, s.8) tarafından eylem araştırması sürecinin aşamaları şu şekilde ifade edilmiştir:

- Durumu değerlendirmek ve anlamak
- Sorunu tanımlamak
- Soruna ilişkin olası çözüm yolları üzerine düşünmek
- Bu çözüm yollarını denemek
- Ne olup bittiğini gözlemek amacıyla veri toplayarak eylemi izleme
- Neler olduğuna ilişkin değerlendirme yapma prosedürleri oluşturarak ilerlemeyi değerlendirmek
- Bu ilerleme süreci öğrenmelerinin geçerliliğini sınamak
- Değerlendirme ışığında uygulamayı değiştirmek

Kemmis, McTaggart ve Nixon (2014, s.18) eylem araştırması sürecinin mekanik bir dizi adım ile yeterince açıklanamadığının 1988 yılına gelindiğinde farkına vardıklarını belirterek, bu sürecin aşamalarını kendini yansıtan bir döngü spirali olarak tanımladıklarını ifade etmişlerdir. Bu döngü spirali incelendiğinde eylem araştırması sürecinin bir değişimin planlanması, harekete geçilmesi, değişim sürecinin ve sonuçlarının gözlenmesi, bu süreçlerin ve sonuçların yansıtılması, yeni bir planlamanın gerçekleştirilmesi, harekete geçilmesi ve gözlenmesi ve yansıtılması aşamalarına sahip olduğu belirtilmiştir.

Eylem araştırması yazınının incelenmesi sonucunda bu araştırmada izlenen araştırma sürecine ilişkin desen Şekil 8’de sunulmuştur.



Şekil 8. Araştırma süreci gösterimi

Şekil 8’de görüldüğü üzere, araştırma sürecinin ilk aşamasında literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen alan yazın incelemesi neticesinde, araştırma konusuna karar verilmiştir. Araştırma konusunun belirlenmesinden sonra, problemin tanımlanması aşamasına geçilmiştir. Bu noktada, araştırma sürecinde kullanılabilecek veri toplama araçlarının belirlenmesi ve geliştirilmesi amacıyla alan yazın incelemeleri sürdürülmüş, kullanılacak veri toplama araçları bu doğrultuda belirlenmiştir. Bu aşama sonrasında, araştırmanın gerçekleştirileceği okulun belirlenmesinden sonra, çocuk hakları konusuna ilişkin mevcut algı ve farkındalık durumlarının geliştirilmesi gereken bir sınıfın belirlenmesi aşamasına geçilmiştir.

Okul idarecileri ve sınıf öğretmenleri ile gerçekleştirilen ön görüşmeler ile sınıf belirleme işlemi gerçekleştirildikten sonra, çocuk haklarına ilişkin algı ve farkındalık durumlarının tespit edilmesine yönelik çalışmalara başlanmış ve sınıfta yer alan çocukların kendi haklarına ilişkin mevcut algı ve farkındalık durumları tespit edilmiştir. Bu noktada, araştırma problemi yeniden ele alınmış ve gerçekleştirilecek eylem araştırması sorularına netlik kazandırılmıştır. Bu süreç süresince literatür incelemeleri sürdürülerek, problem durumu ve bunlara yapılabileceklerle ilişkin bilgiler edinilmiş ve çocukların kendi haklarına ilişkin algı ve farkındalık durumlarının geliştirilmesine yönelik olarak gerçekleştirilecek eğitim sürecinin hazırlıklarına başlanmıştır. Bu doğrultuda, çocuk hakları hikâye serisinin etkinlikler ile bir öğretim aracı olarak kullanılacağı bir çocuk hakları eğitimi süreci hazırlamıştır.

Bu ekseninde ilgili hikâye serisinin bir öğretim aracı olarak kullanımına, gerek araştırma grubunun özellikleri gerekse yapı ve içerik özellikleri açısından izleme komitelerinin ve doçent doktor unvanına sahibi bağımsız iki araştırmacının değerlendirmeleri doğrultusunda karar verilmiştir. Sonraki aşamada, çocuk hakları hikâye serisinin bir öğretim aracı olarak kullanımına ilişkin yasal izin ilgili kurumdan alınarak, bu hikâyelere uygun eğitsel etkinliklerin ve ders planlarının hazırlanması aşamasına geçilmiştir. Bu doğrultuda yapılan çalışmalara yönelik uzman görüşleri ve değerlendirmeleri alınmıştır. Bu eğitim süreci ekseninde hazırlanan eylem planları çerçevesinde uygulamalar, sınıf öğretmeni tarafından gerçekleştirilmiş ve bu süreçlere ilişkin araştırmacı kayıtları oluşturulmuştur. Bu kayıtlar, her uygulama sonrasında sınıf öğretmeni ile paylaşılmıştır. Uygulama sürecinde çocuklardan edinilen veriler de sınıf öğretmeni ile gerçekleştirilen görüşmelerde değerlendirilmiş ve gerekli görülen noktalar plana yansıtılmıştır. Eylem süresince edinilen

araştırma verileri, öğrenci gelişimlerinin izlenmesi, uygulamaların etkililiği ve bir sonraki aşamaya ilişkin kararların alınabilmesi amacıyla mikro analizler ile incelenmiştir. Araştırma sürecinin tamamlanması sonrasında, edinilen bütün verilerin makro düzeyde analizleri gerçekleştirilmiş, bu doğrultuda araştırma bulguları yorumlanmış ve araştırma sonuçları ile ilişkili bir çerçevede raporlaştırılmıştır. Eylem araştırması sürecinde bir öğretim materyali olarak yararlanılan çocuk hakları hikâye serisine ve bu hikâyeler çerçevesinde gerçekleştirilen etkinliklere ilişkin ayrıntılı açıklamalara aşağıdaki bölümde yer verilmiştir.

3.1.1.1. Eylem Araştırması Sürecinde Yararlanılan Hikâyeler ve Gerçekleştirilen Etkinlikler

Araştırma, ilkokul dördüncü sınıf düzeyinde öğrenim gören çocukların kendi haklarına ilişkin algı ve farkındalık durumlarının geliştirilmesi amacıyla gerçekleştirilen bir eylem araştırmasıdır. Eylem planı kapsamında yürütülen çocuk hakları eğitimi sürecinde, temel öğretim materyali olarak çocuk hakları hikâye serisinden yararlanılmış ve bu hikâyeler çerçevesinde çeşitli etkinlikler ile etkili öğrenmelerin sağlanması hedeflenmiştir. Bu doğrultuda öğretim aracı olarak araştırmada, Cabrera (2013) tarafından kaleme alınan ve TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları arasında yer alan çocuk hakları hikâye serisinden ve bu hikâyelerin ilişkili olduğu çocuk hakkı çerçevesinde hazırlanan ders içi etkinliklerden yararlanılmıştır. Bu çerçevede hazırlanmış etkinlikler ve uygulama planları Ek-14 ve Ek-15’de sunulmuştur.

Eylem planı süresince, hikâye serisinde yer alan on hikâyeden yararlanılmış ve bu hikâyelerin ilişkili olduğu çocuk hakkı çerçevesinde hazırlanmış on ders içi etkinlik gerçekleştirilmiştir. Çocuk hakları serisinde yer alan hikâyelerin isimleri ve ilişkili oldukları çocuk haklarına ilişkin açıklamalara aşağıdaki bölümde ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

Bilge Adamın Yolu (Çocuk Hakları Serisi-1)

Hikâye, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi’nin 1. Maddesi çerçevesinde kaleme alınmıştır. Bu doğrultuda hikâye kapsamında, dil, din, ırk, renk, cinsiyet, siyasal ya da başka bir görüş, ulusal ya da toplumsal köken ve herhangi bir statü bakımından bir ayrımcılık gözetilmeksizin bütün çocukların eşit haklara sahip oldukları ana fıkri vurgulanmaktadır. Bu doğrultuda hikâye içerisinde, bütün çocukların eşit haklara sahip

oldukları, ayrımcılıktan korunma, herhangi bir nedenden dolayı dışlanmama, bu durumlara karşı korunma, bilgiye ulaşma ve seyahat etme hakkına sahip oldukları vurgusu yer almaktadır.

Pamuk Çocuk (Çocuk Hakları Serisi-2)

Hikâye, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi'nin 2. Maddesi çerçevesinde kaleme alınmıştır. Bu doğrultuda hikâye kapsamında çocukların, sağlıklı ve güvenli koşullarda bulunarak, saygı görme, özgür olarak bedensel, zihinsel, duygusal, ahlaki, manevi ve toplumsal anlamda gelişimini sağlayacak fırsatlardan yararlanma ve sosyal faaliyetlere katılma hakkına sahip oldukları, her türlü kötü şartlardan ve zararlı olabilecek unsurlardan korunma hakkına sahip oldukları ve hayal kurma, merak etme, araştırma yapma ve bilgiye ulaşma hakkına sahip oldukları ana fikri vurgulanmaktadır. Bu doğrultuda hikâye içerisinde bütün çocukların sağlıklı ve güvenli bir ortamda bulunma, gelişimini sağlayacak olanaklardan yararlanma, gelişme, sosyal faaliyetlere katılma, her türlü kötü şartlardan ve zararlı olabilecek unsurlardan korunma, hayal kurma, oyun oynama, eğlenme, mutlu olma, arkadaş edinme, merak etme, araştırma yapma, öğrenme ve bilgiye ulaşma hakkına sahip oldukları vurgusu yer almaktadır.

Amir Yolunu Kaybediyor (Çocuk Hakları Serisi-3)

Hikâye, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi'nin 3. Maddesi çerçevesinde kaleme alınmıştır. Bu doğrultuda hikâye kapsamında, bütün çocukların bir isme ve vatandaşlığa sahip olma hakkının olduğu ana fikri vurgulanmaktadır. Bu doğrultuda hikâye içerisinde bütün çocukların doğdukları andan itibaren bir isme ve vatandaşlığa sahip olma, bir aileye sahip olma, mutlu olma, barınma, beslenme, oyun oynama, uyuma, dinlenme, sevgi görme ve ilgilenilme hakkına sahip oldukları vurgusu yer almaktadır.

Ariyanna'nın Sihirli Kutusu (Çocuk Hakları Serisi-4)

Hikâye, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi'nin 4. Maddesi çerçevesinde kaleme alınmıştır. Bu doğrultuda hikâye kapsamında bütün çocukların, yeterli beslenme, meslek seçebilme, dinlenme, uyuma, barınma, büyüme, eğlenme, sağlık hizmetlerinden yararlanma, sağlıklı olarak gelişme ve yetişme hakkına sahip oldukları vurgusu yer almaktadır.

Riki'nin Yeni Dünyası (Çocuk Hakları Serisi-5)

Hikâye, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi'nin 5. Maddesi çerçevesinde kaleme alınmıştır. Bu doğrultuda hikâye kapsamında, özel gereksinimi olan çocukların, gereksinimlerine uygun olarak özel eğitim alma ve özel bakım görme, kitap okuma, öğrenme ve bilgiye ulaşma hakkına sahip oldukları vurgusu yer almaktadır.

Annem Babam Nerede (Çocuk Hakları Serisi-6)

Hikâye, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi'nin 6. Maddesi çerçevesinde kaleme alınmıştır. Bu doğrultuda hikâye kapsamında bütün çocukların, sevgi, hoşgörü, güvenlik ve yakınlık ortamında belirli yaşa kadar aile sorumluluğu ve koruması altında yetiştirilme, anne ve babaya sahip olma, bakım görme, beslenme, barınma, oyun oynama, eğlenme, saygı görme, uyuma, dinlenme, sevmeye ve sevilme hakkına sahip oldukları vurgusu yer almaktadır.

Kaybolan Renkler (Çocuk Hakları Serisi-7)

Hikâye, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi'nin 7. Maddesi çerçevesinde kaleme alınmıştır. Bu doğrultuda hikâye kapsamında eşitlik temeli üzerinde, bütün çocukların yeteneklerinin, entelektüel gelişimlerinin, manevi ve toplumsal sorumluluk duygularının geliştirilebileceği eğitimi alma, seyahat etme, bilgiye ulaşma, kitap okuma, öğrenme, merak etme, araştırma, keşfetme, yardımlaşma ve dayanışma hakkına sahip oldukları vurgusu yer almaktadır.

Minik Korsanlar (Çocuk Hakları Serisi-8)

Hikâye, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi'nin 8. Maddesi çerçevesinde kaleme alınmıştır. Bu doğrultuda hikâye kapsamında bütün çocukların her türlü tehlikeli durumdan korunma, kurtarılma, yardım almada öncelikli olma, bir yaşama sahip olma, saygı görme, özgürce düşünebilme ve rahat bir biçimde kendini ifade edebilme hakkına sahip oldukları vurgusu yer almaktadır.

Gülücükler Şatosu (Çocuk Hakları Serisi-9)

Hikâye, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi'nin 9. Maddesi çerçevesinde kaleme alınmıştır. Bu doğrultuda hikâye kapsamında çocukların, her türlü ihmal, zulüm ve sömürüye karşı korunma, belirli bir yaşa ulaşmadan önce ve uygun olmayan koşullarda kendisine çeşitli açılardan zarar verebilecek bir işte çalıştırılmama, her türlü sömürüye

karşı korunma, dinlenme, eğlenme ve oyun oynama hakkına sahip oldukları vurgusu yer almaktadır.

Salyangoz Adam (Çocuk Hakları Serisi-10)

Hikâye, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi'nin 10. Maddesi çerçevesinde kaleme alınmıştır. Bu doğrultuda hikâye kapsamında çocukların ırk, din ve başka herhangi bir ayrımcılığı besleyen uygulamalardan korunma ve anlayış, hoşgörü ve halklar arasında dostluk, barış ve evrensel kardeşlik ruhuyla, güç ve yetkilerini insanlığın hizmetine sunması gerektiği bilinciyle yetiştirilme, ayrımcılıklara karşı korunma, barış ve dostluk içinde yaşama hakkına sahip oldukları vurgusu yer almaktadır.

3.2. Araştırma Ortamı

Eylem araştırması yöntemine uygun olarak gerçekleştirilecek araştırmalarda, ortam özelliklerinin önemli olduğu ve araştırma sürecini etkileyebileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Bayyurt ve Akcan (2015) tarafından, nitel araştırma çalışmalarının ilk ve en önemli aşamasının, çalışmanın gerçekleştirileceği sahanın belirlenmesi ve bu doğrultuda ilgili kurumdan ve araştırmada yer alacak katılımcılardan gerekli izinlerin alınması aşaması olduğu belirtilmiştir. Bu bölümde de, araştırma ortamının ayrıntılı olarak betimlenmesi gerekli görülmüştür.

Araştırmanın gerçekleştirileceği okul 10.07.2017 tarihinde belirlenmiştir. Okul, Kırıkkale iline bağlı Yahşihan ilçesinde bulunan, 2008 yılından itibaren eğitim-öğretim faaliyetlerinin yürütüldüğü Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bir devlet okuludur. Bir müdür ve bir müdür yardımcısının görevli olduğu, 9.00-15.00 saatleri arasında öğrencilerine tam gün eğitim sunan okulda, yirmi altı adet derslik bulunmaktadır. Okulda on bir sınıf öğretmeni, iki ana sınıfı öğretmeni ve bir özel eğitim öğretmeni görev yapmaktadır. Sosyoekonomik profil açısından normal ve çoğunlukta düşük ailelerin yerleşim gösterdiği bir alanda bulunan okulda, iki yüz on ilkokul öncesi öğrenim görmektedir. Öğrenim gören çocukların, velilerin öğrenim düzeylerinin ise, genellikle ilkokul ve ortaokul mezunu durumunda oldukları, çok az bir bölümünün bu düzey üzerinde bir öğrenim profili sergilemektedirler. Okulda, bir adet z kütüphane, bir adet fen laboratuvarı, bir adet bilgisayar laboratuvarı, bir adet kantin ve bir adet tiyatro salonu bulunmaktadır.

Araştırmanın gerçekleştirildiği sınıf, okulun ikinci katında yer almaktadır. Klasik oturma düzeninin yer aldığı sınıf, zaman zaman U oturma düzenine çevrilmektedir. Sınıf içerisinde bir akıllı tahta, akıllı tahta bitişiğinde bir adet beyaz tahta, öğretmen masasının arkasında yer alan iki adet kitaplık, zaman zaman değişmekle birlikte U oturma düzeninin bir ucu ile birleşik olan bir adet öğretmen masası, öğretmen masası üzerinde yer alan bir adet bilgisayar, bir adet yazıcı, akıllı tahta önünde yer alan bir adet öğretmen çalışma masası, masalara ait iki adet öğretmen sandalyesi, sıraların arka bölümünde yer alan bölmeli öğrenci dolapları ve öğrenci dolaplarının önünde yer aldığı duvarda iki adet sınıf bülteni yer almaktadır. Araştırmanın gerçekleştirildiği sınıf ortamı Şekil 9’da gösterilmiştir.



Şekil 9. Araştırmanın gerçekleştirildiği sınıf ortamından bir görünüm

3.3. Araştırmanın Çalışma Grubu

Bu araştırma, 2017–2018 eğitim-öğretim yılı güz döneminde Kırıkkale iline bağlı Yahşihan ilçesinde bulunan, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bir devlet ilkokulunda gerçekleştirilmiştir. Araştırma, yedi kız ve sekiz erkek çocuk olmak üzere toplam on beş çocuk ve bir sınıf öğretmeni ile yürütülmüştür. Araştırmanın katılımcı grubunun belirlenmesinde, amaçlı örnekleme yaklaşımlarından bir tanesi olan, Büyüköztürk ve diğerleri (2011) tarafından, gözlem birimlerinin belli niteliklere sahip kişiler, olaylar, nesneler ya da durumlardan oluşması isteminde kullanılacak bir yöntem; Yıldırım ve

Şimşek (2011) tarafından ise, araştırmacı tarafından belirlenmiş ya da öncesinde belirlenmiş bir ölçüt listesine göre çalışılacak durumların belirlendiği bir yöntem olduğu belirtilen ölçüt örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Patton (2014) , nitel araştırmaların genellikle amaçlı olarak seçilmiş küçük araştırma grupları ile gerçekleştirildiğini, Büyüköztürk ve diğerleri (2011) ise bu noktaya aynı doğrultuda, eylem araştırmasının problemle doğrudan ilgili olan kişilerle daha küçük ve kasıtlı çalışma grupları ile gerçekleştirildiğini belirtmişlerdir. Glesne (2014), nitel araştırmada katılımcı belirleme yönteminin aydınlatma, yorumlama ve anlamının çoklu amaçlarına, araştırmacıların hayal gücüne ve yargılarına göre belirleneceğine değinmektedir. Araştırmanın yürütüleceği katılımcı grubunun belirlenmesi sürecinde, aşağıda belirtilen ölçütler dikkate alınmıştır:

1. Araştırma grubunda yer alacak çocukların, bu araştırma öncesinde çocuk hakları eğitimi almamış olmaları.
2. Araştırma grubunda yer alacak çocukların, bu araştırma öncesinde çocuk hakları konu alanı kapsamında yürütülmüş farklı bilimsel araştırmalarda ve proje çalışmalarında yer almamış olmaları.
3. Araştırma grubunda yer alacak çocukların, çocuk haklarına ilişkin algılarının ve farkındalık durumlarının geliştirilmesi gereken bir düzeyde olması.
4. Araştırma grubunda yer alacak çocuklar içerisinde, çocuk hakları konu alanında (ayrımcılıktan korunma hakkı, özel eğitim hakkı, fırsat eşitliği vd.) yaşantı profiline sahip olan çocukların yer alması.

Araştırma sürecinin katılımcıları olan çocuklara, sınıf öğretmenine ve araştırmacıya ilişkin ayrıntılı açıklamalara aşağıdaki bölümde yer verilmiştir.

3.3.1. Araştırmaya Katılan Çocuklar

Bu araştırma, yedi kız ve sekiz erkek çocuk olmak üzere toplam on beş çocuk ve bir sınıf öğretmeni ile yürütülmüştür. Araştırmanın problem durumunun belirlenmesi aşaması sonrasında, katılımcı çocukların kendi haklarına ilişkin yeterli algı ve farkındalığa sahip olmadıkları belirlenmiştir. Araştırma sürecinde yer alma noktasında ise, bütün çocukların istekli ve gönüllü oldukları gözlenmiştir. Sınıf öğretmeni ile ve araştırmaya katılan çocuklarla gerçekleştirilen bire bir görüşmeler doğrultusunda çocukların yedisinin düşük, altısının orta ve ikisinin yüksek sosyoekonomik düzeyde yaşam standartlarına sahip

oldukları belirlenmiştir. Çocuklardan bir tanesinin öğrenme güçlüğü sorununa sahip olduğu öğretmen tarafından ifade edilmiş ve bu konuda yürütülen resmi çalışmalara ilişkin veriler araştırmacı ile paylaşılmıştır. Diğer çocukların ise, teşhisi resmî kurumlarca tanılanmış herhangi bir özel gereksinimlerinin bulunmadığı öğretmen tarafından ifade edilmiştir. Yabancı uyruklu bir erkek katılımcı çocuğun ise üç yıl önce Özbekistan'dan sınıfa geldiği belirtilmiş, ancak öğrenme süreçleri konusunda ve dil becerileri konusunda bu çocuğun bir sorun yaşamadığı araştırma süresince gözlenmiştir. Çocukların anne ve babalarının eğitim durumları incelendiğinde ise dört annenin ilkökul, altı annenin ortaokul, üç annenin lise ve iki annenin lisans düzeyinde öğrenime sahip oldukları belirlenmiştir. Çocukların babalarının öğrenim durumlarına ilişkin olarak ise beş babanın ortaokul, yedi babanın lise, bir babanın ön lisans ve iki babanın da lisans öğrenime düzeyine sahip oldukları belirlenmiştir.

3.3.2. Araştırmanın Birlikte Yürütüldüğü Öğretmen

Araştırmanın birlikte yürütüldüğü sınıf öğretmeni evli, otuz iki yaşında ve mesleğinin dokuzuncu yılında bulunan bir kadın öğretmendir. Anaokulu düzeyinde öğrenim gören bir çocuğa sahiptir. Sınıf öğretmenliği bölümünde lisans eğitimi tamamlamış olan öğretmen, herhangi bir bilim dalı üzerine lisansüstü eğitimi almamıştır. Ayrıca, çocuk hakları ve çocuk hakları eğitimi üzerine herhangi bir eğitim almamış olan öğretmen, bu konu çerçevesinde herhangi bir araştırmada veya proje çalışmasında da yer almamıştır. Öğretmen, öğrencileri olan çocukların kendi haklarına ilişkin farkındalıklarının geliştirilmesi gerektiğini belirtmiş, bu doğrultuda araştırma süresince gerçekleştirilen bütün çalışmalarda araştırmacı ile işbirliği içinde çalışmış ve bu çerçevede her türlü desteği göstermiştir.

3.3.3. Araştırmacı

Eğitim ve hukuk, eğitim hukuku, çocuk hukuku, çocuk hakları ve çocuk hakları eğitimi konuları üzerine ulusal ve uluslararası nitelikli bilimsel çalışmalarını sürdüren araştırmacı bu araştırmada çocukların, çocuk haklarına ilişkin algılarının ve farkındalık durumlarının geliştirilmesinde hikâyelerin öğretim aracı olarak kullanıldığı çocuk hakları eğitimine dayalı bir eylem araştırması süreci tasarlamıştır. Araştırma süresince, katılımcı gözlemci rolünü üstlenen araştırmacı, doğal ortam akışına müdahale etmemeye özen göstermiştir.

Diğer taraftan araştırmacı, bu süreçte ayrıntılı gözlemlerde bulunarak düzenli ve detaylı saha notları edinmiş ve bunları düzenli olarak kayıtlara almıştır. Gerçekleştirilen eylem araştırması süreci öncesinde, bu sürece ilişkin sınıf öğretmeni ile çeşitli zamanlarda bilgilendirici görüşmelerde bulunan araştırmacı, araştırma süresince de öğretmen ile işbirliği içinde kalmış ve sınıf içi eğitim uygulamalarında öğretmene rehberlik etmeye ve destek sağlamaya özen göstermiştir.

3.4. Veri Toplama Araçları

Bu araştırma verilerinin edinilmesi sürecinde, çeşitli nitel veri toplama araçlarından yararlanılmıştır. Creswell (2013), nitel araştırma yürüten araştırmacıların, araştırma verilerini çok çeşitli şekillerde topladıklarını ve bu amaçla bilgi elde etmek için araştırmanın gerçekleştirildiği doğal ortamda çok fazla zaman geçirdiklerini belirtmiştir. Glesne (2014) nitel araştırmacının, tek bir teknikle veri toplamak yerine, araştırma verisini oluşturma sürecinde farklı teknikleri bir arada kullanılmasının ideal olduğunu belirtmiştir. Bu doğrultuda araştırma verilerinin elde edilmesinde zihin haritası, bağımsız kelime ilişkilendirme testi, yazma-çizme tekniği, yarı yapılandırılmış görüşme formları, açık uçlu sorulardan oluşan anket formları, öğrenci, öğretmen ve araştırmacı günlük formu, hikâye değerlendirme formu, yapılandırılmamış gözlem kayıtları (kamera kayıtları) ve öğrenci ürünleri (doküman) kullanılmıştır. Merriam (2015), “kullanılan veri toplama teknikleri, çalışmalarda kullanılan veri anlamına gelen özellikli bilgilerde de olduğu gibi araştırmacının kuramsal yönelimleri, çalışmanın amaç ve problemi ve seçilen örnekleme tarafından belirlendiğini” (s. 84) ifade etmiştir.

3.4.1. Zihin Haritası Formu

Eylem araştırması sürecinin ilk aşaması olarak, problemin tespit edilmesi sürecinde kullanılan veri toplama araçlarından bir tanesi zihin haritasıdır. Karamustafaoğlu, Karamustafaoğlu ve Yaman (2005) tarafından zihin haritası, düşünülerek bilinçli çağrışımların ve yaratıcı düşünlerin oluşturulması sürecinde kullanılan bir araç olarak tarif edilmiş, ayrıca bu yöntem aracılığıyla, yaratıcı düşünme becerisinin geliştirilmesine ve olaylara ilişkin daha geniş bir bakış açısının kazandırılmasına destek olunacağı ifade edilmiştir. Araştırma kapsamında da, katılımcıların çocuk haklarına çerçevesindeki mevcut algı ve düşüncelerinin belirlenmesi amacı ile *çocuk hakları* anahtar kavramı ekseninde bir

zihin haritası modeli oluşturulmuştur. Oluşturulan form, izleme komiteleri üyeleri yanı sıra, doktor unvanına sahip bağımsız bir araştırmacı tarafından incelenmiştir. Uzman görüşü sonrasında zihin haritası formunun, beş ilkokul dördüncü sınıf öğrencisinin katılımı ile pilot uygulaması gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulama neticesinde şekilsel olarak son haline kavuşturulan formun, araştırmaya katılan çocuklar tarafından eğitim öncesinde doldurulması istenmiştir. Katılımcı çocuklar için hazırlanmış olan zihin haritası forumu Ek-5'te sunulmuştur.

3.4.2. Bağımsız Kelime İlişkilendirme Testi ve Yazma-Çizme Tekniği

Araştırma verilerinin edinilmesinde tercih edilen bir diğer veri toplama aracı, çocuk hakları uyarıcı sözcüğü kullanılarak hazırlanmış olan kelime ilişkilendirme testidir. DüNDAR (2009) kelime ilişkilendirme testinin, öğrencilerin bir kavrama ilişkin bilişsel yapılarının belirlenmesinde ve hafızada yer alan kavramların birbirleri arasındaki ilişkilerin yeterli veya anlamlı olup olmadığının ortaya konulmasında kullanılabilecek bir test olduğunu belirtmiştir. ŞİMŞEK (2015) ise kelime ilişkilendirme testinin, önceden belirlenmiş kelimelerin kişilerde oluşturduğu çağrışımların belirlenmesi ve bu sayede ilgili kavram çerçevesinde öğrencilerin tanınmasını mümkün kılan bir teknik olduğunu ifade etmiştir. Bu doğrultuda katılımcı çocukların, çocuk haklarına ilişkin bilişsel yapılarının ve bu kavrama ilişkin kavramsal algı biçimlerinin belirlenmesi amacıyla ile çocuk hakları uyarıcı sözcüğü ile hazırlanmış kelime ilişkilendirme testinden yararlanılmıştır. Test, on adet “*Çocuk Hakları*” uyarıcı kelimesinin alt alta sıralandığı ve en son bölümünde de bu uyarıcı kelimelere ilişkin yazılan sözcükler çerçevesinde oluşturulması istenen bir cümle oluşturma bölümü (yazma-çizme tekniği) olmak üzere iki bölüm olarak hazırlanmıştır. Kurt, Ekici ve Aksu (2013) anahtar kelimelerinin alt alta yazılmasındaki amacın, zincirleme cevap riskinin önlenerek, katılımcıların tek anahtar kavrama yönelik olarak cevaplar vermelerinin sağlanması olduğunu belirtmişlerdir. Hazırlanan test izleme komitesi üyelerinin, doktor unvanına sahip bir ölçme-değerlendirme uzmanının ve doktor unvanına sahip bağımsız bir araştırmacının incelemesi ardından test, beş ilkokul dördüncü sınıf düzeyinde öğrenim gören çocuk ile bir pilot uygulamada kullanılmıştır. Uzman görüşleri ve pilot uygulama neticesinde testin uygulanması için katılımcı çocuklara verilecek süre doksansaniye olarak belirlenmiştir. Bu hali ile son şekline kavuşturulmuş olan test,

araştırmaya katılan çocuklara çocuk hakları eğitimi eylem planı öncesinde uygulanmıştır. Hazırlanan kelime ilişkilendirme testi Ek-6'da sunulmuştur.

3.4.3. Açık Uçlu Sorulardan Oluşan Anket Formları

Araştırma verilerinin edinilmesi sürecinde kullanılan bir diğer veri toplama aracı, açık uçlu sorulardan oluşturulmuş anket formlarıdır. Patton (2014), açık uçlu sorulara verilen cevapların toplanma amacının, belirli kategorilerin sınırlandırmaları olmadan insanların görüşlerinin ve bakış açılarının belirlenmesinin ve anlanmasının mümkün kılınması olduğunu ifade etmiştir. Metin (2014), anket formlarında kullanılan açık uçlu sorularda, katılımcılardan kişisel görüşler doğrultusunda derinlemesine açıklamaların istendiğini belirtmiştir. Bu kapsamda eğitim öncesinde, araştırmaya katılan çocukların çocuk hakları konusunda ki görüşlerinin, bu konuya ilişkin öz değerlendirmelerinin ve bu konuyu öğrenme isteği noktasındaki düşüncelerinin belirlenmesi amacıyla Ek-7'de sunulan anket formu kullanılmıştır.

Eğitim öncesinde uygulanan bu formda yer alan soruların hazırlanması sürecinin ilk aşamasında, literatür incelemesi gerçekleştirilmiştir. İlgili literatürde çocuk hakları konusunda görüşlerin, çocuk hakları eğitimi konusundaki tutum ve yaklaşımların belirlendiği araştırmalar başta olmak üzere ulaşılabilen birçok araştırmada bu kapsamda incelenmiştir. Bu incelemeler neticesinde on yedi açık uçlu sorudan oluşan bir soru havuzu oluşturulmuştur. Oluşturulan sorular, iki izleme komitesi üyesi, bir dil uzmanı ve ölçme-değerlendirme uzmanı bağımsız bir araştırmacı tarafından incelenmiştir. Uzmanların inceleme süreçlerinin ardından yaptıkları geri bildirimler doğrultusunda soru havuzunda yer alan sekiz sorunun araştırma sürecinde kullanılmamasına karar verilmiştir. Bu hali ile anket formu, beş ilkokul dördüncü sınıf düzeyinde öğrenim gören öğrenci grubu ile bir pilot uygulamada kullanılmıştır. Bu uygulama neticesinde edinilen verilerin incelenmesinin ardından, aynı uzmanlar ile yeniden gerçekleştirilen değerlendirmeler neticesinde iki sorunun birbiri ile birleştirilmesi ve bir sorunun da formadan çıkartılması uygun görülmüştür. Son hali ile yedi açık uçlu sorudan oluşan anket formu, eğitim süreci öncesinde araştırmaya katılan çocuklara uygulanmak üzere hazır hale getirilmiştir.

Eğitim sonrasında ise çocukların, gerçekleştirilen araştırma sürecine ilişkin görüşlerinin, gerçekleştirilen eğitim faaliyetleri ve etkinliklere ilişkin değerlendirmelerinin, bu süreçte öğrenilenlere yönelik görüşlerinin ve bu eğitim sürecinin daha nitelikli olmasına yönelik

görüş ve önerilerinin belirlenmesi amacı ile de Ek-8’ de sunulan anket formu kullanılmıştır. Bu formda yer alan sorular, eğitim süresince çocuklardan elde edilen araştırma verileri, araştırmacı tarafından gerçekleştirilen gözlemler ve saha notları ışığında oluşturulmuştur. Bu kapsamda araştırmacı tarafından on bir açık uçlu sorudan oluşan bir soru havuzu oluşturulmuştur. Hazırlanan bu sorular, iki izleme komitesi üyesi, bir dil uzmanı ve ölçme-değerlendirme uzmanı bağımsız bir araştırmacı tarafından incelenmiştir. Gerçekleştirilen incelemeler neticesinde iki sorunun birleştirilmesi ve üç sorunun çıkartılması uzmanlar ve araştırmacı tarafından uygun görülmüştür. Eğitim süreci sonrasında katılımcı çocuklara uygulanacak anket formunda, yedi sorunun yer alması uygun görülmüştür ve son şekilsel ve dilsel düzeltmeleri ile form son haline kavuşturulmuştur.

3.4.4. Görüşme (Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formları)

Araştırma verilerinin edinilmesi sürecinde, uygulama öncesinde ve uygulama sonunda araştırma sürecinde yer alan sınıf öğretmeni ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Merriam (2015), gözlemleyemediğimiz davranışların, duyguların ve insanların içerisinde bulundukları yaşamı ne şekilde ifade ettiklerinin belirlenmesi noktasında görüşmelere gereksinim olduğunu belirtmiştir. “Nitel araştırmalarda kullanılan görüşmelerin en güçlü özelliği görmedikleriniz hakkında bilgi edinme ve gördükleriniz hakkında ise alternatif açıklamalar yapma fırsatı vermeleridir” (Glesne, 2014, s. 143.). Gerçekleştirilen görüşmelerde, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yine Merriam (2015), daha az yapılandırılmış görüşmelerin, katılımcıların algılarını kendi görüşleri ile ifade etmelerini sağladığını belirtmiştir.

Eğitim öncesinde öğretmen ile gerçekleştirilecek görüşmede kullanılacak olan yarı yapılandırılmış görüşme formunun hazırlanması sürecinde ilk olarak, çocuk hakları konu alanına ilişkin ilgili literatür taranmış ve konu ile ilgili gerçekleştirilen araştırmalar kapsamlı olarak incelenmiştir. Bu süreç sonunda araştırmacı tarafından, yirmi bir görüşme sorusunu içeren bir soru havuzu oluşturulmuştur. Araştırma verilerinin analizi sürecinde herhangi bir betimsel analize başvurulmayacağı için soruların oluşturulması sürecinde de doğrudan belirli kategorilere bağlı kalınmamıştır. Tasarlanan görüşme formu, tez izleme komitesinin iki üyesi, doktor unvanına sahip bir ölçme-değerlendirme uzmanı ve bir dil uzmanı tarafından incelenmiştir. Uzman görüşleri neticesinde, soru havuzunda yer alan beş

sorunun araştırma sürecinde kullanılmaması ve üç adet ikişerli soru grubunun da kendi içerisinde birleştirilmesi uygun görülmüştür. Gerekli görülen dil ve şekil düzetmeleri sonrasında bir sınıf öğretmeni ile pilot bir uygulamada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formundan, edinilen veriler ve yenilenen uzman değerlendirmeleri neticesinde iki sorunun daha görüşme formundan çıkartılmasına karar verilmiştir. Bu işlemler sonucunda, öğretmen ile eğitim öncesinde gerçekleştirilecek görüşmede kullanılacak yarı yapılandırılmış görüşme formu son haline kavuşturulmuştur. Eğitim öncesinde gerçekleştirilen bu görüşmede, öğretmenin çocuk hakları, çocuk haklarının önemi, çocuk hakları eğitimi, eğitim-öğretim unsurları açısından çocuk haklarının durumu, katılımcı çocukların kendi haklarına ilişkin farkındalık durumları, çocuk haklarının öğretimi konusundaki mesleki yetkinlik durumuna ve çocuk hakları eğitiminde edebî metinlerin kullanımı konularına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Eğitim sonrasında öğretmen ile gerçekleştirilen görüşmede ise öğretmenin, araştırma sürecinde gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimine ilişkin değerlendirmelerinin, bu uygulamanın çocuk hakları konusunda kendi ve öğrenci algılarının gelişimine katkı sağlama durumlarına ilişkin görüşlerinin, bu süreçte öğrenilenlerin çocukların ve kendi günlük yaşamına olası etki durumlarına yönelik görüşlerinin, uygulamanın mesleki gelişime katkısına ilişkin görüşlerinin ve bu sürecin daha nitelikli olmasına yönelik önerilerinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Bu görüşmede kullanılacak görüşme formunun hazırlanması sürecinde, gerçekleştirilen eğitim sürecinde öğretmenden edinilen verilerden, araştırmacı gözlem kayıtlarından ve günlük formlarından yararlanılmıştır. Bu doğrultuda araştırmacı tarafından dokuz sorudan oluşan ikinci bir görüşme formu hazırlanmıştır. Bu yarı yapılandırılmış görüşme formu da, tez izleme komitesinin iki üyesi, doktor unvanına sahip bir ölçme-değerlendirme uzmanı ve bir dil uzmanı tarafından incelenmiştir. Uzman görüşleri doğrultusunda formda yer alan üç sorunun araştırma sürecinde kullanılmamasına karar verilmiştir. Bu durumda görüşme formunun son halinde altı adet açık uçlu görüşme sorusuna yer verilmiştir. Gerekli görülen dil ve şekil düzetmeleri sonucunda, öğretmen ile eğitim süreci sonrasında gerçekleştirilecek görüşmede kullanılacak yarı yapılandırılmış görüşme formu son haline kavuşturulmuştur.

Öğretmen ile eğitim süreci öncesinde ve sonrasında gerçekleştirilen görüşmeler, öğretmen izni doğrultusunda ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Patton, (2014), veri toplama sürecinde ses kayıt cihazı kullanımının katılımcı ifadelerinin eksiksiz ve daha dikkatli

dinlenmesini mümkün kıldığını belirtmiş, alan çalışmalarında ses kayıt cihazının zaruri olduğuna dikkat çekmiştir. Gerçekleştirilen görüşmeler yaklaşık yetmiş dakika ve seksen beş dakikada tamamlanmıştır. Görüşme kayıtları, görüşmelerin tamamlanmasından sonra yazılı olarak transkripte edilmiştir. Eğitim öncesinde kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formunda on bir uygulama sonrasında kullanılan formda ise altı soru yer almaktadır. Görüşmeler, zaman sıkıntısı nedeni ile öğretmen ile belirlenen bir mekânda (okul dışında) ve okul dışı zamanlarda gerçekleştirilmiştir. Eğitim öncesinde ve sonrasında öğretmen ile gerçekleştirilen görüşmelerde kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formlarına sırası ile Ek-9 ve Ek-10'da yer verilmiştir.

3.4.5. Yapılandırılmamış Gözlem Kayıtları (Kamera Kayıtları)

Araştırmada, ilkokul dördüncü sınıf düzeyinde öğrenim gören çocukların, kendi haklarına ilişkin farkındalık durumlarının ve algı gelişimlerinin desteklenmesi amacıyla gerçekleştirilen uygulama sürecinde yapılandırılmamış gözlem kayıtları (kamera kayıtları) aracılığıyla veri elde edilmiştir. Asıl gözlem kayıtlarının alınmaya başlanması öncesinde, gözlemci etkisinin önlenmesi ve kamera çekimi dolayısıyla doğal sürece müdahalenin önüne geçilebilmesi amacıyla sınıf içerisinde alıştırma çekimleri gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede araştırma ön ve son verilerinin edinildiği haftalar dışında kalan on haftalık uygulama süresince, her hafta iki ders saati kamera ile kayıt altına alınmıştır. “İnsanların eylemleri ve davranışları hemen hemen tüm gerçek dünya araştırmalarının merkezinde bulunduğu için bu konuda doğal ve açık bir teknik, insanların ne yaptıklarını izlemek, bunu bir şekilde kayıt altına almak ve yapılan gözlemleri betimleyip, analiz etmek ve yorumlamaktır” (Robson, 2015, s. 391). Creswell (2013) tarafından gözlem, araştırmacıların araştırma ortamında gözlenen birey davranışlarına, etkinliklerine ve durumla ilişkin alan notları alma işlemi olarak tarif edilmiştir. “Gözlemle elde edilen verilerin öncelikli amaçları, gözlemlenen olayı, olay içerisinde geçen etkinlikleri, bu etkinliklere katılan insanları ve gözlenen kişilerin bakış açılarından gözlenenleri betimlemektir” (Patton, 2015, s. 262). Araştırma kapsamında da, çocuk haklarına ilişkin algı gelişiminin desteklenmesi amacıyla gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi sürecindeki sözlü ve sözsüz bütün veriler eksiksiz olarak kaydedilmiştir. Eğitim sürecinin daha etkili gerçekleştirilebilmesi ve yaşanan sorunların bir sonraki hafta yaşanmaması amacıyla kayıtlar haftalık olarak transkripte edilerek makro düzeyde incelenmiştir. Gerçekleştirilen

bu gözlemler sayesinde, eğitimin sınıf içine yansımalarına, konu ekseninde gerçekleşen öğrenmelere, sınıf içi etkinlik süreçlerine ve eğitim sürecine ilişkin yaşanan sorunlara yönelik ayrıntılı ve kapsamlı verilerin elde edilmesi ve incelenmesi mümkün olmuştur.

3.4.6. Öğrenci Ürünleri

Araştırmada kullanılan bir diğer veri kaynağı, uygulama sürecinde gerçekleştirilen eğitim faaliyetlerinde ve etkinliklerde katılımcı çocuklar tarafından oluşturulan yazılı veya görsel ürünlerdir. Bu doğrultuda araştırmada öğrenci ürünleri, çocuk hakları hikâye serisi ile yürütülen çocuk hakları eğitimine dayalı eylem planının düzenli olarak değerlendirilmesi ve şekillendirilmesi, konuya ilişkin öğrenci ilerlemelerinin izlenmesi ve uygulanan eğitim sürecinin araştırma hedefine ne denli hizmet ettiğinin izlenmesi amacıyla veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Merriam (2015), dokümanların araştırma başladıktan sonra araştırmacı ve katılımcılar tarafından oluşturulabileceğini belirtmiş, bunun özel amacının ise araştırılan durum, kişi ve olaya ilişkin daha fazla bilgiye ulaşmak olduğunu ifade etmiştir. Bu kapsamda işlenen çocuk hakları hikâyesi sonrasında, ilgili kazanım doğrultusunda gerçekleştirilen etkinliklerde çocuklar tarafından oluşturulan çalışma kâğıtları ve görsel dokümanlar öğrenci ürünleri olarak değerlendirilmiştir.

3.4.7. Günlük Formları

Araştırma verilerinin edinilmesi sürecinde kullanılan bir diğer araç öğrenci, öğretmen ve araştırmacı günlük formlarıdır. “Araştırma günlüğü tutmanız, araştırmanın sizinle ve katılımcılarla birlikte nasıl oluşturulduğu, eylem ve etkileşimlerin sürecin devamını nasıl biçimlendirdiği ve güç dinamiklerinin nerede yattığı hakkında düşünmenin bir aracı haline gelir” Glesne (2014, s. 105). Araştırmada katılımcı çocuklar, öğretmen ve araştırmacı tarafından araştırma sürecinin genel çerçevede değerlendirilmesine, uygulama süreci içerisinde karşılaşılan güçlüklerin belirlenmesine ve giderilmesine, sürece ilişkin gerekli olduğu düşünülen düzenleme ve değişikliklere ilişkin bilgilerin edinilmesine ve süreçte öğrenilenlere ilişkin bilgilerin edinilmesine yönelik olarak araştırmanın katılımcısı olan çocuklar, sınıf öğretmeni ve araştırmacı için haftalık günlük formu hazırlanmıştır. Robson (2015), az çaba sarf edilmesine karşın dikkate değer miktarda veriyi elde etmeyi mümkün kılması noktasında günlüklerin, araştırmacılar açısından çekici olduğunu belirtmiştir. Bu formlar, araştırma süresince her hafta katılımcı çocuklar, sınıf öğretmeni ve araştırmacı

tarafından düzenli olarak doldurulmuştur. Günlük formları Ek-11, Ek-12 ve Ek-13’de sunulmuştur.

3.4.8. Hikâye Değerlendirme Formu

Araştırma verilerinin edinilmesi sürecinde kullanılan bir diğer araç hikâye değerlendirme formudur. Bu form her ders sonrasında çocuklara verilmiş ve bu sayede ders sürecine, ders sürecinde yararlanılan hikâyelere ve gerçekleştirilen etkinliklere ilişkin olarak düzenli görüş ve değerlendirmelerin edinilmesi mümkün olmuştur. Hikâye değerlendirme formunun hazırlanması sürecinde, Türkçe eğitimi ve çocuk kitapları üzerine çalışmaları bulunan doktor unvanına sahip bağımsız bir araştırmacının desteğine başvurulmuştur. Araştırmacı tarafından bu form için hazırlanan altı adet soru bu uzman tarafından incelenmiştir. Ayrıca formun biçim ve dil özellikleri açısından incelenmesi gerçekleştirilmiştir. Bu süreç sonunda, formdan iki adet sorunun çıkartılması uygun görülmüş ve form şekil ve dil özellikleri açısından bazı düzenlemelere tabi tutularak son şekline kavuşturulmuştur.

3.5. Verilerin Toplanması

Araştırmanın veri toplama süreci, uygulama öncesi hazırlık ve verilerinin toplanması, uygulama süreci verilerinin toplanması ve uygulama sonrası verilerinin toplanması olmak üzere üç aşamada, toplam on dört haftalık bir zaman zarfında tamamlanmıştır. “Nitel araştırmalardaki veri toplama ve çözümleme süreçleri, gündelik davranış ve eylemlerin anlamlarını geniş açıdan inceleme mekanizmaları olarak tarif edilebileceğini” (Şekerci, 2015, s. 186) belirterek, nitel veri elde etme süreçlerinin uzun ve ayrıntılı işlemler içerdiğini işaret etmiştir. Patton (2014) ise araştırmalarda elde edilen nitel verilerin, okuyucuyu gözlemin gerçekleştirildiği yer ve zamana götürmesi sayesinde, araştırma ortamında olan durumları olduğu şekliyle anlayabilmemizi sağladığını belirtmiştir. Derince ve Özgen (2015), eylem araştırması süreçlerinde deney, anket, gözlem, görüşme, dokümanlar ve etnografi gibi yöntemlerle verilerin toplanabileceğini belirtmiş ayrıca bu amaç doğrultusunda daha kısa, basit ve daha az resmi veri toplama araçlarının hazırlanarak kullanılabileceğini ifade etmiştir. Araştırma verilerinin edinilmesinde, zihin haritasından, bağımsız kelime ilişkilendirme testinden, açık uçlu sorulardan oluşan anket formlarından, yarı yapılandırılmış görüşme formlarından, öğrenci ürünlerinden, yapılandırılmamış

gözlem kayıtlarından ve araştırmacı, öğretmen ve öğrenci günlük formlarından yararlanılmıştır. Belirtilen aşamalarda gerçekleştirilen veri toplama işlemlerine ilişkin açıklamalara, aşağıdaki bölümde ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

3.5.1. Eğitim Öncesi Hazırlık ve Verilerinin Toplama Süreci

Araştırma verilerinin elde edilmesi sürecinin ilk aşamasında, araştırmanın gerçekleştirileceği okul belirlenmiştir. Araştırma okulu, bazı ön görüşmeler ve değerlendirmeler neticesinde Kırıkkale ili Yahşihan ilçesine bağlı bir devlet okulu olarak belirlenmiştir. Bu noktadan sonra, araştırmanın gerçekleştirileceği sınıf ve sürecin birlikte yürütüleceği sınıf öğretmenin belirlenmesi aşamasına geçilmiştir. Okul müdürü ve müdür yardımcısı ile gerçekleştirilen görüşmeler sonrasında, dört farklı sınıf öğretmeni ile gerçekleştirilecek araştırma üzerine bir görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmeler sonrasında gerçekleştirilen bazı değerlendirmeler neticesinde, araştırmanın birlikte yürütüleceği sınıf öğretmeni belirlenmiştir. Bu görüşme sonrasında araştırma sürecinde yer almak istediği belirten sınıf öğretmeni ile yeni bir görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu görüşme çerçevesinde öğretmen, araştırma sürecine ilişkin ayrıntılı olarak bilgilendirilmiştir. Bu görüşmede sınıf öğretmeni, öğrencilerinin kendi haklarına ilişkin yeterli farkındalığa sahip olmadıklarını, şuna kadar bu konuda herhangi bir eğitim almadıklarını ve kendisinin de çocuk hakları konusunda ve bu konunun öğretimi noktasında herhangi bir eğitim almadığını ifade etmiştir. Okul idaresi ve sınıf öğretmenin araştırma sürecinde yer alma konusunda ki istekli tutumları sonrasında, araştırma için gerekli olan yasal araştırma izni, 1 Eylül 2017 tarihinde Yahşihan İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünden alınmış ve alınan izin belgesi Ek-1’de sunulmuştur. Bu çerçevede 2017-2018 eğitim-öğretim yılı güz dönemi süresince araştırmanın istenen okulda ve belirtilen kapsamda gerçekleştirilmesi müdürlükçe uygun görülmüştür. Yasal çalışma iznine ek olarak, araştırmaya katılımı kabul eden sınıf öğretmeni için araştırma hakkında bilgilendirme ve izin formu hazırlanmıştır. Öğrenci velileri de araştırmacı ve sınıf öğretmeni tarafından ilk olarak sözlü olarak bilgilendirilmiş, sonrasında velilerden veli izin formunu incelemeleri ve velisi oldukları çocukların araştırmaya katılımlarını uygun görmeleri durumunda, izin belgesini imzalamaları istenmiştir. Bütün veliler, çocuklarının araştırma sürecine katılımlarını uygun görmüş ve izin formunu imzalamışlardır. Öğretmen

ve velilere yönelik olarak hazırlanmış araştırma izin formları, Ek-3 ve Ek-4'te sunulmuştur.

Araştırma için gerekli izinler tamamlandıktan sonra, 4.09.2017 tarihinden itibaren öğretmen ile araştırma sürecine yönelik düzenli bilgilendirme ve değerlendirme toplantılarına başlanmıştır. Gerçekleştirilen görüşmeler neticesinde, 18.09.2017-29.09.2017 tarihleri arasında çocukların kendi haklarına ilişkin mevcut algı ve farkındalık durumlarının belirlenmesine yönelik çalışmaların gerçekleştirilmesi uygun görülmüştür. Bu doğrultuda zihin haritası, bağımsız kelime ilişkilendirme testi ve yazma tekniği, gözlem notları ve açık uçlu sorulardan oluşan öğrenci anket formu aracılığıyla çocukların kendi haklarına yönelik algı ve farkındalık durumlarının belirlenmesine yönelik çalışmalara geçilmiştir.

İlk olarak çocuklara, çocuk hakları uyarıcı kelimesi ile hazırlanmış olan kelime ilişkilendirme testi ve yazma tekniğine ilişkin test belirli süre içerisinde uygulanmıştır. Ayrıca çocuklara, çocuk hakları anahtar kelimesi ile hazırlanmış zihin haritası formu verilmiş ve çocuklardan bu zihin haritasını ilgili anahtar sözcük ekseninde oluşturmaları istenmiştir. Son olarak çocuklara, eğitim öncesi için hazırlanmış olan, gerekli uzman görüşleri doğrultusunda ve pilot uygulama sonrasındaki çalışmalar neticesinde son haline ulaşmış açık uçlu sorulardan oluşan anket formu sunulmuş ve formda yer alan sorulara eksiksiz cevaplar vermeleri istenmiştir. Ayrıca sınıf öğretmeni ile çocuk hakları konusuna, çocuk haklarının öğretilmesine, eğitim unsurları açısından çocuk haklarının durumuna ve gerçekleştirilen araştırmada tercih edilen öğretim yaklaşımına yönelik görüş ve değerlendirmelerinin belirlenmesi amacıyla araştırma öncesinde bir pilot çalışmada kullanılmış, uzman görüşleri alınmış ve gerekli düzenlemeler neticesinde nihai haline kavuşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formunun kullanıldığı yaklaşık seksen beş dakika süren yüz yüze bir görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu görüşme öncesinde, veri kaybının önlenmesine yönelik olarak ses kayıt cihazı hazır hale getirilerek kullanımına ilişkin öğretmenden izin alınmış ve görüşme kayıt altına alınmıştır. Merriam (2015), görüşme verilerinin kayıt altına alınmasında en elverişli yolun ses kayıt cihazı kullanmak olduğunu belirtmiştir. Eğitim öncesi mevcut durumun ortaya konmasına yönelik olarak gerçekleştirilen bu veri toplama işlemleri, iki hafta içerisinde tamamlanabilmektedir.

Bu doğrultuda belirlenen mevcut durum üzerine, araştırmacı ve sınıf öğretmeni tarafından değerlendirmeler gerçekleştirilmiştir. Bu değerlendirmeler sonucunda araştırmacı ve

öğretmen, çocukların kendi haklarına ilişkin yeterli farkındalık düzeyine ve algılara sahip olmadıkları noktasında mutabık kalmışlardır.

3.5.2. Eğitim Süreci Verilerinin Toplanması

Araştırma verilerinin edinilmesi sürecinin bir sonraki aşaması, çocukların kendi haklarına ilişkin mevcut farkındalık durumlarının ve algılarının geliştirilmesine yönelik olarak planlanmış uygulama süreci içerisinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma grubunda yer alan çocukların, kendi haklarına ilişkin mevcut algılarının belirlenmesinden sonra, çocuklara yönelik olarak çocuk hakları hikâye serisi ile 2017-2018 eğitim yılı güz dönemi içerisinde tamamlanacak bir eğitim süreci tasarlanmıştır. Araştırma verilerinin edinilmesinin bu aşamasında, yapılandırılmamış gözlem kayıtlarından, öğrenci ürünlerinden, hikâye değerlendirme formundan ve araştırmacı, öğretmen ve öğrenci günlük formlarından yararlanılmıştır.

İlk olarak bu aşamada, gözlem verilerinin edinilmesi amacıyla öğretmen ve çocuklardan kamera kaydı alınmasına ilişkin izin istenmiştir. Bu kayıtların sadece bu araştırma çerçevesinde kullanılacağı ve elde edilen kayıtların gizli tutulacağı ifade edilmiştir. Araştırmacı doğal ortam akışına müdahale etmemek amacıyla, asıl gözlem kayıtlarının alınması öncesinde sınıf içerisinde alıştırma çekimleri gerçekleştirmiş, her uygulama öncesinde sınıfta erken saatlerden itibaren bulunmuş ve kayıt işlemlerinin sınıf ortamında çocuklar açısından normalleşmesine gayret etmiştir. Araştırmacı bu noktada ayrıca, çocukların çekimlerden dolayı heyecan ve kaygı yaşamamaları gerektiği uyarısında bulunmuştur. Bu doğrultuda on hafta boyunca haftalık iki ders saati içerisinde yapılandırılmamış gözlem kayıtları elde edilmiştir ve kayıtlar her hafta yazılı hale getirilerek incelenmiştir. Araştırmacı gerçekleştirdiği gözlemler süresince, katılımcı gözlemci rolünü üstlenmiştir. Merriam (2015), katılımcı gözlemci rolünü üstlenen araştırmacının, gözlem faaliyeti gerçekleştirdiğinin grup tarafından bilindiğini ancak veri toplayıcı rolünün grubun katılımcısı olma rolünden önce geldiğini ifade etmiştir.

İkinci olarak, hikâyeler ile gerçekleştirilen ders süreçlerinde katılımcı çocukların derse, kullanılan hikâyelere ve öğrenilenlere ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amacıyla hikâye değerlendirme formu ve konuların çocuklar tarafından daha iyi anlaşılmasına yönelik olarak, çocuk hakları hikâyelerindeki kazanımlara paralel olarak hazırlanmış ve gerçekleştirilmiş etkinlikler sonucunda oluşan öğrenci ürünlerinden yararlanılmıştır. Bu

doğrultuda, öğretmen tarafından ilgili çocuk hakları hikâyesi her hafta ders içerisinde düzenli olarak işlenmiş ve sonrasında araştırmacının desteği ile hikâye değerlendirme formunda yer alan sorular katılımcı çocuklar tarafından cevaplandırılmıştır. Hikâyeler ile gerçekleştirilen dersin sonrasındaki ders saatinde ise, hikâyede yer alan ilgili çocuk hakkı konusuna paralel olarak hazırlanmış etkinlikler sınıf içinde gerçekleştirilmiştir. Her hafta, çocuklar tarafından etkinlikler sonunda oluşturulan öğrenci ürünleri düzenli ve sıralı olarak istiflenmiştir.

Üçüncü olarak, araştırmacının, öğretmenin ve çocukların araştırma sürecinin niteliği, bu süreçte karşılaşılan problemler, sürece ilişkin olumlu, olumsuz duygu ve değerlendirmeler ve öneriler noktasındaki görüş ve değerlendirmelerinin belirlenmesi amacıyla günlük formlarından yararlanılmıştır. Her hafta ders sonunda, ilgili ders sürecinde gerçekleştirilen etkinliklere ilişkin günlük formları araştırmacı, öğretmen ve çocuklar tarafından düzenli olarak doldurulmuş ve haftalık olarak incelenmiştir. (05.10.2017-14.12.2017)

3.5.3. Eğitim Sonrası Verilerinin Toplanması ve Değerlendirilmesi

Araştırma sürecinde, eğitim öncesinde ve eğitim süresince elde edilen verilere ek olarak eğitim süreci sonucunda çocukların haklarına ilişkin algı ve farkındalık gelişimlerinin belirlenebilmesi amacıyla çocuklara, belirli süre içerisinde “çocuk hakları” uyarıcı sözcüğü ekseninde hazırlanmış bağımsız kelime ilişkilendirme testi ve yazma tekniği uygulanmıştır. Ayrıca çocuklara, çocuk hakları anahtar kelimesi ile hazırlanmış zihin haritası verilmiş ve uygulama öncesinde olduğu gibi katılımcı çocuklardan bu zihin haritasını oluşturmaları istenmiştir. Son olarak çocuklara, araştırma sürecinde öğrenilenlerin tespit edilmesi, öğrenilenlerin gündelik yaşama olası etkilerine ilişkin görüşlerin belirlenmesi, uygulama sürecindeki olumlu ve olumsuz unsurların değerlendirilmesine ve bu sürecin daha nitelikli olması konusundaki tavsiyelerin belirlenmesi amacıyla uygulama sonrasına yönelik hazırlanmış açık uçlu sorulardan oluşan form sunulmuş ve formda yer alan sorulara eksiksiz cevaplar vermeleri istenmiştir.

İkinci olarak sınıf öğretmeniyle, gerçekleştirilen uygulama sürecine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi, bu süreç sonunda öğrenilenlerin işlevselliği ve gündelik yaşama olası etkilerine ilişkin görüşlerin tespit edilmesi, uygulama sürecinin mesleki anlamda katkı durumu ve bu sürecin daha nitelikli ve etkili olması noktasındaki önerilerin belirlenmesine yönelik görüş ve değerlendirmelerin belirlenmesi amacıyla, yarı yapılandırılmış görüşme

formunun kullanıldığı yaklaşık yetmiş dakika süren yüz yüze bir görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu görüşme öncesinde, veri kaybının önlenmesine yönelik olarak ses kayıt cihazı hazır hale getirilerek kullanımına ilişkin öğretmenden izin alınmış ve görüşme kayıt altına alınmıştır. Eğitim sonrasında, konuya ilişkin mevcut durumda bir değişim olup olmadığının belirlenmesi, araştırmada gerçekleştirilen ders süreçlerine, etkinliklere ve öğrenilenlere ilişkin düşüncelerin belirlenmesine, süreçte yaşanan sorun ve eksikliklere ve bu noktada geliştirilecek önerilerin tespit edilmesine yönelik olarak gerçekleştirilen bu son veri toplama işlemi yaklaşık iki haftalık bir zaman dilimi içerisinde tamamlanmıştır (18.12.2017-29.12.2017).

3.6. Verilerin Analizi

Eylem araştırması deseni tasarlana bu araştırmanın verileri, gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi öncesinde edinilen verilerin analizi, eğitim süresince edinilen verilerin analizi ve eğitim süreci sonunda edinilen verilerin analizi olmak üzere üç aşamada analiz edilmiştir. Merriam (2015) veri analiz sürecini, insanların ne söylediğini, araştırmacının sahada ne gördüğünü ve okuduğunu sentezlemeyi, indirgemeyi ve yorumlamayı içeren bir anlam verme süreci olarak tarif etmiştir. Bu araştırma verilerinin analizi de, veri elde edilmesi ve analizinin eş zamanlı olarak gerçekleştirilmesinin bir ifadesi olarak sürekli karşılaştırma tekniğine (Glaser ve Straus, 1967) dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Merriam (2015), bütün nitel veri analizlerinin öncelikli olarak tümevarımsal ve karşılaştırmalı olduğunu ifade etmiştir. Eylem sürecinin niteliğinin artırılması, bu süreçte yaşanan problemlerin belirlenmesi, bunlara ilişkin gerekli tedbirlerin alınabilmesi ve makro düzeyde gerçekleştirilecek veri analizi sürecinde veri fazlalığının dengelenebilmesi için veri azaltılmasının gerçekleştirilebilmesi amacıyla, süreçte edinilen araştırma verileri genel hatlarıyla haftalık olarak mikro düzeyde analiz edilmiştir. Eğitim sürecinin tamamlanması ile birlikte de elde edilen verilerin tamamı, bir bütünlük içerisinde makro düzeyde analiz edilmiştir. Durum tespitinin belirlenmesi ve sürecin tamamlanması sürecinde elde edilen diğer bütün verilerin analizi sürecinde kod ve kategorilere ulaşılması ve bunlar arasındaki ilişkiden yola çıkılarak araştırma sonuçlarının belirlenmesine çalışılmıştır. Merriam, (2015), nitel araştırmalarda veri toplama ve analiz işlemlerinin devam süreklilik gösteren süreçler olduğunu ve bu doğrultuda da her zaman görülebilecek birisinin, yürütülebilecek bir gözlemin ve tekrar edilebilecek bir dokümanın var olacağını

belirtmiştir. Gerçekleştirilen bütün bu nitel veri analizi süreçlerinde, içerik analizi tekniğinden yararlanılmıştır. Robson (2015) içerik analizinin, dünyevi kavramları tanımlayabilme ve açıklayabilme amacına hizmet eden, kodlanmış ortak akıl ve saf hale getirilmiş yollar olduğunu belirtmiştir. Berg (1998) ise içerik analizi sürecinin, görüşmelerin, saha notlarının, çeşitli tiplerdeki dikkat çekmeyen verilerin ya da sıklıkla analize uygun gözükmeyen bilgilerin, yoğunlaştırılması ve sistematik olarak karşılaştırılabilir hale getirilerek aktarılmasına kadarki bir süreç olduğunu ifade etmiştir. Bu doğrultuda araştırmada elde edilen nitel verilerin analizleri, çocuk haklarına ilişkin algı ve farkındalık durumlarının gelişimi boyutuna yönelik verilerin analizi ve gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi sürecine, bu süreçte yaşanan problemlere ve bunlara ilişkin genel görüş ve değerlendirmelere yönelik verilerin analizi olmak üzere iki ayrı başlık altında aşağıdaki bölümde sunulmuştur.

3.6.1. Çocuk Haklarına İlişkin Algı ve Farkındalık Durumlarının Gelişimi Boyutuna Yönelik Verilerin Analizi

Çocuk haklarına ilişkin algı ve farkındalık durumundaki gelişimlerin belirlenmesi amacıyla, çocuk hakları eğitimi öncesinde, eğitim sürecinde ve eğitim süreci sonunda mikro ve makro analizler gerçekleştirilmiştir. Eğitim öncesinde ve eğitim süreci sonunda katılımcı çocuklara uygulanan zihin haritası tekniğinden, kelime ilişkilendirme testinden ve anket formundan elde edilen veriler, her veri toplama aracı için ayrı içerik analizine tabi tutulmuştur. Ayrıca araştırma sürecinin birlikte yürütüldüğü öğretmen ile de eğitim öncesi ve eğitim sonrasında çocuk hakları ve çocuk hakları eğitimine yönelik algıların, düşüncelerin, farkındalık düzeyinin, gerçekleştirilen eğitim sürecine ilişkin görüşlerin, değerlendirmelerin ve önerilerin belirlenmesi amacıyla yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen görüşmeler, veri kaybının önlenmesi amacıyla kayıt altına alınmış ve sonrasında yazılı doküman haline getirilmiştir. Bu görüşmeler ilişkin yazılı kayıtlar içerik analizine tabi tutulmuştur. Bu noktada gerçekleştirilen analiz işlemlerinde oluşturulan kategoriler, uzman görüşüne sunulmuş ve bu noktada gerçekleştirilen analiz işleminin güvenilirliği sağlanmıştır.

Katılımcı çocukların, çocuk hakları eğitimi öncesinde ve sonrasında çocuk haklarına ilişkin zihinsel algılarının ve bilişsel yapılarının belirlenmesine yönelik olarak ise zihin haritası tekniğinden, kelime ilişkilendirme testinden ve yazma çizme tekniğinden araştırma verileri

elde edilmiş ve bu veriler bütünsel çerçevede içerik analizi tekniği ile analiz edilmiştir. Ayrıca, çocuk haklarına ve çocuk haklarının öğretimine yönelik olarak görüş ve farkındalıklarının belirlenmesine yönelik olarak çocuklardan edinilen veriler de içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiş ve bu doğrultuda kod ve kategorilere ulaşılmıştır. Merriam (2015) kodlamanın, araştırmaya uygun kesitlerin elde edilebilmesi amacıyla, verilerin çeşitli noktalarına sembolik kısaltmaların yapılması işleminden fazlası olmadığına dikkat çekmiştir. İlgili kategorilerde yer alan verileri (kodları) destekleme amacıyla da katılımcı çocukların doğrudan ifadelerinden kesitler belirlenmiş ve ilgili kategori altında detaylı olarak sunulmuştur. Kategoriler, çalışmanın amacı, araştırmacının yönelimi, bilgisi ve katılımcılar tarafından açık hale getirilmiş anlamlar aracılığıyla belirlenir (Merriam, 2013, s. 175). Analizi gerçekleştirilen bu veriler, çocukların kendi haklarına ilişkin algı ve farkındalık durumlarının geliştirilmesi gerektiği tespitine dayanak oluşturmuş ve bu doğrultuda gerçekleştirilmesine karar verilen hak eğitimi sürecinin ne şekilde olması gerektiğine ışık tutmuştur.

Gerçekleştirilen veri analizi işlemlerinin güvenilirliğini artırmaya yönelik olarak, kod ve kategori oluşturma işlemlerinin her biri araştırmacı tarafından belirli zaman aralıklarıyla yeniden gerçekleştirilmiş ve bu tedbire ilaveten izleme komitesi üyeleri ile birlikte doktor unvanına sahip bağımsız bir uzmanın desteklerine başvurulmuştur. Araştırma süresince gerçekleştirilen nitel veri analizi işlemlerinin güvenilirliğinin hesaplanmasında ise, Miles ve Huberman (1994) tarafından geliştirilen kodlayıcılar arası güvenilirlik formülünden yararlanılmıştır:

$$\text{Güvenirlik} = \text{Görüş birliği} / (\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı})$$

Bu noktada, araştırmacının farklı zamanlarda gerçekleştirdiği kod ve kategori oluşturma işlemlerinde güvenilirlik değerleri çocuk hakları eğitimi öncesinde çocukların kendi haklarına ilişkin mevcut zihinsel algılarının ve bilişsel yapılarının belirlenmesine yönelik gerçekleştirilen veri analizleri sonucunda güvenilirlik değeri %96, uzmanlar tarafından aynı verilere ilişkin olarak gerçekleştirilen kod ve kategori oluşturma işlemleri sonucunda ise güvenilirlik değeri %95 olarak hesaplanmıştır. Çocuk haklarına ve çocuk haklarının öğretimine yönelik görüş ve farkındalık durumlarının belirlenmesine yönelik gerçekleştirilen veri analizleri sonucunda araştırmacı tarafından gerçekleştirilen kod ve kategori oluşturma işlemi sonucunda güvenilirlik değeri %94, uzmanlar tarafından aynı

veriler ile gerçekleştirilen kod ve kategori oluşturma işlemleri sonucunda ise güvenilirlik değeri %92 olarak hesaplanmıştır.

Çocuk hakları eğitimi sonrasında, çocuk haklarına yönelik zihinsel algıların ve bilişsel yapıların nasıl bir gelişim gösterdiğinin belirlenmesine yönelik olarak araştırmacı tarafından gerçekleştirilen kod ve kategori oluşturma işlemleri sonucunda güvenilirlik değeri %97, uzmanlar tarafından aynı verilere ilişkin olarak gerçekleştirilen kod ve kategori oluşturma işlemleri sonucunda ise güvenilirlik değeri %96 olarak hesaplanmıştır. Çocuk hakları konusundaki algı ve farkındalık durumları ve bunların geliştirilmesi sürecine ilişkin genel görüş ve değerlendirmelere yönelik olarak araştırmacı tarafından gerçekleştirilen kod ve kategori oluşturma işlemleri sonucunda ise güvenilirlik değeri %98, uzmanlar tarafından aynı verilere ilişkin olarak gerçekleştirilen kod ve kategori oluşturma işlemleri sonucunda ise güvenilirlik değeri %95 olarak hesaplanmıştır. Görüş farklılığının olduğu noktalar, daha sonraki süreç içerisinde yeniden ele alınarak değerlendirme yoluna gidilmiştir. Bu noktada, araştırma süresince nitel verilerin analizi ve kodlama işlemlerine ilişkin güvenilirlik değerlerine bakıldığında, ulaşılan kod ve kategorilerin güvenilirliklerinin yeterli düzeyde olduğu (Miles ve Huberman, 1994) görülmektedir.

Gerçekleştirilen eğitim süresince yapılandırılmamış gözlem kayıtlarından ve yazılı dokümanlardan (günlük formları ve hikâye değerlendirme formu) edinilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Bu doğrultuda, her hafta kaydı gerçekleştirilen gözlemler bilgisayar ortamına aktarılmış, izlenmiş ve yazılı dokümanlar haline getirilmiştir. Yazılı hale getirilen dokümanlar, araştırmacı, öğretmen ve katılımcı çocuklar tarafından oluşturulan günlük formları ve hikâye değerlendirme formunda yer alan nitel veriler ile mikro ve makro boyutta analizler yapılmış ve gerçekleştirilen bu analiz işlemlerinin güvenilirliğinin sağlanmasında, yine yukarıda isimleri verilen uzmanların değerli destekleri alınmış ve bu doğrultuda, gerçekleştirilen gözlem kayıtları ve yazılı dokümanlar ile oluşturulan veri setleri ayrıntılı olarak karşılaştırmalı analize tabi tutulmuşlardır. Edinilen gözlem kayıtlarına ilişkin niceliksel veriler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1.

Eğitim Sürecinde Gerçekleştirilen Gözlem Süreleri

Hafta	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
	Hafta	Hafta	Hafta	Hafta	Hafta	Hafta	Hafta	Hafta	Hafta	Hafta
Süre	71dk.	69dk.	70dk.	71dk.	72dk.	68dk.	70dk.	69dk.	72dk.	71dk.

Bu doğrultuda gözlem kayıtlarından edinilen verilere, haftalık olarak araştırmacı, öğrenci ve öğretmen günlük formundan edinilen verilere ve her hafta çocuklar tarafından doldurulan hikâye değerlendirme formundan elde edilen nitel verilerin analizlerine ilişkin incelemeler komite üyeleri tarafından incelenmiştir. Analizi gerçekleştirilen nitel veriler, veri yoğunluğu nedeniyle haftalara bölünmüş ve her hafta için ayrı şekilde veri bütünlüğü içerisinde analiz edilmiştir. Bu anlamda doğrudan kategori oluşturma yerine veriler, bağlam içerisinde ayrıntılı olarak ele alınarak analiz edilmiş ve bu doğrultuda tartışılarak çıkarımlarda bulunma yoluna gidilmiştir. Haftalık olarak yazılı kaynaklardan elde edilen verilerin analiz sonuçları, katılımcı çocuklara, araştırmacıya ve öğretmene ait olan doğrudan alıntılarla kapsamlı bir biçimde desteklenmiştir. İlgili doğrudan alıntı kesitleri, araştırmacı, öğretmen ve katılımcı çocuklar için belirlenen kod isimleri kullanılarak, ilgili hafta içerisinde ve dokümanların ve gözlemlerin oluşturulduğu tarih bilgisi ile birlikte sunulmuştur (Örn: *Öğretmen günlüğü I. Hafta notları/05.10.2017*).

3.6.1.Çocuk Hakları Eğitimi Sürecine, Bu Süreçte Yaşanan Problemlere ve Bunlara İlişkin Genel Görüş ve Değerlendirmelere Yönelik Verilerin Analizi

Eylem araştırması sürecinde karşılaşılan problemlerin belirlenerek gerekli müdahalelerin zamanında gerçekleştirilebilmesi amacıyla, eğitim sürecinde ve sonrasında gözlem kayıtlarından, günlüklerden, anket formlarından ve görüşmelerden edinilen verilerin ilgili bölümleri bu amaç doğrultusunda da içerik analizine tabi tutulmuştur. Bu doğrultuda, her hafta edinilen gözlem kayıtları ve günlük formlarından edinilen verilerin analizleri ile süreçte karşılaşılan problemler tespit edilmiştir. Belirlenen problem durumları, her hafta öğretmen ile paylaşarak bir sonraki haftada gerçekleştirilecek sürece ilişkin gerekli önlemler alınmıştır.

Bu noktada gerçekleştirilen bu işlemlerle, çocukların kendi haklarına ilişkin algı ve farkındalık gelişimlerinin sağlanmasına yönelik gerçekleştirilen bu eğitim sürecinin etkililiğinin artırılması ve bu amaçla alınacak tedbirlerin belirlenebilmesi mümkün kılınmıştır. Eğitim süreci sonunda ise, analiz edilen bu verilerle birlikte anket formlarından ve görüşme kayıtlarından edinilen diğer araştırma verileri bir bütünlük içerisinde yeniden analiz edilerek, eğitim sürecinde karşılaşılan problem kaynakları, sürece ilişkin genel görüş ve değerlendirmeler ve öneriler çerçevesinde farklı problem alanları kategorileri ve eğitim sürecine yönelik genel görüş ve değerlendirme kategorileri oluşturulmuştur. Bu noktada gerçekleştirilen kodlama işlemlerine yönelik güvenirlik değerleri ise araştırmacı kodlamalarında %95 ve uzmanlar tarafından gerçekleştirilen kodlama işlemi sonucunda ise %94 olarak hesaplanmıştır.

3.7. Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmaların, nicel araştırmalardan ayrıştığı önemli noktalardan bir tanesi de, gerçekleştirilen araştırmada sağlanacak geçerlik ve güvenirlik standartlarının her iki araştırma yaklaşımı içinde farklı kriterler gerektiriyor olmasıdır. “Nitel araştırmaların yaklaşımı, tasarımı ve verileri farklı olduğu için geçerlik ve güvenirlik için farklı ölçütler kullanılır” (Büyüköztürk ve diğerleri, s.264.). Eylem araştırmasında geçerlik ve güvenirlik sağlama yöntemleri de nicel araştırmalarda gerçekleştirilen çalışmalar ve işlemlerden farklılık göstermektedir. Merrriam (2015), nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirliğinin sağlanma koşulunu, araştırma sürecinin etik hususlar çerçevesinde gerçekleştirilmesi olarak belirtmiştir. Lincoln ve Guba (1985) tarafından, nicel araştırmalarda geçerlik ve güvenirlik sağlama kriterleri olarak ifade edilen güvenirlik, iç ve dış geçerlik ve nesnellik konularının yerine, nitel araştırmalarda geçerliğin ve güvenirliğin sağlanması koşulları inandırıcılık, aktarılabilirlik, güvene layık olma ve onaylanabilirlik kavramları ile açıklanmıştır. Nicel araştırmalardaki iç geçerlik kriterine karşılık gelen inandırıcılığın, araştırma ortamında uzun süre geçirme, sıkı gözlemler yapma, uzman kişi görüşlerine başvurma, farklı yöntem, kaynak ve teorilerden yararlanma ve farklı araştırmacılardan destek alma, ortamdakilerin kontrolünü talep etme ve araştırmacının problem çözme becerilerindeki yetkinliğini ifade ettiği (Lincoln ve Guba, 1985) belirtilmiştir. Patton (2014) araştırmacıların, çoklu veri kaynaklarını, gözlemcileri, yöntem ve kuramları işe koşarak tekil yöntemlerden ve tek perspektiften doğacak yorumlardan kaynaklanabilecek

şüphe götürür durumların önüne geçebileceklerine dikkat çekmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2011), nicel araştırmalardaki dış geçerlik kriterine karşılık gelen, araştırmada ayrıntılı betimsel verilerin toplanması ve araştırma raporunun detaylı olarak yazılması gerekliliğini ifade eden transfer edilebilirliğin, nitel araştırmalarda dolaylı olarak deneyimler ve örnekler biçiminde gerçekleştirilebileceğini, Derince ve Özgen (2015) eylem araştırmalarında genellenebilirliği gerçekleştirmenin zor bir durum olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmanın güvenilmeye değer olması, araştırma süresince edinilen verilerin birbirleri ile bir bütün oluşturması ve tutarlılık sergilemesi ile ilgili olduğu, onaylanabilirliğin ise araştırma verilerinin tarafsız olarak edinilmiş objektif verilerin olması ile ilgili olduğu Lincoln ve Guba (1985) ifade edilmiştir. Patton (2014), çeşitli kaynaklardan edinilen nitel araştırma verilerinin, tamamen tutarlı bir resmi ortaya koyamayabileceklerine dikkat çekerek, böylesi durumlarda önemli olan şeyin, bu farklılığın niçin ortaya çıktığının araştırılması ve anlaşılması olduğunu belirtmiştir.

Bu araştırma sürecinde de, geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması amacıyla aşağıda belirtilen çalışmalar gerçekleştirilmiştir:

- Araştırma süresince herhangi bir veri kaybının yaşanmaması için uygulama sürecinin bütünü kamera ile kayıt altına alınmıştır.
- Araştırma verilerinin edinilmesi sürecinde zihin haritası, kelime ilişkilendirme testi ve yazma-çizme tekniği, açık uçlu sorulardan oluşan eğitim öncesi ve sonrası öğrenci anket formları, yapılandırılmamış gözlem kayıtları (kamera kayıtları), eğitim öncesi ve sonrası yarı yapılandırılmış öğretmen görüşme formları, öğrenci ürünleri ve araştırmacı, öğrenci ve öğretmen günlük formları kullanılmıştır. Bu doğrultuda araştırma verilerinin edinilmesinde, çeşitli veri kaynaklarından faydalanılmış ve bu veriler tutarlılık ve bütünlük gösterme ekseninde karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.
- Araştırma, araştırma süreci öncesi gözlemler, durum tespiti çalışmaları, eğitim süreci ve eğitim sonrası çalışma süreçlerini kapsayan bir sürede, bir eğitim-öğretim dönemi süresi sonunda tamamlanmıştır. Araştırmanın niteliği açısından bakıldığında, araştırmacının araştırma sahasında yeterli uzunlukta bir zaman geçirdiği söylenebilir. Creswell (2013), araştırmacıların, araştırma ortamında katılımcılar ile ne kadar çok deneyim oluşturlarsa araştırma gerçekliğinin ve geçerliliğinin o kadar güçlü olacağını belirtmiştir.

- Araştırma sürecine ilişkin elde edilen bütün veriler ve bu verilerin analiz sonuçları kapsamındaki bulgular, eğitim sürecinin tamamlanması sonrasında gerçekleştirilen geçerlik toplantısında komite üyelerinin ve alan uzmanlarının görüşlerine sunulmuştur. Bu sayede araştırmacının, kendisini ve eğitim sürecini eleştirel ve tarafsız bir yaklaşımla değerlendirmesi sağlanmış, araştırma verilerinin ve bu verilere ilişkin gerçekleştirilen yorumlamaların gerçek olanı yansıtip yansıtmadığının teyit edilmesi mümkün kılınmıştır.
- Araştırma süresince elde edilen veriler ve sürece ilişkin gerçekleştirilen değerlendirmeler her hafta sınıf öğretmeni ile paylaşılmış ve bu doğrultuda araştırmanın niteliğini yükseltecek eleştirel ve objektif bir paylaşım ortamı oluşturulmuştur.
- Araştırmacı, araştırma sürecinin bütün aşamalarında objektifliğini koruma gayreti göstermiş ve kendisinin de bir veri kaynağı olduğu gerçeğini hep göz önünde bulundurarak ön yargılı ve yanlı tavır ve düşüncelerden kendisi uzak tutmaya çalışmıştır.
- Araştırma verilerinin analiz edilmesi ve yorumlanması sürecinde araştırmacı objektifliği korunmuş ve bu süreçte uzmanlardan ve bağımsız araştırmacılardan destek alınmıştır.
- Araştırmanın transfer edilebilirliğini sağlamaya yönelik olarak araştırma raporunda, araştırma sürecinin bütün aşamalarının ayrıntılı olarak açıklanmasına özen gösterilmiş, araştırma ortamı ve araştırma sürecinin katılımcıları ayrıntılı bir biçimde betimlenmiştir. Creswell (2013), nitel araştırmacıların araştırma ortamına yönelik yapacakları ayrıntılı betimlemelerin, araştırma sonuçlarını daha gerçekçi ve geçerli kılacağını ifade etmiştir.
- Araştırma sonuçlarına ilişkin olarak, ulaşıma süreçlerinin ve sonuçlara ilişkin ortaya konan çıkarımların rahatlıkla anlaşılabilmesi için araştırma raporunda, ilgili kanıtlara ayrıntılı ve açık bir biçimde yer vermeye özen gösterilmiştir.
- Araştırmanın problem tespiti aşamasında, eğitim süreci boyunca ve eğitim tamamlandıktan sonra edinilen veriler düzenli olarak istiflenmiştir. Araştırma verileri, izleme komitesinde yer alan üyeler ile ve bağımsız araştırmacının katılımı ile düzenli olarak makro analize tabi tutularak incelenmiştir.

- Araştırma sürecinin tamamlanması ile birlikte elde edilen bütün veriler, mikro analize tabi tutulmuş ve bu süreçte gerçekleştirilen içerik analizi işlemlerinin güvenilirliğinin sağlanması amacıyla gerçekleştirilen analiz işlemleri sonucunda ulaşılan kategori başlıkları ve kodlar komite içerisinde yer alan iki uzman ve bir bağımsız araştırmacının görüşüne sunulmuştur. Araştırmacı ve uzmanlar arasında analiz işlemelerine ilişkin gerçekleştirilen güvenilirlik çalışmasında, Miles ve Huberman (1994) tarafından geliştirilen kodlayıcılar arası görüş birliği hesaplama formülünden yararlanılmıştır. Bu aşamada, araştırmacı tarafından oluşturulan kodlar ile uzman kişiler tarafından gerçekleştirilen kodlamalar karşılaştırılarak kodlara ilişkin görüş ayrılıkları ve görüş birlikleri tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan çocukların, çocuk haklarına yönelik algı ve farkındalık gelişimi boyutuna ilişkin süreç içerisinde gerçekleştirilen güvenilirlik çalışmalarında, veri setleri düzenli olarak insan hakları eğitimi ve sosyal bilgiler eğitimi üzerine çalışmalar yürüten ve nitel araştırma yaklaşımına ilişkin bilgi sahibi olan ve doktor unvanına sahip iki bağımsız araştırmacının desteklerine başvurulmuştur. İlgili boyutlarda haftalık olarak gerçekleştirilen güvenilirlik hesaplamalarında, kodlayıcılar arası görüş birliği güvenilirlik değerleri %92 ile %98 arasındaki değerlerde hesaplanmıştır. Görüş farklılığı yaşanan kod ve kategorilere ilişkin olarak araştırmacı ve uzmanlar arasında değerlendirmeler gerçekleştirilerek bu farklılıklar üzerine uzlaşma ve düzenleme yoluna gidilmiştir. Araştırmacı ve alan uzmanı tarafından gerçekleştirilen kodlamalar, görüş birliği ve ayrılığı ekseninde karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Sonuç olarak, araştırma süresince edinilen bütün verilerin analiz süreçlerine ilişkin güvenilirlik çalışmaları, araştırmacı dışında komite üyelerinin, uzmanların ve bağımsız araştırmacıların katılımı ile gerçekleştirilmiştir.

3.8. Etik Tedbirler

Araştırma sürecinde araştırmanın gerçekleştirildiği okula, süreçte yer alan öğretmenlere ve çocuklara yönelik etik çerçevede bazı tedbirler alınmıştır. Bu önlemler şu şekilde sıralanabilir:

- Araştırmanın gerçekleştirilebilmesi için okul idarecileri ve öğretmenler ile görüşmeler gerçekleştirilmiş ve bu doğrultuda gerekli yasal araştırma izinleri alınmıştır.
- Araştırma sürecinin birlikte yürütülmesi planlanan öğretmenin bu sürece katılımda istekli olduğunun beyanı alınmıştır.
- Araştırma sürecine ilişkin olarak okul idarecileri, öğretmen, katılımcı çocuklar ve veliler bilgilendirilmiştir. Velilerden ve çocuklardan araştırma sürecine ilişkin bilgilendirildiklerini ve bu süreçte yer almalarının onaylandığı onaylı izin formları edinilmiştir.
- Araştırmanın gerçekleştirildiği okulun, araştırma sürecinde yer alan öğretmenin ve çocukların isimlerine ve özel bilgilerine araştırma raporu içerisinde yer verilmemiştir. Bu nedenle araştırma raporu içerisinde yer alan bazı bölümlerde, öğretmen ve çocukları temsilen kod isimleri (*SÖ, Ç10, Ç5* vb.) kullanılmıştır.
- Araştırma süresince edinilen veriler ve ulaşılan bulgular, hiçbir şekilde başka amaçlarla kullanılmamış ve gerekli kişiler ve durumlar dışında (izleme komitesi toplantıları ve uzman görüşleri) araştırma sürecine ilişkin bilgi ve bulgular başka kişi ve kurumlarla paylaşılmamıştır.

3.9. Araştırmacı Tespitleri

Araştırmacı tarafından araştırma sürecinde edinilen deneyimlerin paylaşılması ile gerçekleştirilen eylem araştırması sürecinin geçerliğine ve güvenilirliğine katkı sağlanacağı düşünülmektedir. Bu doğrultuda araştırma sürecinde edinilen araştırmacı deneyimlerinden bazıları şu şekildedir:

- Araştırma sürecinde yararlanılan çocuk hakları hikâye serisinin, çocuklar tarafından son derece ilginç bulunduğu ve beğenildiği gözlenmiştir.
- Araştırmada eğitim öncesi ve eğitim sonrası verilerinin edinilmesinde, yazma bölümleri yoğunlukta olan araçların çocuklar tarafından daha isteksiz bir biçimde doldurulduğu gözlenmiştir. Bu noktada, benzer yaş grupları ile gerçekleştirilecek farklı araştırmalarda bu hususun göz önünde tutulmasının faydalı bir yaklaşım olacağı düşünülmektedir.
- Araştırma sürecine katılım ve sürecin gerektirdiği iş birlikçi yaklaşımları benimseme noktasında sınıf öğretmenin son derece olumlu tutumlar sergilediği

tespit edilmiştir. Bu durumun gözlenmesinde, araştırma içeriğine ve amacına ilişkin yeterli bilgilendirmelerin yapılmış olmasının önemli bir etken olduğu belirtilebilir.

- Araştırma süresinin, gerek resmî öğretim süreci ve içeriği, gerek öğretmen değerlendirmeleri gerekse de araştırmaya katılan çocukların motivasyon durumları açısından bakıldığında ne çok kısa nede çok uzun olduğu söylenebilir. Bu noktada eylem araştırması süresinin ve haftalık eğitim süresinin gerek konu gerekse de çocuklar açısından uygun olarak planlanmış olduğu düşünülmektedir.
- Öğretmen ve katılımcı çocuklardan istenen günlük formunun her hafta istenen şekilde doldurulması konusunda bazı sıkıntıların yaşandığı gözlenmiştir. Araştırma sürecinin ilerleyen haftalarında günlük oluşturmaya ilişkin isteksizliğin artmış olduğu söylenebilir.
- Araştırma sürecinde gerçekleştirilen etkinliklere katılımcı çocukların istekli olarak katılım gösterdikleri ve etkinlik süreçlerinden büyük keyif aldıkları gözlenmiştir.
- Gerçekleştirilen araştırma sürecine ilişkin olarak, okul idarecilerinin herhangi bir kaygı yaşamadan son derece olumlu ve işbirlikçi tutumlarla araştırmacıya destek olmak istedikleri görülmüştür.



BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu araştırma, BM Çocuk Hakları Bildirgesi doğrultusunda hazırlanmış olan hikâyelerin bir öğretim aracı olarak kullanıldığı çocuk hakları eğitimi sürecinin, çocukların kendi haklarına ilişkin algı ve farkındalık durumlarını ne şekilde geliştireceği ve bu eğitim sürecinde karşılaşılabilecek sorunların ve bu sorunların nasıl giderilebileceğinin belirlenmesine yönelik olarak gerçekleştirilmiş bir eylem araştırmasıdır. Belirtilen bu ana amaç ekseninde, kelime ilişkilendirme testinin, zihin haritası tekniğinin, açık uçlu sorulardan oluşan anket formlarının, hikâye değerlendirme formunun, günlük formlarının, yapılandırılmamış gözlem kayıtlarının, görüşmelerin ve uygulama sürecinde çocuklar tarafından oluşturulan ürünlerin kullanıldığı veri toplama süreçleri sonucunda elde edilen araştırma bulguları, gerçekleştirilen uygulama öncesi mevcut durum, uygulama süreci ve uygulama sonrası araştırma bulguları yaklaşımı çerçevesinde üç farklı aşamada bu bölümde ele alınarak incelenmiştir. Araştırma sürecinin katılımcıları olan çocuklardan edinilen araştırma verilerine ilişkin doğrudan ifade alıntılarında, etik çerçevede kişisel bilgilerin korunmasına özen gösterilmiş ve bu çocukları temsilen, “Ç1, Ç6, Ç14, Ç...” kod isimleri kullanılmıştır. Aynı amaç doğrultusunda araştırmanın birlikte yürütüldüğü sınıf öğretmeni için de “SÖ” kod ismi kullanılmıştır.

4.1. Çocuk Hakları ve Çocuk Hakları Eğitimi Konusundaki Mevcut Algı ve Görüşlere İlişkin Araştırma Bulguları

Çocuk hakları ve çocuk hakları eğitimi konularına ilişkin olarak uygulama öncesinde elde edilen araştırma bulgularına araştırma sürecinde yer alan çocuklar ve sınıf öğretmeni unsurları için bu başlık altında ayrı ayrı yer verilmiştir.

4.1.1.Çocuk Hakları ve Çocuk Hakları Eğitimi Konusunda Katılımcı Çocukların Eğitim Öncesindeki Mevcut Algılarına ve Düşüncelerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan çocukların, çocuk hakları konusundaki mevcut algı ve farkındalık durumlarının belirlenmesi amacıyla uygulama öncesinde farklı veri toplama araçları kullanılarak araştırma verileri edinilmiştir. Bu doğrultuda ilk olarak, araştırmaya katılan çocukların çocuk haklarına yönelik bilişsel yapılarının ve zihinsel algılarının belirlenmesi amacıyla katılımcı çocuklara kelime ilişkilendirme testi ve zihin haritası tekniği uygulanmıştır. Bu veri toplama araçlarından elde edilen veriler bütünlük içerisinde incelenmiş ve beş ana kategori altında kategorileştirilmiştir. İlgili kategorilere ilişkin bilgiler Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2.

Çocukların Eğitim Öncesinde Çocuk Hakları Konusundaki Mevcut Bilişsel Yapıları ve Zihinsel Algıları Doğrultusunda Oluşturulan Kategoriler

Kategori Başlıkları
Kategori 1.Temel Yaşam Gereksinimleri ve Gelişim Dönemi Özellikleri Bağlamında Çocuk Hakları
Kategori 2.Hukuki Güvenceler Bağlamında Çocuk Hakları
Kategori 3.Sorumluluk Bağlamında Çocuk Hakları
Kategori 4.Kişisel Yeterlilik Bağlamında Çocuk Hakları
Kategori 5.Sosyal Yaşam Faaliyetleri ve Entelektüel Gelişim Bağlamında Çocuk Hakları

Tablo 2 incelendiğinde, katılımcı çocuklara uygulanan kelime ilişkilendirme testi ve zihin haritası tekniğinden elde edilen araştırma bulgularının beş farklı başlık altında kategorileştirildiği görülmektedir. Bu noktada edinilen bulguların en çok, temel yaşam

gereksinimleri ve gelişim özellikleri, hukuki güvenceler ve sorumluluklar bağlamında oluşturulan kategori başlıkları altında yoğunlaştığı görülmektedir. Çocukların çocuk hakları konusundaki bilişsel yapılarının ve zihinsel algılarının belirlenmesine yönelik olarak edinilen araştırma bulgularından hareketle oluşturulan kategorilere, kod isimlerine ve bu kodların sıklık değerlerine ilişkin ayrıntılı bilgilere Tablo 3’de (s. 156 ve s. 157) yer verilmiştir.

Tablo 3.

Çocukların Eğitim Öncesinde Çocuk Hakları Konusundaki Mevcut Bilişsel Yapılarına ve Zihinsel Algılarına İlişkin Kategorilere ve Kodlara Ait Dağılım

Kategori Başlıkları	Kategori Altında Yer Alan Kodlar
Temel Yaşam Gereksinimleri ve Gelişim Dönemi Özellikleri Bağlamında Çocuk Hakları	Oyun oynama
	Yemek yeme
	Su içme
	Sevilme
	Anne
	Baba
	Yaşama
	Ev
	Emniyet
	Anne şefkati
	Barınma
	Sağlıklı olma
	Susuzluk
	Doktora gitme
	Şımarma
	İhtiyaç
	Dinlenilmek
	Çocuk
	Kıyafet
	Ayakkabı
	İyi davranılmak
	Akıllı olma
	Oda
	Gülme

Hukukî Güvenceler Bağlamında Çocuk Hakları	Üzülme
	Okula gitme
	Eğitim görme
	Öğretmen
	Hak
	Bağımsızlık
	Sınıf
	Öğrenci
	Aile yardımı
	Eğitim göremeyenler
	Demokrasi
	Engelli olanlar
	Ambulans
	İtfaiye
Sorumluluk Bağlamında Çocuk Hakları	Ders çalışma
	Ödev yapma
	Test çözme
	Erken kalkma
Kişisel Yeterlilik Bağlamında Çocuk Hakları	Karar verme
	Kendini savunma
	Öneri verme
	Hayalleri gerçekleştirme
	Okuma ve yazma
	Para biriktirme
	İş sahibi olma
	Sorumluluk alma
	İstekte bulunma
	Spor yapma
Sosyal Yaşam Faaliyetleri ve Entelektüel Gelişim Bağlamında Çocuk Hakları	Alışveriş yapma
	Televizyon izleme
	Tabletle oynama
	Gitar çalma
	Arkadaş edinme
	Hediye alma

Tablo 3 incelendiğinde, katılımcı çocuklardan çocuk hakları konusunda en çok temel yaşam gereksinimleri ve gelişim dönemi özellikleri bağlamında çocuk hakları kategorisinde yer alması gerektiği uygun görülmüş olan bulguların edinilmiş olduğu görülmektedir. Katılımcıların çocuk hakları konusunda en çok cevaplarının yer aldığı bir diğer kategori ise hukuki güvenceler bağlamında çocuk hakları kategorisidir. Katılımcıların sıklıkla ifade ettikleri cevapları içeren bir diğer kategorinin ise, sorumluluk bağlamında çocuk hakları kategorisi olduğu görülmektedir.

Kelime ilişkilendirme testinin son bölümüne eklenen yazma/çizme bölümüne ilişkin olarak da katılımcı çocuklardan araştırma verileri elde edilmiştir. Çocukların, çocuk hakları kavramına yönelik olarak kelime ilişkilendirme testi sonunda yer alan yazma (cümle oluşturma) bölümünde oluşturdukları cümle kalıpları Tablo 4’de sunulmuştur.

Tablo 4.

Eğitim Öncesinde Çocuk Haklarına İlişkin Olarak Yazma-Çizme Tekniği İle Çocuklardan Elde Edilen Cümle Kalıplarına Ait Bulgular

Katılımcı Çocuklar	Cümle Kalıpları
Ç15	Yeni arkadaşlar edinmek benim hakkım.
Ç8	Her çocuk eğitim alabilmelidir.
Ç12	Okula gitmek ve ders çalışmak bizim hakkımız.
Ç2	Oyun oynamak ve ödev yapmak benim haklarım arasında.
Ç7	Her çocuk oyun oynama ve eğlence hakkına sahiptir.
Ç10	Bütün çocuklar oyun oynama hakkına sahiptir.
Ç9	Okula gitmek ve erken kalkmak benim hakkım.
Ç11	Yemek yemek benim en önemli hakkım.
Ç3	Çocukların sevilme hakkı var.
Ç1	Çocukların hakkıdır eğitim görmek...
Ç4	Okuldaki öğretmenlerimiz bize haklarımızı öğretmeliler.
Ç13	Televizyon izleme ve tablet oynama hakkım var.
Ç14	Çocuklar istediklerini alma hakkına sahiptirler.
Ç6	Okula gitmek ve ödev yapmak bizim hakkımız.
Ç5	Çocuklar öneride bulunabilmeli ve dinlenilmeliler...

Katılımcı çocuklar tarafından oluşturulan cümle kalıplarının yer aldığı Tablo 4 incelendiğinde, belirtilen ifadelerin büyük çoğunluğunun çocukların kendi haklarını doğrudan belirttikleri cümle kalıplarını işaret ettiği belirlenmiştir. Bu doğrultuda, eğitim, oyun oynama ve okula gitme haklarının oluşturulan cümlelerde vurgulandığı tespit edilmiştir. Ayrıca çocuklar tarafından oluşturulan cümlelere bakıldığında, hakların ve sorumlulukların çocuklar tarafından büyük oranda aynı anlamlara sahip unsurlar olarak görüldüğü, bu çerçevede ders çalışmak, ödev yapmak ve erken kalkmak gibi unsurların çocuklar tarafından hak olarak algılandığı belirlenmiştir. Bu noktada, çocukların kendi haklarına yönelik farkındalıklarının son derece sınırlı olduğu ve bu konudaki algı gelişimlerinin desteklenmesi gerektiği belirlenmiştir.

Gerçekleştirilmesi planlanan çocuk hakları eğitimi öncesinde katılımcı çocuklara, çocuk haklarına ve çocuk haklarının öğretilmesine yönelik düşüncelerinin belirlenmesi amacıyla uygulanan bir diğer veri toplama aracı açık uçlu sorulardan oluşan anket formudur. Katılımcı çocukların anket formunda yer alan sorulara verdikleri cevaplardan edinilen araştırma bulguları yedi ayrı kategori başlığı altında gruplandırılmış ve ilgili kategori başlıkları aşağıda yer alan Tablo 5’ de sunulmuştur.

Tablo 5.

Eğitim Öncesinde Çocuklara Uygulanan Anket Forumundan Edinilen Bulgular Doğrultusunda Oluşturulan Kategoriler

Kategori Başlıkları
Kategori 1. Kavramsal Bağlamda Çocuk Hakları
Kategori 2. Çocuk Hakları Bağlamında Öz Değerlendirme
Kategori 3. Çocuk Hakları Bağlamında Akran Değerlendirmesi
Kategori 4. Çocuk Olarak Haklarım ve Gündelik Hayata Yansımaları
Kategori 5. Gerekliklik Algısı Ekseninde Çocuk Haklarının Öğretilmesi
Kategori 6. İsteklilik ve Yararlılık Bağlamında Çocuk Hakları Eğitimi
Kategori 7. Çocuk Hakları Perspektifinden Eğitim-Öğretim Faaliyetleri

Tablo 5 incelendiğinde, katılımcı çocukların açık uçlu sorulardan oluşan anket formuna verdikleri cevapların yedi ayrı kategori başlığı altında ele alındığı görülmektedir. Bu kategorilere ilişkin araştırma bulguları ayrı başlıklar şeklinde aşağıdaki bölümde, katılımcıların doğrudan ifadeleri ile desteklenerek ayrıntılı bir biçimde sunulmuştur.

4.1.1.1. Kavramsal Bağlamda Çocuk Hakları

Kavramsal bağlamda çocuk hakları kategorisine ilişkin araştırma bulguları incelendiğinde, oyun oynama, eğitim alma, ailelere öneri verebilme, düşüncelerinin alınması, özgür olma, okula gitme, istedikleri şeyleri yapabilme, spor yapma, sağlıklı olma, güvenlik, bayram kutlama, sevgi görme, karar verebilme, bilgi edinme ve giyinme gibi hakların katılımcılar tarafından vurgulandığı tespit edilmiştir. Ayrıca ödev yapma, ders çalışma ve test çözme gibi sorumluluk altında ele alınabilecek faaliyetlerinde katılımcı çocukların büyük çoğunluğu tarafından bir hak olarak ifade edildiği belirlenmiştir. İlgili kategori altında yer alan kodlar Tablo 6.'da ayrıntılı olarak sunulmuştur.

Tablo 6.

Kavramsal Bağlamda Çocuk Hakları Kategorisine İlişkin Bulgular

Kategori İsmi	Kodlar
Kavramsal Bağlamda Çocuk Hakları	Oyun oynama
	Eğitim alma ve okula gitme
	Ailelere öneri verebilme
	Düşüncelerinin alınması
	Özgür olma
	İstedikleri şeyleri yapabilme
	Spor yapma
	Sağlıklı olma
	Güvenlik
	Milli Bayramları kutlama
	Sevgi ve saygı görme
	Karar verebilme
	Bilgi edinme
	Giyinme ve kıyafet
	Ödev yapma
	Ders çalışma
	Test çözme

Bu noktada Tablo 6 incelendiğinde araştırmaya katılan çocukların, kendi haklarına ilişkin algı ve farkındalık durumlarının ciddi bir sınırlılık içerisinde yer aldığı net bir biçimde görülmektedir. İlgili kategori altında yer verilebilecek katılımcıların doğrudan ifadelerinden kesitler şu şekildedir:

Ç15; “Oyun oynamak, ders çalışmak ve büyüklerin bir şeyler düşünürken küçüklerinde fikirlerinin alınması çocuk hakkıdır.”

Ç2; “Oyun oynamak, okula gitmek ve derslerde etkinlikler yapmak çocukların hakları.”,

Ç5; “Bilgi edinmek, büyükler tarafından sevilme, güzel giysiler giyebilmek, gezmek ve spor yapmak bizim hakkımız.”

Ç12; “Okulda eğitim almak, oyun oynamak ve bir konuda bize de soru sorularak hareket edilmesi...”

Ç8; “Oyun oynamak, oyuncak almak, istediğimiz şeyleri yapabilmek ve öğretmenimizin bize oyun izni vermesi...”

Ç6; “Okula gidip okuma yazma öğrenmek, milli bayramlara katılmak ve istediğimiz gösterileri seçebilmek ve büyükler tarafından sevilme çocuk haklarıdır.”

Ç11; “Ödevlerimizi yapmak ve sonrasında arkadaşlarla oyun oynamak bizim hakkımız.”

Ç3; “Güvenlik, eğitim ve sağlık hakkı...”

Ç14; “Su içmek, koşmak ve terlemek... Bunlar çocukların haklarından.”

Ç4; “İstediklerimizi dile getirmek ve okula gitmek çocukların hakkıdır.”

Ç13; “Bizim gibi çocukların özgür olması ve hayallerini gerçekleştirmesi...”

Ç1; “Her çocuk okula gidebilmeli ve oyun oynayabilmeli... Çocukların hakları bunlar.”

Ç10; “Biz çocukların ders çalışma, oyunlar oynama ve istediğimiz kıyafetleri alma haklarımız var.”

Ç7; “Bütün çocukların fikirlerinin alınması gerekiyor. Bu bir çocuk hakkıdır.”

Ç9; “Çocuklar güzel bir eğitimi alma ve bilgi öğrenme hakkına sahipler.”

4.1.1.2. Çocuk Hakları Bağlamında Öz Değerlendirme

Çocuk hakları bağlamında öz değerlendirme kategorisi altında yer alan araştırma bulguları incelendiğinde katılımcı çocukların, kendi haklarına ilişkin yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ifade eden yanıtların ciddi bir çoğunluğa sahip olduğu belirlenmiştir. Bu durumun gerekçesi olarak ise çocukların şuana kadar herhangi bir çocuk hakları eğitimi almamış olmalarını, çocuk hakları konusunda evlerinde, okullarında ve sınıflarında yeterli olarak bilgilendirilmediklerini, herhangi medya unsuru veya yayın aracılığıyla bu konuyla karşılaşmamış olmalarını ve bu konuda gerçekleştirilen herhangi bir etkinlikte de yer almadıklarını ifade ettikleri belirlenmiştir. İlgili kategori altında yer alan kodlar Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7.

Çocuk Hakları Bağlamında Öz Değerlendirme Kategorisine İlişkin Bulgular

Kategori İsmi	Kodlar
Çocuk Hakları Bağlamında Öz Değerlendirme	Çocuk hakları eğitimi almamış olma
	Ev ortamında çocuk hakları konusunda bilgilendirilmemiş olma
	Okul ortamında çocuk hakları konusunda yeterince bilgilendirilmemiş olma
	Sınıf ortamında çocuk hakları konusunda yeterince bilgilendirilmemiş olma
	Herhangi medya unsuru veya yayın aracılığıyla çocuk hakları konusu ile karşılaşmamış olma
	Çocuk hakları konusunda gerçekleştirilen herhangi bir etkinlikte yer almamış olma

Bu çerçevede ilgili kategori altında yer verilebilecek katılımcıların doğrudan ifadelerinden kesitler şu şekildedir:

Ç2; “Bu konuda yeterli bilgiye sahip olduğumu düşünmüyorum. Çünkü evde hiç bu konudan konuşulmadı.”

Ç8; “Pek düşünmüyorum... Çünkü çocuk hakları konusunda bir eğitim almadım. Bütün haklarımızın neler olduğunu bilmiyorum yani...”

Ç14; “Bütün çocukların haklarının olduğunu biliyorum ama bunların hepsini pek bilmiyorum. Çünkü bunlar bize öğretilmedi.”

Ç6; “ Kendi haklarımı tam olarak bildiğimi düşünmüyorum. Bu konuda hiç etkinlik yapmadık çünkü.”

Ç3; “Bir çocuk olarak haklarımı bilmem gerektiğini biliyorum. Ama çok az hakkımı biliyorum. Örneğin eğitim ve sağlık hakkı...”

Ç15; “Bu konuda çok fazla bilgiye sahip değilim. Haklarımın neler olduğunu ve nasıl kullanacağımı bilmiyorum.”

Ç10; “Bildiğimi düşünmüyorum. Kendi kendime öğrenebileceğimi düşünmüyorum ayrıca haklarımı.”

Ç12; “Biz çocuklar haklarımızı bir şekilde öğrenmeliyiz. Büyüklere de haklarımızı anlatmalıyız ayrıca.”

Ç11; “Bütün çocuklar hangi haklara sahip olduklarını bilmesi gerekir. Ben kendi haklarımı çok az bildiğimi düşünüyorum. Bu konuda bir eğitim almadığım için ve ailem de benimle bu konuda konuşmadığı için yeterli olarak bilmiyorum haklarımı ve bu kötü bir durum.”

Ç4; “Haklarımı bildiğimi söyleyemem. Bu konuda bir kitap okumadım ve televizyonda da bu konu ile ilgili bir şey izlemedim çünkü. Okulda veya evde bu konuda kitap okumuş olsam ve film izlemiş olsam haklarımdan daha çoğunu bilebilirdim.”

4.1.1.3. Çocuk Hakları Bağlamında Akran Değerlendirmesi

Çocuk hakları bağlamında akran değerlendirme kategorisi altında yer alan araştırma bulguları incelendiğinde katılımcı çocukların büyük çoğunluğunun, arkadaşlarının da kendi haklarına yönelik yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ifade ettikleri tespit edilmiştir. Bu durumun gerekçesi olarak ise katılımcı çocukların büyük çoğunluğunun, arkadaşlarının birçoğunun aynı okulda olması dolayısıyla onların da herhangi bir çocuk hakkı eğitimi almamış olduklarını, onların bu konuyla ilgi olduklarını düşünmediklerini, arkadaşlarının ailelerinin bu konuda hassas davranmayacaklarını düşündüklerini ve arkadaşlarının bu konuda gerçekleştirilmiş farklı çalışmalara ve etkinliklere katılmadıklarını ifade ettikleri belirlenmiştir. İlgili kategori içerisinde yer alan kodlar Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8.

Çocuk Hakları Bağlamında Akran Değerlendirmesi Kategorisine İlişkin Bulgular

Kategori İsmi	Kodlar
Çocuk Hakları Bağlamında Akran Değerlendirmesi	Aynı okulda yer alan arkadaşların çocuk hakları eğitimi almamış olmaları
	Arkadaşların çocuk hakları konusuna ilgi duymadıkları düşüncesi
	Arkadaşlarının yer aldığı aile ortamlarında bu konuya önem verilmediği düşüncesi
	Arkadaşların çocuk hakları konusunda gerçekleştirilmiş etkinliklere katılmamış olmaları

Bu çerçevede ilgili kategori altında yer verilebilecek katılımcıların doğrudan ifadelerinden kesitler şu şekildedir:

Ç14; “Arkadaşlarımın da kendi haklarını yeterli düzeyde bildiklerini düşünmüyorum. Çünkü birçok arkadaşım ile aynı okuldayız. Onların bu konuda eğitim aldıklarını duymadım.”

Ç7; Onların haklarını bildiklerinden emin değilim. Çünkü bu konuyla ilgilendiklerini hiç görmedim.”

Ç10; “Arkadaşlarımın oyun oynamayı sevdiklerini biliyorum. Ama bunun hakları olduğunu bildiklerini düşünmüyorum.”

Ç3; “Arkadaşlarımın çocuk hakları konusunda bir etkinliğe katıldığını duymadım. Katılsalardı bana da haber verirdi. Bu yüzden onların da benim gibi haklarını çok bildiklerini düşünmüyorum.”

Ç12; “En yakın arkadaşımın ailesi bazen ona kötü davranıyor. Onların çocuk haklarını bildiklerini hiç sanmam... Yani arkadaşımda bilmiyordur bence haklarını...”

Ç3; “Arkadaşlarım kendi haklarını bilmiyorlar bence. Çünkü her zaman annelerinin sözünü tutuyorlar.”

Ç15; “Aynı okulda olan arkadaşlarımın haklarını bildiğini düşünmüyorum. Çünkü çocuk hakları konusunda bir eğitim almadık. Evde de öğrendiklerini düşünmüyorum.”

Ç11; “Arkadaşlarımın bu konuyu evde öğrenmeleri çok zor bence. Büyükler ilgilenmiyor çünkü bu konu ile. Arkadaşlarım haklarını yeterli bilmiyorlardır.”

4.1.1.4. Çocuk Olarak Haklarım ve Gündelik Hayata Yansımaları

Çocuk olarak haklarım ve gündelik hayata yansımaları kategorisi altında yer alan araştırma bulguları ele alındığında katılımcı çocuklar tarafından, okula gitme, beslenme, dışarda oyun oynama, televizyon izleme, konuşma, gezme, tatile gitme, gülme, kitap okuma ve sorumluluklar altında yer alabilecek eylemler olan ders çalışma, ödev yapma ve test çözme faaliyetlerinin sahip olunan haklar olarak algılandığı tespit edilmiştir. İlgili kategori içerisinde yer alan kodlar Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9.

Çocuk Olarak Haklarım ve Gündelik Hayata Yansımaları Kategorisine İlişkin Bulgular

Kategori İsmi	Kodlar
Sahip Olunduğu Düşünülen Haklar ve Gündelik Hayata Yansımaları	Okula gitme
	Beslenme
	Oyun oynama
	Konuşma
	Televizyon izleme
	Gezme
	Tatile gitme
	Kitap okuma
	Gülme
	Ders çalışma
	Ödev yapma
	Test çözme

Bu çerçevede ilgili kategori altında yer verilebilecek katılımcıların doğrudan ifadelerinden kesitler şu şekildedir:

Ç12; “...Ben oyun oynama hakkına ve yemek yeme hakkına sahip olduğumu düşünüyorum. Her gün ödevlerimi yaptıktan sonra dışarı çıkabiliyorum mesela...”

Ç10; “Okula gelmek benim hakkım. Her gün geliyoruz okula...”

Ç8; “...Televizyon izlemek ve ders çalışmak benim haklarım. Derslerimden sonra televizyon izliyorum akşamları...”

Ç2; “Yeni yerlere tatile gitmek ve gezmek benim en sevdiğim haklarım. Yazları bir hafta tatile gidiyoruz örneğin.”

Ç9; “Test çözmek ve kitap okumak benim haklarım. Her akşam kitap okuyorum ve test çözüyorum.”

Ç15; “Okula gitmek, oyun oynamak ve evde istediğim zaman konuşma haklarım var. Ne zaman istesem tabletimde oyun oynayabiliyorum ve hep okula geliyorum.”

Ç6; “Evde film izlemek ve gezmek... Hafta sonları gezmeye gideriz ve bazen de akşam film izlerim. Bunlar haklarım.”

Ç13; “Oyun oynama ve gülme hakkına sahip olduğumu düşünüyorum. Gündelik hayatımda dışarda oyun oynayarak bu hakkımı kullanıyorum mesela.”

Ç4; “...Ödevlerimi yapmak, test çözmek ve kitap okumak her gün yaptığım şeyler. Bunlar benim haklarım.”

Ç14; “Okulda ve evde istediğim kadar konuşabiliyorum. Ben konuşma hakkına sahibim.”

4.1.1.5. Gereklilik Algısı Ekseninde Çocuk Haklarının Öğretilmesi

Gereklilik algısı ekseninde çocuk haklarının öğretilmesi kategorisi altında yer alan araştırma bulguları incelendiğinde katılımcı çocukların büyük çoğunluğunun, okulda çocuk haklarının kendilerine öğretilmesi gerektiğini düşündüklerini belirttikleri belirlenmiştir. Bu duruma ilişkin gerekçelerin ise, bir çocuk olarak hakların öğrenilmesi gerektiği, ilerleyen zamanlarda haklarını kullanmalarının gerekeceği, bu konuya ilgi duydukları, bu konuda bilgili olunması ve bunun diğer insanlarla paylaşılacak isteneceği ve bu hakları öğrenmenin de ayrıca bir hak olduğu yanıtları ile ifade edildiği tespit edilmiştir. İlgili kategori içerisinde yer alan kodlar Tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 10.

Gereklilik Algısı Ekseninde Çocuk Haklarının Öğretilmesi Kategorisine İlişkin Bulgular

Kategori İsmi	Kodlar
Gereklilik Algısı Ekseninde Çocuk Haklarının Öğretilmesi	Çocuk olarak hakların öğrenilmesinin gerekliliği
	Farklı zamanlarda hakların kullanmasına ilişkin gereklilik
	Çocuk hakları konusuna ilgi duyulmasından doğan gereklilik
	Çocuk hakları konusunda bilgili olunmasının gerekliliği
	Çocuk hakları konusunun diğer insanlarla paylaşılma istenmesinden doğan gereklilik
	Çocuk haklarının öğrenilmesinin bir hak olmasından doğan gereklilik

Bu çerçevede ilgili kategori altında yer verilebilecek katılımcıların doğrudan ifadelerinden kesitler şu şekildedir:

Ç1; “Bize okulda kendi haklarımızın öğretilmesi gerektiğini elbette düşünüyorum. Çünkü biz bir çocuğuz ve insanlar kendi haklarını bilmeliler.”

Ç8; “Öğretilmeli. Çünkü haklarımızı okulda öğrenmek bizim hakkımız.”

Ç14; “Okulda haklarımızı öğretmeliler. Büyüdüğümüz zaman bize gerekecek çünkü.”

Ç6; “Çocuk haklarını seviyorum. Çünkü bizde bir çocuğuz. O yüzden okulda haklarımızın bize öğretilmesi gerekiyor.”

Ç15; “Her çocuk hakkını bilmeli bence. Okulda bize çocuk haklarının öğretilmesi gerekli.”

Ç2; “Haklarımızı bilirsek ancak büyüdüğümüzde daha başarılı bir şekilde haklarımızı kullanabiliriz. O yüzden okulumda haklarımın bana öğretilmesi gerektiğini düşünüyorum.”

Ç13; “Çocuk haklarını öğrenmeliyim. Çünkü başka kişilere de haklarımızı anlatmak istiyorum. O nedenle okulumda haklarımın bana öğretilmesi gerekiyor.”

Ç4; “Haklarımızı ancak okulda öğrenebiliriz. Çünkü herkes haklara saygılı olmalı. Bu yüzden okulda haklarımızın bize öğretilmesi gerektiğini düşünüyorum.”

Ç11; “Ben bütün arkadaşlarımdan bir çocuk olarak kendi haklarını öğrenmek isteyeceklerini düşünüyorum. Çünkü büyüklerimize haklarımızı hatırlatmamamız gerekiyor bazen. Bazen ben, benimde fikrimin alınması gerektiğini söyleyebiliyorum mesela babama... O yüzden okulda çocuk haklarının eğitimini bize vermeliler öğretmenlerimiz.”

Ç9; “Büyüdüğümüzde haklarımızı bilmez isek yaşayamayız ki... Çocukken öğrenebilmeliyiz bütün haklarımızı. Yani evet okulda bu konuyu öğrenmem gerekiyor.”

Ç5; “Ben küçük kardeşime hangi hakları olduğunu anlatmayı çok isterim. Bu yüzden çocukların haklarını iyi bilmem gerekiyor. Ancak okulda öğretirlerse öğretmenlerimiz haklarımızı öğrenebilirim.”

4.1.1.6. İsteklilik ve Yararlılık Bağlamında Çocuk Hakları Eğitimi

İsteklilik ve yararlılık bağlamında çocuk hakları eğitimi kategorisi altında yer alan araştırma bulguları incelendiğinde katılımcı çocukların tamamının, çocuk hakları eğitimi alma konusunda istekli olduklarını ifade ettikleri belirlenmiştir. Bu eğitimin kendilerine ne gibi yararlar sağlayacağına yönelik olarak ise, çocuk olarak hakların bilinmek zorunda olduğuna ve bu sayede diğer insanlara bu hakların ifade edilebileceğine, ilerleyen dönemlerde bu hakları kullanabilmek için öğrenmeleri gerektiğine, diğer insanların haklarına ancak bu şekilde saygılı olabileceklerine, başka kişilere karşı haklarını savunmalarının gerekebileceğine ve bu yüzden hakların bilinmesinin önemine ve daha bilgili ve sorumluluk sahibi bir kişi olmak istediklerine yönelik ifadelerde bulundukları belirlenmiştir. İlgili kategori içerisinde yer alan kodlar Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11.

İsteklilik ve Yararlılık Bağlamında Çocuk Hakları Eğitimi Kategorisine İlişkin Bulgular

Kategori İsmi	Kodlar
İsteklilik ve Fayda Bağlamında Çocuk Hakları Eğitimi	Çocuk haklarının yaygınlaştırılması noktasında çocuk hakları eğitiminin yararı
	Bu hakların kullanılması noktasında çocuk hakları eğitiminin yararı
	Başka kişilere karşı gerektiğinde hakların savunulabilmesi noktasında çocuk hakları eğitiminin yararı
	Daha bilgili bir kişi olma amacıyla çocuk hakları eğitimine isteklilik
	Sorumluluk sahibi bir kişi olma amacıyla çocuk hakları eğitimine isteklilik

Bu doğrultuda ilgili kategori altında yer verilebilecek katılımcıların doğrudan ifadelerinden kesitler şu şekildedir:

Ç12; “Çocuk hakları ile ilgili bir eğitime katılmak isterim. Eğer haklarımı öğrenirsem, arkadaşlarımdan da haklarına saygılı davranmış olabilirim. O yüzden eğitim almak isterim.”

Ç15; “Çocuk haklarını öğrenmek çok isterim. Yani bu konuda eğitim almak istiyorum. Nedeni ise, gerektiği zaman bu haklarımı kullanmak istiyorum çünkü. Ama önce öğrenmem gerekiyor. Ancak böyle kullanabilirim çocuk haklarımı.”

Ç2; “Ben bu eğitimin bana çok fayda vereceğini düşünüyorum. Çok daha bilgili olabileceğim. Kendi haklarımı daha iyi bilmiş olacağım. Almak istiyorum böyle bir eğitim.”

Ç6; “Kendi haklarımın eğitimini almak çok isterim. Çünkü ben bir çocuğum ve haklarımı öğrenmem gerekiyor. Çünkü sorumluluklarımı bilen birisi olacağım. Bütün çocuklarda haklarını bilmek isterler bence benim gibi...”

Ç10; “Çocuk hakları ile ilgili bir eğitim almak güzel bir şey olur benim için. Çünkü insanlar birbirlerinin haklarını bilmiyorlar. Ben büyüklerin bize saygılı davranması gerektiğini düşünüyorum. Yani haklarımı korumam gerekiyor. Bunun için haklarımı bilirim kendimi savunabilirim kolayca.”

Ç8; “Ben büyüdüğüm zaman haklarımı kullanmak istiyorum. Başka insanlardan da haklarına saygılı davranmam gerekiyor bunu biliyorum. Bu nedenle haklarımı öğrenirsem, haklarımı kullanabilirim büyüdüğüm zaman ve başkalarına da saygılı olabilirim.”

Ç13; “Günümüzde çok önemli bence çocuk hakları. Haklarımı öğrenirsem her yerde kullanabilirim ve daha bilgili olabilirim.”

Ç1; Kimse çocukların haklarına saygı duymak istemiyor. Bence çocuk olarak biz haklarımızı bilirsek, diğer insanlara da haklarımızı anlatabiliriz. Bu nedenle kendi haklarımla ilgili bir eğitim almak isterim.”

Ç3; “Haklarımı bilirim, daha çok şey bilmiş olurum. Hem haklarımı da savunabilirim böylece. Yani çocuk hakları eğitimi almalıyım.”

Ç14; “Birbirimizin haklarına saygılı olmalıyız. Bunun için herkes haklarını öğrenmeli. Ben öğrenmeyi istiyorum çünkü saygılı bir insan olmak istiyorum.”

4.1.1.7. Çocuk Hakları Perspektifinden Eğitim-Öğretim Faaliyetleri

Çocuk hakları perspektifinden eğitim-öğretim faaliyetleri kategorisi altında yer alan araştırma bulguları incelendiğinde katılımcı çocukların büyük çoğunluğunun, okulda ve sınıf içerisinde gerçekleştirilen faaliyetlerde çocuk haklarına dikkat edilmediğini, daha küçük bir kısmının ise bu faaliyetlerde çocuk haklarına fazla dikkat edilmediği biçiminde değerlendirilebilecek ifadeler sundukları görülmüştür. Bu durumun nedenlerine ilişkin olarak ise katılımcı ifadelerinde ders içerisindeki öğretmen davranışlarının, okulun fiziki ve sosyal hizmet imkânlarının, teneffüs ve ders sürelerinin, okul bünyesinde sunulan sosyal yardım/destek hizmetlerinin ve çocukların birbirleri ile olan ilişkilerinin vurgulanan unsurlar olduğu tespit edilmiştir. İlgili kategori içerisinde yer alan kodlar Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12.

Çocuk Hakları Perspektifinden Eğitim-Öğretim Faaliyetleri Kategorisine İlişkin Bulgular

Kategori İsmi	Kodlar
Çocuk Hakları Perspektifinden Eğitim-Öğretim Faaliyetleri	Ders süreçlerindeki öğretmen davranışları
	Okul fiziki ve sosyal hizmet imkânları
	Ders ve teneffüs süreleri
	Okul bünyesindeki sosyal yardım/destek imkânları
	Çocuklar arasındaki iletişim

Bu doğrultuda ilgili kategori altında yer verilebilecek katılımcıların doğrudan ifadelerinden kesitler şu şekildedir:

Ç10; “Ben okulumuzda çocuk haklarına dikkatli davranıldığını düşünmüyorum. Çünkü ders sürelerinin çok uzun olduğunu ve teneffüslerin çok çabuk bitirildiğini düşünüyorum.”

Ç2; “Haklarımıza çok önem verildiğini düşünmüyorum. Çünkü okulda bize yemek verilmiyor. Yani yemek yeme hakkımıza dikkat edilmiyor.”

Ç14; “Öğretmenimizin hepimizi çok sevdiğini düşünüyorum. Yani sınıfımızda çocuk haklarımıza dikkat ettiğini düşünüyorum öğretmenimin. Ama bazı arkadaşlarımız derste çok konuşuyorlar ve bizim hakkımıza dikkat etmiyorlar.”

Ç6; “Bazı arkadaşlarımız ve ben okuldan yardım alıyoruz. Bunu bizim geleceğimiz için yapıyorlar. Bence okulumuz çocuk hakları konusunda dikkatli davranıyor bize.”

Ç1; “Bazı öğretmenler biz oyun oynarken bize kızıyor ve oyunlarımızı bölüyorlar. Bu yüzden onların çocuk haklarımıza dikkat ettiklerini pek düşünmüyorum.”

Ç15; “Okulumuzda ders dinliyoruz ve öğretmenimiz bize çok şey anlatıyor. Ben bunun için çocuk haklarımıza dikkat edildiğini düşünüyorum. Öğretmenimiz ayrıca herkese söz hakkı vermeye çalışıyor.”

Ç12; “Okuldaki arkadaşlarımızın haklarımıza saygılı olduğunu düşünmüyorum. Teneffüslerde sınıfımıza izin almadan giriyorlar çünkü. Bu bizim hakkımıza saygısızlık oluyor.”

Ç7; “Sınıfımızda bilgisayar ve akıllı tahtamız var. Bunlar bizim eğitim hakkımız yani çocuk haklarına dikkat ediliyor okulumuzda.”

Ç8; “Ben eğitimin gerekli olduğunu düşünüyorum. Okullarda çocuklar haklarını kullanmış oluyorlar. Ben hakkımıza dikkat edildiğini düşünüyorum.”

Ç13; “Ben haklarımıza çok önem verildiğini düşünmüyorum. Çünkü şuana kadar haklarımla ilgili bir etkinlik yapılmadı. O nedenle haklarımıza önem verilmeli ve bize bütün haklarımız öğretilmeli.”

Ç3; “Öğretmenimizin bizi çok sevdiğini düşünüyorum. O yüzden hepimize eşit davranıyor. Haklarımıza önem veriyor bence. Ama çocuk hakları konusunda bir etkinlik yapmadık sınıfta henüz.”

Ç5; Okul bahçemizde rahatça top oynayabiliyoruz ve bahçe çok büyük. Oyun hakkımıza önem veriliyor okulda. Ama teneffüs sürelerimiz çok kısa, dersler çok uzun.”

Ç11; “Sınıfımızda bütün arkadaşlarımız birbirini seviyor. Fakat akıllı tahtayı kullanırken bazıları diğerlerini düşünmeden davranıyor. Haklarımıza saygılı olmayabiliyorlar bazen arkadaşlarım.”

Ç4; “Öğretmenimiz bizimle ilgileniyor. Hepimize aynı davranıyor. Ben öğretmenimizin haklarımıza dikkatli olduğunu düşünüyorum.”

4.1.2. Çocuk Hakları ve Çocuk Hakları Eğitimi Konusunda Sınıf Öğretmeninin Eğitim Öncesindeki Mevcut Algılarına ve Düşüncelerine İlişkin Araştırma Bulguları

Araştırmada gerçekleştirilecek çocuk hakları eğitimi öncesinde araştırmanın birlikte yürütüleceği sınıf öğretmenin çocuk hakları ve çocuk hakları eğitimi konularına ilişkin algı ve görüşlerinin belirlenmesi amacıyla, öğretmen ile yaklaşık yetmiş beş dakika süren bir yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmede yarı yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılmıştır. Sınıf öğretmeni ile gerçekleştirilen uygulama öncesi görüşmeden elde edilen araştırma bulguları sekiz ayrı kategori başlığı altında kategorileştirilmiştir. Aşağıda yer alan Tablo 13’de ilgili kategori başlıkları sunulmuştur.

Tablo 13.

Eğitim Öncesinde Öğretmen İle Gerçekleştirilen Görüşmeden Edinilen Bulgular Doğrultusunda Oluşturulan Kategoriler

Kategori Başlıkları
Kategori 1. Kavramsal ve Yasal Çerçeve Çocuk Hakları
Kategori 2. Çocuk Hakları Açısından Öğrenci Yeterlikleri
Kategori 3. Eğitim-Öğretim Unsurlarının Çocuk Haklarının Öğretimi Sürecindeki Rolü
Kategori 4. Kavramsal ve Yöntemsel Yaklaşımlar Bağlamında Çocuk Hakları Eğitimi
Kategori 5. Çocuk Hakları Eğitimi Açısından Öz Yeterlik Değerlendirmesi
Kategori 6. Çocuk Hakları Açısından Sınıf İçi Ders Faaliyetleri
Kategori 7. Çocuk Hakları Bağlamında Okul Kültürü ve Sınıf İklimi
Kategori 8. Öğretim Programlarında ve Ders Kitaplarında Çocuk Hakları

Tablo 13 incelendiğinde, sınıf öğretmeni ile gerçekleştirilen yüz yüze görüşmelerden elde edilen verilerin sekiz ayrı kategori başlığı altında ele alındığı görülmektedir. Bu kategorilere ilişkin araştırma bulguları ayrı başlıklar şeklinde aşağıdaki bölümde, sınıf öğretmenin doğrudan ifadeleri ile desteklenerek ayrıntılı bir biçimde sunulmuştur.

4.1.2.1. Kavramsal ve Yasal Çerçeve de Çocuk Hakları

Kavramsal ve yasal çerçevede çocuk hakları kategorisi altında yer alan araştırma bulguları incelendiğinde sınıf öğretmeni tarafından, çocuk hakları kavramının çocukların toplumsal yaşam içerisinde sahip oldukları, çocukların gelişimi amacına yönelik olarak ortaya çıkarılmış olan evrensel haklar olduğunun ifade edildiği görülmüştür. Bu noktada sınıf öğretmeni tarafından çocukların temel olarak yaşama, beslenme, eğitim alma, istismardan korunma, annesini ve babasını tanıma, bir ailede büyüme ve oyun oynama haklarına sahip oldukları belirtilmiştir. Çocukların belirtilen bu haklara sahip olması gerektiğini ifade eden sınıf öğretmeni bunun en büyük gerekçesine, çocukların insan yaşamının geleceğini ifade ediyor olması olarak açıklık getirmiştir. Bu noktada sınıf öğretmenin, çocukların sahip olması gereken negatif statü kapsamında ele alınabilecek bazı temel hakları ifade etmekle birlikte çocukların siyasi, katılım, gelişim ve sosyal yaşam hakları çerçevesinde ele alınabilecek haklara değinmediği belirlenmiştir. Buradan hareketle, öğretmenin çocuk hakları konusundaki algılarının ve farkındalık durumlarının geliştirilmesi gereken bir çerçeveyi işaret ettiği anlaşılmaktadır. Bu kategori altında yer verilebilecek sınıf öğretmenin doğrudan ifadelerinden kesitler şu şekildedir:

SÖ; “...Bana göre çocuk hakları kavramı, çocukların yaşadıkları toplum içerisinde sahip oldukları, onların gelişmesi amacı ile belirlenmiş ve dünyadaki bütün çocuklar için hemen hemen aynı olduğunu söyleyebileceğimiz hakları ifade ediyor. Çocukların yaşama hakkına, eğitim alma hakkına, beslenme hakkına, istismardan korunma hakkına, annesini ve babasını tanıma hakkına, bir ailede büyüme hakkına ve oyun oynama hakkına sahip olduğunu düşünüyorum. Bütün çocuklar bu haklara sahip olabilmeli. Her çocuk her şeyden önce yaşama ve beslenme hakkına sahiptir. Birçok çocuk dünyada açlıktan ölüyor bunu biliyoruz... Bu çocukların yaşamaya hakları var değil mi... Bu sadece durumları iyi ailede olan çocuklar için bir hak değil çünkü... Bundan sonraki en önemli hak ise bana göre eğitim alabilme hakkı. Dünyada birçok yerde çocuklar iyi bir eğitim alamıyorlar ya da okula gönderilmiyorlar maalesef... Bu hakka sahip olmaları çok önemli bence... Eğitim her şeyin çözümü bana göre... Çünkü bugün çocuk dediğiniz insanlar, büyüyecekler ve gelecekte bizlerin yerine geçecekler. Önemli kararlar alacaklar ve farklı meslek alanlarında çalışacaklar. Bu çocuklara eğer hakları tanınmazsa dünya iyi bir geleceğe ulaşamaz diye düşünüyorum...”

4.1.2.2. Çocuk Hakları Açısından Öğrenci Yeterlikleri

Çocuk hakları açısından öğrenci yeterlikleri kategorisi altında yer alan araştırma bulguları incelendiğinde sınıf öğretmenin, öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin yeterli farkındalığa ve bilgi düzeyine sahip olmadıklarını ifade ettiği görülmüştür. Sınıf öğretmeni ayrıca, öğrencilerinin temel çocuk haklarına ilişkin bazı bilgilere sahip olabileceklerini belirtmiştir. Bu durumun nedenlerine ilişkin olarak ise sınıf öğretmenin, öğrencilerinin doğrudan bir çocuk hakları eğitimi almamış olmalarını, kendisinin bu konuda yeterli

donanımına sahip olmamasını, ders kitaplarında çocuk haklarına yeterince yer verilmemiş olmasını ve ailelerin bu konuda çocuklarını bilinçlendirme ve destekleme yönünde yeterli bilgi ve farkındalığa sahip olmadıklarına ilişkin görüşünü ifade ettiği belirlenmiştir. Bu kategori altında yer verilebilecek sınıf öğretmeninin doğrudan ifadelerinden kesitler şu şekildedir:

SÖ; “...Öğrencilerimin açıkçası kendi haklarını çok bildiklerini düşünüyorum. Çünkü bu konuda doğrudan bir eğitim almadılar şuna kadar. Bir proje çalışmasına veya farklı bir araştırmaya da katılmadılar. Derslerimizde ben zaman müsaitse ve yeri geldikçe bahsetmeye çalıştım her zaman fakat kendimin de bu konuda çok bilgili olduğumu söyleyemem açıkçası... Ders içeriklerimizde de çocuk haklarına yeterli düzeyde yer verildiğini söyleyemem. Ders kitapları da bu konuda zengin değil yani bana göre... Velilerimin de bu durumda etkili olduğunu düşünüyorum aslında. Çünkü çocuk hakları konusunda öğrencilerimi destekleyebileceklerini çok mümkün görmüyorum açıkçası. Hatta bazı velilerin çocuklara karşı çocuk haklarının gereklerine hiç uymayacak davranışlar sergilediklerini de biliyorum zaman zaman bunu görüyorum da... Doğal olarak çocuklar kendi haklarını tam olarak bilemezler bu durumda...”.

4.1.2.3. Çocuk Haklarının Öğretimi ve Eğitim-Öğretim Unsurlarının Çocuk Haklarının Öğretilmesi Sürecindeki Rolü

Eğitim-öğretim unsurlarının çocuk haklarının öğretilmesi sürecindeki rolü kategorisi altında yer alan araştırma bulguları incelendiğinde sınıf öğretmeninin, çocuk haklarının ve bu hakların çocuklara öğretilmesinin önemine vurgu yapan ifadelerde bulunduğu tespit edilmiştir. Öğretmenin, her bireyin haklarını bilmesi gerektiği ve bu hakları erken yaşlardan itibaren öğrenmesinin önemli olduğunu belirttiği görülmüştür. Huzurlu bir toplumsal yaşamın sağlanabilmesi için herkesin birbirinin haklarına saygı duymasının gerekliliğini ifade eden sınıf öğretmeni, bu amaçla hakların herkese esas olarak erken yaşlarda aileler ve okullar aracılığıyla öğretilmesinin gerekli olduğunu belirtmiştir. Eğitim-öğretim unsurlarının ise, çocuklara haklarının öğretiminde önemli unsurlar olduğunu belirttiği görülen sınıf öğretmeninin bu konuda okulların, öğretmenlerin ve ders içi faaliyetlerin önemini işaret eden ifadelerde bulunduğu görülmüştür. Bunun nedenleri bağlamında ise velilerin bu konuda yeterli algılara ve farkındalığa sahip olmadıkları düşüncesinin ve medyanın bu konuda zengin bir içerik sunmuyor olmasının vurgulandığı belirlenmiştir. Bu kategori altında yer verilebilecek sınıf öğretmeninin doğrudan ifadelerinden kesitler şu şekildedir:

SÖ; “...Çocuk haklarının önemli bir konu olduğunu düşünüyorum. Çünkü çocuklar bizim geleceğimiz ve onların haklarını hepimiz gözetmeliyiz. Şuan birçok sorunun temelinde kimsenin kendi haklarını tam olarak bilmemesi ve başka insanların haklarına saygı duymaması var bence... Bu toplumumuzda büyük bir sorun... O yüzden küçüklükten itibaren çocukların haklarını öğrenmeleri bu yüzden çok önemli bana göre. Bu konuda en önemli yerde aile ve okul... Fakat ben her ailenin çocuk hakları

konusunda bilinçli olarak davranabileceklerini düşünmüyorum. Yani bu hakların öğretiminde okullara ve öğretmenler olarak bize çok büyük görev düşüyor bu durumda... Okullarda u konuda eğitimlerin düzenlenmesi, seminerlerin yapılması yararlı olacaktır bence... Bizlerinde bu nedenle bu konuda bilgili olmamız, kendimizi geliştirmemiz gerekiyor ki bu hakları etkili bir biçimde öğretebileyim öğrencilerimize... Burada da ders içerisinde ki etkinliklerin önemli olduğunu söyleyebilirim. Yani çocuk haklarının sadece ders kitabı ile işlenebilecek bir konu olmadığını belirtmek istiyorum...”.

4.1.2.4. Kavramsal ve Yöntemsel Yaklaşımlar Bağlamında Çocuk Hakları Eğitimi

Kavramsal ve yöntemsel yaklaşımlar bağlamında çocuk hakları eğitimi kategorisi altında yer alan araştırma bulguları incelendiğinde sınıf öğretmenin çocuk hakları eğitimi kavramına, çocuklara kendi haklarının en etkili şekilde ve onların ilgisini çekecek biçimde erken yaşlarda onlara öğretilmesi olduğu şeklinde ifadelerle açıklama getirdiği belirlenmiştir. Çocuk hakları eğitiminin amacına ilişkin olarak ise, bütün çocukların kendi haklarına ilişkin bilgi düzeylerinin artırılması olduğunu belirten açıklamalarda bulunmuştur. Bu eğitim sürecinde tercih edilebilecek yaklaşımları ve yararlanılabilecek tekniklere ilişkin olarak ise öğretmenin; bu eğitimin çocukların okul seviyelerine uygun olan ve onların ilgilerini çekebilecek yaklaşımlarla ve tekniklere gerçekleştirilmesi gerektiğine yönelik tespitlerde bulunduğu görülmüştür. Bu konuda öğretmen tarafından oyunlar ile çocuk hakları eğitiminin yapılabileceği belirtilmiştir. Edebî ürünlerin çocuk hakları eğitiminde kullanılabilirliğine ilişkin olarak ise sınıf öğretmenin son derece olumlu ve bu yaklaşımı destekler görüşleri ifade ettiği tespit edilmiştir. Bu doğrultuda öğretmen tarafından, bu yaklaşımın hem çocuklara hitap edecek olması hem de öğrenilenlerin kalıcılığını sağlayacak olması sebebiyle yararlı bir yaklaşım olacağı belirtilmiştir. Bu kategori altında yer verilebilecek sınıf öğretmenin doğrudan ifadelerinden kesitler şu şekildedir:

SÖ; *“Çocuk hakları eğitimi ben, çocuklara yaşlarına uygun bir biçimde, farklı teknikler kullanarak onlara kendi haklarının öğretildiği bir eğitim olarak açıklayabilirim. Bu eğitimin asıl amacının ise çocuklara haklarının öğretilmesi yani bu konudaki bilgilerinin artırılması olduğunu düşünüyorum. Bence amaç bu olmalı... Bu eğitimde tabi ki çocukların yaşlarına ve gelişim özelliklerine dikkat edilmeli... Çünkü çocuklar derslerden çok çabuk sıkılıyorlar ve onlara bazen bireyler anlatmak gerçekten zor olabiliyor. Mesela hemen oyun oynamak isteyebiliyorlar veya saate bakmaya başlıyorlar... Onların ilgilerini çekecek bir şeylerle böyle eğitimlerin yapılması gerekiyor bence... Ben bazen derslerimde oyun oynatarak ders anlatıyorum örneğin ve çocuklar bundan büyük keyif alıyorlar. Ayrıca o dersler hem çok çabuk geçiyor hem de öğrendiklerini kolay hatırlıyorlar. O yüzden çocuk hakları eğitiminde oyun bir yöntem olabilir örneğin. Kesinlikle edebî ürünlerin de kullanılması gerektiğine inanıyorum... Çocuklar zaten hikâyeleri çok seviyorlar. Biz maalesef konuları yetiştirme mecburiyetinden dolayı farklı böyle hikâyeler ile ders işleyemiyoruz çok fazla... Ders kitabını ve kaynak kitabımızı ancak yetiştirebiliyoruz çünkü... Ama okuma metinleri ile bazı konuları işlerken, çocukların öyküler ile şiirlerle ders işlemekten keyif aldıklarını gözlemliyorum. Böyle öğrendiklerini de kolay kolay unutmuyorlar zaten. Bence çocuk hakları eğitiminde bu şekilde kitaplardan*

yararlanılabilir diye düşünüyorum... Ben açıkçası hikâyelerle ders işleyerek birçok şeyin daha kolay anlatılabileceğini ve öğretilbileceğini düşünüyorum. Çünkü konular çocuklara göre daha anlaşılır oluyor o zaman ve onları derse çekiyor bu kitaplar...''.

4.1.2.5. Çocuk Hakları Eğitimi Açısından Öz Yeterlik Değerlendirmesi

Çocuk hakları eğitimi açısından öz yeterlik değerlendirmesi kategorisi altında yer alan araştırma bulguları incelendiğinde sınıf öğretmeninin, kendisinin çocuk hakları eğitimi verebilecek yetkinlikte olmadığı yönünde değerlendirmeler ortaya koyduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu değerlendirmelerin gerekçelerine ilişkin olarak ise, çocuk hakları konusunda lisans eğitimi sürecinde ve sonrasında bir hizmet içi eğitim almamış olmasını, bu konuda doğrudan bir yetkinliği gerektirecek dersin bulunmamasını, çocuk hakları konusunda gerçekleştirilmiş bir proje ve araştırma içerisinde hiç daha önce bulunmamış olmasını ve ders süreçlerinin farklı konulara müsaade etmeyecek yoğunlukta yürütülüyor olması dolayısıyla bu konuda bir kişisel gelişim gayretinde bulunmadığını ifade ettiği belirlenmiştir. Bu kategori altında yer verilebilecek sınıf öğretmeninin doğrudan ifadelerinden kesitler şu şekildedir:

SÖ; *“...Bu konuda eğitim verebilecek kadar kendimi bilgili ve yetkin görmüyorum. Ayrıca çocukların yaşama ve eğitim alma gibi temel haklarının dışında bu konunun daha geniş bir içeriğinin olabileceğini düşünüyorum. Bu yüzden şuan açıkçası böyle bir eğitim veremeyeceğimi söyleyebilirim. Çünkü şuna kadar çocuk hakları üzerine bir hizmet içi eğitim almadım. Üniversite eğitimimde de böyle bir ders aldığımı hatırlamıyorum açıkçası... Birde bu konuda daha önce bir okul projesinde falan yer almadım veya bu konuda başka bir araştırma sürecinde yer almadım. Bu yüzden bu konuda yeterli bilgim yok diyebilirim. Derslerimiz içerisinde de çocuk hakları konusuna geniş bir biçimde yer vermem mümkün olmadı şuna kadar. Çünkü ana konularımızı yetiştirme çabasında oluyorum çoğu zaman böyle olunca da bu konuda açıkçası kendime adımı bazı çalışmalar yaptığım söylenemez...''.*

4.1.2.6. Çocuk Hakları Açısından Sınıf İçi Ders Faaliyetleri

Çocuk hakları açısından sınıf içi ders faaliyetleri kategorisi altında yer alan araştırma bulguları incelendiğinde sınıf öğretmeninin, ders süreçlerinde çocuk hakları konusunda öğretici faaliyetleri gerçekleştirme durumunun çok sınırlı olduğunu ifade ettiği bulgusuna ulaşılmıştır. Bu durumun gerekçeleri bağlamında ise, kendisinin çocuk hakları ve bu hakların eğitimi konusunda yetkin olmamasını, çocuk hakları konusunun programlarda ve ders kitaplarında çok sınırlı olmasını ve dolayısıyla programda yer alan ana konuların yetiştirilmesi kaygısını ifade ettiği tespit edilmiştir. Bu kategori altında yer verilebilecek sınıf öğretmeninin doğrudan ifadelerinden kesitler şu şekildedir:

SÖ; “...Derslerimizde doğrudan çocuk haklarına yönelik detaylı bir çalışma şuana kadar gerçekleştirmedik. Çünkü daha önce belirttiğim gibi çocuk hakları ve bu hakların nasıl daha etkili öğretilbileceği konusundaki bilgilerim ne yazık ki biraz sınırlı... Yani bu konuda bende daha önce bir eğitim almadım. Ama yine de zaman zaman bazı çocuk haklarına dikkat çektiğim olmuştur derslerde... Ayrıca şuana kadar çocuk haklarının kapsamlı olarak ele alındığı bir dersimizde olmadı diyebilirim. Hayat bilgisi dersinde kısmen de olsa geçtiğimiz dönemler içerisinde bahsetmişizdir bu konudan, ama çok kısa bir biçimde olmuştur bu... Çocukların hakları ile ilişkilendirebileceğim kazanımlarda çok az olduğu için bu konuda çok fazla çalışma gerçekleştirdiğimizi söyleyemem... Malum asıl konuları yetiştirmek gibi bir zorunluluğumuz var bizim ve bu yüzden farklı konularda etkinlikler çok fazla yapamıyoruz derslerimizde...”.

4.1.2.7. Çocuk Hakları Bağlamında Okul Kültürü ve Sınıf İklimi

Çocuk hakları bağlamında okul kültürü ve sınıf iklimi kategorisi altında yer alan araştırma bulguları incelendiğinde sınıf öğretmeninin, kendinin ve öğrencilerinin bulunduğu okula ait kültürün ve kendi sınıf iklimlerinin çocuk hakları açısından olumlu bir yapıda olduğunu ifade ettiği belirlenmiştir. Bu doğrultuda sınıf öğretmeni tarafından, okul idarecilerinin öğrencilere yönelik tutumları ve okul bünyesinde sunulmaya çalışılan hizmetler, çocuk hakları açısından olumlu çalışmalar olarak değerlendirilmiştir. Sınıf iklimi konusunda ise öğretmenin, öğrencilere yönelik tutumlarının ve sınıf içerisindeki her türlü konuda tercih ettiği demokratik davranış şekillerinin çocuk haklarına uygun olduğunu ve eşitlik temelli bir yaklaşıma dayandığını işaret eden ifadelerde bulunduğu görülmüştür. Bu kategori altında yer verilebilecek sınıf öğretmeninin doğrudan ifadelerinden kesitler şu şekildedir:

SÖ; “...Okulumuzun çocuk hakları konusunda hassas davrandığını düşünüyorum ben. Çünkü bütün öğrencilerimize eşit olanakların sunulmasına gayret ediyorlar okul idarecilerimiz. Örneğin kıyafet konusunda veya maddi imkânsızlıklar konusunda sorun yaşayan öğrencilere velilerine bazı maddi desteklerin sağlandığını biliyorum. Bizlerde zaten bu konuda idareci hocalarımızı bilgilendiriyoruz gerektiği durumlarda... Ayrıca okulumuzdaki bütün öğretmenlerin ve idarecilerin öğrencileri sevdiklerini, onlara değer verdiklerini ve onlara bir şeyler katmak istediklerini düşünüyorum. Fakat okulumuzun bazı imkânlardan yoksun olduğunu da belirtmek isterim. Mesela yemekhane ve revir yok okulumuzda. Bu noktada çocukların bazı haklarına yönelik eksiklikler var yani... Maddi imkânlar el verdiği ölçüde okulumuzun daha iyi olması için çalışıyorlar idareci hocalarımız. Bu konuda çocukların iyi eğitim alma hakkını gözettiklerini düşünüyorum ben... Sınıfımız için ise benzer şeyleri söyleyebilirim... Bütün öğrencilerimi gerçekten çok seviyorum ve olabildiğince hepsi ile aynı derecede ilgilenmeye çalışıyorum. Yani hiçbir ayırım yapmadan bütün öğrencilerime eşit şekilde davrandığımı kesinlikle söyleyebilirim. Onların isteklerini ve düşüncelerini dikkate alıyorum, hepsine de söz hakkı vermeye çalışıyorum ders içerisinde. Birbirlerine karşı davranışlarında saygılı olmaları gerektiği ve sadece kendilerinin bu sınıfta olmadıkları uyarısını sıklıkla yapıyorum... Yani mutlaka eksikliklerimiz vardır ama okulumuzda ve sınıfımızda çocuklar seviliyorlar ve onlara değer veriliyor...”.

4.1.2.8. Öğretim Programlarında ve Ders Kitaplarında Çocuk Hakları

Öğretim programlarında ve ders kitaplarında çocuk hakları kategorisi altında yer alan araştırma bulguları incelendiğinde sınıf öğretmeninin, öğretim programı içerisinde yer alan kazanımların ve ders kitabı içeriklerinin çocuk hakları açısından yeterli kapsama sahip

olmadığını işaret eden ifadelerde bulunduğu belirlenmiştir. Bu noktada sınıf öğretmeni tarafından, öğretim programlarında doğrudan çocuk hakları ile ilgili kazanımların yeterli şekilde yer almadığının ve ders kitaplarında da çocuk hakları ile ilişkilendirilebilecek konuların son derece dar bir kapsamda kaldığının belirtildiği görülmüştür. Bu kategori altında yer verilebilecek sınıf öğretmenin doğrudan ifadelerinden kesitler şu şekildedir:

SÖ; “...Ben açıkçası programlarda çocuk haklarına yeterli düzeyde yer verildiğini düşünmüyorum. Bu konuda ilk üç sınıfta yer alan derslerin öğretim programlarında doğrudan çocuk hakları ile ilgili kazanımların yeterli şekilde yer aldığını sanmıyorum açıkçası. Zaten derslerde işlediğimiz konular içinden de çocuk hakları ile ilişkilendirilebilecek olanların sayısının çok az olduğunu düşünüyorum. Bu konuya yönelik olarak yapılabilecek etkinliklerde son derece sınırlı programlarda. Ders kitapları için ise aynı durum söz konusu diyebilirim... Kitaplarımızda çocuk haklarının dolaylı olarak ifade edildiği konular veya metinler oldu şuana kadar... Fakat bunlar tam anlamıyla doğrudan çocuk hakları konusunda değildi ve çocuk haklarını ayrıntılı olarak da işlemeye müsait değillerdi açıkçası... Bu sene insan hakları, demokrasi ve vatandaşlık dersi içerisinde ise yine çocuk haklarına yeterli düzeyde bir bölümün ayrıldığını düşünmüyorum ben... Bu konuda öğretim programlarının ve ders kitabı içeriklerinin çocuk hakları konusunda daha fazla şey içermesi gerektiğini düşünüyorum.”

4.2. Çocuk Hakları Eğitimi Süreci Kapsamında Edinilen Araştırma Bulguları

Çocuk hakları hikâye serisinin bir öğretim materyali olarak kullanıldığı, çocuk hakları konusuna ilişkin algı ve farkındalık düzeylerinin geliştirilmesine yönelik olarak gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi sürecinde elde edilen araştırma bulguları, katılımcı çocuklardan, araştırmanın birlikte yürütüldüğü sınıf öğretmeninden ve araştırmacının kendisinden edinilen veriler çerçevesinde bir bütün olarak ele alınmış ve eğitim sürecinin haftalık sistematiği içerisinde aşağıdaki bölümde ayrıntılı olarak sunulmuştur.

4.2.1. Çocuk Hakları Eğitimi Sürecinde Katılımcı Çocukların Çocuk Hakları Konusundaki Algılarının ve Farkındalık Durumlarının Gelişimine Yönelik Bulgular

Çocuk hakları hikâye serisi ile gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi süresince, katılımcı çocukların kendi haklarına yönelik algılarının ve farkındalık düzeylerinin gelişiminin izlenmesine yönelik olarak çeşitli kaynaklardan araştırma bulguları elde edilmiştir. Bu amaçla eğitim süresince, çocuklar tarafından ders içi etkinliklerde oluşturulan ürünler, günlük formları ve hikâye değerlendirme formları her hafta düzenli olarak incelenmiştir. Aynı biçimde gözlem kayıtları, öğretmen günlüğü raporları ve araştırmacı günlüğü raporları her hafta düzenli olarak incelenmiştir. Bu doğrultuda çocuk haklarına ilişkin algıların ve farkındalık düzeylerinin gelişimlerinin izlenmesine yönelik elde edilen tüm

bulgular, aşağıdaki bölümde süreçte yer alan unsurlar açısından ayrı ayrı olmak üzere eğitim sürecinin haftalık sistematığı içerisinde ayrıntılı olarak sunulmuştur.

Gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi sürecinin ilk haftasında çocuk hakları serisinden “*Minik Korsanlar*” hikâyesi sınıf öğretmeni tarafından ders içerisinde işlenmiştir. Bu hikâye sonunda çocukların, bir yaşama sahip olma, düşüncelerinin özgür bir biçimde ifade edebilme, her durumda korunma, kurtarılma ve yardım almada öncelikli olma haklarına sahip olduklarına ilişkin farkındalığın kazandırılması amaçlanmıştır. Bu amaçla, hikâye doğrultusunda “*Eğitsel Bir Animasyonda Çocuk Hakları*” etkinliği tasarlanmıştır. Bu çerçevede çocuklara, derste işlenen çocuk hakları hikâyesine yönelik olarak öğrenilenlerin pekiştirilmesi ve bu konuda değerlendirmelerin gerçekleştirilebilmesi amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan eğitsel animasyonlar çocuklara izlettirilmiş ve etkinlik formunun çocuklar tarafından doldurulması istenmiştir. Çocuklar tarafından oluşturulan ürünler, doldurulan hikâye değerlendirme formu ve öğrenci günlüğü formu incelendiğinde, çocukların her zaman tehlikeli durumlara karşı korunma ve yardımdan ilk yararlanma hakkına sahip olduklarının, derste işlenen çocuk hakları hikâyesinin ve izlenen eğitsel animasyonların ana fikri olarak katılımcı çocuklar tarafından ifade edildiğı bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca, çocukların her zaman tehlikelerden korunma, yaşama, düşüncelerinin dinlenmesi ve dikkate alınması, saygı görme, düşüncelerini rahat bir biçimde ifade edebilme ve ilk olarak yardımlardan yararlanma hakkına sahip olduklarının bu formlara çocuklar tarafından yansıtıldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Derste işlenen çocuk hakları hikâyesinin konusu ve bu hikâye ile öğrenilen haklara ilişkin olarak ise, çocukların tehlikelerden korunma, yardımdan ilk yararlanma, düşüncelerin özgürce ifade edilebilmesi ve yaşama haklarına sahip olduklarının ifade edildiğı bulgusuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda, gerçekleştirilen etkinlik sonucunda oluşturulan öğrenci etkinlik ürünü örneklerine Şekil 10’da ve Şekil 11’de yer verilmiştir.

Eğitsel Bir Animasyonda Çocuk Hakları

Sevgili arkadaşlar hepinize merhaba. Ben Bora. Bugün sizinle, çocuk hakları konusunda bir eğitsel animasyon izleyeceğiz ve bu animasyona ilişkin aşağıdaki soruları birlikte cevaplandıracağız. Vakit kaybetmeden hadi hemen başlayalım! ☺



İzlediğiniz eğitsel animasyonların ana fikri nedir?

Her çocuğun yaşamı hakkı var ve her türlü tehlikeden korunma hakkı var.

İzlediğiniz eğitsel animasyonlarda beğendiğiniz ve beğenmediğiniz şeyler nelerdir?

Beğendiğim öğretmenlerin onlara anlatması,
Beğenmediğim babasının çocuğa kızması.

İzlediğiniz eğitsel animasyonlardaki durumu sen yaşamış olsaydın, bu durumda ne yapardın?

birazcık düşünün ve çocuğun babası ile konuşurum

İzlediğiniz eğitsel animasyonlarda konu edilen çocuk hakkı nedir ve bu hakla ilişkin düşünceleriniz nelerdir?

yaşama hakkı düşünceğini söyleme hakkı var.

İlk yardım hakkı

konuşma hakkı

saygı görme hakkı

Şekil 10. “Eğitsel bir animasyonda çocuk hakları” etkinliği öğrenci ürünü örneği (a)

Eğitsel Bir Animasyonda Çocuk Hakları

Sevgili arkadaşlar hepinize merhaba. Ben Bora. Bugün sizinle, çocuk hakları konusunda bir eğitsel animasyon izleyeceğiz ve bu animasyona ilişkin aşağıdaki soruları birlikte cevaplandıracağız. Vakit kaybetmeden hadi hemen başlayalım! 😊



İzlediğiniz eğitsel animasyonların ana fikri nedir?

Bütün çocukların yaşama ve eğitme hakları var.

İzlediğiniz eğitsel animasyonlarda beğendiğiniz ve beğenmediğiniz şeyler nelerdir?

Beğendiğim şey çocukların kurtulması. Beğenmediğim şey ise yasadışı parayı almaları.

İzlediğiniz eğitsel animasyonlardaki durumu sen yaşamış olsaydın, bu durumda ne yapardın?

Sıdık görmeme hakkımı ve sevgi görmeme hakkımı bulurum.

İzlediğiniz eğitsel animasyonlarda konu edilen çocuk hakkı nedir ve bu hakka ilişkin düşüncelerin nelerdir?

Yaşama, gülmeye, iş yapmaya alma hakkım vardır. Düşünce bu çocukta bu duruma sokanların.

Şekil 11. “Eğitsel bir animasyonda çocuk hakları” etkinliği öğrenci ürünü örneği (b)

Yukarıda belirtilen bulgulara ilişkin olarak, ders sürecinde çocuklar tarafından oluşturulan ürünlerden, hikâye değerlendirme formundan ve öğrenci günlük formundan edinilen katılımcı çocuklara ait bazı doğrudan ifade alıntıları ise şu şekildedir (05.10.2017):

Ç12; “Bugünkü dersimizin sonunda, ben her çocuğun yaşama hakkına, tehlikelerden korunma hakkına, yardımdan ilk yararlanma hakkına ve saygı görme hakkına sahip olduğunu öğrendim.”, “İzlediğim animasyonun ana fikri, bütün çocukların yaşaması ve korunması gerektiği...”, “Animasyonda ki çocuk hakları yaşama hakkı, bütün tehlikelerden kurtarılma ve korunma hakkı, düşünceleri ifade edebilme hakkı, yardımdan ilk yararlanma hakkı ve saygı görme hakkı...”

Ç4; “Animasyonlarda çocukların yaşama hakkı, korunması ve düşüncelerine saygı gösterilmesi hakkı olduğu ana fikri vardı...”, “Dersimizde bütün çocukların düşüncelerini özgürce söyleyebilme, tehlikelerden ilk kurtarılma, yaşama ve çocuk oldukları için korunma haklarının olduğunu öğrendim...”, “Animasyonlarda ben yaşama hakkı, saygı görme hakkı, korunma hakkı, yardımdan ilk yararlanacak olma hakkının olduğunu düşünüyorum... Bütün çocuklar bu haklara sahip olmalı bence...”

Ç10; “Bugün işlediğimiz hikâyenin ana fikri, bütün çocukların yaşama hakkına sahip olduğu, tehlikelerden korunma ve kurtarılma haklarının olduğuydu...”; “Dersimizde ben çocukların düşüncelerini rahatça söyleyebilme haklarının olduğunu öğrendim. Birde tüm çocukların yaşama hakkına sahip oldukları, yardımdan ilk yararlanacak kişi olma haklarının olduğunu ve korunma haklarının olduğunu öğrendim.”, “Animasyonlarda çocuğun yaşama hakkı vardı, büyükler tarafından saygı görme hakkı vardı, düşüncelerini söyleyebilme hakkı vardı...”

Ç15; “Hikâyenin konusu bana göre çocukların yaşaması ve tehlikelerden korunması hakkıydı...”, “Dersimizin sonunda ben, bütün çocukların yaşama hakkına, yardımdan ilk yararlanma hakkına sahip olduğunu öğrendim. Tehlikelerden korunma hakkımızın olduğunu ve düşüncelerimize saygılı olunması gerektiğini de öğrendim.”, “Animasyonları izlemek çok zevkliydi... Ana fikri çocukların saygı görme, korunma ve düşüncelerini rahatça söyleme haklarının olduğuydu...”

Araştırmanın birlikte yürütüldüğü öğretmen tarafından haftalık olarak doldurulan günlük formu incelendiğinde ise, ilk hafta kapsamında işlenen çocuk hakları hikâyesi ve gerçekleştirilen etkinlikler sayesinde, çocukların kendi haklarına yönelik bilgi ve farkındalık düzeylerinin geliştirildiğinin ifade edildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Sınıf öğretmeni tarafından, çocukların yaşama haklarının, tehlikelerden korunma haklarının, yardım alma durumunda ilk kişi olacak olma haklarının ve düşüncelerini rahat ve özgür bir biçimde ifade edebilme haklarına sahip olduklarının bu ders sayesinde çocuklara öğretilbildiğini belirttiği tespit edilmiştir. Bu noktada, bu araştırma bulgusunu destekleyecek nitelikte sunulabilecek öğretmene ait bazı doğrudan ifade alıntıları ise şu şekildedir:

SÖ; “Bu hafta işlediğim çocuk hakları hikâyesi sayesinde, bazı çocuk haklarını öğrencilerime öğretebildiğimi düşünüyorum. Bu haklar arasında, yaşama hakkı, korunma hakkı, yardımdan ilk yararlanma hakkı ve saygı görme gibi haklar vardı... Ders süresince de, öğrencilerimin bu hakları kolaylıkla öğrenebildiğini düşünüyorum... Çünkü sorduğum sorulara aldığım cevaplar ve gerçekleştirdiğimiz etkinlik sonrasındaki doldurdukları etkinlik sayfalarına baktığımızda bunu görmek mümkün oldu... Özellikle bazı öğrencilerimin konuyla ilişkili olarak verdikleri örnekler, haklarını güzel bir biçimde öğrendiklerini gösterdi bana açıkçası...”.(Öğretmen günlüğü I. Hafta notları/05.10.2017)

Araştırmacı ise eğitim sürecinde, çocukların kendi haklarına ilişkin farkındalık gelişimlerinin izlenmesine yönelik olarak gözlem kayıtlarından ve kendisi tarafından haftalık olarak tutulan günlük formundan yararlanmıştır. Araştırmacı tarafından eğitim sürecinin ilk haftasında gerçekleştirilen gözlemlerin ve günlük formunda yer alan tespitlerin ilgili kısımları incelendiğinde, çocukların ders içerisinde kendilerine sunulan hikâyede ki çocuk haklarını, kolaylık bir biçimde öğrenebildikleri ve bu konuda kendi öğrenmelerine rehberlik edebildikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda, çocukların ilgili hikâyede yer alan çocuk haklarına yönelik algı ve farkındalık düzeylerinin, gerek öğretmenlerin yönlendirmeleri gerekse de gerçekleştirilen etkinlik sayesinde geliştirildiği şeklinde araştırma bulgularının ortaya çıktığı belirlenmiştir. Araştırmacı tarafından tutulan gözlem kayıtlarına yansıyan bazı diyalog kesitleri, belirtilen bu bulguyu destekler niteliktedir (*1. Hafta gözlem kayıtları/05.10.2017*):

SÖ; “...Evet çocuklar, sizce Yeşil Barut’un çocukları denize atma fikri ile hangi çocuk hakkını ihlal etmiş oluyor?”

Ç2; “Öğretmenim yaşama hakkı...! Çünkü bütün çocukların yaşama hakkı olduğu için diğer adamlar ona mani oldular... Yani çocukların yaşama hakkı var... Onlar eğer denize düşselerdi ölebilirlerdi... Yani yaşama hakları olmazdı artık...”

SÖ; “Peki çocuklar, Yeşil Barut’un çocukların konuşmasına kızması hakkında neler söylersiniz?”

Ç8; “Bence bu çok kötü bir davranıştı öğretmenim... Büyüklerin yaptığı gibi, O’da çocukların düşüncelerini almak istemedi hatta onları bundan dolayı denize atmak istedi...”

SÖ; “Peki bunun bir çocuk hakkı ile ilgisi var mı?”

Ç7; “...Öğretmenim tabi ki var... Orda çocukları dinlemedi kaptan adam... Yani konuşmalarına çok kızdı çünkü düşüncelerini beğenmedi... Bu çocukların düşüncelerini söyleme hakkının olduğu ile ilgili bence... Birde saygı görmek ile ilgili...”

Dersin bir başka bölümünde gerçekleşen bir diyalog kesiti ise şu şekildedir:

SÖ; “...Çocuklar hadi bakalım animasyonu izlediniz. Hikâyemizde öğrendiğiniz hangi çocuk hakları ile ilişki sizce bu animasyon?”

Ç6; “...Öğretmenim çocukların her türlü kötülükten korunma hakkı ile ilgili ve yardımdan ilk yararlanma hakkı ile ilgili...”

Ç15; “...Çocukların düşüncelerini özgürce söyleyebilme hakları var öğretmenim ve büyüklerde onlara saygı göstermeliler... Yani saygı görme hakkı... Bununla da ilgili öğretmenim animasyon...”

Bir diğer diyalog kesiti ise şu şekildedir:

SÖ; “Çocuklar bana bugün işlediğimiz hikâyemizden ve izlediğimiz animasyonlardan öğrendiğiniz haklarınızı hadi söyleyin bakalım...”

Ç11; “...Öğretmenim çocukların yaşama hakkına ve korunma hakkına sahip olduğunu öğrendim ben...”

Ç7; “Bütün çocukların tehlikelerden korunma, yardımlardan ilk yararlanma hakkının olduğunu öğrendik...”

Ç2; “Çocukların düşüncelerini söyleme hakkı olduğunu, saygı görme hakkını ve yaşama hakkını öğrendik öğretmenim hikâyede...”

Araştırmacı günlüğünde yer alan bazı tespitler ise şu şekildedir:

***Araştırmacı;** “...Çocukların ilk işlenen hikâyede ki çocuk haklarını gayet güzel bir şekilde ve keyif alarak öğrendiklerini düşünüyorum... Öğretmen ile gerçekleşen diyaloglar, dersin ve etkinliğin çocuklar açısından verimli ve eğlenceli geçtiğini gösteriyor... Ders sürecinde daha çok tartışma ortamı oluşturularak, haklara çocukların kendilerinin ulaşmaları hep ön planda tutulmalı... Çocukların bu hafta yaşama hakkı, tehlikelerden korunma hakkı, yardımdan ilk yararlanma hakkı, düşüncelerinin özgür ifade edebilme hakkı ve saygı görme hakkına yönelik farkındalık kazandıklarını rahatlıkla söyleyebilirim...” (Araştırmacı günlüğü I. Hafta notları/05.10.2017)*

Gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi sürecinin ikinci haftasında çocuk hakları serisinden “*Annem Babam Nerede*” hikâyesi sınıf öğretmeni tarafından ders içerisinde işlenmiştir. Bu hikâye sonunda çocukların, sevgi, hoşgörü, güvenlik ve yakınlık ortamında belirli bir yaşa kadar aile sorumluluğu ve koruması altında yetiştirilme, anne ve babaya sahip olma, bakım görme, barınma, oyun oynama ve eğlenme, saygı görme, sevme ve sevilme haklarına sahip olduklarına ilişkin farkındalığın katılımcı çocuklara kazandırılması amaçlanmıştır. Bu amaçla, ilgili hikâye doğrultusunda “*Çocuk Haklarını Resmediyorum*” etkinliği tasarlanmış ve ders içi etkinlik olarak gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede çocuklardan, derste işlenen çocuk hakları hikâyesine yönelik öğrenilenlerin pekiştirilmesi ve bu konuda değerlendirmelerin gerçekleştirilebilmesi amacıyla öğrenilen çocuk hakları konusunu bir resim çalışması ile ifade etmeleri istenmiştir. Çocuklar tarafından oluşturulan sanatsal ürünler, doldurulan hikâye değerlendirme formu ve öğrenci günlüğü formu incelendiğinde, çocukların anne ve babaya sahip olma, mutlu bir aile ortamına sahip olma, sevilme, bakım görme, saygı görme, oyun oynama ve eğlenme haklarına sahip olduklarına ilişkin algı ve farkındalık gelişimlerinin olumlu yönde desteklenmiş olduğu yönünde bulgulara ulaşılmıştır. Ayrıca bütün çocukların, mutlu bir aileye sahip olma, barınma, bakım görme, oyun oynama ve güvende olma haklarına sahip olduklarının katılımcı çocuklar tarafından oluşturulan günlük formlarında ifade edildiği belirlenmiştir. Derste işlenen çocuk hakları hikâyesinin konusu ve bu hikâye ile öğrenilen haklara ilişkin olarak ise benzer şekilde, çocukların anne ve babaya sahip olma, mutlu bir şekilde ailesi tarafından bakım görme, oyun oynama ve eğlenme, saygı görme, sevme ve sevilme haklarının hikâye değerlendirme formunda belirtildiği tespit edilmiştir. Ayrıca, hikâye bağlamında yer alan çocuk haklarına ilişkin algı ve farkındalıkların gelişimine yönelik bulgulara, katılımcı çocuklar tarafından oluşturulan ürünlerin başlıklarında ve resimlerde yer alan ifadeler içerisinde de ulaşılmıştır. Bu doğrultuda, gerçekleştirilen etkinlik sonucunda oluşturulan etkinlik ürünü örneklerine Şekil 12’de ve Şekil 13’de yer verilmiştir.

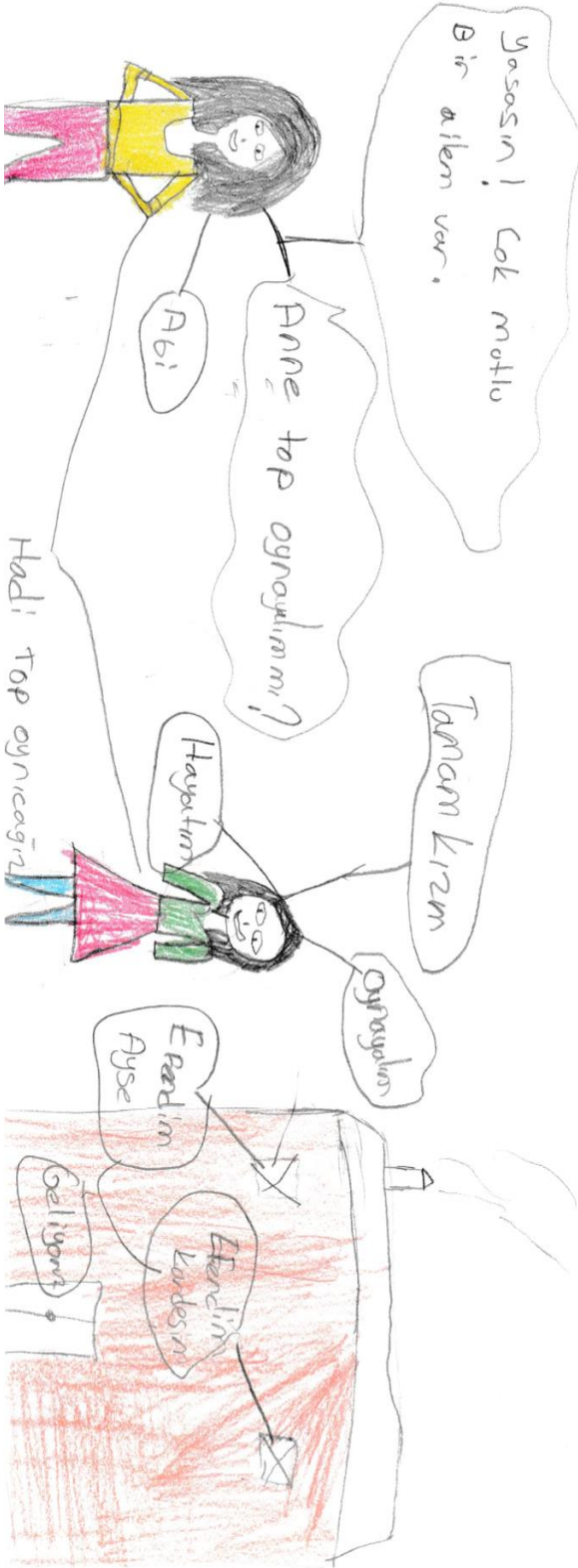


ÇOCUK HAKLARINI RESMEDİYORUM

Sevgili öğrenciler, bugünkü dersimizde dinlediğiniz hikâyeden öğrendiğiniz çocuk haklarını, aşağıdaki bölümde gerçekleştireceğiniz bir resim çalışması ile ifade etmeye çalışınız. Keyifli çalışmalar dilerim...©

Resmin Başlığı

.....Motlu Ailem.....



Şekil 12. “Çocuk haklarını resmediyorum” etkinliği öğrenci ürünü örneği (a)



ÇOCUK HAKLARINI RESMEDİYORUM

Sevgili öğrenciler, bugünkü dersimizde dinlediğimiz hikâyeden öğrendiğiniz çocuk haklarını, aşağıdaki bölümde gerçekleştireceğiniz bir resim çalışması ile ifade etmeye çalışınız. Keyifli çalışmalar dilerim... ☺

Resmin Başlığı

Beni çok seversen



Şekil 13. “Çocuk haklarını resmediyorum” etkinliği öğrenci ürünü örneği (b)

Yukarıda belirtilen bulgulara ilişkin olarak, ders sürecinde çocuklar tarafından oluşturulan hikâye değerlendirme formundan ve öğrenci günlük formundan edinilen katılımcı çocuklara ait bazı doğrudan ifade alıntıları ise şu şekildedir (12.10.2017):

Ç2; *“Bu haftaki hikâyemizin konusu bana göre bütün çocukların mutlu bir aileye sahip olması ve sevilmesiydi. Yani ana fikir olarak bütün çocuklar bir anne ve bir babaya sahip olmalı, sevilmeli, güzelce bakılmalı ve güvende olmalı onların yanında... Bunlar çocukların hakkı...”*, *“Ben çocukların aileye sahip olma, onların yanında güvende olma, saygı görme, sevilme, oyun oynama ve eğlenme haklarının olduğunu öğrendim...”*

Ç13; *“Ben dersimizde bütün çocukların ailesi olması gerektiğini anladım... Yani her çocuğun annesi ve babası olmalı ve kalacak birde evi olmalı... Bu onların hakkı... Birde çocuklar sevilmeli ve saygı görmeli... Mutlu bir şekilde ailesi ile birlikte olmalı bütün çocuklar... Ben hikâyemizden çocukların bu haklarını öğrendim bu hafta...”*

Ç1; *“Anne ve babaya sahip olmak ve sevilme bütün çocukların hakkı... Çocuklara saygı gösterilmeli evlerinde... Mutlu bir ailesi olmalı tüm çocukların... Bana göre bu haftaki hikâyemizin ana fikri buydu...”*, *“Dersimizde çocukların mutlu bir aileye sahip olma haklarını, anne ve babalarının yanında güvende olma haklarını, barınma haklarını, oyun oynama haklarını, saygı duyulma haklarını ve sevilme haklarını öğrendik...”*

Araştırmanın birlikte yürütüldüğü öğretmen tarafından haftalık olarak doldurulan günlük formu incelendiğinde ise, ikinci hafta kapsamında işlenen çocuk hakları hikâyesi ve gerçekleştirilen etkinlikler ile çocukların kendi haklarına yönelik farkındalıklarının geliştirildiğinin belirtildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda sınıf öğretmeni tarafından, çocukların anne ve babaya sahip olma, onlarla birlikte güvende olma, saygı duyulma, sevilme ve sevilme, oyun oynama ve bakım görme haklarına sahip olduklarının bu ders sayesinde çocuklara öğretilbildiğini belirttiği tespit edilmiştir. Bu noktada, bu araştırma bulgusunu destekleyecek nitelikte sunulabilecek öğretmene ait bazı doğrudan ifade alıntıları ise şu şekildedir:

SÖ; *“Bu haftaki hikâyemizde çocuklar başka haklarını öğrendiler... Derste gayet isteklilerdi ve hikâyeyi çok dikkatli dinlediler... Ben bu haftaki hikâyemizde çocuklara, mutlu bir aileye sahip olmaları, ailelerinin yanında güvenli olarak bulunmaları, yani barınma, onlardan sevgi ve saygı görmeleri, güzel bir şekilde bakım görmeleri, oyun oynamaları ve eğlenmeleri haklarına sahip olduklarını öğretmeye çalıştım... Bunun gerçekleştiğini düşünüyorum... Ders içindeki gözlemlerim ve çizdikleri resimlerden bunu anlayabiliyorum çünkü... Aile konusuna da zaten yabancı değilim... Ben bu haftanın da verimli geçtiğini söyleyebilirim çocuklar açısından...”* (Öğretmen günlüğü II. Hafta notları/12.10.2017)

Araştırmacı ise eğitim sürecinde, çocukların kendi haklarına ilişkin algı ve farkındalık gelişimlerinin izlenmesine yönelik olarak gözlem kayıtlarından ve kendisi tarafından her hafta düzenli olarak tutulan günlük formundan yararlanmıştır. Araştırmacı tarafından eğitim sürecinin ikinci haftasında gerçekleştirilen gözlemlerin ve günlük formunda yer alan tespitlerin ilgili kısımları incelendiğinde, çocukların ders içerisinde kendilerine sunulan hikâyede yer alan çocuk haklarını eğlenerek, aktif bir biçimde öğrendikleri ve bu konuda öğretmenlerine gerçekleştirdikleri öğrenmeler çerçevesinde etkili bildirimlerde

bulundukları bulgusuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda, gerek hikâyenin işlenmesi sırasında öğretmenin rehberliği gerekse de çocuklar tarafından sevilerek gerçekleştirilen resim oluşturma etkinliği sayesinde, çocukların ilgili hikâyede yer alan haklara yönelik algı ve farkındalık durumlarının olumlu yönde geliştirildiği belirlenmiştir. Araştırmacı tarafından tutulan gözlem kayıtlarına yansıyan bazı diyalog kesitleri, belirtilen bu bulguyu destekler niteliktedir (II. Hafta gözlem kayıtları/12.10.2017):

SÖ; “...Çocuklar, Aki’nin yaptığı sihrin amacı ne idi bana açıklayabilir misiniz?

Ç14; “...Öğretmenim sihirle anne ve babalarını ortadan kaldırmış gibi bir şey yaptı... Ama amacı gerçekten bunu yapmak değildi bence... Çünkü onların çocuk oldukları için ailelerine ihtiyaçlarının olacağını biliyordur... Yani bence, çocuklara ailelerinin ne kadar önemli olduklarını anlatmaya çalıştı...”

SÖ; “...Peki o zaman bunu hangi çocuk hakkı ile ilişkilendirebiliriz, bir düşünün bakalım...”

Ç2; “...Öğretmenim Lili, Lalo ve Lali anne ve babalarını göremediklerinde çok zorluk yaşadılar çocuklar... Hem de çok üzüldüler... Yani çocukların ailesinin olması gerekiyor... Bütün çocuklar için bu böyle... Ben bu hakkı anladım...”

Ç5; “...Bende aynı şeyi söyleyecektim öğretmenim... Çocuklara anne ve babalarının bakması gerekiyor... Onların sevgisiyle, çocukların bakım görme hakları var... Yani anne ve babaya da sahip olma hakkı var çocukların...”

Ç10; “...Öğretmenim bütün çocuklar aileleri ile birlikte yaşayabilmeli... Çocukların ailesinin olma ve barınma haklarının olduğunu öğrendim...”

Dersin başka bir bölümünde gerçekleşen diyalog kesiti ise şu şekildedir:

SÖ; “Çocuklar, ailelerinin ortadan kaybolmasıyla hangi zorlukları yaşadılar?

Ç11; “Banyo yapamadılar öğretmenim mesela... Çünkü artık babası yoktu banyo yaptırması için...”

SÖ; “Başka?”

Ç1; “Öğretmenim rahat bir şekilde uyuyamadılar, kendilerini yalnız hissettiler ve sevmedikleri şeyleri yemek zorunda kaldılar...”

Ç5; “Öğretmenim evleri artık olmadığı için, soğukta kaldılar gece dışarıda...”

SÖ; “Peki buradan çocukların sahip olduğu bazı hakları söyleyebilir misiniz acaba bana?

Ç3; “Çocukların bakım görme hakları var öğretmenim yoksa temiz olmazlar ve kokarlar...”

Ç12; “...Öğretmenim, şey... Dışarda kaldıkları için çocukların barınma hakları var... Birde aileleri ile birlikte güvende olma hakları var...”

Bir diğer diyalog kesiti ise şu şekildedir:

SÖ; “...Çocuklar çizdiğiniz resimlerde ki ana fikir neydi söyleyin hadi bakalım bana?”

Ç15; “...Öğretmenim ben resimde çocukların sevilme ve mutlu bir aileye sahip olması hakkını anlatmaya çalıştım...”

Ç6; “...Ben resimde bütün çocukların anne babasının yanında kalma hakkını ve çocukların bakım görme hakkının olduğunu çizdim...”

Ç12; “...Ben bütün çocukların sevgi görme, sevmeye, mutlu bir aileye sahip olma ve oyun oynama haklarını çizmeye çalıştım öğretmenim...”

Ç7; “...Ben çocukların oyun oynama haklarının olduğunu ve mutlu şekilde bir anne ve bir babaya sahip olma haklarının olduğunu çizdim resimde...”

Ç10; “...Benim resmimde çocukların mutlu bir ailesinin olması ve barınma hakkı var öğretmenim...”

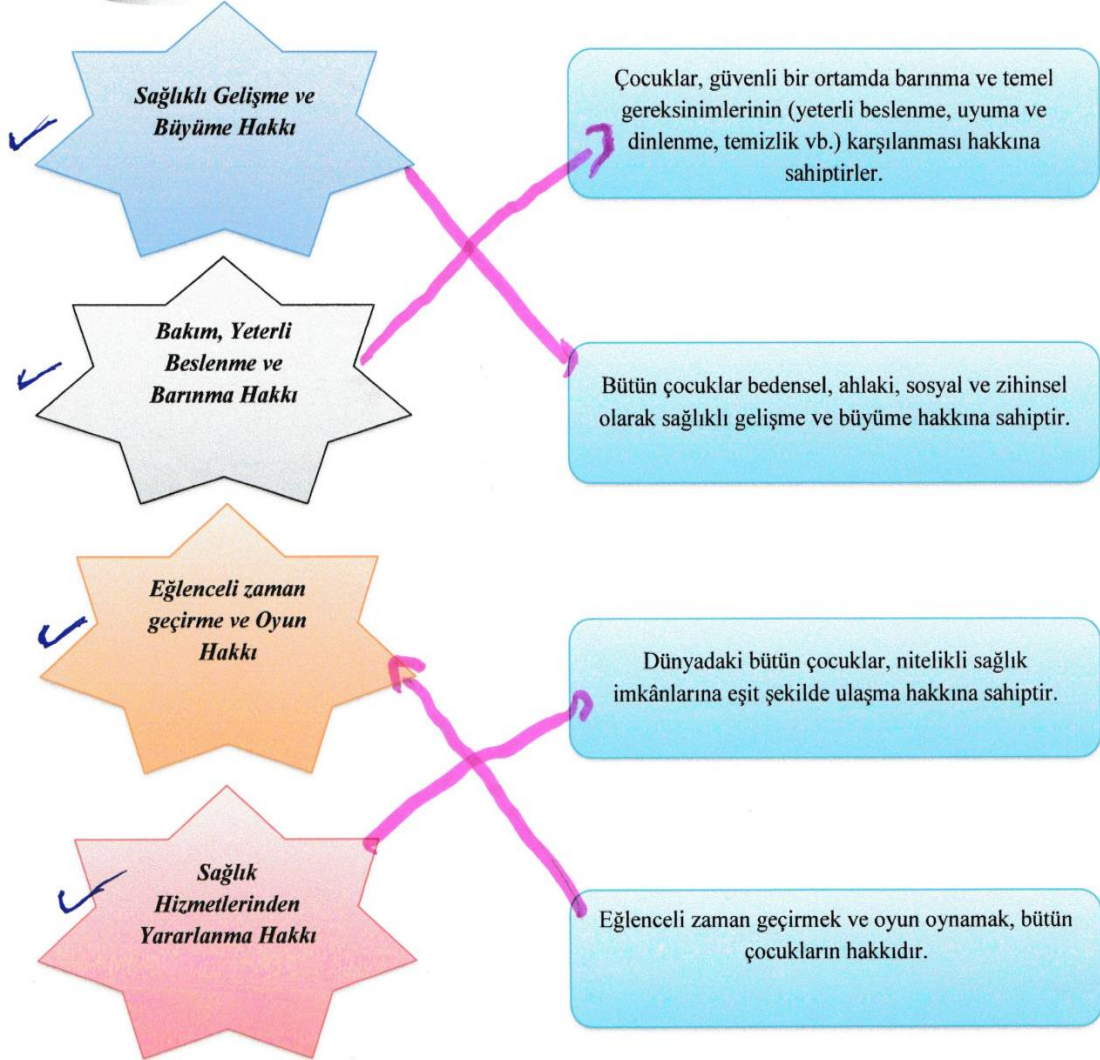
Araştırmacı günlüğünde yer alan bazı tespitler ise şu şekildedir:

Araştırmacı; “...Çocukların bu hafta işlenen hikâyede yer alan çocuk haklarını anlamlı şekilde öğrendiklerini düşünüyorum... Çocukların öğretmenleri ile diyalogları ve resim çizme etkinliğindeki tutumlarına baktığımda, ders ve etkinlik sürecinin son derece verimli ve keyifli geçtiğini söyleyebilirim... Genel olarak çocuklara bu ders sonunda, bir aileye sahip olma, onların yanında güvende olma, sevmek ve sevilme, bakım görme ve mutlu bir aile ortamında yer alma haklarına yönelik farkındalığın kazandırıldığını rahatlıkla söyleyebilirim... Aile konusunda çocukların sahip olduğu fazla yaşantıların, bu ders sürecindeki hakların öğrenilmesinde ve anlamlandırılmasında olumlu bir etki oluşturduğunu da söylemek mümkün bu noktada... İlk haftaya göre çocukların, derse daha da ilgili oldukları ve çok daha fazla keyif alarak derse katılım gösterdikleri görülüyor...” (Araştırmacı günlüğü II. Hafta notları/12.10.2017)

Gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi sürecinin üçüncü haftasında çocuk hakları serisinden “Ariyanna’nın Sihirli Kutusu” hikâyesi sınıf öğretmeni tarafından ders içerisinde işlenmiştir. Bu hikâye sonunda çocukların, yeterli beslenme, dinlenme ve uyuma, bakım görme, barınma, oyun ve eğlenme, sağlık hizmetlerinden eşit düzeyde yararlanma, sağlıklı olarak gelişme ve büyüme haklarına sahip olduklarına ilişkin farkındalığın katılımcı çocuklara kazandırılması amaçlanmıştır. Bu amaçla, ilgili hikâye doğrultusunda “Çocuk Haklarını Eşliyorum” etkinliği tasarlanmış ve ders içi etkinlik olarak gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede çocuklarla, derste işlenen çocuk hakları hikâyesine yönelik öğrenilenlerin pekiştirilmesi ve bu konuda değerlendirmelerin gerçekleştirilebilmesi amacıyla etkinlik formunda yer alan çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Çocuklar tarafından gerçekleştirilen etkinlik çalışma formu, doldurulan hikâye değerlendirme formu ve öğrenci günlüğü formu incelendiğinde, çocukların sağlıklı olarak gelişme ve büyüme, bakım görme, yeterli beslenme, eğlenceli zaman geçirme ve oyun oynama, meslek seçebilme, barınma ve nitelikli sağlık hizmetlerinden eşit şekilde yararlanabilme haklarına sahip olduklarına ilişkin algı ve farkındalık gelişimlerinin olumlu yönde desteklenmiş olduğu yönünde bulgulara ulaşılmıştır. Bu noktada bütün çocukların, barınma, bakım görme, oyun oynama ve eğlenme, sağlıklı olarak gelişme ve büyüme, sağlık hizmetlerinden eşit şekilde yararlanma, ve yeterli beslenme haklarına sahip olduklarının çocuklar tarafından oluşturulan günlük formlarında belirtildiği tespit edilmiştir. Derste işlenen çocuk hakları hikâyesinin konusu ve bu hikâye ile öğrenilen haklara ilişkin olarak ise benzer şekilde, çocukların yeterli şekilde beslenme, bakım görme, barınma, sağlık hizmetlerinden eşit olanaklarda yararlanma, oyun oynama ve eğlenme, sağlıklı olarak gelişme ve büyüme haklarına sahip olduğunun hikâye değerlendirme formuna yansıtıldığı belirlenmiştir. Bu doğrultuda, gerçekleştirilen etkinlik sonucunda oluşturulmuş etkinlik ürünü örneklerine Şekil 14’de ve Şekil 15’de yer verilmiştir.

ÇOCUK HAKLARINI EŞLİYORUM

Sevgili arkadaşlar hepinize merhaba. Benim ismim Sevgi. Bugünkü dersimizde dinlediğiniz çocuk hakları hikâyesinde öğrendiklerinizden yola çıkarak, aşağıda sağ bölümde yer alan ifadeleri, uygun olduğunu düşündüğünüz hak yıldızları ile (sol tarafta) eşleştirmenizi istiyorum. Hadi başlayalım!©



Şekil 14. “Çocuk haklarını eşliyorum” etkinliği öğrenci ürünü örneği (a)

ÇOCUK HAKLARINI EŞLİYORUM

Sevgili arkadaşlar hepimize merhaba. Benim ismim Sevgi. Bugünkü dersimizde dinlediğiniz çocuk hakları hikâyesinde öğrendiklerinizden yola çıkarak, aşağıda sağ bölümde yer alan ifadeleri, uygun olduğunu düşündüğünüz hak yıldızları ile (sol tarafta) eşleştirmenizi istiyorum. Hadi başlayalım!☺



**Sağlıklı Gelişme ve
Büyüme Hakkı**

Çocuklar, güvenli bir ortamda barınma ve temel gereksinimlerinin (yeterli beslenme, uyuma ve dinlenme, temizlik vb.) karşılanması hakkına sahiptirler.

**Bakım, Yeterli
Beslenme ve
Barınma Hakkı**

Bütün çocuklar bedensel, ahlaki, sosyal ve zihinsel olarak sağlıklı gelişme ve büyüme hakkına sahiptir.

**Eğlenceli zaman
geçirme ve Oyun
Hakkı**

Dünyadaki bütün çocuklar, nitelikli sağlık imkânlarına eşit şekilde ulaşma hakkına sahiptir.

**Sağlık
Hizmetlerinden
Yararlanma Hakkı**

Eğlenceli zaman geçirmek ve oyun oynamak, bütün çocukların hakkıdır.

Şekil 15. “Çocuk haklarını eşliyorum” etkinliği öğrenci ürünü örneği (b)

Yukarıda belirtilen bulgulara ilişkin olarak, ders sürecinde çocuklar tarafından oluşturulan ürünlerden, hikâye değerlendirme formundan ve öğrenci günlük formundan edinilen katılımcı çocuklara ait bazı doğrudan ifade alıntıları ise şu şekildedir (19.10.2017):

Ç2; “Ben bugünkü dersimizde, bütün çocukların büyüme, yeterli beslenme, bakım, barınma ve sağlık hizmeti alma hakkına sahip olduklarını öğrendim...”, “Bugün işlediğimiz hikâyenin konusu çocukların yeterli beslenme, barınma, dinlenme ve eğlenceli zaman geçirme haklarının olması...”

Ç6; “...Hikâyeden öğrendiğim çocuk hakları; barınma hakkı, beslenme hakkı, büyüme ve gelişme hakkı, sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkı ve eğlence hakkı.”, “Dersimizin sonunda öğretmenim ben her çocuğun yeterli bir şekilde beslenmesinin, büyümesinin, uyuyup dinlenmesinin çok önemli olduğunu anladım... Yani bunlar da çocukların hakları... Birde çocukların sağlık hizmeti alabilme ve barınma haklarının olduğunu öğrendim diyebilirim...”

Ç9; “...Ben bugünkü dersimiz sayesinde çocuk olarak yeterli şekilde beslenmemiz, büyümemiz, dinlenmemiz, oyun oynamamız ve uyumamız gerektiğini öğrendim... Yani bunların bizim hakkımız olduğunu öğrendim...”

Ç13; “...Ben bugünkü hikâyemizi de çok sevdim... Çocuk olarak bizler yeterli şekilde beslenmeliyiz, dinlenmeliyiz, ailemiz tarafından bakılmamız, büyümeli ve sağlıklı olarak gelişmeliyiz... Bizler bütün bu haklara sahibiz... Birde her çocuğun evi olmalı yani barınma hakkı olmalı... Oyun oynamak ve eğlenmek ise en güzel hakkımız bizim...”

Çocuklar tarafından gerçekleştirilen etkinlik ürünlerine bakıldığında ise, hikâyede yer alan çocuk haklarının ve bunlara yönelik olarak yer alan yargıların katılımcı çocukların tamamı tarafından doğru olarak eşleştirildiği belirlenmiştir.

Araştırmanın birlikte yürütüldüğü öğretmen tarafından haftalık olarak doldurulan günlük formu incelendiğinde, üçüncü hafta kapsamında işlenen çocuk hakları hikâyesi ve gerçekleştirilen etkinlikler ile çocukların kendi haklarına yönelik farkındalıklarının geliştirildiğinin öğretmen tarafından ifade edildiği tespit edilmiştir. Sınıf öğretmeni tarafından, çocukların sağlıklı olarak gelişme ve büyüme, aileleri tarafından bakım görme, yeterli beslenme, barınma, sağlık hizmetlerine erişebilme, eğlenme ve oyun oynama haklarının bu ders sayesinde çocuklara öğretilbildiğini ifade ettiği belirlenmiştir. Bu noktada, bu bulguyu destekleyecek nitelikte sunulabilecek öğretmene ait bazı doğrudan ifade alıntıları ise şu şekildedir:

SÖ; “...Bu hafta farklı çocuk haklarının içeren bir hikâye daha işledik dersimizde... İşlediğimiz hikâyede yer alan hakların, ben çocuklar tarafından gayet güzel bir şekilde öğrenildiğini düşünüyorum. Zaten birkaç çocuk hakkını, geçen haftaki hikâyemizde de öğrenmişlerdi... O yüzden bu hafta ki hikâyemizde ki hakları çok kolay bir biçimde hikâye içerisinde yakaladılar... Sadece sağlık hizmetlerine erişim hakkı belki de çocukların en yabancı oldukları hakkı hikâye içerisindeki... Ama onun dışında barınma hakkının, büyüme ve gelişme hakkının, dinlenme ve uyuma hakkının, bakım görme hakkının, yeterli beslenme hakkının, oyun oynama hakkının ve eğlence hakkının çocukların anlamlı ve hızlı bir biçimde kolaylıkla öğrendiklerini düşünüyorum...” (Öğretmen günlüğü III. Hafta notları/19.10.2017)

Öğretmen Günlük Formu

Tarih: 19 Ekim 2017

Hafta: 3. Hafta

Derse ilişkin görüşlerim, değerlendirmelerim ve önerilerim:

Bu haftaki dersimi de gayet güzel gestim. Çocuklar geçen haftakı gibi istekli ve heyecanlıydı. Bu hafta içerisinde farklı çocuk hakları olan bir hikâye okuma işi yaptık. İşlediğimiz hikâyede yer alan hakların, ben çocuklar tarafından gayet güzel bir biçimde öğrenildiğini düşünüyorum. Zaten bir kaç hakkı (hikâyede ki) gestiğimiz haftalarda öğrenmişlerdi. O yüzden bu haftaki hikâyemizde hakları çok kolay bir biçimde hikâye içerisinde yakabildik. Sadece sağlık hizmetlerine erişim hakkı belki de çocukların en yabancı oldukları hakkı hikâyede. Ama onun dışında barınma hakkının, büyüme ve gelişme hakkının, oyun oynama hakkının ve eğlence hakkının çocukların anladığı ve hızlı bir biçimde kolaylıkla öğendiklerini düşünüyorum. Çocuklar hikâyeyi de çok sevdi. Bunun etkisi var tabii. Diktatleri çok iyiydi çünkü ilginç geldi onlara. Anlaşılabilir bir hikâyede değildi aslında. Etkinlikte gayet kolaydı ve anlaşılırdı. Çocuklar yaparken hem keyif aldılar hem de öğrendikleri hakları pekiştirdiler bununla. Ben bu haftaki hikâyenin de yaptığımız etkinliklerde gayet yeterli ve güzel olduğunu düşünüyorum. Yani her şey bu anlamda yolunda gidiyor diyebilirim.

Şekil 16. Üçüncü hafta öğretmen günlük formundan bir görünüm

Araştırmacı ise eğitim sürecinde, çocukların kendi haklarına ilişkin algı ve farkındalık gelişimlerinin izlenmesine yönelik olarak gözlem kayıtlarından ve kendisi tarafından her hafta düzenli olarak tutulan günlük formundan yararlanmıştır. Araştırmacı tarafından eğitim sürecinin üçüncü haftasında gerçekleştirilen gözlemlerin ve günlük formunda yer alan tespitlerin ilgili kısımları incelendiğinde, çocukların ders içerisinde işlenen hikâyede yer alan hakları öğrenme konusunda isteklilik gösterdikleri ve bir hak dışında hikâyede yer alan haklara ilişkin kolaylıkla anlamlı öğrenmeler gerçekleştirdikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırmacı tarafından tutulan gözlem kayıtlarına yansıyan bazı diyalog kesitleri, belirtilen bu bulguyu destekler niteliktedir (III. Hafta gözlem kayıtları/19.10.2017):

SÖ; “...Çocuklar minik tavşanlarımızın hangi ihtiyaçları olmuştu, bana söyleyin bakalım?”

Ç2; “...Öğretmenim aç kaldıkları için yemek yeme ihtiyaçları olmuştu...”

Ç10; “...Uyuyamamışlardı ve çok yorulmuşlardı öğretmenim... Yani uyuma ve dinlenmeye ihtiyaçları vardı...”

Ç15; “...Öğretmenim yeterince büyük olmadıkları için yiyeceklere uzanamamışlardı, büyümeye ihtiyaçları vardı... Birde hasta göründükleri için doktora ihtiyaçları oldu...”

SÖ; “...Peki o zaman söyleyin bakalım... Bu tavşanların yerinde çocuklarda olabilir miydi?”

Ç12; “...Olabilirdi tabi öğretmenim evet... Çünkü çocukların da yemek yemeye, büyümeye, uyumaya, dinlenmeye ihtiyaçları olur...”

Ç11; “...Çocuklarda olabilirdi öğretmenim elbette... Çünkü çocukların büyümek için yemek yemeye, dinlenmeye, uyumaya ihtiyaçları var. Birde hasta olduklarında tedavi edilmeleri gerekir hemencecik...”

Ç6; “...Çocuklar olabilirdi öğretmenim. Oyun oynamak, eğlenmek, büyümek, dinlenmek bizim ihtiyacımız...”

SÖ; “...Madem öyle, o zaman bu ihtiyaçları biz çocuk hakları ile ilişkilendirebilir miyiz ne dersinizi?”

Ç7; “...Bunlar çocukların hakları bence öğretmenim! Çünkü bütün çocukların yemek yeme, büyüme, oyun oynama, barınma hakkı var...”

Ç14; “...Bende aynı şeyi düşünüyorum öğretmenim... Hikâyede olduğu gibi bizimde hastalandığımızda doktora gitme hakkımız var... Ayrıca öğretmenim okuldan sonra eve gidip dinlenme, yemek yeme akşam da uyuma hakkımız var...”

Dersin başka bir bölümünde gerçekleşen diyalog kesiti ise şu şekildedir:

SÖ; “...Çocuklar hasta olan tavşanlara Ariyanna'nın doktor olup bakması hangi hakla ilgili sizce?”

Ç12; “...Öğretmenim hastaneye ve doktora gitme hakkı bence...”

Ç10; “...Bence çocukların sağlıklı olarak gelişme haklarının olduğu ile ilgili öğretmenim...”

SÖ; “...Ben öğretmeniniz olarak sizlere bir şeyler öğretiyorum değil mi? Yani eğitim hizmeti alıyorsunuz çünkü bu hakkınız değil mi... Birde bu şekilde düşünün bakalım, Ariyanna da bir hizmet sunmuş oluyor mu tavşancıklara hakları olan?”

Ç2; “...Tedavi hizmeti sunuyor o zaman öğretmenim değil mi? Yani tedavi görme hakkı var çocuklarında...”

Ç10; “...Hastane hizmeti alma hakkı...”

Ç8; “...Sağlıklı olma hakkı...”

SÖ; “...Evet çocuklar, düşünceleriniz gayet güzel... Buna sağlık hizmeti alma hakkı diyebiliriz...”

Araştırmacı günlüğünde yer alan bazı tespitler ise şu şekildedir:

Araştırmacı; “...Çocukların üçüncü haftada işlenen hikâyede yer alan çocuk haklarına kendilerinin ulaşmaya çalıştıkları çok belirgin şekilde gözlemleniyor... Bu nedenle çocukların, son derece anlamlı ve kalıcı bir biçimde hikâyede yer alan hakları öğrendiklerini düşünüyorum... Çocukların öğretmenleri ile gerçekleştirdikleri tartışmalara ve fikir geliştirme çabalarına baktığımda, derse ve etkinlik sürecine son derece istekli katılım gösterdiklerini ve dersin bu nedenle gayet verimli geçtiğini söyleyebilirim çocuklar ve öğretmenleri için... Diğer taraftan çocukların sadece, sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkına yönelik olarak anlamlandırma süreçlerinde biraz zorluk yaşadığını gözlemledim... Fakat öğretmenin bu konuda verdiği anlamlı örnekler ve yaptığı açıklamalar sonucunda çocuklar tarafından bu hakkın da doğru bir şekilde anlaşıldığını ve kalıcı olarak öğrenildiğini düşünüyorum... Genel olarak çocuklara bu ders ile sağlıklı olarak gelişme, büyüme, yeterli beslenme, sağlık hizmetlerinden yararlanabilme, dinlenme ve uyuma, oyun ve eğlence, barınma ve bakım görme haklarına yönelik algıların kazandırıldığını düşünüyorum...” (Araştırmacı günlüğü III. Hafta notları/19.10.2017)

Gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi sürecinin dördüncü haftasında çocuk hakları serisinden “*Bilge Adamın Yolu*” hikâyesi sınıf öğretmeni tarafından ders içerisinde işlenmiştir. Bu hikâye ile bütün çocukların, eşit oldukları, hiçbir nedenle ayrımcılığa maruz kalmama, dışlanmama, seyahat etme, bilgi edinme ve öğrenme haklarına sahip olduklarına ilişkin farkındalığın katılımcı çocuklarda oluşturulması amaçlanmıştır. Bu amaçla, ilgili hikâye doğrultusunda “*Karikatürlerde Çocuk Hakları*” etkinliği tasarlanmış ve ders içi etkinlik olarak gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede katılımcı çocuklar ile derste işlenen çocuk hakları hikâyesine yönelik öğrenilenlerin pekiştirilmesi ve bu konuda değerlendirmelerin gerçekleştirilebilmesi amacıyla etkinlik formunda yer alan çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Çocuklar tarafından gerçekleştirilen etkinlik çalışma formu, doldurulan hikâye değerlendirme formu ve öğrenci günlüğü formu incelendiğinde, çocukların eşit haklara sahip olduklarına, hiçbir nedenle ayrımcılığa maruz bırakılmama, dışlanmama, yardımlaşma ve dayanışma, seyahat etme, bilgiye erişim ve öğrenme haklarına sahip olduklarına ilişkin algı ve farkındalık düzeylerinin geliştirildiği yönünde bulgulara ulaşılmıştır. Bu noktada çocukların, eşit olma, ayrımcılığa maruz kalmama, bilgiye ulaşma ve seyahat etme haklarına sahip olduklarının çocuklar tarafından oluşturulan günlük formlarında ifade edildiği belirlenmiştir. Derste işlenen çocuk hakları hikâyesinin konusu ve bu hikâye ile öğrenilen haklara ilişkin olarak ise benzer şekilde, çocukların ayrımcılığa maruz kalmama, eşit haklara sahip olma, bilgiye ulaşma ve seyahat etme haklarına sahip olduğunun hikâye değerlendirme formunda belirtildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda, gerçekleştirilen etkinlik sonucunda oluşturulmuş etkinlik ürünü örneklerine Şekil 17’de ve Şekil 18’de yer verilmiştir.

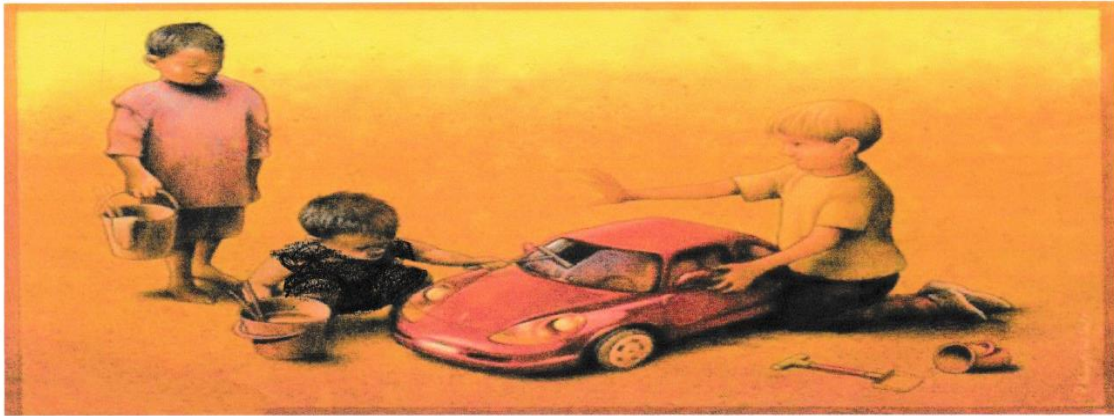
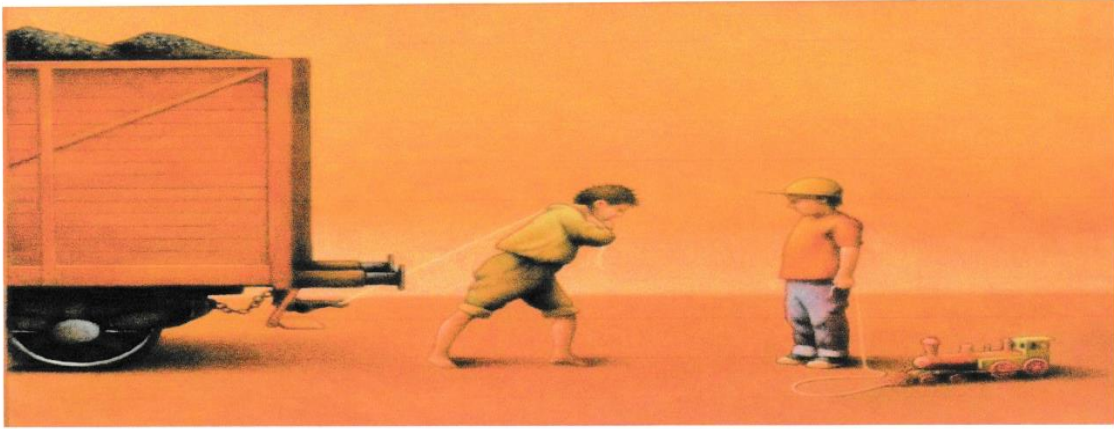
Xiipek ve Rumeysa yaptılar! 😊

Karikatürlerde Çocuk Hakları

Sevgili öğrenciler, bugünkü dersimizde dinlediğiniz çocuk hakları hikâyesinden öğrendiklerinizden yola çıkarak, aşağıdaki karikatürleri inceleyiniz. Bu karikatürlere uygun olduğunu düşündüğünüz ortak bir başlık oluşturunuz ve karikatürlerde anlatılan çocuk hakkını belirtiniz. Hepinize keyifli çalışmalar... 😊

Karikatür Başlığı

Her Çocuk Esittirilir



Karikatürlerde Konu Edilen Çocuk Hakkı

Karikatürde konu edilen haklar bize göre şudur: Bütün çocuklar aynı haklara sahiptir. Hiçbir çocuk dışlanmaz ve ayrımcılığa maruz bırakılmaz. Durumları kötü olsa bile yardım edebiliriz. Yani her çocuk esittir.

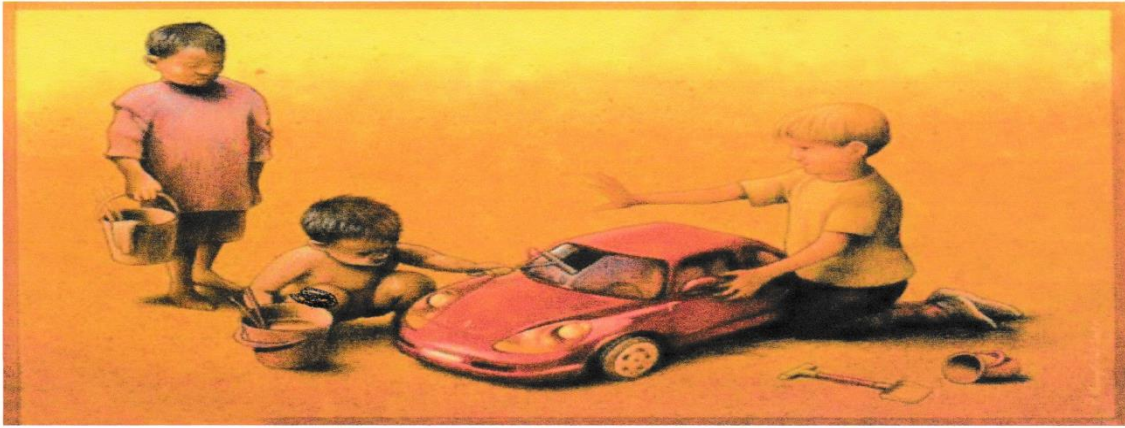
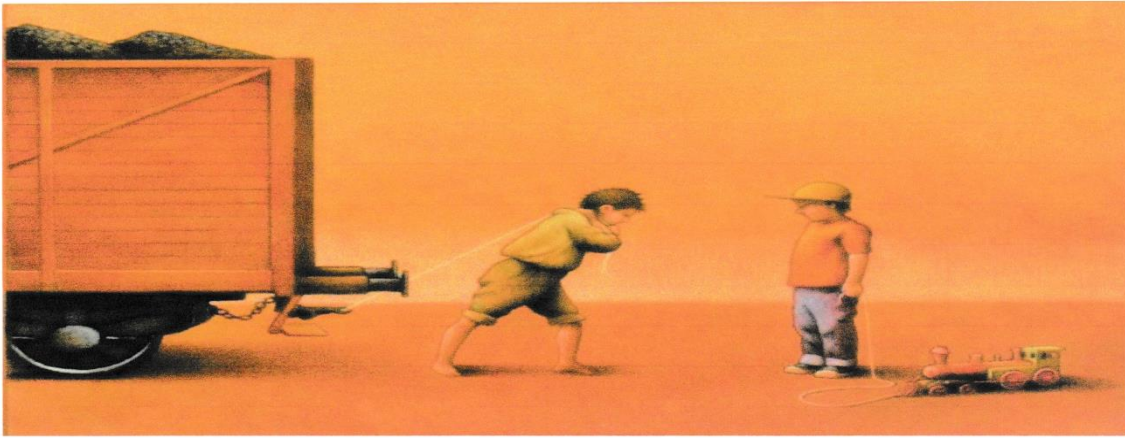
Şekil 17. “Karikatürlerde çocuk hakları” etkinliği öğrenci ürünü örneği (a)

Karikatürlerde Çocuk Hakları

Sevgili öğrenciler, bugünkü dersimizde dinlediğiniz çocuk hakları hikâyesinden öğrendiklerinizden yola çıkarak, aşağıdaki karikatürleri inceleyiniz. Bu karikatürlere uygun olduğunu düşündüğünüz ortak bir başlık oluşturunuz ve karikatürlerde anlatılan çocuk hakkını belirtiniz. Hepinize keyifli çalışmalar... ©

Karikatür Başlığı

Mutluluğu yaşamayan kişi ayrılmayan.....



Karikatürlerde Konu Edilen Çocuk Hakkı

Bütün çocuklar eşit haklara sahiptir.

Hiçbir çocuk ayrımcılığa uğramaması hakkına sahiptir.

Şekil 18. “Karikatürlerde çocuk hakları” etkinliği öğrenci ürünü örneği (b)

Yukarıda ifade edilen bulgulara yönelik olarak, ders sürecinde çocuklar tarafından oluşturulan etkinlik ürünlerinden, hikâye değerlendirme formundan ve öğrenci günlük formundan edinilen bazı doğrudan ifade alıntıları ise şu şekildedir (26.10.2017):

Ç10; “*Karikatürlerde, bütün çocukların eşit olduğu, hiçbir nedenle ayrımcılığa maruz bırakılamayacakları ve eşit haklara sahip oldukları anlatılıyor...*”, “*Bugün dinlediğim hikâyenin ana fikri, hiçbir çocuğun ayrıma maruz kalmaması gerektiği ve eşit haklarının olduğu...*”

Ç5; “*Bugünkü dersimizde, dünyadaki bütün çocukların eşit olduğunu öğrendim. Ayrıca hiçbir sebeple çocuklara ayrımcılık yapılmaması gerektiğini öğrendim... Yani bütün çocuklar ayrımcılığa maruz kalmaktan ve dışlanmaktan korunma hakkına sahiptir...*”, “*Hikâyenin ana fikri çocukların eşit haklara sahip olduğu için onlara ayrımcılık yapılmaması gerektiği...*”

Ç12; “*...Çocuk olarak hepimiz aynı haklara sahibiz... Hepimiz eşitiz... Çocukların dışlanmama ve ayrımcılıktan korunma hakları var...*”, “*Dinlediğimiz hikâyeden öğrendiğim haklarım, ayrımcılığa maruz kalmama hakkı, eşitlik hakkı, bilgiye ulaşma hakkı, seyahat etme hakkı...*”

Ç6; “*Bana göre karikatürlerde çocukların eşit haklara sahip olması gerektiği ve çocuklar arasında ayrımcılık yapılmaması gerektiği anlatılıyor...*”, “*Bu hafta tüm çocukların eşit olduğunu, ayrımcılığa maruz kalmama hakkımızın olduğunu, bilgi edinme ve seyahat etme haklarımızın olduğunu öğrendim hikâyemizden...*”

Araştırmanın birlikte yürütüldüğü öğretmen tarafından haftalık olarak doldurulan günlük formu incelendiğinde ise, dördüncü hafta kapsamında işlenen çocuk hakları hikâyesi ve gerçekleştirilen etkinlikler sayesinde, daha önceki haftalarda olduğu gibi çocukların kendi haklarına yönelik bilgi ve farkındalık düzeylerinin geliştirildiğinin belirtildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Sınıf öğretmeni tarafından, çocukların ayrımcılığa maruz kalmama, eşit haklara sahip olma, seyahat etme ve bilgiye ulaşma haklarına sahip olduklarının bu ders sürecinde çocuklara öğretilbildiğinin ifade edildiği tespit edilmiştir. Ayrıca çocukların, her hafta olduğu gibi istekli ve meraklı bir biçimde derse katılım gösterdiklerinin bu nedenle de öğrenmelerin kolay ve anlamlı bir biçimde çocuklar tarafından gerçekleştirildiğinin belirtildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Bu noktada, bu araştırma bulgularını destekleyecek nitelikte sunulabilecek öğretmene ait bazı doğrudan ifade alıntıları ise şu şekildedir:

SÖ; “*...Bu dersimizde işlediğimiz hikâyede, çocukların eşit haklara sahip oldukları ve hiçbir nedenle ayrımcılığa maruz bırakılamayacakları haklarından bahsediliyordu... Ders içerisinde çocukların bu haklara ulaşmalarında zorluk yaşadıklarını düşünmüyorum açıkçası... Sadece biraz daha fazla yönlendirilmeleri gerekti diyebilirim... Ayrımcılığa maruz kalmama ve çocukların eşit oldukları konusunda, hikâye son derece güzel bir kurguya sahip aslında... Fakat yine de çocuklar biraz daha fazla desteğime ihtiyaç duydular... Bunun dışında hikâyede seyahat etme ve bilgiye ulaşma haklarını da çocuklarıma öğrettim bu hafta... Bu hakları çıkarmalarında ve öğrenmelerinde bir sorun yaşamadılar... Etkinliği yaparken de son derece keyif aldılar ve hikâyede geçen hakları pekiştirmiş oldular... Yani özetle verimli ve eğlenceli bir ders oldu yine bu hafta...*” (Öğretmen günlüğü IV. Hafta notları/26.10.2017)

Araştırmacı ise eğitim sürecinde, çocukların kendi haklarına ilişkin algı ve farkındalık düzeylerinin gelişimlerinin izlenmesine yönelik olarak gözlem kayıtlarından ve kendisi tarafından her hafta düzenli olarak tutulan günlük formundan yararlanmıştır. Araştırmacı

tarafından eğitim sürecinin dördüncü haftasında gerçekleştirilen gözlemlerin ve günlük formunda yer alan tespitlerin ilgili kısımları incelendiğinde, çocukların ders içerisinde işlenen hikâyede yer alan hakları öğrenme konusunda isteklilik gösterdikleri, geçtiğimiz haftalara göre daha çok rehberliğe ve yönlendirmelere ihtiyaç duydukları ve ayrımcılığa maruz kalmama hakkı dışında hikâyede yer alan diğer haklara ilişkin öğrenmelerinde zorluk yaşamadıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırmacı tarafından tutulan gözlem kayıtlarına yansıyan bazı diyalog kesitleri, belirtilen bu bulguyu destekler niteliktedir (IV. Hafta gözlem kayıtları/26.10.2017):

SÖ; “...Çocuklar sizce Tor’u mu, Manolya’yı mı yoksa Narkissos’u mu seçecek Bilge Adam?”

Ç3; “...Öğretmenim bence Manolya’yı seçecek... Çünkü o hem güzel bir kız hem de çok değişik kıyafetler giydi... Yani Bilge Adam onu sevecek...”

Ç8; “...Hepsini de seçebilir öğretmenim... Çünkü hepsi de mücadele verdi onun evine ulaşmak için...”

Ç12; “...Ben olsam hepsini seçerdim öğretmenim... Çünkü hepsi birlikte yardımlaşarak ulaşabildiler Bilge Adam’ın evine...”

SÖ; “Peki çocuklar gördük ki bütün çocukları kabul etti Bilge Adam... Bunun nedeni ne olabilir sizce?”

Ç5; “...Şey öğretmenim... Bilge Adam onların birlikte yardımlaşarak evine ulaşmalarını sevdi bence... Birde onları göremediği için evine ulaşabildiklerini görünce hepsinin, kabul etti onları...”

Ç14; “...Öğretmenim hepsi de aynı şekilde ulaşabildi Bilge Adam’ın evine... Yani hiçbirinin o baştaki farklı şeyleri kalmamıştı yanlarında... Onun için hepsini kabul etti evine yani...”

SÖ; “Peki bu durumu hangi çocuk hakları ile ilişkilendirebiliriz sizce?”

Ç6; “...Öğretmenim şimdi bu çocukların hepsini kabul etti ya Bilge adam... Yani başka bir şeye bakmadan kabul etti onları... Bütün çocukların eşit olması...”

Ç11; “...Evet öğretmenim... Çocukların hiçbirine farklı davranmadı... Yani bütün çocukların eşit olma hakkı var... Bide öğretmenim, çocukların istedikleri yere gitme seyahat etme hakları var...”

Ç1; “...Hiçbirine ayrımcılık yapmadı ve dışlamadı öğretmenim... Hepsini eşit çocuklar olarak düşündü ve evine kabul etti... Yani çocukların eşitlik hakkı var ve ayrımcılık yapılmama hakları var...”

Ç7; “... Çocuklar yeni şeyler öğrenmek için gitmek istediler Bilge Adam’a... Yani öğretmenim çocukların bilgiye ulaşma ve öğrenme hakkı olduğunu gösteriyor hikâyede...”

Dersin başka bir bölümünde gerçekleşen diyalog kesiti ise şu şekildedir:

SÖ; “...Çocuklar incelediğiniz karikatürler hangi çocuk hakkı ile ilgili söyleyin bakalım?”

Ç5; “...Öğretmenim karikatürler çocukların eşit olmaları ve ayrımcılık görmeme hakları ile ilgili...”

Ç11; “...Bütün çocukların eşit haklara sahip olması... Hiçbir ayrımcılığa maruz kalmama haklarının olması...”

Ç8; “...Karikatürlerden biz şunu anladık: Hiçbir çocuk dışlanamaz ve ayrımcılığa maruz bırakılamaz... Bütün çocuklar aynı haklara sahiptir...”

Ç6; “...Bütün çocuklar eşittir... Hiçbir sebeple çocuklar arasında ayrım yapılamaz... Eşitlik hakkı, ayrımcılığa maruz bırakılmama hakkı...”

Araştırmacı günlüğünde yer alan bazı tespitler ise şu şekildedir:

Araştırmacı; “...Çocuklar dördüncü haftaya geldiğimizde, ilk haftalardan daha istekli ve meraklı olarak derslere katılım gösteriyorlar... Bu hafta işlenen hikâyede yer alan çocuk haklarını genel olarak anlamlandırabildiklerini gördüm... Çocukların ayrımcılığa maruz kalmamaları hakkını, hikâyeden çıkarabilmeleri için öğretmen biraz daha fazla yönlendirmelerde bulunmak durumunda kaldı... Bunun kavramsal olarak çocukların yabancılık yaşamasından kaynaklı olduğunu söyleyebilirim... Çünkü çocukların eşit haklara sahip oldukları ve dışlanmama haklarının olduğunu çok kolay şekilde ifade edebildiler hikâye sonunda... Bunun dışında, gerçekleştirdikleri etkinlikten keyif aldıklarını çok kolay söyleyebilirim... Karikatür incelemek hoşlarına gitti ve öğrendikleri hakları bu etkinlik ile de pekiştirdiler ve görsel olarak da tecrübe ettiler... Öğretmenin dersleri artık çok daha rahat ve etkili işlediğini gözlemlemeye devam ediyorum... Genel olarak çocuklara bu ders sonunda bütün çocukların eşit haklara sahip oldukları, ayrımcılığa maruz kalmama, dışlanmama, seyahat etme ve bilgiye ulaşma haklarına sahip olduklarına ilişkin farkındalığın etkili bir biçimde kazandırıldığını düşünüyorum...” (Araştırmacı günlüğü IV. Hafta notları/26.10.2017)

Gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi sürecinin beşinci haftasında çocuk hakları serisinden “Pamuk Çocuk” hikâyesi sınıf öğretmeni tarafından ders içerisinde işlenmiştir. Bu hikâye ile bütün çocukların, çok yönlü olarak kendi gelişimlerini sağlayacak fırsatlardan yararlanma, hayal kurma, sosyal etkinliklere katılma, oyun oynama, kötü şartlardan ve zararlı unsurlardan korunma, eğlenme, saygı görme, özgür ve mutlu olma, arkadaş edinme, merak etme, araştırma, bilgiye ulaşma ve öğrenme haklarına sahip olduklarına ilişkin algıların ve farkındalığın çocuklara kazandırılması hedeflenmiştir. Bu amaçla, ilgili hikâye doğrultusunda “Çocuk Hakkı Bulmaca” etkinliği tasarlanmış ve ders içi etkinlik olarak gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede katılımcı çocuklar ile derste işlenen çocuk hakları hikâyesine yönelik öğrenilenlerin pekiştirilmesi ve bu konuda değerlendirmelerin gerçekleştirilebilmesi amacıyla etkinlik formunda yer alan çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Çocuklar tarafından gerçekleştirilen etkinlik çalışma formu, doldurulan hikâye değerlendirme formu ve öğrenci günlüğü formu incelendiğinde, çocukların gelişme, merak etme ve araştırma, her türlü zararlı ortam ve unsurdan korunma, hayal kurma, bilgiye ulaşma ve öğrenme, sosyal faaliyetlere katılma, saygı görme, mutlu ve özgür olma, oyun oynama ve eğlenme haklarına yönelik algı ve farkındalık düzeylerinin geliştirildiği yönünde bulgulara ulaşılmıştır. Bu noktada belirtilen bu hakların çocuklar tarafından oluşturulan günlük formlarında ve hikâye değerlendirme formlarında ifade edildiği belirlenmiştir. Bu doğrultuda, gerçekleştirilen etkinlik sonucunda oluşturulmuş etkinlik ürünlerinin örneklerine Şekil 19’da ve Şekil 20’de yer verilmiştir.

Çocuk Hakkı Bulmaca

Sevgili arkadaşlar hepinize merhaba. Ben Özgür. Bugünkü dersimizde dinlediğiniz çocuk hakları hikâyesinde öğrendiğimiz haklarımızı, hadi aşağıda yer alan bulmaca içerisinde de bulalım. Hepinize iyi çalışmalar dilerim... ☺



S	A	K	S	M	U	T	L	U	O	L	M	A	İ
O	H	A	Y	A	L	K	U	R	M	A	S	A	M
S	K	O	Y	U	N	O	Y	N	A	M	A	A	E
Y	A	İ	S	A	Y	G	İ	G	Ö	R	M	E	R
A	B	İ	L	G	İ	Y	E	U	L	A	S	M	A
L	E	T	K	İ	N	L	İ	K	L	E	R	E	K
S	B	İ	U	L	İ	Ü	Ç	E	K	A	R	K	E
T	C	L	S	Ş	I	R	M	Ğ	O	Ş	L	A	T
K	R	N	İ	B	T	N	B	P	R	T	Ü	T	M
O	K	M	E	A	E	C	M	N	U	Ö	L	İ	E
Ö	Z	G	Ü	R	O	L	M	A	N	L	K	L	E
P	A	E	Ğ	L	E	N	M	E	M	Ç	U	M	A
M	S	Ö	İ	T	Y	Z	A	K	A	V	İ	A	K
A	R	A	Ş	T	İ	R	M	A	Y	A	P	M	A

SOSYAL ETKİNLİKLERE KATILMA	KORUNMA	OYUN OYNAMA	GELİŞİM
SAYGI GÖRME	HAYAL KURMA	MUTLU OLMA	ÖĞRENME
ARAŞTIRMA YAPMA	MERAK ETME	BİLGİYE ULAŞMA	ÖZGÜR OLMA
	EĞLENME		

Şekil 19. “Çocuk hakkı bulmaca” etkinliği öğrenci ürünü örneği (a)

Çocuk Hakkı Bulmaca

Sevgili arkadaşlar hepinize merhaba. Ben Özgür. Bugünkü dersimizde dinlediğiniz çocuk hakları hikâyesinde öğrendiğimiz haklarımızı, hadi aşağıda yer alan bulmaca içerisinde de bulalım. Hepinize iyi çalışmalar dilerim... ☺



S	A	K	S	M	U	T	L	U	O	L	M	A	İ
O	H	A	Y	A	L	K	U	R	M	A	S	A	M
S	K	O	Y	U	N	O	Y	N	A	M	A	A	E
Y	A	İ	S	A	Y	G	İ	G	Ö	R	M	E	R
A	B	İ	L	G	İ	Y	E	U	L	A	Ş	M	A
L	E	T	K	İ	N	L	İ	K	L	E	R	E	K
S	B	İ	U	L	İ	Ü	Ç	E	K	A	R	E	E
T	C	L	S	S	İ	R	M	Ğ	O	Ş	L	A	T
K	R	N	İ	B	T	N	B	P	R	T	Ü	T	M
O	K	M	E	A	E	C	M	N	U	Ö	L	E	E
Ö	Z	G	Ü	R	O	L	M	A	N	L	K	L	E
P	A	E	Ğ	L	E	N	M	E	M	Ç	U	M	A
M	S	Ö	İ	T	Y	Z	A	K	A	V	İ	A	K
A	R	A	Ş	T	İ	R	M	A	Y	A	P	M	A

SOSYAL ETKİNLİKLERE KATILMA	KORUNMA	OYUN OYNAMA	GELİŞİM
SAYGI GÖRME	HAYAL KURMA	MÜTEU OLMA	ÖĞRENME
ARAŞTIRMA YAPMA	MERAK ETME	BİLGİYE ULAŞMA	ÖZGÜR OLMA
	EGLENME		

Şekil 20. “Çocuk hakkı bulmaca” etkinliği öğrenci ürünü örneği (b)

Yukarıda belirtilen bulgulara yönelik olarak, ders sürecinde çocuklar tarafından oluşturulan hikâye değerlendirme formundan ve öğrenci günlük formundan edinilen bazı doğrudan ifade alıntıları ise şu şekildedir (02.11.2017):

Ç14; “...Bugünkü hikâyemiz de çok eğlenceliydi... Dersimizde gelişme, sosyal faaliyetlere katılma, saygı görme, oyun oynama, mutlu olma, bilgiye ulaşma, öğrenme haklarımın olduğunu öğrendim...”, “Hikâyenin ana fikri tüm çocukların kendilerini geliştirecek faaliyetlere katılma, özgür olma, saygı görme, merak etme ve araştırma hakları var... Ben hikâyeden çocukların bu hakları olduğunu öğrendim...”

Ç3; “Bütün çocukların araştırma yapma, keşfetme, eğlenme, sosyal etkinliklere katılma, özgür olma ve saygı görmeye hakları var... Bana göre hikâyenin ana fikri buydu...”

Ç11; “...Hikâyenin sonunda öğrendiğim haklar: Saygı görme, bilgiye ulaşma, araştırma yapma, hayal kurma, merak etme, özgür olma, tehlikelerden korunma, eğlenme, sosyal faaliyetlere katılma...”

Ç2; “Ben bugün çocuk olarak istediğim sosyal faaliyetlere katılma hakkına, gelişme hakkına, araştırma yapma hakkına, merak etme hakkına, mutlu olma hakkına, hayal kurma hakkına, saygı görme hakkına, öğrenme hakkına sahip olduğumu öğrendim...”

Ç6; “Bugün dersimizde ben bütün çocukların kendilerini geliştirme, saygı görme, saygı görme, bilgiye ulaşma, merak etme, araştırma yapma haklarının olduğunu öğrendim... Birde sosyal faaliyetlere katılma hakkını ve özgür olma hakkımı öğrendim...”

Araştırmanın birlikte yürütüldüğü öğretmen tarafından haftalık olarak doldurulan günlük formu incelendiğinde ise, beşinci hafta kapsamında işlenen çocuk hakları hikâyesi ve gerçekleştirilen etkinlikler ile çocukların kendi haklarına yönelik algı ve farkındalık gelişimlerinin geliştirildiğinin öğretmen tarafından belirtildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda öğretmenin, bütün çocukların kendi gelişimlerini sağlama, hayal kurma, merak etme ve araştırma yapma, bilgiye ulaşma ve öğrenme, saygı görme, mutlu olma, eğlenme, sosyal etkinliklere katılım gösterme, korunma, özgürlük ve keşfetme haklarına sahip olduklarının bu ders kapsamında çocuklara öğretilbildiğini belirttiği görülmüştür. Ayrıca şu ana kadar dört hafta süresince gerçekleştirilen derslerde öğrenilen bazı çocuk haklarının, gerçekleştirilen etkinlik ile bu ders çerçevesinde yeniden ele alındığı ve öğrenmelerin bu sayede kontrol edilerek eksikliklerin giderilebildiği ifade edilmiştir. Bu noktada, bu araştırma bulgularını destekleyecek nitelikte sunulabilecek öğretmene ait bazı doğrudan ifade alıntıları ise şu şekildedir:

SÖ; “...Bu hafta işlediğimiz hikâyenin bir farklı tarafı, bu zamana kadar ki derslerimizde işlediğimiz bazı çocuk haklarını içerisinde barındırıyor olmasıydı... Bu bence güzel bir şey oldu... Çünkü çocuklarımız hem yeni haklar öğrendiler hem de geçtiğimiz derslerde öğrendikleri çoğu hakları bir kez daha hatırlamış oldular. Yani bir tekrar da yapmış olduk bu hafta... Bulmaca etkinliğini çok sevdiler... Keyif alarak da yaptılar ve ben bu sayede, çok güzel bir şekilde hikâyede ele alınan hakları kalıcı olarak öğrendiklerini düşünüyorum... Hikâyeyi işlerken de, sorun yaşadığımız bir yer olmadı... Bütün hakları çocukların kolay anladığını ve öğrendiğini düşünüyorum... Tabi birde yaptıkları etkinlik eğlenceliydi ve yazı gerektirmediği için de çok daha verimli, keyifli geçti diyebilirim ders bu anlamda...” (Öğretmen günlüğü V. Hafta notları/02.11.2017)

Araştırmacı ise eğitim sürecinde, çocukların kendi haklarına ilişkin algı ve farkındalık düzeylerinin gelişimlerinin izlenmesine yönelik olarak gözlem kayıtlarından ve kendisi tarafından her hafta düzenli olarak tutulan günlük formundan yararlanmıştır. Araştırmacı tarafından eğitim sürecinin beşinci haftasında gerçekleştirilen gözlemlerin ve günlük formunda yer alan tespitlerin ilgili kısımları incelendiğinde, çocukların ders içerisinde işlenen hikâyede yer alan hakları eğlenerek ve istekli bir biçimde öğrendikleri ve etkinlik sürecinden büyük keyif aldıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca daha önceki ders süreçlerinde işlenen hakların, bu hafta ele alınan hikâye ve gerçekleştirilen etkinlik sayesinde küçük bir tekrarının da yapılabilirdiği bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırmacı tarafından tutulan gözlem kayıtlarına yansıyan bazı diyalog kesitleri, belirtilen bu bulguyu destekler niteliktedir (*V. Hafta gözlem kayıtları/02.11.2017*):

SÖ; “Çocuklar Pamuk Çocuk için yapılanlar hakkında ne düşünüyorsunuz söyleyin bakalım?”

Ç12; “...Şey öğretmenim bence doğru değil... Yani onu korumaya çalışırlarken hapsedmişler gibi oldu birazcık...”

Ç5; “Öğretmenim bence de hiç doğru değildi... Onun çocuk olarak oyun oynamaya, dışarı çıkmaya, arkadaş edinmeye hakkı vardı... Ama annesi ve babası kral bunu elinden aldılar...”

SÖ; “Peki Pamuk Çocuğun haklarının engellendiğini düşünüyor musunuz?”

Ç1; “...Tabi ki öyle oldu öğretmenim... Oyun oynayamadığı için mutlu olamadı, kitap okuyup yeni şeyler öğrenemedi, köydeki faaliyetlere katılamadı... Bu hakları engellendi yani...”

Ç11; “Onun yeni bilgiler edinme hakkını, özgürlük hakkını bide mutlu olma hakkını elinden aldılar öğretmenim... Mutlu olmakta hakkı bence çocukların...”

SÖ; “Peki başka hangi haklarının olduğunu düşünüyorsunuz Pamuk Çocuğun?”

Ç15; “... Öğretmenim mesela kitapları kaldırdılar saraydan... Yani öğrenme, araştırma yapma hakkı vardı... Bide Pamuk Çocuk dışarıyı merak etti, araştırdı, hayal kurdu... Bu hakları vardı hikâyede...”

Ç9; “...Gelişim hakkı, eğlenme hakkı, özgür olma hakkı vardı öğretmenim...”

Ç7; “...Anne ve babası onu dışarı göndermediler... Özgür olma hakkı, sosyal etkinliklere katılma hakkı, oynama hakkı vardı aslında...”

Araştırmacı günlüğünde yer alan bazı tespitler ise şu şekildedir:

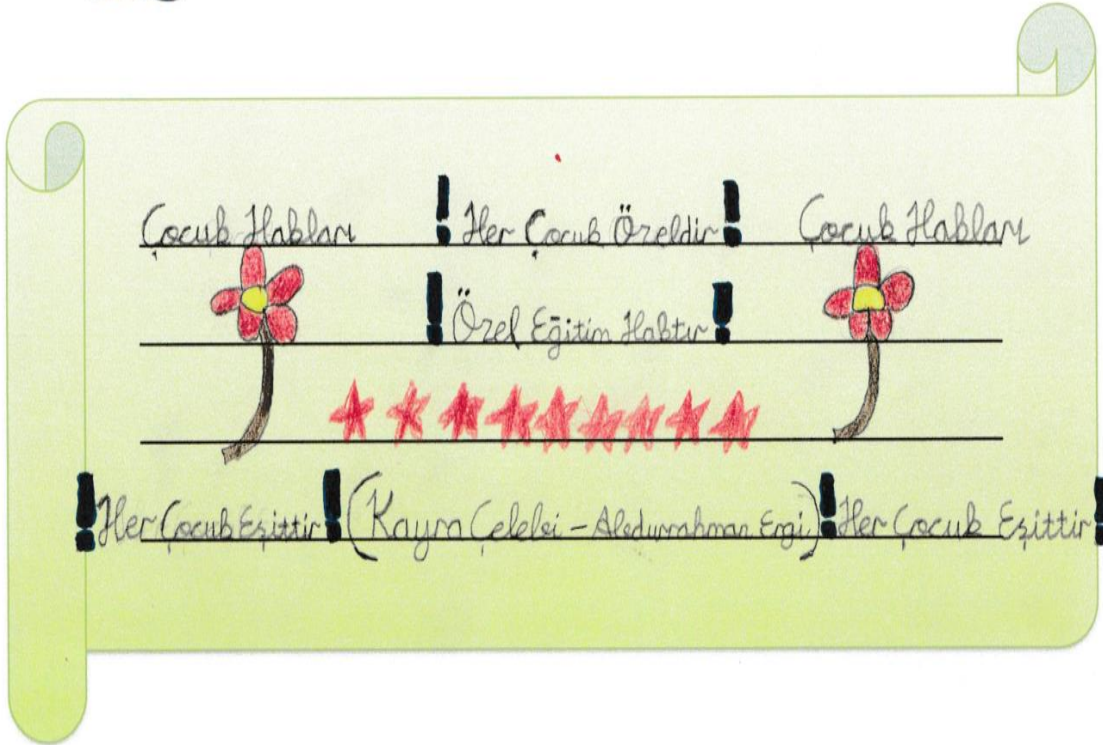
Araştırmacı; “...Bu hafta işlenen hikâyede, çocuklar yeni hakları öğrendiler ve daha önceki derslerde ele alınan çocuk haklarının bir küçük tekrarını yaptılar, yeniden hatırladılar... Öğretmen son derece başarılı şekilde çocuklara haklarını anlamlandırabilmeleri noktasında yönlendirmelerde bulundu... Çocuklar hem hikâyeden hem de bulmaca etkinliğinden bir hayli keyif aldılar... Daha önce öğrendikleri hakları da, beklenen şekilde hikâyenin işlenmesi sürecinde ifade edebildiler çocuklar... Bu durum sürecin başarılı gittiğini gösteriyor diyebilirim...” (*Araştırmacı günlüğü V. Hafta notları/02.11.2017*)

Gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi sürecinin altıncı haftasında çocuk hakları serisinden “*Riki'nin Yeni Dünyası*” hikâyesi sınıf öğretmeni tarafından ders içerisinde işlenmiştir. Bu hikâye ile özel gereksinimi olan çocukların ihtiyaçları çerçevesinde özel bakım görme ve özel eğitim alma hakkına sahip olduklarına ilişkin algı ve farkındalığın çocuklara

kazandırılması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, ilgili hikâye doğrultusunda “*Sloganlarımızda Çocuk Hakları*” etkinliği tasarlanmış ve ders içi etkinlik olarak gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede katılımcı çocuklar ile derste işlenen çocuk hakları hikâyesine yönelik öğrenilen hakların, yaratıcılık becerisinin kullanılacağı bir grup çalışması ile pekiştirilmesi ve bu konuda değerlendirmelerin gerçekleştirilebilmesi amacıyla etkinlik formunda yer alan çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Çocuklar tarafından gerçekleştirilen etkinlik çalışma formu, doldurulan hikâye değerlendirme formu ve öğrenci günlüğü formu incelendiğinde katılımcı çocukların, özel gereksinimi olan çocukların ihtiyaçları çerçevesinde, özel eğitim alma ve özel bakım görme haklarına sahip olduklarına ilişkin algı ve farkındalık düzeylerinin geliştirildiği yönünde bulgulara ulaşılmıştır. Bu noktada belirtilen bu çocuk haklarının, çocuklar tarafından oluşturulan etkinlik ürünlerinde, günlük formlarında ve hikâye değerlendirme formlarında ifade edildiği belirlenmiştir. Bu doğrultuda, gerçekleştirilen etkinlik sonucunda oluşturulmuş etkinlik ürünü örneklerine Şekil 21’de ve Şekil 22’de yer verilmiştir.

SLOGANLARIMIZDA ÇOCUK HAKLARI

Sevgili arkadaşlar hepinize merhaba. Benim ismim Nilay. Yapmam gereken bir ev ödevimde, bugün sizin de yardımınızı istiyorum. Sizlerin de bildiği gibi, bedensel, zihinsel ve duygusal açıdan bazı farklı özelliklere sahip olan ve bu çerçevede özel bakım ve eğitim ihtiyaçları olan birçok arkadaşımız var. Bu arkadaşlarımızın, kendi özellikleri ve ihtiyaçları doğrultusunda **özel bir eğitim alma ve özel bakım görme hakkına** sahip olduklarını herkese duyurabileceğim bazı sloganlar hazırlamam gerekiyor... Hadi zaman kaybetmeden çalışmalarımıza başlayalım! Hepinize şimdiden teşekkürler! ☺



Şekil 21. “Sloganlarımızda çocuk hakları” etkinliği öğrenci ürünü örneği (a)

SLOGANLARIMIZDA

ÇOCUK HAKLARI

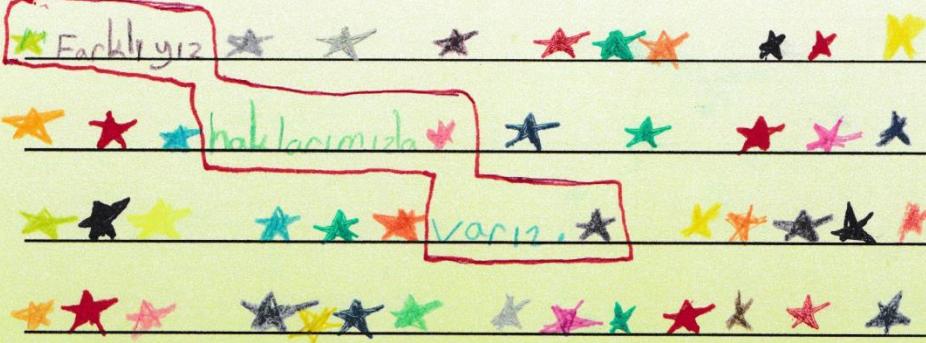
Sevgili arkadaşlar hepinize merhaba. Benim ismim Nilay. Yapmam gereken bir ev ödevimde, bugün sizin de yardımınızı istiyorum. Sizlerin de bildiği gibi, bedensel, zihinsel ve duygusal açıdan bazı farklı özelliklere sahip olan ve bu çerçevede özel bakım ve eğitim ihtiyaçları olan birçok arkadaşımız var. Bu arkadaşlarımızın, kendi özellikleri ve ihtiyaçları doğrultusunda **özel bir eğitim alma ve özel bakım görme hakkına** sahip olduklarını herkese duyurabileceğim bazı sloganlar hazırlamam gerekiyor... Hadi zaman kaybetmeden çalışmalarımıza başlayalım! Hepinize şimdiden teşekkürler! ☺



AD 1. İpek

AD 2. Rümeysa

FARKLIYIZ



Haklarımızla
Varız

Şekil 22. “Sloganlarımızda çocuk hakları” etkinliği öğrenci ürünü örneği (b)

Özel gereksinimi olan çocukların özel bakım görme ve özel eğitim alma haklarına ilişkin olarak gerçekleştirilen etkinlik sürecinde katılımcı çocuklar tarafından oluşturulan sloganlar Tablo 14’de sunulmuştur.

Tablo 14.

Özel Eğitim Alma ve Özel Bakım Görme Hakkına Yönelik Olarak Çocuklar Tarafından Tasarlanmış Sloganlar

Çalışma Grupları	Özel Bakım Görme ve Özel Eğitim Alma Hakkına Yönelik Oluşturulan Sloganlar
Ç12-Ç7	Her Çocuk Özeldir Özel Eğitim Haktır
Ç4-Ç15	Farklıyız Haklarımızla Varız
Ç1-Ç14	Özel Çocuklara Özel Eğitim Hakkı
Ç3-Ç8	Haklarımızla Farklıyız Özel Eğitim Almalıyız
Ç11-Ç6	Farklılıklarımızla Özeli Özel Bir Eğitimle Engelsiziz
Ç2-Ç9	Özel Bir Eğitimle Daha Mutlu Günlere
Ç13-Ç10-Ç5	Engel “Siz” Bir Eğitim Hakkımızdır

Tablo 14’e bakıldığında, çocuklar tarafından özel gereksinimi olan çocukların, özel eğitim alma ve özel bakım görme haklarına sahip olduklarına ilişkin kazanmış oldukları farkındalığı, yaratıcı ve etkili slogan ifadeleri ile etkinlik çalışmalarına yansıtılabildikleri görülmektedir.

Yukarıda belirtilen bulgulara yönelik olarak, ders sürecinde çocuklar tarafından oluşturulan hikâye değerlendirme formundan ve öğrenci günlük formundan edinilen bazı doğrudan ifade alıntıları ise şu şekildedir (10.11.2017):

Ç5; “Bugün dersimizde işlediğimiz hikâyenin ana fikri bana göre engelli olan çocukların normal çocuklar gibi eğitim alabilme haklarının olduğu...”

Ç12; “Ben dersimizin sonunda engelli olan arkadaşlarımızın kendilerine uygun eğitim alma haklarının olduğunu öğrendim... Ayrıca onların daha çok bakıma ihtiyaçları var... Bu hakları da var engelli çocukların...”

Ç8; “Bazı çocuklar bizim gibi değil... Onların bazı engelleri var ve desteğe ihtiyaçları var... Yani onların bizden farklı bir eğitim almaları gerekiyor, bu özel eğitim hakkı...”

Ç6; “Bazı çocuklar farklı... Mesela göremiyorlar ve duyamıyorlar... Onların öğretmenlerinin de farklı olması gerekiyor... Özel eğitim almak ve öğretmenlerinin onlarla ilgilenmesi bu çocukların hakkı...”

Ç14; “Ben derste şu hakları öğrendim: Bazı arkadaşlarımızın özel eğitim alma hakkı ve özel bakım görme hakkı var...”

Araştırmanın birlikte yürütüldüğü öğretmen tarafından haftalık olarak doldurulan günlük formu incelendiğinde ise, altıncı hafta kapsamında işlenen çocuk hakları hikâyesi ve gerçekleştirilen etkinlikler ile çocukların kendi haklarına yönelik algı ve farkındalık gelişimlerinin verimli şekilde geliştirildiğinin öğretmen tarafından ifade edildiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda öğretmenin, özel gereksinimi olan çocukların ihtiyaçları doğrultusunda özel bir eğitim alma ve bakım görme hakkına sahip olduklarına ilişkin farkındalığın bu ders kapsamında çocuklara kazandırıldığının belirtildiği görülmüştür. Bu noktada, bu araştırma bulgularını destekleyecek nitelikte sunulabilecek öğretmene ait bazı doğrudan ifade alıntıları ise şu şekildedir:

SÖ; “...Bu hafta işlediğimiz çocuk hakları hikâyesinde, özel eğitim alma ve özel bakım görme haklarını ele aldık... Çocuklar bu konuya çok yabancı değiller aslında, o yüzden hikâyeyi anlama konusunda ve hangi çocuk haklarını içerdiğini bulmada zorluk yaşamadılar diyebilirim... Çünkü okulumuzda özel gereksinimi olan birkaç öğrenci var... Onların başka öğretmenlerin desteğini aldıklarını da biliyorlar... Fakat hikâyede ki konu daha çok ilgilerini çekti... Hikâyemizden sonra gerçekleştirdiğimiz etkinliği ise çok sevdiler çocuklar... Çünkü yaratıcılıklarını kullandılar ve kendilerine etkinlikte verilen görev ilgilerini çekti... Bu yüzden yapmaktan keyif aldılar diyebilirim. Sadece bir grup arkadaşı ile çalışma konusunda isteksizlik yaşadılar, ama bu çalışmalarını olumsuz etkilemedi neyse ki... Ben bu hafta ki hikâyemizde ele işlediğimiz hakları çocukların etkili bir şekilde anladıklarını, öğrendiklerini düşünüyorum... Dersimizin gayet eğlenceli ve verimli geçtiğini söyleyebilirim...” (Öğretmen günlüğü VI. Hafta notları/10.11.2017)

Araştırmacı ise eğitim sürecinde, çocukların kendi haklarına ilişkin algı ve farkındalık düzeylerinin gelişimlerinin izlenmesine yönelik olarak gözlem kayıtlarından ve kendisi tarafından her hafta düzenli olarak tutulan günlük formundan yararlanmıştır. Araştırmacı tarafından eğitim sürecinin altıncı haftasında gerçekleştirilen gözlemlerin ve günlük formunda yer alan tespitlerin ilgili kısımları incelendiğinde, çocukların ders içerisinde işlenen hikâyede yer alan hakları zorlanmadan, istekli bir biçimde katılım göstererek ve etkinlik sürecindeki çalışmalardan büyük keyif alarak öğrendikleri belirlenmiştir. Araştırmacı tarafından tutulan gözlem kayıtlarına yansıyan bazı diyalog kesitleri, belirtilen bu bulguyu destekler niteliktedir (VI. Hafta gözlem kayıtları/10.11.2017):

SÖ; “...Çocuklar Riki'nin yaşadığı zorluklar hakkında ne düşünüyorsunuz?”

Ç1; “...Öğretmenim çok üzücü... Hiçbir şeyi görememesi, kitap okuyamaması çok kötü bence...”

Ç5; “...Kimsenin böyle bir şey yaşamasını istemem... Hem çocuk olduğu için daha da üzücü öğretmenim... Ama köpeğinin olmasına ve artık kitap okuyabilecek olmasına çok mutlu oldum...”

SÖ; “...Peki Riki'nin bir köpeğinin olması ve yeni bir alfabe öğrenecek olması hakkında neler söyleyebilirsiniz?”

Ç14; “...Şey öğretmenim bu güzel oldu bence... Artık hem rahatça dışarı çıkabildi hem de kitaplarını okuyabilecek bu sayede...”

Ç9; “...Görme engelli olduğu için Braille alfabesini öğrenmesi gerekiyordu... Onunda çünkü bu şekilde kitap okumaya, eğitim almaya hakkı var normal çocuklar gibi...”

SÖ; “O zaman hangi hakları olduğunu söyleyebiliriz Riki'nin?”

Ç15; “... Özel eğitim görme hakkı öğretmenim...”

Ç6; “...Kendine uygun özel eğitim alma hakkı ve bide özel bakım görme hakkı...”

Araştırmacı günlüğünde yer alan bazı tespitler ise şu şekildedir:

Araştırmacı; “Bu haftaki derste işlenen hikâyede, özel eğitim alma hakkı ve özel bakım görme hakkı ele alındı... Çocukların bu hakları anlamlandırma konusunda zorlanmadıklarını gözlemledim... Çünkü okul içerisinde özel gereksinimi olan bazı çocuklardan bahsedildi ders içerisinde... Dolayısıyla bu hakların kolay bir biçimde çocuklar tarafından öğrenildiğini söylemem mümkün... Sadece Braille alfabesine yabancı olmalarından dolayı, öğretmenin bu konuda açıklama yapması gerekti... Bunun dışında gerçekleştirilen slogan etkinliği çocuklar çok sevdi... Çünkü kendileri düşünerek oluşturdular ve bundan keyif aldılar... Bu konuda ki tek sorun grup çalışmasına isteksiz oluşları idi... Öğretmen bu konuda sınıfı iyi organize etti ve çocuklar etkinliğe istekle katıldı...” (Araştırmacı günlüğü VI. Hafta notları/10.11.2017)

Gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi sürecinin yedinci haftasında çocuk hakları serisinden “Gülüçükler Şatosu” hikâyesi sınıf öğretmeni tarafından ders içerisinde işlenmiştir. Bu hikâye ile bütün çocukların, yaşlarına ve bedensel gelişimlerine uygun olmayan şartlarda çalıştırılmama, ticaret konusu yapılmama, oyun oynama ve eğlenme, kazanç amaçlı istismar edilmeme ve bunlara karşı korunma haklarına sahip olduklarına yönelik farkındalığın katılımcı çocuklara kazandırılması hedeflenmiştir. Bu amaçla, ilgili hikâye doğrultusunda “Bir Çocuk Hakkı Resimlerde” etkinliği tasarlanmış ve ders içi etkinlik olarak gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede katılımcı çocuklar ile derste işlenen çocuk hakları hikâyesinden öğrenilen hakların pekiştirilmesi ve bu konuda değerlendirmelerin gerçekleştirilebilmesi amacıyla etkinlik formunda yer alan çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Çocuklar tarafından gerçekleştirilen etkinlik çalışma formu, doldurulan hikâye değerlendirme formu ve öğrenci günlüğü formu incelendiğinde, bütün çocukların oyun oynama ve eğlenme, ticaret konusu yapılmama, uygun olmayan şartlarda çalıştırılmama ve kazanç amaçlı olarak istismar edilmeme haklarının olmasına yönelik algı ve farkındalık düzeylerinin geliştirildiği yönünde bulgulara ulaşılmıştır. Bu noktada belirtilen bu hakların çocuklar tarafından oluşturulan etkinlik ürünlerine, günlük formlarına ve hikâye değerlendirme formlarına yansıtıldığı tespit edilmiştir. Bu doğrultuda, gerçekleştirilen etkinlik sonucunda oluşturulmuş etkinlik ürünü örneklerine Şekil 23’de ve Şekil 24’de yer verilmiştir.

Bir Çocuk Hakkı Resimlerde

Sevgili öğrenciler, bugünkü derste dinlediğiniz çocuk hakları hikâyesinde öğrendiklerinizden yola çıkarak, aşağıda yer alan resimleri inceleyiniz ve bu resimlere ilişkin hazırlanmış soruları kendi duygu ve düşünceleriniz çerçevesinde cevaplayınız. Hepinize keyifli çalışmalar dilerim...☺



Yukarıda yer alan resimleri incelediğinde neler hissettin?

Üzüldüm, hayal ederim ve o çocukların birer gibi esit
olma hakları ve çalışmama hakları var.

Resimlerde yer alan duruma ve gördüklerine yönelik düşüncelerin nelerdir?

Çocuklar yaşlarına ve bedenlerine uygun olmaması
işlerde çalıştırılması. Çünkü zarar görebilirler.

Resimlerin, hangi çocuk hakkı ile ilgili olduğunu düşünüyorsun? Bu konudaki düşüncelerin nelerdir?

Çocuklar ticaret kuramıdır.
Çocuklardan para kazanılmaması.
Çocukların çalıştırılma hakları var.

Şekil 23. “Bir çocuk hakkı resimlerde” etkinliği öğrenci ürünü örneği (a)

Bir Çocuk Hakkı Resimlerde

Sevgili öğrenciler, bugünkü derste dinlediğiniz çocuk hakları hikâyesinde öğrendiklerinizden yola çıkarak, aşağıda yer alan resimleri inceleyiniz ve bu resimlere ilişkin hazırlanmış soruları kendi duygu ve düşünceleriniz çerçevesinde cevaplayınız. Hepinize keyifli çalışmalar dilerim...☺



Yukarıda yer alan resimleri incelediğinde neler hissettin?

Kötü şeyler hissettim. Çünkü çok küçükler ve çok tehlikeli işlerdir.
Ölebilirler.

Resimlerde yer alan duruma ve gördüklerine yönelik düşüncelerin nelerdir?

Bu çocuklar çalışmamalıdır. Çalıştırarak biziyle para kazanılabiliyor.

Resimlerin, hangi çocuk hakkı ile ilgili olduğunu düşünüyorsun? Bu konudaki düşüncelerin nelerdir?

İş hakkı: çalıştırılmama hakkı vardır. Çocuklardan ticaret amaçlı çalışmamaları.

Şekil 24. “Bir çocuk hakkı resimlerde” etkinliği öğrenci ürünü örneği (b)

Yukarıda belirtilen bulgulara yönelik olarak, ders sürecinde çocuklar tarafından oluşturulan etkinlik ürünlerinden, hikâye değerlendirme formundan ve öğrenci günlük formundan edinilen bazı doğrudan ifade alıntıları ise şu şekildedir (16.11.2017):

Ç8; “...Resimlerde gördüklerime çok üzüldüm... Çocuklar, yaşlarına ve bedenlerine uygun olmayan işlerde çalıştırılmamalılar...” “...Çocukların çalıştırılmama hakları var, ticaret konusu yapılamazlar...”

Ç12; “Dersimizde çocuklardan hiçbir şekilde para kazanma için yararlanılmaması gerektiğini anladım... Çocukların ticaret konusu yapılamayacağını öğrendim...”

Ç7; “...Hikâyemizin konusu, çocukların çalıştırmama haklarıydı...”, “Öğrendiklerim: Çocukların çalıştırılmama hakları var... Üzerlerinden para kazanmamalı kimse... Buna karşı korunma hakları var çocukların...”

Ç15; “...Resimlerde ki çocuklara çok üzüldüm... Onların yerinde olmak istemezdim...”, “...Çocuklar zarar görebilirler, ölebilirler... O yüzden kendilerine uygun olmayan işlerde çalıştırılmamalılar...”

Ç4; “...Çocukların çalıştırılmaması gerekir... Onların okula gitmesi, oyun oynaması gerekiyor... Çocukları çalıştıranlara ceza verilmeli...”

Ç6; “...Hikâyemizden öğrendiğim haklar: Çocukların çalıştırılmama hakkı, ticaret konusu yapılmama hakkı, oyun oynama ve eğlenme hakkı...”

Ç2; “Ben bugün dersimizde çocukların çalıştırılmama haklarının, para kazanma için yararlanılmama haklarının, sömürüye karşı korunma haklarının olduğunu öğrendim...”

Araştırmanın birlikte yürütüldüğü öğretmen tarafından haftalık olarak doldurulan günlük formu incelendiğinde ise, yedinci hafta kapsamında işlenen çocuk hakları hikâyesi ve gerçekleştirilen etkinlikler ile çocukların kendi haklarına yönelik algı ve farkındalık gelişimlerinin verimli şekilde geliştirildiğinin öğretmen tarafından ifade edildiği görülmüştür. Bu bağlamda öğretmenin, özel gereksinimi olan çocukların ihtiyaçları doğrultusunda özel bir eğitim alma ve bakım görme hakkına sahip olduklarına ilişkin farkındalığın bu ders kapsamında çocuklara kazandırıldığının belirtildiği görülmüştür. Bu noktada, bu araştırma bulgularını destekleyecek nitelikte sunulabilecek öğretmene ait bazı doğrudan ifade alıntıları ise şu şekildedir:

SÖ; “Bugünkü hikâyemiz esas olarak çocukların çalıştırılmama ve ticari amaçla sömürüye maruz bırakılmama hakları ile ilgiliydi. Fakat çocukların oyun oynama, eğlenme ve mutlu olma haklarından da bahsediliyordu... Dersimizin diğer haftalarda olduğu gibi keyifli ve verimli geçtiğini söyleyebilirim... Çocukların çalıştırılması konusuna çokta yabancı olmadıkları için hakları kolay bir biçimde yakaladı bugün çocuklar hikâyede... Hatta üzerine başka örnekler verebildiler ve güzel tartışmalar yaptılar... Etkinlik yaparken ise genel olarak katılımları iyiydi... Fakat yazmayı çok sevmedikleri için etkinliğe karşı biraz soğuk yaklaşıtlarını gözlemledim diyebilirim... Ama sonrasında gerekli çalışmalarını yapabildiler... Özetleyecek olursam, bugün ele aldığımız çocuk haklarını etkili bir biçimde öğrendiklerini düşünüyorum... Bunda resimli etkinlik çalışmasının büyük katkısı olduğunu söyleyebilirim...” (Öğretmen günlüğü VII. Hafta notları/16.11.2017)

Araştırmacı ise eğitim sürecinde, çocukların kendi haklarına ilişkin algı ve farkındalık düzeylerinin gelişimlerinin izlenmesine yönelik olarak gözlem kayıtlarından ve kendisi tarafından her hafta düzenli olarak tutulan günlük formundan yararlanmıştır. Araştırmacı

tarafından eğitim sürecinin yedinci haftasında gerçekleştirilen gözlemlerin ve günlük formunda yer alan tespitlerin ilgili kısımları incelendiğinde, çocukların ders içerisinde işlenen hikâyede yer alan çocukların çalıştırılmaması, ekonomik kaygılarla sömürüden korunmaları ve oyun ve eğlence haklarının başarılı bir şekilde öğrendikleri ve farklı görüşler ve etkili örneklerle bu öğrenmelerin anlamlı olarak gerçekleştirildiğini öğretmenlerine yansıttıkları görülmüştür. Araştırmacı tarafından tutulan gözlem kayıtlarına yansıyan bazı diyalog kesitleri, belirtilen bu araştırma bulgusunu destekler niteliktedir (VII. Hafta gözlem kayıtları/16.11.2017):

SÖ; “...Evet çocuklar, dev’in çocuklara karşı tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Ç15; “... Öğretmenim yaptığı şey çok yanlış dev’in... Hem çocukları kandırdı hem de onları uygunsuz şekilde çalıştırdı... Onların mutsuz olmasına neden oldu...”

Ç6; “...Çocuklara kötülük yaptı öğretmenim... Onlara yalan söyledi ve çok çalıştırdı... Oyun oynamalarına bile müsaade etme yani...”

SÖ; “Peki dev bu durumda ne yapmış oldu aslında, çocuklar ile ilişkili olarak düşünün bakalım?”

Ç12; “...Şey öğretmenim burada çocukların oyun oynama ve eğlenme haklarına karşı davrandı...”

Ç10; “...Çocukların çalıştırılmaması gerekiyor öğretmenim... Onların üzerinden para kazanmaya çalıştı ve yanlış bir şey yaptı... Yani çocuk haklarına uygun davranmadı...”

SÖ ; “...O zaman çocukları yaşlarına, bedenlerine uygun olmayan şekilde çalıştırarak para kazanmasını, hangi çocuk hakkı olarak açıklarız?

Ç6; “...Çalıştırılmama hakkı öğretmenim... Para için yararlanılmama hakkı...”

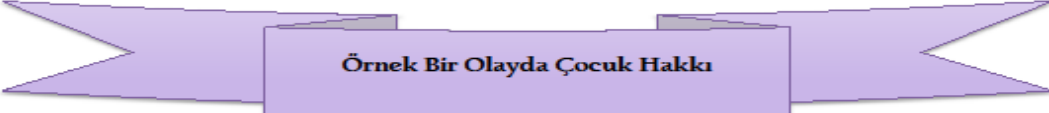
Ç8; “...Çocukların çalıştırılmama hakkı var... Ticaret konusu yapılmama hakkı öğretmenim...”

Araştırmacı günlüğünde yer alan bazı tespitler ise şu şekildedir:

Araştırmacı; “Bu haftaki dersin çocuklar tarafından verilen örnekler ve yapılan tartışmalar açısından çok daha zengin olduğunu düşünüyorum... Hikâyede asıl olarak yer alan çocukların çalıştırılmaması, ticari menfaatlerle sömürüye maruz kalmaması, ticaret konusu yapılmaması haklarının derste son derece güzel ele alındığını söyleyebilirim... Çocukların bu konuda daha öncesinde gözlemlerinin olabilmesi dolayısıyla, ders içerisinde işlenen çocuk haklarını etkili bir biçimde öğrendiklerini düşünüyorum. Bunu, öğretmenlerine verdikleri farklı örneklerden ve konuya ilişkin geliştirdikleri düşüncelerden rahatça görebildim... Öğretmeninde ders sürecinde güzel açıklamalar yaptığını ve çocukları güzel bir şekilde haklarına yönlendirdiğini söyleyebilirim... Etkinlikler ise yine keyif alınarak yapıldı... Resimleri çok seviyorlar... Ama yazı yazmayı sevmedikleri için biraz sıkıldıklarını gözlemledim etkinliğin sonlarına doğru...” (Araştırmacı günlüğü VII. Hafta notları/16.11.2017)

Gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi sürecinin sekizinci haftasında çocuk hakları serisinden “Salyangoz Adam” hikâyesi sınıf öğretmeni tarafından ders içerisinde işlenmiştir. Bu hikâye ile bütün çocukların, dostluk ve evrensel barış anlayışı içerisinde yetiştirilme, her türlü ayrımcılığa karşı korunma, dayanışma, hoşgörü ve anlayış ile muamele görme haklarına sahip olduklarına yönelik farkındalığın katılımcı çocuklara kazandırılması hedeflenmiştir. Bu amaçla, ilgili hikâye doğrultusunda “Örnek Bir Olayda Çocuk Hakkı” etkinliği tasarlanmış ve örnek olay inceleme etkinliği olarak

gerçekleştirilmiştir. Örnek olay incelemesi olarak gerçekleştirilen etkinliğe ilişkin gözlem verileri, doldurulan hikâye değerlendirme formu ve öğrenci günlüğü formu incelendiğinde, bütün çocukların evrensel barış ve dostluk ruhu içerisinde yetiştirilme, yeni arkadaşlıklar kurma, ayrımcılığa karşı korunma, yardımlaşma ve dayanışma, anlayış ve hoşgörü ile muamele görme haklarına sahip olduklarına yönelik algı ve farkındalık düzeylerinin geliştirildiği belirlenmiştir. Bu noktada belirtilen bu hakların çocuklar tarafından oluşturulan günlük formlarında ve hikâye değerlendirme formlarında belirtildiği görülmüştür. Bu doğrultuda, gerçekleştirilen örnek olay incelemesi etkinliğine Şekil 25’de yer verilmiştir.



Örnek Bir Olayda Çocuk Hakkı

Sevgili öğrenciler, aşağıda Damla’nın başından geçen olayı inceleyerek, anlatılan bu olaya ilişkin size yöneltilen soruları; bugünkü dersimizde dinlediğiniz çocuk hakları hikâyesinde öğrendiklerinden hareketle kendi düşünceleriniz çerçevesinde cevaplandırınız. Hepinize iyi çalışmalar dilerim. ☺

Sevgili arkadaşlar hepinize merhaba. Benim ismim Damla. Bugün sizinle, başımdan geçen; aslında beni biraz üzen bir olayı paylaşacağım. Sevimli, evlerin düzenli süralandığı, çocukların mutlu bir biçimde oyunlar oynadığı, eğlendikleri ve insanların birbirlerine saygılı ve hoşgörülü oldukları küçük bir mahallede yaşıyorum. Bütün arkadaşlarımı ve onlarla oyunlar oynayıp vakit geçirmeyi çok seviyorum. Bir hafta önce, yine güzel bir günde arkadaşlarımızla birlikte oyunlar oynamıyor ve eğleniyorduk... Arkadaşım Can, daha önce farklı bir ülkede (İngiltere) yaşadığını söylediği mektup arkadaşı Eva’nın, kendisinin bir süre önce yapmış olduğu davet üzerine bu sabah evlerine geldiği ve bir süre onlarla birlikte yaşayacağı haberini bizimle paylaştı. Hepimiz bu güzel habere çok sevindik, artık yeni bir oyun arkadaşımız daha olacaktı ve birbirimizden birçok yeni şey öğrenebilecektik... Nilsu ise, Eva’nın farklı ülkede yaşayan, farklı kültür içerisinde büyümüş ve farklı dili konuşan bir çocuk olduğu için kendileriyle oyun oynayabileceğini pek düşünmediğini söylemesi bizi o anda çok üzdü... Çünkü bütün farklılıklara rağmen, Eva da bizim gibi bir çocuktu... Farklılıklarımız bizim zenginliklerimiz haline gelemez miydi? Bende Nilsu’ya, hiçbir farklılıktan dolayı çocukların ayrımcılık yaşamaması gerektiğini, hepimizin birbirimizi dünyadaki arkadaşlarımız olarak görmemiz gerektiğini ve barış, hoşgörü ve dostluk içinde hep birlikte güzel şeyler yapabileceğimizi söyledim... Sonra oyunumuzu bitirdik ve hepimiz bir sonraki gün görüşmek üzere evlerimizin yolunu tuttuk...



ÖRNEK OLAY METNİ SORULARI

- 1- Can’ın verdiği, “farklı ülkede yaşayan, farklı bir kültürde büyüyen ve farklı bir dili konuşan Eva’nın evlerine konuk olması ve bir süre kendileri ile yaşayacak olması” haberine, diğer çocukların sevinmesini nasıl değerlendiriyorsun?
- 2- Nilsu’nun, “Eva’nın farklı ülkede yaşayan, farklı kültür içerisinde büyümüş ve farklı dili konuşan bir çocuk olduğu için kendileriyle oyun oynayamayacağını” ifade etmesi hakkında ne düşünüyorsun?
- 3- Nilsu’nun, bu görüşe sahip olmasının nedenleri neler olabilir?
- 4- Damla’nın, “hiçbir farklılıktan dolayı çocukların ayrımcılık yaşamaması gerektiğini, herkesin birbirini dünyadaki arkadaşı olarak görmesi gerektiğini ve barış, hoşgörü ve dostluk içinde hep birlikte güzel şeyler yapabileceğini” ifade etmesi hakkında ne düşünüyorsun?
- 5- Bu olayı çocuk hakları açısından değerlendirdiğinde, neler söyleyebilirsin?

Şekil 25. “Örnek bir olayda çocuk hakkı” etkinlik formu

Yukarıda belirtilen bulgulara yönelik olarak, ders sürecinde çocuklar tarafından oluşturulan hikâye değerlendirme formundan ve öğrenci günlük formundan edinilen bazı doğrudan ifade alıntıları ise şu şekildedir (23.11.2017):

Ç15; “Ben bugünkü dersimizin sonunda, bütün çocukların dost olarak yetiştirilme haklarının olduğunu öğrendim... Birde ayrımcılıklara karşı korunma hakkı ve hoşgörü hakkı vardı hikâyede...”

Ç6; “Hikâyeden ayrımcılıktan korunma, çocuklara anlayışlı olunması, hoşgörü görme, dünyada barış düşüncesi ile büyüme haklarımızın olduğunu öğrendim. Yeni arkadaşlara sahip olma hakkımızda var hikâyede...”

Ç10; “Dersimizde bütün çocukların barış içerisinde büyüme hakkımızın olduğunu, anlayış ve hoşgörü ile yetiştirilme hakkımızın olduğunu ve ayrımcılıklara karşı korunma hakkımızın olduğunu öğrendim.”

Ç4; “İşlediğimiz hikâyede çocukların barış içinde yetiştirilme, bütün çocukların dostluk içinde büyüme, ayrımcılıktan korunma hakları vardı. Birde dayanışma ve yardımlaşma hakkı vardı...”

Araştırmanın birlikte yürütüldüğü öğretmen tarafından haftalık olarak doldurulan günlük formu incelendiğinde ise, sekizinci hafta kapsamında işlenen çocuk hakları hikâyesi ve gerçekleştirilen etkinlikler ile çocukların kendi haklarına yönelik farkındalıklarının etkili şekilde geliştirildiğinin öğretmen tarafından belirtildiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda öğretmenin, bütün çocukların hoşgörü ve anlayış ile muamele görme, evrensel barış ve dostluk ruhu ile yetiştirilme, yeni arkadaşlıklar kurma, ayrımcılıklardan korunma, yardımlaşma ve dayanışma haklarının olduğuna ilişkin farkındalığın bu ders kapsamında çocuklara kazandırıldığının ifade edildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Bu noktada, bu araştırma bulgularını destekleyecek nitelikte sunulabilecek öğretmene ait bazı doğrudan ifade alıntıları ise şu şekildedir:

SÖ; “Bugünkü hikâyemiz, geçtiğimiz haftalarda işlediğimiz hikâyelere göre biraz daha farklıydı diyebilirim... İçerisinde verilmek istenen çocuk haklarının biraz kapalı kaldığını fark ettim hikâyede... Yani çocuklara anlatırken, daha çok açıklama yapmam ve yönlendirmem gerekti onları... Ayrımcılığa karşı korunma, hoşgörü ve anlayış ile davranılma haklarını hikâyede yakalamakta zorlanmadılar diyebilirim... Zaten ayrımcılık ve eşitlik konusu başka bir hikâyede de geçmişti... Ama evrensel barış ve dostluk ruhu ile yetiştirilme hakkı konusunda biraz zorlandılar diyebilirim... Bunun dışında örnek olay incelemesinde ki konuya ilgileri fazlaydı... Çünkü sınıfımızda yabancı uyruklu bir çocuk var ve çocuklar zaten örnek gösterdiler hep bu durumu... Olayı incelerken ve sorular üzerine tartışırken son derece isteklilerdi ve ben keyif aldıklarını düşünüyorum bu etkinlikten de... Özetle verimli geçti diyebilirim bu haftamız da...” (Öğretmen günlüğü VIII. Hafta notları/23.11.2017)

Araştırmacı ise eğitim sürecinde, çocukların kendi haklarına ilişkin algı ve farkındalık düzeylerinin gelişimlerinin izlenmesine yönelik olarak gözlem kayıtlarından ve kendisi tarafından her hafta düzenli olarak tutulan günlük formundan yararlanmıştır. Araştırmacı tarafından eğitim sürecinin sekizinci haftasında gerçekleştirilen gözlemlerin ve günlük formunda yer alan tespitlerin ilgili kısımları incelendiğinde, çocukların ayrımcılıktan korunma, farklılıklarına karşı hoşgörü ve anlayış görme, dayanışma ve yardımlaşma, evrensel barış ve dostluk anlayışı ile yetiştirilme haklarını başarılı bir şekilde öğrendikleri

ve bu öğrenmeleri anlamlı şekilde gerçekleştirdiklerini yakın örneklerle ve etkili tartışmalarla öğretmenlerine yansıttıkları görülmüştür. Araştırmacı tarafından tutulan gözlem kayıtlarına yansıyan bazı diyalog kesitleri, belirtilen bu araştırma bulgusunu destekler niteliktedir (VIII. Hafta gözlem kayıtları/23.11.2017):

SÖ; “...Evet çocuklar, Salyangoz Adam’ın amacının ne olduğunu söyleyebiliriz yaptıklarına baktığımızda?”

Ç2; “...Öğretmenim birbirlerini tanımalarını istedi farklı köydeki insanların... Çocuklarında birbirleri ile arkadaş olmalarını istedi bence...”

Ç14; “...Bence herkesin birbirini tanımasını istedi öğretmenim... Barış içinde yaşamlarını ve yardımlaşmalarını isteyerek davrandı Salyangoz Adam...”

Ç6; “...Öğretmenim çocuklara barış içinde herkesin yardımlaşarak yaşayabileceğini göstermeye çalıştı... Onlara yeni arkadaşlar edinebileceklerini gösterdi birazda...”

Ç12; “...Herkesin farklı olabileceğini anlatmaya çalıştı... Bunlara hoşgörü gösterilmesi gerektiğini, saygı gösterilmesi gerektiğini anlattı çocuklara... Birde dünyada ki bütün çocukların birbirlerine arkadaş olarak yetiştirilmesi gerektiğini anladım ben...”

SÖ; “Peki bunları çocukların hikâyede yer alan hangi hakları ile ilişkilendirebiliriz?”

Ç7; “...Şey öğretmenim ben arkadaş edinme hakkı ile ilgili olduğunu düşünüyorum... Birde dayanışma ve yardımlaşma hakkının olduğunu düşünüyorum...”

Ç9; “...Çocukların ayrımcılıklara karşı korunma hakkı var öğretmenim... Yeni arkadaşlar edinme, hoşgörü görme, yardımlaşma hakları var...”

Ç5; “...Öğretmenim bence çocuklara anlayışlı olunması hakkı, arkadaşlık hakkı, dayanışma hakkı ile ilgiliydi... Ayrımcılıklardan korunma hakkı da vardı...”

Dersin başka bir bölümünde gerçekleşen diyalog kesiti ise şu şekildedir:

SÖ; “Çocuklar örnek olayda yaşanan durum için düşünceleriniz neler söyleyin bakalım?”

Ç1; “...Öğretmenim yabancı bir ülkeden arkadaşlarının olacak olması çok güzeldi... Çünkü farklı şeyler öğrenebilirlerdi ondan... Nilsu yanlış düşündü bence de... Çünkü Eva da kendileri gibi bir çocuğu... Keşke hepimizin böyle farklı dili konuşan ve farklı ülkede büyümüş arkadaşlarımız olabilse...”

Ç10; “...Bende Damla gibi düşünüyorum öğretmenim... Bende olsam Eva’nın gelişine çok sevinirdim... Çünkü o da bir çocuk ve ayrımcılığa maruz kalmamalı... Hem farklı şeylerde görebilirdik ondan... Mesela dilini öğrenmeye çalışırdım... Nilsu bence ailesi ona böyle öğrettiği için böyle davrandı... Ama çocukların hepsi birbiri ile arkadaş olabilmeli... Yardımlaşabilmeli... Büyükler bize örnek olmalı bu konuda... Bunlar hem hakkımız...”

Ç5; “...Nilsu Eva’ya ayrımcılık yaptı, dışladı öğretmenim... Bir çocuk hakkına uygun davranmadı yani... Neden böyle yapmış olabilir dersiniz de, şu ana kadar farklı böyle arkadaşı olmadığı için olabilir... Damla’nın sözlerine ise katılıyorum... Bütün çocuklar dostluk içinde büyüyebilir, yardımlaşabilirler, arkadaş olabilirler... Bu ayrıca bir çocuk hakkı bana göre...”

Ç14; “...Öğretmenim Nilsu önyargılı yaklaştı Eva’ya... Aslında bu çok güzel bir şey... Yeni oyunlar oynayabilecekler mesela... Biraz dışlanmış oldu sanki... Ben Damla’nın düşüncelerine katılıyorum... Abdurrahman da Özbekistan’dan bizim sınıfımıza geldiğinde biz onu hemen aramıza aldık, hiç dışlamadık... Çocuk hakkı olarak da, ayrımcılıktan korunma hakkı ile ilgili bu olay bence... Birde bütün çocukların hoşgörü görme ve farklılıklara anlayışlı olunması, barış içinde olma hakkı ile ilgili bence...”

Araştırmacı günlüğünde yer alan bazı tespitler ise şu şekildedir:

***Araştırmacı;** “...Bu haftaki işlenen çocuk hakları hikâyesindeki bazı noktaların, çocuklar açısından biraz daha zor anlaşıldığını gözlemledim... Özellikle evrensel barış ve dostluk ruhu içinde yetiştirilme hakkı konusunda öğretmenin daha fazla açıklama yapması gerekti... Bunun dışında ayrımcılığa karşı korunma hakkını ve yeni arkadaşlıklar kurma hakkını çok kolay bir şekilde gördü çocuklar hikâyede... Zaten ilk haftalarda bu hakkı öğrenmişlerdi... Etkinlik ise son derece eğlenceli geçti diyebilirim çocuklar için... Örnek olay incelemesi sırasında soruları merakla tartıştılar... Etkinliğin yazma gerektirmemesi de bunu destekledi biraz... Sorulara cevaplar aramayı, tartışmayı seviyorlar... Hikâyede ki diğer birkaç çocuk hakkını da ben iyi öğrendiklerini gözlemledim... Sınıf arkadaşlarının yabancı uyruklu biri olmasından dolayı bu konuda ki öğrenmeleri daha kolay ve daha anlamlı oldu diyebilirim... Son haftalara gelmemize rağmen, derse olan istekli halleri ve ilgileri çok yüksek düzeyde...” (Araştırmacı günlüğü VIII. Hafta notları/23.11.2017)*

Gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi sürecinin dokuzuncu haftasında çocuk hakları serisinden “*Kaybolan Renkler*” hikâyesi sınıf öğretmeni tarafından ders içerisinde işlenmiştir. Bu çocuk hakları hikâyesi ile bütün çocukların, nitelikli eğitim alma, kitap okuma, öğrenme ve bilgiye ulaşma, merak etme, araştırma ve keşfetme haklarına sahip olduklarına yönelik algı ve farkındalığın katılımcı çocuklara kazandırılması hedeflenmiştir. Bu amaçla, ilgili hikâye doğrultusunda “*Çocuk Hakları Üzerine Kısa Bir Sohbet*” etkinliği tasarlanmış ve ders etkinliği olarak gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen etkinlik sonunda çocuklarca oluşturulan tartışma formu, doldurulan hikâye değerlendirme formu ve öğrenci günlüğü formu incelendiğinde, bütün çocukların kendi gelişimlerini sağlayacak nitelikli bir eğitimi ücretsiz olarak alma, kitap okuma, bilgiye ulaşma ve öğrenme, merak etme ve araştırma yapma haklarına sahip olduklarına yönelik farkındalıklarının geliştirildiği gözlenmiştir. Bu noktada belirtilen bu hakların çocuklar tarafından oluşturulan etkinlik ürünlerinde, günlük formlarında ve hikâye değerlendirme formlarında ifade edildiği belirlenmiştir. Bu doğrultuda, grup tartışması olarak gerçekleştirilen etkinlik sonucunda oluşturulmuş etkinlik ürünü örneklerine Şekil 26’da ve Şekil 27’de yer verilmiştir.

ÇOCUK HAKLARI ÜZERİNE KISA BİR SOHBET

Sevgili öğrenciler, bugünkü dersimizde dinlediğiniz çocuk hakları hikâyesinde öğrendikleriniz ile ilgili olarak aşağıdaki bölümde karşılıklı konuşma etkinliği yer almaktadır. Sizden, hikâyemizden öğrendikleriniz ile ilgili olarak, aşağıdaki bölümde iki çocuk arasında geçen karşılıklı bir konuşma süreci oluşturmanız beklenmektedir. **Karşılıklı konuşmaların sırasıyla gerçekleştirilmesine dikkat ediniz (konuşmalar belirtilen numara sıralarına göre oluşturulacaktır)** Keyifli çalışmalar dilerim ☺

 (1) Sence kızların eğitim hakkı olmalı mıdır?	 (2) Evet. Ama bazı yerlerde eğitim şartları çok iyi değil. Aynı şekilde bazı yerlerde kızlara eğitim verilmiyor.
 (3) Eğitimi kötü olan yerleri düzeltmek için ne yapılmalı?	 (4) Gelişmiş ülkelere ve ülkemizden ortak para toplayarak teknoloji aletleri alınıp kötü eğitim olan yerlere gönderebiliriz.
 (5) Çocukların kollarına nasıl ulaşım sağlıyorlar?	 (6) Çamurlu ve tehlikeli yerlerden geçmek zorunda kalan çocuklar var.
 (7) Peki bunu düzeltmek için ne yapabiliriz?	 (8) Bazı kampanyalar yaparak diğer ülkelere ulaşım araçları temin edilebilir.

Şekil 26. “Çocuk hakları üzerine kısa bir sohbet” etkinliği öğrenci ürünü örneği (a)

ÇOCUK HAKLARI ÜZERİNE KISA BİR SOHBET

Sevgili öğrenciler, bugünkü dersimizde dinlediğiniz çocuk hakları hikâyesinde öğrendikleriniz ile ilgili olarak aşağıdaki bölümde karşılıklı konuşma etkinliği yer almaktadır. Sizden, hikâyemizden öğrendikleriniz ile ilgili olarak aşağıdaki bölümde iki çocuk arasında geçen karşılıklı bir konuşma süreci oluşturmanız beklenmektedir. **Karşılıklı konuşmaların sırasıyla gerçekleştirilmesine dikkat ediniz (konuşmalar belirtilen numara sıralarına göre oluşturulacaktır)** Keyifli çalışmalar dilerim ☺

 (1) Bence bütün çocuklar eğitilme haklarına sahip gelmeli ve eğitilmeli yoluna.	 (2) Haklısın ama bazı ülkelerde çocuklar okula gidemiyorlar.
 (3) Evet, bence zengin ülkeler fakir ülke- lere bağış yapma- lılar.	 (4) Zengin ülkeler hiç umursamıyo ama onlar bu durumda olsa ne yaparlardı.
 (5) Burada onlarda zengin ülkelerin bağış yap- masını isterdi.	 (6) Bazı ülkeler okula öyle yedeklere yapıyorlarki çocuklar okula giderken ölüm kılm meselesi yaşıyor. Bu çocuklara hakaretlik yapıyorlar.
 (7) Doğru söylüyorsun. Hatta bazı ülkelerde hiç çocuklar eğitilmeli yerine çalıştırılıyorlar. Bence bu baksızlık!	 (8) Bigende okumuştum bir okul çocuklara yaramazlık yapınca Kağıtlara 100 kere "ben sağlığım yazdınarmış. Düşünebiliyor musun?!

Şekil 27. “Çocuk hakları üzerine kısa bir sohbet” etkinliği öğrenci ürünü örneği (b)

Yukarıda belirtilen bulgulara yönelik olarak, ders sürecinde çocuklar tarafından oluşturulan etkinlik ürünlerinden, hikâye değerlendirme formundan ve öğrenci günlük formundan edinilen bazı doğrudan ifade alıntıları ise şu şekildedir (30.11.2017):

Ç12; “...Bazı yerlerde eğitim şartları çok iyi değil... Aynı şekilde bazı yerlerde kızlara eğitim hakkı verilmiyor.”, “...Bugünkü dersimizin sonunda öğrendiğim haklar: Eğitim alma hakkı, öğrenme hakkı, bilgiye ulaşma hakkı, seyahat etme hakkı, araştırma hakkı, keşfetme hakkı ve kitap okuma hakkı.”

Ç10; “Hikâyemizin ana fikri, eğitim hayatımızı renklendirmesi ve çocukların eğitim alma hakkına sahip olmaları...”, “Bu hafta işlediğimiz hikâyeden ben çocukların kaliteli eğitim alma, öğrenme, kitap okuma, bilgiye ulaşma, merak etme ve araştırma yapma haklarının olduğunu öğrendiğimi düşünüyorum.”

Ç6; “Bugünkü dersimizde çocukların eğitim alma hakkı, öğrenme hakkı, kitap okuma hakkı, merak etme hakkı ve araştırma hakkı vardı...”

Ç2; “...Hikâyemizin ana fikri, bütün çocukların eğitim alarak, kitap okuyup öğrenerek kendi dünyalarını renklendirmeleri...”, “Ben dersimizin sonunda, eğitim alma, kitap okuma, seyahat etme, bilgiye ulaşma, öğrenme, araştırma yapma haklarımızın olduğunu öğrendim...”

Ç4 ve Ç7;

-...Bence bütün çocuklar eşit şartlarda eğitim görmeli...

-...Haklısın... Ama bazı ülkelerde çocuklar okula gidemiyorlar. Hatta okula giderken çocuklar çok tehlikeli yerlerden geçmek zorunda kalabiliyorlar...

-...Evet, doğru söylüyorsun... Bazı ülkelerde de okula gönderilmeyip çalıştırılıyorlar... Yani çocukların eğitim hakkını engellemiş oluyorlar...

Ç1 ve Ç3;

-...Bence bütün çocuklar eğitim alabilmeli... Özellikle kız çocukları değil mi?

-...Evet haklısın... Ama birçok yerde kız çocukları okula gönderilmiyor maalesef... Hatta erken yaşlarda evlenmeye ve çalıştırılmaya zorlanıyorlar...

-...Çok üzücü bu, doğru söylüyorsun... Kız çocuklarının eğitim alma hakları elinden alınıyor böylece... Öğrenemiyorlar, meslek edinemiyorlar, kitap okuyamıyorlar...

Araştırmamanın birlikte yürütüldüğü öğretmen tarafından haftalık olarak doldurulan günlük formu incelendiğinde ise, dokuzuncu hafta kapsamında işlenen çocuk hakları hikâyesi ve gerçekleştirilen etkinlikler ile çocukların kendi haklarına yönelik algı ve farkındalıklarının etkili bir şekilde geliştirildiğinin öğretmen tarafından ifade edildiği görülmüştür. Bu doğrultuda öğretmenin, bütün çocukların nitelikli bir eğitim alma, kitap okuma, öğrenme ve bilgiye ulaşma, seyahat etme, merak etme, araştırma yapma ve keşfetme haklarının olduğuna ilişkin algı ve farkındalığın bu ders kapsamında çocuklara kazandırıldığının ifade edildiği belirlenmiştir. Bu noktada, bu araştırma bulgularını destekleyecek nitelikte sunulabilecek öğretmene ait bazı doğrudan ifade alıntıları ise şu şekildedir:

SÖ; “Bu hafta işlediğimiz hikâyede asıl olarak, çocukların ücretsiz, zorunlu ve nitelikli bir eğitim alma hakkı işlenmişti. Bunun yanında öğrenme, kitap okuma, araştırma yapma gibi haklarda yer almaktaydı kitapta... Ders sürecinde çocukların ben bir zorluk yaşadıklarını düşünmüyorum... Çünkü hikâyemiz gayet anlaşılırdı ve çocukların kolayca anlayabilecekleri haklar vardı içerisinde. Birkaç hakkı da zaten bu haftaya kadar öğrenmişlerdi, onlar bulmak daha da kolay oldu onlar için... Etkinliği ise beğendiklerini gözlemledim... Bir konu üzerine konuşmaları farklı geldi, onlar için...”

Grup çalışması yapma konusunda ise yine biraz sorun yaşadık... Ama etkinliği güzelce yaptılar bu haftada da... Son haftaya biraz buruk girdiklerini görüyorum... Ama şuana kadarki haklarını gayet güzel öğrendiler bence... Umarım son haftamız da böyle olur ve güzel bir şekilde eğitimimizi tamamlarız artık...” (Öğretmen günlüğü IX. Hafta notları/30.11.2017)

Araştırmacı ise eğitim sürecinde, çocukların kendi haklarına ilişkin algı ve farkındalık düzeylerinin gelişimlerinin izlenmesine yönelik olarak gözlem kayıtlarından ve kendisi tarafından her hafta düzenli olarak tutulan günlük formundan yararlanmıştı. Araştırmacı tarafından eğitim sürecinin dokuzuncu haftasında gerçekleştirilen gözlemlerin ve günlük formunda yer alan tespitlerin ilgili kısımları incelendiğinde, çocukların nitelikli eğitim alma, seyahat etme, merak etme, araştırma yapma, keşfetme, kitap okuma, bilgiye ulaşma ve öğrenme haklarını etkili bir biçimde öğrendikleri yönünde bulgulara ulaşılmıştır. Araştırmacı tarafından tutulan gözlem kayıtlarına yansıyan bazı diyalog kesitleri, belirtilen bu araştırma bulgusunu destekler niteliktedir (IX. Hafta gözlem kayıtları/30.11.2017):

SÖ; “...Çocuklar söyleyin şimdi bakalım, hikâyede kaybolan renkler nasıl geri geldi?”

Ç7; “...Öğretmenim kitap okudular, araştırma yaptılar birde öğrendiler... Böylelikle her yer rengârenk oldu...”

Ç10; “...Öğrenerek, araştırma yaparak ve kitap okuyarak geri getirebildiler renkleri öğretmenim...”

SÖ; “...O zaman bizim hayatımızı renklendiren şeyin ne olduğunu söyleyebiliriz?”

Ç9; “Öğretmenim bizim hayatımızı renklendiren şey okulda öğrendiklerimizdir... Yani eğitimidir, kitaptır...”

Ç2; “Merak etmek, araştırma yapmak ve yeni şeyler öğrenmek öğretmenim... Çocuklar merak ederler ve yeni şeyleri araştırmak isterler öğretmenim hikâyede olduğu gibi... Böylece kaybolan renkler geri gelir hayatımıza...”

Ç15; “...Bence yeni yerler görerek, kitap okuyarak, bilgi öğrenerek hayatımız renklenebilir. Eğer eğitim almazsak ve yeni şeyler öğrenemezsek her şey renksiz kalır...”

SÖ; O zaman bu söylediklerinize göre çocukların hangi hakları olduğunu söyleyebilirsiniz?

Ç11; “...Öğretmenim eğitim hakkı, öğrenme hakkı ve kitap okuma hakkı... Birde bilgi edinme hakkı...”

Ç3; “...Bizim seyahat etme, eğitim görme, araştırma yapma haklarımız var öğretmenim... Kitap okumak ve bilgiye ulaşmakta hakkımız...”

Ç13; “Öğretmenim bütün çocukların eğitim alma, öğrenme ve kitap okuma hakları var... Merak etme, araştırma yapma ve bilgiye ulaşma haklarımız da var ama...”

Dersin başka bir bölümünde gerçekleşen diyalog kesiti ise şu şekildedir:

SÖ; “Çocuklar etkinliğinizde gerçekleştirdiğiniz tartışma ne üzerine oldu bizimle paylaşın bakalım...”

Ç12 ve Ç5; “Öğretmenim biz kız çocuklarının eğitim alamama hakkı üzerine bir konuşma gerçekleştirdik... Çünkü kızların okula gidememe problemi var birçok ülkede... Biz onların eğitim hakkını konuştuk o yüzden.”

Ç2 ve Ç9; “Biz okul şartları çok kötü olan çocuklar üzerine tartışma yaptık öğretmenim... Birçok yerde okullar çok uzak yerde ve çocuklar oraya giderken çok zorluk yaşayabilirler... Buda eğitim alma haklarının zorlaştırıyor o yüzden bunu konuştuk.”

Ç8 ve Ç1; “Öğretmenim bizim tartışma konumuzda bütün çocukların eğitim alma hakkına sahip olması gerektiği. Bunun üzerine tartışma yaptık çünkü maalesef fakir ülkelerde çocukların çoğu okula gitmek yerine çalışmak zorunda kalıyorlar... Onlar eğitim hakkından mahrum kalıyorlar...”

Ç11 ve 13; “Bizde kız çocuklarının eğitim alma haklarını tartıştık öğretmenim. Kızlar her yerde eğitim alma haklarını kullanamıyorlar... Evlenmek zorunda kalabiliyorlar yada çalışmak zorunda oluyorlar...”

Araştırmacı günlüğünde yer alan bazı tespitler ise şu şekildedir:

Araştırmacı; “...Eğitim’in dokuzuncu haftayız ve bu hafta işlenen hikâyede çocukların eğitim alma haklarının esas olarak vurgulandığı bir hikâye işlendi. Çocukların her hafta olduğu gibi keyif aldıkları ve haklarını etkinli bir şekilde öğrenebildikleri bir ders oldu diyebilirim... Hikâye içerisinde anlamadıkları bir yer olmadı ve kolay bir biçimde çocuk haklarına ulaşabildiler hikâyede... Öğretmen’in ise sıkıntı yaşadığı bir nokta görmedim... Etkinliği ise farkı buldu çocuklar ve istekle yaptılar... Bir konu üzerine karşılıklı bir konuşma gerçekleştirmek ve bunu sınıfta da sunmak eğlenceli oldu onlar için... Grup çalışmalarındaki isteksizlik halleri ilk başta yine görüldü... Ama sonuç olarak ders sürecinden ve etkinliğinden keyif alarak haklarını öğrendiklerini düşünüyorum ben... Eğitim sürecinin son haftasına gelirken, bu haftanın da güzel geçtiğini görmek memnuniyet verici...” (Araştırmacı günlüğü IX Hafta notları/30.11.2017)

Gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi sürecinin son (onuncu) haftasında çocuk hakları serisinden “Amir Yolunu Kaybediyor” hikâyesi sınıf öğretmeni tarafından ders içerisinde işlenmiştir. Bu çocuk hakları hikâyesi ile bütün çocukların, bir isme ve vatandaşlığa sahip olma, sevgi ve ilgi görme, bir aileye sahip olma ve onların yanında yer alma, barınma, uyuma, beslenme ve mutlu olma haklarına sahip olduklarına yönelik algı ve farkındalığın katılımcı çocuklara kazandırılması hedeflenmiştir. Bu amaçla, ilgili hikâye doğrultusunda “İsimsiz Olmaz” başlıklı drama etkinliği tasarlanmış ve ders etkinliği olarak gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen etkinlik sonunda çocuklar tarafından ortaya konan görüş ve değerlendirmeler, doldurulan hikâye değerlendirme formları ve öğrenci günlüğü formları incelendiğinde, bütün çocukların bir isme ve vatandaşlığa sahip olma, beslenme, barınma, mutlu olma, bir aileye sahip olma, uyuma, sevilme ve ilgi görme haklarına sahip olduklarına yönelik algı ve farkındalıklarının geliştirildiği görülmüştür. Bu noktada belirtilen bu hakların çocuklar tarafından etkinlik sonrası tartışmalarda, oluşturulan günlük formlarında ve hikâye değerlendirme formlarında ifade edildiği belirlenmiştir. Belirtilen bu bulgulara yönelik olarak, ders sürecinde çocuklar tarafından oluşturulan hikâye değerlendirme formundan ve öğrenci günlük formundan edinilen bazı doğrudan ifade alıntıları ise şu şekildedir (14.12.2017):

Ç5; “Bu haftaki hikâyemizin ana fikri bütün çocukların bir isme ve vatandaşlığa sahip olma haklarının olduğu.”, “Dersimizin sonunda ben çocuk olarak bir isme sahip olma hakkım olduğunu öğrendim. Ayrıca daha önce öğrenmiştik aslında beslenme hakkı, oyun hakkı, barınma hakkı, uyuma hakkı ve aileye sahip olma hakkını gördük hikâyemizde.”

Ç12; “İşlediğimiz hikâyenin sonucunda ben, bütün çocukların isme ve vatandaşlığa sahip olma, barınma, beslenme, ailesi ile birlikte olma, oyun oynama, mutlu olma hakkına sahip olduklarını öğrendim.”

Ç9; “*Hikâyede yer alan çocuk hakları: isme sahip olma hakkı, beslenme hakkı, barınma hakkı, aileye sahip olma hakkı, mutlu olma hakkı, uyuma hakkı.*”

Ç2; “*Ben hikâyemiz sayesinde çocukların doğduklarından itibaren bir isme sahip olmaları haklarının olduğunu öğrendim. Ama daha önce de öğrendiğim bazı hakları işledik. Barınma hakkı, beslenme hakkı, uyuma hakkı, aileye sahip olma hakkı, oyun hakkı gibi...*”

Araştırmacının birlikte yürütüldüğü öğretmen tarafından haftalık olarak doldurulan günlük formu incelendiğinde ise, eğitim sürecinin son (onuncu) haftası kapsamında işlenen çocuk hakları hikâyesi ve gerçekleştirilen etkinlik ile çocukların kendi haklarına yönelik algı ve farkındalıklarının kalıcı olarak etkili bir biçimde geliştirildiğinin öğretmen tarafından belirtildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Bu noktada öğretmenin, çocukların bir isme ve vatandaşlığa sahip olma, beslenme, sevgi ve ilgi görme, barınma, bir aileye sahip olma ve onlarla birlikte olma, uyuma ve oyun oynama haklarının olduğuna ilişkin algı ve farkındalığın bu ders kapsamında çocuklara kazandırıldığının ifade edildiği tespit edilmiştir. Bu noktada, bu araştırma bulgularını destekleyecek nitelikte sunulabilecek öğretmene ait bazı doğrudan ifade alıntıları ise şu şekildedir:

SÖ; “*...Eğitim sürecinin son haftasının da son derece verimli geçtiğini düşünüyorum. Bu hafta işlediğimiz hikâyede, çocukların isme ve vatandaşlığa sahip olma hakları ele alınmıştı asıl olarak. Fakat daha önceki haftalarda işlediğimiz hikâyelerde ele aldığımız bazı haklar da vardı; mesela barınma hakkı, bir aileye sahip olma hakkı, oyun hakkı, beslenme hakkı gibi... Bu güzel oldu, çünkü bazı hakları da son hafta bu şekilde tekrar ele almış olduk... Ben dersin güzel geçtiğini düşünüyorum. Çocuklar bu hikâyeyi de çok sevdiler. Bu bütün haftalarda böyleydi zaten... Vatandaşlığa sahip olma hakkı konusunda biraz zorluk çektiler ama... Umarım onun için doğru örnekler vermişimdir... Etkinlikte ise çok eğlendiler... Çünkü oyun gibi şeyleri çok seviyorlardı... İsmi sahip olma hakkını hiçbir zaman unutamazlar bence bu etkinlikte... Son hafta olması nedeniyle dersin sonlarına doğru biraz durgunlaştılar sanki... Ama bununda normal olduğunu düşünüyorum... Çünkü çok keyif alarak haklarını öğrendiler bu süreçte... Sonuç olarak bu hafta da gayet verimli ve etkili şekilde geçti diyebilirim...*” (Öğretmen günlüğü X. Hafta notları/14.12.2017)

Araştırmacı ise eğitim sürecinde, çocukların kendi haklarına ilişkin algı ve farkındalık düzeylerinin gelişimlerinin izlenmesine yönelik olarak gözlem kayıtlarından ve kendisi tarafından her hafta düzenli olarak tutulan günlük formundan yararlanmıştır. Araştırmacı tarafından eğitim sürecinin son (onuncu) haftasında gerçekleştirilen gözlemlerin ve günlük formunda yer alan tespitlerin ilgili kısımları incelendiğinde, çocukların isme ve vatandaşlığa sahip olma, beslenme, barınma, bir aileye sahip olma, sevgi ve ilgi görme, oyun oynama ve mutlu olma haklarını keyifli bir şekilde ve etkili olarak öğrendikleri yönünde bulgulara ulaşılmıştır. Araştırmacı tarafından tutulan gözlem kayıtlarına yansıyan bazı diyalog kesitleri, belirtilen bu araştırma bulgusunu destekler niteliktedir (X. Hafta gözlem kayıtları/14.12.2017):

SÖ; “...Çocuklar, Amir’in yaşadığı olaydan ne anladığınızı söyleyin bakalım bana?”

Ç1; “...Öğretmenim ailesini kaçırdığı için yolunu kaybetti... Birde nerede yaşadığını falan tam bilmediği için kayboldu... Herkes yaşadığı yeri bilmeli öğretmenim... Kaybolduğumuzda bizi bulabilmeleri için bazı bilgileri bilmeliyiz...”

Ç12; “...Herkesin bir evi olmalı ve birlikte mutlu yaşadığı bir ailesi olmalı öğretmenim...”

Ç8; “...Şey öğretmenim insanların nerede yaşadığı ve nereli oldukları çok önemli... Birde isimlerinin olması gerekiyor... Amir evi olmadığı için nerede yaşaması gerektiğini bilemedi... O yüzden herkesin yaşadığı bir yer ve ismi olmalı...”

Ç14; “Öğretmenim Amir evinden uzak kaldığında, mutsuz oldu, uyuyamadı ve yemek yiyemedi... Birde arkadaşları olmadığı için oyun oynayamadı... Ben onun yerinde olmak istemezdim. Burada ben çocukların ailesi ile birlikte olmaları gerektiğini anlıyorum... Birde yaşadıkları bir yer olmalı ve çocuklar nerede yaşadıklarını bilmeliler...”

SÖ; “Bu düşüncelerinizi çocuk hakları ile ilişkilendirin hadi bakalım o zaman, neler söyleyebilirsiniz?”

Ç13; “...Öğretmenim her çocuğun isme sahip olma hakkı var. Birde ailesinin olması, mutlu olması, beslenmesi ve barınması hakları var...”

Ç14; “...Çocukların beslenme, oyun oynama, mutlu olmaya hakları var... Ailesi ile yaşama ve isminin olması hakkı da var.”

Ç6; “...Öğretmenim çocuklar ailelerinin yanında olma ve onlarla mutlu yaşama hakkına sahipler. Birde oyun oynama, beslenme, uyuma hakları var...”

Ç7; “...Çocuklar bir isim ve vatandaşlığa sahip olma hakkına sahiptir... Ama hikâyede ayrıca Amir’in beslenme hakkından, barınma hakkından, oyun oynama hakkından bahsediliyor öğretmenim...”

Dersin başka bir bölümünde gerçekleşen diyalog kesiti ise şu şekildedir:

SÖ; “Çocuklar neyi fark ettiniz yaptığımız drama sonrasında?”

Ç3; “...Öğretmenim ismini söylemeden çağırmak çok zor oldu...”

Ç5; “...Öğretmenim insanların isimlerinin olması çok önemliymiş... Ben bir türlü dönmesini sağlayamadım İpek’in...”

Ç10; “İsmimizin olması çok güzelmiş... Yoksa birbirimizi çağıramazdık... Öğretmenim hikâyede de ismi ile seslenilmediği için çok endişelenmişti Amir...”

SÖ; “O zaman çocuk hakkı açısından ne söyleyebiliriz?”

Ç14; “Öğretmenim çocukların bir isme sahip olmaları ve vatandaş olma hakları çok önemliymiş...”

Ç9; “Her çocuk isim ve vatandaşlık hakkına sahip çıkmalı öğretmenim... İsmi olmasa çok önemli... Ben çok zorlandım isim olmadan arkadaşlarımı çağırırken...”

Araştırmacı günlüğünde yer alan bazı tespitler ise şu şekildedir:

Araştırmacı; “...Çocuklar için biraz üzücü bir hafta idi bu hafta... Son hafta ve son hikâyelerini işlediler. Diğer haftalarla aynı olarak, derse son derece istekli katıldıklarını ve öğrendiklerinden keyif aldıklarını rahatlıkla söyleyebilirim. Çocukların bir isme ve vatandaşlığa sahip olma haklarının olduğuna ilişkin farkındalığın kazandırılmasına çalışıldı bu hafta... Tabi daha önceki haftalarda işlenen bazı çocuk hakları bu haftaki hikâyede de yer aldı... Böylece bazı haklar son haftada tekrar hatırlanmış oldu başka örneklerle... Ben çocukların hikâyede yer alan hakları gayet kolay yakaladıklarını düşünüyorum. Sadece vatandaşlığa sahip olma hakkı konusunda biraz zorlandıklarını gözlemledim. Ama öğretmen güzel açıklama ve örneklerle bu durumun üstesinden geldi bence... Çocuklar etkinliği ise çok sevdiler... Onlar için bir oyun oldu diyebilirim... Bu etkinliğin çok da etkili olacağını düşünüyorum isim hakkı konusunda... Genel olarak her hafta olduğu gibi keyifle ve etkili bir hafta geçirildi diyebilirim... Eğitim sürecimizin son haftasıydı ve bu sürecin başladığımız gibi güzel bir hafta ile tamamlanıyor olması mutluluk verici... (Araştırmacı günlüğü X. Hafta notları/14.12.2017)

4.2.2. Çocuk Hakları Eğitimi Süreci İçerisindeki Değerlendirmelere ve Önerilere İlişkin Bulgular

BM Çocuk Hakları Bildirgesi maddeleri çerçevesinde tasarlanmış olan çocuk hakları hikâyelerinin bir öğretim aracı olarak kullanılarak ve bu seride yer alan hikâyelere uygun olarak tasarlanmış olan ders içi etkinliklerle gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi süresince, sürecin niteliğinin sürekliliğini sağlamak, problem alanlarının belirlemek ve bunlara anında müdahalenin gerçekleştirilmesine dikkat edilerek katılımcı çocuklardan ve araştırmamanın birlikte yürütüldüğü sınıf öğretmeninden haftalık olarak düzenli veriler elde edilmiştir. Bu süreçte ayrıca, araştırmacı tarafından gerçekleştirilen gözlem kayıtları ve yine araştırmacının kendisi tarafından doldurulan günlük formları veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi sürecine ilişkin görüş, öneri ve değerlendirmelere yönelik araştırmada elde edilen bulgular, araştırma sürecinin her bir haftasında gerçekleştirilen faaliyetler ekseninde ayrı ayrı ele alınarak aşağıdaki bölümde ayrıntılı olarak sunulmuştur.

Gerçekleştirilen çocuk hakları eğitiminin birinci haftasında, çocuk hakları hikâye serisinden “*Minik Korsanlar*” hikâyesi sınıf öğretmeni tarafından ders içerisinde işlenmiş ve hikâye doğrultusunda hazırlanan “*Eğitsel Bir Animasyonda Çocuk Hakları*” etkinliği gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda, işlenen çocuk hakları hikâyesine, gerçekleştirilen etkinliğe, ders sürecinde beğenilen ve beğenilmeyen uygulamalara ve derse yönelik genel görüş ve önerilere ilişkin bulguların ortaya konması amacıyla çocuklar tarafından oluşturulan günlük formları incelenmiştir. Bu bulgular incelendiğinde, işlenen çocuk hakları hikâyesinin çocuklar tarafından anlaşılır, keyifli ve heyecan verici gibi ifadelerle nitelendirildiği belirlenmiştir. Gerçekleştirilen etkinliğin ise çocuklar tarafından keyifli bulunduğu ancak etkinlik formunda yer alan yazılı bölümler dolayısıyla biraz sıkıcı olarak nitelendirildiği tespit edilmiştir. Ders sürecinde ise en çok hikâyenin işlendiği ve eğitsel animasyonların izlendiği bölümün çocuklar tarafından çok beğenildiği, etkinlik formunda ki yazma sürecinin yorucu ve sıkıcı olması nedeniyle beğenilmediğinin ifade edildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Genel olarak ise ilk hafta ders sürecinin, hakların keyif alınarak eğlenceli bir biçimde öğrenildiği güzel bir içeriğe sahip olduğunun belirtildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Bir öneri olarak ise daha fazla animasyonun izlenebileceği ve yazma gerektiren bölümlerin azaltılabileceğinin ifade edildiği görülmüştür. Bu noktada, bu

araştırma bulgularını destekleyecek nitelikte sunulabilecek çocuklara ait bazı doğrudan ifade alıntıları ise şu şekildedir:

Ç5; “Ben bugün işlediğimiz hikâyeyi çok sevdim. Çok heyecanlıydı benim için...”, “Animasyon izlemek çok keyifliydi... Keşke biraz daha fazla izleyebilseydik...”, “...Ben en çok animasyon izlememizi beğendim... Çünkü film izlemeyi çok seviyorum ve animasyonlar çok değişti...”, “Hoşuma gitmeyen şey ise yazı yazmamızı gerektiren etkinlik sayfasıydı... Yazmayı çok sevmiyorum da... O yüzden biraz sıkıldım orda...”, “...Yazma daha az olsun istiyorum...” (I. Hafta öğrenci günlük formu/05.10.2017)

Ç13; “Derste işlediğimiz hikâye çok eğlenceliydi... Merakla dinledim ve soruları cevaplandırmaya çalıştım... Hem haklarımı da böylece öğrenmeye başladım...”, “Animasyon izlemek çok güzeldi benim için, çünkü değişti...”, “En çok hoşuma giden yer hikâyede haklarımızı bulmaya çalıştığımız zamandı...”, “Hoşuma gitmeyen şey olmadı diyebilirim...”, “Her şey güzeldi ama daha çok animasyon izlemek isterdim, birde hikâye daha uzun olsaydı keşke çünkü çok sevdim...” (I. Hafta öğrenci günlük formu/05.10.2017)

Ç6; “Ben hikâyenin çok güzel olduğunu düşünüyorum... Haklarımı kolayca öğrenebildim...”, “Animasyon etkinliğinden çok keyif aldım ve eğlendim...”, “En çok hoşuma giden şey animasyonları izlemektir ve hikâyeyi dinlemektir...”, “Hoşuma gitmeyen şey ise etkinlik kâğıdına yazı yazmaktı çünkü yoruldum yazarken...”, “Çok güzeldi dersimiz... Daha çok animasyon izlemek isterdim bide az yazı yazmak...” (I. Hafta öğrenci günlük formu/05.10.2017)

Öğretmen tarafından ilgili haftada oluşturulan günlük formu incelendiğinde ise, çocuk hakları hikâyesinin çocuklar açısından uygun bir içerikte olduğunun, onların ilgisini çekebilen öğretici bir araç olduğunun ve son derece anlaşılır olduğunun öğretmen tarafından ifade edildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Gerçekleştirilen animasyon etkinliğinin ise çocuklar açısından son derece eğlenceli ve öğrenmeleri destekleyici olduğunun belirtildiği tespit edilmiştir. Genel olarak ders sürecinin öğretmen tarafından verimli ve keyifli olduğunun belirtildiği, diğer taraftan etkinliklerde yazma gerektirecek bölümlerin daha az olması gerektiğinin önerildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Bu noktada, bu araştırma bulgularını destekleyecek nitelikte sunulabilecek öğretmene ait bazı doğrudan ifade alıntıları şu şekildedir:

SÖ; “...Ben ilk dersimizde işlediğimiz bu hikâyenin çocuklar açısından gayet uygun olduğunu söyleyebilirim... Son derece keyif aldılar ve istekli olarak derse katılabilirler bunun sayesinde...”, “...Etkinliğimizde ise çok eğlendiler... Animasyon izlemek onlara keyif verdi. Fakat yazı yazma konusunda biraz sıkıldılar diyebilirim... Genel olarak verimli ve keyifli bir ders oldu... Çocuklar eğlenerek haklarını öğrenmeye başladılar ve ben etkinlikle falan bunun kalıcı olarak gerçekleştiğini düşünüyorum...”, “...Öneri olarak söyleyebileceğim tek şey yazma gerektiren etkinlik bölümlerinin biraz daha az olabileceği... Bunun dışında her şey güzel ve yeterliydi...” (I. Hafta öğretmen günlük formu/05.10.2017)

Araştırmacı tarafından oluşturulan günlük formu ve gözlem kayıtları incelendiğinde ise, çocuk hakları hikâyesinin çocuklar tarafından çok beğenildiği, rahat anlaşıldığı ve onların derse olan güdülerini yükselttiği bulgusuna ulaşılmıştır. Animasyon etkinliğinden ise çocukların büyük keyif aldığı ancak etkinlik formunda yer alan yazılı bölümlerin doldurulması konusunda biraz isteksizlik ve sıkılmaların yaşandığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Genel olarak ilk hafta gerçekleştirilen ders sürecinin, çocuklar açısından keyifli ve verimli geçtiğinin belirtildiği, diğer taraftan etkinliklerde daha az yazma gerektirecek çalışmalara yer verilmesi gerektiği önerisinin geliştirildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda araştırmacı günlüğünde yer alan bazı tespitler şu şekildedir:

Araştırmacı; “...Çocukların ilk derse girerlerken büyük bir heyecan yaşadıklarını söyleyebilirim.”, “...Çocukların animasyon izlerken çok eğlendiklerini ve hikâyede yer alan hakları daha da pekiştirdiklerini düşünüyorum...”, “...Hikâyeyi çok ilgili bir şekilde dinlediler ve derse katılma konusunda çok isteklilerdi...”, “...Çocukların ders süresince eğlendiklerini ve haklarını öğrenmeye başladıkları için mutlu olduklarını çok rahat bir biçimde söyleyebilirim “...Etkinlik formunun doldurulması konusunda biraz sıkıldıklarını ve bazılarının yorulduğunu söyleyebilirim...”, “...İlerleyen haftalarda gerçekleştirilecek etkinliklerde yazma gerektirecek bölümlerin daha az olması gerekiyor.”, “...Genel olarak dersin hem öğretmen açısından hem de çocuklar açısından memnuniyet verici şekilde geçtiğini söyleyebilirim...” (I. Hafta araştırmacı günlük formu ve gözlem kayıtları/05.10.2017)

Gerçekleştirilen çocuk hakları eğitiminin ikinci haftasında, çocuk hakları hikâye serisinden “Annem Babam Nerede” hikâyesi sınıf öğretmeni tarafından ders içerisinde işlenmiş ve hikâye doğrultusunda hazırlanan “Çocuk Haklarını Resmediyorum” etkinliği gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda, derste işlenen çocuk hakları hikâyesine, gerçekleştirilen etkinliğe, ders sürecinde beğenilen ve beğenilmeyen uygulamalara ve derse yönelik genel görüş ve önerilere ilişkin bulguların ortaya konması amacıyla çocuklar tarafından oluşturulan günlük formları incelenmiştir. Bu veriler incelendiğinde, işlenen çocuk hakları hikâyesinin çocuklar tarafından beğenildiği ve eğlenceli olarak nitelendirildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Gerçekleştirilen resim etkinliğinin ise, çocuklar tarafından son derece eğlenceli ve keyifli bulunduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Ders sürecinde ise öğrenilen çocuk haklarının resim çizme etkinliği ile ifade edildiği bölümün, çocuklar tarafından en çok beğenildiğinin ve hoşlanılmayan herhangi bir bölümün ise olmadığının ifade edildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Genel olarak ise ikinci haftada gerçekleştirilen faaliyetlerin çocuklar tarafından eğlenceli ve keyifli olarak nitelendirildiği, hakların ise etkili bir biçimde öğrenildiği bir ders süreci olarak ifade edildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Bir öneri olarak ise daha fazla resim çizme etkinliğinin yapılması isteğinin ortaya konduğu belirlenmiştir. Bu noktada, bu araştırma bulgularını destekleyecek nitelikte sunulabilecek çocuklara ait bazı doğrudan ifade alıntıları şu şekildedir:

Ç8; “Bu haftaki hikâyeyi de ben çok beğendim... Sadece birazcık kısa geldi bana. Ama haklarımı böyle öğrenmek çok güzel...”, “Dersimizde yaptığımız çocuk haklarını çizme etkinliğini çok sevdim. Çünkü resim yapmayı çok seviyorum ben.”, “Dersimizde en çok hoşuma giden yer hikâyeden öğrendiğimiz haklarla ilgili resim çizdiğimiz bölümdü. Resim çizmeyi çok sevmemden dolayı beni mutlu etti bu etkinlik... Hoşuma gitmeyen bir şey ise olmadı dersimizde.”, “...Ben daha çok resim çizmek isterim mesela... Her hafta çizebiliriz resim bence...” (II. Hafta öğrenci günlük formu/12.10.2017)

Ç10; “Hikâyemiz bence çok güzeldi yine... Bence haklarımızı da güzel anlattığını düşünüyorum bize... Haklarımızı güzel öğrendiğimi düşünüyorum hikâyemiz sayesinde... Çocukların macerası çok heyecanlıydı onun içinde çok sevdim ayrıca.”, “Etkinliğimiz de çok güzeldi bana göre... Resim çizmek çok güzel çünkü...”, “En çok hoşuma giden resim çizmekti ve hikâyemizi tartışmaktı... Hoşuma gitmeyen bir şey olmadı ama günlük yazmak biraz yordu beni...”, “Dersimiz çok eğlenceliydi. Bence her hafta resim çizmeliyiz... Birde hikâyeyi baştan bir kez daha okuyabiliriz bence... Çünkü çok seviyorum...” (II. Hafta öğrenci günlük formu/12.10.2017)

Ç2; “Ben çok sevdim hikâyemizi her ne kadar çocukların istedikleri şeye kıssamda... Çünkü aileye sahip olma hakkı önemli...”, “Bugün hakkımızı resmediyorum etkinliğini çok sevdim ben... Hep resim çizmeyi sevdim çünkü... Biraz nasıl çizeceğimi bulmakta zorlandım ama...”, “Her şey çok güzeldi bence... Ama daha çok hikâye görmek isterim. Hepsini çok güzel gidiyor ve ben çabuk bitsin istemiyorum.” (II. Hafta öğrenci günlük formu/12.10.2017)

Öğretmen tarafından ilgili haftada oluşturulan günlük formu incelendiğinde ise, çocuk hakları hikâyesinin çocukların haklarını öğretmede uygun bir araç olduğu, çocukların ilgi ve düzeylerine uygun olduğu ve içerdiği haklar konusunda anlaşılır olduğunun öğretmen tarafından belirtildiği belirlenmiştir. Gerçekleştirilen resim çizme etkinliğinin ise çocuklar açısından son derece keyifli olduğunun ve hikâyede öğrendikleri hakların kalıcılığını destekleyici olduğunun ifade edildiği görülmüştür. Genel değerlendirme olarak ders sürecinin son derece keyifli ve etkili olduğunun öğretmen tarafından belirtildiği, diğer taraftan etkinliklerde çocuklara daha çok resim çizme ve drama gibi sanatsal etkinliklerin daha çok yaptırılabilceği önerisinin geliştirildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Bu noktada, bu araştırma bulgularını destekleyecek nitelikte sunulabilecek öğretmene ait bazı doğrudan ifade alıntıları şu şekildedir:

SÖ; “...Ben bu haftaki hikâye ile çocukların kendi haklarını eğlenceli bir şekilde öğrenebildiklerini düşünüyorum... Çünkü hikâyeyi çok sevdiler ve ilgileri en az geçtiğimiz hafta kadar yüksekti...”, “...Çocuklar resim çizmeyi çok seviyorlar. O yüzden etkinliği severek yaptılar. Ben etkinlik sayesinde derste işlediklerimizin daha kalıcı hale geldiğini düşünüyorum... Yani resim çizme etkinliğinin yararlı olduğunu söyleyebilirim.”, “...Çocukların, dersin hikâye işlerken tartışma ve sorduğum sorulara cevaplar aradığı bölümlerinden keyif aldıklarını düşünüyorum... Birde resim çizme bölümünden çok hoşlandılar... Ama günlük yazma konusunda biraz zorlanıyorlar... Çünkü yazmayı pek sevmiyorlar...”, “Bence dersimiz gayet güzel geçti bu hafta. Hikâyemize ve etkinliğe bir önerim olmayacak... Ama çocuklar drama etkinliklerini, resim yapmayı ve oyun oynamayı falan seviyorlar. Belki bundan sonraki etkinliklerimizde daha sanatsal beceri gerektiren etkinlikler yaptırabiliriz diye düşünüyorum...” (II. Hafta öğretmen günlük formu/12.10.2017)

Araştırmacı tarafından oluşturulan günlük formu ve gözlem kayıtları incelendiğinde ise, çocuk hakları hikâyesinin çocuklar tarafından çok beğenildiği, anlaşıldığı ve onların derse olan motivasyonlarını olumlu yönde desteklediği bulgusuna ulaşılmıştır. Resim çizme etkinliğinden ise çocukların çok keyif aldığı ve bu gibi etkinliklerin daha çok yapılmasına yönelik talepler ortaya koydukları bulgusuna ulaşılmıştır. Genel olarak ikinci haftada gerçekleştirilen ders sürecine ilişkin değerlendirmelere bakıldığında, çocuklar ve öğretmen açısından keyifli ve verimli geçtiğinin ifade edildiği tespit edilmiştir. Bu doğrultuda araştırmacı günlüğünde yer alan bazı tespitler şu şekildedir:

***Araştırmacı;** “...Çocuklar için ikinci hafta daha da eğlenceli ve güzel geçti diyebilirim... Çünkü neler yapacağımızı ve nasıl bir ders süreci olacağını ilk hafta gördüler ve bu hafta daha da istekliler derse...”, “...Hikâyeyi çok sevdiler diyebilirim, derse katılımları ve istekli hallerinden bunu görebiliyorum çünkü... Ayrıca hikâyede anlamadıkları bir yer olmadı ve ele alınacak çocuk haklarına ulaşmakta güçlük yaşamadılar... Bu yüzden hikâye onlar için çok eğlenceliydi ve kolay anlaşılırdı...”, “... Resim çizme etkinliğini ise çok sevdiler... Haklarını resmetmeleri istendiğinde birazcık düşündüler... Ama ben keyifle yaptıklarını ve öğrendiklerini bu sayede kalıcı kıldıklarını düşünüyorum...”, “...Tabi en çok hoşlandıkları bölümün resim çizme kısmı olduğunu kesinlikle söyleyebilirim. Diğer taraftan yazma gerektiren bir etkinliğin olmamasından dolayı da memnundular... Fakat günlük oluşturma kısmında biraz isteksizlik yaşadılar bugün bazı çocuklar...”, “...Genel itibariyle baktığımda, hikâyenin ve etkinliğin çocuklar için iyi içerikte olduklarını düşünüyorum. Dersinde bu nedenle verimli geçtiğini söyleyebilirim... Ama resim çizmeyi çok sevdikleri için bu tarz etkinliklere daha çok başvurulabilir...” (II. Hafta araştırmacı günlük formu ve gözlem kayıtları/12.10.2017)*

Gerçekleştirilen çocuk hakları eğitiminin üçüncü haftasında, çocuk hakları hikâye serisinden “*Ariyanna’nın Sihirli Kutusu*” hikâyesi sınıf öğretmeni tarafından ders içerisinde işlenmiş ve hikâye doğrultusunda hazırlanan “*Çocuk Haklarını Eşliyorum*” etkinliği gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda, işlenen çocuk hakları hikâyesine, gerçekleştirilen etkinliğe, ders sürecinde beğenilen ve beğenilmeyen uygulamalara ve derse yönelik genel görüş ve önerilere ilişkin bulguların ortaya konması amacıyla çocuklar tarafından oluşturulan günlük formları incelenmiştir. Bu bulgular incelendiğinde, işlenen çocuk hakları hikâyesinin çocuklar tarafından beğenildiği ve anlaşılır, eğlenceli ve ilginç olarak nitelendirildiği belirlenmiştir. Gerçekleştirilen ders içi etkinliğin ise çocuklar tarafından kolay ve zevkli bulunduğu tespit edilmiştir. Ders sürecinde ise en çok hikâye üzerine tartışmaların gerçekleştirildiği ve hak eşleştirmesinin gerçekleştirildiği bölümün çocuklar tarafından çok beğenildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Genel olarak ders sürecinin, çocukların haklarını keyif alarak öğrenebildikleri, kolay ve eğlenceli bir içeriğe sahip olduğunun ifade edildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Bir öneri olarak ise bir önceki haftada da olduğu üzere günlük gibi yazma bölümleri içeren çalışmaların daha az yapılması gerektiğinin çocuklar tarafından ifade edildiği görülmüştür. Bu noktada, bu araştırma bulgularını destekleyecek nitelikte sunulabilecek çocuklara ait bazı doğrudan ifade alıntıları şu şekildedir:

***Ç11;** “Hikâyemizde birçok çocuk hakkını işleyebildik bugün. Ben o yüzden çok sevdim. Birde küçük tavşanların başından geçenleri anlattığı için daha çok sevdim.”, “Hak eşleştirme etkinliği bana göre çok güzeldi ve kolaydı... Çok kısa bir sürede öğrendiğim hakları eşleştirebildim etkinlik sayfamda. Yani zevkliydi...”*, “Ben dersimizde yaptıklarımızdan en çok hikâye ile ilgili soruları konuşmamızı beğendim. Çünkü hikâyeyi daha çok incelemiş oluyoruz öyle yapınca...”*, “Hoşuma gitmeyen ise hiçbir şey yoktu, her şeyi çok sevdim öğretmenim böyle devam edelim bence...” (III. Hafta öğrenci günlük formu/19.10.2017)*

***Ç8;** “Haklarımı çok kolay bir şekilde öğrenebiliyorum hikâyelerimizle. O yüzden çok seviyorum... Bu haftaki hikâyemizin konusu çok ilginçti... Ben severek okudum ve hangi haklarımızdan bahsedeceğini çabucak anlayabildim.”*, “Etkinlik çok eğlenceliydi... Eşleştirmeyi de hızlı yapabildim, yani haklarımı iyi öğrendim...”*, “Benim hoşuma giden şey dersin hepsiydi. Çünkü haklarımı eğlenerek*

öğrenebildim ve hiç sıkılmadım.”, “Hoşuma gitmeyen bir şey ise olmadı ama günlük yazmaktan biraz sıkılıyorum galiba...”’, “Bence dersimizde her şey güzeldi, teşekkür ederim öğretmenim.” (III. Hafta öğrenci günlük formu/19.10.2017)

Ç14; *“Ben öbür hikâyeler gibi bu hikâyemizi de çok sevdim. Haklarımı da öğrendim hikâyedeki...”’, “Yaptığımız hakları eşleştirme etkinliğini de yaparken çok zevk aldım ben. Çünkü yazmak gerekmiyordu ve keyifliydi...”’, “Benim en çok hoşuma giden şey hakları eşleştirmektir. Çünkü yaparken hiç zorlanmadım ve bu haftaki haklarımı öğrendiğimi fark ettim böylece.”, “Hoşlanmadığım bir şey olmadı, her şey çok keyifliydi.” (III. Hafta öğrenci günlük formu/19.10.2017)*

Öğretmen tarafından ilgili haftada oluşturulan günlük formu incelendiğinde ise, çocuk hakları hikâyesinin çocuklar tarafından çok beğenildiğinin, haklar konusunda zengin bir içeriğe sahip olduğunun ve çocuklar tarafından da kolay anlaşıldığının ifade edildiği belirlenmiştir. Ayrıca hikâyenin anlaşılır ve çocuk hakları konusunda zengin içerikte olduğunun öğretmen tarafından belirtildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Gerçekleştirilen hak eşleştirme etkinliğinin de çocuklar için son derece eğlenceli olduğunun, hikâyeden öğrenilenleri pekiştirdiğinin ve rahat bir biçimde yapılabildiğinin öğretmen tarafından ifade edildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Genel değerlendirme olarak ders sürecinin kendisi için ve çocuklar için keyifli olduğunun ve hakların öğretiminde güzel bir hafta geçirildiğinin belirtildiği tespit edilmiştir. Bu noktada, bu araştırma bulgularını destekleyecek nitelikte sunulabilecek öğretmene ait bazı doğrudan ifade alıntıları şu şekildedir:

SÖ; *“...Dersimiz bu haftada gayet eğlenceli geçti”, “ Çocuklar hikâyeyi de çok sevdiler. Bununda etkisi var tabi.”, “Dikkatleri çok iyiydi çünkü biraz ilginç geldi onlara...”’, “Bu hafta işlediğimiz hikâyenin ben gayet güzel olduğunu düşünüyorum... Çocukların hakları konusunda zengin bir içeriği vardı ve çocuklar haklarını hızlı bir şekilde yakalayabildiler hikâyede...”’, “Anlaşılmaz bir hikâyede değildi açıkçası...”’, “...Etkinlik gayet kolaydı ve anlaşılırdı... Çocuklar yaparlarken hem keyif aldılar hem de hikâyeden öğrendikleri haklarının pekiştirdiler bu etkinlikle...”’, “...Ben bu haftaki hikâyemizin de yaptığımız etkinliğinde gayet yeterli ve güzel olduğunu düşünüyorum... Yani her şey yolunda gidiyor diyebilirim...”’ (III. Hafta öğretmen günlük formu/19.10.2017)*

Araştırmacı tarafından ilgili haftada oluşturulan günlük formu ve edinilen gözlem kayıtları incelendiğinde, çocuk hakları hikâyesinin çocuklar ile birlikte keyifli bir biçimde işlendiği ve ilginç bulunduğu, kolay anlaşıldığı ve çocukların derse olan ilgilerini yükselttiği yönünde bulgulara ulaşılmıştır. Hak eşleştirme etkinliğini ise çocukların zevk alarak yaptıkları ve çocuk hakları hikâyesinde gerçekleştirdikleri öğrenmeleri etkili bir biçimde etkinlik formuna yansıtabildikleri görülmüştür. Genel olarak ortaya konan değerlendirmelere bakıldığında ise gerçekleştirilen ders sürecinin, çocuklar açısından eğlenceli ve etkili geçtiğinin belirtildiği ve ayrıca öğretmeninde ders süreçlerinde ortaya koyduğu performansın son derece arttığı yönünde bulgulara ulaşılmıştır. Bu doğrultuda araştırmacı günlüğünde yer alan bazı tespitler şu şekildedir:

Araştırmacı; “...Eğitim sürecinin üçüncü haftasındayız ve çocukların derse olan ilgileri her hafta daha çok artıyor... Bu haftaki işlenen hikâyeyi de çok sevdiler... Özellikle tavşanların olması ve değişik olaylar üzerinden çocuk haklarının anlatılıyor olması çocukların çok ilgisini çekti ve dersi son derece eğlenceli kıldı...”, “...Etkinlikten zevk aldıkları belli... Çocuklar hızlı bir biçimde hak eşleştirmelerini yapabildiler ve üstelik bunu yaparlarken çokta keyifliyidiler...”, “...Ders sürecinde sevmedikleri bir yerin olduğunu düşünmüyorum, fakat günlük oluşturma konusunda bazı isteksiz çocuklar oldu...”, “...Gelecek derslere ilişkin değişiklik yapılması gereken bir nokta şuan için yok...” (III. Hafta araştırmacı günlük formu ve gözlem kayıtları/19.10.2017)

Gerçekleştirilen çocuk hakları eğitiminin dördüncü haftasında, çocuk hakları hikâye serisinden “*Bilge Adam’ın Yolu*” hikâyesi sınıf öğretmeni tarafından ders içerisinde işlenmiş ve hikâye doğrultusunda hazırlanan “*Karikatürlerde Çocuk Hakları*” etkinliği gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda, işlenen çocuk hakları hikâyesine, gerçekleştirilen etkinliğe, ders sürecinde beğenilen ve beğenilmeyen uygulamalara ve derse yönelik genel görüş ve önerilere ilişkin bulguların ortaya konması amacıyla çocuklar tarafından oluşturulan günlük formları incelenmiştir. Bu bulgular incelendiğinde, işlenen çocuk hakları hikâyesinin çocuklar tarafından sürükleyici, heyecanlı, eğlenceli ve anlaşılır olarak nitelendirildiği tespit edilmiştir. Gerçekleştirilen karikatür incelemesi etkinliğinin ise çocuklar tarafından eğlenceli bulunduğu fakat karikatürlerin anlamına ilişkin yorumlamalarda çocukların zorluk yaşadıklarının ifade edildiği görülmüştür. Ders sürecinde ise en çok karikatürler üzerine incelemelerin gerçekleştirildiği ve hikâye üzerine tartışmaların gerçekleştirildiği bölümün çocuklar tarafından beğenildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Derse ilişkin genel değerlendirmelerinin ise keyifli ve hakların kalıcı olarak öğrenildiği bir süreç olarak tarif edildiği belirlenmiştir. Bu noktada, bu araştırma bulgularını destekleyecek nitelikte sunulabilecek çocuklara ait bazı doğrudan ifade alıntıları şu şekildedir:

Ç6; “Bu hafta işlediğimiz hikâyeyi ben çok beğendim öğretmenim. Çünkü farklı çocukların olduğu hikâyeleri daha çok seviyorum... Birde çok akıcıydı, çabucak bitti, bir kez daha işlemek isterim...”, “Karikatürleri çok seviyorum ben. Öyle olduğu içinde etkinliğimiz çok hoşuma gitti... Ama biraz zorlandım sanki öğrendiğimiz hakları oraya yazarken...”, “Benim en çok hoşuma giden şey hikâyeyi işlerken ki sorulara cevap bulmamızdı... Etkinliği de sevdim ama...”, “Dersimizde hoşuma gitmeyen bir yer yoktu...”, “Her şey çok güzeldi öğretmenim teşekkür ederim. Ben resimler, karikatürler, filmler daha çok olsun isterim ama...” (IV. Hafta öğrenci günlük formu/26.10.2017)

Ç10; “Öğretmenim hikâyemizi çok beğendim ben... Bilge Adam’a gitmek için yaptıkları çok heyecanlıydı çocukların...”, “Etkinliği yaparken çok eğlendim öğretmenim. Biraz zorlandım belki ama sonra anladım hangi hakkımızın olduğunu...”, “Bugün en çok hoşuma giden dersimizde karikatürleri incelememizdi.”, “...Hoşuma gitmeyen bir şey olmadı.”, “Ben hepsini sevdim her şey güzeldi öğretmenim... Tek isteğim hikâyelerin biraz daha uzun olması...” (IV. Hafta öğrenci günlük formu/26.10.2017)

Ç15; “Her hafta olduğu gibi çok güzeldi bu hikâyede... Çocukların yaşadıklarını okurken çok heyecanlandım... Çocuk haklarını da onlar sayesinde öğrendim hikâyede...”, “Yaptığımız etkinlik çok güzeldi bence... Ama biraz zordu bana göre... Çünkü karikatürlerin hangi hakkımızla ilgili olduğunu hemen bulamadım. Ama yine de keyif aldım ben...”, “En çok hikâye ile ilgili düşüncelerimi söylemek hoşuma gitti.”, “Hoşuma gitmeyen şey yoktu öğretmenim.”, “Bütün derslerimiz çok keyifli

geçiyor. Haklarımızı çok eğlenerek öğreniyoruz bence. Bunun içinde öğretmenlerime teşekkür ederim.” (IV. Hafta öğrenci günlük formu/26.10.2017)

Öğretmen tarafından ilgili haftada oluşturulan günlük formu incelendiğinde, çocuk hakları hikâyesinin çocuklar açısından sürükleyici ve macera dolu görüldüğünün ve onların derse katılımlarındaki istekliliği artırdığının ifade edildiği görülmüştür. Gerçekleştirilen karikatür inceleme etkinliğinin ise çocukların düzeyine ve ilgilerine uygun olduğunun belirtildiği, ancak öğrenilen çocuk hakları ile bağlantısının kurulmasında çocukların daha fazla gayret göstermeleri gerektirdiğinin ifade edildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Diğer taraftan çocukların etkinlik sürecine son derece istekli ve keyif alarak katıldıklarının da belirtildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Genel olarak derse ilişkin değerlendirmelerine bakıldığında, diğer haftalarla benzer şekilde eğlenceli ve verimli bir ders sürecinin gerçekleştirildiğine ilişkin değerlendirmelerin ortaya konduğu tespit edilmiştir. Bu noktada, bu araştırma bulgularını destekleyecek nitelikte sunulabilecek öğretmene ait bazı doğrudan ifade alıntıları şu şekildedir:

SÖ; *“...Bu hafta işlediğimiz hikâye çocuklar için çok sürükleyiciydi. Bu yüzden derste hepsi çok meraklı ve heyecanlılardı. Bana göre çocuk hakları konusunda biraz daha açık olabilirdi hikâye... Ama konuyu güzel bir şekilde ele aldığını düşünüyorum ve zaten çocuklarda haklarını bulma konusunda çokta zorlanmadılar. O yüzden hikâye gayet uygundu çocuklar açısından.”*, *“...Karikatür etkinliği çok hoştu bana göre... Çocuklar resimleri ve görselleri zaten seviyorlar... O yüzden bu etkinlik onlara keyifli ve ilginç geldi biraz... Sadece çocuk hakları ile ilişkisini kurmada biraz daha desteğime ihtiyaç duydular. Ama bu etkinliği beğendiklerini söyleyebilirim.”*, *“...Dersimiz gayet güzel ve verimli geçti bu hafta da. Dördüncü haftadayız ve çocukların ilgi ve merakları hep aynı şekilde devam ediyor derslerimize karşı. Ben böylede devam edeceğimi düşünüyorum. Çünkü hikâyeler ve etkinlikler onlara hitap ediyor ve haklarını böyle öğrenmekten dolayı mutlular...”* (IV. Hafta öğretmen günlük formu/26.10.2017)

Araştırmacı tarafından ilgili haftada oluşturulan günlük formu ve edinilen gözlem kayıtları incelendiğinde, çocuk hakları hikâyesinin çocuklar açısından eğlenceli, macera dolu ve sürükleyici görüldüğüne ilişkin araştırma bulguları edinilmiştir. Karikatür inceleme etkinliğinin ise çocuklar tarafından beğenilerek yapıldığı ve çocuk hakları hikâyesinde öğrenilen hakların etkili bir şekilde bu etkinlik ile anlamlandırıldığının belirtildiği belirlenmiştir. Genel olarak ders sürecine ilişkin ortaya konan değerlendirmelere bakıldığında sürecin, çocuklar açısından keyifli ve verimli geçtiğinin ancak çocukların incelenen karikatürleri ilgili çocuk hakları ile ilişkilendirilmede daha fazla desteğe ihtiyaç duyduklarının belirtildiği tespit edilmiştir. Bu doğrultuda araştırmacı günlüğünde yer alan bazı tespitler şu şekildedir:

Araştırmacı; *“...Dördüncü hafta da en az diğer haftalar kadar güzel geçiyor... Çocuklar her zaman olduğu gibi hikâyeye karşı büyük bir merak ve isteklilik sergiliyorlar... Ders içerisindeki davranışlarına baktığımda, hikâyeyi heyecanlı bir şekilde ele aldıkları ve ilgili çocuk hakları ile hikâyeyi ilişkilendirme gayretinde oldukları görülüyor...”*, *“Karikatür etkinliği ise sevilerek yapıldı sınıf içerisinde. Fakat çocuk hakları ile ilişkilendirme konusunda öğretmenlerinin ve arkadaşlarının*

desteğine daha çok ihtiyaç duyular. Bunun dışında ilginç geldiği ve görsel araçları sevdikleri için etkinlikten ben keyif aldıklarını düşünüyorum.”, “...Genel olarak bu haftanın da çocuklar için ve öğretmen için keyifli ve güzel geçtiğini söyleyebilirim. İlgili çocuk haklarının öğrenilmesinde ve anlamlandırılmasında hikâyenin ve etkinliğinin yeterli içeriğe sahip olduklarını söyleyebilirim. Öğretmenin ise karikatür inceleme konusunda daha çok yönlendirmelerde bulunması gerekti. Ama sonuç olarak istenen şekilde dersi tamamladığını düşünüyorum.” (IV. Hafta araştırmacı günlük formu ve gözlem kayıtları/26.10.2017)

Gerçekleştirilen çocuk hakları eğitiminin beşinci haftasında, çocuk hakları hikâye serisinden “*Pamuk Çocuk*” hikâyesi sınıf öğretmeni tarafından ders içerisinde işlenmiş ve hikâye doğrultusunda hazırlanan “*Çocuk Hakkı Bulmaca*” etkinliği gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda, işlenen çocuk hakları hikâyesine, gerçekleştirilen etkinliğe, ders sürecinde beğenilen ve beğenilmeyen uygulamalara ve derse yönelik genel görüş ve önerilere ilişkin bulguların ortaya konması amacıyla çocuklar tarafından oluşturulan günlük formları incelenmiştir. Bu bulgular incelendiğinde, işlenen çocuk hakları hikâyesinin çocuklar tarafından son derece eğlenceli, keyifli ve anlaşılır olarak nitelendirildiği belirlenmiştir. Ayrıca çocuk hakları açısından zengin bir içeriğe sahip olduğunun da belirtildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Gerçekleştirilen etkinliğin ise çocuklar tarafından eğlenceli ve farklı olarak tarif edildiği ve birçok hakkı yeniden hatırlamalarına yardımcı olduğunun ifade edildiği belirlenmiştir. Ders sürecinde ise en çok bulmaca etkinliğinin gerçekleştirildiği bölümün çocuklar tarafından beğenildiği gözlenmiştir. Derse ilişkin genel değerlendirmelerinin ise eğlenceli, verimli ve farklı bir süreç olarak tarif edildiği görülmüştür. Bu noktada, bu araştırma bulgularını destekleyecek nitelikte sunulabilecek çocuklara ait bazı doğrudan ifade alıntıları şu şekildedir:

Ç13; “... Hikâyemiz çok eğlenceliydi bence. Pamuk Çocuk 'un başından geçenleri heyecanla dinledim...”’, “Hikâyemizde birçok hakkımızdan bahsediyordu. Bazılarını daha önce öğrenmiştik şimdi onları bir kez daha hatırlamış oldum.”, “...Yaptığımız etkinlik gerçekten çok zevkliydi... Hak bulmacayı çok sevdim, bence yine yapmalıyız.”, “...Bu hafta hoşuma giden şeylerden biri Pamuk Çocuğun başından geçenleri konuşmaktı... Ama en çok beğendiğim tabi ki hak bulmaca etkinliğini yapmaktı.”, “...Hoşuma gitmeyen şey ise olmadı şuana kadar.”, “...Her şey çok güzeldi, teşekkür ederim öğretmenlerime.” (V. Hafta öğrenci günlük formu/02.11.2017)

Ç6; “Ben bu haftaki hikâyemiz hakkında çok güzel düşünüyorum. Çok hoşuma gitti çünkü. Birçok hakkımızı işledik onunla bugün...”’, “Çocuk hakkı bulmaca etkinliğini çok sevdim ben, çok eğlenceliydi. Hiçte zorlanmadım haklarımı bulurken.”, “...En çok hoşuma giden şey bulmaya yapmamızdı.”, “...Sevmediğim şey olmadı, hepsi de çok güzeldi.”, “...Yine bulmaca çözmek isterim ama bunun dışında güzel dersimiz için teşekkür ederim öğretmenim.” (V. Hafta öğrenci günlük formu/02.11.2017)

Ç2; “Dersimizde işlediğimiz hikâye çok keyifliydi. Pamuk Çocuk çok heyecanlı şeyler yaşadı ve ben çok sevdim. Birde hikâye ile ilgili soruları cevaplandırdık ve haklarımızı öğrendik bugün. Eskiden öğrendiğimiz hakları da tekrar ettik. Güzeldi yani.”, “Çocuk hakkı bulmacasını yaparken çok mutlu oldum ben... Çünkü çok seviyorum böyle bulmacaları. Hakları bulmakta da hiç zorlanmadım diyebilirim.”, “...En çok hoşuma giden şey hikâye sorularını cevaplandırmaya çalışmak ve bulmacayı çözmektir.”, “Hoşuma gitmeyen şey olmadı ama günlüğü yazarken biraz sıkıldım tek beğenmediğim bu.”, “...Dersimizde yaptığımız her şey çok güzeldi. Ama günlük yazmasam olmaz mı?” (V. Hafta öğrenci günlük formu/02.11.2017)



Şekil 28. “Çocuk hakkı bulmaca” etkinliğinden bir fotoğraf

Öğretmen tarafından ilgili haftada oluşturulan günlük formu incelendiğinde, hikâyenin çocuk hakları açısından zengin bir içeriğinin olduğunun ve çocuklar için sürükleyici bir içeriğe sahip olduğunun ifade edildiği belirlenmiştir. Gerçekleştirilen çocuk hakkı bulmaca etkinliğinin ise çocuklar için çok keyifli olduğunun ve bu etkinlik ile de öğrenilen diğer hakların çocuklarca bir kez daha hatırlandığının ifade edildiği tespit edilmiştir. Ayrıca çocukların, etkinlik sürecine son derece istekli katıldıklarının ve süreçte mutlu olduklarının belirtildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Genel olarak derse ilişkin değerlendirmelerine bakıldığında, öğrenilen hakların kısa bir tekrarının yapıldığı, keyifli ve etkili bir ders sürecinin gerçekleştirildiğine ilişkin değerlendirmelerin ortaya konduğu tespit edilmiştir. Bu noktada, bu araştırma bulgularını destekleyecek nitelikte sunulabilecek öğretmene ait bazı doğrudan ifade alıntıları şu şekildedir:

SÖ; “...Bu haftaki dersimizde işlediğimiz hikâye ile şimdiye kadar öğrenilen çocuk haklarının büyük bir kısmının genel bir tekrarını yapma fırsatı bulduk. Hikâyemiz çocuk hakları açısından zengindi diyebilirim. Çocukların da çok keyif aldığını düşünüyorum hikâyeden çünkü bana göre de çok heyecanlı ve sürükleyiciydi. Çocuklar haklarını bulma ve öğrenme konusunda da zorlanmadılar hiç hikâye sayesinde.”, “...Çocuk haklarını buldukları bulmaca etkinliği ise gayet eğlenceliydi. Çocukların hepsi çok keyif alarak yaptılar etkinliği, hiçte zorlanmadılar.”, “... Bu haftaki dersimizi genel olarak değerlendirdiğimde, hem öğrenilenlerin bir tekrarını yaptığımız hem de yeni hakların eğlenceli bir şekilde öğrenildi bir ders oldu diyebilirim. Ders sürecinde yaşanan bir sorun olmadı

yani her şey yolunda gidiyor ve çocuklar aynı ilgi ve keyifle haklarını öğrenemeye devam ediyorlar...’’ (V. Hafta öğretmen günlük formu/02.11.2017)

Araştırmacı tarafından ilgili haftada oluşturulan günlük formu ve edinilen gözlem kayıtları incelendiğinde, çocuk hakları hikâyesinin öğrenilen hakların çocuklar tarafından bir kez daha hatırlanması noktasında zengin bir içeriğinin olduğunun, çocukların rahat bir biçimde anlayabildikleri, eğlenceli ve sürükleyici olduğunun ifade edildiği belirlenmiştir. Çocuk hakkı bulmaca etkinliğinin ise çocuklar tarafından çok beğenilerek yapıldığı ve çocuk hakları hikâyesinde öğrenilen ve daha önceki haftalarda öğrenilmiş bazı hakların da son derece güzel bir şekilde bu etkinlik ile tekrar edilebildiğinin belirtildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Genel olarak ders sürecine ilişkin ortaya konan değerlendirmeler incelendiğinde ise ders sürecinin, çocukların ilgi ve ihtiyaçları açısından gayet uygun, zevkli, yeni hakların keyifle öğrenildiği ve bu öğrenmelerin anlamlı bir biçimde pekiştirildiği bir süreç olarak tarif edildiği tespit edilmiştir. Bu doğrultuda araştırmacı günlüğünde yer alan bazı tespitler şu şekildedir:

***Araştırmacı;** “...Eğitim sürecimizin beşinci haftası da tamamlandı. Bu haftaki hikâyemiz geçtiğimiz haftalarda ele alınan haklardan bazılarını da içeriyordu. Yani haklar konusunda dolu bir hafta geçirdi çocuklar. Hikâyeyi ise çok sevdiklerini ve haklarına gayet başarılı bir şekilde hikâye içerisinde ulaşabildiklerini düşünüyorum. Ayrıca çokta eğlenceli ve sürükleyici bir konusu vardı bana göre.”, “...Çocuklar bulmaca etkinliğini keyif alarak gerçekleştirdiler... Etkinlik süresince de herhangi bir zorlanmada yaşamadılar... Etkinlik içerisinde daha önce öğrendikleri hakları bulabildikçe çok mutlu olduklarını gözlemledim. Onlar için bir küçük hatırlama da oldu bu sayede...”, “...Gözlemlerime göre beşinci haftanın diğer haftalardan daha da hareketli ve keyifli geçtiğini söyleyebilirim... Çünkü bulmaca etkinliğini çok fazla sevdi çocuklar ve öğrendiklerini gördükçe de mutlu oldular. Özetle keyifli ve verimli bir ders oldu diyebilirim çocuklar ve öğretmen açısından...” (V. Hafta araştırmacı günlük formu ve gözlem kayıtları/02.11.2017)*

Araştırmacı Günlük Formu

Tarih: 02.11.77
Hafta: 5

Hafta:

Derse ilişkin gözlem, görüş ve değerlendirme notlarım:

[illegible]

Şekil 29. Beşinci hafta araştırmacı günlük formundan bir görünüm

Gerçekleştirilen çocuk hakları eğitiminin altıncı haftasında, çocuk hakları hikâye serisinden “*Riki’nin Yeni Dünyası*” hikâyesi sınıf öğretmeni tarafından ders içerisinde işlenmiş ve hikâye doğrultusunda hazırlanan “*Sloganlarımızda Çocuk Hakları*” etkinliği gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda, işlenen çocuk hakları hikâyesine, gerçekleştirilen etkinliğe, ders sürecinde beğenilen ve beğenilmeyen uygulamalara ve derse yönelik genel görüş ve önerilere ilişkin bulguların ortaya konması amacıyla çocuklar tarafından oluşturulan günlük formları incelenmiştir. Bu bulgular incelendiğinde, işlenen çocuk hakları hikâyesinin çocuklar tarafından çok duygusal, önemli bir konu içeriğine sahip ve anlaşılır olarak nitelendirildiği belirlenmiştir. Gerçekleştirilen etkinliğin ise çocuklar tarafından çok eğlenceli ve yaratıcı olarak tarif edildiği tespit edilmiştir. Ders sürecinde ise en çok slogan tasarlama etkinliğinin gerçekleştirildiği bölümün çocuklar tarafından beğenildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Bu noktada, bu araştırma bulgularını destekleyecek nitelikte sunulabilecek çocuklara ait bazı doğrudan ifade alıntıları şu şekildedir:

Ç10; “...Ben çok duygulandım bugünkü hikâyemizde... Çünkü bir çocuğun gözlerinin görmemesi çok kötü bir durum... Ama her şey onun için daha güzel olmaya başladığında hikâyeyi de çok sevdim. İçindeki çocuk hakkını da çok kolayca anladım...”, “...Slogan yazma etkinliği çok eğlenceliydi. Yaratıcı olmamızı istiyordu ve ben güzel bir slogan yazabildiğimizi düşünüyorum arkadaşım. Yani çok sevdim ben...”, “En çok hoşuma giden şey sloganları bizim oluşturacak olmamızdı. Çünkü hayal dünyamızı kullandık.”, “Dersimizde hoşuma gitmeyen bir şey olmadı benim için.”, “Her şey için teşekkür ederim öğretmenim, her şey güzeldi.” (VI. Hafta öğrenci günlük formu/10.11.2017)

Ç3; “Bugünkü hikâyemiz çok önemliydi bence... Engelli çocuklar için gerekli olan bir hakkı anlatıyordu çünkü... Birazcık üzülsem de çok sevdim bu haftaki hikâyemizi de. Anlamakta da hiç zorlanmadım.”, “...Slogan yazma etkinliği çok değişti ve ben keyif aldım yaparken bu etkinliği. Çünkü farklı bir şey bulmaya çalışmak hoşuma gitti. Hazır bir şey yazsak sevmezdim ama...”, “...En çok sevdiğim slogan tasarlamak ve hikâyemizi konuşmaktı. Çok eğlendim ve bir çocuk hakkını daha öğrenmiş oldum böylece.”; “...Beğenmediğim şey olmadı.”, “...Dersimiz bence gayet güzel geçti her hafta olduğu gibi. Bir isteğim ise daha çok hikâye okuyabiliriz dersimizde, çünkü çok seviyorum ben haklarımı böyle öğrenmeyi...” (VI. Hafta öğrenci günlük formu/10.11.2017)

Ç11; “Bu hafta işlediğimiz hikâyemizde çok güzeldi ve birazcık duygusaldı benim için... Çünkü Riki göremiyordu yani kördü... Hiçbir çocuk bunu yaşasın istemem... Bu haftaki hakkımı da çok kolay öğrenebildim ama hikâye sayesinde.”, “...Etkinliğimizi çok sevdim ve eğlenerek yaptık... Özel eğitim hakkına slogan yazmak çok güzeldi bence.”, “...En çok hoşuma giden şey hikâyemizde geçen alfabeyi öğrenmek ve slogan oluşturmaktı.”, “...Sevmediğim bir şey olmadı.”, “...Dersimiz çok keyifli geçti her zamanki gibi... Böyle etkinlikler yapmaya devam etmeliyiz öğretmenim benim önerim bu.” (VI. Hafta öğrenci günlük formu/10.11.2017)

Öğretmen tarafından ilgili haftada oluşturulan günlük formu incelendiğinde, hikâyenin çocuk hakları açısından önemli ve gerekli bir konuyu ele aldığı ve engelli çocukların hakları noktasında değerli bir ürün olduğunun ifade edildiği görülmüştür. Özel eğitim hakkına yönelik olarak gerçekleştirilen slogan oluşturma etkinliğinin ise çocuklar için eğlenceli, yararlı ve yaratıcılıklarını kullanmaları açısından etkili bir etkinlik olduğunun ifade edildiği görülmüştür. Ayrıca çocukların, etkinlik sürecinden keyif aldıkları ve yeni bir şey oluşturmuş olmaktan dolayı mutlu olduklarının belirtildiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Genel olarak derse ilişkin değerlendirmelerine bakıldığında ise, özel eğitim alma ve özel bakım görme hakkının ele alındığı, empati becerisinin ve yaratıcılığın desteklendiğı, keyifli ve verimli bir ders sürecinin gerçekleştirildiğine ilişkin değerlendirmelerin ortaya konduğu tespit edilmiştir. Bu noktada, bu araştırma bulgularını destekleyecek nitelikte sunulabilecek öğretime ait bazı doğrudan ifade alıntıları şu şekildedir:

SÖ; “Bu haftaki dersimizde engelli çocuklar açısından önemli olan bir hakkı işledik... Çocuklar hikâyeyi çok sevdiler ve her zaman olduğu gibi derse çok ilgililerdi. Hatta hikâyede ki çocuğa çok üzüldüklerini fark ettim. Ama hikâye gayet güzel anlatmış özel eğitim hakkını. Ben çocuklarında gayet iyi anladıklarını düşünüyorum bugünkü hikâyeyi.”, “...Slogan tasarlamaktan çok keyif aldı çocuklar gözlemlerime göre. Çünkü yeni bir şey tasarlamak hoşlarına gidiyor ve etkinlik o yüzden güzel geldi onlar için... Birde hikâyeden etkilendikleri için daha bir seerek yaptılar diyebilirim.”, “..Genel olarak değerlendirecek olursam, keyifli bir ders oldu diyebilirim. Çocuklar hem hikâyeyi işlerken hem de etkinliğı yaparken çok isteklilerdi. Hak olarak tek bir konuyu ele aldık ve onu da kolayca öğrendiklerini düşünüyorum ben çocukların.” (VI. Hafta öğretmen günlük formu/10.11.2017)

Araştırmacı tarafından ilgili haftada oluşturulan günlük formu ve edinilen gözlem kayıtları incelendiğinde, çocuk hakları hikâyesinin özel gereksinimi olan çocukların haklarına yönelik etkili, akıcı ve anlaşılır bir içeriğe sahip olduğunun belirtildiğı belirlenmiştir. Slogan oluşturma etkinliğinin ise çocukların empati yapma ve yaratıcılık becerilerinin desteklenerek, onlar tarafından keyif alınarak gerçekleştirildiğinin ifade edildiğı görülmüştür. Ayrıca çocuk hakları hikâyesinde öğrenilen özel eğitim alma ve özel bakım görme hakkının anlamlandırılmasında etkili bir ders içi etkinlik olduğunun belirtildiğı bulgusuna ulaşılmıştır. Genel anlamda ders sürecine ilişkin ortaya konan değerlendirmeler incelendiğinde ise sürecin, hakların keyifle öğrenildiğı ve bu öğrenmelerin anlamlı bir biçimde etkinliklerle pekiştirilerek çocukların özel eğitim alma hakkına ilişkin olarak empati kurma ve yaratıcılık becerilerinin geliştirildiğı bir süreç olarak tarif edildiğı tespit edilmiştir. Bu doğrultuda araştırmacı günlüğünde yer alan bazı tespitler şu şekildedir:

Araştırmacı; “...Hikâyenin çocuklar tarafından çok sevildiğini görüyorum. Her zaman olduğu gibi derse karşı son derece ilgililer ve haklarını hikâyeden öğrenme konusunda gayretliler.”, “...Çocuklardan bazılarının hikâyede ki konuya üzüldüğünü gözlemledim. Bu hakların öğretimi konusunda hikâyelerin ne denli önemli olabileceğini aklıma getirdi... Çocuklar hikâyeyi anlama konusunda bir zorluk yaşamadılar. Ele alınan çocuk hakkını da çok hızlı bir şekilde anladılar.”, “...Slogan oluşturma etkinliğini gerçekten çok sevdiler... Grup çalışması olması bile sorun edilmedi bu hafta. Üstelik çokta yaratıcı olduklarını söyleyebilirim çocukların. Özel eğitim hakkı ile ilgili çok yaratıcı sloganlar ortaya koyabildiler bana göre.”, “...Genel anlamda dersin geçtiğimiz haftalardan çok farkı yoktu. Her zaman olduğu gibi çocuklar çok isteklilerdi ve öğretmenimiz son derece güzel bir şekilde hikâyeyi işledi sınıfta. Çocuklarında hem hikâye işlenmesinde hem de etkinlikte çok keyif aldıklarını düşünüyorum ve haklarını etkili bir şekilde öğrendiklerini...” (VI. Hafta araştırmacı günlük formu ve gözlem kayıtları/10.11.2017)

Gerçekleştirilen çocuk hakları eğitiminin yedinci haftasında, çocuk hakları hikâye serisinden “Gülücükler Şatosu” hikâyesi sınıf öğretmenini tarafından ders içerisinde işlenmiş ve hikâye doğrultusunda hazırlanan “Bir Çocuk Hakkı Resimlerde” etkinliğı

gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda, işlenen çocuk hakları hikâyesine, gerçekleştirilen etkinliğe, ders sürecinde beğenilen ve beğenilmeyen uygulamalara ve derse yönelik genel görüş ve önerilere ilişkin bulguların ortaya konması amacıyla çocuklar tarafından oluşturulan günlük formları incelenmiştir. Bu bulgular incelendiğinde, işlenen çocuk hakları hikâyesinin çocuklar tarafından heyecanlı, sürükleyici ve keyifli bir içeriğe sahip olarak nitelendirildiği görülmüştür. Gerçekleştirilen etkinliğin ise çocuklar tarafından çok sevildiğinin belirtildiği ancak yazma bölümleri dolayısıyla bazı isteksiz tavırlara neden olduğu gözlenmiştir. Ders sürecinde en çok hikâyeye yönelik soruların cevaplandırıldığı bölümün sevildiği diğer taraftan yazma gerektiren bölümlerin istenmediğinin çocuklar tarafından belirtildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Bu noktada, bu araştırma bulgularını destekleyecek nitelikte sunulabilecek çocuklara ait bazı doğrudan ifade alıntıları şu şekildedir:

Ç4; “Bu hafta işlediğimiz hikâye çok eğlenceliydi ve sürükleyiciydi... Çocukların başına gelenler çok heyecanlıydı... Ben çok sevdim ve birçok hakkımı öğrendim.”, “Etkinlikten keyif aldım ama yazma kısımlarını çok yapmak istemedim.”, “Dersimizde en çok hoşuma giden şey hikâye işlerken yaptığımız konuşmalardı. Böylece hangi haklarımız olduğunu konuşabiliyoruz”, “Hoşuma gitmeyen şey yazı yazmaktı etkinlikte”, “Haklarımı öğrendiğimi için çok mutluyum. Ama diğer haftalar gibi yazı yazmasak daha iyi olurdu bence...” (VII. Hafta öğrenci günlük formu/16.11.2017)

Ç12; “Dersimiz yine çok eğlenceliydi... Dev'in yaptıkları çok kötüydü çocuklara. Hikâyemiz çok güzel anlatmış haklarımızı... Çocuklar çalışmamalı...”, “...Resim inceleme etkinliğini çok sevdim ben. Çalışan çocukları görünce üzüldüm ama biraz...”, “En sevdiğim şey hikâyemizi işlemek çünkü haklarımı öğreniyorum.”, “Yazı yazmayı sevmediğim için etkinlikte ki yazı yazdığım bölümü sevmedim.”, “...Haklarımızı böyle öğrenmek çok güzel bir şey teşekkürler öğretmenlerim. Ama yazı yamak olmasa çok daha seveceğim.” (VII. Hafta öğrenci günlük formu/16.11.2017)



Şekil 30. “Bir çocuk hakkı resimlerde” etkinliğinden bir fotoğraf

Öğretmen tarafından ilgili haftada oluşturulan günlük formu incelendiğinde, çocuk hakları hikâyesinin çocuk işçiliği gibi önemli bir konuyu ele aldığı ve çocukların çalıştırılmama hakkının öğretimi noktasında güzel bir ürün olduğunun ifade edildiği görülmüştür. Ayrıca ilgi çekici bir içeriğe sahip olduğunun ve çocuklar açısından kolay anlaşılır olduğunun ifade edildiği görülmüştür. Gerçekleştirilen etkinliğinin ise çocuklar açısından eğlenceli ve yararlı olduğunun belirtildiği belirlenmiştir. Ayrıca çocukların, etkinlik sürecine istekli ve keyifli katıldıklarının ancak etkinli formunda yer alan yazma bölümlerinin çocuklarda sıkılma oluşturduğunun belirtildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Genel olarak derse ilişkin değerlendirmelerine bakıldığında ise, eğlenceli, keyifli ve verimli bir ders sürecinin gerçekleştirildiğine ilişkin değerlendirmelerin ortaya konduğu tespit edilmiştir. Bu noktada, bu araştırma bulgularını destekleyecek nitelikte sunulabilecek öğretmene ait bazı doğrudan ifade alıntıları şu şekildedir:

SÖ; *“Bu hafta esas olarak çocukların çalıştırılmaması hakkını konu alan bir hikâye işledik derste. Gayet anlaşılırdı ve çocuklar için çok sürükleyiciydi. Bana göre de güzel bir içeriğe sahipti ve hakları güzel bir şekilde ele almış. Çocuklar da gayet güzel bir biçimde haklarını yakalayabildiler hikâyede yer alan...”, “...Derste gerçekleştirdiğimiz etkinli gayet güzeldi. Resimleri seviyorlar çünkü çocuklar. Tek sorun yazma bölümleri... Ama onlarda çok uzun olmadığı için fena değildi.”, “...Dersimiz gayet güzel geçti. Diğer haftalar gibiydi yani... Çocukların enerjisi yerinde ve haklarını böyle öğrenmeleri çok hoşlarına gitti...” (VII. Hafta öğretmen günlük formu/16.11.2017)*

Araştırmacı tarafından ilgili haftada oluşturulan günlük formu ve edinilen gözlem kayıtları incelendiğinde, çocuk hakları hikâyesinin çocukların hakları açısından zengin, heyecanlı, sürükleyici ve anlaşılır bir içeriğe sahip olduğunun ifade edildiği belirlenmiştir. Gerçekleştirilen etkinliğin ise çocukların ilgilerine hitap eden, onların yaratıcılıklarını ve eleştirel düşünme becerilerinin destekleyen bir yapıya sahip olduğunun belirtildiği görülmüştür. Ayrıca çocuk hakları hikâyesinde öğrenilen başta çocukların çalıştırılmama hakkı olmak üzere diğer çocuk haklarının da anlamlandırılmasında ve etkili olarak öğrenilmesinde yararlı bir ders içi etkinlik olduğunun ifade edildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Genel anlamda ders sürecine ilişkin ortaya konan değerlendirmeler incelendiğinde ise sürecin, hakların çocuklar tarafından keyifle öğrenildiği ve etkinliklerle pekiştirildiği bir süreç olarak tarif edildiği tespit edilmiştir. Bu doğrultuda araştırmacı günlüğünde yer alan bazı tespitler şu şekildedir:

Araştırmacı; *“...Eğitim sürecinin yedinci haftasının da güzel bir şekilde tamamlandığını söyleyebilirim. Çocuklar bu haftaki hikâyeden çok keyif aldılar ve öğrendikleri haklarla ilgili güzel tartışma ortamları oluştu. Son derece anlaşılır bir hikâye idi ve çocuklara hakları bulması konusunda öğretmenin fazla çaba göstermesi gerekmedi diyebilirim.”; “...Etkinlik resimlerden dolayı çok sevildi. Tüm çocukların etkinliğe olan ilgileri çok yüksekti ve güzel düşünceler geliştirdiler.”, “...Ben çocukların bu haftaki hikâye ve etkinlik ile haklarını etkili bir biçimde öğrendiklerini söyleyebilirim.”, “...Çocuklar etkinlikte yer alan yazma bölümünde biraz sıkıldılar...”*, “...Genel olarak güzel bir

dersti. Çocuklar ilk haftaki ilgilerini ve heyecanlarını taşıyorlar. Öğretmen ise son derece etkili örneklerle ve yerinde yönlendirmelerle hak eğitimini başarılı olarak sürdürmeye devam ediyor...’’ (VII. Hafta araştırmacı günlük formu ve gözlem kayıtları/16.11.2017)

Gerçekleştirilen çocuk hakları eğitiminin sekizinci haftasında, çocuk hakları hikâye serisinden “Salyangoz Adam” hikâyesi sınıf öğretmeni tarafından ders içerisinde işlenmiş ve hikâye doğrultusunda hazırlanan “Örnek Bir Olayda Çocuk Hakkı” etkinliği gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda, işlenen çocuk hakları hikâyesine, gerçekleştirilen etkinliğe, ders sürecinde beğenilen ve beğenilmeyen uygulamalara ve derse yönelik genel görüş ve önerilere ilişkin bulguların ortaya konması amacıyla çocuklar tarafından oluşturulan günlük formları incelenmiştir. Bu bulgular incelendiğinde, işlenen çocuk hakları hikâyesinin çocuklar tarafından farklı, düşündürücü ve keyifli bir içeriğe sahip olarak nitelendirildiği görülmüştür. Gerçekleştirilen etkinliğin ise çocuklar tarafından düşündürücü ve çok keyifli bulunduğu ifade edildiği belirlenmiştir. Ders sürecinde en çok örnek olaya yönelik soruların tartışıldığı ve cevaplandırıldığı bölümün çocuklarca sevildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Bu noktada, bu araştırma bulgularını destekleyecek nitelikte sunulabilecek çocuklara ait bazı doğrudan ifade alıntıları şu şekildedir:

Ç15; “Bu haftaki hikâyeminiz çok farklıydı ve güzeldi. Salyangoz Adam değişik birisiydi ve farklı çocukların olmasını çok sevdim hikâyede. Anlamakta zorlanmadım ama haklarımı anlamada birazcık zorlandım sanki ilk defa.”, “...Etkinliğimiz çok eğlenceliydi bence. Tartışmalar yaptık ve haklarımızı daha iyi anladık böylece. Soruları cevaplandırmaya çalışmak çok heyecanlıydı ve zorda değillerdi.”, “...Bu dersimizde hoşuma giden şey örnek olay sorularına cevap bulmaya çalışmamızdı. Çok eğlendim o anda...””, “...Dersimizde hoşuma gitmeyen şey olmadı bence her şey güzeldi keyif aldım.” (VIII. Hafta öğrenci günlük formu/23.11.2017)

Ç6; “Hikâyemiz her hafta olduğu gibi çok değişti ve ben çok sevdim. Ayrımcılıktan korunma hakkımızı anlatıyordu. Ben anlamakta zorlanmadım öğretmenim.”, “...Örnek olay incelemesi etkinliğini yaptık ve ben çok keyif aldım. Oradaki soruları konuşmak çok güzeldi ve cevaplarını düşünmek...””, “...Bu dersimizde benim en çok örnek olay sorularını konuşmak hoşuma gitti. Hepimiz farklı şeyler söyledik ve çok keyif aldım ben.”, “...Hoşlanmadığım yer olmadı öğretmenim.”, “...Benim için dersimiz çok güzeldi. Böyle değişik etkinlikler yapmaya devam edelim.” (VIII. Hafta öğrenci günlük formu/23.11.2017)

Öğretmen tarafından ilgili haftada oluşturulan günlük formu incelendiğinde, çocuk hakları hikâyesinin ayrımcılıktan korunma, evrensel dostluk, hoşgörü ve barış gibi günümüzde önemi büyük konulara değindiğinin ve çocuklara bu çerçevedeki haklarının öğretimi noktasında etkili ve ilginç bir edebi ürün olduğunun belirtildiği tespit edilmiştir. Ayrıca ilgi çekici ve farklı bir içeriğe sahip olduğunun ancak çocuklar açısından haklarına ulaşabilmelerinde biraz daha desteğe ihtiyaç oluşturduğunun ifade edildiği belirlenmiştir. Gerçekleştirilen etkinliğinin ise çocuklar açısından son derece ilginç, keyifli ve yararlı olduğunun ifade edildiği belirlenmiştir. Ayrıca çocukların, etkinlik sürecinde gerçekleştirilen tartışma ve soru-cevap çalışmalarından dolayı derse daha istekli katılım

gösterdiklerinin ifade edildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Genel olarak derse ilişkin değerlendirmelerine bakıldığında, hakların öğretilmesinde etkili bir hikâyenin işlendiğinin, eğlenceli, keyifli ve verimli bir ders sürecinin gerçekleştirildiğinin belirtildiği görülmüştür. Bu noktada, bu araştırma bulgularını destekleyecek nitelikte sunulabilecek öğretmene ait bazı doğrudan ifade alıntıları şu şekildedir:

SÖ; “...Bu haftaki dersimizde yine önemli konuları ve hakları işledik. Hikâyemiz çok orijinaldi ve ilginç bir kurgusu vardı. Çocuklar hikâyeyi genel olarak kolay anladılar fakat ana fikrine ulaşma noktasında biraz daha fazla desteğe ihtiyaç duydular sanki. Ama buna rağmen ben hakları güzel bir biçimde ele aldığını söyleyebilirim hikâyenin.”, “...Çocuklar için örnek olay etkinliği çok ilgi çekiciydi. Orada yer alan kısa olay ve sorular çok ilgilerini çekti diyebilirim. Hatta hikâyede yer alan hakları tam anlamıyla abu etkinlikle daha iyi kavradılar diyebilirim.”, “...Bu haftaki dersimizin verimli geçtiğini düşünüyorum. Hikâyemiz ve etkinliğimiz çok güzeldi çocuklar için. Sadece çocuk hakları ile ilişkilendirme yapmam gereken birkaç yerde zorluk yaşadık. Bunun dışında ben keyifli geçti diyebilirim. Son iki haftamızın da ben böyle geçeceğini düşünüyorum.” (VIII. Hafta öğretmen günlük formu/23.11.2017)

Araştırmacı tarafından ilgili haftada oluşturulan günlük formu ve edinilen gözlem kayıtları incelendiğinde, çocuk hakları hikâyesinin çocuklar açısından ilginç ve sürükleyici olduğunun ifade edildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Diğer taraftan hikâyenin ana fikrine ve bahsedilen çocuk haklarına ulaşılması konusunda çocuklara daha çok rehberlik edilmesi gerektiğinin ifade edildiği belirlenmiştir. Gerçekleştirilen örnek olay incelemesi etkinliğinin ise çocuklar için farklı ve ilgi çekici olduğunun aynı zamanda onların eleştirel düşünme ve analiz becerilerini destekleyen bir içeriğe sahip olduğunun belirtildiği tespit edilmiştir. Ayrıca çocuk hakları hikâyesinde öğrenilen hakların anlamlandırılmasında ve pekiştirilmesinde yararlı bir ders içi etkinlik olduğunun belirtildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Genel anlamda ders sürecine ilişkin ortaya konan değerlendirmeler incelendiğinde sürecin, hakların çocuklar tarafından etkili yaklaşımlarla öğrenildiği, etkinliklerle pekiştirildiği ve çocukların yüksek motivasyon ve merakla katılım gösterdikleri bir süreç olarak tarif edildiği belirlenmiştir. Bu doğrultuda araştırmacı günlüğünde yer alan bazı tespitler şu şekildedir:

Araştırmacı; “...Bu dersin etkili geçtiğini düşünüyorum. Hikâyemiz gayet ilgi çekiciydi çocuklar için. Çocuklar her hafta olduğu gibi büyük bir istekle ve merakla katıldılar derse.”, “...Çocukların hikâyenin ana fikrine ulaşma konusunda biraz zorlandıklarını düşünüyorum, öğretmenin daha çok yönlendirmede bulunması gerekti.”, “...Örnek olay etkinliğinde çocuklar çok keyiflilerdi. Orada ki kısa olay ve sorular çok ilgilerini çekti. Bu sayede hikâyede ki öğrenilenlerin pekiştirildiğini düşünüyorum ben.”, “...Çocuklar her hafta olduğu gibi derse severek ve ilgi ile katılım gösterdiler. Özellikle ilginç gelen etkinlik haftalarında genel olarak hep bunu gözlemledim diyebilirim...” , “...Bu haftaya kadar her şey yolunda ve güzel gitti... Şuan için iki haftamız kaldı eğitim sürecimizi tamamlamaya ve değişiklik yapılması gerektiğini düşündüğüm bir durum yok.” (VIII. Hafta araştırmacı günlük formu ve gözlem kayıtları/23.11.2017)

Gerçekleştirilen çocuk hakları eğitiminin dokuzuncu haftasında, çocuk hakları hikâye serisinden “Kaybolan Renkler” hikâyesi sınıf öğretmeni tarafından ders içerisinde

işlenmiş ve hikâye doğrultusunda hazırlanan “Çocuk Hakları Üzerine Kısa Bir Sohbet” etkinliği gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda, işlenen çocuk hakları hikâyesine, gerçekleştirilen etkinliğe, ders sürecinde beğenilen ve beğenilmeyen uygulamalara ve derse yönelik genel görüş ve önerilere ilişkin bulguların ortaya konması amacıyla çocuklar tarafından oluşturulan günlük formları incelenmiştir. Bu bulgular incelendiğinde, işlenen çocuk hakları hikâyesinin çocuklar tarafından eğlendirici, sürükleyici ve anlaşılır bir içeriğe sahip olarak nitelendirildiği tespit edilmiştir. Gerçekleştirilen diyalog oluşturma etkinliğinin ise çocuklar tarafından düşündürücü, ilginç ve keyifli bulunduğu belirtiltiği görülmüştür. Ders sürecinde ise çocuklar tarafından en çok hikâyeye yönelik soruların tartışıldığı, cevaplandırıldığı ve eğitim hakkına ilişkin karşılıklı diyalog tasarlama bölümünün beğenildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Bu noktada, bu araştırma bulgularını destekleyecek nitelikte sunulabilecek çocuklara ait bazı doğrudan ifade alıntıları şu şekildedir:

Ç9; “...Dersimizde işlediğimiz hikâye çok eğlenceliydi ve ben bütün hikâyelerimiz gibi bunu da çok sevdim. Farklı çocukların birlikte macerası anlatılıyordu. Konusu ise eğitim alma hakkıydı. Ama bunun dışında başka çocuk haklarımızda vardı içerisinde. Ben haklarımı öğrendiğim için çok sevdim.”, “...Etkinliğimiz çok farklıydı. Ama yaparken zorlanmadık biz. Sadece biraz düşünmemiz gerekti.”, “...Dersimizde en çok hoşuma giden şey değişik bir etkinlik yapmamızdı. Çünkü farklı bir şekilde haklarımızı öğrendik bu sayede. Bunun dışında hikâyemizi işlemeyi de çok sevdim.”, “...Hoşuma gitmeyen bir şey olmadı ama.”, “Her şey çok güzeldi, tek isteğim biraz daha bu derslere devam etmemiz...” (IX. Hafta öğrenci günlük formu/30.11.2017)

Ç12; “...Bu hafta işlediğimiz hikâye çok sürükleyiciydi ve beni heyecanlandırdı. Çocukların her yeri renklendirmeye çalışmaları çok değişikti bana göre. Çocukların eğitim alma hakkından bahsediyordu kitap ve başka haklarda vardı ama içinde. Ben çok beğendim.”; “...Etkinliğimizi severek yaptım. Arkadaşımla ben güzel bir şey yazabildik bence. Biraz zor gibi geldi ilk başta ama sonra geçti. Etkinlik eğlenceli ve farklıydı o yüzden haklarımızı daha güzel öğrendik...”, “...En çok hoşuma giden şey benim için hikâyemizi işlemek ve haklarımızı bulmaya çalışmaktı. Etkinliğimizi de sevdim ama.”, “...Hoşuma gitmeyen bir şey yoktu dersimizde bence her şey çok güzeldi.”, “...Dersimiz çok keyifliydi öğretmenim. Her hafta olduğu gibi güzel bir hikâye işledik ve değişik bir etkinlik yaptık. Keşke biraz daha sürebilse derslerimiz, tek bunu isteyebilirim.” (IX. Hafta öğrenci günlük formu/30.11.2017)

Öğretmen tarafından ilgili haftada oluşturulan günlük formu incelendiğinde, çocuk hakları hikâyesinin başta nitelikli bir eğitim alma hakkı olmak üzere farklı birkaç çocuk hakkını da ele alan ve çocuklara bu çerçevede hakların öğretimi noktasında keyif veren, anlaşılır ve ilginç bir içeriğe sahip olduğunun ifade edildiği belirlenmiştir. Ayrıca hikâyenin, çocukların haklarına ulaşabilmelerinde anlaşılır ve açık bir dile sahip olduğunun belirtildiği görülmüştür. Gerçekleştirilen diyalog tasarlama etkinliğinin ise çocuklar açısından ilginç, keyifli ve öğrendikleri çocuk haklarını içselleştirme ve kalıcılığını sağlama noktasında yararlı olduğunun belirtildiği tespit edilmiştir. Çocukların ayrıca, kendilerine farklı gelen bir etkinliği yapıyor olmalarından dolayı dersten daha çok keyif aldıklarının ve daha istekli

olarak katılım gösterdiklerinin belirtildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Genel olarak derse ilişkin değerlendirmelerine bakıldığında ise, çocuklar açısından eğlenceli, farklı ve verimli bir ders sürecinin gerçekleştirildiğinin ifade edildiği görülmüştür. Bu noktada, bu araştırma bulgularını destekleyecek nitelikte sunulabilecek öğretmene ait bazı doğrudan ifade alıntıları şu şekildedir:

SÖ; “...Eğitimin dokuzuncu haftası yine istediğimiz şekilde tamamlandı. Çocuklar için bu hafta işlediğimiz hikâye keyif vericiydi ve haklar konusunda da gayet anlaşılırdı. Derse hep olduğu gibi istekle katıldılar ve keyif aldılar.”, “...Esas olarak çocukların eğitim alma haklarını işliyordu hikâye ama farklı çocuk haklarını da ele alma fırsatı bulduk.”; “...Diyalog tasarlama etkinliği çok ilginç geldi çocuklara ve ben yaparlarken çok keyif aldıklarını gördüm. Belki en başında biraz düşünmek ve destek almak durumunda kaldılar benden, çünkü daha önce böyle bir etkinlik yapmamışlardı. Bana göre son derece güzel bir etkinlikti. Ben öğrendikleri hakları kalıcı olarak öğrendiklerini düşünüyorum bunun sayesinde.”, “...Bu haftayı genel olarak değerlendirdiğimde önceki haftalarda olduğu gibi eğlenceli ve verimli geçti diyebilirim. Çocukların yine keyif alarak derse geldikleri ve haklarını öğrendikleri bir hafta oldu.”, “...Tabi son haftaya gelmiş olmak şimdiden onları üzüyor... Hiç unutamayacakları bir dönem geçirdiler diyebilirim.” (IX. Hafta öğretmen günlük formu/30.11.2017)

Araştırmacı tarafından ilgili haftada oluşturulan günlük formu ve edinilen gözlem kayıtları incelendiğinde, çocuk hakları hikâyesinin çocuklar açısından anlaşılır, farklı ve sürükleyici olduğunun ifade edildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Diğer taraftan hikâyenin ana fikrine ve bahsedilen çocuk haklarına ulaşılması konusunda çocukların herhangi bir zorluk yaşamadıklarının da belirtildiği tespit edilmiştir. Gerçekleştirilen diyalog oluşturma etkinliğinin ise çocuklar açısından farklı, ilgi çekici ve öğrenmeleri daha anlamlı kılan bir yapıda olduğunun belirtildiği ve aynı zamanda eleştirel düşünme ve yaratıcılık becerilerini destekleyen bir içeriğe sahip olduğunun ifade edildiği belirlenmiştir. Genel anlamda ders sürecine yönelik ortaya konan değerlendirmelere bakıldığında ise, hakların çocuklar tarafından farklı ve etkili bir şekilde öğrenildiği, bu öğrenmelerin etkinliklerle daha anlamlı ve kalıcı kılındığı ve çocukların istek ve keyifle katılım gösterdikleri bir ders sürecinin tamamlandığının belirtildiği görülmüştür. Bu doğrultuda araştırmacı günlüğünde yer alan bazı tespitler şu şekildedir:

Araştırmacı; “...Bu haftaki derste çocukların eğitim alma hakkı başta olmak üzere başka haklarında içerisinde yer aldığı bir hikâye öğretmen tarafından işlendi. Hikâyenin son derece anlaşılır ve çocuk haklarını güzel bir şekilde ele aldığını düşünüyorum. Gerçekleştirilen diyalog tasarlama etkinliğinde ise çocukların çok ilgili olduklarını ve bu etkinliğin onlar için farklı olduğunu gözlemledim. Ayrıca etkinliği gerçekleştirirken herhangi bir zorluk yaşamadıklarını söyleyebilirim.”, “...Etkinliğin ilk başında öğretmenin ayrıntılı açıklama yapması gerekti ve sonrasında çocuklar fazla desteğe ihtiyaç duymadılar.”, “...Çocuklar kendileri bir şeyler oluşturduklarında çok mutlu oluyorlar, bu etkinlikte de böyle oldu.”, “Özetle çocuklar açısından güzel bir hafta oldu. Yine eğlenerek ve sıkılmadan haklarını öğrendiler çünkü. Öğretmeninde ders sürecinden memnun olduğunu söyleyebilirim. Son haftaya yaklaşmış olmamızdan dolayı biraz üzgündü çocuklar. Ama buna rağmen derse olan ilgilerini yüksek tutabildiler ve aktif katılım gösterdiler her zaman olduğu gibi.”, “...Eğitim sürecinin sondan bir önceki haftasının da böyle verimli ve keyifli geçmiş olması mutluluk verici.” (IX. Hafta araştırmacı günlük formu ve gözlem kayıtları/30.11.2017)

Gerçekleştirilen çocuk hakları eğitiminin son haftasında, çocuk hakları hikâye serisinden “Amir Yolunu Kaybediyor” hikâyesi sınıf öğretmeni tarafından ders içerisinde işlenmiş ve hikâye doğrultusunda hazırlanan “İsimsiz Olmaz” etkinliği gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda, işlenen çocuk hakları hikâyesine, gerçekleştirilen etkinliğe, ders sürecinde beğenilen ve beğenilmeyen uygulamalara ve derse yönelik genel görüş ve önerilere ilişkin bulguların ortaya konması amacıyla çocuklar tarafından oluşturulan günlük formları incelenmiştir. Bu bulgular incelendiğinde, işlenen çocuk hakları hikâyesinin çocuklar tarafından kolay anlaşılan, akıcı, sürükleyici ve eğlenceli bir içeriğe sahip olarak nitelendirildiği görülmüştür. Ayrıca çocuk hakları açısından zengin bir içeriğinin olduğunun ve bunları güzel bir biçimde işlediğinin belirtildiği tespit edilmiştir. Gerçekleştirilen isimsiz olmaz başlıklı drama etkinliğinin ise çocuklar tarafından çok beğenildiği, keyif verici olduğu ve öğrenilen çocuk haklarının pekiştirilmesinde yararlı bir içerikte olduğunun ifade edildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Ders sürecinde ise çocuklar tarafından en çok drama etkinliğinin gerçekleştirildiği bölümün beğenildiği ve ders sürecine ilişkin olumsuz değerlendirmelerin ortaya konmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bu noktada, bu araştırma bulgularını destekleyecek nitelikte sunulabilecek çocuklara ait bazı doğrudan ifade alıntıları şu şekildedir:

Ç5; “Bu hafta işlediğimiz hikâye çok güzeldi ama ne yazık ki son hikâyemizdi... O yüzden üzgünüm biraz. Ama çok sevdim hikâyeyi. İçerisinde haklarımızı bulmakta zorluk çekmedim ve öğretmenimin sorularına cevap verebildim.”, “...Etkinliğimiz çok güzeldi ben çok keyif aldım. Oyun gibi oldu ve benim çok hoşuma gitti. İsim hakkının ne kadar önemli olduğunu daha iyi anlamış olduk.”, “...En çok hoşuma giden şey hikâyemizle ilgili soruları cevaplandırmamdı birde drama yaptığımız zamandı.”, “...Beğenmediğim bir şey yok öğretmenim hepsini severek yaptım.”, “...Maalesef bitti... Keşke ikinci dönemde devam etseydik böyle derslere.”, “...Haklarımızı çok güzel öğrendim bu derslerde. Çok eğlendim ve mutluydum. Çok teşekkür ediyorum öğretmenlerime. Çünkü haklarımızı öğrendim ve hiçbir zaman unutmayacağım.” (X. Hafta öğrenci günlük formu/14.12.2017)

Ç11; “...Hikâyemiz yine çok güzeldi. Anlamakta hiç zorlanmadım ve hangi haklarımız olduğunu öğrenebildim. Amiri’de çok sevdim.”, “...Yaptığımız etkinlik isme sahip olma hakkımız ile ilgiliydi. Severek katıldım ve çok keyif aldım yaparken de. Birde çok yararlı oldu benim için.”, “...Dersimizde en çok hoşuma giden şey hikâyemizi işlerken yaptığımız konuşmalardı. Farklı örnekler vermek hoşuma gidiyor çünkü bide haklarımızı orda öğrendim zaten konuşurken.”, “...Bütün derslerimizi çok sevdim ben öğretmenim. Ben ve arkadaşlarım hiç sıkılmadık. Her şey çok güzeldi. Size çok teşekkür ediyorum bana haklarımızı öğrettiğiniz için. Bende bundan sonra öğrendiklerimi bilmeyen arkadaşlarıma anlatacağım. Ama çok üzgünüm derslerimiz bittiği için. Daha çok sürmesini isterdim daha başka hikâyeler okumak isterdim...” (X. Hafta öğrenci günlük formu/14.12.2017)

Öğrenci Günlüğü Formu

İsim: Kayra

Tarih: 14 Aralık

Hafta:

1. Bugünkü dersimizin sonunda neler öğrendiğini düşünüyorsun?

Haklarımı öğrendim, düşüncelerimi ifade etmeyi öğrendim, özgün olduğumu
istediği yapılabildi, özgürlüğümün olduğunu öğrendim. Kısacası
bilmediğim tüm haklarımı Erdem Öğretmenimiz sayesinde
öğrendim. Birde Alex Öğretmenimiz sayesinde

2. Bugün dinlediğin hikâyeye ilişkin düşüncelerin nelerdir?

Her zaman ki gibi çok güzel di haklarını ayrıntılarıyla öğrendim
keşke bugün Erdem Öğretmenimle san günüm olmasaydı
Çünkü o çok iyi bir öğretmen.

3. Bugün gerçekleştirdiğimiz etkinliklere ilişkin düşüncelerin nelerdir?

Çok eğlenceliydi çok etkinlikler hiç çok eğlenceliydi. Mesela
bulmaca yaptık, resim çizdik ve bir çok etkinlikler yaptık.

4. Dersimizin sonunda öğrendiklerinin, sana fayda sağlayacağını düşünüyor musun? Niçin?

Evet düşünüyorum çünkü bazı kişiler haklarını önemsemiyor
ve dikkate almıyorlar di şimdi ise hepsini biliyorum.

Şekil 31. Onuncu hafta öğrenci günlük formundan bir kesit

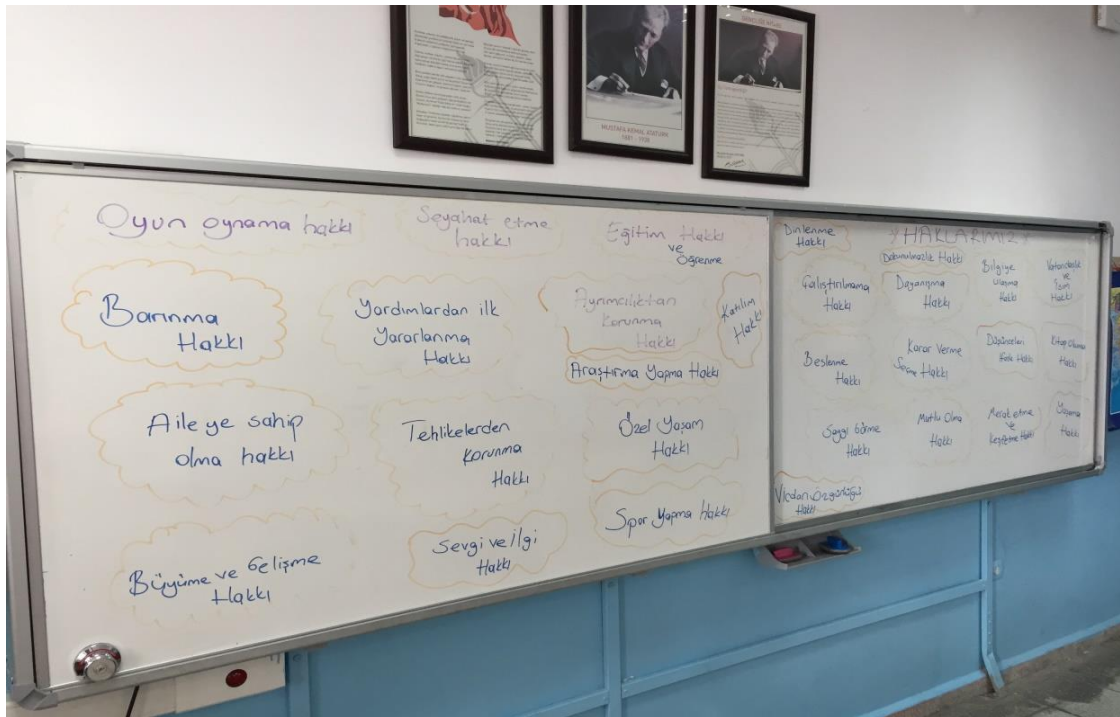
Öğretmen tarafından eğitim sürecinin son haftasında oluşturulan günlük formu incelendiğinde, çocuk hakları hikâyesinin esas olarak bir isme ve vatandaşlığa sahip olma hakkını ele aldığı fakat daha önceki haftalarda ele alınan farklı birkaç çocuk hakkına da değindiğinin belirtildiği görülmüştür. Ayrıca hikâyenin eğlenceli, sade, çocukların haklarına ulaşabilmelerinde anlaşılır ve açık bir üsluba sahip olduğunun ifade edildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Gerçekleştirilen etkinliğin ise çocuklar açısından eğlenceli, derse ilgiyi artıran, merak uyandıran ve çocukların öğrendikleri hakları içselleştirme ve anlamlandırma noktasında yararlı olduğunun ifade edildiği belirlenmiştir. Çocukların bu nedenle derse son derece istekli ve meraklı katılım gösterdiklerinin ve ders sürecini keyifle ve haklarını etkili bir şekilde öğrenerek geçirdiklerinin ifade edildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Bu noktada, bu araştırma bulgularını destekleyecek nitelikte sunulabilecek öğretmene ait bazı doğrudan ifade alıntıları şu şekildedir:

SÖ; “...Eğitim sürecimizin son haftasını da çok güzel bir şekilde tamamladık. Çocuklar ilk haftada oldukları gibi aynı heyecan ve istekle katılım gösterdiler bence derse. Biraz buruklukları vardı ama dersin sonlarına doğru... Ben bu haftaki hikâyemizin de gayet güzel olduğunu düşünüyorum. Çocukların ilgisini çekebildi ve derse istekle katılım sağlattırdı diyebilirim.”, “...Hikâyemizde asıl olarak isim ve vatandaşlık hakkı ele alınmıştı ama geçtiğimiz haftalardan birkaç haktı vardı. Bu son haftamızda hakları genel bir hatırlamak için iyi oldu.” “...Çocuklar etkinlikten çok keyif aldılar. Çünkü oyun gibi geldi onlara da. Birazda içerik olarak ilginçti ve eğlendiler. Bence bir isme sahip olma hakkı konusundaki yapılabilecek en güzel etkinliklerden bir tanesiydi.”, “...Bütün olarak baktığımda harika bir eğitim sürecini tamamladık. Çocuklara kendi haklarını öğretmek çok güzel bir şeydi benim için. Ayrıca kendim içinde çok yararlıydı...” “...Çocukların bu süreçten büyük mutluluk duyduklarını söyleyebilirim. Hem eğlendiler hem de kendi haklarını böyle güzel bir şekilde öğrenebildiler.”, “...Ben çocukların bu öğrendikleri haklarını hiçbir zaman unutmayacaklarını düşünüyorum. Bu konuda farkındalık sahibi insanlar olarak büyüyecekler...” (X. Hafta öğretmen günlük formu/14.12.2017)

Araştırmacı tarafından eğitim sürecinin son haftasında oluşturulan günlük formu ve edinilen gözlem kayıtları incelendiğinde, çocuk hakları hikâyesinin çocuklar açısından eğlenceli, farklı ve anlaşılır olduğunun belirtildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Diğer taraftan hikâyenin ana fikrine ve hikâyede bahsedilen başta isim ve vatandaşlık hakkı olmak üzere bazı çocuk haklarına ulaşılması konusunda da çocukların herhangi bir zorluk yaşamadıklarının belirtildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Gerçekleştirilen drama etkinliğinin ise çocuklar açısından keyifli, farklı, ilgi çekici ve öğrenmeleri daha anlamlı kılan bir yapıda olduğunun belirtildiği ve aynı zamanda empati yapma, eleştirel düşünme ve yaratıcılık becerilerini destekleyen bir içeriğe sahip olduğunun belirtildiği görülmüştür. Genel anlamda eğitim sürecinin son haftasında gerçekleştirilen ders sürecine yönelik ortaya konan değerlendirmeler incelendiğinde, hakların çocuklar tarafından keyifli bir biçimde ve farklı ve etkili araçlarla öğrenildiğinin ifade edildiği belirlenmiştir. Ayrıca, çocukların derse son derece keyifli ve istekli katılım gösterdikleri ancak eğitim süresinin son haftası

olması dolayısıyla üzüntü hissettiklerini bulgusuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda araştırmacı günlüğünde yer alan bazı tespitler şu şekildedir:

Araştırmacı; “...Çocuk hakları eğitimi sürecimizin son haftasının da gayet güzel bir şekilde tamamlandığını düşünüyorum. İşlenen hikâye ve gerçekleştirilen etkinlik çocuklar için çok eğlenceliydi ve ilginçti... Çocukların ders içi tepkileri bunu gösteriyor.”; “...Bu hafta işlenen hikâyede başta isim ve vatandaşlık hakkı olmak üzere farklı haklarda ele alınmıştı. Bu sayede küçük bir genel tekrarda yapma fırsatı buldu öğretmen.”; “...Çocukların her zaman olduğu gibi enerjileri, isteklilikleri ve merakları çok yüksekti. Bu konuda nasıl başladılarsa öyle de devam edip tamamladılar.”; “...Çocukların zaman zaman üzüntü ifadeleri oldu ve ikinci dönemde bu derslere devam edilmesini istediler.”; “...Çocukların gösterdikleri ilgi ve sevgi muthişti... Bu eğitimin kendileri için çok önemli bir fırsat olduğunu ifade ettiler ve teşekkür ettiler.”; “...Haklarını öğrendikleri için çok mutlulardı ve keyifleri yüzlerinden okunabiliyordu...”; “...Ders arasında planlı olmayan bir genel tekrar etkinliği bile gerçekleştirdik ve bundan da çok keyif aldılar.”; “...Temennim o ki bir grup pırıl pırıl çocuğa hakları etkili ve eğlenceli bir şekilde öğretildi.” (X. Hafta araştırmacı günlük formu ve gözlem kayıtları/14.12.2017)



Şekil 32. Onuncu haftada gerçekleştirilen ders arası etkinliğinden bir fotoğraf

Çocuk hakları eğitimi süresince katılımcı çocuklardan, öğretmenenden ve araştırmacının kendisinden elde edilen araştırma bulguları genel olarak değerlendirildiğinde, sürecin her haftasının çocuklar açısından son derece eğlenceli ve keyifli geçtiği gözlenmiştir. Ayrıca, ders süreçlerine her zaman istekli ve meraklı olarak katılım gösterdikleri gözlenmiştir. Çocuk hakları hikâye serisinde yer alan hikâyelerin de çocuklar tarafından çok beğenildiği, kolay anlaşıldığı ve öğrenmelerine olumlu katkı sağlayan önemli bir unsur olduğu görülmüştür. Çocukların hikâyelere ilişkin olarak her daim istekli, meraklı ve dikkatli

oldukları gözlenmiştir. Hikâyelerde öğretimi yapılan haklara yönelik olarak tasarlanmış etkinliklerin ise öğretmen ve çocuklar tarafından eğlenceli, keyifli, anlamlı, öğrenmelerin anlamlandırılmasında ve kalıcılığının sağlanması noktasında yararlı ve farklı olarak nitelendirildikleri belirlenmiştir. Genel olarak eğitim sürecinin istisnasız her haftasında, çocukların büyük bir istekle ve motivasyonla derslere katılım gösterdikleri, katkı sağladıkları ve öğrendikleri hakları etkinlikler sayesinde kalıcı hale getirebildikleri, anlamlandırabildikleri ve içselleştirebildikleri gözlenmiştir. Eğitim sürecinde elde edilen bulguların bu anlamda, gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi süreci sayesinde çocukların kendi haklarına ilişkin algı ve farkındalık durumlarının geliştirildiğini gösteren bulgular olduğunu söylemek mümkündür.

4.3. Çocuk Hakları Eğitimi Süreci Sonunda Elde Edilen Araştırma Bulguları

Çocuk hakları konusuna ilişkin algı ve farkındalık durumlarının geliştirilmesine yönelik olarak gerçekleştirilen eğitim süreci sonunda elde edinilen araştırma bulgularına, çocuk hakları eğitimi süreci sonunda çocuklardan edinilen araştırma bulguları, sınıf öğretmeninden edinilen araştırma bulguları ve bu eğitim sürecinde karşılaşılan problemlere ilişkin araştırma bulguları olmak üzere üç ana başlık altında yer verilmiştir.

4.3.1. Çocuk Hakları Eğitimi Süreci Sonunda Katılımcı Çocuklardan Edinilen Araştırma Bulguları

Çocuk hakları eğitimi süreci sonunda çocuklardan edinilen araştırma bulguları, bu eğitim süreci sonunda çocuk hakları konusundaki algılarına ve düşüncelerine yönelik araştırma bulguları ve bu eğitim sürecine ilişkin görüş ve değerlendirmelerine yönelik araştırma bulguları olmak üzere iki farklı başlık altında sunulmuştur.

4.3.1.1. Eğitim Süreci Sonunda Katılımcı Çocukların Çocuk Hakları Konusundaki Algı ve Farkındalık Durumlarına İlişkin Bulgular

Çocuk hakları eğitimi süreci sonunda çocukların, çocuk hakları konusuna ilişkin algı ve farkındalıklarına ilişkin gelişim durumunun belirlenmesi amacıyla uygulama sonrasında farklı veri toplama araçları kullanılarak araştırma verileri edinilmiştir. Bu doğrultuda araştırmaya katılan çocukların, gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi sonrasında çocuk

haklarına yönelik bilişsel yapılarında ve zihinsel algılarında meydana gelen gelişim ne şekilde olduğunun belirlenmesi amacıyla kelime ilişkilendirme testi ve zihin haritası tekniği uygulanmıştır. Bu veri toplama araçlarından elde edilen veriler bütünlük içerisinde incelenmiş ve dört ana kategori altında kategorileştirilmiştir. İlgili kategorilere ilişkin bilgiler Tablo 15’ de sunulmuştur.

Tablo 15.

Eğitim Sonrası Çocukların Kendi Haklarına Yönelik Bilişsel Yapılarına ve Zihinsel Algılarına İlişkin Olarak Edinilen Bulgular Doğrultusunda Oluşturulan Kategoriler

Kategori Başlıkları
Kategori1. Temel Yaşam Gereksinimleri ve Gelişim Dönemi Özellikleri Bağlamında Çocuk Hakları
Kategori 2. Toplumsal Yaşam ve Hukuki Güvenceler Çerçevesinde Çocuk Hakları
Kategori 3. Kişisel Gelişim ve Öz Yeterlilik Bağlamında Çocuk Hakları
Kategori 4. Sosyal Yaşama Katılım Bağlamında Çocuk Hakları

Tablo 15 incelendiğinde, katılımcı çocuklara uygulanan kelime ilişkilendirme testi ve zihin haritası tekniğinden elde edilen araştırma bulgularının dört farklı başlık altında kategorileştirildiği görülmektedir. Katılımcı çocukların, eğitim süreci sonunda çocuk haklarına yönelik bilişsel yapılarının ve zihinsel algılarının belirlenmesine yönelik olarak edinilen araştırma bulgularından hareketle oluşturulan kategorilere, kod isimlerine ve bu kodların sıklık değerlerine ilişkin ayrıntılı bilgilere Tablo 16’da (s. 250 ve s. 251) yer verilmiştir.

Tablo 16.

Çocukların Eğitim Süreci Sonunda Çocuk Hakları Konusundaki Bilişsel Yapılarına ve Zihinsel Algılarına Yönelik Kategorilere ve Kodlara İlişkin Dağılım

Kategori Başlıkları	Kategori Altında Yer Alan Kodlar
Temel Yaşam Gereksinimleri ve Gelişim Dönemi Özellikleri Bağlamında Çocuk Hakları	Oyun oynama ve eğlence
	Yaşama
	Beslenme
	Tehlikelerden korunma
	Şiddet görmeme
	Barınma ve giyinme
	Büyüme ve gelişme
	Sevgi ve ilgi görme
	Saygı görme
	Sağlıklı olma
	Aileye sahip olma
	Mutlu olma
	Uyuma ve dinlenme
	Hoşgörü ve anlayış
	Eşitlik
Toplumsal Yaşam ve Hukuki Güvenceler Bağlamında Çocuk Hakları	Vatandaşlık ve isim
	Eğitim
	Okula gitme
	Özgür olma
	Bilgiye ulaşma
	Çalıştırılmama
	Yardımlardan ilk yararlanma
	Ayrımcılıktan korunma
	Özel eğitim ve bakım
	İnanç özgürlüğü
	Özel yaşamın gizliliği
	Sağlık hizmeti alma
	Yardımlaşma ve dayanışma

Kişisel Gelişim ve Öz Yeterlilik Bağlamında Çocuk Hakları	Karar verme
	Düşüncelerini söyleme
	Meslek seçebilme
	Araştırma yapma
	Hayal kurma
	Merak etme ve keşfetme
	Öğrenme
	Seyahat etme
	Mesleğe sahip olma
	Kitap okuma
Sosyal Yaşama Katılım Bağlamında Çocuk Hakları	Arkadaş edinme
	Sosyal faaliyetlere katılma

Tablo 16 incelendiğinde, katılımcı çocuklardan çocuk hakları konusunda en çok temel yaşam gereksinimleri ve gelişim dönemi özellikleri bağlamında çocuk hakları kategorisinde yer alması gerektiği uygun görülmüş olan bulguların edinilmiş olduğu görülmektedir. Katılımcıların çocuk hakları konusunda en çok cevaplarının yer aldığı bir diğer kategori ise toplumsal yaşam ve hukuki güvenceler bağlamında çocuk hakları kategorisidir. Katılımcıların sıklıkla ifade ettikleri cevapları içeren son kategorinin ise, kişisel gelişim ve öz yeterlilik bağlamında çocuk hakları kategorisi olduğu görülmektedir. Buradan hareketle Tablo 16'ya bakıldığında, çocukların çocuk hakları konusuna ilişkin algı gelişimlerinin ve bilgi düzeylerinin belirgin derecede gelişim gösterdiği görülmektedir.

Kelime ilişkilendirme testinin son bölümünde yer alan yazma/çizme bölümüne ilişkin olarak da çocuk hakları eğitimi sonrasında katılımcı çocuklardan araştırma verileri elde edilmiştir. Çocukların, çocuk hakları kavramına yönelik olarak kelime ilişkilendirme testi sonunda yer alan yazma (cümle oluşturma) bölümünde oluşturdıkları cümle kalıpları Tablo 17'de sunulmuştur.

Tablo 17.

Eğitim Sonunda Çocuk Haklarına İlişkin Olarak Yazma-Çizme Tekniği İle Elde Edilen Cümle Kalıplarına Ait Bulgular

Katılımcı Çocuklar	Cümle Kalıpları
Ç1	Bütün çocukların eğitim alma hakkı var.
Ç14	Çocuklar çalıştırılmamalı.
Ç10	Her çocuğun isme sahip olma hakkı vardır.
Ç2	Eğlence ve oyun oynama çocukların hakkı.
Ç3	Çocukların ayrımcılıktan korunma hakları var.
Ç12	Hepimizin yaşama ve eğitim görme hakkımız var.
Ç4	Çocuklar yardımdan ilk yararlanma hakkına sahip.
Ç11	Sağlık hakkım, yaşama hakkım ve büyüme hakkım...
Ç6	Engelli çocukların özel eğitim hakları vardır.
Ç15	Çocukların mutlu bir aileye sahip olma hakları var.
Ç9	Düşüncelerimi söyleme ve özgür olma hakkım var.
Ç13	Çocuklar şiddetten ve tehlikeden korunmalı.
Ç8	Çocukların sevmeye ve mutlu olmaya hakları var.
Ç7	Çocuklar çalıştırılarak onlardan yararlanılamaz.
Ç5	Dünyadaki bütün çocukların eşit olma hakları var.

Katılımcı çocuklar tarafından oluşturulan cümle kalıplarının yer aldığı Tablo 17 incelendiğinde, belirtilen ifadelerin çocuk hakları konusuna ilişkin genel ifadeleri yansıttığı görülmektedir. Bu doğrultuda, gerçekleştirilen eğitim sürecinde öğrenilen çocuk haklarının genel kapsamda oluşturulan cümle kalıplarında yer aldığı belirlenmiştir. Ayrıca çocuklar tarafından oluşturulan cümleler incelendiğinde, eğitim öncesinde edinilen bulguların aksine hakların ve sorumlulukların çocuklar tarafından artık aynı anlamlara sahip unsurlar olarak görülmediği belirlenmiştir. Gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi süreci sonunda çocukların kendi haklarına yönelik algı gelişimlerinin ve farkındalık durumlarının olumlu yönde gelişim gösterdiği tespit edilmiştir.

4.3.1.2. Çocuk Hakları Konusundaki Algı ve Farkındalık Durumlarının Geliştirilmesine Yönelik Olarak Gerçekleştirilen Eğitim Sürecine Yönelik Genel Görüş ve Değerlendirmeler

Araştırmaya katılan çocukların, çocuk haklarına yönelik algı ve farkındalık durumlarının geliştirilmesi amacıyla gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi sonrasında bu eğitim sürecine yönelik görüşlerin, değerlendirmelerin ve önerilerin belirlenmesi amacıyla çocuklara açık uçlu sorulardan oluşan bir anket formu uygulanmıştır. Katılımcı çocukların anket formunda yer alan açık uçlu sorulara verdikleri cevaplardan edinilen araştırma bulguları beş farklı kategori başlığı altında gruplandırılmış ve ilgili kategori başlıkları aşağıda yer alan Tablo 18’ de sunulmuştur.

Tablo 18.

Eğitim Sonrasında Çocuklara Uygulanan Anket Forumundan Edinilen Bulgular Doğrultusunda Oluşturulan Kategoriler

Kategori Başlıkları
Kategori 1. Genel Görüşler ve Değerlendirmeler Ekseninde Çocuk Hakları Eğitimi Süreci
Kategori 2. Çocuk Hakları Eğitimi Sürecinde Gerçekleştirilen Etkinliklere Yönelik Değerlendirmeler
Kategori 3. Çocuk Hakları Eğitimi Süreci Sonunda Öğrenilen Haklara Yönelik Değerlendirmeler
Kategori 4. Öğrenilen Hakların Gündelik Yaşama Etkileri Açısından Değerlendirmeler
Kategori 5. Çocuk Hakları Eğitimi Sürecine Yönelik İstek ve Öneriler

Tablo 18 incelendiğinde, gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi sonrasında katılımcı çocukların açık uçlu sorulardan oluşan anket formuna verdikleri cevapların beş ayrı kategori başlığı altında kategorileştirildiği görülmektedir. Bu kategorilere ilişkin araştırma bulguları ayrı başlıklar şeklinde aşağıdaki bölümde, katılımcıların doğrudan ifadeleri ile desteklenerek ayrıntılı bir biçimde sunulmuştur.

4.3.1.2.1. Genel Görüşler ve Değerlendirmeler Ekseninde Çocuk Hakları Eğitimi Süreci

Genel görüşler ve değerlendirmeler ekseninde çocuk hakları eğitimi süreci kategorisine ilişkin araştırma bulguları incelendiğinde katılımcı çocuklar tarafından, eğitim sürecinin keyif vericiliğine, eğitici niteliğine, öğretici içeriğine, fayda sağlayıcılığına, çocuklar açısından uygunluğuna ve tekrarının istenilebileceğine yönelik ifadelerin vurgulandığı tespit edilmiştir. İlgili kategori altında yer alan kodlar Tablo 19’da ayrıntılı olarak sunulmuştur.

Tablo 19.

Genel Görüşler ve Değerlendirmeler Ekseninde Çocuk Hakları Eğitimi Süreci Kategorisine İlişkin Bulgular

Kategori İsmi	Kodlar
Genel Görüşler ve Değerlendirmeler Ekseninde Çocuk Hakları Eğitimi Süreci	Çocuk hakları eğitiminin hikâyelerle keyifli bir biçimde gerçekleşmesi
	Çocuk hakları eğitiminde hikâyeler sayesinde hakların kolaylıkla öğrenilmesi
	Çocuk hakları eğitiminin kişisel fayda sağlayacağı
	Eğitim sürecinde hikâyelerin kullanımının çocuklar için uygunluğu
	Çocuk hakları eğitimi ile öğrenilenlerin davranışları etkileyecek olması
	Böyle bir eğitim sürecinde yeniden yer alınmasının istenmesi
	Eğitim sürecinde yararlanılan hikâyelere ilişkin olumlu tutumlar
	Eğitim sürecinde gerçekleştirilen etkinliklere yönelik olumlu görüşler
	Çocuk hakları eğitimi sürecinde yer alan araştırmacı ve öğretmenin yaklaşımlarına ilişkin olumlu değerlendirmeler
	Eğitim sürecinde kendinden beklenenlere ilişkin olumlu değerlendirmeler

Bu noktada Tablo 19’da incelendiğinde araştırmaya katılan çocukların, gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimine, bu süreçte yararlanılan hikâyelere ve hikâye kazanımlarına uygun olarak gerçekleştirilen etkinliklere ilişkin olumlu tutumlara sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Ayrıca çocukların, bu eğitimin kendilerine yarar sağlayacağını, bu süreçte öğrenilenlerin kendileri açısından etkili ve anlamlı olduğunu, bu süreçte yer alan araştırmacının ve öğretmenin yaklaşımlarına ilişkin olumlu hisler taşıdıkları ve gerçekleştirilen eğitimin bireysel olarak da kendilerinde bazı değişimlere neden olacağını belirttikleri görülmüştür. Gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi sürecinin, katılımcı çocuklar açısından son derece olumlu ifadelerle değerlendirildiği belirlenmiştir. Bu çerçevede ilgili kategori altında yer verilebilecek katılımcıların doğrudan ifadelerinden kesitler şu şekildedir:

Ç5; “...Hikâyelerle haklarımızı öğrenmek çok keyifliydi. Hem de çok kolay bir biçimde haklarımı öğrenebildim ben... Çocuk hakları hikâyeleri çok güzeldi...”

Ç12; “Hikâyelerle haklarımı öğrenmek çok güzeldi. Ben yeniden böyle bir eğitim almak isterim, çünkü çok eğlenceli geçti her şey. Öğretmenlerimizle güzel etkinlikler yaptık her hafta... Hiç bilmediğim haklarımı öğrendim ve artık bunları kullanacağım. Arkadaşlarımın haklarına da daha saygılı davranacağım.”

Ç11; “Çok güzeldi öğretmenim. Biz haklarımızı öğrendik ve hiç sıkılmadık derslerde. Etkinliklerde çok güzeldi ve eğlenceliydi... Çok keyif aldım haklarımı hikâyelerle öğrenirken...”

Ç8; “Keşke bütün derslerimizi hikâyelerle işlesek... O kadar sevdim ki bu hikâyeleri... Hem de haklarımı hiç zorlanmadan öğrenmiş oldum... Bence en baştan işlemeliyiz bir kez daha bu hikâyeleri...”

Ç14; Artık haklarımı daha iyi savunabileceğim. Çünkü hikâyelerimizle hepsini öğrendik... Ben hikâyeleri çok sevdim. O yüzden kolayca öğrenebildim. Öğretmenlerimizi de çok seviyorum.”

Ç6; “Bizler çocuğuz ve hikâyeleri çok seviyorum. O yüzden zorlanmadan öğrenebildim bütün haklarımı. Hikâyelerin hepsini de çok sevdim ayrıca... Bundan sonra evde haklarımı kullanabileceğim...”

Ç15; “...Çok keyifliydi öğretmenim... Ben hikâyelerimizi öyle çok sevdim ki tekrar okumak istiyorum onları. Haklarımı da öğrendim onlar sayesinde. ...Yeniden işlesek hikâyeleri, bu beni çok mutlu eder... Yaptığımız etkinlikler çok eğlenceliydi ve ben hiç unutmayacağım onları...”

Ç9; Çocuk olarak haklarımı hikâyelerle çok kolay öğrendim öğretmenim... Derslerimizin hepsi de çok güzel geçti. Büyüdüğümde haklarımı bildiğim için onları savunabileceğim. Artık arkadaşlarımın da düşüncelerine önem vereceğim mesela...”

Ç2; “Bütün çocuklar haklarını hikâyelerle öğrenmeli bence çünkü biz hikâyeleri çok seviyoruz... Ben haklarımı hikâyelerle öğrenmiş oldum... Öyle güzeldi ki hepsi... Derslerimizin hepsini böyle işlemek isterdim...”

Ç3; “Hikâyelerle haklarımı öğrenmek çok eğlenceli oldu... Bir kez daha okumak çok isterdim onları... Dersler hiç sıkıcı geçmedi ve kolayca öğrenebildim haklarımı... Çok mutluyum bunun için...”

Ç1; “Hikâyeleri çok beğendim ve haklarımı öğrendim. Öğretmenlerimizle çok güzel şeyler yaptık ve ben hiç zorlanmadım onları yaparken...”

Ç7; “Derslerimiz çok güzeldi... Hikâyeler çok güzeldi... Etkinlikleri yaparken çok keyif aldım... Sizin derslerimize yine gelmenizi çok istiyorum öğretmenim...”

4.3.1.2.2. Çocuk Hakları Eğitimi Sürecinde Gerçekleştirilen Etkinliklere Yönelik Değerlendirmeler

Çocuk hakları eğitimi sürecinde gerçekleştirilen etkinliklere yönelik değerlendirmeler kategorisine ilişkin araştırma bulguları incelendiğinde katılımcı çocuklar tarafından, eğitim sürecinde hikâye kazanımlarına uygun olarak hazırlanan ve gerçekleştirilen etkinliklere yönelik olarak olumlu görüş ve değerlendirmelerin ortaya konduğu tespit edilmiştir. Bu doğrultuda eğitim sürecinde gerçekleştirilen etkinliklerin çocuklar tarafından eğlenceli, yararlı, ilgilerine hitap eden, anlaşılır, ilgili çekici ve özgün etkinlikler olarak nitelendirildiği belirlenmiştir. İlgili kategori altında yer alan kodlar Tablo 20’de ayrıntılı olarak sunulmuştur.

Tablo 20.

Çocuk Hakları Eğitimi Sürecinde Gerçekleştirilen Etkinliklere Yönelik Değerlendirmeler Kategorisine İlişkin Bulgular

Kategori İsmi	Kodlar
Çocuk Hakları Eğitimi Sürecinde Gerçekleştirilen Etkinliklere Yönelik Değerlendirmeler	Etkinliklerin eğlenceli ve keyifli bir yapıya sahip olmaları
	Etkinliklerin öğrenmelere yardımcı olması dolayısıyla yararlılığı
	Etkinliklerin çocukların ilgilerine uygunluğu
	Etkinliklerin anlaşılır bir içeriğe sahip olmaları
	Etkinliklerin özgün ve ilgi çekici olması

Bu noktada Tablo20 incelendiğinde araştırmaya katılan çocukların, çocuk hakları eğitimi sürecinde gerçekleştirilen etkinliklere yönelik olarak olumlu değerlendirmelerde bulundukları görülmektedir. Bu doğrultuda gerçekleştirilen etkinliklerin çocuklar tarafından eğlenceli, öğrenmelere destek, kendi ilgilerine uygun, anlaşılır, daha önce yapmadıkları için özgün ve ilgi çekici etkinlikler olarak betimlendiği görülmektedir. Bu noktadan hareketle, çocuk hakları eğitimi sürecine yönelik olarak tasarlanmış etkinliklerin, katılımcı çocuklar tarafından son derece olumlu görüşlerle değerlendirildiği; bu doğrultuda etkinliklerin, gerçekleştirilen eğitim süreci açısından belirli kriterleri sağlamış, uygun

olarak tasarlanmış etkinlikler olduğunu söylemek mümkündür. Bu çerçevede ilgili kategori altında yer verilebilecek katılımcıların doğrudan ifadelerinden kesitler şu şekildedir:

Ç6; “Derslerimizde yaptığımız etkinlikler çok eğlenceli ve farklıydı benim için. Ben yaparken çok keyif aldım... Özellikle animasyon etkinliğini ben çok sevdim. Çünkü daha önce hiç yapmamıştık böyle bir etkinlik...”

Ç11; “Hikâyelerle birlikte etkinlik yaptığımız için haklarımı daha kolay öğrendim. Böylelikle haklarımı unutmam artık. Birde hepsi çok güzeldi. Ben en çok resim çizme etkinliğini ve bulmaca etkinliğini sevdim. Çünkü çok eğlenceliydi yapması...”

Ç3; “Benim en çok hoşuma giden etkinlik slogan oluşturma etkinliğiydi... Çünkü benimde engelli bir arkadaşım var ve ben onun için slogan yazmıştım. Ama diğer etkinlikleri de çok severek yaptım.”

Ç14; “Benim sevmediğim hiçbir etkinlik olmadı. Ama en çok sevdiğim etkinlikler bulmaca etkinliği ve karikatür etkinliği oldu... Çünkü ben karikatürleri ve bulmacaları çok seviyorum. O yüzden bana göre güzeldi bunlar...”

Ç8; “En çok beğendiğim etkinlikler animasyon etkinliği ve resim inceleme etkinliği. Ben resimlere bakmayı ve akıllı tahtada film izlemeyi çok seviyorum çünkü... Beğenmediğim etkinlik ise yok.”

Ç12; “Benim en çok sevdiğim etkinlikler çocuk haklarını eşlediğimiz etkinlik ve resim çizme etkinliği. Çünkü haklarımı daha iyi aklımda tutabileceğim etkinliklerle... Sevmediğim etkinlik birazcık karikatür etkinliğiydi... Çünkü onu yaparken birazcık zorlandım...”

Ç15; “Bütün etkinlikleri çok sevdim. Ama en çok sevdiğim örnek bir olayı yaptığımız etkinlikti. Çünkü çok değişikti hikâyesi ve yaparken çok heyecanlandım”

Ç2; “En çok karşılıklı konuşma etkinliğini, slogan etkinliğini ve resim inceleme etkinliğini beğendim. Çünkü yeni şeyler yazmasını çok seviyorum. Sevmediğim etkinlik olmadı.”

Ç4; “Sevmediğim etkinlik olmadı. Ama resim çizme etkinliğini ve resim inceleme etkinliğini çok sevdim. Resim yapmayı çok seviyorum nedeni bu.”

Ç9; “Benim en çok sevdiğimlerim animasyon etkinliği, bulmaca etkinliği ve karikatür etkinliği oldu. Çünkü bu etkinlikler çok değişikti ve ben keyif aldım yaparken. Sevmediğimse olmadı.”

Ç1; “Benim sevdiğim etkinlikler eşleştirme etkinliği ve karşılıklı tartışma etkinliği oldu. Çünkü öğrendiklerimi pekiştirmiş oldum. Sevmediğim etkinlik olmadı ama...”

Ç5; “Ben bütün etkinlikleri çok sevdim yaparken. Çünkü karışık değillerdi. En çokta bulmaca etkinliğini ve eşleştirme etkinliğini sevdim.”

4.3.1.2.3. Çocuk Hakları Eğitimi Süreci Sonunda Öğrenilen Haklara Yönelik Değerlendirmeler

Çocuk hakları eğitimi süreci sonunda öğrenilen haklara yönelik değerlendirmeler kategorisi kapsamında yer alan araştırma bulguları incelendiğinde katılımcı çocukların, öğrendikleri haklar olarak; eğitim sürecinde yararlanılan çocuk hakları hikâyelerinde vurgulanan haklar ve bu hakların yanında dolaylı olarak belirtilen/işaret edilen hakları ifade ettikleri belirlenmiştir. İlgili kategori altında yer alan kodlar Tablo 21’de ayrıntılı olarak sunulmuştur.

Tablo 21.

Çocuk Hakları Eğitimi Sonunda Öğrenilen Haklara Yönelik Değerlendirmeler Kategorisi Altında Yer Alan Bulgular

Kategori İsmi	Kodlar			
Çocuk Hakları Eğitimi Süreci Sonunda Öğrenilen Haklar	Oyun oynama	Eşitlik	Özgürlük	Dinlenme
	Yaşama	Arkadaş edinme	Sağlıklı olma	Giyinme
	Beslenme hakkı	Eğitim görme	Barınma hakkı	Öğrenme hakkı
	Şiddetten korunma	Okula gitme	Kitap okuma	İnanç özgürlüğü
	Saygı görme	Sevgi görme	Hayal kurma	Mutlu olma
	Meslek seçebilme	Bilgiye ulaşma	Karar verme	Özel eğitim
	Büyüme ve gelişme	Çalıştırılmama	Seyahat etme	Sosyal yaşam
	Merak etme ve keşfetme	Özel yaşamın gizliliği	Araştırma yapma	Vatandaşlık ve isim
	Tehlikelerden korunma	Yardımlardan ilk yararlanma	Sağlık hizmeti alma	Aileye sahip olma
	Düşüncelerini söyleme	Ayrımcılıktan korunma	Mesleğe sahip olma hakkı	Yardımlaşma ve dayanışma

Tablo 21 incelendiğinde araştırmaya katılan çocukların, çocuk hakları eğitimi süreci sonunda öğrendiklerini ifade ettikleri haklar görülmektedir. Tablo 21’de belirtilen haklardan yola çıkılarak katılımcı çocukların, çocuk hakları eğitimi sürecinde öğretimi yapılan haklara ilişkin bilgi düzeylerinin ve farkındalık durumlarının belirgin ölçüde gelişim gösterdiğini söylemek mümkündür. Belirtilen bu hakların, eğitim sonrasında katılımcı çocuklara uygulanan diğer veri toplama araçları aracılığıyla edinilmiş araştırma bulguları ile paralellik gösteriyor olmasının da, gerçekleştirilen eğitim süreci sonunda çocukların kendi haklarına ilişkin algı ve farkındalık durumlarının gelişiminin olumlu yönde desteklenmesi sonucunun bir göstergesi olduğu söylenebilir. Bu çerçevede ilgili kategori altında yer verilebilecek katılımcıların doğrudan ifadelerinden kesitler şu şekildedir:

Ç1; “Ben oyun oynama, eğitim alma, beslenme, barınma, çalıştırılmama, şiddetten korunma, yaşama, özgürlük, okula gitme ve kitap okuma hakkına sahip olduğumu öğrendim. Ayrıca sağlıklı olma, dinlenme, büyüme ve dayanışma haklarımın olduğunu da öğrendim.”

Ç6; “Yaşama hakkımın, oyun oynama hakkımın, seyahat etme hakkımın, gelişme hakkımın, giyinme hakkımın, hayal kurma hakkımın, bilgiye ulaşma hakkımın, okula gitme hakkımın, özgür olma hakkımın, sevgi görme hakkımın, ayrımcılıktan korunma hakkımın olduğunu öğrendim.”

Ç14; “Her çocuk aileye sahip olma, isme sahip olma, yaşama, gelişme, fikirlerini söyleme, saygı görme, mutlu olma, oyun oynama, dinlenme hakkına sahiptir. Ben bu hakları öğrendim.”

Ç10; “Çocuklar tehlikelerden korunma, çalışmama, eğitim görme, meslek seçme, büyüme, oyun oynama, düşüncelerini söyleme, yardımdan ilk yararlanacak olma, beslenme hakkına sahiptir. Birde bütün çocuklar eşittir.”

Ç4; “Bir kısmını yazmak istiyorum. Barınma hakkı, sağlık hizmeti alma hakkı, meslek seçme hakkı, özel eğitim alma hakkı, hayal kurma hakkı...”

Ç15; “Öğrendiğim hakları, özel hayatın gizliliği hakkı, sevilme hakkı, mutlu olma hakkı, bilgiye ulaşma hakkı, keşfetme ve araştırma hakkı, eşitlik hakkı, korunma hakkı, çalıştırılmama hakkı ve vatandaşlık ve isim hakkı.”

Ç12; “Bütün haklarımı öğrendim. Yaşama hakkı, büyüme hakkı, eğitim hakkı, ayrımcılıktan korunma hakkı, bir aileye sahip olma hakkı, sevilme hakkı, arkadaş edinme hakkı, oyun oynama hakkı, karar verme hakkı, düşünlerini söyleme hakkı, saygı görme hakkı.”

Ç2; “Bir çocuk olarak bütün haklarımı öğrendiğimi düşünüyorum. Örneğin oyun oynama hakkı, eğitim görme hakkı, ayrımcılık görmeme hakkı, eşitlik hakkı, vatandaşlığa ve isme sahip olma hakkı, sevilme hakkı, mutlu olma hakkı, bilgiye ulaşma hakkı, özel yaşam hakkı, özel eğitim hakkı, büyüme hakkı, beslenme hakkı, kitap okuma hakkı, seyahat etme hakkı, düşünce özgürlüğü hakkı.”

4.3.1.2.4. Öğrenilen Hakların Gündelik Yaşama Etkileri Açısından Değerlendirmeler

Öğrenilen hakların gündelik yaşama etkileri ekseninde değerlendirmeler kategorisi kapsamında yer alan araştırma bulguları incelendiğinde katılımcı çocukların, öğrendikleri hakların gündelik yaşamlarında olumlu yönde etki göstereceğine yönelik ifadeler ortaya koydukları tespit edilmiştir. Bu doğrultuda çocuklar tarafından, kendilerinin bu sayede daha bilgili birisi olarak yaşayacak olmaları, haklarını daha kolay savunabilecek olmaları, bu hakları başaklarına öğretebilecek ve anlatabilecek olmaları, bu haklarla daha özgür ve mutlu bir kişi olacakları ve daha düzgün bir yaşama sahip olacak olmalarını öğrenilen hakların gündelik yaşamlarına yansıyacak olumlu etkiler olarak belirttikleri görülmüştür. İlgili kategori altında yer alan kodlar Tablo 22’de ayrıntılı olarak sunulmuştur.

Tablo 22.

Öğrenilen Hakların Gündelik Yaşama Etkileri Açısından Değerlendirmeler Kategorisine İlişkin Bulgular

Kategori İsmi	Kodlar
Öğrenilen Hakların Gündelik Yaşama Etkileri Ekseninde Değerlendirmeler	Öğrenilen haklar ile daha bilgili bir kişi olarak yaşamın sürdürülecek olması
	Öğrenilen haklar ile gündelik yaşamda hakların daha kolay savunulacak olması
	Öğrenilen hakların başka kişilere de öğretilebilecek ve anlatılabilecek olması
	Öğrenilen haklar ile daha özgür ve mutlu bir kişi olunacak olması
	Öğrenilen haklar ile daha düzgün bir yaşama sahip olunacak olması

Tablo 22 incelendiğinde araştırmaya katılan çocuklar tarafından, gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi süreci sonunda öğrenilenlerin, gündelik yaşamlarına ne yönde olumlu etki oluşturabileceğine ilişkin değerlendirmeleri görülmektedir. Bu noktada çocukların, öğrendikleri haklar ile artık haklar konusunda daha bilgili bir kişi olacak olmalarını, kendi haklarını bu sayede daha kolay savunabilecek olmalarını, öğrenilen hakların başka kişilere de anlatılabilecek ve öğretilebilecek olmasını, öğrenilenlerle daha özgür ve daha mutlu bir insan olacak olmalarını ve bu haklar sayesinde daha düzgün bir hayata sahip olacak olmalarını olumlu etkiler olarak ifade ettikleri görülmektedir. Gerçekleştirilen çocuk hakları eğitiminin ve bu süreçte öğrenilenlerin, katılımcı çocuklar tarafından yararlı ve anlamlı olarak değerlendirildiğini söylemek mümkündür. Bu çerçevede ilgili kategori altında yer verilebilecek katılımcıların doğrudan ifadelerinden kesitler şu şekildedir:

Ç9; “Ben muhteşem etkileyeceğini düşünüyorum. Çünkü artık haklarımı öğrenmiş oldum. Bu konuda diğer çocuklara göre daha bilgili birisi olmuş oldum artık. Bunun bana fayda sağlayacağını düşünüyorum...”

Ç12; “...Artık bütün haklarımı öğrenmiş oldum. Bunun hayatımı güzel etkileyeceğini düşünüyorum hayatımı. Haklarımı bildiğim için artık kendi haklarımı da her yerde kolaylıkla savunabileceğim...”

Ç15; “...Haklarımı biliyor olmam olumlu etkiler kesinlikle hayatımı. Çünkü daha bilgili birisi olacağım ve bu konuda kardeşime de haklarımı öğretebileceğim kolaylıkla...”

Ç2; “...Haklarımı öğrenmiş olmam günlük hayatımı olumlu etkileyecek buna eminim. Haklarımı bildiğim için daha özgür davranabileceğim... Yani daha özgür bir çocuk olacağım. Bu durum beni mutlu edecek hayatımda...”

Ç8; “Bence güzel etkiler. Çünkü haklarımın hepsini biliyorum artık. Gerekirse savunabileceğim yani haklarımı. Böylece daha düzgün yaşamış olacağı ve bu beni çok mutlu edecek...”

Ç14; “...Güzel bir şekilde etkileyecektir gündelik hayatımı. Çünkü bütün haklarımı öğrendim bu dönem içerisinde. Yani artık daha bilgiliyim. Bunun içinde daha mutlu olacağım ve haklarımı başkalarına da anlatabileceğim...”

Ç7; “Öğrendiklerimle daha düzgün bir hayatım olacak artık. Haklarımı savunabileceğim ve başkalarına da anlatabileceğim bu haklarımı...”

4.3.1.2.5. Çocuk Hakları Eğitimi Sürecine Yönelik Öneriler

Çocuk hakları eğitimi sürecine yönelik istek ve öneriler kategorisi kapsamında yer alan araştırma bulguları incelendiğinde katılımcı çocukların, çocuk hakları eğitimi sürecinin yürütülme biçimine ve bu süreçte gerçekleştirilen etkinliklerin içeriğine ve şekline yönelik olumsuz nitelikte değerlendirmelerde bulunmadıkları tespit edilmiştir. Bu çerçevede, eğitim sürecinde olmasının istenmediği veya değiştirilmesi gerektiği yönünde çocuklar tarafından yapılmış bir değerlendirme bulgusuna ulaşılmamıştır. Bununla birlikte katılımcı çocuklar tarafından, eğitim sürecinde yararlanılan hikâyelere ve gerçekleştirilen etkinliklere ilişkin bazı istekler ve öneriler ortaya konmuştur. İlgili kategori altında yer alan kodlar Tablo 23’de ayrıntılı olarak sunulmuştur.

Tablo 23.

Çocuk Hakları Eğitimi Sürecine Yönelik İstek ve Öneriler Kategorisine İlişkin Bulgular

Kategori İsmi	Kodlar
Çocuk Hakları Eğitimi Sürecine Yönelik Öneriler	Eğitim sürecinde daha çok oyun etkinliğinin yer alması isteği
	Eğitim sürecinde daha fazla sayıda hikâyenin işlenmesi isteği
	Eğitim sürecinde yararlanılan hikâyelerin daha uzun yapıda olması isteği
	Eğitim sürecinde daha çok film izleme ve resim çizme etkinliğinin bulunması isteği
	Eğitim sürecinde yazma gerektiren uygulamaların daha az olması gerektiği önerisi

Tablo 23 incelendiğinde araştırmaya katılımcı çocuklar tarafından, çocuk hakları eğitimi sürecinde yararlanılan hikâyelere ve bu süreçte gerçekleştirilen etkinliklere ilişkin bazı yapıcı önerilerin ve isteklerin belirtildiği görülmektedir. Bu noktada çocukların, eğitim

sürecinde sayıca daha fazla hikâyeden yararlanılmasını, yararlanılan hikâyelerin daha uzun olmalarını ve bu süreçte daha fazla oyun oynama, film izleme ve resim çizme etkinliğinin bulunması isteğini ifade ettikleri belirlenmiştir. Çocuklar tarafından ayrıca, eğitim sürecinde yazma gerektiren uygulamaların daha az olması gerektiği önerisinin sunulduğu görülmüştür. Bu doğrultuda katılımcı çocuklar tarafından, gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimine ve bu süreçte gerçekleştirilen etkinliklere yönelik doğrudan olumsuz değerlendirmelerin ve bu doğrultuda da değerlendirilebilecek istek ve önerilerin belirtilmediği görülmektedir. Çocuklar tarafından süreçte yer alan hikâye ve etkinlik unsurlarına yönelik olarak geliştirici nitelikte bazı isteklerin ve önerilerin ortaya konmuş olması ile birlikte, bu kategori altında yer alan doğrudan katılımcı ifadelerine bakıldığında, çocukların yararlanılan hikâyelere ilişkin ve gerçekleştirilen etkinliklere ilişkin son derece olumlu tutumlara sahip oldukları net bir biçimde görülmektedir. Bu noktada ilgili kategori altında yer verilebilecek katılımcıların doğrudan ifadelerinden kesitler şu şekildedir:

Ç2; “Ben haklarımı öğrendiğim bu derslerin hepsini çok sevdim. Yaptığımız etkinliklerde çok eğlenceliydi benim için. Sadece daha çok oyun oynayabilirdik...”

Ç14; “Bütün hikâyeleri severek işledik ve ben hepsini çok sevdim. Etkinliklerimizi yaparken de çok keyif aldım. Ama daha çok hikâye okumak isterdim haklarımla ilgili. Yani daha çok hikâye olmasını isterdim.”

Ç5; “Hikâyelerin hepsi çok ilginçti ve benim çok hoşuma gitti. Hepsi çok keyifliydi. Sadece benim için biraz kısıydılar. Çünkü ben uzun hikâyeleri daha çok seviyorum. Biraz daha uzun olsalar müthiş olurdu bu hikâyeler bence...”

Ç8; “Benim için bütün hikâyeler öyle güzeldi ki anlatamam... En baştan hepsini okumak isterim öğretmenim... Ama biraz daha fazla hikâye olmasını çok isterdim... Çünkü ben çok sevdim çocuk hakları hikâyelerini...”

Ç12; “Ben hikâyelerden sonra yaptığımız etkinliklerimizin hepsini de çok beğendim. Ama resim çizme etkinliğini daha çok sevdim. Ben daha çok resim çizmek isterdim etkinliklerde... Ama yine de hepsi çok güzeldi...”

Ç6; “Bana göre bütün hikâyeler çok değişikti ve eğlenceliydi. Haklarımı çok kolay öğrendim hikâyelerden... Sadece daha çok hikâye olsun isterdim...”

Ç11; “Ben derste yaptığımız etkinliklerin hepsini severek yaptım hiç sıkılmadım. Hepsini de çok sevdim. En çok beğendiğim animasyon izleme etkinliğiydi. Daha çok film izleyebilirdik etkinlik olarak... Çünkü ben film izlemesini çok seviyorum...”

Ç9; “Hikâyelerimiz harikaydı. Etkinliklerimizde çok keyifli ve eğlenceliydi. Ama ben yazmayı hiç sevmiyorum... Yazma yaptığımız günlerde biraz yoruldum sadece... Yani az olmalı yazma...”

Ç13; “Bence bütün hikâyeler ve etkinlikler güzeldi. Hepsini de sevdim ben. Daha çok hikâye olsa daha güzel olurdu. Birde resim çizmek daha çok olsaydı...”

Ç4; “Her şey yeterliydi bence. Hikâyeleri ve yaptığımız etkinlikleri çok beğendim. Keşke daha çok hikâye olsaydı...”

4.3.2. Çocuk Hakları Eğitimi Süreci Sonunda Sınıf Öğretmeninden Edinilen Araştırma Bulguları

Çocuk hakları eğitimi süreci sonunda sınıf öğretmeninden edinilen araştırma bulguları, bu eğitim sürecine ilişkin görüş ve değerlendirmelerine yönelik araştırma bulguları olmak üzere aşağıda yer alan başlık altında ayrıntılı olarak sunulmuştur.

4.3.2.1. Çocuk Hakları Konusundaki Algı ve Farkındalık Durumlarının Geliştirilmesi Amacıyla Gerçekleştirilen Eğitim Sürecine Yönelik Görüş ve Değerlendirmeler

Araştırmanın birlikte yürütüldüğü sınıf öğretmeni ile çocuk haklarına yönelik algı ve farkındalık durumlarının geliştirilmesi amacıyla gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi sonrasında bu eğitim sürecine yönelik görüşlerinin, değerlendirmelerinin ve önerilerinin belirlenmesi amacıyla yaklaşık yetmiş dakika süren bir yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmede yarı yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılmıştır. Çocuk hakları eğitimi sonrası sınıf öğretmeni ile gerçekleştirilen görüşmeden elde edilen araştırma bulguları beş ayrı kategori başlığı altında kategorileştirilmiştir. Aşağıda yer alan Tablo 24’de ilgili kategori başlıkları sunulmuştur.

Tablo 24.

Eğitim Sonrası Öğretmen İle Gerçekleştirilen Görüşmeden Edinilen Bulgular Doğrultusunda Oluşturulan Kategoriler

Kategori Başlıkları
Kategori 1. Çocuk Hakları Eğitimi Sürecine Yönelik Genel Görüş ve Değerlendirmeler
Kategori 2. Çocuk Hakları Eğitimi Sürecinin Çocuklar Açısından Verimliliğine İlişkin Değerlendirmeler
Kategori 3. Eğitim Sürecinin Çocuk Hakları Konusunda ve Mesleki Gelişim Bağlamındaki Katkısına İlişkin Değerlendirmeler
Kategori 4. Çocuk Hakları Eğitiminin Kişisel Yaşama ve Çocukların Gündelik Yaşamına Yansımaları Konusuna Yönelik Değerlendirmeler
Kategori 5. Çocuk Hakları Eğitimi Sürecinin Etkililiğinin Artırılmasına Yönelik Görüş ve Öneriler

Tablo 24 incelendiğinde, sınıf öğretmeni ile gerçekleştirilen yüz yüze görüşmelerden elde edilen araştırma bulgularının beş ayrı kategori başlığı altında ele alındığı görülmektedir. Bu kategorilere ilişkin araştırma bulguları ayrı başlıklar şeklinde aşağıdaki bölümde, sınıf öğretmenin doğrudan ifadeleri ile desteklenerek ayrıntılı bir biçimde sunulmuştur.

4.3.2.1.1. Çocuk Hakları Eğitimi Sürecine Yönelik Genel Görüş ve Değerlendirmeler

Çocuk hakları eğitimi sürecine yönelik genel görüş ve değerlendirmeler kategorisi altında yer alan araştırma bulguları incelendiğinde sınıf öğretmenin, gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimine ilişkin olarak son derece olumlu değerlendirmelerde bulunduğu ve bu doğrultuda ifadeler ortaya koyduğu belirlenmiştir. Öğretmen tarafından, gerçekleştirilen çocuk hakları eğitiminin son derece anlamlı ve önemli olduğu, çocuklar açısından yararlı olduğu, ders süreçlerinin ve gerçekleştirilen etkinliklerin etkili ve kolay öğrenmeler sağladığı, bu süreçte yararlanılan hikâyelerin ve gerçekleştirilen etkinliklerin çocukların öğrenim seviyelerine, ilgi ve ihtiyaçlarına uygun olduğu, bu sayede kalıcı öğrenmelerin gerçekleştirilmiş olduğu ve bu eğitim sürecinin çocuklar açısından son derece keyifli, derslere motive edici ve ekonomik bir yapıya sahip olduğunun belirtildiği tespit edilmiştir. Bu doğrultuda hem kendisi hem de çocuklar açısından bakıldığında sınıf öğretmenin, gerçekleştirilen eğitim sürecine ilişkin olarak son derece olumlu tutumlara sahip olduğu net bir biçimde görülmektedir. Bu kategori altında yer verilebilecek sınıf öğretmenin doğrudan ifadelerinden kesitler şu şekildedir:

SÖ; “Öncelikle bu eğitim çocuklar açısından çok önemliydi. Çünkü günümüzde birçok sorun insanların kendi haklarını bilmemesinden ve başkalarının haklarına saygı duymamalarından kaynaklanıyor. Artık bu eğitim sayesinde çocukların haklarının hepsini öğrendiler. Bu nedenle bu süreç benim içinde çok anlamlıydı. Bu süreçte öğrenilenlerin ve yapılan etkinliklerin ben çocuklar için yarar sağlayacağını düşünüyorum. Çünkü haklarını bilen bir kişi oldular artık. Bu mutlaka onlara katkı sağlayacak... Zaten çocuk hakları hikâyelerinden yararlanılarak bu eğitimi gerçekleştirmek çok daha güzel kıldı bence bu süreci... Çünkü çocuklar gerçekten hikâyeleri seviyorlar. Ayrıca hikâyelerde etkinliklerde son derece çocukların seviyelerine uygundu. Böyle olduğu için ben çocukların haklarını gayet kolay ve kalıcı olacak şekilde öğrendiklerini düşünüyorum. Nitekim süreç içerisinde de bunu gördük birçok kez... Sizin de bildiğiniz gibi çocuklar derslerden çabuk sıkılabilirler ve gözleri saate takılabilir bazen... Şimdi yaptığımız bu eğitim sürecinde onlara en çok sevdikleri şeylerden sunmuş olduk... Hem hikâyeler öyleydi hem de etkinliklerimiz keyifliydi onlar için. Böyle olunca, çocuklar gayet keyifle katıldılar derslere ve etkinlikleri de severek yaptılar. Hatta bu sürecin diğer dersler içinde çocukları motive ettiğini söyleyebilirim. Ben bu eğitim sürecinin ayrıca bize ve çocuklara bir yük getirdiğini düşünüyorum. Çünkü her ne kadar çocuklarımızın maddi durumları çok iyi olmasa da, alamayacakları veya onları zorlayacakları bir şeyi gerektirmedi bu eğitim süreci. O açıdan baktığımda da gayet tercih edilebilir bir eğitim süreci bence. Ben açıkçası bu sürecin bir parçası olmaktan büyük memnuniyet duydum. Çünkü dediğim gibi çocuklar çok özel canlılar ve onların haklarını bilmemiz gözetmememiz çok önemli. Çocukların kendi haklarını

bilmeleri ise daha da önemli... O yüzden bende böyle bir süreçte yer aldığım için çok mutluyum. Ve çokta başarılı bir eğitim olduğunu düşünüyorum.”.

4.3.2.1.2. Çocuk Hakları Eğitimi Sürecinin Çocuklar Açısından Verimliliğine İlişkin Değerlendirmeler

Çocuk hakları eğitimi sürecinin çocuklar açısından verimliliğine ilişkin değerlendirmeler kategorisi altında yer alan araştırma bulguları incelendiğinde sınıf öğretmeni tarafından, gerçekleştirilen eğitimin çocukların kendi hakları konusundaki algı ve farkındalıklarını geliştirici nitelikte olduğunun ve bu eğitim sayesinde çocukların kendi haklarına ilişkin bilgi düzeylerinin ve farkındalık durumlarının olumlu yönde geliştirildiğinin ifade edildiği belirlenmiştir. Sınıf öğretmeni tarafından, bu eğitim ile çocukların bütün haklarını etkili bir biçimde öğrendikleri ve bu konuda ki mevcut yanlış algılarının süreç içerisinde düzeltildiği belirtilmiştir. Bu bağlamda gerçekleştirilen eğitimin sınıf öğretmeni tarafından çocuk haklarına ilişkin algı ve farkındalık durumlarının gelişimini destekleyecek nitelikte olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Bu kategori altında yer verilebilecek sınıf öğretmenin doğrudan ifadelerinden kesitler şu şekildedir:

SÖ; “...Ben bu eğitim sürecinin, çocukların kendi hakları konusundaki algılarını olumlu anlamda değiştirdiğini düşünüyorum. Yani bu konuda artık daha çok bilgiye sahipler ve farkındalık düzeyleri yüksek. Bir dönem boyunca düzenli olarak bir eğitime katıldılar ve bu konuda birçok etkinlik gerçekleştirdiler. Hem de bunu en çok sevdikleri hikâyeler ile birlikte yaptılar... Doğal olarak bütün haklarını güzel bir yöntemle öğrenmiş oldular. Bunları da unutacaklarını hiç zannetmiyorum... Ben ayrıca bu eğitim sürecinde, çocukların bu konuda sahip oldukları yanlış bilgileri de düzelttiğimizi düşünüyorum... Mesela sorumlulukları ile haklarını birçoğu karıştırıyorlardı henüz eğitim yapılmadan önce... Ama artık eğitimin sonuna geldiğimizde, bunların farklarını da gayet biliyorlar haklarını da çok iyi biliyorlar... Özetleyecek olursam, ben bu eğitimin çocukların haklar konusundaki algılarını olumlu yönde değiştirdiğini, geliştirdiğini düşünüyorum... Çünkü kendileri ile ilgili bir konuda, kendilerinin seveceği hikâyelerle, birçok etkinliğe katılarak haklarını öğrendiler çünkü...”.

4.3.2.1.3. Eğitim Sürecinin Çocuk Hakları Konusunda ve Mesleki Gelişim Bağlamındaki Katkısına İlişkin Değerlendirmeler

Eğitim sürecinin çocuk hakları konusunda ve mesleki gelişim bağlamındaki katkısına ilişkin değerlendirmeler kategorisi altında yer alan araştırma bulguları incelendiğinde sınıf öğretmenin, çocuk hakları eğitimi sürecinin, kendisinin çocuk hakları konusundaki mevcut bilgi düzeyinde ve bu konuya ilişkin farkındalık durumunda olumlu bir değişim gerçekleştirdiği biçiminde değerlendirmelerde bulunduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bu eğitim ve eylem araştırması sürecinin, mesleki anlamda kendisine çeşitli şekillerde katkı sağladığına ve sağlayacağına ilişkin değerlendirmelerde bulunduğu belirlenmiştir. Gerçekleştirilen eğitim ve araştırma süreciyle, hem öğretmenin mesleki anlamda

gelişiminin desteklendiği hem de çocuk hakları konusundaki algı ve farkındalık durumunun gelişimine destek olunduğu net bir biçimde söylenebilir. Bu kategori altında yer verilebilecek sınıf öğretmeninin doğrudan ifadelerinden kesitler şu şekildedir:

SÖ; ‘‘Bu araştırma sürecinin ben kendi açımdan çok yararlı geçtiğini söyleyebilirim... Çünkü diğer görüşmemizde de belirttiğim gibi çocuk hakları konusundaki bilgilerimin yeterli değildi maalesef. Bazı temel haklar dışında ayrıntılı bilgiye sahip değildim bu konuda... Fakat bu eğitim süreci ile birlikte, gerek hikâyeleri işleme gerekse de yaptığımız etkinlikler sayesinde artık çocuk hakları konusundaki farkındalığımın gayet yükseldiğini, bilgilerimin arttığını düşünüyorum. Artık ilerleyen dönemlerde de çocuk hakları konusundan rahatlıkla çevreme ve öğrencilerime bahsedebileceğim mesela... Hatta başka konuları öğretirken de hikâyelerden daha çok yararlanacağımı düşünüyorum artık... Çünkü ne kadar keyif alarak öğrendiklerini bir kez daha görmüş oldum... Diğer taraftan bildiğiniz gibi öğretmenlerin büyük çoğunluğu araştırma yapma konusunda eğitilmiş ve çok bilgili değiller ne yazık ki... Bu eğitimi sonuçta biz bir araştırma formatı içerisinde gerçekleştirdik. Yani eylem araştırması olarak belirttiğiniz bir araştırma süreci içerisinde yer aldık ben ve öğrencilerim... Ben bu araştırma şekli konusunda da artık bilgilendiğimi söyleyebilirim. Yani bu araştırma sürecinin hangi aşamaları içerdiğini ve nasıl bir planlama ile gerçekleştirileceğini araştırmanız sayesinde öğrenmiş oldum bende... Bunun bana mesleki anlamda kesinlikle katkı sağladığını düşünüyorum. Çünkü başka konularda da artık bu şekilde öğrencilerimin öğrenme durumlarını kontrol edebileceğimi düşünüyorum... Bu eğitim sürecinde olduğu gibi değişik bir yöntemle ders anlatmamın etkili olup olmadığını da anlayabileceğim örneğin. Böylelikle kendi ders anlatma becerilerimi de geliştirmiş olacağım diyebilirim. O nedenle ben yaptığımız bu araştırmanın, eğitimin çocuklarım açısından olduğu kadar benim açımdan da son derece faydalı olduğunu rahatlıkla söyleyebilirim...’’.

4.3.2.1.4. Çocuk Hakları Eğitiminin Kişisel Yaşama ve Çocukların Gündelik Yaşamına Yansımaları Konusuna Yönelik Değerlendirmeler

Eğitim sürecinin çocuk hakları konusunda ve mesleki gelişim bağlamındaki katkısına ilişkin değerlendirmeler kategorisi altında yer alan araştırma bulguları incelendiğinde sınıf öğretmeninin, gerçekleştirilen çocuk hakları eğitiminin hem kendi yaşamına hem de öğrencilerinin gündelik yaşamlarına olumlu etkilerinin olacağını işaret eden değerlendirmelerde bulunduğu tespit edilmiştir. Bu doğrultuda öğretmen tarafından, bu süreçte öğrendikleri ile birlikte artık çocuk hakları konusunda daha bilgili birisi olarak kendini daha donanımlı hissedecek olması, çocukların haklarına karşı daha duyarlı olacak olması, bu konuda ki duyarlılığının bir sonucu olarak başka insanlarla da bu konuda paylaşımlarda bulunacak olması ve çocuk hakları konusunda ülkemizde ki ve dünyada ki gelişmelere karşı daha ilgili olacak olması durumlarını eğitim sürecinde edinilenlerin kişisel yaşama etkileri bağlamında ifade edildiği görülmüştür. Çocuklar açısından ise bu eğitim sürecinin, artık kendi haklarını bilen kişiler olarak toplumda yer alacak olmaları, haklarını gerektiğinde savunabilecek olmaları, bu konuda etrafındaki akranlarını bilgilendirecek olmaları ve bu konuya ilerleyen dönemlerde de duyarlı kalacakları şeklinde gündelik yaşamlarına yansımalarının olacağını işaret eden değerlendirmelerin öğretmen

tarafından ortaya konduğu belirlenmiştir. Bu noktada eğitim sürecinin günlük yaşama yansımalarına ilişkin öğretmen tarafından ortaya konan değerlendirmelerin, eğitim sürecinin nitelik ve işlevsellik noktasındaki yapısına işaret eden son derece olumlu değerlendirmeler olduğu söylenebilir. Bu kategori altında yer verilebilecek sınıf öğretmenin doğrudan ifadelerinden kesitler şu şekildedir:

SÖ; “Ben bu eğitim sürecinin hem kendi yaşamıma hem de öğrencilerimin gündelik yaşamına olumlu etkiler yapacağını düşünüyorum. Kendi yaşamım için söyleyecek olursam, her şeyden önce artık bu konuda daha bilgili ve farkındalık sahibi birisi olmaktan dolayı kendimi daha donanımlı birisi olarak göreceğim... Bu beni şimdiden mutlu ediyor örneğin... Daha sonra artık öğrencilerimin hatta bütün çocukların haklarına karşı daha saygılı ve daha duyarlı davranacağımı söyleyebilirim kendi adıma... Ayrıca bu konuda da gerektiğinde çevremdeki insanları bilgilendirebileceğim hatta gerekirse onları uyurabileceğim... Tabi çocuk hakları konusu dünyadaki bütün çocukları ilgilendiren bir konu. Zaten ülkemizde de dünyada da bu konuda ne kadar kötü şeylerin yaşandığını haberlerde görüyoruz... Özellikle çocukların istismar edilmesi, açlıktan ölmeleri gibi çok kötü şeyler var ortada... Artık çocuk hakları konusunda daha sorumlu hissediyorum diyebilirim kendimi... Çünkü onların bütün haklarını biliyorum ve bu konunun önemini daha net gördüm bu süreçte... O yüzden bu konuda ki gelişmeleri daha yakından takip edeceğimi düşünüyorum artık. Hem ülkemizde ki hem de dünyada ki... Kendi yaşamıma ilişkin ben bu şekilde etkinlerinin olacağını söyleyebilirim şuan için bu eğitimin... Öğrencilerim için ise aynı şekilde onların yaşamlarına da bu sürecin olumlu etkiler yapacağını düşünüyorum ben... Zaten artık haklarını bilen kişiler olarak yaşamlarını sürdürecekler... En büyük etki bu olacak zaten bana göre... Çünkü toplumumuzda çoğu kişi haklarını da bilmiyor saygı da göstermiyorlar başkalarına... O yüzden en güzel en etkili tarafı bu bana göre... Haklarını bu şekilde öğrendikleri içinde hiçbir zaman unutmayacaklarını düşünüyorum ben... Yani her zaman haklarını savunabilecekler çocukların gerektiğinde... Buda diğer önemli etki bence... Benzer şeyi kendim içinde söylemiştim; bu haklardan ailelerine, arkadaşlarına da bahsedeceklerdir... Bunu zaten eğitim sürecimizde de yapmaya başlamışlardı... Bu konuda çevrelerini uyurabilecek diğer kişilere, arkadaşlarına haklarından bahsedebilecek olmaları çok güzel bir şey... Ve bence yine çok önemli bir etkisi, artık bu konuya hepsi aşına... Yani her zaman bu konuya ilgili kalacaklarını düşünüyorum ben... Bu konuda haberleri takip edeceklerini, başka kitaplar okuyacaklarını, bu konuda bir şeyler yapmak isteyeceklerini düşünüyorum ben... Yani kısaca çocuklar artık bu konuya hep duyarlı kalacaklar... Çocukların gündelik yaşamına da ben bu şekilde etkisinin olacağını düşünüyorum...”

4.3.2.1.5. Çocuk Hakları Eğitimi Sürecinin Etkililiğinin Artırılmasına Yönelik Görüş ve Öneriler

Çocuk hakları eğitimi sürecinin etkililiğinin artırılmasına yönelik görüş ve öneriler kategorisi altında yer alan araştırma bulguları incelendiğinde sınıf öğretmenin, eğitim sürecinde yararlanılan hikâyelere, gerçekleştirilen etkinliklere, etkinliklerin gerçekleştirilme biçimine ve veri edinme araçlarına ilişkin bazı öneriler ortaya koyduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda öğretmen tarafından, eğitim sürecinde yararlanılan hikâyelerin daha çok sayıda olabileceği, gerçekleştirilen etkinliklerde oyun tekniğine daha sık başvurulabileceği, etkinliklerde grup çalışmalarına daha çok yer verilebileceği ve ders süreçlerinde kullanılan veri toplama için (öğrenci günlüğü gibi) daha az yazma gerektiren araçlardan yararlanılabileceği önerilerinin sunulduğu belirlenmiştir. Bu noktada öğretmen

tarafından geliştirilen öneriler incelendiğinde, çocuk hakları eğitimi sürecinde görülmüş olan eksikliklere veya olumsuz yönlerle ilişkin olarak geliştirilmiş öneriler olmadığı; bu doğrultuda sunulan önerilerin, sürecin kalitesini artırmaya yönelik olarak düşünülmüş olumlu görüş ve eklemeleri içeren öneriler olduğu söylenebilir. Bu kategori altında yer verilebilecek sınıf öğretmeninin doğrudan ifadelerinden kesitler şu şekildedir:

SÖ; “Öncelikle eğitim sürecinin son derece başarılı olduğunu belirtmek istiyorum... O nedenle eğitim sürecinde gördüğüm herhangi bir eksiklik yok yani bu konuda doğrudan bir öneri söyleyemeyeceğim... Fakat birkaç şeye değinmek isterim... Bu süreçte benim gördüğüm, çocuklar yararlanan hikâyeleri gerçekten çok sevdiler... Hemen hemen her haftanın sonunda hikâyeyi baştan okuma isteklerini ifade ettiklerini gördük... Bu nedenle ben açıkçası daha fazla hikâyeye olsun isterdim eğitim sürecinde... Çünkü hikâyelerin hemen hepsinin içinde ana çocuk hakkı dışında başka hakların da ifade edildiği bölümler vardı. Belki bunlar ayrıca farklı hikâyelerde işlenebilirdi diye düşünüyorum. Ama yine de hikâyelerin gerçekten çok yararlı ve farklı olduğunu söylemek isterim. Diğer taraftan sınıf içinde yaptığımız etkinlikler gerçekten çok verimli ve eğlenceliydi... Çocuklarda zaten keyif alarak yaptılar... Ben sadece etkinlik olarak birkaç kez daha çocuklara oyun oynattırılabilirdi diye düşünüyorum... Ama bu sadece ekstra bir isteğim olabilir çünkü zaten bütün etkinlikleri severek yaptılar çocuklar... Tabi çocuklar kendi başlarına bir şeyler yapmasını daha çok istiyorlar... Biz bu eğitim sürecinde yine de grup çalışmalarına yer verdik mümkün olduğu ölçüde... Belki bir iki etkinlikte daha grup çalışması yaptırılabilirdi... Benim ciddi anlamda öneri vereceğim nokta burası aslında... Çünkü çocuklar normal derslerde de yazmaktan çok çabuk sıkılıyorlar. Özellikle son haftalarda öğrenci günlüklerini ve hikâye değerlendirme formlarını doldururlarken bunu sizde gözlemlediniz... Ben o yüzden bu yazma gerektiren formların daha az kullanılabileceğini düşünüyorum. Bunun dışında eğitim sürecinde bir eksiklik zaten görmedim... O yüzden öneri olarak belirteceklerim bu kadar...”

4.4. Çocuk Hakları Eğitimi Sürecinde Karşılaşılan Problemlere İlişkin Araştırma Bulguları

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi doğrultusunda hazırlanan çocuk hakları hikâye serisinin dördüncü sınıf düzeyinde öğrenimlerini sürdüren çocukların kendi haklarına ilişkin algı gelişimlerinin desteklenmesi ve farkındalık düzeylerinin artırılması amacıyla kullanıldığı çocuk hakları eğitimi sürecinde çeşitli problemler gözlemlenmiştir. Bu problemler, çocuk hakları serisinde yer alan hikâyelerden ve bu hikâyelere yönelik tasarlanmış ders içi etkinliklerden, araştırma sürecinde yer alan katılımcı çocuklardan ve araştırma sürecinin birlikte yürütüldüğü sınıf öğretmeninden kaynaklı problemler olmak üzere üç farklı başlık altında aşağıdaki bölümde ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

4.4.1. Eğitim Sürecinde Yararlanılan Öğretim Kaynakları ve Gerçekleştirilen Etkinliklerle İlgili Karşılaşılan Problemler

Gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi sürecinde karşılaşılan ilk problem alanı, eğitim sürecinde yararlanılan çocuk hakları serisinde yer alan hikâyelere ve gerçekleştirilen etkinliklerle ilişkin karşılaşılan problemlerdir.



Şekil 33. Eğitim sürecinde karşılaşılan öğretim araçları ve etkinliklere ilişkin problemler

Şekil 33 incelendiğinde, çocuk hakları eğitimi sürecinde gözlemlenen problemlerden ilki, çocuk hakları serisinde yer alan hikâyelerin katılımcı çocuklar açısından kısa ve sayıca az bulunması durumudur. Bu noktada, araştırmanın başka bölümlerde ifade edildiği üzere bu durumun arka planında, katılımcı çocukların ilgili seride yer alan çocuk hakları hikâyelerine yönelik sahip oldukları olumlu tutumların etkisinin olduğu araştırma sürecinde edinilen araştırma bulgularından anlaşılmaktadır. Bu noktadan hareketle, katılımcı çocukların hikâyelere ilişkin bu tespitlerinin bir problem ifadesinden çok olumlu hislerden kaynaklı bir değerlendirmeyi işaret ettiği söylenebilir. Diğer taraftan sınıf öğretmenin bu husustaki görüşlerine bakıldığında, seride yer alan hikâyelerin çocuklar açısından yararlı, içerik ve uzunluk gibi unsurlar açısından ise yararlanılabilir kaynaklar olduğuna yönelik değerlendirmelerde bulunduğu belirlenmiştir. Çocuk hakları hikâyelerine

uygun olarak tasarlanan sınıf içi etkinliklere ilişkin olarak ise süreçte, katılımcı çocuklar ve sınıf öğretmeni tarafından daha çok oyun oynama, resim çizme, drama yapma ve film izleme gibi sanatsal yönü daha ağır basan etkinliklerin daha fazla yer almasının istendiği tespit edilmiştir. Bu noktada karşılaşılan bir diğer problem ise, çocukların bazı etkinliklerin grup çalışmasını gerektirmesine yönelik olumsuz tutumlarıdır. Ayrıca öğrenci günlükleri ve hikâye değerlendirme formlarının oluşturulması noktasında çocukların ve öğretmenin isteksizliği, zaman yetersizliği ve formların doldurulmasının yorucu görülmesi gibi problemlerle karşı karşıya kalınmıştır. Bu başlık altında yer verilebilecek katılımcı çocuklara, sınıf öğretmenine ve araştırmacıya ait doğrudan ifade alıntılarından bazıları şu şekildedir:

Ç10: Ben bu süreçte yazı yazma gerektirecek etkinliklerin olmasını istemezdim... Çünkü yazmayı sevmiyorum ve yoruluyorum yazı yazarken... Bunun dışında her şey çok güzeldi... (Gözlem kayıtları)

Ç5: Benim için hikâyeler çok keyifliydi... Ama birazcık kısıydılar ve az sayıdaydılar... Ben biraz daha uzun olmalarını çok isterdim... Çünkü hepsini çok sevdim... (Gözlem kayıtları)

Ç12: Yaptığımız etkinliklerin hepsine severek katıldım... Ama daha çok resim çizsek ve film izlesek daha güzel olurdu sanki... Yazma gerektiren şeyleri de çok yapmak istemedim... Çünkü yazı yazarken sıkılıyorum... (Gözlem kayıtları)

Ç6: Öğretmenim bana göre bütün hikâyeler ve etkinlikler çok güzeldi. Sadece daha çok oyun oynayabilirdik... Birde yazı yamamız gereken günler biraz sıkıldım... (Gözlem kayıtları)

SÖ: Günlük formlarını doldurmak benim içinde çocuklar içinde biraz zor oldu... Hem yorucu hem de ders sonunda buna zaman ayırmakta biraz zorlandım açıkçası... Çocuklarda yazı yazmaktan çabuk sıkıldıkları için bunları yaparken biraz yoruldular ve sıkıldılar... Çocuklara daha çok oyun oynama, resim yapma, drama yaptırma ve film izletme etkinlikleri yaptırılabilir diye düşünüyorum... Çünkü yazma gerektiren durumlarda onları motive etmekte ve sınıfı kontrol altında tutulmakta biraz zorlandım açıkçası... (Öğretmen görüşme notları)

Araştırmacı: “Çocuklar film ve animasyon izlerken derse daha kolay motive oluyorlar...”; “Günlük formlarının doldurulmasında hem öğretmen hem çocuklar isteksizler ve formları doldururken sıkılıyorlar...”, “Çocuklar resim çizme konusunda ve oyun oynama konusunda çok istekliler.”. (Araştırmacı günlük notları)

4.4.2. Katılımcı Çocuklar İle İlgili Karşılaşılan Problemler

Gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi sürecinde karşılaşılan ikinci problem alanı, araştırma sürecinde yer alan çocuklara ilişkin karşılaşılan problemlerdir.



Şekil 34. Eğitim sürecinde karşılaşılan katılımcı çocuklardan kaynaklı problemler

Şekil 34 incelendiğinde, katılımcı çocuklar ile ilgili karşılaşılan problemlerden ilki, çocukların öğleden sonraki iki saatte gerçekleştirilen derse, öğle arasından dönmeli dolayısıyla geç kalmaları ve derse başlanması sürecinde öğretmenin zaman kaybetmesine neden olan davranışlarıdır. Bu noktada sıklıkla derse geç kalma, öğle arası faaliyetler dolayısıyla lavaboya gidilme talepleri ve öğle arası öncesinde ki derse ilişkin kaynakların kaldırılması konusunda bazı problemler yaşanmıştır. İkinci olarak, eğitim sürecinin ilk zamanlarında çocukların ders içerisinde birbirlerinin düşüncelerine ve davranışlarına yönelik çatışmacı söylemler ve buradan kaynaklı sınıf içi polemik durumu ve gürültü problemleri yaşanmıştır. Yine eğitim sürecinin ilk iki haftası içerisinde yoğunlukla yaşanan bir problem olarak, çocukların hikâyelerin işlenmesi sırasında sıklıkla öğretmeni böldükleri ve ona sorular yönelttikleri gözlenmiştir. Etkinlik süreçlerinde yaşanan problemlerin ise ilk haftalardan sonra ciddi biçimde azalma gösterdiği gözlenmiştir. Etkinliklerin gerçekleştirilmesi sürecinde yaşanan en büyük sorunun, çocukların grup çalışmalarına karşı gösterdikleri direnç, isteksizlik ve görev paylaşımı noktasında ki memnuniyetsizliklerin olduğunu söylemek mümkündür. Bu başlık altında yer verilebilecek katılımcı çocuklara, sınıf öğretmenine ve araştırmacıya ait doğrudan ifade alıntılarından bazıları şu şekildedir:

Ç14: Öğretmenim etkinlikleri tek başımıza yapsak olmaz mı? Çünkü ben rahat edemiyorum... Kendim yapmasını daha çok seviyorum... (Gözlem kayıtları)

Ç6: Grup çalışmalarını sevmiyorum... Kendi başıma yapsam daha keyifli olacak eminim... Hem grup çalışmasında ben çoğu zaman isteklerimi kabul ettiremiyorum ve o zaman hiçbir şey yapmak istemiyorum... (Gözlem kayıtları)

Ç12: Etkinlik esnasında, arkadaşlarından bir tanesine ‘‘Neden benim bulmacama bakıyorsun...! Öğretmenim lütfen söyler misin herkes kendi etkinlik sayfasını kendisi yapsın... (Gözlem kayıtları)

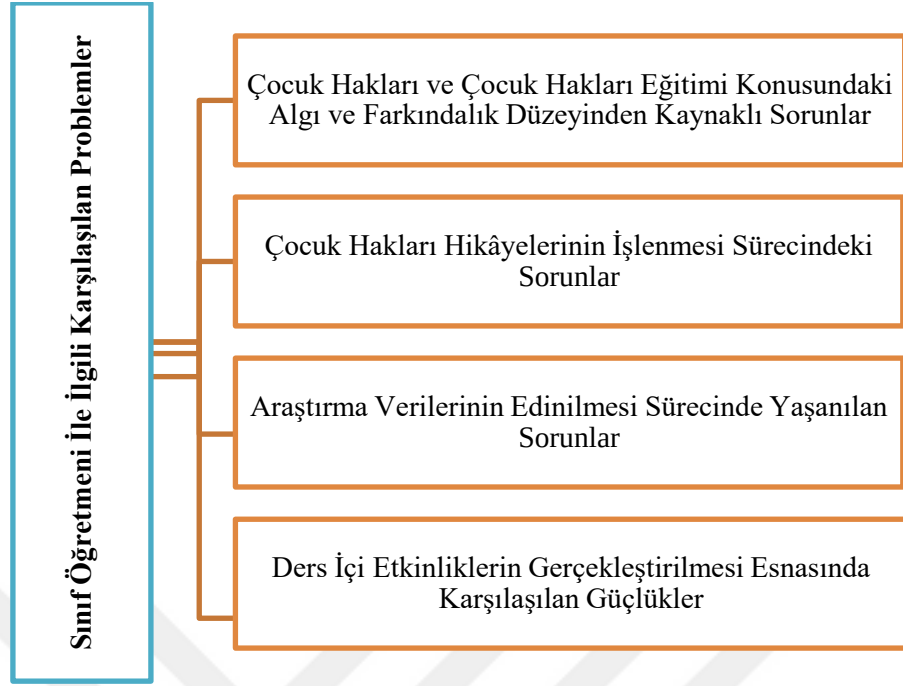
Ç3: Çocuk hakları hikâyelerinde geçen bir olaya ilişkin olarak çocuklardan bir tanesi; ‘‘Bence hiçbiri de bilge adamın evine ulaşamayacaklar...’’ şeklinde bir yorum yapmış ve başka bir arkadaşı kızgın bir ses tonu ile o’na; ‘‘Neden her zaman olumsuz düşünüyorsun ve dikkatimizi dağıtıyorsun!’’ diyerek tepki vermiş ve karşılıklı birkaç cümle ile tartışma yaşanmıştır. (Gözlem kayıtları)

SÖ: Derse geç elen bir öğrenciye, ‘‘Neden geç kalıyorsunuz yavrum dersinize?’’ şeklinde bir soru yöneltmiş ve güleç bir tavırla öğrenci; ‘‘Yemekten sonra hemen evden çıkıyorum aslında öğretmenim ama yine de birazcık geç kalıyorum...’’ şeklinde cevap vermiştir. (Gözlem kayıtları)

Araştırmacı: ‘‘Bir derste çocuk hakları serisinde yer alan bir hikâyede ki timsah karakterine ilişkin olarak çocuklardan bir tanesi; ‘‘Benim de en çok sevdiğim hayvandır timsah...’’ biçiminde ki ifadesine karşılık, diğer öğrencilerde sevdikleri hayvan karakterlerinden örnekler vermeye başladılar... Hikâyelerin işlenmesi esnasında bu şekilde öğretmenin ders işleminin bölündüğü oluyor...’’, ‘‘Çocuklar genel olarak derse hazırlık aşamasında hareketli ve motivasyonları düşük oluyorlar... Ama hikâyenin öğretmen tarafından işlenmeye başlanması ile birlikte bu durum değişiyor...’’, ‘‘Çocuklar grup çalışmasına çok alışıktır ve kendi aralarında görev paylaşımını çok zor gerçekleştirebiliyorlar.’’ (Araştırmacı günlüğü notları)

4.4.3. Sınıf öğretmeni ile ilgili karşılaşılan problemler

Gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi sürecinde karşılaşılan üçüncü problem alanı, araştırma sürecinin birlikte yürütüldüğü sınıf öğretmenine ilişkin karşılaşılan problemlerdir.



Şekil 35. Eğitim sürecinde karşılaşılan öğretmen kaynaklı problemler

Şekil 35 incelendiğinde, sınıf öğretmeni ile ilgili karşılaşılan problemlerin ilki olarak öğretmenin araştırma öncesinde çocuk hakları ve çocuk hakları eğitimi konusundaki algı ve farkındalık düzeyinin yeterli olmaması durumu ifade edilebilir. Bu durumun, araştırma sürecinin planlanması ve yürütülecek faaliyetlerin tasarlanması sürecinde çeşitli açılardan araştırma sürecinin önemli bir unsuru olduğu söylenebilir. Araştırma sürecinin ilk haftalarında karşılaşılan bir sorun olarak, öğretmenin çocuk hakları serisinde yer alan hikâyeleri ders içerisinde işleminde yaşadığı zorluklar ifade edilebilir. Bu noktada öğretmenin, hikâyelerde yer alan çocuk haklarına ilişkin önemli bölümlerde çocuklara çeşitli şekillerde sorular yöneltme ve tartışma ortamı yaratma konusunda problemler yaşandığı gözlenmiştir. Araştırmada öğretmene ilişkin karşılaşılan problemlerden bir diğeri, çocuk hakları eğitimi sürecinde kendisinden araştırma verisi edinilmesi sürecinde ortaya çıkmıştır. Bu anlamda sınıf öğretmenin, çocuk hakları eğitimi sürecinde günlük oluşturma konusunda isteksiz olduğu ve günlük formlarına görüşlerini çok kısa ifadeler ile yansıttığı belirlenmiştir. Öğretmene ilişkin karşılaşılan problemlerden sonuncusu olarak, ders içerisinde gerçekleştirilen etkinlik süreçlerinde, zaman yönetimi konusunda yaşanan problemler ele alınabilir. Bu başlık altında yer verilebilecek katılımcı çocuklara, sınıf öğretmenine ve araştırmacıya ait doğrudan ifade alıntılarının bazıları şu şekildedir:

SÖ; “...Çocuk hakları konusunda yeterli bilgiye sahip olduğumu düşünmüyorum. Çünkü bu konuda bir eğitime katılmadım... Sadece temel bazı hakları söyleyebilirim...” (Öğretmen görüşme notları)

“...Bazen etkinlikleri bir ders saatinde tamamlamak zor oluyor...”, “Günlük formunun doldurulması konusunda bazı değişiklikler yapılabilir çünkü doldurması zaman alabiliyor ve birazda yorucu oluyor her hafta...” (Öğretmen günlüğü notları)

Araştırmacı; “...Öğretmen günlük formu doldurma konusunda biraz isteksiz davranıyor. Formda yer alan ifadeler oldukça kısa ve yüzeysel...”, “Etkinliklerin tamamlanması sürecinde zamanın yetişmemesi gibi bir sorun var... Öğretmen zaman planlaması konusunda desteğe ihtiyaç duyuyor...”, “Öğretmen hikâyeleri işlerken verimli olabilecek bazı bölümleri normal işleyiş ile geçebiliyor... Bu noktalarda öğrencilere daha çok soru yöneltebilir ve etkili tartışma ortamları yaratabilir.” (Araştırmacı günlüğü notları)





BÖLÜM V

SONUÇ VE TARTIŞMA

BM Çocuk Hakları Bildirgesi doğrultusunda tasarlanmış olan çocuk hakları serisinin bir öğretim aracı olarak kullanıldığı çocuk hakları eğitimi sürecinin, çocukların kendi haklarına ilişkin algı ve farkındalık durumlarını ne şekilde geliştireceği ve bu eğitim sürecinde karşılaşılabilecek sorunların ve bu sorunların nasıl giderilebileceğinin belirlenmesine yönelik olarak gerçekleştirilmiş bir araştırmadır. Araştırmada elde edilen bulgular, araştırmaya katılan çocukların eğitim öncesinde çocuk haklarına ilişkin mevcut algı ve farkındalık durumları, araştırmanın birlikte yürütüldüğü sınıf öğretmeninin çocuk hakları ve çocuk hakları eğitimine ilişkin algı ve farkındalık durumu, çocuk hakları hikâye serisinin bir öğretim materyali olarak kullanıldığı çocuk hakları eğitiminin, çocukların kendi haklarına ilişkin algı ve farkındalıklarının gelişimine ne yönde katkı sağladığı ve öğretmenin çocuk haklarına ilişkin eğitim sonrası algı ve farkındalık durumlarına ilişkin değişim ile çocuk hakları eğitiminin gerekliliğine yönelik sonuçlar çerçevesinde aşağıdaki bölümde ayrıntılı olarak tartışılmıştır.

Araştırma sonucunda, BM Çocuk Hakları Bildirgesi maddeleri doğrultusunda tasarlanmış çocuk hakları serisinin bir öğretim materyali olarak kullanıldığı ve bu hikâyelere uygun olarak tasarlanmış etkinliklerin yer aldığı çocuk hakları eğitimi süreci ile araştırma grubunda yer alan çocukların, kendi haklarına ilişkin algı ve farkındalık durumlarında olumlu yönde gelişimin sağlandığı belirlenmiştir.

Gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi sonunda araştırma sürecinde yer alan sınıf öğretmeninin de çocuk hakları ve çocuk hakları eğitimine yönelik algı ve farkındalık durumunda gelişimin olumlu yönde desteklendiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca

öğretmenin, eylem araştırması tasarlama, yürütme ve değerlendirme süreçlerine ilişkin olarak metodolojik çerçevede bilgi düzeyine ve beceri gelişimine olumlu yönde katkı sağlandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çocuk hakları eğitimi sürecinin öğretmen tarafından, çocukların kendi haklarına ilişkin algı ve farkındalık durumlarındaki gelişimi olumlu yönde destekleyen bir süreç olarak ifade edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda, çocuk hakları eğitimi sürecinde yararlanılan çocuk hakları hikâye serisinin ve bu hikâyelere yönelik olarak tasarlanmış sınıf içi etkinliklerin gelişim özellikleri, ilgi ve ihtiyaçlar noktasında çocuklar açısından uygun araçlar olduğunun belirtildiği tespit edilmiştir. Öğrencilerinin de, gerçekleştirilen eğitim sürecine istekli olarak katılım gösterdiklerinin, haklarını bu yaklaşım ile keyifli bir biçimde öğrendiklerinin ve çocuk haklarına ilişkin kalıcı olarak farkındalıklarının bu eğitim süreci ile sağlandığının, sınıf öğretmeni tarafından ortaya konan değerlendirmelere ilişkin araştırma sonuçlarından olduğu görülmüştür. Ayrıca, gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi eylem sürecinin, eğitim-öğretim süreçlerinin düzeni ve kapsamı açısından da uygulanabilir olduğu şeklindeki değerlendirme sonuçlarına ulaşılmıştır.

Gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi sürecinin, araştırma sürecinde yer alan çocuklar tarafından kendi haklarını kolaylıkla öğrenebildikleri, son derece eğlenceli ve keyifli, aktif olarak katılım gösterebildikleri ve öğrendiklerinin kalıcılığı sağlayan bir süreç olduğuna yönelik değerlendirme sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu doğrultuda, çocuk hakları hikâye serisinde yer alan hikâyelerin çocuklar tarafından beğenildiği, eğlenceli, anlamlı ve öğretici bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bu hikâyelere ilişkin olarak tasarlanan eğitim sürecinde uygulanan ders içi öğrenme etkinliklerinin, çocuklar tarafından eğlenceli, kalıcı öğrenmeleri sağlayıcı ve sıkıcı olmayan içerikte etkinlikler olarak değerlendirildiğine ilişkin sonuçlara ulaşılmıştır.

Çocuk hakları eğitimi sürecinde karşılaşılan güçlüklerle, sürece yönelik genel değerlendirmelere ve önerilere ilişkin olarak ulaşılan araştırma sonuçlarına bakıldığında ise, araştırma sürecinde yer alan çocuklar tarafından, çocuk hakları hikâyelerinin sayıca daha fazla olmasını ve metin uzunluğu açısından daha uzun olmasını istedikleri yönündeki değerlendirme sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu değerlendirmelerin ise, çocuk hakları serisinde yer alan hikâyelerin konu ve içerik tasarımları açısından çocuklar tarafından beğenilmesi dolayısıyla ortaya konmuş olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca gerçekleştirilen sınıf içi etkinliklerde, daha çok oyuna ve hareketli çalışmalara yer verilmesi gerektiğine ilişkin

önerilerin ortaya konduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sürecinde kullanılan veri toplama araçlarına ilişkin olarak ise, çocukların bazı araçları uygulama konusunda isteksiz oldukları ve zorlandıkları gözlenmiştir. Bu noktada çocuklar tarafından, eğitim sürecinde yazma eylemi gerektiren araçların ve etkinliklerin daha az yer alması gerektiğine ilişkin değerlendirmelerde bulundukları sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcı çocukların, araştırmacının ve sınıf öğretmenlerinin eğitim sürecindeki tutumlarına ilişkin olarak ise memnuniyet içerikli değerlendirmeler ortaya koydukları sonucuna ulaşılmıştır. Sınıf öğretmeni açısından karşılaşılan güçlüklerle ilişkin olarak ise, gerçekleştirilen eğitim sürecinin gözlem kayıtlarının edinilmesine ilişkin öğretmenin ilk iki hafta içerisinde tedirgin tavırlar ortaya koyduğu gözlenmiştir. Ayrıca öğretmenden araştırma verisi elde edilmesi süreçlerinde, öğretmenin çocuk hakları ve bu hakların öğretimi konusunda yeterli bilgi düzeyine ve farkındalığa sahip olmamasının zorlayıcı etkileri ile karşı karşıya kalınmıştır. Diğer taraftan sınıf öğretmenin, gerçekleştirilen eğitim sürecinin bir dönemden daha uzun bir sürede olmasının istendiği ve önerildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu noktada bu önerinin, öğretmen tarafından eğitim sürecinin son derece yararlı ve etkili görülmesinden kaynaklanmış olduğuna ilişkin sonuçlar elde edilmiştir. Bu bağlamda, sınıf öğretmeni ile çocuk hakları konusuna ve araştırma sürecine ilişkin olarak gerçekleştirilen görüşmelerin bu güçlüklerin giderilmesinde etkin bir yaklaşım olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ayrıca araştırma süresince, katılımcı çocukların velileri ile gerçekleştirilen spontane görüşmelerde, gerçekleştirilen eğitim sürecinin içeriği, niteliği ve bu süreçte öğrenilenlerin çocukların tutumlarına olan yansımaları açısından veliler tarafından eğitim sürecine ilişkin olumlu değerlendirmelerin ortaya konduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmaya katılan çocukların, eğitim öncesindeki çocuk haklarına ilişkin bilişsel yapılarının ve zihinsel algılarının belirlenmesine yönelik edinilen araştırma bulguları incelendiğinde, çocukların temel yaşam gereksinimleri ve gelişim özellikleri, hukuki güvenceler, sorumluluklar, kişisel yeterlilikler ve sosyal yaşam faaliyetleri ve entelektüel gelişim bağlamında ele alınan çocuk haklarına ilişkin algılara sahip oldukları belirlenmiştir. Bu doğrultuda çocukların sahip oldukları haklara ilişkin bilişsel yapılarının ve zihinsel algılarının, oyun oynama, yemek, su içme, sevilme, anne, baba, yaşama, ev, emniyet, barınma, sağlıklı olma, okula gitme, eğitim görme, öğretmen, hak, bağımsızlık, sınıf, öğrenci, ders çalışma, ödev yapma, test çözme, erken kalkma, karar verme, kendini

savunma, öneri verme, hayalleri başarma, okuma ve yazma, spor yapmak, alışveriş yapma, televizyon izlemek ve tablet oynamak gibi kavramlarla ortaya konduğu tespit edilmiştir. Bu noktada, araştırmaya katılan çocukların kendi haklarına ilişkin bilişsel yapılarının ve zihinsel algılarının bu konuda sınırlı bir kapsamı işaret ettiği görülmüştür. Çocukların özellikle sosyal yaşama, politikaya, medyaya ve karar alma süreçlerine katılıma, isme ve vatandaşlığa sahip olma, kişisel gelişimi sağlama, görüşlerini ifade edebilme, mutlu bir aile ortamına sahip olma, ayrımcılıktan korunma, büyüme, sağlık hizmetlerine erişim, her türlü zararlı madde ve ortamdaki korunma, ticari amaçla sömürüden korunma, araştırma keşfetme ve bilgiye ulaşma gibi daha geniş kapsamda ele alınabilecek çocuk haklarına ilişkin algılara sahip olmadıkları belirlenmiştir.

Bu noktada Gören (2012) tarafından çocukların, çoğunlukla temel hakların taşıyıcısı pozisyonunda yer aldıklarına ilişkin yeterli bilinç düzeyine sahip olmadıkları ve hangi haklara sahip olduklarına yönelik yeterli bilgi düzeyine sahip olmadıkları ifade edilmiştir. Araştırmanın bu bulgusunu destekler nitelikte, Kaymak Özmen, Öcal ve Özmen (2012) tarafından, öğrencilerin genel olarak eğitim görme ve oyun haklarına sahip olduklarını ifade ettikleri fakat farklı ülkelere seyahat etme ve yeni kimliklere sahip olma gibi haklara ilişkin algılara sahip olmadıkları ifade edilmiştir. Benzer şekilde Uçuş (2016), çocukların kendi haklarına yönelik olarak algılarının en çok; özgürlük, barış ve sevgi kavramlarıyla metaforik olarak ifade edildiğini ancak çocuk hakları konusunda kapsamlı bilgi birikimine sahip olmadıklarını belirtmiştir. Araştırmanın bu sonuçlarına büyük paralellik gösteren bir diğer çalışma olarak, Hareket ve Yel (2017) araştırmalarının sonucunda çocukların oyun oynamak, mutlu olmak ve sevilme gibi temel haklara sahip olduklarını ancak insanlar tarafından dikkate alınma, kendi ile ilgili özgür kararlar alma ve düşüncelerini açıklayabilme gibi haklarından daha az bahsettikleri sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca ders çalışmak, ödev yapmak ve test çözmek gibi sorumluluk kapsamında yer alacak eylemleri gerçekleştirilen bu çalışmada da ulaşıldığı gibi bir hak olarak çocuklar tarafından algılandığı ve sonuç olarak katılım ve gelişim hakkı çerçevesinde ele alınabilecek haklara yönelik çocukların yeterli algılara sahip olmadıkları araştırmacılar tarafından ifade edilmiştir. Benzer sonuçlar olarak Demirezen, Altıkulaç ve Akhan (2013) gerçekleştirdikleri araştırmada, öğrencilerin kendi haklarına ilişkin algılarının oyun oynamak, eğlence, eğitim ve yaşama konuları üzerine yoğunlaştığı ancak korunma, özgürlük, düşünce, vb. haklar açısından çocukların kendi haklarına ilişkin yeterli bilgiye sahip olmadıkları; Evrensel Sözleşmede yer alan haklar konusunda da yeterli bilgi ve

farkındalık düzeyine sahip olmadıkları sonucuna ulaşmışlardır. Ejiehi ve Akinola (2009) tarafından, çocukların kendi haklarına ilişkin yeterli bilinç düzeyine sahip olmadıkları ifade edilmiştir.

Araştırmaya katılan çocukların, eğitim öncesindeki çocuk haklarına yönelik farkındalık durumlarının ve bu konudaki düşüncelerinin belirlenmesine yönelik olarak edinilen araştırma bulguları incelendiğinde ise çocukların, kavramsal çerçevede, öz değerlendirme ve akran değerlendirmesi ekseninde, çocuk olarak sahip olunan haklar ve bunların gündelik yaşama yansımaları konusunda, çocuk hakları eğitiminin gerekliliği, yararları, isteklilik bağlamında ve eğitimsel faaliyetlerin çocuk hakları açısından değerlendirilmesi noktasında ele alınabilecek bulgularla, çocukların kendi haklarına yönelik farkındalık durumlarını ve değerlendirmelerini ortaya koydukları tespit edilmiştir.

Çocukların sahip oldukları hakları kavramsal bağlamda oyun oynama, okula gitme ve eğitim alma giyinme ve kıyafet, ödev yapma, ders çalışma, test çözme, güvenlik ve milli bayramları kutlama kavramları ile ifade ettikleri belirlenmiştir. Sahip olunan haklar ve bunların gündelik hayata yansımaları olarak ise çocukların, okula gitme, beslenme, oyun oynama, televizyon izleme, konuşma, gezmeye, tatile gitme, gülme, kitap okuma, ders çalışma, ödev yapma ve test çözme şeklinde ele alınabilecek değerlendirmeler ortaya koydukları tespit edilmiştir.

Araştırmanın belirtilen bu sonuçları ile aynı doğrultuda Ersoy (2011) öğrencilerin, eğitim, oyun ve eğlenme hakkını çok daha fazla ifade ettiklerini bununla birlikte saygı görme, eşit muamele görme, ilgi ve yeteneklerinin gelişimi, görüşlerini rahat bir biçimde ifade etme ve kendilerine ilişkin konularda karar alma süreçlerine katılım gösterme gibi hakları daha az dile getirdiklerini ve kendi haklarına ilişkin olarak çocukların bazı yanlış algılara sahip olduklarını ifade etmiştir. Öz değerlendirme bağlamında ise çocukların, kendi haklarına ilişkin yeterli bilgi ve farkındalığa sahip olmadıklarını ifade eden, bunu gerekçeleri olarak ise çocuk hakları eğitimi almamış ve bu konuda herhangi bir etkinlikte yer almamış olmaları, aile, okul ve sınıf ortamında çocuk hakları konusunda yeterince bilgilendirilmemiş olmaları ve herhangi medya unsuru ve yayın aracılığıyla çocuk hakları konusu ile karşılaşmamış olmaları şeklinde ele alınabilecek değerlendirmeler ortaya koydukları görülmüştür.

Bu noktada, çocukların kendi haklarına ilişkin algılarının ve farkındalık durumlarının geliştirilmesi gerektiği, yukarıda belirtilen gerekçeler ele alındığında net bir biçimde

görülmektedir. Araştırmanın bu bulgusuna paralel olarak Ersoy (2012) araştırması sonucunda, ailelerin çocuk hakları konusundaki bilgi düzeylerinin yetersiz olduğunu ve çocukların kendi haklarını yeterli düzeyde öğrenemediklerini ve bulundukları ortamlarda sahip oldukları bu hakları yeterli biçimde uygulayamadıklarını belirtmiştir. Benzer şekilde Dinç (2015) ebeveynlerin, çocukların görüşlerini ifade etme, seçim yapma ve karar verme ve istediklerini yapabilme haklarına sahip olduklarını belirttiklerini ancak çocuk hakları konusuna yönelik yeterli bilgi düzeyine sahip olmadıklarını belirtmiştir. Medya unsuruna ilişkin olarak ise araştırma bulgusuna paralel nitelikte, Erbay (2012) tarafından medyanın, sansasyonel ve reyting odaklı yaklaşımlara sahip olması nedeniyle çocuk haklarının tanıtılmasından ziyade, bizzat çocuk haklarının ihlal edildiği durumlara ortak olması sebebiyle eleştiri odağı olabildiği ifade edilmiştir.

Akran değerlendirmesi noktasında ise çocukların, akranlarının da çocuk haklarına ilişkin yeterli algı ve farkındalık düzeyine sahip olmadıklarını ifade ettikleri, bunun gerekçesi olarak ise arkadaşlarının da çocuk hakları eğitimi almamış ve bu konuda herhangi bir etkinliğe katılmamış olmaları, arkadaşlarının çocuk hakları konusuna ilgi duymuyor oldukları ve aile ortamlarında bu konuya önem verilmiyor olduğu şeklinde ele alınabilecek değerlendirmeler ortaya koydukları görülmüştür. Bu araştırma bulgularını destekler nitelikte Erbay (2013) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ailelerin, çocuk hakları konusunda bilinçlendirilmelerinin gerekliliğine dikkat çekilmiştir. Çocuk hakları konusuna ilişkin akranların ilgisizliği bulgusuna paralel olarak Ejie ve Akinola (2009) çocukların, çocuk haklarına ve kültürel normlara ihtiyaç duymuyor olmalarından dolayı, haklarını kullanmaya isteksiz kalabildiklerini ifade etmiştir. Bu araştırma bulgularını destekler nitelikte Demirezen, Altıkulaç ve Akhan (2013) araştırmalarında öğrencilerin, okul ve arkadaş ortamında kendi haklarını kullanma imkânlarının daha kısıtlı olduğunu belirttikleri sonucuna ulaşmışlardır.

Çocuk hakları eğitiminin gerekliliği bağlamında ise çocukların, bir çocuk olarak hakların öğrenilmesi, farklı zamanlarda hakların kullanması, çocuk hakları konusuna ilgi duyulması, bu konuda bilgili olunması, bunun diğer insanlarla paylaşılması ve çocuk haklarının öğrenilmesinin bir hak olmasından doğan gereklilikleri ortaya koyan değerlendirmelerde bulundukları belirlenmiştir. Demirezen, Altıkulaç ve Akhan (2013) tarafından gerçekleştirilen araştırmada s çocukların, insan hakları ile çocuk haklarının özdeşleştirdikleri bu nedenle çocukların hakları olması gerektiğini ifade ettikleri sonucuna

ulaşılmıştır. Benzer doğrultuda Ersoy (2011) tarafından gerçekleştirilen araştırmada öğrencilerin, kendi haklarına ilişkin bilgi düzeylerini yükseltmek ve bu hakları farklı ortamlarda daha çok kullanmak istediklerini ifade ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. İsteklilik ve yararlılık noktasında ise çocukların, bu hakların yaygınlaştırılması, kullanılması, başka kişilere karşı gerektiğinde savunulabilmesi, bu süreçlerle daha bilgili bir kişi olunabilmesi ve sorumluluk sahibi bir birey olunabilmesi bağlamındaki istek ve yararlar şeklinde ele alınabilecek değerlendirmeler ortaya koydukları tespit edilmiştir. Araştırmanın bu bulgusunu destekler nitelikte Kaymak Özmen, Öcal ve Özmen (2012), hakların öğrenilmesinin ve savunulabilmesinin yolu olarak çocuk hakları eğitiminin öğrenciler tarafından bir şans olarak nitelendirildiğini ifade etmişlerdir. Eğitim-öğretim faaliyetlerinin çocuk hakları açısından değerlendirilmesi noktasında ise çocukların ders süreçlerindeki öğretmen davranışları, okul fiziki ve sosyal hizmet imkânları, ders ve teneffüs süreleri, okul bünyesindeki sosyal yardım/destek imkânları ve öğrenciler arasındaki iletişim şeklinde ele alınabilecek değerlendirmeler ortaya koydukları tespit edilmiştir. Araştırmanın bu bulgusuna paralel olarak Ejie ve Akinola (2009) tarafından, Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi'nin okullarda henüz amacına ulaşamamış olduğu ifade edilmiştir. Çocuk haklarının okullarda dikkate alınma durumuna ilişkin olarak ise Gören (2012) tarafından, çocukların temel haklara sahip olarak yaşamlarını devam ettirecekleri yaşam alanlarında bu haklarının sınırlandırıldığı tespitinde bulunmuş ve tespiti çocukların içerisinde yer alacakları yurt, okul ve aile ortamları ile örneklendirmiştir.

Çocuk hakları eğitimi öncesinde, araştırmaya katılacak çocukların kendi haklarına ilişkin bilişsel yapıları, zihinsel algıları ve farkındalık durumlarına yönelik yukarıda gerçekleştirilen tartışma genel olarak değerlendirildiğinde, çocukların kendi haklarına ilişkin yeterli algı ve farkındalık düzeyine sahip olmadıkları, aile, okul, sınıf ve arkadaş ortamlarından kaynaklı sebeplerle kendi haklarını tam olarak kullanamadıkları, çocuk hakları eğitimini çeşitli nedenlerle gerekli, yararlı gördükleri ve bu konuda istekli oldukları görülmektedir.

Bu bağlamda araştırmada, çocukların kendi haklarına ilişkin algı ve farkındalık durumlarının geliştirilmesinin önemli bir gereklilik olduğu tespitinde bulunulmuştur. Bu gereklilik tespitinin, gerek haklarını bilen bireylerin yetişmesine gerekse insan haklarının hâkim olacağı toplumsal bir yapının inşası gayesine dayandığını söylemek mümkündür. Bu tespitin yerindeliğini güçlendirir nitelikte, çocuğun katılım hakkına ilişkin toplumsal bilgi

ve farkındalık düzeyinin yükseltilmesi gerektiği (Şahin ve Polat, 2012), çocuk haklarına ilişkin toplumsal farkındalığın yükseltilmesi amacına yönelik eğitim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi gerektiği (Mamur Işıkcı, 2013) ve çocuk hakları konusunda nitelikli bir algı değişiminin sağlanması, toplumun çocuk hakları ihlalleri ve bu ihlallerin çocuklar ve toplum üzerindeki olumsuz etkilerine ilişkin toplumun bilinçlendirilmesi gerektiği (Şimşek, 2016) ifade edilmiştir. Deb ve Mathews (2012), çocuk hakları konusundaki bilinç düzeyinin yükseltilmesi gerektiğini ve toplum genelinde ve çocukların yaşam deneyimlerine sahip olacağı önemli alanlarda (aile, okul, sınıf vb.) çocuk hakları konusu ile ilgili bilincin artırılmasına ihtiyaç olduğunu ifade etmiştir. Benzer şekilde Wall ve Dar (2011), çocuk haklarının son on yıllık süre içerisinde önemli kazanımlar elde etmekle birlikte çocukların toplum haklarının belirlenmesi süreçlerinde düşük sayılabilecek bir etki gücüne sahip olarak devam ettiklerine dikkat çekmiştir. Aldemir (2014) tarafından, çeşitli eğitimsel etkinliklerle ve uygulamalarla çocuklara kendi haklarının öğretilmesi ve çocuklar açısından insan hakları ve vatandaşlık eğitimine yeterli önemin verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Benzer şekilde Kor (2013), çocuk hakları eğitimine gerekli önemin verilmesi ve bu eğitime erken yaşlardan itibaren başlanması gerektiğini ifade etmiştir. Öztürk (2017), okullarda gerçekleştirilecek uzun süreli çocuk hakları eğitiminin çocuklarda benlik ve iyi oluş üzerine koruyucu olabileceği ve kapsamlı bir psikolojik ilerlemeyi sağladığı ifade edilmiştir.

Bu noktada, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi doğrultusunda hazırlanmış olan çocuk hakları hikâye serisi ile gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi sürecine ve bu sürecin çocukların kendi haklarına ilişkin algı gelişimini ve farkındalık oluşumunu destekleme şekline yönelik ayrıntılı tartışma aşağıdaki bölümde gerçekleştirilmiştir.

Eğitim süresince ve süreç sununda, çocukların kendi haklarına ilişkin algılarının ve farkındalık durumlarının gelişimine yönelik olarak elde edilen araştırma bulguları değerlendirildiğinde, çocuk hakları hikâye serisi ve bu hikâyelere uygun olarak tasarlanmış olan ders içi etkinlikler ile gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi süreci sonunda, araştırmaya katılan çocukların kendi haklarına ilişkin algı ve farkındalık durumlarının önemli bir biçimde gelişim gösterdiği, çocuk haklarına ilişkin yanlış algıların ortadan kalkmış olduğu, çocukların hikâyeler ile gerçekleştirilen bu eğitim sürecinden büyük keyif aldıkları, hikâyeler sayesinde haklarını kolayca ve eğlenceli bir biçimde öğrendiklerini ifade ettikleri ve bu sürece yönelik olumlu değerlendirmelerde bulundukları tespit

edilmiştir. Çocuk hakları hikâye serisi ile gerçekleştirilmiş olan bu eğitim sürecinin, çocukların kendi haklarına ilişkin algı ve farkındalık durumlarında olumlu bir gelişim etkisi oluşturduğunu söylemek mümkündür.

Karaman Kepenekçi ve Aslan (2011) tarafından, çocuklarda çocuk hakları konusuna ilişkin olarak farkındalık oluşturulması sürecinde, yazınsal çocuk kitaplarından yararlanılmasının gerekli olduğu ifade edilmiştir. Benzer şekilde Fırat (2013), çocuk haklarının geliştirilmesinde ve çocuklara öğretilmesinde, ders kitaplarının ve edebî ürünlerin etkili olduğuna ve çocukların bilgi ve becerilerinin geliştirilmesinde etkili yaklaşımlardan bir tanesinin edebî ürünlerin hak öğretimi süreçlerinde kullanılması olduğuna dikkat çekmiştir. Ayrıca çocuk haklarının ders kitaplarında edebi metinlerle sunulmasının yararına ilişkin olarak da çocukların konuyu, istekle ve keyifle öğrenmelerinin bu yolla mümkün kılınabileceği ve bu konuda öğrenilenlerin öğrenciler tarafından kolay hatırlanabilir hale getirilebileceğini ifade etmiştir. Turan (2011), çocuk hakları konusunda önemli bir eğitim unsuru olarak çocuk kitaplarından yararlanılması gerektiğini ifade etmiştir. Aynı doğrultuda Yüksel (2006), vatandaşlık ve insan hakları eğitimi dersi kapsamında hikâyelerin bir eğitim materyali olarak kullanımına önem verilmesi gerektiğini ve bu ders kapsamına yönelik öykülerin tasarlanması gerektiğini belirtmiştir. Türkyılmaz ve Kuş (2014) tarafından kitapların, çocuklara geniş bir bakış açısı sunmalarının yanı sıra, insan hakları ve çocuk hakları eğitimi süreçlerinde de yararlanılacak önemli birer araç oldukları belirtilmiştir. Karaman Kepenekçi (2010) çocukların kendi haklarının farkında olmalarının önemine değinerek, çocuk edebiyatı eserlerinin çocukların toplumsal ve kültürel değerleri edinmelerinde önemli bir unsur olduğu belirtilmiş; bu doğrultuda, çocuk edebiyatın eserlerinin, çocuk hakları eğitiminde kullanılabileceğine vurgu yapmıştır. Kasapoğlu (2013) hikâyelerin, öğretmenler tarafından kullanılabilecek etkili bir öğretim aracı olduğu ve hikâyeler ile gerçekleştirilecek öğretim süreçlerinde öğrencilerin, kendi öğrenmelerini kontrol edebilecekleri belirtilmiştir. Çocuk hakları eğitimi sürecinde yararlanılan hikâye serisinin yerinde bir yaklaşımı temsil ettiğine ilişkin destekleyici bir tespit olarak Erbay (2012) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, Milli Eğitim Bakanlığı'nın çocuk haklarını tanıtmaya yönündeki uygulamalarının, öğretim programlarındaki ilgili derslerin bu konuda farkındalık oluşturma noktasında yetersiz kaldığı ve ders işleme metotlarının bu amacı karşılamaktan uzak olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Bu doğrultuda, çocukların çocuk haklarına ilişkin algılarının ve farkındalıklarının geliştirilmesi noktasında, hikâye serisinin bir öğretim materyali olarak eğitim sürecinde kullanılmasının yerinde bir yaklaşım olduğunu söylemek mümkündür. Bu tespiti, benzer yaklaşım ile gerçekleştirilmiş farklı araştırmalardan edinilen sonuçlar ile de desteklemek mümkündür.

Özkan (2014) tarafından gerçekleştirilen deneysel bir araştırmanın sonucunda, tarih öğretimi sürecinde hikâyeler kullanılarak öğretim yapılan öğrenci grubunun lehine tutum puanlarının ve başarı puanlarının anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür. Sidekli, Tangülü ve Yangın (2013) tarafından gerçekleştirilen araştırma sonucunda, sosyal bilgiler dersi konularının öğretiminde hikâye destekli etkinliklerden faydalanan grupta yer alan öğrencilerin akademik başarılarında yükselme görüldüğü belirtilmiştir. Benzer sonuçların elde edildiği bir diğer araştırma olarak Kahraman (2012) araştırmasında, hikâyelerin öğrencilerin derse ilişkin motivasyonlarını yükselttiği ve öğrencilerin ders başarılarına yükseltici bir etkide bulunduğu sonucuna ulaşmıştır. Demir (2011) tarafından gerçekleştirilen araştırmada hikâyelerin, öğrencilerin değer ve beceri edinmeleri sürecine doğrudan olumlu etki ettiği, yeni öğrenmeleri desteklediği ve mevcut öğrenmeleri pekiştirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayvaz (2010) tarafından gerçekleştirilen araştırmanın sonucunda ise, öğretme sürecinde edebî ürünlerden yararlanan öğrencilerin, derse ilişkin akademik başarılarının yükseldiği görülmüştür. Benzer sonuçlara ulaşılan bir diğer araştırma olarak Kayahan (2010) araştırmasında, hikâye anlatım yöntemi ile derslerin işlendiği grupta bulunan öğrencilerin, estetik kaygılarla hareket ederek özgün fikirler ortaya koydukları ve hayal yeteneklerini daha aktif kullandıklarını ve hikâyelerin öğrencilerin yaratıcılıklarına olumlu etki ettiğini tespit etmiştir. Araştırma bulgularını destekleyen bir diğer araştırma olarak McCall (2010) öğretim süreçlerinde edebî metin kullanımının, öğrencilerin sınıf içinde daha çok liderlik rolünde yer almasının, aktif katılım beklentilerinin yükselmesinin ve bu yolla metin içindeki sosyal bilgiler içeriği hakkında çocukların daha derin düşünmeye sevk edilmesinin mümkün kılındığını belirtmiştir. Koçak (2004) ise araştırmasında, hikâye anlatım yöntemi sayesinde öğrencilerin konulara ilişkin bilgi düzeylerinin yükseldiğini, kavrama durumlarının geliştiğini ve hikâyelerden öğretim süreçlerinde bir ders materyali olarak yararlanılabileceğini ifade etmiştir. Yılmaz (2013) tarafından gerçekleştirilen araştırma sonucunda, hikâyeler ile öğretim yapılmasının deney grubundaki öğrencilerin lehine anlamlı yönde bir etki oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır. Cığerci (2015) tarafından gerçekleştirilen araştırmada ise, hikâyelere dayalı olarak

gerçekleştirilen öğretim etkinliklerinin, öğrencilerin dinlediklerini anlamalarına ve anlamlandırmalarına olumlu yönde katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Güneş (2013) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, hikâyeler sayesinde, konuların öğretiminin ve öğrenciler tarafından öğrenilmesinin daha kolay olacağı ve çocukların düşünme becerilerinin gelişiminin bu yolla desteklenebileceği ifade edilmiştir. Yücel (2009) tarafından gerçekleştirilen deneysel araştırma sonucunda da hikâyelerin, bilimin doğası anlayışının gelişiminde deney grubunda yer alan öğrenciler lehine olumlu bir etki yarattığı görülmüştür. Çocuk hakları konusunun gerçek yaşamın içerisinde bir durum ve konu alanını ifade ettiği göz önüne alınarak, gerçekleştirilen araştırma sonuçlarını destekler nitelikte bir diğer araştırmada Kasapoğlu (2013), hikâyelerin eğitim amaçlı bir araç olarak kullanılması yaklaşımı ile gerçek yaşama ilişkin durum ve olayların öğrenciler tarafından incelenmesinin, değerlendirilmesinin ve bunlara yönelik özgün görüşler ortaya konulabilmesinin mümkün olduğu sonucuna ulaşmıştır. Top (2009) ise gerçekleştirdiği deneysel araştırma sonucunda, edebî ürünlerden yararlanılarak yürütülen öğretim faaliyetlerinin, deney grubunda yer alan öğrencilerin akademik başarılarını ve tutumlarını olumlu yönde geliştirmiş olduğu ve öğrencilerin derse olan ilgilerini yükselttiği sonucuna ulaşmıştır. Aynı doğrultuda sonuçların elde edildiği bir diğer araştırmada Bacak (2008), öykü temelli öğrenme yaklaşımının uygulandığı grupta bulunan öğrencilerin, derse ilişkin akademik başarılarının daha yüksek olduğu ve bu yaklaşımın öğrencilerin yaratıcılık becerilerinin gelişmesine olumlu yönde katkı sağladığı sonuçlarına ulaşmıştır. Palamut (2008) ise araştırması sonucunda, hikâye okuma uygulaması gerçekleştirilen grupta yer alan öğrencilerin, okuduğunu anlama başarılarının yükseldiği ve yaratıcılık becerilerinde diğer gruba göre daha yüksek gelişimin sağlandığı sonuçlarına ulaşmıştır. Tekgöz (2005) araştırmasında, edebiyat temelli bir yaklaşımla işlenen derslere katılan öğrencilerin akademik başarılarında bir yükselmenin olduğu, öğrencilerin bu yöntemle derse yönelik ilgilerinin arttığı ve öğrenilenlerin bu grupta yer alan öğrenciler tarafından daha kolay hatırlandığı sonuçlarına ulaşmıştır.

Çocuk hakları eğitimi süreçlerinde, hikâyelerden yararlanılmasının yararlı bir yaklaşım olacağı sonucuna ulaşılan bu araştırmayı destekler nitelikte bazı çalışmalar yukarıdaki bölümde ele alınarak tartışılmıştır. Çocuk haklarına ilişkin algı gelişiminin ve farkındalık oluşumunun desteklenmesi amacıyla gerçekleştirilen bu araştırmada, hikâyelerin çocuk haklarının öğrenilmesinde, çocuklar tarafından konuya ilişkin farkındalığın oluşturulmasında, ders süreçlerinin çocuklar tarafından daha keyifli hale getirilmesinde,

öğrencilerin eğitim sürecine yönelik ilgi ve motivasyon düzeylerinin yüksek tutulmasında ve öğrenilenlerin kalıcılığının sağlanmasında faydalı bir yaklaşım olduğu görülmektedir. Araştırma sürecinde katılımcı çocukların eğitim sürecine ilişkin olumlu değerlendirmeleri, derslere katılımlarındaki isteklilik, çocuk haklarına ilişkin gösterilen artan ilgi ve merak bu tespiti destekler niteliktedir. Bu tespiti destekler nitelikte sonuçlara ulaşılan bir araştırmada Kahraman (2012) öğrencilerin, birçok derste hikâyelerin kullanılmasını istedikleri ve hikâyeler aracılığıyla konuları eğlenerek öğrendiklerini belirttikleri sonuçlarına ulaşmıştır. Jordan (1992), öğrencilerin edebiyat temelli yaklaşım ile derslerden daha çok zevk alabileceklerini ve konuların daha olgun bir biçimde öğrenciler tarafından anlaşılabilmesinin bu yolla mümkün olabileceğini ifade etmiştir.

Gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi sürecine ilişkin olarak, tercih edilen öğretim araçlarının ve ders içi etkinliklerin yanı sıra bir diğer önemli husus araştırmanın birlikte yürütüldüğü sınıf öğretmenidir. Gerek çocuk hakları hikâyelerinden ve bu hikâyelere yönelik tasarlanmış etkinliklerden yararlanılan çocuk hakları eğitimi sürecinde gerçekleştirilecek öğretim faaliyetlerinin niteliği, gerekse de bu süreçte benimsenmiş olan araştırma yaklaşımına uygun olarak gerçekleştirilecek çalışmalara ilişkin olarak öğretmenin bilgi, farkındalık, yaklaşım ve beceri durumlarının gerçekleştirilen eylem araştırması süreci üzerinde önemli etkileri olmuştur. Öğretmenlerin, çocuk haklarının korunması noktasında okullardaki en duyarlı ve ilgili kişiler olmaları (Dağlı, 2015) ve öğrencileri eğitsel hikâyelerden hak temelli çıkarımlar yapmaya yönlendirecek kişiler olduklarının göz ardı edilmemesi gerektiği (Firat, 2013) ifade edilmiştir. Yine bu etkiye dair görüşü destekleme noktasında Lino (2014), çocukların seçim yapma fırsatını yakaladıkları zamanlarda öğretmenlerin, çocukları gerçek planlar yapmaya teşvik etmediklerini, bu durumda çocukların ne yapmak istedikleri ve buna ilişkin düşünce geliştirmeleri noktasında cesaretlendirilmediklerini belirtmiştir. Aynı doğrultuda Kop ve Tuncel (2010), çocuk haklarının öğretilmesi konusunda öğretmen unsurunun öneminin göz önünde bulundurulması gerektiğini ifade etmiştir.

Bu noktada çocuk haklarının gelişimi, korunması ve muhataplarına bu hakların öğretilmesine yönelik gerçekleştirilecek çalışmalarda öğretmenlerin önemli ve kritik bir pozisyonda yer aldıkları bu tespitlerle net bir biçimde görülmektedir. Bu noktada, çocuk hakları hikâye serisinin bir öğretim aracı olarak kullanıldığı eğitim süreci öncesinde,

öğretmenin çocuk haklarına ilişkin algı ve farkındalık durumuna ve çocuk hakları eğitimi bağlamındaki görüş ve değerlendirmelerine yönelik araştırma bulguları edinilmiştir.

Bu bulgular incelendiğinde, sınıf öğretmeninin çocuk hakları konusuna ilişkin yeterli algı ve farkındalık düzeyine sahip olmadığı, çocuk hakları eğitimi konusunda yeterli bilgi ve becerilere sahip olmadığı ve bu konuda mesleki gelişimini destekleyecek herhangi bir çalışma ve eğitim içerisinde bulunmadığı tespit edilmiştir. Araştırmada edinilen bu sonuçları destekler nitelikte Yaralı ve Aytar (2017) tarafından gerçekleştirilen araştırma sonucunda, okul öncesi öğretmenlerinin çocuğun katılım hakkına yönelik yeterli bilgi düzeyine sahip olmadıkları ve çocuğun katılım hakkı çerçevesinde yer alacak uygulamalarında da yaptıkları hak ihlallerine yönelik farkındalıklarının bulunmadığı belirlenmiştir. Kent Kükürtcü (2011) araştırması sonucunda öğretmenlerin, çocuk hakları bağlamında Evrensel Sözleşme felsefesine uygun eğitim ortamları yaratılması ve çocuklara kendi haklarına ilişkin farkındalık kazandırması noktasında istenen yeterliliği gösteremedikleri sonucuna ulaşmıştır. Akman ve Ertürk (2011), öğretmenlerin çocuk hakları konusuna ilişkin öğrenme isteklerinin olduğunu, diğer taraftan bu konudaki çalışmalara katılım gösterme oranlarının düşük olduğunu ve çocuklara haklarının öğretilmesi gerektiğine yönelik görüşlerinin uygulamalarına yansımadığını ifade etmiştir. Uçuş (2009), öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin, çocuk haklarına ilişkin yeterli bilgi düzeyine sahip olmadıklarını ve çocuk hakları çerçevesinde yer alabilecek uygulamaları gerçekleştirmediklerini belirtmiştir.

Bu noktada, çocuk hakları konusunda sahip oldukları önemli pozisyon göz önüne alındığında, başta eğitimciler olmak üzere çocukla ilgili diğer hizmet sektörlerinde yer alan kişilerin, hizmet çalışmalarına başlamalarının öncesinde bu konuya ilişkin belirli algı ve farkındalık düzeyine sahip olmalarının gerekli olduğu, araştırmada edinilen bulgular doğrultusunda ortaya konabilecek bir diğer önemli tespittir. Kızılırmak (2015), çocuklar ile ilgili kurum ve kuruluşlarda çalışan kişilere, çocuk hakları konusunda eğitimler düzenlenmesi gerektiğini ve çocuk hakları eğitiminin tüm üniversite lisans programlarında bir ders olarak okutulması gerektiğini ifade etmiştir. Bu tespiti zemin oluşturur nitelikte, Hareket ve Gülhan (2017) tarafından gerçekleştirilen araştırma sonucunda, temel eğitim bölümü öğretmen adaylarının çocuğun katılım ve gelişim hakkı bağlamında ele alınabilecek haklara ilişkin yeterli bilgi ve farkındalığa sahip olmadıkları tespit edilmiştir.

Bu noktada çocuk haklarının gelişiminin sağlanması ve çocuklara etkili araç ve yöntemlerle öğretilmesinde, öğretmenlerin ve adaylarının konuya ilişkin olarak belli algı ve farkındalık düzeyine sahip olması gerektiği önemli bir gereklilik olarak işaret edilebilir.

Çocuk hakları hikâye serisi ve bunlara yönelik olarak tasarlanmış olan ders içi etkinliklere dayalı olarak tasarlanmış bir eğitim süreci olarak, eylem araştırması deseninde gerçekleştirilen bu araştırma süreci sonunda, katılımcı çocukların yanı sıra araştırmanın yürütüldüğü sınıf öğretmenin de çocuk haklarına ilişkin algı ve farkındalık gelişiminin desteklendiği tespit edilmiştir. Ayrıca bu sürecin sonunda, gerek çocuk hakları eğitimine ilişkin bilgi ve düşüncelerinin gerekse de metodolojik anlamdaki becerilerinin olumlu yönde gelişim gösterdiği söylenebilir. Bu doğrultuda araştırma sonunda sınıf öğretmenin, çocukların sahip olduğu haklara yönelik algılarında ve konuya ilişkin farkındalık düzeyinde bir gelişimin sağlandığı, öğretmenin çocuk hakları eğitimine ilişkin olumlu algılar ve görüşler geliştirdiği, çocuk hakları eğitiminde edebî metinlerin kullanımına yönelik becerilerinin desteklendiği ve bu eğitim süreci ile çocuk haklarına yönelik geliştirdiği algı ve farkındalık durumunun gündelik yaşamına olumlu yansımalarının olacağını ifade ettiği görülmüştür.

Bu noktada, eylem araştırması deseninde gerçekleştirilen bu araştırmanın, öğretmenin mesleki anlamda gelişimini destekleme ve araştırma becerilerinin gelişimine katkı sağlama misyonunu da yerine getirdiğini söylemek mümkündür. Araştırmanın bu bulgusunu, gereklilikler ve öneriler bağlamında destekler nitelikte Top (2009) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının, öğretim süreçlerinde edebî metinlerden faydalanma konusunda bilinçlendirilebileceklerini ve derslerde bu ürünlerden yararlanma noktasında kendi mesleki gelişimlerini destekleyebileceklerini belirtmiştir. Bacak (2008) ise, öğretmenlerin hikâye temelli öğrenme yaklaşımına ilişkin eğitimlere tabi tutulabileceklerini ifade etmiştir. Benzer biçimde, Ersoy (2012) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, çocuk hakları eğitimi konusunda öğretmenlerin bilgilendirilmeleri, çocuk hakları eğitimine ilişkin mesleki yeterliliklerinin geliştirilmesi ve öğretmenlere sunulacak hizmet içi eğitimlerde, çocuk hakları ve bu hakların öğretilmesine yönelik eğitim programlarının uygulanması gerektiğine işaret edilmiştir.

Çocuk hakları hikâye serisi ve bunlara yönelik tasarlanan ders içi etkinliklerle gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi sürecine yönelik olarak, araştırmanın birlikte

yürütüldüğü sınıf öğretmeninin görüş ve değerlendirmelerine ilişkin bulgular incelendiğinde ise, eğitim sürecinde kullanılan hikâye serisinin öğretmen tarafından çocuklar için yararlı ve onların gelişim düzeyine uygun, ilgi çekici, çocuk haklarının öğretimini kolaylaştırıcı ve bu süreci eğlenceli hale getirici bir öğretim aracı olarak nitelendirildiği tespit edilmiştir. Bu noktada sınıf öğretmeninin, çocuk hakları eğitiminde ve diğer derslerde hikâyelerden daha etkin bir biçimde yararlanılması gerektiğini, bu yaklaşımın ve bunlarla geçen eğitim süreçlerinin çocuklar açısından daha yararlı ve keyifli olacağını, çocuk haklarına ilişkin olarak öğrenilenlerin bu hikâyeler sayesinde daha kalıcı olacağı ve çocuk haklarına ilişkin farkındalığın etkin bir biçimde çocuklar tarafından sonraki yaşam dönemlerinde de sürdürülebileceğine ilişkin değerlendirmeler ortaya koyduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın bu bulgusunu destekler nitelikte Çencen (2010) araştırmasında, öğretmenlerin öğretim süreçlerinde edebî ürünlerden yararlanılmasına yönelik olarak olumlu görüşlere sahip oldukları sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde Gürel (2006) tarafından gerçekleştirilen araştırma sonucunda öğretmenlerin, eğitim süreçlerinde hikâyelerin bir öğretim aracı olarak tercih edilebileceğini ifade ettikleri görülmüştür. Kaymak Özmen ve Yalçın (2011), çocuk hakları eğitiminde etkin katılımın desteklenmesi gerektiğini ve bu eğitim süreçlerinde çocuk edebiyatı ürünlerinden, görsel araçlardan ve drama faaliyetlerinden yararlanılabileceğini belirtmiştir. Aynı doğrultuda Tekgöz (2005) tarafından, edebiyat temelli öğretim yaklaşımının farklı derslerde kullanılabileceği ve ders kitaplarının yanı sıra çocukların ilgisine cevap veren resimli ve görselli edebî ürünleri öğretmenler tarafından derslerde kullanmaları gerektiği ifade edilmiştir. Erdoğan (2007) ise resimlendirilmiş öykü kitaplarının, eğitsel amaçlarla birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de öğretmenler tarafından derslerde yararlanılabileceğini belirtmiştir. Çocuk haklarının yazınsal metinlerle çocuklara ulaştırılmaları gerektiğine ilişkin olarak Topsakal (2012), öğrenci haklarının yazılı materyaller haline getirilmesi ve öğrencilerin bunlara ulaşımalarının mümkün kılınması gerektiğini ifade etmiştir.

Bu bağlamda öğretmenler tarafından, çocuklara yönelik edebî ürünlerin gerek çocuk hakları eğitimi süreçlerinde gerekse de diğer konu alanlarına ilişkin öğretim süreçlerinde yararlanılmasının öğrenme-öğretme süreçlerinin verimliliğinin sağlanmasının, çocuklar açısından bu süreçlerin daha zevkli kılınmasının, kalıcı öğrenmelerin sağlanmasının ve öğrenci motivasyonunun bu yaklaşımla daha yüksek tutulmasının mümkün olabilecek olması dolayısıyla yararlı ve tercih edilebilir bir yöntem olarak nitelendirilmektedir.

Sonuç olarak, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi çerçevesinde hazırlanmış olan hikâye serisinin bir öğretim materyali olarak kullanıldığı bu araştırmada, bu yaklaşımın çocukların kendi haklarına ilişkin algılarının ve farkındalık durumlarının gelişimine olumlu yönde katkı sağladığı tespit edilmiştir. Bu gelişimin sağlanmasında, hikâye serisinin çocukların gelişim dönemleri itibarıyla istek ve ihtiyaçlarına hitap etmiş olması, hikâye metinlerinin çocuk haklarını anlaşılır ve sanatsal bir donanımla başarılı bir şekilde ele almış olmasının, sınıf öğretmeninin derslerde hikâyeleri işleme yaklaşımının etkililiğinin ve bu hikâyelere yönelik olarak tasarlanmış etkinliklerin öğrenmeleri kolaylaştırıcı ve kalıcılığını destekleyici nitelikte olmasının etkili olduğu söylenebilir. Benzer şekilde eğitim sürecinin araştırma sürecinde yer alan sınıf öğretmeninin çocuk hakları ve çocuk hakları eğitime yönelik algı ve farkındalık durumunun gelişimine olumlu biçimde katkı sağladığı belirlenmiştir.

Bu gelişimin sağlanmasında ise, öğretmenin konuya ilişkin ilgisinin bulunmasının, araştırma süresince kişisel özelliklerine ve kendi mesleki becerilerine uygun faaliyetlerin gerçekleştirilmiş olmasının ve ilerleyen zamanlarda çocuk hakları ve çocuk hakları eğitime ilişkin belirli bir donanıma sahip olmak istemesinin etkili olduğu söylenebilir. Bu noktada, çocuk hakları eğitiminde edebî ürünlerden yararlanılmasının, gerek hakların muhatabı olan çocukların kendi haklarına ilişkin algı ve farkındalık gelişimlerinin etkili bir yolla ve kalıcı nitelikte sağlanmasında, gerek bu araştırma sürecinde yer alacak öğretmenin konuya ilişkin algı ve farkındalık düzeyinin gelişiminin desteklenmesinde, gerekse de bu yaklaşımın benimsendiği eğitim süreçlerinde yer alan öğretmenin hem metodolojik bilgi ve becerilerinin desteklenmesinin hem de çocuk hakları eğitimi süreçlerinde hikâyelerden ne şekilde yararlanılabileceği noktasındaki bilgi ve becerilerinin geliştirilmesinde yararlı ve tercih edilebilir bir yaklaşım olabileceğini söylemek mümkündür.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi'ne uygun olarak hazırlanmış çocuk hakları hikâye serisi ile ilköğretim dördüncü sınıf öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin algılarının ve farkındalık durumlarının geliştirilmesine yönelik olarak gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi süreci sonunda edinilen sonuçlara ve bu sonuçlar ekseninde gerçekleştirilen tartışma doğrultusunda uygulama sürecine ve bu konuda yeni araştırmalar gerçekleştirilecek araştırmacılara yönelik öneriler aşağıdaki bölümde sunulmuştur.

5.1. Öneriler

Araştırmada ulaşılan sonuçlar doğrultusunda uygulayıcılara ve gelecekte konu ile ilgili olarak yapılabilecek yeni çalışmalara yönelik geliştirilen önerilere aşağıdaki bölümde yer verilmiştir.

5.1.1. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

1. BM Çocuk Hakları Bildirgesi doğrultusunda tasarlanmış çocuk hakları serisinin bir öğretim aracı olarak kullanıldığı çocuk hakları eğitimi sürecinin, araştırma grubunda yer alan çocukların kendi haklarına ilişkin algılarına ve farkındalık durumlarına olumlu yönde katkı sağladığı görülmüştür. Bu noktada çocuklara sunulabilecek nitelikli çocuk hakları eğitim süreçlerinde etkinlik temelli hikâyelerden etkin bir biçimde yararlanılabilir.
2. Çocuk hakları eğitimi sürecinde, çocukların kendi haklarını keyif alarak ve istekli bir biçimde öğrenmelerinde hikâyelerin etkili bir araç olduğu belirlenmiştir. Çocuk hakları konusu ile ilişkilendirilebilecek derslerin ve konuların öğretiminde edebî ürünlerden daha çok yararlanılabilir.
3. Çocuk hakları eğitimi sürecinde gerçekleştirilen sınıf içi etkinliklere ilişkin olarak katılımcı çocuklar ve öğretmen tarafından bazı görüşler ortaya konmuştur. Bu doğrultuda, çocuk hakları eğitimi sürecinde gerçekleştirilecek sınıf içi etkinliklerde oyun, drama, hikâye ve resim oluşturma gibi sanatsal yönü ağır basan etkinliklere daha çok yer verilebilir.
4. Çocuk hakları eğitimi sürecinde, eğitsel metinlerden etkin bir şekilde yararlanılmasına yönelik olarak öğretmenlerin bu konuda bilinçlendirileceği seminerler gerçekleştirilebilir.
5. Çocuk hakları eğitimi sürecinin değerlendirilmesi ve gerekli müdahalelerin hızlı biçimde yapılabilmesi için haftalık olarak öğretmenden ve katılımcı çocuklardan günlük formlarını doldurmaları istenmiştir. Bu konuda zamanın çoğu zaman yeterli olmaması ve yazma konusunda isteksizlik durumlarının yaşanması dolayısıyla, eğitim sürecinde günlükler yerine haftalık odak grup görüşmeleri tercih edilebilir.

6. İnsan Hakları, Vatandaşlık ve Demokrasi dersi öğretim programı ve ders kitabı incelendiğinde, çocuk hakları konusunun yeterli kapsamda ele alınmadığı ve çocuk haklarının klasik bir yaklaşımla çocuklara ders kitabı aracılığıyla sunulduğu görülmektedir. İlgili ders sürecinde çocuk haklarına ilişkin konuların etkin ve kapsamlı bir şekilde ele alınabilmesi amacıyla çocuk hakları serisinde yer alan hikâyelerden ve diğer edebî ürünlerden yararlanılabilir.

5.1.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

1. Çocuk hakları eğitiminde tercih edilebilecek farklı yaklaşımların ve öğretim araçlarının, çocukların kendi haklarına ilişkin bilgi ve farkındalık düzeylerine etkilerinin belirlenebileceği farklı araştırmalar gerçekleştirilebilir.
2. Araştırma sürecinde, katılımcı çocuklardan veri elde edilmesi sürecinde zaman yetersizliği ve yorulma gibi bazı sorunların yaşandığı gözlenmiştir. Bu doğrultuda gerçekleştirilecek yeni araştırmalarda bu hususun göz önüne alınmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.
3. Eğitim sürecinde yararlanılan çocuk hakları serisine yönelik olarak katılımcı çocuklar ve öğretmen tarafından olumlu yönde değerlendirmelerin ortaya konduğu tespit edilmiştir. Alan yazında ise çocuk hakları eğitiminde yararlanılabilecek edebî ürünlerin oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Bu noktada, çocuk haklarının gelişimine ve çocuk hakları eğitime yönelik yeni yazılı eserlerin oluşturulmasına yönelik çalışmalar yürütülebilir.
4. Çocuk hakları eğitiminde edebî ürünlerin kullanımının, çocuk hakları konusundaki algı ve farkındalık gelişimine ilişkin etkililiğinin belirlenmesine yönelik olarak, farklı öğrenim düzeyinde yer alan çocuklarla eylem araştırması deseninde kapsamlı nitel araştırmalar ve deneysel araştırma deseninde nicel araştırmalar gerçekleştirilebilir.
5. Araştırma sürecinde yer alan öğretmenin, çocuk haklarına ilişkin olarak sahip olduğu bilgi düzeyinin ve farkındalık durumunun yeterli olmadığı göz önüne alındığında, eğitimcilere yönelik çocuk hakları eğitimi süreçlerini içeren eylem araştırması deseninde farklı çalışmalar gerçekleştirilebilir.

6. Çocuk hakları eğitimi sürecinde yararlanılan hikâye serisinin, yaş seviyesine uygun olarak farklı çocukların sürecinde yer alacağı araştırmalarda kullanımının etkililiğinin belirlenmesine yönelik araştırmalar gerçekleştirilebilir.



KAYNAKÇA

- Akad, M., Dinçkol, B. V. & Bulut. N. (2016). *Genel kamu hukuku*. İstanbul: Der Yayınları
- Akbaş, E. & Topçuoğlu, R. A. (2009). Modern çocukluk paradigmasının oluşumu-eleştirel bir değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20(1), 95-103.
- Aksoy, B. (2016). *Nitelikli eğitim hakkı temelinde öğrencilerin, velilerin, yöneticilerin ve öğretmenlerin temel lise uygulamasına ilişkin görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Akman, B. & Ertürk, G. (2011). *Okul öncesi öğretmenlerinin çocuk haklarına ilişkin bilgi düzeylerinin ve okul öncesi çocuk haklarının öğretilmesine ilişkin görüşlerinin incelenmesi*. 1. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi'nde sunulmuş bildiri.
- Aktürk, S. (2006). *Avrupa birliği sürecinde Türkiye'de çocuk hakları ve güvenliği*. Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Akyılmaz, B., Sezginer, M. & Kaya. C. (2016). *Türk idare hukuku*. Ankara: Seçkin Kitabevi
- Akyüz, E. (1981). *Eğitim hukuku (Ders Notu)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Araştırmaları Merkezi.
- Akyüz, E. (2012). *Çocuk hukuku çocukların hakları ve korunması*. (Genişletilmiş 2.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Alam, G. M., Ismail, K. E. H. L. & Mishra, P. K. (2010). Do developing countries need education laws to manage its system or are ethics and a market-driven approach sufficient? *African Journal of Business Management*, 4(15), 3406-3416.
- Albayrak, A., Akkocaoğlu, N. & Özdemir, P. (2011). *Yaratıcı dramanın üniversite öğrencilerinin çocuk hak ve ihlalleri konusundaki duygu, düşünce ve*

davranışlarına etkisi ve bu yöntemin farkındalık yaratmak amacıyla kullanılmasına ilişkin görüşleri: Hacettepe üniversitesi örneği. 1. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi'nde sunulmuş Bildiri.

Aldemir, E. (2014). *Hemşirelik yüksekokulu öğrencilerinin çocuk hakları konusundaki tutumlarının belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Almog, S. & Perry-Hazan, L. P. (2012). Conceptualizing the right of children to adaptable education. *International Journal of Children's Rights*, 20(4), 486–500.

Aral, V. (2012). *Hukuk Felsefesinin Temel Sorunları*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık

Arslan, E. (2014). *Ortaokul 7. sınıf sosyal bilgiler dersinde hikâye anlatım yönteminin akademik başarıya etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep

Atar, Y. (2009). Ceza hukuku. M. Ayan & Arslan, İ. (Ed.). *Temel hukuk bilgisi içinde* (s. 107-112). Konya: Mimoza Basım

Atar, Y. (2013). *Türk anayasa hukuku*. Konya: Mimoza Yayınları

Aydın, İ. & Karaman Kepenekçi, Y. (2008). Principals' opinions of organisational justice in elementary schools in Turkey. *Journal of Educational Administration*, 46(4), 497-513.

Ay Zöğ, D. (2008). *Öğrencilerin çocuk haklarını algılama düzeyleri ile akademik başarıları arasındaki ilişki (İstanbul ili Beyoğlu ilçesi örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ayvaz, A. (2010). *4. sınıf matematik dersi bölme işlemi alt öğrenme alanının edebî ürünlerle işlenmesinin öğrenci başarısı ve tutumuna etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Bakioğlu, A. & Pekince, D. (2014). Eğitimin doğası. A. Bakioğlu (Ed.), *Eğitim bilimine giriş* içinde. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Bailey, J. (2017). From “zero tolerance” to “safe and accepting”: Surveillance and equality in the evolution of ontario education law and policy. *Education Law Journal*, 26(2), 147-180.

- Batur Musaoğlu, E. & Haktanır, G. (2012). Investigation of MONE preschool program for 36-72 months old children (2006) according to children rights. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 12(4), 3285-3305.
- Bacak, S. (2008). *İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde öykü tabanlı öğrenme yaklaşımının öğrenenlerin akademik başarı ve yaratıcılıklarına etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Ballar, S. (1998). *Çocuk hakları*. İstanbul: Beta
- Baysan Kobat, İ. (2009). *Ulusal ve uluslararası hukukta çocuk hakları ışığında çocuk suçluluğu ve nedenleri*. Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Bayyurt, Y. & Akcan, S. (2015). Nitel araştırma çalışmalarında dikkat edilmesi gereken yöntemsel konular. F. N. Seggi & Y. Bayyurt (Ed.), *Nitel araştırma yöntem, teknik, analiz ve yaklaşımları* içinde (s. 385-394). Ankara: Anı Yayıncılık
- Berg, L. B. (2001). *Qualitative research methods for the social sciences* (4th ed.). Boston: Allyn & Bacon.
- Bilgili, F., Demirkapı, E. & Demir, S. (2015). *Hukukun temel kavramları*. Bursa: Dora
- Bilir Seyhan, G. & Arslan Cansever, B. (2015). Okulöncesi dönem çocukları için hazırlanmış “çocuk hakları” temalı pano uygulamaları (pilot çalışma). *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 345-354.
- Bingöl, B. (2012). Türkiye için bir eğitim hukuku teorisinin gerekliliği. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2(2), 25-38.
- Bozkurt, E. (2010). *Hukukun temel kavramları*. Ankara: Yetkin Yayınları
- Britto, P. R. & Ulkuer, N. (2012). Child development in developing countries: Child rights and policy implications. *Child Development*, 83(1), 92-103.
- Burlacu, F. (2012). Children's right to education. *Euromentor. Journal-Studies About Education*, 4, 126-136.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi

- Cabrera, A. (2013). *Çocuk hakları serisi*. (A. Uudağ, Çev.). Ankara: TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları.
- Canatan, B. (2009). *İdare hukuku*. Ankara: Detay Yayıncılık
- Cansel, E., Özel, Ç., Yüksel, M., Büyüktanır, B. Ö. & Erdoğan, M. Ş. (2013). *Hukuka giriş kısa ders kitabı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Cassidy, C. (2012). Children's status, children's rights and 'dealing with' children. *The International Journal of Children's Rights*, 20(1), 57-71.
- Chaney, P. (2017). Comparative analysis of state and civil society discourse on the implementation of The United Nations' Convention on the rights of the child in North Africa. *The Journal of North African Studies*, 22(1), 6-34.
- Cığerci, F. M. (2015). *İlkokul Dördüncü sınıf türkçe dersinde dinleme becerilerinin geliştirilmesinde dijital hikâyelerin kullanılması*. Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Clair, N., Miske, S. & Patel, D. (2012). Child rights and quality education: Child-friendly schools in central and Eastern Europe (CEE). *European Education*, 44(2), 5-22.
- Collins, T. M. (2013). International child rights in national constitutions: Good sense or nonsense for Ireland?. *Irish Political Studies*, 28(4), 591-619.
- Covell, K. (2007). Children's rights education: Canada's best-kept secret. R. B. Howe & K. Covell (Eds.). In *Children rights in Canada: A question of commitment* (pp. 241-265). Ontario: Wilfrid Laurier University Press
- Creswell, J. W. (2013). *Araştırma deseni: Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları*. S. B. Demir (Ed.). Ankara: Eğiten Kitap.
- Çağlar, S. (2009). *Uluslararası hukuk ve Türk hukuk sisteminde engellilerin eğitim hakkı ve devlet yükümlülükleri*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çağlayan, R. (2017). *İdare hukuku dersleri*. Ankara: Adalet Yayınevi
- Çallı, Y. (2009). *Türk anayasa hukukunda eğitim hakkı*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Çençen, N. (2010). *11. sınıf Türkiye cumhuriyeti inkılap tarihi ve Atatürkçülük dersinde tarih öğretmenlerinin “edebî ürün” kullanımına ilişkin görüşleri*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çiçek Sağlam, A. (2009). Eğitimin hukuki ve politik temelleri. A. Çiçek Sağlam (Ed.), *Eğitim bilimine giriş içinde*. Ankara: Maya Akademi
- Çiftçi, A. (1993). *Türk Eğitim Hukuku*. Ankara
- Çolakoğlu, A. (2012). *Eğitim hukuku* [Ders notları]. <https://prezi.com/1-0cw9gna2nr/eğitim-hukuku/> sayfasından erişilmiştir.
- Dağlı, S. K. (2015). *Öğretmenlerin çocuk haklarına ilişkin davranışlarının öğrenciler tarafından değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Daiute, C. (2008). The rights of children, the rights of nations: Developmental theory and the politics of children's rights. *Journal of Social Issues*, 64(4), 701-723.
- Deb, S. & Mathews, B. (2012). Children's rights in India: Parents' and teachers' attitudes, knowledge and perceptions, *International Journal of Children's Rights*, 20, 241–264.
- Demir, S. B. (2011). *Sosyal bilgiler öğretim programına göre tasarlanmış hikâyelerin etkililiği*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Demir, S. B. & Akengin, H. (2014). *Hikâyelerle sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi
- Demirel, Ş., Uludağ, M. E., Tozlu, N., Seven, S. & Çeçen, M. A. (2010). Edebî metinlerle çocuk edebiyatında türler. Ş. Demirel, (Ed.), *Edebî metinlerle çocuk edebiyatı içinde* (s. 147-359). Ankara: Pegem Akademi
- Demirezen, S., Altıkulaç, A. & Akhan, N. E. (2013). “Children's rights” according to primary school students. *The International Journal of Educational Researchers*, 4(1), 39-52.
- Derince, Z. M. & Özgen, B. (2015). Doküman analizi. F. N. Seggi & Y. Bayyurt (Ed.), *Nitel Araştırma yöntem, teknik, analiz ve yaklaşımları içinde* (s. 279-297). Ankara: Anı Yayıncılık

- Derince, Z. M. & Özgen, B. (2015). Eylem araştırması. F. N. Seggi & Y. Bayyurt (Ed.), *Nitel araştırma yöntem, teknik, analiz ve yaklaşımları* içinde (s. 146-162). Ankara: Anı Yayıncılık
- Deryal, Y. (2008). *Hukukun temel kavramları (Hukuka giriş)*. Trabzon: Derya Kitabevi
- Dieterich, C. A. & Smith, K. J. (2015). The impact of special education law on career and technical education. *American Secondary Education*, 43(3), 60-72.
- Dinç, B. (2015). Okulöncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların ebeveynlerinin çocuk hakları eğitimi konusundaki görüşleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 3(1), 7-25.
- Dönertaş, M. & Aksel, E. Ş. (2011). *Çocuğun katılım hakkına yönelik bir eğitim denemesi*. 1. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi'nde sunulmuş bildiri.
- Durgut, A. (2014). 2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının çocuk hakları açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- Dündar, H. (2009). Hayat bilgisi dersinde ölçme ve değerlendirme. S. Öğülmüş (Ed.), *İlköğretim hayat bilgisi öğretimi ve öğretmen el kitabı* içinde (s. 590-644). Ankara: Pegem Akademi
- Dündar, H. & Hareket, E. (2016). Türkiye'de ilköğretim hayat bilgisi ve sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının çocuk hakları açısından incelenmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 85-103.
- Dündar, H. & Hareket, E. (2017). Türkiye'de çocuk hakları bağlamında yapılan lisansüstü tezlerin araştırma eğilimlerinin incelenmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 77-94
- Edgington, W. D. (1998). The use of children's literature in middle school social studies: What research does and does not show. *The Clearing House*, 72(2), 121-125.
- Ejeh, M. U. & Akinola, O. B. (2009). Children's rights and participation in schools: exploring the awareness level and views of Nigerian Primary school children. *Elementary Education Online*, 8(1), 176-182.
- Elvan, Ö. (2016). Çocuk haklarının etkinliklerle öğretimi. Z. Merey (Ed.), *Çocuk hakları* içinde (s. 234-249). Ankara: Pegem Akademi

- Erbay, E. (2013). Türkiye’de çocuk işçiliğinin büyük resmi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 24(1), 157-167.
- Erbay, E. (2013). Çocukların katılım hakkı üzerine bir Türkiye değerlendirmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 38-54.
- Erdoğan, N. (2007). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde resimlendirilmiş öykülerin tarihsel düşünme becerilerinin gelişimine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ergen, M. K. (2017). *Okul müdürlerinin bayrak törenlerinde yaptıkları konuşmaların çocuk hakları açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi ve Marmara Üniversitesi Ortak Yüksek Lisans Programı, İstanbul.
- Erkılıç, T. A. (2007). Eğitimin hukuksal temelleri. V. Sönmez (Ed.), *Eğitim bilimine giriş* içinde (s. 308-332). Ankara: Anı Yayıncılık
- Ersoy, A. F. (2011). İlköğretim Öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin algıları. *Elementary Education Online*, 10(1), 20-39.
- Ersoy, A. F. (2012). Vatandaşlık eğitiminde ihmal edilen bir alan: Evde ve okulda çocuk haklarının eğitimi. *International Online Journal of Educational Sciences*, 4(2), 359-376.
- Eryılmaz, M. B. (2012). *Ceza muhakemesi hukuku dersleri*. Ankara: Seçkin
- Esener, T. (1998). *Hukuk başlangıcı*. İstanbul: Alkım Yayınları
- Fazlıoğlu, Z. (2007). *Çocuk hakları sözleşmesinde yer alan “çocuk hakları” konusunda öğretmenlerin ve yöneticilerin bilinç düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ferguson, L. (2013). Not merely rights for children but children’s rights: The theory gap and the assumption of the importance of children’s rights. *The International Journal of Children's Rights*, 21(2), 177-208.
- Ferrance, E. (2000). *Action research*. Northeast and Islands Regional Educational Laboratory At Brown University.
- Firat, H. (2013). Turkish education and children's rights. *International Journal of Academic Research Part B*, 5(4), 412-419.

- Fraenkel, J. R & Wallen, N. E. (2009). *How to design and evaluate research in education* (7th. Ed). New York. McGraw-hill
- Gezgin, M. F. & Sarioğlu, H. İ. (2015). *Hukukun temel kavramları*. İstanbul: Tayfun Yayıncılık
- Glaser, B. G. & Strauss, A. L. (2006). *The discovery of grounded theory: Strategies for qualitative research*. USA: Aldine Transaction
- Glesne, C. (2014). *Nitel araştırmaya giriş*. A. Ersoy, & P. Yalçınoglu (Ed.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Göksoy, S. (2013). Türkiye ve Avrupa birliği ülkelerinde zorunlu eğitim uygulamaları. *Asya Öğretim Dergisi*, 1(1), 30-41.
- Gömleksiz, M., Kilimci, S., Vural, R. A., Demir, Ö., Koçoğlu-Meek, Ç. & Erdal, E. (2008). Okul bahçeleri mercek altında: Şiddet ve çocuk hakları üzerine nitel bir çalışma. *İlköğretim Online*, 7(2), 273-287.
- Gören, Z. (2012). Çocukların temel haklarının anayasal garantisi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(22), 45-105.
- Gözler, K. (2013). *Hukuka giriş*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım
- Gözübüyük, Ş. A. (2012). *Yönetim hukuku*. Ankara: Turhan Kitabevi
- Gözübüyük, Ş. A. (2015). *Hukuka giriş ve hukukun temel kavramları*. Ankara: Turhan Kitabevi
- Grugel, J. & Peruzzotti, E. (2007). Claiming rights under global governance: Children's rights in Argentina. *Global Governance: A Review of Multilateralism and International Organizations*, 13(2), 199-216.
- Grugel, J. & Ferreira, F. P. M. (2012). Street working children, children's agency and the challenge of children's rights: Evidence from Minas Gerais, Brazil. *Journal of International Development*, 24(7), 828-840.
- Grugel, J. (2013). Children's Rights and children's welfare after the convention on the rights of the child. *Progress in Development Studies*, 13(1), 19-30.
- Gurbetoğlu, A. (2007). İkinci meşrutiyet dönemi çocuk dergilerinde çocukluk anlayışı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 40(2), 63-92.

- Güneş, G. (2012). *Çocuk hakları açısından Türkiye'deki sığınmacı çocuklar-çeçen çocukları örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova.
- Güneş, N. (2013). *Alman halk edebiyatında yer alan "kıssadan hisse" hikâyelerinin çocuk eğitime katkısı*. Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Güngör, M. (2009). Eğitim hakkı ve sokakta yaşayan/çalışan çocuklar: Mersin ili örneği. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 28-42.
- Gürel, P. (2006). *Öğretici hikâyeler yoluyla düşünce ve duygu eğitimi tanımlar ve yöntemler*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Hanks, J. C. & Latta, K. M. (2012). Recent developments in education law: Student searches. *The Urban Lawyer*, 44(3), 743-755.
- Hareket, E. (2015). Çocuk sosyolojisi bağlamında çocuk ve çocuk hakları kavramının gelişimi ve değerlendirilmesi. L. Eraslan (Ed.). *Farklı perspektiflerden çocukluk ve sosyolojisi içinde* (s. 125-143). Ankara: Vize Yayıncılık
- Hareket, E. & Gülhan, M. (2017). Perceptions of students in primary education department related to children's rights: A comparative investigation. *Journal of Education and Learning*, 6(2), 41-52.
- Hareket, E & Yel, S. (2017). Which perceptions do we have related to our rights as child? Child rights from the perspective of primary school students. *Journal of Education and Learning*, 6(3), 340-349.
- Hareket, E., Çağlayan, K.T. & DüNDAR, H. (2016). Çocuk haklarına ilişkin algı gelişiminde çocuk meclisi uygulamaları. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 42, 445-463.
- Hensen, K. T. (1996). Teachers as researchers. In J. Sikula (Ed.). *Handbook of research on teacher education* (pp. 53-56). New York: Macmillan
- Hudson, K. (2012). Practitioners' views on involving young children in decision making: challenges for the children's rights agenda. *Australasian Journal of Early Childhood*, 37(2), 4-9.

- Johnson, A. P. (2008). *A short guide to action research*. (Third Ed.). USA: Pearson Edition, Inc.
- Jordan, J. (1992). *Effects of a literature-based approach to history on sixth graders' achievement and attitudes*. <https://eric.ed.gov/?id=ED351251> sayfasından erişilmiştir.
- Kaboğlu, İ. Ö. (2007). *Anayasa yargısı: Avrupa modeli ve Türkiye*. Ankara: İmge Kitabevi
- Kahraman, F. (2012). *Bilim tarihi temelli hikâyelerin ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin "kuvvet ve hareket" ünitesi kavramlarını anlama düzeylerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Kalabalık, H. (2013). *İnsan hakları hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Kalabalık, H. & Erdem, M. (2014). *Temel hukuk bilgisi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Karakaş, B. & Çevik, Ö. C. (2017). Çocuk refahı: Çocuk hakları perspektifinden bir değerlendirme. *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(3), 887-906.
- Karaman Kepenekçi, Y. (2004). İlköğretim okulu yöneticilerinin eğitim mevzuatına ilişkin görüşleri. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 3(6), 159-174.
- Karaman Kepenekçi, Y. (2006). A study of university students' attitudes towards children's rights in Turkey. *The International Journal of Children's Rights*, 14(3), 307-318.
- Karaman Kepenekçi, Y. (2009). Ders kitaplarında çocuğun bilgi edinme ve zararlı yayınlardan korunma hakkı. *İlköğretim Online*, 8(3), 965-977.
- Karaman Kepenekçi, Y. & Baydık, B. (2009). Zihin engelliler öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 42(1), 329-350.
- Karaman Kepenekçi, Y. (2010). An analysis on children's rights in stories recommended for children in Turkey. *Journal of Peace Education*, 7(1), 65-83.
- Karaman Kepenekçi, Y. & Aslan, C. (2011). Okul öncesi döneme seslenen kitaplarda çocuk hakları. *Eğitim, araştırma ve inceleme dizisi-I*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basım Evi.

- Karaman Kepenekçi, Y. & Taşkın, P. (2016). *Velayet hakkının kullanılmasında okula yansıyan sorunlara ilişkin okul müdürlerinin görüşleri*. EJERCONGRESS' de sunulmuş bildiri.
- Karaman Kepenekçi, Y. & Taşkın, P. (2017). *Eğitim hukuku*. Ankara: Siyasal Kitabevi
- Karamustafaoğlu, S., Karamustafaoğlu, O. & Yaman, S. (2005). Fen ve teknoloji eğitiminde kavram öğretimi. M. Aydoğdu, & T. Kesercioğlu, (Ed.), *İlköğretimde fen ve teknoloji öğretimi içinde* (s. 26-53).Ankara: Anı Yayıncılık
- Kasapoğlu, H. (2013). Okulda değer eğitimi ve hikâyeler. *Milli Eğitim Dergisi*, 198, 97-109.
- Kavak, Y. & Ergen, H. (2007). Türkiye’de ilköğretime katılım ve okula gidemeyen çocuklar. *Milli Eğitim*, 173, 8-26.
- Kaya, S. Ö. (2011). *Öğretmen Adaylarının çocuk hakları ile ilgili görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Kayar, İ. & Üzülmez, İ. (2016). *Hukukun temel kavramları*. Ankara: Seçkin Kitabevi
- Kayahan, Z. (2010). *İlköğretim 1. kademe 5. sınıf görsel sanatlar eğitimi dersinde hikâye anlatım yönteminin yaratıcılığa etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kayar, İ. & Üzülmez, İ. (2013). *Hukukun temel kavramları*. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Kayıhan, Ş. (2013). *Hukukun temel kavramları*. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Kaymak Özmen, S. & Yalçın, T. (2011). İlköğretim öğrencilerine yönelik çocuk hakları eğitimi. *1. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi Yetişkin Bildirileri Kitabı-1*, 285-289.
- Kaymak Özmen, S., Öcal, T. & Özmen, A. (2012). The effect of children's rights training on primary school students' utilisation and knowledge level about children's rights’ education 3-13: *International Journal of Primary, Elementary and Early Years Education*, 4(2), 138–153.
- Kemmis, S., McTaggart, R. & Nixon, R. (2014). *The action research planner doing critical participatory action research*. Singapore: Springer.

- Kent Kükürtcü, S. (2011). *5-6 yaş çocuklarının ailelerinin ve öğretmenlerinin kullandıkları disiplin yöntemlerinin çocuk hakları ile ilişkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kızılırmak, K. (2015). *Ankara il merkezinde yaşayan 61-72 aylar arasında çocuğu olan annelerin, çocuk hakları ve anne olmaya ilişkin bilgi düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Klyasen, N. & Goncharenko, N. (2015). Implementation of the higher education law of Ukraine in the postgraduate education system. *Scientific Journal*, 5(14), 27-31.
- Koçak, A. (2004). *İlköğretim Sosyal bilgiler dersinde Osmanlı Devleti'nin xix. ve xx. yüzyıllarının öğretiminde hata ve hikâyelerin kullanılması*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Konstantoni, K. (2013). Children's rights-based approaches: The challenges of listening to taboo/discriminatory issues and moving beyond children's participation. *International Journal of Early Years Education*, 21(4), 362-374.
- Kop, Y. & Tuncel, G. (2010). Children's rights perceptions of social studies teachers. *Journal of Theory and Practice in Education*, 6(1), 106-124.
- Kor, K. (2013). *Okul öncesi öğretmenlerinin çocuk hakları konusundaki görüşlerinin belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Koran, N. (2015). Öğretmenlere yönelik çocuk hakları ve hak ihlalleri eğitiminin değerlendirilmesi üzerine nitel bir çalışma. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 1, 542-557.
- Koyunkaya, M. Y. (2015). *Eğitimin hukuksal temelleri*. 19 Ekim 2017 tarihinde http://melikeyigit.weebly.com/uploads/1/2/4/7/12475408/6eğitimin_hukuksal_temelleri.pdf adresinden ulaşıldı.
- Kurt, S. L. (2013). *Türkiye'de çocuk haklarının bilinirliği*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kurt, H., Ekici, G. & Aksu, Ö. (2013). Tuz: Biyoloji öğretmen adaylarının zihinsel modelleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 244-255.

- Küçük, A. (2013). *Anayasa hukuku*. Ankara: Orion Kitabevi
- Lenzer, G. & Gran, B. (2011). Rights and the role of family engagement in child welfare: An international treaties perspective on families' rights, parents' rights, and children's rights. *Child Welfare*, 90(4), 157.
- Liu, F. (2014). Thoughts on amending china's vocational education law. *Chinese Education and Society*, 47(5), 65–74.
- Liebel, M. (2012). Children's rights as living rights: Why human rights only make sense if they are connected to the lives of children. *Revista de Asistență Socială*, 2, 13-26.
- Lincoln, Y.S. & Guba, E.G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Lino, D. (2014). The impact of teacher education on children's right to participate in their on learning. *Journal Plus Education*, 10(1), 69-76.
- Littleton, M. (2008). Teachers' Knowledge of education law. *Action in Teacher Education*, 30(2), 71-78.
- Livingstone, S. & Third, A. (2017). Children and young people's rights in the digital age: an emerging agenda. *New Media & Society*, 19(5), 657-670.
- Lundy, L. (2012). Children's rights and educational policy in Europe: The implementation of the united nations convention on the rights of the child. *Oxford Review of Education*, 38(4), 393–411.
- Mammadov, T. (2015). *Sosyal hizmet merkezlerinin verdiği hizmetlerin çocuk hakları ve sosyal hizmet bakım açısından değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Mamur Işıkcı, Y. (2013). *Sosyal politika açısından Türkiye'de çocuk hakları sorunu: Alana ilişkin bir araştırma*. Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- McCall, A. L. (2010). Teaching powerful social studies ideas through literature circles. *The Social Studies*, 101(4), 152-159.
- McGillivray, A. (2013). The long awaited: past futures of children's rights. *The International Journal of Children's Rights*, 21(2), 209-232.

- McMorrow, T. (2014). Questioning the 'law' in education law. *Education and Law Journal*, 23, 209-240.
- McNiff, J. & Whitehead, J. (2006). *All you need to know about action research*. London: Sage Publications
- Merey, Z. (2013). Social studies pre-service teachers' attitudes towards children's rights. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 9(3), 243-253.
- Merey, Z. (2016). Çocuk haklarının tarihsel gelişimi. Z. Merey, Z. (Ed.), *Çocuk hakları içinde* (s. 60-71). Ankara: Pegem Akademi
- Merey, Z. & Kuş, Z. (2016). Demokratik vatandaşlık ve çocuk hakları eğitimi. R. Turan & K. Ulusoy (Ed.), *Farklı yönleriyle değerler eğitimi içinde* (s. 244-267). Ankara: Pegem Akademi
- Merriam, S. B. (2015). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. (S. Turan, Çev.). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Metin, M. (2014). Nicel veri toplama araçları. M. Metin (Ed.), *Kurumadan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri içinde* (s. 161-214). Ankara: Pegem Akademi
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *An expanded sourcebook qualitative data analysis*. United States of America: Sage Publications.
- Mills, G. E (2003). *Action research: a guide for the teacher researcher*. New Jersey: Merrill Prentice Hall.
- Minow, M. (2011). Confronting the seduction of choice: law, education, and american pluralism. *The Yale Law Journal*, 120(4), 814-848.
- Morine, S. L. (2000). *Children's and parents' attitudes towards children's rights and perceptions of family relationships*. Master Dissertalion, Ontario Institute for Studies in Education, Toronto.
- Mumcu, A. & Küzeci, E. (2012). *İnsan hakları ve kamu özgürlükleri*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Musayeva, G. (2013). *Avrupa birliği, Türkiye ve Azerbaycan cumhuriyetlerinde çocuk hakları*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Nayır, F. & Karaman Kepenekçi, Y. (2011). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında çocukların katılım hakları. *Elementary Education Online*, 10(1), 160-168.
- Neslitürk, S & Ersoy, A. F. (2007). Okulöncesi öğretmen adaylarının çocuk haklarının öğretime ilişkin görüşleri. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 3(2), 245-257.
- Nicolau, I. & Lupu, R. (2013). The child's right to education and culture in French Legislation. *Contemporary Readings in Law and Social Justice*, 2, 255-260.
- Odyakmaz, Z., Kaymak, Ü. & Ercan, İ. (2011). *Anayasa hukuku idare hukuku*. İstanbul: 12 Levha Yayınları
- Orkodashvili, M. (2013). Quality education through child-friendly schools: Resource allocation for the protection of children's rights. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 5(1), 101-109.
- Özbudun, E. (2013). *Türk anayasa hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları
- Özdemir, M. (2009). Okul yöneticiliğinin hukuksal temelleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 42(2), 279-300.
- Özdiñer, S. A. & Savaşer, S. (2008). İnsan hakları ve çocuk hakları bağlamında okulda zorbalık. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 16(61), 65-70.
- Özer, Y. E. (2013). Çocuk hakları, katılım ve yerel düzeyde uygulaması: Türkiye örneği. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14(1), 245-258.
- Özkan, Y. (2014). *Sosyal bilgiler dersi tarih konuları kazanımlarının gerçekleştirilmesinde tarihi hikâyelerin kullanımı*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Öztürk, A. (2017). Çocuk hakları ve eğitime psikolojik bir bakış. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(33), 429-451.
- Öztürk, A. B. (2008). Çocuk yoksulluğunda yaşama, sağlık ve beslenme hakları. *Toplum ve Sosyal Hizmet*. 19(2), 67-80.
- Palamut, İ. (2008). *Hikâye okumanın ilköğretim öğrencilerinin yaratıcılık düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

- Patel, A., Balmer, J. N. & Smith, M. (2014). Geographical barriers to education law advice: Access, communications and public legal services in England and Wales. *The Geographical Journal*, 180(3), 211–223.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (M. Bütün & S. B. Demir, Çev.). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Pehlivan, K. B. & Acar, Y. B. (2009). Çocuklar ve eğitimde dışlanma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20(2), 27-38.
- Peker, R. (2012). *Sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumları ile çocuk haklarına yönelik tutumlarının değerlendirilmesi (Manisa ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Burdur.
- Peker Ünal, D. (2010). *İlköğretim öğretmenlerine yönelik web tabanlı çocuk hakları eğitimi programı*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Polat, O. (2006). Çocuk hakları ve sivil toplum. *Sivil Toplum Dergisi*, 4(16), 115-118.
- Reynaert, D., Bouverne-De Bie, M. & Vandeveld, S. (2012). Between ‘Believers’ and ‘Opponents’: Critical discussions on children’s rights. *The International Journal of Children's Rights*, 20(1), 155-168.
- Robson, C. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (Ş. Çinkır & N. Demirkasımoğlu, Çev.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Rowe, D. (1992). Law-related education: An overview, J. Lynch, C. Modgil, S. Modgil (Eds.) *Cultural diversity and the schools, human rights, education and global responsibilities*. London: Falmer Pres.
- Ruiz Casares, M., Collins, T. M., Tisdall, E. K. M. & Grover, S. (2017). Children’s rights to participation and protection in international development and humanitarian interventions: Nurturing a dialogue. *The International Journal of Human Rights*, 21(1), 1-13.
- Sarier, Y. (2010). Ortaöğretime giriş sınavları (OKS-SBS) ve PISA sonuçları ışığında eğitimde fırsat eşitliğinin değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 107-129.

- Serozan, R. (2005). Çocuk hakları. *Güncel Hukuk Dergisi*, 16-19.
- Serozan, R. (2013). Hukukun ve hukuk öğreniminin önemi. *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1,10-16.
- Sever, S. (2002). Çocuk Kitaplarına yansıtılan şiddet.(Milli eğitim temel yasası ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşme bağlamında bir değerlendirme). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35(1-2), 26-37.
- Sezer, Y. & Bilgin, H. (2009). Sözlü sınavların yargısal denetimi. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 86, 168-187.
- Sidekli, S., Tangülü, Z. & Yangın, S. (2013). Sosyal bilgiler öğretimi: Öğretmenim bana hikaye anlatır mısın? *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(4), 311-323.
- Soyaslan, D. (2006). *Ceza muhakemesi hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları
- Söyler, E. (2008). Eğitim hizmetleri bağlamında vakıf üniversitelerinin finansal ve vergisel sorunları. *Maliye Dergisi*, 154, 52-76.
- Şahin, C. (2013). *Ceza muhakemesi hukuku*. Ankara: Seçkin
- Şahin, S. & Polat, O. (2012). Türkiye’de ve dünyadaki gelişmiş ülkelerde çocuk katılım hakkı algısının ve uygulamalarının karşılaştırılması. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 275-282.
- Şekerler, S. A. (2015). Nitel veri toplama teknikleri. F. N. Seggi, & Y. Bayyurt, (Ed.), *Nitel araştırma yöntem, teknik, analiz ve yaklaşımları içinde* (s.186-231.). Ankara: Anı Yayıncılık
- Şimşek, A. (2000). *İlköğretim sosyal bilgiler dersinin öğretiminde hikâye anlatım yönteminin(storytelling) kullanımı*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şimşek, A. (2015). Sosyal bilgiler derslerinde bir öğretim materyali olarak edebî ürünler. M. Safran (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi içinde* (s. 390-412). Ankara: Pegem Akademi
- Şimşek, B. Ş. (2016). *Türkiye’de 2005 yılı sonrası çocuk haklarının gelişimi*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Şimşek, N. (2015). Sosyal bilgilerde ölçme ve değerlendirme. M. Safran (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi içinde* (s. 615-664). Ankara: Pegem Akademi
- Şişman, M. (2012). *Türk eğitim sistemi ve okul Yönetimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Taşkın, P. (2014). *Ortaöğretim okulları öğrencilerine yönelik disiplin düzenleme ve uygulamalarının çocukların temel hak ve özgürlükleri bağlamında değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tezcan, D., Erdem, M. R., Sancakdar, O. & Önok, R. M. (2011). *İnsan hakları el kitabı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- To, S., Helwig, C. C. & Yang, S. (2017). Predictors of children's rights attitudes and psychological well-being among rural and urban mainland Chinese adolescents. *Social Development*, 26(1), 185-203.
- Qayoomi, A. (2017). *Afganistan medeni kanunu'nda çocuk haklarının İslam hukuku açısından değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Quennerstedt, A. (2013). Children's rights research moving into the future—challenges on the way forward. *The International Journal of Children's Rights*, 21(2), 233-247.
- Quennerstedt, A. & Quennerstedt, M. (2013). Researching children's rights in education: Sociology of childhood encountering educational theory. *British Journal of Sociology of Education*, 35(1), 115-132.
- Tekgöz, M. (2005). *İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler dersinde edebiyat temelli öğretim yönteminin öğrencilerin akademik başarısına ve kalıcılığa etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Teziç, E. (2013). *Anayasa hukuku*. İstanbul: Beta Yayınları
- Tintor, A. M. (2013). Community resilience and the fulfilment of child rights in the family. school and community. *C-E-P-S Journal*, 3(2), 71-91.
- Top, M. (2009). *İlköğretim 8. sınıf T.C. inkılap tarihi ve Atatürkçülük dersinin öğretiminde edebî ürünlerin kullanımının öğrenci başarısı ve tutumuna etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Topsakal, C. (2012). Knowledge level of pre-service teachers in the faculty of education about student rights. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 12(2), 766-771.
- Topsakal, C. (2016). Eğitim hukuku açısından ahilik. *TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi*, 8(32), 294-300.
- Torun, F. & Duran, H. (2014). Çocuk hakları öğretiminde oyun yönteminin başarıya, kalıcılığa ve tutuma etkisi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16, 419-448.
- Turan, S. (2011). *Masalların çocuk hakları bağlamında çözümlenmesi ("her güne bir masal" adlı kitap üzerine bir inceleme)*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Türkiye Sanayi Sevk ve İdare Enstitüsü, (2010). *Çocukların Penceresinden Çocuk Hakları Araştırma Raporu*, 17-18 Ekim, Kocaeli.
- Türkoğlu, D. & Gültekin Akduman, G. (2013). Üniversitelerin okul öncesi eğitimi programlarında "çocuk hakları" dersi ve öğrenci görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası Aile Çocuk ve Eğitim Dergisi*, 1(2), 56-68.
- Türkyılmaz, M. ve Kuş, Z. (2014). İlköğretim 100 Temel Eserde Çocuk Hakları. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(15), 39-63.
- Uçuş, Ş. (2009). *Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin ilköğretim programlarındaki yeri ve sözleşme'ye yönelik öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Uçuş, Ş. (2014). Çocuk hakları eğitimi programının hazırlanması ve değerlendirilmesi: Uygulama öğretmeninin ve katılımcıların görüşleri. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education*, 3(2), 1-24.
- Uçuş, Ş. (2016). Exploring children's perceptions and metaphors on children's rights. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(3), 811-833.
- Uluç, F. (2008). *İlköğretim programlarında çocuk hakları*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ulukapı, Ö. (2009). Hukuk kavramı ve analizi. M. Ayan & Arslan, İ. (Ed.). *Temel hukuk bilgisi içinde* (s. 13-24). Konya: Mimoza Basım

- Ulusavaş, M., Şahin, B., Dünder, Ş. & Özçelik, Ö. (2006). Öğretmen yetiştirme sistemimizde çocuk hakları bakımından bir değerlendirme (Kepirtepe köy enstitüsü örneği). *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, 17, 156-176.
- UNICEF Türkiye Temsilciliği. (2004). *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*. Ankara: UNICEF Türkiye
- Ünal, F. (2012). Ortaokul 8. sınıf vatandaşlık ve demokrasi eğitimi öğretim programı ve ders kitaplarında insan hakları üzerine bir çözümleme. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 110-127.
- VanderStaay S. L. (2007). Law and society in seattle. Law-Related education as culturally responsive teaching. *Anthropology and Education Quarterly*, 38(4), 360-379.
- Wall, J. & Dar, A. (2011). Children's political representation: The right to make a difference. *The International Journal of Children's Rights*, 19(4), 595-612.
- Warrier, S. & Ebbeck, M. (2014). Children's rights: television programmes aired in Singapore. *Early Child Development and Care*, 184(1), 138-148.
- Washington, F. (2010). *5-6 yaş grubu çocuklarına uygulanan aile katılımlı çocuk hakları eğitimi programının etkililiğinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yamaç, A. (2015). *İlkokul üçüncü sınıf öğrencilerinin yazma becerilerinin gelişiminde dijital hikâyelerin etkisi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yaralı, K. T. & Aytar, F. A. (2017). Okul öncesi sınıflarında çocuğun katılım hakkının çocukların ve öğretmenlerin görüşlerine göre incelenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 29-47.
- Yeşil, R. (2004). İnsan hakları ve demokrasi eğitiminde yöntem. *G.Ü. Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 35-41.
- Yeşilkayalı, E. (2014). *Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları ile ilköğretim öğrencilerinin ahlaki olgunluk ve hoşgörü eğilimleri arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin
- Yıldırım Doğru, S. (Ed.). (2014). Yasal düzenlemeler. *Çocuk hakları ve koruma aile refahı ve koruma içinde* (s. 1-39). Ankara: Eğiten Kitap
- Yılmaz, T. (2013). *Kavram karikatürleriyle desteklenmiş bilimsel hikâyelerin öğrencelerin akademik başarıları, tutumları ve motivasyonları üzerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Manisa.
- Young, S., McKenzie, M., Schjelderup, L., Omre, C. & Walker, S. (2014). What can we do to bring the sparkle back into this child's eyes? Child rights/community development principles: Key elements for a strengths-based child protection practice. *Child Care in Practice*, 20(1), 135-152.
- Yurtsever Kılıçgün, M. & Oktay, A. (2011). Çocuk haklarına yönelik ebeveyn tutum ölçeğinin geliştirilmesi ve standardizasyonu. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 1-22.
- Yücel, M. (2009). *Etkileşimli kısa tarihsel hikâyelerin kullanımının ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin bilimin doğasına yönelik anlayışlarını geliştirmesindeki etkililiği*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yüksel, S. İ. (2006). *İlköğretim vatandaşlık ve insan hakları eğitimi dersinde öyküleri kullanmanın duyuşsal özelliklerin kazandırılmasına etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Zirkel, A. P. (2015). Special education law: Illustrative basics and nuances of key idea components. *Teacher Education and Special Education*, 38(4) 263–275.



EKLER



EK 1. İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma Resmi İzni



T.C.
YAHŞIHAN KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 52522594-198.01.01-E.11574791
Konu : Arş.Görev. Erdem HAREKET

01/08/2017

KAYMAKAMLIK MAKAMINA
YAHŞIHAN

İlçemiz Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitimi Ana Bilim Dalı Araştırma Görevlisi Erdem HAREKET İlçemiz Toki Şehit Jandarma Er Osman Öden İlkokulu ve Şehit Osman Yıldırım İlkokulu öğrencilerine yönelik "Çocuk Hakları Eğitiminde Hikayelerin Kullanılmasına Yönelik Bir Eylem Araştırması" isimli doktora tez uygulaması yapmak istediğini ekli dilekçesinde belirtmektedir.

Adı geçen araştırma görevlisinin adı geçen İlçemiz Toki Şehit Jandarma Er Osman Öden İlkokulu ve Şehit Osman Yıldırım İlkokullarında 2017/2018 Güz döneminde Doktora tez uygulaması yapması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Selim COŞKUN
Şube Müdürü

Uygun görüşle arz ederim .

Erdal TAŞKIN
İlçe Milli Eğitim Müdürü

OLUR
01/08/2017

Fatih YILMAZ
Kaymakam

Hükümet Konağı Kat:1 YAHŞIHAN
Elektronik Ağ: www.yahshihan.meb.gov.tr
e-posta: 251722@meb.k12.tr

Ayrıntılı Bilgi için: Meltem TAKIŞ
Tel: 3181 357 30 64
Fax: 3181 357 30 64

Bu evrak güvenli elektronik imza ile onaylanmıştır. http://evrakosgu.meb.gov.tr adresinden 4f6b-f887-36f3-b5dc-2ff7 kodu ile teyit edilebilir.

EK 2. Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Resmi Araştırma İzni



T.C.
TÜRKİYE BİLİMSEL VE TEKNOLOJİK ARAŞTIRMA KURUMU BAŞKANLIĞI
Bilim ve Toplum Daire Başkanlığı

Sayı : 81924397-824.01.04-E.269575
Konu : "Çocuk Hakları" serisine ait kitaplar hk.

30/12/2016

Sayın Erdem Hareket

İlgi : 26/12/2016 tarihli yazınız.

TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları arasında yer alan ve Aleix Cabrera tarafından kaleme alınmış olan "Çocuk Hakları" serisine ait kitapların doktora tez araştırmanız sürecinde ilgi yazınızda belirttiğiniz şekilde öğretim kaynağı olarak kullanılması uygundur.

Bilgilerinize sunarım.

Nagehan RAMAZANOĞLU
Kitaplar Müdürü V.

EK 3. Öğretmen Araştırma İzin Formu

.../.../.....

Sayın Öğretmenim,

İlk olarak gerçekleştireceğim araştırmaya gösterdiğiniz ilgi ve bana ayırdığınız zaman için teşekkürlerimi sunmak isterim. Hâlihazırda Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde doktora eğitimimin son aşamasında bulunmakta ve bu doğrultuda bir tez çalışması gerçekleştirmekteyim. Bu doğrultuda gerçekleştireceğim araştırmada, ilkokul dördüncü sınıf düzeyinde öğrenimlerini sürdüren çocukların, kendi haklarına ilişkin farkındalık durumlarının ve algılarının belirlenerek, bu konudaki mevcut durumun çocuk hakları hikâye serisi ile gerçekleştirilecek çocuk hakları eğitimi ile iyileştirilmesine ve bu süreçte karşılaşılabilecek güçlüklerle ilişkin çözüm önerilerinin geliştirilmesi amaçlanacaktır. Bu noktada gerçekleştireceğim araştırma sürecinin, gerek çocukların kendi haklarına ilişkin algı gelişimlerini destekleyeceğini gerekse bu konuda ve bu konunun öğretimi konusunda sınıf öğretmeni olarak sizin de mesleki gelişiminize katkı sağlayacağını düşünmekteyim.

Araştırmamı 2017-2018 eğitim-öğretim yılı güz dönemi içerisinde gerçekleştirmeyi planlamaktayım. Bu doğrultuda, çocukların kendi haklarına ilişkin algılarının belirlenmesi ile araştırma süreci başlayacak, sonrasında mevcut duruma göre uygulama süreci tasarlanacak ve son olarak eğitim süreci sonunda ki konuya ilişkin gelinen nokta belirlenecektir. Ayrıca, bu sürecin daha nitelikli olmasına yönelik bazı öneriler geliştirilecektir. Bu süreçte sizinle görüşmeler gerçekleştirilecek, sınıf içinde çocuk haklarının öğretilmesine yönelik eğitimsel etkinlikler gerçekleştirilecek ve çocuklardan bu uygulama öncesinde, uygulama sürecinde ve uygulama sonunda çeşitli nitel veri toplama araçları ile veriler elde edilecektir. Bu görüşmeler esnasında ve sınıf içi gözlem kayıtlarının alınmasında ses kayıt cihazı ve kamera gibi bazı araçlardan yararlanılacaktır. Bu kayıtlar sadece bu araştırma sürecinde kullanılacak ve güvenli bir biçimde tarafımdan korunacaktır. Araştırma sürecinde yer alacak çocuklara ve size dair hiçbir kişisel bilgi, araştırma sonucunda oluşturulacak yazılı raporda veya herhangi bir metinde asla yer almayacaktır.

Araştırma süresince gerçekleştirilecek her türlü faaliyette göstereceğiniz destek ve önerilerin benim için ve araştırma için çok değerli olduğunu belirtmek isterim. Bu bağlamda, araştırmaya katılımın sizin için uygun olduğunu belirtmeniz adına formu

imzalamanızı talep etmekteyim. Araştırma sürecine sağlayacağınız katkılardan dolayı şimdiden teşekkürlerimi sunarım.

Arş. Gör. Erdem HAREKET
Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Doktora Öğrencisi



EK 4. Veli Araştırma İzin Formu

.../.../.....

Sayın Veli,

Bu form, tarafımca gerçekleştirilecek doktora tez araştırmasının amacını ve velisi olduğunuz öğrenciler ile birlikte hangi kapsamdaki çalışmaların gerçekleştirileceği konusunda sizleri bilgilendirmeyi amaçlamaktadır. Bu araştırma, Yahşihan İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınmış resmi araştırma izniyle; Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi doğrultusunda tasarlanan çocuk hakları hikâyeleri ile gerçekleştirilecek çocuk hakları eğitiminin; ilkokul dördüncü sınıf düzeyindeki öğrencilerin, çocuk haklarına ilişkin algılarında zaman içinde nasıl bir gelişim oluşturabileceğinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirilecektir. Bu araştırma sürecinde, 4-B sınıfında bulunan, velisi olduğunuz öğrencilerle haftada en az iki saat olmak üzere, on dört hafta süreyle; hikâyeler ile çocuk hakları eğitimi gerçekleştirilecektir. Araştırma sürecinde, sınıf öğretmeni ile görüşmeler gerçekleştirilecek, öğrencilerle etkinlikler gerçekleştirilecek ve sınıf içi gözlem kayıtları tutulacaktır. Araştırmada elde edilecek bilimsel veriler, sadece bu araştırma kapsamında kullanılacak ve bunun dışında farklı bir amaçla kullanılmayacaktır. Velisi olunan öğrencilerin ve siz değerli velilerin, bilimsel nitelikli bu araştırmanın gerçekleştirilmesi sürecine gönüllülük çerçevesinde katkı sağlayacağınız inancındayım. Yapacağım bu çalışmaya gösterdiğiniz ilgi ve veli olarak sağlayacağınız destekten dolayı şimdiden teşekkürlerimi sunarım.

Arş. Gör. Erdem HAREKET

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Doktora Öğrencisi

Velisi olduğum.....isimli öğrencinin, bahsi geçen doktora tez araştırması sürecine katılması, tarafımızca uygundur.

Adı ve Soyadı

İmza

EK 5. Öğrencilere Yönelik Zihin Haritası Formu

ÇOCUK HAKLARI

EK 6. Kelime İlişkilendirme Testi

Değerli öğrenciler, bu test sizlerin çocuk hakları kavramına ilişkin bilişsel algılarınızı belirlemek amacıyla uygulanacaktır. Aşağıda sıralı olarak yazılan her bir “Çocuk Hakları” kavramının karşısına, her biri için aklınıza gelen ilk kelimeyi yazmanız gerekmektedir. Yazacağınız kavramların sadece size ait olması ve her birinin birbirinden farklı kelimeler olması gerekmektedir. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim...

Arş. Gör. Erdem HAREKET

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

“ÇOCUK HAKLARI” kavramının size çağrıştırdığı 10 farklı kelimeyi, aşağıda yer alan boşluklara sırasıyla yazınız.

Çocuk Hakları-1:

Çocuk Hakları-2:

Çocuk Hakları-3:

Çocuk Hakları-4:

Çocuk Hakları-5:

Çocuk Hakları-6:

Çocuk Hakları-7:

Çocuk Hakları-8:

Çocuk Hakları-9:

Çocuk Hakları-10:

Aşağıda yer alan satıra, “ÇOCUK HAKLARI” kavramı ile ilgili yukarıda yazdığınız kelimelerden istediklerinizi/istediğiniz kadarını kullanarak bir cümle oluşturup yazınız.

Benim Cümlem:

.....
.....
.....
.....

EK 7. Öğrencilere Yönelik Çocuk Hakları Eğitimi Öncesi Açık Uçlu Anket Formu

Sevgili öğrenciler,

Bu form sizlerin, çocuk haklarına yönelik algılarınızı belirleme amacıyla uygulanacaktır. Bu forma verdiğiniz cevaplar sadece, tarafımda gerçekleştirilecek doktora tez araştırmasında kullanılacaktır ve başka bir amaçla paylaşımı yapılmayacaktır. Bu nedenle aşağıda size yöneltilen sorulara size ait, samimi ve dürüst cevaplar vermeniz son derece önemlidir. Cevaplarınız, herhangi bir ders için not verme işleminde kesinlikle kullanılmayacaktır. Araştırma sürecine katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim...

Arş. Gör. Erdem HAREKET

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Açık Uçlu Anket Soruları

1. Sana göre çocuk hakları nelerdir?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Bir çocuk olarak, kendi haklarına ilişkin yeterli bilgiye sahip olduğunu düşünüyor musun? Niçin?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Arkadaşlarının, kendi haklarına ilişkin yeterli bilgiye sahip olduklarını düşünüyor musunuz? Niçin?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Bir çocuk olarak, hangi haklara sahip olduğunu düşünüyorsun? Sahip olduğun haklara yönelik günlük yaşamından örnekler verebilir misin?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. Okulda sizlere çocuk haklarının öğretilmesi gerektiğini düşünüyor musun? Niçin?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. Çocuk hakları ile ilgili bir eğitim almak ister misin? Bu eğitimin sana ne gibi faydalar sağlayacağını düşünüyorsun?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7. Okulda ve sınıf içinde gerçekleştirilen eğitim-öğretim faaliyetlerinde, haklarınıza dikkat edildiğini düşünüyor musun? Niçin?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

**Gerçekleştirilen etkinliklere ilişkin düşüncelerim;*

.....

.....

.....

.....

**Kendimden beklenenlere ilişkin düşüncelerim;*

.....

.....

.....

.....

**Öğretmenimin ve araştırmacının bize olan davranışlarına ilişkin düşüncelerim;*

.....

.....

.....

.....

3. Bu eğitim sürecinde en çok beğendiğin etkinlikler ve uygulamalar hangileridir? Niçin?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

This image shows a full page of primary-ruled paper. It features multiple horizontal rows, each defined by two parallel dotted lines. The rows are evenly spaced across the entire page, providing a guide for handwriting practice. There are no margins, text, or other markings present.

EK 9. Çocuk Hakları Eğitimi Öncesi Öğretmene Yönelik Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Sayın öğretmenim,

Öncelikle yapacağım bu çalışmaya gösterdiğiniz ilgi, destek ve bana ayırdığınız zaman için teşekkür ediyorum. Bu form, gerçekleştirilecek olan araştırmanın sürecine ilişkin sizi bilgilendirmeyi ve araştırma sürecinde sizden talep edeceğim isteklere ilişkin onayınızı almak üzere hazırlanmıştır.

Sizinle gerçekleştireceğimiz bu görüşmenin amacı sizin; çocuk hakları, çocuk hakları eğitimi ve çocuk hakları eğitiminde edebî ürünlerin kullanımı konularına ilişkin görüşlerinizin belirlenmesidir. Araştırma sürecine gönüllü olarak katılımınız, işbirliği ile gerçekleştireceğimiz etkinliklerdeki destekleriniz ve sizinle gerçekleştireceğim görüşmeler, bu çalışma için büyük öneme ve değere sahiptir. Araştırmamın geçerlik ve güvenirliğini sağlamak, ayrıca görüşme sırasında ortaya çıkabilecek olası aksaklıkları önleyebilmek amacıyla görüşmemizi ses kayıt cihazıyla kayıt altına almak istiyorum.

Bu görüşme içeriği, bilimsel bir veri olarak sadece bu araştırma için kullanılacak ve bunun dışında farklı bir amaçla herhangi bir yerde kullanılmayacaktır. İsminiz araştırma metni içerisinde doğrudan yer almayacak, bunun yerine sizi temsil edecek bir kod isim kullanılacaktır. Araştırma süresince gösterdiğiniz anlayış, işbirliği ve sağladığınız tüm destekler için teşekkür ederim.

Arş. Gör. Erdem HAREKET

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Görüşme Soruları

- 1- Size göre çocuk hakları kavramı ne anlam ifade etmektedir?
- 2- Yasal çerçevede çocukların hangi haklara sahip olduğunu düşünüyorsunuz? Size göre çocuklar hangi haklara sahip olmalıdır? Niçin?
- 3- Öğrencilerinizin, kendi haklarına yönelik sahip oldukları bilgi ve farkındalık durumuna ilişkin düşünceleriniz nelerdir? Niçin?
- 4- Çocuk haklarının ve bu hakların öğretiminin önemine ilişkin düşünceleriniz nelerdir?
- 5- Çocuk haklarına ilişkin farkındalığın artırılmasında, eğitim-öğretim unsurlarının rolü hakkındaki düşünceleriniz nelerdir? Niçin?

- 6- Size göre çocuk hakları eğitimi ne anlam ifade etmektedir? Bu eğitimin amacına ve bu eğitimde tercih edilebilecek yaklaşımlara/yöntemlere yönelik düşünceleriniz nelerdir?
- 7- Çocuk hakları eğitiminde, edebî ürünlerin (hikâye, şiir, roman vb.) kullanılabilirliğine ilişkin düşünceleriniz nelerdir?
- 8- Bir öğretmen olarak, kendinizi çocuk hakları eğitimi verebilecek yetkinlikte görüyor musunuz? Niçin?
- 9- Derslerinizde çocuk haklarına ilişkin öğretici etkinlikler gerçekleştirme durumunuzu nasıl değerlendirirsiniz? Niçin?
- 10- Okul ve sınıf iklimlerini çocuk hakları açısından değerlendirdiğinizde neler söyleyebilirsiniz?
- 11- Öğretim programlarını ve ders kitaplarını, çocuk hakları açısından yeterli kapsama sahip olma durumlarını değerlendirdiğinizde neler söyleyebilirsiniz? Niçin?

EK 10. Çocuk Hakları Eğitimi Sonrası Öğretmene Yönelik Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Sayın öğretmenim,

Sizinle gerçekleştireceğimiz bu görüşmenin amacı, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi doğrultusunda tasarlanan çocuk hakları hikâye serisi ile gerçekleştirilen çocuk hakları eğitiminin, ilkokul dördüncü sınıf düzeyinde öğrenim gören çocukların, çocuk haklarına yönelik algılarında zaman içinde nasıl bir gelişim veya değişim oluşturabildiğine, bu uygulama sürecinde karşılaşılan güçlükler, bu güçlüklerin nasıl giderilebileceğine ve bu eğitim sürecine ilişkin genel görüş ve değerlendirmelerinizin ayrıntılı olarak incelenmesidir. Araştırmamın geçerlik ve güvenilirliğini sağlamak, ayrıca görüşme sırasında ortaya çıkabilecek olası aksaklıkları ve kesintileri önleyebilmek amacıyla görüşmemizi ses kayıt cihazıyla kayıt altına almak istiyorum.

Bu görüşme içeriği, bilimsel bir veri olarak sadece bu araştırma için kullanılacak ve bu araştırma dışında farklı bir amaçla kullanılmayacaktır. İsminiz bu araştırmada doğrudan yer almayacak bunun yerine sizi temsil edecek bir kod isim kullanılacaktır. Araştırma süresince gösterdiğiniz anlayış, işbirliği ve sağladığınız tüm desteklerden dolayı teşekkür ederim...

Arş. Gör. Erdem HAREKET

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Görüşme Soruları

1. Bir dönem boyunca, hikâyeler ile gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimine ilişkin görüş ve değerlendirmeleriniz nelerdir?
2. Bu eğitim sürecinin, öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin algılarına yönelik nasıl bir değişim oluşturduğunu düşünüyorsunuz? Niçin?
3. Bu eğitim sürecinin, sizin çocuk haklarına ilişkin algılarınızda bir değişim yaratma durumuna ilişkin görüş ve değerlendirmeleriniz nelerdir?
4. Bu eğitim süreci sonunda öğrenilenlerin, öğrencilerin ve sizin günlük yaşamınızı nasıl etkileyebileceğini düşünüyorsunuz? Niçin?
5. Bu eğitim ve araştırma sürecinin, mesleki anlamda size katkı sağlama durumuna ilişkin görüş ve değerlendirmeleriniz nelerdir?
6. Bu eğitim sürecinin, öğrenciler ve kendiniz açısından daha etkili olabilmesi için hangi önerilerde bulunursunuz?

EK 12. Öğretmen Günlük Formu

Tarih:**Hafta:**

Derse ilişkin görüşlerim, değerlendirmelerim ve önerilerim:

EK 13. Öğrenci Günlük Formu

İsim:

Tarih:

Hafta:

1.Bugünkü dersimizin sonunda neler öğrendiğini düşünüyorsun?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.Bugün dinlediğin hikâyeye ilişkin düşüncelerin nelerdir?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3.Bugün gerçekleştirdiğimiz etkinliklere ilişkin düşüncelerin nelerdir?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4.Dersimizin sonunda öğrendiklerinin, sana fayda sağlayacağını düşünüyor musun? Niçin?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5.Bugünkü dersimizde yaptıklarımızdan hangilerini en çok beğendin? Neden?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. Bugünkü dersimizde yaptıklarımızdan hangileri hoşuna gitmedi? Neden?

7.Bugünkü dersimize ilişkin genel görüşlerin ve önerilerin nelerdir?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....



EK 14. Çocuk Hakları Eğitimi Sürecine İlişkin Haftalık Ders Planları

BÖLÜM I:

Etkinliğin Adı	Karikatürlerde Çocuk Hakları
Etkinliğin Sınıf Düzeyi	4
Etkinliğin Gerçekleştirileceği Ders	İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi
Etkinlik İçin Önerilen Süre	2 ders saati (40dk+40dk)

BÖLÜM II:

Öğrenci Kazanımları	1. Bütün çocukların, hiçbir ayırım gözetmeksizin eşit haklara sahip olduklarını bilir. 2. Bütün çocukların dil, din, ırk, renk, cinsiyet, siyasal ya da başka bir görüş, ulusal ya da toplumsal köken ve herhangi bir statü bakımından bir ayrımcılık gözetilmeden, eşit haklara sahip olduklarını bilir. 3. Her çocuğun herhangi bir nedenden ötürü ayrımcılığa maruz bırakılmama, dışlanmama ve bunlara karşı korunma hakkına sahip olduğunu bilir. 4. Bütün çocukların bilgiye ulaşma, öğrenme, seyahat etme, dayanışma ve yardımlaşma hakkına sahip olduklarını bilir.
Beceri ve Değerler	Eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma, karar verme, empati
Öğretme-Öğrenme-Yöntem ve Teknikleri	Hikâye temelli anlatım, düz anlatım, soru-cevap, tartışma
Kullanılan Eğitim Teknolojileri-Araç, Gereçler ve Kaynakça	Çocuk hakları hikâye serisinde yer alan “ <i>Bilge Adam’ın Yolu hikâyesi</i> ”, “ <i>Karikatürlerde Çocuk Hakları</i> ” başlıklı hikâye sonu etkinlik sayfası, hikâye değerlendirme formu, öğrenci günlük formu

Öğretme-Öğrenme Etkinlikleri:

Süreç:

Çocukların derse hazırlanması ve bugünkü derslerine ilişkin güdülenmeleri sağlandıktan sonra, çocuk hakları hikâyesi sınıf öğretmeni tarafından sınıfta işlenmeye başlanır. Bu süreçte, gerekli yerlerde duraksamalarla, çocuklara hikâyeye yönelik bazı sorular yöneltilir ve gelen cevaplar doğrultusunda öğrencilere dönütler verilir. Burada amaç çocukların hikâyede yer alan çocuk haklarına, çocukların kendilerinin ulaşabilmesine destek olmaktır. Hikâyenin derste işlenmesi süreci tamamlandıktan sonra, hikâye değerlendirme formu çocuklara dağıtılır ve ilgili hikâye çerçevesinde çocuklardan formda yer alan ilgili alanları doldurmaları istenir. Bu süreçte de sınıf öğretmeni çocuklara rehberlik etmeye devam eder. Hikâye değerlendirme formunun çocuklar tarafından doldurulmasından sonra, “*Karikatürlerde Çocuk Hakları*” başlıklı etkinliğin gerçekleştirilmesi sürecine geçilir. Çocuklardan, etkinlik formunda bulunan karikatürleri incelemeleri, bu karikatürlere ilişkin uygun ve ortak bir başlık tasarlama ve karikatürlerde vurgulanan çocuk hakkını yazılı olarak ifade etmeleri istenir. Çocukların etkinlik sonrasında oluşturdukları ürünler, sınıf içerisinde bütün çocukların katılımı ile ele alınır, tartışılır ve konuya ilişkin genel değerlendirmeler gerçekleştirilir. Dersin kapanış bölümünde de öğretmen tarafından gerekli dönütler verilir ve ders sürecine ilişkin özetleme yapılarak ders süreci tamamlanır.

BÖLÜM III:

Ölçme-Değerlendirme:

1)Bireysel öğrenme etkinliklerine yönelik ölçme-değerlendirme

2-)Grupla öğrenme etkinliklerine yönelik ölçme-değerlendirme

3)Öğrenme güçlüğü olan öğrenciler ve ileri düzeyde öğrenme hızında olan öğrenciler için ek ölçme-değerlendirme etkinlikleri

1. Bütün çocuklardan, derste işlenen hikâyeden yola çıkarak hikâye değerlendirme formunda yer alan soruları cevaplandırmaları istenir.
2. “*Karikatürlerde Çocuk Hakları*” isimli etkinlik formunda yer alan çalışmaların, çocuklar tarafından gerçekleştirilmesi istenir.
3. Bütün çocuklardan ders sonu günlük formlarını oluşturmaları istenir.

EK 14. (devam) Çocuk Hakları Eğitimi Sürecine İlişkin Haftalık Ders Planları

BÖLÜM I:

Etkinliğin Adı	Çocuk Hakkı Bulmaca
Etkinliğin Sınıf Düzeyi	4
Etkinliğin Gerçekleştirileceği Ders	İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi
Etkinlik İçin Önerilen Süre	2 ders saati (40dk+40dk)

BÖLÜM II:

Öğrenci Kazanımları	1. Çocukların, sağlıklı ve güvenli koşullarda bulunarak, saygı görme, özgür olarak; bedensel, zihinsel, duygusal, ahlaki, manevi ve toplumsal anlamda gelişimini sağlayacak fırsatlardan yararlanma ve faaliyetlere katılma hakkına sahip olduklarını bilir. 2. Bütün çocukların, her türlü kötü şartlardan ve zararlı olabilecek unsurlardan özel olarak korunma hakkına sahip olduklarını bilir. 3. Çocukların hayal kurma, özgürlük, sosyal etkinliklere katılma, oyun oynama, eğlenme, mutlu olma, arkadaş edinme, merak etme, araştırma yapma, keşfetme, kitap okuma, öğrenme ve bilgiye ulaşma hakkına sahip olduklarını bilir.
Beceri ve Değerler	Eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, Türkçeyi doğru, etkili, güzel kullanma, karar verme, empati
Öğretme-Öğrenme-Yöntem ve Teknikleri	Hikâye temelli anlatım, düz anlatım, soru-cevap, beyin fırtınası, tartışma
Kullanılan Eğitim Teknolojileri-Araç, Gereçler ve Kaynakça	Çocuk hakları hikâye serisinde yer alan “ <i>Pamuk Çocuk</i> ” isimli hikâye, “ <i>Çocuk Hakkı Bulmaca</i> ” başlıklı hikâye sonu etkinlik formu, hikâye değerlendirme formu, öğrenci günlük formu

Öğretme-Öğrenme Etkinlikleri:

Süreç:

Çocukların derse hazırlanması ve bugünkü derslerine ilişkin güdülenmeleri sağlandıktan sonra, çocuk hakları hikâyesi sınıf öğretmeni tarafından sınıfta işlenmeye başlanır. Bu süreçte, gerekli yerlerde duraksamalarla, çocuklara hikâyeye yönelik bazı sorular yöneltilir ve gelen cevaplar doğrultusunda öğrencilere dönütler verilir. Burada amaç çocukların hikâyede yer alan çocuk haklarına, çocukların kendilerinin ulaşabilmesine destek olmaktır. Hikâyenin derste işlenmesi süreci tamamlandıktan sonra, hikâye değerlendirme formu öğrencilere dağıtılır ve ilgili hikâye çerçevesinde çocuklardan formda yer alan ilgili alanları doldurmaları istenir. Bu süreçte de sınıf öğretmeni çocuklara rehberlik etmeye devam eder. Hikâye değerlendirme formunun çocuklar tarafından doldurulmasından sonra, “Çocuk Hakkı Bulmaca” başlıklı etkinliğin gerçekleştirilmesi aşamasına geçilir. Bu çerçevede çocuklardan, derste işlenen çocuk hakları hikâyesinde yer alan hakları, bu haklar kapsamında hazırlanmış etkinlik formunda yer alan bulmaca tablosunda bulmaları ve belirgin bir şekilde görselleştirmeleri istenir. Çocuklar tarafından etkinlik süreci sonunda oluşturulan ürünler, sınıf içerisinde bütün çocukların katılımı ile ele alınır, tartışılır ve konuya ilişkin genel değerlendirmeler gerçekleştirilir. Dersin kapanış bölümünde ise öğretmen tarafından ders sürecinde ve etkinlik sürecinde öğrenilenlere ilişkin gerekli dönütler verilir ve ders sürecine ilişkin genel bir özetleme yapılarak ders süreci tamamlanır.

BÖLÜM III:

Ölçme-Değerlendirme:

1)Bireysel öğrenme etkinliklerine yönelik

Ölçme-Değerlendirme

2-)Grupla öğrenme etkinliklerine yönelik ölçme-değerlendirme

3)Öğrenme güçlüğü olan öğrenciler ve ileri düzeyde öğrenme hızında olan öğrenciler için ek ölçme-değerlendirme etkinlikleri

1. Bütün çocuklardan, derste işlenen hikâyeden yola çıkarak hikâye değerlendirme formunda yer alan soruları cevaplandırmaları istenir.

2. “Çocuk Hakkı Bulmaca” isimli etkinlik formunda yer alan çalışmaların, çocuklar tarafından gerçekleştirilmesi istenir.

3. Bütün çocuklardan ders sonu günlük formlarını oluşturmaları istenir.

EK 14. (devam) Çocuk Hakları Eğitimi Sürecine İlişkin Haftalık Ders Planları

BÖLÜM I:

Etkinliğin Adı	İsimsiz Olmaz
Etkinliğin Sınıf Düzeyi	4
Etkinliğin Gerçekleştirileceği Ders	İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi
Etkinlik İçin Önerilen Süre	2 ders saati (40dk+40dk)

BÖLÜM II:

Öğrenci Kazanımları	1. Bütün çocukların, doğdukları andan itibaren bir isme ve vatandaşlığa sahip olma hakkına sahip olduklarını bilir. 2. Bütün çocukların, bir aileye sahip olma, bakım görme, mutlu olma, barınma, beslenme, oyun oynama, eğlenme, uyuma, dinlenme, sevgi ve ilgi görme haklarının olduğunu öğrenir.
Beceri ve Değerler	Eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, Türkçeyi doğru, etkili, güzel kullanma, karar verme, empati, rol yapma
Öğretme-Öğrenme-Yöntem ve Teknikleri	Hikâye temelli anlatım, soru-cevap, tartışma, beyin fırtınası ve drama
Kullanılan Eğitim Teknolojileri- Araç, Gereçler ve Kaynakça	Çocuk hakları hikâye serisinde yer alan “ <i>Amir Yolunu Kaybediyor</i> ” isimli hikâye, “ <i>İsimsiz Olmaz</i> ” başlıklı hikâye sonu etkinliği, hikâye değerlendirme formu, öğrenci günlük formu
Öğretme-Öğrenme Etkinlikleri:	
Süreç: Çocukların derse hazırlanması ve bugünkü derslerine ilişkin güdülenmeleri sağlandıktan sonra, çocuk hakları hikâyesi sınıf öğretmeni tarafından sınıfta işlenmeye başlanır. Bu süreçte, gerekli yerlerde duraksamalarla, çocuklara hikâyeye yönelik bazı sorular yöneltilir ve gelen cevaplar doğrultusunda öğrencilere dönütler verilir. Burada amaç çocukların hikâyede yer alan çocuk	

haklarına, çocukların kendilerinin ulaşabilmesine destek olmaktır. Hikâyenin derste işlenmesi süreci tamamlandıktan sonra, hikâye değerlendirme formu öğrencilere dağıtılır ve ilgili hikâye çerçevesinde çocuklardan formda yer alan ilgili alanları doldurmaları istenir. Bu süreçte de sınıf öğretmeni çocuklara rehberlik etmeye devam eder. Hikâye değerlendirme formunun çocuklar tarafından doldurulmasından sonra sınıfta çocuklar ile “İsimsiz Olmaz” adlı bir drama etkinliği gerçekleştirilir. Bu kapsamda, bir çocuk ve beş kişiden oluşan diğer bir çocuk grubu ile sınıfın önüne getirilir. Arkaları dönük vaziyette olan çocuk grubundan işaret edilen çocuğun, diğer çocuk tarafından ismini kullanmadan çağırması ve yüzünün kendisine döndürülmesinin mümkün kılınması istenir. Bu süreçte çocukların, herhangi bir olumsuz sıfat ve nitelermelerden uzak durmaları sağlanır. Bu etkinlik süreci ile çocukların, bir isme sahip olmamaları durumunda, birbirlerine hitap etme, diğer kişilerden ayırt etme ve nitelikli iletişim kurma noktasında yaşanan zorlukları drama etkinliği ile tecrübe etmeleri ve gözlemlmeleri sağlanmış olur. Dersin kapanış bölümünde ise öğretmen tarafından ders sürecinde ve etkinlik sürecinde öğrenilenlere ilişkin gerekli dönütler verilir ve ders sürecine ilişkin genel bir özetleme yapılarak ders süreci tamamlanır.

BÖLÜM III:

Ölçme-Değerlendirme: 1)Bireysel öğrenme etkinliklerine yönelik ölçme-değerlendirme 2-)Grupla öğrenme etkinliklerine yönelik Ölçme-Değerlendirme 3)Öğrenme güçlüğü olan öğrenciler ve ileri düzeyde öğrenme hızında olan öğrenciler için ek ölçme-değerlendirme etkinlikleri	1. Bütün çocuklardan, derste işlenen hikâyeden yola çıkarak hikâye değerlendirme formunda yer alan soruları cevaplandırmaları istenir. 2. Gerçekleştirilen etkinlik sonunda çocukların davranışları ve söylemleri gözlenerek; çocuklardan ilgili hakka ve etkinliğe ilişkin görüş ve değerlendirmelerini ifade etmeleri istenir. 3. Bütün çocuklardan ders sonu günlük formlarını oluşturmaları istenir.

EK 14. (devam) Çocuk Hakları Eğitimi Sürecine İlişkin Haftalık Ders Planları

BÖLÜM I:

Etkinliğin Adı	Çocuk Haklarını Eşliyorum
Etkinliğin Sınıf Düzeyi	4
Etkinliğin Gerçekleştirileceği Ders	İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi
Etkinlik İçin Önerilen Süre	2 ders saati (40dk+40dk)

BÖLÜM II:

Öğrenci Kazanımları	1. Bütün çocukların, yeterli beslenme, dinlenme, uyuma, bakım görme, meslek seçebilme, karar verme, oyun oynama ve eğlenme, barınma, öğrenme ve sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkına sahip olduklarını bilir. 2. Çocukların sağlık içinde gelişme, büyüme ve yetiştirme hakkına sahip olduğunu bilir.
Beceri ve Değerler	Eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma, karar verme
Öğretme-Öğrenme-Yöntem ve Teknikleri	Hikâye temelli anlatım, düz anlatım, soru-cevap, tartışma
Kullanılan Eğitim Teknolojileri- Araç, Gereçler ve Kaynakça	Çocuk hakları hikâye serisinde yer alan “Ariyanna’nın Sihirli Kutusu” isimli hikâye, “Çocuk Haklarını Eşliyorum” başlıklı hikâye sonu etkinlik formu, hikâye değerlendirme formu, öğrenci günlük formu
Öğretme-Öğrenme Etkinlikleri:	
Süreç: Çocukların derse hazırlanması ve bugünkü derslerine ilişkin güdülenmeleri sağlandıktan sonra, çocuk hakları hikâyesi sınıf öğretmenleri tarafından sınıfta işlenmeye başlanır. Bu süreçte, gerekli yerlerde duraksamalarla, çocuklara hikâyeye yönelik bazı sorular yöneltilir ve gelen cevaplar	

doğrultusunda öğrencilere dönütler verilir. Burada amaç çocukların hikâyede yer alan çocuk haklarına, çocukların kendilerinin ulaşabilmesine destek olmaktır. Hikâyenin derste işlenmesi süreci tamamlandıktan sonra, hikâye değerlendirme formu öğrencilere dağıtılır ve ilgili hikâye çerçevesinde çocuklardan formda yer alan ilgili alanları doldurmaları istenir. Bu süreçte de sınıf öğretmeni çocuklara rehberlik etmeye devam eder. Hikâye değerlendirme formunun çocuklar tarafından doldurulmasından sonra, “Çocuk Haklarını Eşliyorum” başlıklı etkinliğin gerçekleştirilmesi aşamasına geçilir. Bu doğrultuda çocuklardan, etkinlik forumunda çocuk haklarına ilişkin yer alan ifadelerin her birini, uygun olan hak grubu ile eşleştirmeleri istenir. Çocuklar tarafından etkinlik süreci sonunda oluşturulan ürünler, sınıf içerisinde bütün çocukların katılımı ile ele alınır, tartışılır ve konuya ilişkin genel değerlendirmeler gerçekleştirilir. Dersin kapanış bölümünde ise öğretmen tarafından ders sürecinde ve etkinlik sürecinde öğrenilenlere ilişkin gerekli dönütler verilir ve ders sürecine ilişkin genel bir özetleme yapılarak ders süreci tamamlanır

BÖLÜM III:

Ölçme-Değerlendirme:	
1)Bireysel öğrenme etkinliklerine yönelik ölçme-değerlendirme	1. Bütün çocuklardan, derste işlenen hikâyeden yola çıkarak hikâye değerlendirme formunda yer alan soruları cevaplandırmaları istenir.
2-)Grupla öğrenme etkinliklerine yönelik ölçme-değerlendirme	2. “Çocuk Haklarını Eşliyorum” isimli etkinlik formunda yer alan çalışmaların, çocuklar tarafından gerçekleştirilmesi istenir.
3)Öğrenme güçlüğü olan öğrenciler ve ileri düzeyde öğrenme hızında olan öğrenciler için ek ölçme-değerlendirme etkinlikleri	3. Bütün çocuklardan ders sonu günlük formlarını oluşturmaları istenir.

EK 14. (devam) Çocuk Hakları Eğitimi Sürecine İlişkin Haftalık Ders Planları

BÖLÜM I:

Etkinliğin Adı	Sloganlarımızda Çocuk Hakları
Etkinliğin Sınıf Düzeyi	4
Etkinliğin Gerçekleştirileceği Ders	İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi
Etkinlik İçin Önerilen Süre	2 ders saati (40dk+40dk)

BÖLÜM II:

Öğrenci Kazanımları	1. Özel gereksinimi olan bütün çocukların, ihtiyaçlarına uygun olarak özel eğitim alma, özel bakım görme, kitap okuma, bilgiye ulaşma ve öğrenme hakkına sahip olduklarını bilir.
Beceri ve Değerler	Eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma, karar verme, empati
Öğretme-Öğrenme-Yöntem ve Teknikleri	Hikâye temelli anlatım, düz anlatım, soru-cevap, tartışma
Kullanılan Eğitim Teknolojileri-Araç, Gereçler ve Kaynakça	Çocuk hakları hikâye serisinde yer alan “ <i>Riki’nin Yeni Dünyası</i> ” isimli hikâye, “ <i>Sloganlarımızda Çocuk Hakları</i> ” başlıklı hikâye sonu etkinlik formu, hikâye değerlendirme formu, öğrenci günlük formu
Öğretme-Öğrenme Etkinlikleri:	
Süreç: Çocukların derse hazırlanması ve bugünkü derslerine ilişkin güdülenmeleri sağlandıktan sonra, çocuk hakları hikâyesi sınıf öğretmeni tarafından sınıfta işlenmeye başlanır. Bu süreçte, gerekli yerlerde duraksamalarla, çocuklara hikâyeye yönelik bazı sorular yöneltilir ve gelen cevaplar doğrultusunda öğrencilere dönütler verilir. Burada amaç çocukların hikâyede yer alan çocuk haklarına, çocukların kendilerinin ulaşabilmesine destek olmaktır. Hikâyenin derste işlenmesi süreci tamamlandıktan sonra, hikâye değerlendirme formu öğrencilere dağıtılır ve ilgili hikâye çerçevesinde çocuklardan formda yer alan ilgili alanları doldurmaları istenir. Bu süreçte de sınıf	

öğretmeni çocuklara rehberlik etmeye devam eder. Hikâye değerlendirme formunun çocuklar tarafından doldurulmasından sonra, “*Sloganlarımızda Çocuk Hakları*” başlıklı etkinliğin gerçekleştirilmesi aşamasına geçilir. Bu çerçevede çocuklardan, etkinlik süresince yaratıcılıklarını ve empati yeteneklerini kullanarak ilgili çocuk hakları hikâyesinden öğrenilen haklar çerçevesinde, özel eğitim alma ve özel bakım görme temalı slogan oluşturma çalışmasını bir grup çalışması ile gerçekleştirmeleri istenir. Çocuklar tarafından etkinlik süreci sonunda oluşturulan slogan ürünleri, sınıf içerisinde bütün çocukların katılımı ile ele alınarak incelenir, tartışılır ve konuya ilişkin genel değerlendirmeler gerçekleştirilir. Dersin kapanış bölümünde ise öğretmen tarafından ders sürecinde ve etkinlik sürecinde öğrenilenlere ilişkin gerekli dönütler verilir ve ders sürecine ilişkin genel bir özetleme yapılarak ders süreci tamamlanır.

BÖLÜM III:

Ölçme-Değerlendirme: 1)Bireysel öğrenme etkinliklerine yönelik ölçme-değerlendirme 2-)Grupla öğrenme etkinliklerine yönelik ölçme-değerlendirme 3)Öğrenme güçlüğü olan öğrenciler ve ileri düzeyde öğrenme hızında olan öğrenciler için ek ölçme-değerlendirme etkinlikleri	1. Bütün çocuklardan, derste işlenen hikâyeden yola çıkarak hikâye değerlendirme formunda yer alan soruları cevaplandırmaları istenir. 2. “<i>Sloganlarımızda Çocuk Hakları</i>” isimli etkinlik formunda yer alan çalışmaların, çocuklar tarafından gerçekleştirilmesi istenir. 3. Bütün çocuklardan ders sonu günlük formlarını oluşturmaları istenir.

EK 14. (devam) Çocuk Hakları Eğitimi Sürecine İlişkin Haftalık Ders Planları

BÖLÜM I:

Etkinliğin Adı	Çocuk Haklarını Resmediyorum
Etkinliğin Sınıf Düzeyi	4
Etkinliğin Gerçekleştirileceği Ders	İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi
Etkinlik İçin Önerilen Süre	2 ders saati (40dk+40dk)

BÖLÜM II:

Öğrenci Kazanımları	1. Bütün çocukların, sevgi, hoşgörü, güvenlik ve yakınlık ortamında belirli yaşa kadar aile sorumluluğu ve koruması altında yetiştirilme hakkına sahip olduklarını bilir. 2. Çocukların anne ve babaya sahip olma, barınma, bakım görme, uyuma, temizlik, beslenme, korunma, oyun oynama ve eğlenme, saygı ve şefkat görme, sevmeye ve sevilme hakkına sahip olduklarını bilir.
Beceri ve Değerler	Eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma, karar verme, empati
Öğretme-Öğrenme-Yöntem ve Teknikleri	Hikâye temelli anlatım, düz anlatım, soru-cevap, tartışma
Kullanılan Eğitim Teknolojileri-Araç, Gereçler ve Kaynakça	Çocuk hakları hikâye serisinde yer alan “ <i>Annem Babam Nerede?</i> ” isimli hikâye, “ <i>Çocuk Haklarını Resmediyorum</i> ” başlıklı hikâye sonu etkinlik formu, resim araç-gereçleri, hikâye değerlendirme formu, öğrenci günlük formu
Öğretme-Öğrenme Etkinlikleri:	
Süreç: Çocukların derse hazırlanması ve bugünkü derslerine ilişkin güdülenmeleri sağlandıktan sonra,	

çocuk hakları hikâyesi sınıf öğretmeni tarafından sınıfta işlenmeye başlanır. Bu süreçte, gerekli yerlerde duraksamalarla, çocuklara hikâyeye yönelik bazı sorular yöneltilir ve gelen cevaplar doğrultusunda öğrencilere dönütler verilir. Burada amaç çocukların hikâyede yer alan çocuk haklarına, çocukların kendilerinin ulaşabilmesine destek olmaktır. Hikâyenin derste işlenmesi süreci tamamlandıktan sonra, hikâye değerlendirme formu öğrencilere dağıtılır ve ilgili hikâye çerçevesinde çocuklardan formda yer alan ilgili alanları doldurmaları istenir. Bu süreçte de sınıf öğretmeni çocuklara rehberlik etmeye devam eder. Hikâye değerlendirme formunun çocuklar tarafından doldurulmasından sonra, “*Çocuk Haklarını Resmediyorum*” isimli etkinliğin gerçekleştirilmesi aşamasına geçilir. Bu doğrultuda çocuklardan, derste işlenen hikâyede temel olarak yer alan çocuk hakları temalı bir resim çalışması gerçekleştirmeleri istenir. Çocuklar tarafından etkinlik süreci sonunda oluşturulan resim ürünleri, sınıf içerisinde bütün çocukların katılımı ile ele alınarak incelenir, tartışılır ve konuya ilişkin genel değerlendirmeler gerçekleştirilir. Dersin kapanış bölümünde ise öğretmen tarafından ders sürecinde ve etkinlik sürecinde öğrenilenlere ilişkin gerekli dönütler verilir ve ders sürecine ilişkin genel bir özetleme yapılarak ders süreci tamamlanır.

BÖLÜM III:

Ölçme-Değerlendirme: 1)Bireysel öğrenme etkinliklerine yönelik ölçme-değerlendirme 2-)Grupla öğrenme etkinliklerine yönelik ölçme-değerlendirme 3)Öğrenme güçlüğü olan öğrenciler ve ileri düzeyde öğrenme hızında olan öğrenciler için ek ölçme-değerlendirme etkinlikleri	1. Bütün çocuklardan, derste işlenen hikâyeden yola çıkarak hikâye değerlendirme formunda yer alan soruları cevaplandırmaları istenir. 2. “<i>Çocuk Haklarını Resmediyorum</i>” isimli etkinlik çerçevesinde yer alan çalışmaların, çocuklar tarafından gerçekleştirilmesi istenir. 3. Bütün çocuklardan ders sonu günlük formlarını oluşturmaları istenir.

EK 14. (devam) Çocuk Hakları Eğitimi Sürecine İlişkin Haftalık Ders Planları

BÖLÜM I:

Etkinliğin Adı	Çocuk Hakları Üzerine Kısa Bir Sohbet
Etkinliğin Sınıf Düzeyi	4
Etkinliğin Gerçekleştirileceği Ders	İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi
Etkinlik İçin Önerilen Süre	2 ders saati (40dk+40dk)

BÖLÜM II:

Öğrenci Kazanımları	1. Bütün çocukların, en az ilköğretim düzeyinde ücretsiz ve zorunlu bir eğitim alma hakkına sahip olduklarını bilir. 2. Çocukların eşitlik temeli üzerinde, yeteneklerinin, entelektüel gelişimlerinin, manevi ve toplumsal sorumluluk duygularının geliştirilebileceği bir eğitimi alma hakkına sahip olduklarını bilir. 3. Bütün çocukların merak etme, araştırma yapma, kitap okuma, öğrenme ve bilgiye ulaşma haklarına sahip olduklarını bilir.
Beceri ve Değerler	Eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma, karar verme, empati
Öğretme-Öğrenme-Yöntem ve Teknikleri	Hikâye temelli anlatım, düz anlatım, soru-cevap, tartışma
Kullanılan Eğitim Teknolojileri- Araç, Gereçler ve Kaynakça	Çocuk hakları hikâye serisinde yer alan “ <i>Kaybolan Renkler</i> ” isimli hikâye, “ <i>Çocuk Hakları Üzerine Kısa Bir Sohbet</i> ” başlıklı hikâye sonu etkinlik formu, hikâye değerlendirme formu, öğrenci günlük formu

Öğretme-Öğrenme Etkinlikleri:

Süreç:

Çocukların derse hazırlanması ve bugünkü derslerine ilişkin güdülenmeleri sağlandıktan sonra, çocuk hakları hikâyesi sınıf öğretmeni tarafından sınıfta işlenmeye başlanır. Bu süreçte, gerekli yerlerde duraksamalarla, çocuklara hikâyeye yönelik bazı sorular yöneltilir ve gelen cevaplar doğrultusunda öğrencilere dönütler verilir. Burada amaç çocukların hikâyede yer alan çocuk haklarına, çocukların kendilerinin ulaşabilmesine destek olmaktır. Hikâyenin derste işlenmesi süreci tamamlandıktan sonra, hikâye değerlendirme formu öğrencilere dağıtılır ve ilgili hikâye çerçevesinde çocuklardan formda yer alan ilgili alanları doldurmaları istenir. Bu süreçte de sınıf öğretmeni çocuklara rehberlik etmeye devam eder. Hikâye değerlendirme formunun çocuklar tarafından doldurulmasından sonra, “*Çocuk Hakları Üzerine Kısa Bir Sohbet*” başlıklı etkinliğin gerçekleştirilmesi aşamasına geçilir. Bu kapsamda çocuklardan, derste işlenen hikâyeden öğrenilen temel çocuk hakkı çerçevesinde etkinlik forumunda yer verildiği şekilde karşılıklı bir diyalog oluşturmaları istenir. Bunun için çocuklar ikiye bölünür ve özgün diyaloglar tasarlarlar. Çocuklar tarafından etkinlik süreci sonunda oluşturulan diyalog ürünleri, sınıf içerisinde bütün çocukların katılımı ile ele alınarak incelenir, tartışılır ve konuya ilişkin genel değerlendirmeler gerçekleştirilir. Dersin kapanış bölümünde ise öğretmen tarafından ders sürecinde ve etkinlik sürecinde öğrenilenlere ilişkin gerekli dönütler verilir ve ders sürecine ilişkin genel bir özetleme yapılarak ders süreci tamamlanır.

BÖLÜM III:

Ölçme-Değerlendirme:	
1)Bireysel öğrenme etkinliklerine yönelik ölçme-değerlendirme	1. Bütün çocuklardan, derste işlenen hikâyeden yola çıkarak hikâye değerlendirme formunda yer alan soruları cevaplandırmaları istenir.
2-)Grupla öğrenme etkinliklerine yönelik ölçme-değerlendirme	2. “ <i>Çocuk Hakları Üzerine Kısa Bir Sohbet</i> ” isimli etkinlik çerçevesinde çocuklar tarafından ilgili çocuk hakları çerçevesinde karşılıklı diyaloglar tasarlamaları istenir.
3)Öğrenme güçlüğü olan öğrenciler ve ileri düzeyde öğrenme hızında olan öğrenciler için ek ölçme-değerlendirme etkinlikleri	3. Bütün çocuklardan ders sonu günlük formlarını oluşturmaları istenir.

EK 14. (devam) Çocuk Hakları Eğitimi Sürecine İlişkin Haftalık Ders Planları

BÖLÜM I:

Etkinliğin Adı	Eğitsel Bir Animasyonda Çocuk Hakları
Etkinliğin Sınıf Düzeyi	4
Etkinliğin Gerçekleştirileceği Ders	İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi
Etkinlik İçin Önerilen Süre	2 ders saati (40dk+40dk)

BÖLÜM II:

Öğrenci Kazanımları	1. Bütün çocukların, her durumda korunma, kurtarıma ve yardım almada öncelikli olma hakkına sahip olduklarını bilir. 2. Bütün çocukların, bir yaşama sahip olma, özgür bir biçimde düşünebilme, düşüncelerini rahat bir biçimde ifade edebilme ve saygı görme hakkına sahip olduklarını olduğunu bilir.
Beceri ve Değerler	Eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma, karar verme, empati
Öğretme-Öğrenme-Yöntem ve Teknikleri	Hikâye temelli anlatım, düz anlatım, soru-cevap, tartışma
Kullanılan Eğitim Teknolojileri-Araç, Gereçler ve Kaynakça	Çocuk hakları hikâye serisinde yer alan “ <i>Minik Korsanlar</i> ” isimli hikâye, “ <i>Eğitsel Bir Animasyonda Çocuk Hakları</i> ” başlıklı hikâye sonu etkinlik formu, hikâye değerlendirme formu, öğrenci günlük formu, bilgisayar, eğitsel animasyon ve projeksiyon.
Öğretme-Öğrenme Etkinlikleri:	
Süreç: Çocukların derse hazırlanması ve bugünkü derslerine ilişkin güdülenmeleri sağlandıktan sonra,	

çocuk hakları hikâyesi sınıf öğretmeni tarafından sınıfta işlenmeye başlanır. Bu süreçte, gerekli yerlerde duraksamalarla, çocuklara hikâyeye yönelik bazı sorular yöneltilir ve gelen cevaplar doğrultusunda öğrencilere dönütler verilir. Burada amaç çocukların hikâyede yer alan çocuk haklarına, çocukların kendilerinin ulaşabilmesine destek olmaktır. Hikâyenin derste işlenmesi süreci tamamlandıktan sonra, hikâye değerlendirme formu öğrencilere dağıtılır ve ilgili hikâye çerçevesinde çocuklardan formda yer alan ilgili alanları doldurmaları istenir. Bu süreçte de sınıf öğretmeni çocuklara rehberlik etmeye devam eder. Hikâye değerlendirme formunun çocuklar tarafından doldurulmasından sonra, “*Eğitsel Bir Animasyonda Çocuk Hakları*” isimli etkinliğin gerçekleştirilmesi aşamasına geçilir. Bu doğrultuda çocuklara, derste işlenen çocuk hakları hikâyesinde ele alınan hakların konu edildiği, araştırmacı tarafından hazırlanmış eğitsel animasyonlar izlettirilir. Bu aşamadan sonra ise çocuklardan, izlenen animasyonlara ilişkin olarak hazırlanmış etkinlik formunda yer alan soruları cevaplandırmaları istenir. Çocuklar tarafından etkinlik süreci sonunda oluşturulan ürünler, sınıf içerisinde bütün çocukların katılımı ile ele alınarak incelenir, tartışılır ve konuya ilişkin genel değerlendirmeler gerçekleştirilir. Dersin kapanış bölümünde ise öğretmen tarafından ders sürecinde ve etkinlik sürecinde öğrenilenlere ilişkin gerekli dönütler verilir ve ders sürecine ilişkin genel bir özetleme yapılarak ders süreci tamamlanır.

BÖLÜM III:

Ölçme-Değerlendirme: 1)Bireysel öğrenme etkinliklerine yönelik ölçme-değerlendirme 2-)Grupla öğrenme etkinliklerine yönelik ölçme-değerlendirme 3)Öğrenme güçlüğü olan öğrenciler ve ileri düzeyde öğrenme hızında olan öğrenciler için ek ölçme-değerlendirme etkinlikleri	1. Bütün çocuklardan, derste işlenen hikâyeden yola çıkarak hikâye değerlendirme formunda yer alan soruları cevaplandırmaları istenir. 2. “<i>Eğitsel Bir Animasyonda Çocuk Hakları</i>” isimli etkinlik çerçevesinde gerekli çalışmaların çocuklar tarafından gerçekleştirilmesi istenir. 3. Bütün çocuklardan ders sonu günlük formlarını oluşturmaları istenir.

EK 14. (devam) Çocuk Hakları Eğitimi Sürecine İlişkin Haftalık Ders Planları

BÖLÜM I:

Etkinliğin Adı	Bir Çocuk Hakkı Resimlerde
Etkinliğin Sınıf Düzeyi	4
Etkinliğin Gerçekleştirileceği Ders	İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi
Etkinlik İçin Önerilen Süre	2 ders saati (40dk+40dk)

BÖLÜM II:

Öğrenci Kazanımları	1. Bütün çocukların, her türlü ihmal, zulüm ve sömürüye karşı korunma hakkına sahip olduklarını bilir. 2. Çocukların belirli bir yaşa ulaşmadan önce ve uygun olmayan koşullarda, kendisine çeşitli açılardan zarar verebilecek bir işte çalıştırılmama hakkına sahip olduklarını bilir. 3. Bütün çocukların eğlenme, oyun oynama, ticari amaçlarla sömürüye karşı korunma ve dinlenme hakkına sahip olduklarını bilir.
Beceri ve Değerler	Eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma, karar verme, empati
Öğretme-Öğrenme-Yöntem ve Teknikleri	Hikâye temelli anlatım, düz anlatım, soru-cevap, tartışma
Kullanılan Eğitim Teknolojileri-Araç, Gereçler ve Kaynakça	Çocuk hakları hikâye serisinde yer alan “ <i>Gülüçükler Şatosu</i> ” isimli hikâye, “ <i>Bir Çocuk Hakkı Resimlerde</i> ” başlıklı hikâye sonu etkinlik formu, hikâye değerlendirme formu, öğrenci günlük formu
Öğretme-Öğrenme Etkinlikleri:	
Süreç: Çocukların derse hazırlanması ve bugünkü derslerine ilişkin güdülenmeleri sağlandıktan sonra,	

çocuk hakları hikâyesi sınıf öğretmeni tarafından sınıfta işlenmeye başlanır. Bu süreçte, gerekli yerlerde duraksamalarla, çocuklara hikâyeye yönelik bazı sorular yöneltilir ve gelen cevaplar doğrultusunda öğrencilere dönütler verilir. Burada amaç çocukların hikâyede yer alan çocuk haklarına, çocukların kendilerinin ulaşabilmesine destek olmaktır. Hikâyenin derste işlenmesi süreci tamamlandıktan sonra, hikâye değerlendirme formu öğrencilere dağıtılır ve ilgili hikâye çerçevesinde çocuklardan formda yer alan ilgili alanları doldurmaları istenir. Bu süreçte de sınıf öğretmeni çocuklara rehberlik etmeye devam eder. Hikâye değerlendirme formunun çocuklar tarafından doldurulmasından sonra, “*Bir Çocuk Hakkı Resimlerde*” başlıklı etkinliğin gerçekleştirilmesi aşamasına geçilir. Bu çerçevede çocuklardan, derste işlenen çocuk hakları hikâyesinde ele alınan haklara dayalı olarak hazırlanmış olan etkinlik sayfasında ki resimleri incelemeleri ve bu resimler çerçevesinde oluşturulmuş soruları cevaplandırmaları istenir. Çocuklar tarafından etkinlik süreci sonunda oluşturulan ürünler, sınıf içerisinde bütün çocukların katılımı ile ele alınarak incelenir, tartışılır ve konuya ilişkin genel değerlendirmeler gerçekleştirilir. Dersin kapanış bölümünde ise öğretmen tarafından ders sürecinde ve etkinlik sürecinde öğrenilenlere ilişkin gerekli dönütler verilir ve ders sürecine ilişkin genel bir özetleme yapılarak ders süreci tamamlanır.

BÖLÜM III:

Ölçme-Değerlendirme: 1)Bireysel öğrenme etkinliklerine yönelik ölçme-değerlendirme 2-)Grupla öğrenme etkinliklerine yönelik ölçme-değerlendirme 3)Öğrenme güçlüğü olan öğrenciler ve ileri düzeyde öğrenme hızında olan öğrenciler için ek ölçme-değerlendirme etkinlikleri	1. Bütün çocuklardan, derste işlenen hikâyeden yola çıkarak hikâye değerlendirme formunda yer alan soruları cevaplandırmaları istenir. 2. “<i>Bir Çocuk Hakkı Resimlerde</i>” isimli etkinlik çerçevesinde gerekli çalışmaların çocuklar tarafından gerçekleştirilmesi istenir. 3. Bütün çocuklardan ders sonu günlük formlarını oluşturmaları istenir.

EK 14. (devam) Çocuk Hakları Eğitimi Sürecine İlişkin Haftalık Ders Planları

BÖLÜM I:

Etkinliğin Adı	Örnek Bir Olayda Çocuk Hakkı
Etkinliğin Sınıf Düzeyi	4
Etkinliğin Gerçekleştirileceği Ders	İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi
Etkinlik İçin Önerilen Süre	2 ders saati (40dk+40dk)

BÖLÜM II:

Öğrenci Kazanımları	1. Bütün çocukların ırk, din ve başka herhangi bir ayrımcılığı besleyen uygulamalardan korunma, yeni arkadaşlıklar kurma ve hoşgörü ve anlayış ile muamele görme haklarına sahip olduklarını bilir. 2. Bütün çocukların anlayış, hoşgörü ve halklar arasında dostluk, barış ve evrensel kardeşlik ruhuyla, güç ve yetkilerini insanlığın hizmetine sunması gerektiği bilinciyle yetiştirilme, ayrımcılıktan korunma, dışlanmama, barış içerisinde yaşama, yardımlaşma ve dayanışma haklarına sahip olduklarını bilir.
Beceri ve Değerler	Eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, Türkçeyi doğru, etkili, güzel kullanma, karar verme, empati, karar verme, analiz, problem çözme
Öğretme-Öğrenme-Yöntem ve Teknikleri	Hikâye temelli anlatım, düz anlatım, soru-cevap, tartışma, örnek olay incelemesi,
Kullanılan Eğitim Teknolojileri-Araç, Gereçler ve Kaynakça	Çocuk hakları hikâye serisinde yer alan “ <i>Salyangoz Adam</i> ” isimli hikâye, “ <i>Örnek Bir Olayda Çocuk Hakları</i> ” başlıklı hikâye sonu örnek olay incelemesi etkinlik formu, hikâye değerlendirme formu, öğrenci günlük formu

Öğretme-Öğrenme Etkinlikleri:

Süreç:

Çocukların derse hazırlanması ve bugünkü derslerine ilişkin güdülenmeleri sağlandıktan sonra, çocuk hakları hikâyesi sınıf öğretmeni tarafından sınıfta işlenmeye başlanır. Bu süreçte, gerekli yerlerde duraksamalarla, çocuklara hikâyeye yönelik bazı sorular yöneltilir ve gelen cevaplar doğrultusunda öğrencilere dönütler verilir. Burada amaç çocukların hikâyede yer alan çocuk haklarına, çocukların kendilerinin ulaşabilmesine destek olmaktır. Hikâyenin derste işlenmesi süreci tamamlandıktan sonra, hikâye değerlendirme formu öğrencilere dağıtılır ve ilgili hikâye çerçevesinde çocuklardan formda yer alan ilgili alanları doldurmaları istenir. Bu süreçte de sınıf öğretmeni çocuklara rehberlik etmeye devam eder. Hikâye değerlendirme formunun çocuklar tarafından doldurulmasından sonra, “*Örnek Bir Olayda Çocuk Hakkı*” başlıklı örnek olay inceleme formu bütün çocuklara dağıtılır. Çocuklardan, etkinlik formunda yer alan açıklamalar doğrultusunda örnek olayın incelemesini gerçekleştirmeleri ve buna ilişkin formda yer alan sorulara ilişkin düşüncelerini sınıf içinde oluşturulacak bir tartışma ortamında ifade etmeleri istenir. Daha sonraki süreçte, çocukların örnek olaya ilişkin olarak gerçekleştirildikleri çalışmalar, sınıf içerisinde bütün çocukların katılımı ile ele alınarak tartışılır ve örnek olaya ilişkin ve ilişkili olduğu çocuk haklarına yönelik genel değerlendirmelerde bulunulur. Dersin kapanış bölümünde ise öğretmen tarafından ders sürecinde ve etkinlik sürecinde öğrenilenlere ilişkin gerekli dönütler verilir ve ders sürecine ilişkin genel bir özetleme yapılarak ders süreci tamamlanır.

BÖLÜM III:

Ölçme-Değerlendirme:

1)Bireysel öğrenme etkinliklerine yönelik ölçme-değerlendirme

2-)Grupla öğrenme etkinliklerine yönelik ölçme-değerlendirme

3)Öğrenme güçlüğü olan öğrenciler ve ileri düzeyde öğrenme hızında olan öğrenciler için ek ölçme-değerlendirme etkinlikleri

1. Bütün öğrencilerden, dinledikleri hikâye metninden yola çıkarak, hikâye değerlendirme formunu bireysel olarak doldurmaları istenir.

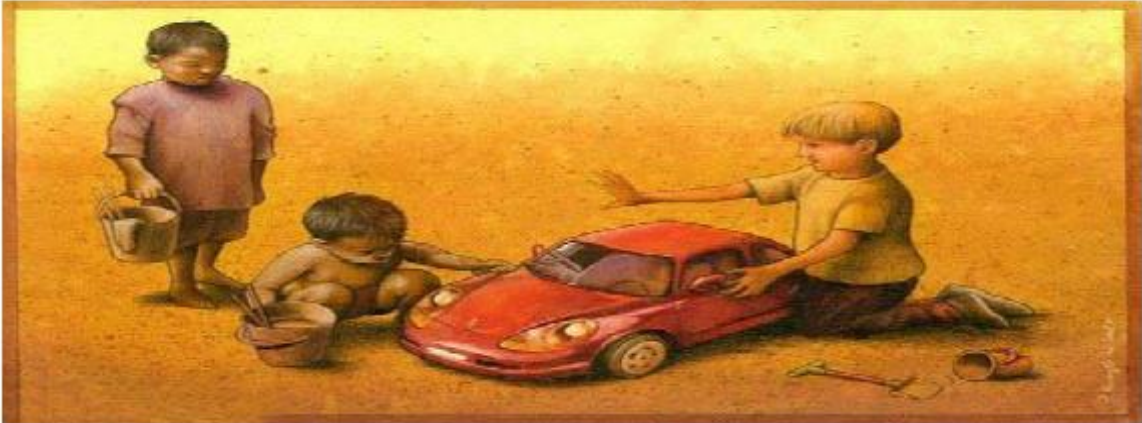
2. “*Örnek Bir Olayda Çocuk Hakkı*” isimli etkinlik formunda yer alan örnek olaya ilişkin çalışmaların, öğrenciler tarafından gerçekleştirilmesi istenir.

EK 15. Etkinlik Sayfaları

Karikatürlerde Çocuk Hakları

Sevgili öğrenciler, bugünkü dersimizde dinlediğiniz çocuk hakları hikâyesinden öğrendiklerinizden yola çıkarak, aşağıdaki karikatürleri inceleyiniz. Bu karikatürlere uygun olduğumu düşündüğünüz ortak bir başlık oluşturunuz ve karikatürlerde anlatılan çocuk hakkını belirtiniz. Hepinize keyifli çalışmalar... ☺

Karikatür Başlığı



Karikatürlerde Konu Edilen Çocuk Hakkı

EK 15. (devam) Etkinlik Sayfaları

Çocuk Haklı Bulmaca

Sevgili arkadaşlar hepinize merhaba. Ben Özgür. Bugünkü dersimizde dinlediğiniz çocuk hakları hikâyesinde öğrendiğimiz haklarımızı, hadi aşağıda yer alan bulmaca içerisinde de bulalım. Hepinize iyi çalışmalar dilerim... ☺



S	A	K	S	M	U	T	L	U	O	L	M	A	I
O	H	A	Y	A	L	K	U	R	M	A	S	A	M
S	K	O	Y	U	N	O	Y	N	A	M	A	A	E
Y	A	İ	S	A	Y	G	I	G	Ö	R	M	E	R
A	B	İ	L	G	İ	Y	E	U	L	A	Ş	M	A
L	E	T	K	I	N	L	I	K	L	E	R	E	K
S	B	İ	U	L	İ	Ü	Ç	E	K	A	R	K	E
T	C	L	S	Ş	I	R	M	Ğ	O	Ş	L	A	T
K	R	N	İ	B	T	N	B	P	R	T	Ü	T	M
O	K	M	E	A	E	C	M	N	U	Ö	L	I	E
O	Z	G	U	R	O	L	M	A	N	L	K	L	E
P	A	E	Ğ	L	E	N	M	E	M	Ç	U	M	A
M	S	Ö	I	T	Y	Z	A	K	A	V	I	A	K
A	R	A	Ş	T	I	R	M	A	Y	A	P	M	A

SOSYAL ETKİNLİKLERE KATILMA	KORUNMA	OYUN OYNAMA	GELİŞİM
SAYGI GÖRME	HAYAL KURMA	MUTLU OLMA	ÖĞRENME
ARAŞTIRMA YAPMA	MERAK ETME	BİLGİYE ULAŞMA	ÖZGÜR OLMA
	EĞLENME		

EK 15. (devam) Etkinlik Sayfaları

ÇOCUK HAKLARINI EŞLİYORUM

Sevgili arkadaşlar hepinize merhaba. Benim ismim Sevgi. Bugünkü dersimizde dinlediğiniz çocuk hakları hikâyesinde öğrendiklerinizden yola çıkarak, aşağıda sağ bölümde yer alan ifadeleri, uygun olduğunu düşündüğünüz hak yıldızları ile (sol tarafta) eşleştirmenizi istiyorum. Hadi başlayalım!😊



*Sağlıklı Gelişme ve
Büyüme Hakkı*

Çocuklar, güvenli bir ortamda barınma ve temel gereksinimlerinin (yeterli beslenme, uyuma ve dinlenme, temizlik vb.) karşılanması hakkına sahiptirler.

*Bakım, Yeterli
Beslenme ve
Barınma Hakkı*

Bütün çocuklar bedensel, ahlaki, sosyal ve zihinsel olarak sağlıklı gelişme ve büyüme hakkına sahiptir.

*Eğlenceli zaman
geçirme ve Oyun
Hakkı*

Dünyadaki bütün çocuklar, nitelikli sağlık imkânlarına eşit şekilde ulaşma hakkına sahiptir.

*Sağlık
Hizmetlerinden
Yararlanma Hakkı*

Eğlenceli zaman geçirmek ve oyun oynamak, bütün çocukların hakkıdır.

EK 15. (devam) Etkinlik Sayfaları

SLOGANLARIMIZDA ÇOCUK HAKLARI

Sevgili arkadaşlar hepinize merhaba. Benim ismim Nilay. Yapmam gereken bir ev ödevimde, bugün sizin de yardımınıza istiyorum. Sizlerin de bildiği gibi, bedensel, zihinsel ve duygusal açıdan bazı farklı özelliklere sahip olan ve bu çerçevede özel bakım ve eğitim ihtiyaçları olan birçok arkadaşımız var. Bu arkadaşlarımızın, kendi özellikleri ve ihtiyaçları doğrultusunda **özel bir eğitim alma ve özel bakım görme hakkına** sahip olduklarını herkese duyurabileceğim bazı sloganlar hazırlamam gerekiyor... Hadi zaman kaybetmeden çalışmalarımıza başlayalım! Hepinize şimdiden teşekkürler! ☺





ÇOCUK HAKLARINI RESMEDİYORUM

Sevgili öğrenciler, bugünkü dersinizde dinlediğiniz hikâyeden öğrendiğiniz çocuk haklarını, aşağıdaki bölümde gerçekleştireceğiniz bir resim çalışması ile ifade etmeye çalışınız. Keyifli çalışmalar dilerim... 😊

Resmin Başlığı

.....

EK 15. (devam) Etkinlik Sayfaları

ÇOCUK HAKLARI ÜZERİNE KISA BİR SOHBET

Sevgili öğrenciler, bugünkü dersimizde dinlediğiniz çocuk hakları hikâyesinde öğrendikleriniz ile ilgili olarak aşağıdaki bölümde karşılıklı konuşma etkinliği yer almaktadır. Sizden, hikâyemizden öğrendikleriniz ile ilgili olarak, aşağıdaki bölümde iki çocuk arasında geçen karşılıklı bir konuşma süreci oluşturmanız beklenmektedir. **Karşılıklı konuşmaların sırasıyla gerçekleştirilmesine dikkat ediniz (konuşmalar belirtilen numara sıralarına göre oluşturulacaktır)** Keyifli çalışmalar dilerim ☺

 (1)	 (2)
 (3)	 (4)
 (5)	 (6)
 (7)	 (8)

EK 15. (devam) Etkinlik Sayfaları

Eğitsel Bir Animasyonda Çocuk Hakları

Sevgili arkadaşlar hepinize merhaba. Ben Bora. Bugün sizinle, çocuk hakları konusunda bir eğitsel animasyon izleyeceğiz ve bu animasyona ilişkin aşağıdaki soruları birlikte cevaplandıracağız. Vakit kaybetmeden hadi hemen başlayalım! ☺



İzlediğiniz eğitsel animasyonların ana fikri nedir?

İzlediğiniz eğitsel animasyonlarda beğendiğiniz ve beğenmediğiniz şeyler nelerdir?

İzlediğiniz eğitsel animasyonlardaki durumu sen yaşamış olsaydın, bu durumda ne yapardın?

İzlediğiniz eğitsel animasyonlarda konu edilen çocuk hakkı nedir ve bu hakka ilişkin düşüncelerin nelerdir?

EK 15. (devam) Etkinlik Sayfaları

Bir Çocuk Hakkı Resimlerde

Sevgili öğrenciler, bugünkü derste dinlediğiniz çocuk hakları hikâyesinde öğrendiklerimizden yola çıkarak, aşağıda yer alan resimleri inceleyiniz ve bu resimlere ilişkin hazırlanmış soruları kendi duygu ve düşünceleriniz çerçevesinde cevaplayınız. Hepinize keyifli çalışmalar dilerim...☺



Yukarıda yer alan resimleri incelediğinde neler hissettin?

Resimlerde yer alan duruma ve gördüklerine yönelik düşüncelerin nelerdir?

Resimlerin, hangi çocuk hakkı ile ilgili olduğunu düşünüyorsun? Bu konudaki düşüncelerin nelerdir?

EK 15. (devam) Etkinlik Sayfaları

Örnek Bir Olayda Çocuk Hakkı

Sevgili öğrenciler, aşağıda Damla'nın başından geçen olayı inceleyerek, anlatılan bu olaya ilişkin size yöneltilen soruları; bugünkü dersimizde dinlediğiniz çocuk hakları hikâyesinde öğrendiklerinden hareketle kendi düşünceleriniz çerçevesinde cevaplandırınız. Hepinize iyi çalışmalar dilerim. ☺

Sevgili arkadaşlar hepinize merhaba. Benim ismim Damla. Bugün sizinle, başımdan geçen; aslında beni biraz üzen bir olayı paylaşacağım. Sevimli, evlerin düzenli sıralandığı, çocukların mutlu bir biçimde oyunlar oynadığı, eğlendikleri ve insanların birbirlerine saygılı ve hoşgörülü oldukları küçük bir mahallede yaşıyorum. Bütün arkadaşlarımı ve onlarla oyunlar oynayarak vakit geçirmeyi çok seviyorum. Bir hafta önce, yine güzel bir günde arkadaşlarımızla birlikte oyunlar oynamıyor ve eğleniyorduk... Arkadaşım Can, daha önce farklı bir ülkede (İngiltere) yaşadığını söylediği mektup arkadaşı Eva'nın, kendisinin bir süre önce yapmış olduğu davet üzerine bu sabah evlerine geldiği ve bir süre onlarla birlikte yaşayacağı haberini bizimle paylaştı. Hepimiz bu güzel habere çok sevindik, artık yeni bir oyun arkadaşımız daha olacaktı ve birbirimizden birçok yeni şey öğrenebilecektik... Nilsu ise, Eva'nın farklı ülkede yaşayan, farklı kültür içerisinde büyümüş ve farklı dili konuşan bir çocuk olduğu için kendileriyle oyun oynayabileceğini pek düşünmediğini söylemesi bizi o anda çok üzdü... Çünkü bütün farklılıklara rağmen, Eva da bizim gibi bir çocuktu... Farklılıklarımız bizim zenginliklerimiz haline gelemeyi miydi? Bende Nilsu'ya, hiçbir farklılıktan dolayı çocukların ayrımcılık yaşamaması gerektiğini, hepimizin birbirimizi dünyadaki arkadaşlarımız olarak görmemiz gerektiğini ve barış, hoşgörü ve dostluk içinde hep birlikte güzel şeyler yapabileceğimizi söyledim... Sonra oyunumuzu bitirdik ve hepimiz bir sonraki gün görüşmek üzere evlerimizin yolunu tuttuk...



ÖRNEK OLAY METNİ SORULARI

- 1- Can'ın verdiği, “farklı ülkede yaşayan, farklı bir kültürde büyüyen ve farklı bir dili konuşan Eva'nın evlerine konuk olması ve bir süre kendileri ile yaşayacak olması” haberine, diğer çocukların sevinmesini nasıl değerlendiriyorsun?
- 2- Nilsu'nun, “Eva'nın farklı ülkede yaşayan, farklı kültür içerisinde büyümüş ve farklı dili konuşan bir çocuk olduğu için kendileriyle oyun oynayamayacağını” ifade etmesi hakkında ne düşünüyorsun?
- 3- Nilsu'nun, bu görüşe sahip olmasının nedenleri neler olabilir?
- 4- Damla'nın, “hiçbir farklılıktan dolayı çocukların ayrımcılık yaşamaması gerektiğini, herkesin birbirini dünyadaki arkadaşı olarak görmesi gerektiğini ve barış, hoşgörü ve dostluk içinde hep birlikte güzel şeyler yapılabileceğini” ifade etmesi hakkında ne düşünüyorsun?
- 5- Bu olayı çocuk hakları açısından değerlendirdiğinde, neler söyleyebilirsin?

EK 16. Hikâye Değerlendirme Sayfası

Hikâye Değerlendirme Sayfası

Sevgili öğrenciler, bugünkü dersimizde dinlediğiniz çocuk hakları hikâyesine ilişkin aşağıda yer alan soruları cevaplayınız. Keyifli çalışmalar... ☺

Dinlediğim hikâyenin konusu ve ana fikri;

Dinlediğim hikâyedeki yerler, zaman ve kahramanlar;

Dinlediğim hikâyedeki olaylar ve hikâyenin sonucu;

Dinlediğim hikâyeden öğrendiğim Çocuk Hakları;

EK 17. Öğrenci Hikâye Değerlendirme Sayfası Örneği

Hikâye Değerlendirme Sayfası

Sevgili öğrenciler, bugünkü dersimizde dinlediğiniz çocuk hakları hikâyesine ilişkin aşağıda yer alan soruları cevaplayınız. Keyifli çalışmalar... ☺

Dinlediğim hikâyenin konusu ve ana fikri;

Hikâyenin konusu çocukların bayrakları renkleri bulmaya çalışmasıdır.
Hikâyenin ana fikri eğitim hayatımızı renklendirir.

Dinlediğim hikâyedeki yerler, zaman ve kahramanlar;

Hikâyedeki kahramanlar Ayda Ailesidir.
Hikâyedeki yerler orman, valon, bütüphane, gökyüzü ve okyanus pittiler.

Dinlediğim hikâyedeki olaylar ve hikâyenin sonucu;

Çocukların bayrakları renkleri bulmaya çalışması olayı, okyanus
hikâyesinin renklenmesi sonucu.

Dinlediğim hikâyeden öğrendiğim Çocuk Hakları;

Seyahat hakkı

Anımsama hakkı

Eğitim hakkı

Bilgi edinme hakkı

EK 18. Çocuk Hakları Serisi ve İlgili Sözleşme Maddeleri

Madde-1: Çocuk, bu Bildirgede öne sürülen haklardan yararlanır. Her çocuk, kendisinin ya da ailesinin ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka bir görüş, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğuş ve başka bir statü bakımından herhangi bir ayırım yapılmaksızın bu haklara sahiptir.

Bilge Adamın Yolu

Bilgelik Evi'ne çıkılan boynuz biçimli dağın kayalık yamaçlarını tırmanan yolda çok nadiren insan görülüyordu. O gün ise bu yolda farklı köylerden gelen üç çocuk karşılaşmıştı. Üçünün de amacı aynıydı: en bilge adamın bilgisine ulaşmak. Çocukların köylerinin başında bulunan kişiler artık çok yaşlıydı. Geç olmadan, bu kişilerin yerlerine başkalarının geçmesi gerekiyordu. Onlar da bu nedenle, bilge adamın bilgeliğini almaları için köylerinde ki en zeki çocukları seçmişlerdi. Olası rakipler karşısında her bir çocuğun, diğerlerinden üstünlüğüyle göze çarpması gerekiyordu. Ayrıca bilge adamı etkilemeli, onda hayret uyandırmalıydı.

Rüzgâr limanı Köyü'nün sakinleri cam yapımında tam anlamıyla ustaydılar. Köyün en parlak çocuğu Narkissos, farklılığı ve özgünlüğüyle dikkat çekiyordu. Kıyafetindeki küçük aynalar ve mercekler ile kafasında ki camlı süslemeler hiç şüphesiz bilge adamın gözlerini kamaştıracak, seçilen çocuk da Narkissos olacaktı. Güneyde ki pamuk tarlalarının arasında, Dokumacılar Köyü'nün sakinleri kendine özgü güzelliğiyle bilge adamı büyüleyeceğine inandıklarından Manolya'yı seçmişlerdi. Ayrıca iğne iplik işlerinde en yetenekli insanlar olduklarından, Manolya için kat kat kumaşlar dokuyup en şık elbiseleri dikmişlerdi. Oduncular Köyü'nün sakinleri sık yapraklı, yemyeşil ormanların içinde yaşıyorlardı. Onlar da Tor'u gücün ve cesaretin canlı bir timsaline dönüştürmeye karar vermişlerdi. Usta marangozlar olarak, çocuğun zırhını, miğferini ve kalkanını yapmak için yüz yıllık meşe ağaçlarını kesip devirmişlerdi.

Üç çocuk kendi başlarına, tepeye çıkan dar patıkada ilerlediler. “Ben en güzelim,” diye düşündü Manolya. Tor da, “ Ben en güçlüyüm,” dedi kendi kendine. Narkissos da “ Ben herkesten daha özgünüm.” diye geçirdi aklından. Bilge adamın öğrencisi hangisi olacaktı bu durumda? Üç maceracı yolun yarısında, iki yamacın arasında, çok şiddetli akan bir nehirle karşılaştı. Hiçbir şey söylemeden, göz ucuyla birbirlerine baktılar; her biri engeli aşıp yola devam etmek için bir çözüm arıyordu. Manolya, “Karşı tarafa geçmek için bir

paraşüt yapayım,” diye geçirdi aklından. Bunun işe yarayacağından emin olmamakla beraber, pamuklu ve ipekli giysilerinden birini çıkarıp dikmeye başladı. “Ama ya yeterince rüzgâr olmazsa ve boşluğa düşersem?” diye de tedirgin oldu. Narkissos yanındaki merceklerden bir dürbün yaptı. Nehri aşmak için bir yol bulabileceğine inanıyordu. Ayrıca cam parçalarını kullanarak bir ateş yaktı. “Birileri dumanı görüp yardımına gelebilir,” dedi kendi kendine. Bu arada Tor da, zırhını çıkarıp nehri geçmesini sağlayacak küçük bir sal yapmıştı. Fakat endişeyle, “Ya akıntı çok güçlüyse ve beni sürüklerse,” diye geçirdi aklından. Yakılan ateşle ısınan havanın paraşütü şişirdiğini hiçbiri fark etmemişti. Çok kaygılanan Manolya, “Uçup gidecek!” diyebildi. Bunu duyan Tor da, ağırlık yapıp kaçmasını engellemek için paraşütün uçlarını salına düğümledi. Ama paraşüt hâlâ yükseliyordu. “Hadi binelim!” dedi Narkissos.

Çocuklar bu uydurma sıcak hava balonuyla uçarken gülmekten kendilerini alamıyorlardı. Balonun onları tüm ağırlıklarıyla bulutlara çıkarmasına çok şaşırmışlardı. Birbirlerine niye güvenmemişlerdi ki? Hem böylece çok daha eğlenceli ve daha az yorucu bir yolculuk yapabileceklerini niçin fark edememişlerdi? Tor, Manolya ve Narkissos neredeyse bilge adamın yaşadığı yere kadar uçtular. Bir havuzun kenarında oturan bilge adamı gördüklerinde, onu cezbetmek için kullanacakları zırha, rengârenk pamuklu ve ipekli kumaşlara ya da camlı süslemelere artık sahip olmadıklarını anımsadılar. “Bir öğrenci seçmek zorundayken siz üçünüzde neye bakacağım ben şimdi?” sorusuyla karşıladı bilge adam onları. Ardından, “Hiçbir şey göremiyorum; çünkü körüm,” diye cevabı kendisi verdi kahkahayla gülererek. “Fakat kalbim, gözlerimin gördüğünden daha uzağı görebilir ve bana üçünüzün de burada olmayı hak ettiğini söylüyor; çünkü sizler ilk dersi zaten aldınız.”. Bu doğrudu. Ekip halinde çalıştıklarında çok daha fazla ilerlediklerini öğrenmişlerdi, ayrıca gösterişçi olmanın ilerlemeyi engellediğini de anlamışlardı. Bilge adam sonra, bilgeliğe giden bitmez tükenmez yola ilk adımı atmaları için onlara evinin kapılarını açtı.

EK 18. (devam) Çocuk Hakları Serisi ve İlgili Sözleşme Maddeleri

Madde-2: Çocuk, özel olarak korunur, yasalar ve başka yollarla sağlıklı ve normal biçimde, özgürlük ve saygınlık koşullarında bedensel, zihinsel, ahlaki, manevi ve toplumsal olarak gelişmesine olanak sağlayacak fırsat ve kolaylıklardan yararlanır. Bu amaçla çıkarılacak yasalarda, çocuğun çıkarları önde gelir.

Pamuk Çocuk

Güneşin battığı yerlerin ötesinde, Pamuk ülke adı verilen bir yer vardı. Herkes orayı beyaz krallık olarak biliyordu; çünkü her yer pamuk tarlalarıyla ve koyun sürüleriyle doluydu. Pamuk ülke küçük bir krallıktı. Bu krallığın devam edebilmesi için ülkenin kralı IV. Keskinel ile kraliçenin bir çocuk sahibi olması gerekiyordu. Nihayet dünyaya gelen ilk ve tek erkek çocuklarıyla talih kral ve kraliçenin yüzüne güldü. Çocuk çok çelimsiz ve soluk tenliydi, saçlarının rengi de öyle soluktu ki bembeyaz görünüyordu.

Kralın arkadaşlarından biri, “Bu sağlığı pamuk ipliğine bağlı, yani çok hassas ve özel bir çocuk,” dedi. Bir diğeri ise “Belirtileri dikkatlice gözlemeliyiz,” diye ekledi. “Herhangi bir nedenle, hatta güneş ışınlarından bile hastalık kapabilir.”. Kral ve kraliçe minik prensi koruyabilmek için arkadaşlarının tavsiyelerini dinlediler. Duvarları, yerleri, pencereleri, mobilyaları ve sivri uçlu eşyaları kaplamak için çok miktarda kumaş gerekiyordu. Kral, “Pamuklu ve yünlü, kalın kumaşlar kullanılsın,” diye buyurdu “ve canlı renklerden olsun ki oğlanın içi kararmasın.”. Kraliçe de tüm kapılara ve pencerelere taşlardan duvar örülmesi için büyük bir gayret gösterdi. Bu, kralın arkadaşının diğer önerisiydi. “Prens sadece gerekli kişiler tarafından ziyaret edilmeli ve kesinlikle saraydan dışarı adımını atmamalıdır.”. Kraliçe de “Kitaplar dünyaya açılan bir penceredir,” dedi. “Onları iyi saklamalıyız ki prens bulamasın. Kaçırdığı her şeyi kitaplarda görüp üzülmesini istemiyorum.”. Her şeyi düşünmüşlerdi. Ancak çocukların hareketsiz kalamayacağı, meraklı oldukları ve bir de insanların konuşmadan duramayacakları akıllarına gelmemişti. Sonuçta, saraya ne zaman birileri gelse, prens bulduğu yere saklanıyor ve konuşulanları dinliyordu. Herkesin ne dediğine büyük bir dikkatle kulak kabartıyordu. Dışarıdaki dünyanın nasıl bir yer olabileceğiyle ilgili hayaller kuruyordu. Böylece, minik prensin zihninde yavaş yavaş, akıl almaz bir dünya canlanmaya başladı. Prens, “Mektubun mutlaka kanatları olmalı çünkü babam anneme onun uçarak geldiğini söyledi,” diye akıl yürütüyordu. “Tıpkı, salonda ki kafeste yaşayan kuşlarınki gibi!”. Aşçılardan biri,

“Kızlar, bugün pazarda her yerden meyve fişkırıyordu!” dedi. “Avuç avuç çilekler! Kıpırmızı kirazlar! Sonra, sulu sulu armutlar!” Kızlar dinliyordu. Tabi, minik prens de... Muhafızların nöbet değişiminde, gözcülerden biri diğerine heyecanla köyün İyi Şanslar Bayramı’nı nasıl kutladığını anlattı: “Çayırılık çocuklarla doldu taşı. Büyükler balık avlayıp güneşlenirken çocukların suya nasıl dalıp çıktığını görmeliydin.” Küçük prens; “Niçin bu kadar çok yük taşıyorsun ?” diye sordu bahçıvana. “Limon hasadı yapıyoruz ufaklık. Bu bölgede bolca limon yetişir. O kadar çok limonata yapacağız ki su gibi akacak, göreceksin!”. Prens en çok da, baca temizleyicisine ve onun hikâyesine şaşırdı. Sopalar, kazıyıcılar ve fırçalar taşıyordu, yüzü kapkaraydı ve dudaklarıyla garip sesler çıkarıyordu. Baca temizleyicisi, “Sanırım sen daha önce hiç ısıklık çalan birini duymadın,” diyerek doğru bir tahminde bulundu. Baca temizleyicisi ısılıkla çaldığının çok bilindik bir kış şarkısı olduğunu söyledi. “Köylüler bu şarkıyı hep söylerler, telli ve nefesli şarkılarla da ona eşlik ederler. Peki, bu müziği de mi hiç duymadın? Gel, bacaya yaklaş ve dinle.” Küçük prens bacaya yaklaştığında yeni kokular da hissetti. Burnu için tam bir koku ziyafetiydi bu. “Burada ki köylerde buram buram kokan, çok güzel yemekler, kremalı pastalar yapılır. Fındık ezmeleri, reçeller, çikolatalar ve...” Baca temizleyicisi sözlerini bitirmeden bacaya tırmanıp gözden kayboldu!”

Küçük prens saraydan dışarı çıkabileceğini bu şekilde keşfetmiş oldu ve aceleyle yeni arkadaşının ayak izlerini takip etti. Yanına merak ve heyecandan başka hiçbir şey almadan, her basamakta gittikçe daralan bacayı tırmandı. En tepeye ulaştığında soluklanıp, dinlenmek için durdu. Rüzgârı ilk defa hissediyordu. Kral, oğlunun dışarıdan gelen kahkahalarını duyunca, “Muhafızlar, çabuk kapıları açın!” diye emretti. Annesi, yerde bırakmış olduğu siyah izleri gördü ve korkuyla oğluna, “Güneş ışığından ve diğer çocuklardan uzak dur!” diye bağırды. Prens, tüm bunlardan habersizdi. Kar, yüzünde ki izleri silerken, o sadece gülüp oynuyordu. Kral ile kraliçe arkadaşlarının tavsiyelerini fazla ciddiye aldıklarını fark ettiler; çünkü çocuk her zaman ki gibi görünüyordu. Turp gibiydi. Farklı olan tek şey vardı: Mutluydu.

EK 18. (devam) Çocuk Hakları Serisi ve İlgili Sözleşme Maddeleri

Madde-3: Çocuğun doğuştan başlayarak bir isme ve vatandaşlığa hakkı vardır.

Amir Yolunu Kaybediyor

Amir beş yaşında bir erkek çocuğuydu. Hayalci, kıpır kıpır bir oğlandı ve biraz da dalgındı. Yıldızları uzun uzun seyretmeyi çok seviyordu. Hayvanları ve hayvanların davranışlarını kendinden geçercesine gözlüyordu. Tek başına eğlenebildiği için çok şanslıydı, üstelik hiç sıkılmıyordu. Amir taka-taka adı verilen, göçebe, yani zaman zaman yerlerini değiştiren bir boyun üyesiydi. Taka-takalılar yerlerini değiştirmek için yola çıktıkları her defasında, Amir'i gözden kaçırmamak için kaplumbağa hızıyla gitmek zorunda kalıyorlardı. Çünkü o, akasya ağaçlarının yapraklarını çekiştiren zürafalara dalıp gidiyor, yola vermesi gereken dikkati kolayca dağılıveriyordu. Annesi onu sürekli, “Şunları aklından çıkarma: Bir gün kaybolursan, adın Amir ve yaşadığın toprakların adı da Akida” diye tembihliyordu. Bir gün zebraı gözleyen Amir'e annesi; “Hadi Amir, zebraı rahat bırak da yoluna devam et,” dedi. Onun yolu şaşırmasından korkuyordu. Büyüklerinden biri de ona gülümseyerek ; “Bir gün kaybolacaksın!” diye seslendi. Ve günün birinde bu sözler gerçek oldu.

Hiç kimsenin tahmin edemediği müthiş bir yağmur fırtınası başlamıştı. Fırtınaya yakalanan Taka-taka boyu her zamankinden daha hızlı hareket etmek zorundaydı. Hiç kimse Amir'in onları izlemediğini fark etmedi; gök gürültüsü de onun bağırışlarını duymalarına engel olmuştu; “Hey, durun! Beni bekleyin!” Fırtına dindiğinde, amir kaybolduğunu anladı; ama er ya da geç onu bulacaklarından emindi. Yardım aramak için ormana girdi ve yavrularına bakan anne maymunları aradı. Ona yardım edeceklerini düşünüyordu. Ufaklık, “Merhaba!” diyerek onları selamladı. “Düşündüm ki sizler ailemi bulmamda bana yardımcı olabilirsiniz.” Maymunlar, “Elbette!” diye cevapladı. “Fakat önce bir ağaca tırmanmalısın. Biz günün çoğunu ağaçlarda geçiririz.” Ufaklık, defalarca denediyse de, her seferinde dengesini kaybedip, başarısız oldu. Daha ilk dallara bile tırmanamadan, arkası üstü düşüp yuvarlanıyordu. Yaşlı bir maymun ona, “Belli ki orman sana göre bir yer değil. En iyisi şu ırmağı takip et ve timsahlara sor,” diye öğüt verdi. Bu sürüngenler gölgeli, bataklık bir bölgede yaşıyorlardı. Onunla, timsahlardan en genç olanı konuştu: “Bizimle yaşamak için çok iyi bir yüzücü olman gerekir; çünkü bizler günün neredeyse tamamını suda geçiririz.” “Ayaklarımı suya sokmayı, yağmurun altında koşmayı çok

severim ama çok uzun süre suyun içinde kalmaya dayanamam.” dedi Amir. “Sonra, boğulurum!” diye de ekledi. “O halde sen bizlerden değilsin, bu yüzden kendine timsah diyemezsin.” Bunun üzerine ufaklık geniş çayırlara doğru koşmaya başladı. Orada, tembellik eden bir aslan sürüsü vardı. Kendisi de uyumayı ne çok severdi! Onlara kendileri gibi bir aslan olup olamayacağını ve onlarla birlikte yaşayıp yaşayamayacağını sordu. “Neden olmasın,” diye yanıtladı bir dişi aslan, “fakat gece olduğunda, yemek için bir iki tane zebra avlaman gerekecek.” Duyduklarına şaşırان ufaklık, “Zebralar mı?” deyiverdi. “Ben onları kovalamayı ve otlanırken seyretmeyi çok seviyorum; onları incitmek istemem!” “Belki de bizim yemeğimiz olmak istersin...” dedi genç aslanlardan biri ve hep beraber gülüşmeye başladılar. Bunun üzerine ufaklık delicesine koşmaya başladı. Amir üzgün ve bitkin haldeydi. Maymun, timsah ya da aslan olarak kabul edilmeyişini düşünmeye başladı. O, Amir’di. Akida’dan bir erkek çocuğuydu ve geri dönüp ailesiyle yaşaması gerekiyordu. Birden bir ses işitti:

“İstersen benimle kalabilirsin. Misafirlerin başımızın üstünde yeri var,” dedi çalılıkların altında pinekleyen bir kirpi. “Buraya gel ve benimle uyu!” Ufaklık nihayet kendi yerini bulduğu için mutluydu. Bu küçük hayvanın yanında annesi ya da ablasının yanında gibi hissediyordu. Onun yanına otururken kirpiciğin dikenleri istemeden dikleşti. “Uf! Bana iğnelerini batırdın! Benimle böylemi yaşamak istiyordun?”

Amir yaşadığı hayal kırıklığıyla oradan ayrıldı. Ne yapacağını ya da nereye gideceğini bilmiyordu. Boyundan ve ailesinden ayrı kalınca, kim olduğunu ve nereye ait olduğunu bilmenin kendisi için ne kadar önemli olduğunu anlamıştı; arayışa devam etmeliydi. Birileri ona adıyla hitap etmeyeli uzun zaman olmuştu. Sonra uzaklardan gelen bir ses işitti: “Amiiir! Neredesin Amir?” Amir anne, babasını ve arkadaşlarını görünce, “Buradayım!” diye var gücüyle bağırdı. O gece akşam yemeği yiyecek, diğer Akida çocukları gibi oyunlar oynayıp kendi yurdunda ve evinde uyuyacaktı. Kendisi olmaktan duyduğu mutlulukla ismini yüksek sesle haykırdı... Kulaklarında çınlayan ses çok güzeldi.

EK 18. (devam) Çocuk Hakları Serisi ve İlgili Sözleşme Maddeleri

Madde-4: Çocuk toplumsal güvenlik olanaklarından yararlanır. Sağlık içinde gelişme ve yetiştirme hakkı vardır. Bu amaçla kendisine ve annesine özel bakım ve korunma olanakları sağlanır. Bu olanaklar doğum öncesi ve doğum sonrası bakımı da içerir. Çocuğun, yeterli beslenme, barınma, eğlenme ve sağlık hizmetlerine hakkı vardır.

Ariyanna'nın Sihirli Kutusu

Ariyanna'nın bir sihirli kutusu oldu. Büyükbabası kutuyu ona verdiği gün fısıldayarak, “Bu, aramızda bir sır olarak kalsın,” diye tembihlemişti. “İçinde gizemli şeyler bulacaksın ve kim olmak istersen, o olacaksın. Şu küçük kapıya dikkat ettin mi? İşte, anahtarı burada. Ben bu kapıdan geçemeyecek kadar şişmanım. Yalnızca senin gibi küçük çocuklar onun içinde ki dünyaya girebilir.” Büyükbabası kahvesini yudumlayarak odadan çıkınca, Ariyanna çekinerek kutuyu inceledi. Büyük, hem de epeyce büyüktü. Ahşaptan yapılmışa benziyordu ve onu her hareket ettirdiğinde renk değiştiriyordu. Ariyanna birkaç kez kutunun etrafında dolandı ve sonunda, anahtarı cebinden çıkarıp deliğe yerleştirdi. Ariyanna bir anda kendini garip bir dünyanın içinde bulmuştu. Ayağının altında bulutlar vardı. Ağaçlar, çiçekler ve çalılar ise tavana asılıydılar. Neler olup bittiğini anlaması gerekiyordu. O da, iz sürmek için trençkotlu, büyüteçli bir dedektif oluverdi. Gördüğü gözyaşı izleri onu farklı renklerde beş tavşana götürdü. Küçük kız, “Sorunuz nedir?” diye sordu onlara. Tavşanlardan biri, “Biz açız fakat havuçlar çok yukarıda,” diye yanıt verdi. Bir diğeri, “Onlara uzanmaya boyumuz yetmiyor,” diye ekledi. Ariyanna büyüteciyle bulutlarla kaplı yere baktı, sonra da yukarıdaki ağaçlara göz attı. “Anlaşılan o ki birileri her şeyin alt üst olmasını istemiş,” dedi. “Bunları geri çevirmeyi düşündünüz mü?” Önce Ariyanna, sonra da tavşanlar zıplamaya başladılar ve her şey tekrar yerli yerine dönene kadar zıplamaya devam ettiler. Hayvancıklar artık havuçlara kolayca uzanabiliyordu. Tavşanlar, “Bu kadar kolay mıydı?” diye sordular hep bir ağızdan. Küçük kız da, “Bazen büyük sorunlar onları açıklayıp bir çözüm bulmaya çalışırsak küçülürler,” diye cevapladı. Durumdan hoşnuttu.

Ariyanna ikinci kez kutuya girdiğinde, tavşanlar yorgun göründükleri halde epeyce yüksek bir masanın etrafında koşturup duruyorlardı. “Ne yapıyorsunuz?” Böyle durmadan koşarak başınızın dönmesini mi istiyorsunuz?” “Of! Evet, aslında durmak istiyoruz!” dedi tavşanlardan biri soluk soluğa. “Fakat durunca birimiz taburesiz kalıyor ve sadece

dördümüz masaya oturabiliyor. İşte bu yüzden, masanın etrafında koşup duruyoruz.” Ariyanna elinde tebeşirle bir öğretmen oluverdi ve onlara rakamları öğretmeye başladı. “Bir, iki, üç, dört ve beş. Siz beş tavşansınız!” Hayvancıklar başlarını salladı, genç öğretmen de devam etti: “Bir, iki, üç, dört. Yalnızca dört tabure var. Beş etmesi için bir tabureye daha ihtiyacımız var.” “Peki, ne yapabiliriz?” diye sordu tavşanlardan biri merakla. Küçük kız, “Bir tabure daha eklemeliyiz veya masanın ayaklarını kesmeliyiz!” deyip elinde bir testereyle iş tulumu giymiş bir marangoza dönüşüverdi. Masanın boyunu kısalttı. Böylece herkes yemeklere ulaşabildi.

Ariyanna renkli tavşanları üçüncü kez ziyaret ettiğinde onları çok solgun buldu. Sırtına bir doktor önlüğü geçiriverdi ve onları dikkatlice inceledi. “Canınız niye sıkkın benim minik tavşanlarım?” Hep bir ağızdan, “Uyuyamıyoruz!” dediler. “Güneş yüzünden uykuya dalamıyoruz.” “Peki, güneş batınca uyumayı düşündünüz mü ya da yerin altında ki bir çukurda?” Tavşanlar, “Sahiden bunu düşünemedik... Sen çok zekisin!” dediler. Keyifleri yerine gelmişti. Bir gece sihirli kutu Ariyanna’yı uyandırdı. Yerde zıplıyor, pat güm sesler çıkarıyordu. Küçük kız da içeriye girdi. “Bu sefer neyiniz var küçük dostlarım?” diye sordu tavşanlara. “Biz karanlıktan korkuyoruz.” “Hımm. Bu sorunu nasıl çözeceğimizi düşünelim bakalım...” Gözleri kamaştıran bir ışıkla küçük kızın düşünceleri yarım kaldı: Annesi odaya girip ışığı yakmıştı. “Ariyanna, büyükbabanın kostüm kutusuyla ne yapıyorsun? Doktor yataktan çıkmamanı söyledi!” Küçük kız, “Uyuyamıyorum,” diye gerekçesini söyledi ve tavşanları düşünerek ekledi: “Karanlıktan olmalı.” “Peki, şimdi ilacını alıp yatağa dönme vakti. Uslu olursan sana bir öykü anlatacağım. Ama kısa bir tane...” Demek uyumak için gereken şey buydu, yani bir öykü! “Daha önce niye aklıma gelmedi ki?”

Öykü anlatmakta kimse annesiyle yarışamazdı. Ariyanna annesine baktı, kendisiyle ilgilendiği için mutluydu. Anne, doktor veya öğretmen olmak çok eğlenceliydi ama aynı zamanda çok yorucuydu. O sadece bir kız çocuğuydu ve büyümek için zamanı vardı. Öyküye başlamadan önce Ariyanna annesinden son bir şey istedi: “Kutunun kapısını aralık bırakabilir misin anne? Öyküyü dinleyip tavşanlar da uykuya dalsınlar.” “Nasıl istersen; ama yatağa geç, tamam mı?” Ve o akşam, küçük kız ve beş tavşan huzur içinde uyudu.

EK 18. (devam) Çocuk Hakları Serisi ve İlgili Sözleşme Maddeleri

Madde-5: Bedensel, zihinsel ve toplumsal bakımdan özürlü çocuğa özel durumunun gerektirdiği gibi davranılır ve özel eğitim ve bakım sağlanır.

Riki'nin Yeni Dünyası

Görme yetisini kaybettiğinde, Riki'nin dünyası küçücük bir yer haline geldi. Çevresindeki her şey aynı şeye dönüşmüştü. Kâğıda yayılan büyük bir mürekkep lekesi gibi bir şeydi bu. Riki suskunlaştı, ürkekleşti. Artık ne şarkı söylüyor ne de oradan oraya zıplıyordu; çünkü ayaklarını nereye basacağını bilmiyordu. Büyükannesinin sallanan sandalyesi en yakın arkadaşı olmuştu. Onun üstünde, gözleri kapalı halde saatlerce oturuyordu. Ama dakikalar, saatler, aylar geçtikçe Riki tüm vaktini hareketsiz geçirmekten sıkılmaya başladı. Bir anda uzun, bir ucu çember gibi bükülmüş sert bir nesne fark etti; sallanan sandalyenin koluydu aslında. “Büyükanneimin bastonun burada ne işi var?” Riki bu uzun ince arkadaşıyla oyun oynarmışçasına çevresindeki her şeye dokunmaya başladı. Bastonu her bir nesneye hafifçe tıklatıyor, o nesnenin çıkardığı sesi dinliyordu. Bunu yaparken de nesnenin biçimini, boyunu ve rengini zihninde canlandırıyordu. Riki böylelikle, yavaş yavaş yeni bir dünyanın resmini yapmaya başladı.

Oturma odasında ki dolaplar dev gibi görünüyordu, masa ve sandalyeler ise etrafını dolaşması gereken bir çeşit dağ gibiydi. Kuvvetli bir rüzgâr kapıyı gürültüyle kapattı. Riki duyduğu bu sesle merdivenlerden sokağa çıkış yolunu gözlerinin önüne getirdi; fakat bunları hâlâ çok uzak olarak hayal ediyordu. Bir eliyle bastonu tutup diğeriyle de merdiven korkuluklarına tutunan Riki aşağı inmeye başladı. Daha önce merdiven korkuluğunun donmuş bir yılanı benzediğini hiç fark etmemişti; çünkü daha önce onu hiç şimdi yaptığı gibi destek olarak kullanmamıştı. Ne kadar da çok basamak vardı! Ufaklık kapının ardını dinledi; diğer taraftan gelen insan ve otomobil seslerini duyunca heyecanlandı. Kapıyı açıp ileriye bir adım attı ve birdenbire kendisini kocaman bir labirentin içindeymiş gibi hissetti. Cadde öyle gürültülüydü ki nesneleri tanımlamakta ve neyin nerede olduğunu kestirmekte çok zorlanıyordu! Riki bir şeyin ısrarla elini yaladığını fark edene kadar hiç hareket etmedi. “Üf! Bu da neyin nesi?” Riki altın sarısı olduğunu hayal ettiği, tüylü, sünger gibi bir şey hissetmişti. “Ben, sihirli köpek Pigallus. Artık senin hizmetindeyim.” Hayvan, bedeninin ön kısmıyla hafifçe eğilerek zarifçe selam verdi. “Konuşan bir köpek, ha!” dedi Riki onu okşarken. “Beni yalnızca sen duyabilirsin ve sadece yalnızken. Eğer istersen,

gözlerinin yerine geçebilirim,” dedi köpek. Bunun üzerine Riki, “Evimin kapısını bulmama yardımcı olabilir misin?” diye sordu. “Elbette ama önce bana onun neye benzediğini tarif etmelisin.” Riki sanki mümkün olan her renkten ve malzemeden, farklı biçimlerde, büyüklü küçüklü kapılarla çevriliydi... Kendisinininkinin nasıl bir kapı olduğunu hatırlamaya çalıştı. Yüksek sesle, “Babamdan azıcık uzun, tahtadan beyaz ve üst kısmında yarım ay şeklinde bir pencere var,” dedi. Tarif edebildiği için mutluydu. Sonra Pigallus’un bir at kadar büyük olduğunu ve sırtına atlayıp motorlu araçların ve bacalardan yükselen dumanların arasında onu sürdüğünü hayal etti. “Şimdi şarkı söyleyen büyükannemi duyabiliyorum! Kurabiyelerinin kokusunu da alabiliyorum! Eve geldik!” Büyükannesi kapıyı açık bırakmış, biraz da endişeyle onu bekliyordu. Torununa sarıldı ve onu sımsıkı kucakladı. “ Bastonu yanına almışsın,” dedi, “hep üst kata bırakırım. Demek yeni arkadaşınla tanıştın. O, çok özel bir köpek. Annen ile baban, onu bugün senin için getirdi.” Riki eve girince, çok sevdiği hikâyeleri artık okuyamadığı için canının sıkıldığını anlattı büyükannesine. Bunun üzerine, büyükannesi onu kütüphanenin yanına götürdü ve torununun eline bir kitabı tutuşturdu. “Hadi aç,” dedi “ve ona dokun!” Riki ellerini dikkatlice sayfaların üzerinde gezdirdi. Bu sert bir kitaptı; üzerindeki kabartmalar parmak uçlarını gıdıklıyor ve sanki ona bir şeyler fısıldıyordu. Şaşkınlıkla, “Bu nedir?” diye sordu. “Onlar gözle görülmeyen ama dokunarak okunan harfler,” diye açıkladı büyükannesi. “Hepsi altı minik noktadan oluşur ve her bir harf ya da işaret için noktalar farklı düzenlenmiştir. Bu alfabeye Braille alfabesi denir.” “Ama ben onları okumasını bilmiyorum ki” dedi Riki endişeyle. “Bende bilmiyorum canım ama benim gözlerimde artık eskisi kadar iyi görmüyor. Bu alfabeyi birlikte öğrenmeye ne dersin?” Riki rahat bir nefes aldı. Korkuları artık geçmişti; baston, köpek, altı noktalar ve büyükannesi yeni dünyasının kafasında canlandırdığı kadar karmaşık olmadığını ona göstermişlerdi.

EK 18. (devam) Çocuk Hakları Serisi ve İlgili Sözleşme Maddeleri

Madde-6: Çocuğun kişiliğinin tam ve uyumlu gelişmesi için sevgi ve anlayışa gereksinimi vardır. Ana-babanın bakım ve sorumluluğu altında ve her durumda yakınlık, maddi ve manevi güvenlik ortamında elden geldiğince yetiştirilir. Ailesiz ve yeterli destekten yoksun çocuklara özel bakım sağlamak, toplum ve kamu makamlarının ödevidir. Çok çocuklu aile çocuklarının korunması amacıyla devletçe ve başka kaynaklardan yardım sağlanır.

Annem Babam Nerede

Lili, Lalo ve Lali birçok kez, ormanda bütün rüyaları gerçekleştirebilen Aki adında birinin yaşadığını duymuşlardı. Bu üç çocuğun arzuladığı, hepsi birbirinden farklı birçok şey vardı; fakat öyle bir konu vardı ki bu, üçünün de ortak arzusuydu. Aki'yi ziyaret etmeye de bu yüzden karar vermişlerdi. En çok arzuladıkları bu şey, annelerinin ve babalarının ortadan kaybolmasıydı.

Lili meyve sevmiyordu. Annesi ise ona, sevip sevmediğine bakmadan, zorla ve çok fazla meyve yediriyordu: soğuk algınlığına yakalanmaması için portakallar, karın ağrıları çekmemesi için elmalar, gün boyunca zinde olması için muzlar... Lalo sürekli, “Şimdi yatma vakti, hadi doğru yatağa,” sözlerini duymaktan bezmişti. Annesi ve babası sürekli onu uyumaya gönderiyorlardı. Daha akşam olmamışken, oyun oynayıp eğlenirken, henüz yorulmamışken... Lali ise her akşam yıkanmaktan kaçmanın yollarını arıyordu; çünkü sudan hiç hoşlanmıyordu. Banyodan kurtulmak için her türlü mazereti uydursa da, babası eninde sonunda onu küvete sokuyordu. Çocuklar işte bu nedenlerle, yani meyve yeme, erken yatma ve yıkanma sıkıntısından artık kurtulmak için Aki'yi bulmaya karar verdiler. Olağanüstü yeteneklerini belki kendileri için de sergilerdi. Bunun için sadece ormanın içinden geçmeleri ve buldukları tüm çilekleri yemeleri gerekiyordu. Hatta Lili bile hiç sevmediği halde bunu yapmaktan kaçınmadı.

Çocuklar çok sürmeden, fazlasıyla çilek yemekten yorgun düşmüş halde, kendi etraflarında dönmeye ve gözlerinin önünde uçuşan yıldızlar görmeye başladılar... Hemen oracıkta, bulutlarla kaplı bir tepenin üstünde çilekler gibi kırmızı bir ev gördüler. Heyecanla, “İşte bulduk!” diye bağıştılar. “Bu onun evi!” Aki onlara, birkaç kez yineleyerek, “Demek anne babalarınızın ortadan kaybolmasını istiyorsunuz, öyle mi?” diye sordu. “Bunu istediğinizden emin misiniz? Hiçbir iz kalmadan ortadan kaybolmalarını mı istiyorsunuz?” Çocuklardan en büyüğü, “Evet, isteğimiz bu!” dedi. Aki kendilerinden bu kadar emin

olduklarını görünce, onlara yardım etmeyi kabul etti. Elbette, anne babaları aslında ortadan kaybolmayacaklardı.

Çocuklar Aki'nin evinin büyük bir makine olduğunu anlayınca çok şaşırdılar. Aki renk renk düğmelere basıyor ve kolları aşağı yukarı hareket ettiriyordu. “Deney mi yapıyorsun?” diye bağırdı Lili, Lalo ve Lali. “Hayır!” dedi Aki, “Bu, sihir!” Çocuklar eve döndüklerinde anne babalarının ortadan kaybolduklarını fark ettiler. Hepsi sevinçle sıçramaya başladı; fakat fark etmedikleri bir şey vardı. Anne babalarıyla birlikte onların yapmış olduğu her şey de ortadan kaybolmuştu: evleri, bahçeleri, oyun alanları... Bütün geceyi açık havada geçirince üçü de yatak odalarını özlemeye başladı. Hatta Lalo bile, “Keşke babam gelse ve beni yatağa gönderse...” dedi. “Hiçbir şey evdeki yataklardan daha yumuşak olamaz,” diye ekledi Lali.

Fakat Lili'nin endişesi başkaydı: Bahçeleri olmadan tavukları ve yumurtaları da olmayacaktı. Markete gidecek ve onlara lezzetli yemekler pişirecek anne babaları da yoktu artık. Şimdi yiyebilecekleri tek şey orman meyveleriydi ve açlıktan karınları gurulduyordu. Lili iyice olgunlaşmış eriklerden yemeye başladı. “Mımm... Bunun tadına daha önce niye hiç bakmadım ki? Gerçekten lezzetliymiş!”

İlk günlerin neşesi geçince Lali yıkanmanın ne kadar önemli olduğunu anladı. Çok kötü koktuğundan sinekler peşini bir türlü bırakmıyordu. Hepsi de kokarcalar gibi kokmaya başlamıştı. “Kâbus gibi! Banyo yapmaya ne kadar da ihtiyacım var,” diye yakındı Lali. O hafta geçmeden Lali, Lalo ve Lili tekrar Aki'nin yanına gittiler. “Anne babalarımızı tekrar yanımıza getirebilir misin? Lütfen, ne olur!” dediler. “Bundan böyle söz dinleyen çocuklar olacağız!” “Sanırım dersinizi aldınız dedi!” dedi Aki. “Şimdi, sizin içinde dünyada ki tüm çocuklar için de şunları birlikte söyleme vakti!” Çocuklar, “Anne babalarımız hep bizimle, başkalarından göremeyeceğimiz sevgileriyle,” diye olanca güçleriyle bağırdılar. Hiçbir şey olmadığını görünce, “Hani neredeler?” diye sordular. “Gözlerinizi açın!” dedi Aki gülmekten kendini alamayarak. “İstedığınız şeyi sadece rüyanızda gördünüz. Anne babalarınızı evde bulacaksınız, koşun hadi!”

Bu üç çocuk sanki bunlar hiç yaşanmamış gibi büyüdüler. Lili şimdi, meyveli tart, komposto ve reçel yapımında ustalaşmış bir aşçı olarak çalışıyor. Lali sabun ve parfüm işinde ilerledi. Lalo mu? O da piyasadaki en konforlu yatakları üretiyor.

EK 18. (devam) Çocuk Hakları Serisi ve İlgili Sözleşme Maddeleri

Madde-7: Çocuğun, en azından ilköğretim aşamasında ücretsiz ve zorunlu bir eğitim almaya hakkı vardır. Çocuğa, genel kültürünü geliştirmeye yarayacak ve eşitlik temeli üzerinde yeteneklerini, yargı gücünü, manevi ve toplumsal sorumluluk duygusunu geliştirmesine ve yararlı bir toplum üyesi olmasına olanak sağlayacak bir eğitim verilir. Çocuğun eğitiminden ve rehberliğinden sorumlu olanlar için yol gösterici ilke, çocuğun çıkarlarıdır. Bu sorumluluk her şeyden önce ana babasınındır. Çocuk, eğitimle aynı amaçlara yönelik oyun ve eğlenme konusunda tüm olanaklarla donatılır; toplum ve kamu makamları çocuğun bu haktan yararlanma olanaklarını artırmaya çaba gösterir.

Kaybolan Renkler

Bundan uzun zaman önce, Aydın Ailesi'nin yaşadığı şehir öyle griydi ki diğer renkleri ayırt etmek bir hayli zordu. İnsanlar bundan pek de rahatsız değildi: Bazıları üşengeçlikten, bazıları bunu düşünmeyecek kadar meşgul olduklarından... Durumun böyle sürüp gitmesi için her türlü bahane hazırды. Renklerin sadece yağmurlu günlerde, gökkuşağında görünmesinin nedenini kimse merak etmiyordu. Kimse “Niçin?” diye sormuyordu; yani Aydın Ailesi'nin çocukları dışında: “Bulutlarda renkler varsa, niçin her yerde olmasın?” Çocuklar renkleri bulmak için büyük bir merak ve istekle harekete geçtiler. Kendilerine renklerin yerini gösterebilecek haritaları incelemek üzere evlerindeki kütüphaneyi didik didik ettiler. Ama haritalarda, farklı bölgeler üzerindeki garip rakamlar ve harfler dışında bir şey yoktu. Çocuklar da, renkleri aramak için işaretli yerlere doğru yolculuğa çıkmaya karar verdiler. Bu macera onları bir buharlı trenle kuzeye doğru sürükledi. “Madem beyaz tüm renkleri içeriyor, o zaman cevabımızı belki karda bulabiliriz.” Fakat dağlarda yalnızca beyazı ve grinin çok çeşitli tonlarını buldular. Sonra yönlerini değiştirdiler ve bir yelkenli gemiyle, tropikal kuşağa doğru yola koyuldular. Sıcak bölgelerdeki gür ormanların yeşil rengi ümitlerini arttırabilirdi. Fakat gür ormanlar onlara yeşilin her tonunu sunsa da değişen bir şey olmadı. Volkanik bölgelerin turuncuları, kırmızıları ve bordoları da onlara renklerini geri vermedi. Şaşkındılar. “Durmaksızın yanan lavlar ve ateş böylesine güçlü renkleri yansıttığı halde renkleri niçin yüzlerimize bile vurmuyor?” Cevabı merak ediyorlardı. Kim bilir, belki kırmızı da yeşil de onların rengi değildi. Yoksa onların rengi göğün ve denizin ki gibi mavi miydi? Bir an bile düşünmeden, kocaman bir sıcak hava balonuna atlayıp nehirleri ve okyanusları geçtiler. Üzüntüyle elbiselerini incelerken, “Hâlâ

siyahlar ve beyazlar içindeyiz,” dediler. Henüz gidip görmedikleri bir yer daha vardı. Uçsuz bucaksız çöllerin ve savanaların üzerinden uçtular; fakat ne kahverenginin ne de sarının tonlarına bürünebildiler. Aydın Ailesi’nin çocukları şehirlerine üzüntü içinde yorgun argın geri döndüler. Gri evlerin, gri oturma odalarının, pencerelerin ardında gri yüzlerin olduğu gri şehirlerine...

Çocuklar yine de arayışlarından vazgeçemediler. Bir yerde hata yapmış olmalıydılar. Haritayı tekrar yayıp işaretleri dikkatlice incelediler. Tüm bölgelere gitmişlerdi fakat rakamları ve harfleri hiç dikkate almamışlardı. Kitap yığınlarının yanından geçerken çocuklardan en büyüğü heyecanla, “Buldum!” diye bağırdı, “Onlar başvuru kaynaklarını gösteriyor.” En küçüklerinin bundan hiçbir şey anlamadığını görünce şöyle açıkladı: “Rakamlar ve harfler kütüphanede ki kitapların adlarına işaret eden anahtarlar!” Çocuklar emin olamadıklarından, kitapların olduğu küçük odaya koştular. Tropikal kuşak, soğuk bölgeler, Su ülkesi ve daha birçok yer hakkında kitaplar vardı. Yaşadıkları deneyimlerle bu yerlerin havasını solumuşlardı. Buralarla ilgili okumaksa onlara başka şeyler kazandıracaktı. Ellerini kitapların sırtlarında gezdirdiler. Adlarını dikkatlice incelediler. Sayfaların arasında gezindiler ve okudukları öykülerde yer yer duraksadılar. Adları daha derinlemesine inceledikçe yavaş yavaş renklenmeye başladılar. Yeşil, pembe ve kahverengi tonları kazandılar. Şöminedeki ateş kırmızı rengi aldı. Odadaki lambalar hafif sarı bir ışıkla parlamaya başladı. Çocuklar giysilerinin mavi, turuncu ve yeşil olduğunu keşfettiler. “Ve tenimiz pembe,” dedi aralarından biri. Aydın Ailesi’nin yaşadığı evin renkleri geri geldi. Komşular da onları örnek aldı: Okudular, okudular ve okudular. Renkler bu sayede, bir suluboya fırçasıyla tuvale boyanır gibi tüm şehre yayıldı.

EK 18. (devam) Çocuk Hakları Serisi ve İlgili Sözleşme Maddeleri

Madde-8: Çocuk her durumda korunma ve yardımdan ilk yararlanacaklar arasındadır.

Minik Korsanlar

Yeşil Barut'tan daha çok korku salan bir korsan hiçbir zaman görülmemiştir. Denildiğine göre korku duygusu koku duyusu o kadar kuvvetlidir ki altının ve gümüşün kokusunu kilometrelerce uzaktan alabilir ve işitme yetisi o kadar güçlüdür ki en ufak bir tehlike işaretini hemen fark edebilir. Hiç kimse onun gibi kılıç tutamamakla birlikte atışta da onu yenemez. Gelin görün ki herkes gibi koca korsan da yaşlanıyordu. Yıllar geçtikçe görme, koklama ve işitme gücü zayıflamıştı. Gemileri yağmalama haberleri daha az duyulur olunca denizciler de artık Yeşil Barut'la karşılaşma korkusu yaşamadan, rahatça seyahat edebiliyorlardı. Ünlü korsan, ne kadar gizli olursa olsun her hazineyi bulabildikleri söylenen minik korsanları duymuştu. Tayfalarına, “Yakalayıp getirin onları!” diye emir verdi. “Eğer gerçekten insanların söyledikleri kadar zekilerse, bize yağmada rehberlik etsinler.” Minik korsanların boyları en fazla, yarım metreydi. Zayıflardı ve kendilerini korsandan çok komedyen gibi gösteren rengârenk giysileri vardı. Yeşil Barut'a, “Bizim bir gemimiz yok,” dediler. “Bu yüzden teklifini kabul ediyoruz. Sizi dokuz denizkızının hazinesine götüreceğiz ve hazineyi de eşit olarak bölüşeceğiz.

Minik korsanlar gemicilikten anlamıyorlardı ama Yeşil Barut'un gemisini nereye yönlendireceklerini biliyorlardı. Önce Dar Boğaz'ı geçtiler, Deniz Feneri Adası'nın etrafından dolaşarak Denizkızları Körfezi'ne yöneldiler. Eski bir harita ve pusula yardımıyla, hazinenin gömülü olduğu yere kadar gemi mürettebatına rehberlik ettiler. Heybetli, güçlü kuvvetli bir düzine adam altın külçeler ve sikkelerle dolu birçok sandığı Yeşil Barut'un gemisine taşıdı. “Haydi çabuk olun, şimdi yelken açma zamanı!” diye emir verdi yaşlı korsan. Denizin kabarmaya başladığını, kara bulutların yaklaştığını fark etmişti. Göz açıp kapayınca kadar çok şiddetli bir fırtına patlak verdi. Devasa okyanus dalgaları gemiyi bir o yana bir bu yana sallıyordu. Yeşil Barut'un gemisi, direği yıkıldığı için batma tehlikesiyle karşı karşıyaydı. Kaptana, “Çok fazla ağırlık taşıyoruz,” dedi korsanlardan ikisi. “Yükümüzün bir kısmından vazgeçmek zorundayız.” Yeşil Barut bir an düşündü ve emretti: “O zaman atın çocukları denize!” “Ama olur mu kaptan?” diye söylendi geminin miçosu. “Onlar daha çocuk...” Bunun üzerine yaşlı adam, “Gözcüyü de atın!” diye ekledi. Aşçıda, “Delirdin mi kaptan?” diye üsteledi. “Bir gözcümüz olmadan,

bu fırtınadan canlı çıkamayız.” Yeşil Barut, “Bu küstah aşçıyı da atın denize de görsün gününü!” diye gürledi. Çocukların en zekisi, “ Haklısın kaptan!” diye araya girdi. “Gemi fazlasıyla ağır. Fakat hatırlatmama izin verirsiniz efendim, engin deneyiminizle bilirsiniz ki bir gözcü olmadan limana ulaşamazsınız ve bu muhteşem aşçı olmadan da hayatta kalamazsınız.” “Ayrıca minik korsanların ağırlığı altınıninkinin yarısı kadar bile değil. Denize yükün bir kısmını atabiliriz sanırım,” diye fikir yürüttü. “Hazinemi denizin derinliklerine atmak mı? Bunu aklınızdan bile geçirmeyin!” dedi Yeşil Barut. Mürettebattan biri, “Minik korsanların kim olduğunu unutmamalısın kaptan. Bugüne kadar bulamadıkları hazine olmamış, bizi altına mutlaka yine ulaştırırlar.” Aşçı da, “Gerçekten de bu yetenekli minikler harcanırsa çok yazık olur,” diye ekledi. “Hem siz de yetenekli insanlar bulmanın ne kadar zor olduğunu hep söylersiniz.” “Aslında evet, elden ayaktan kesildiğimiz zaman birilerinin bizim yerimizi alması gerekiyor,” diye tamamladı Yeşil Barut. “Bir fikrim var: Geminin sorunsuz olarak yüzmesi için gereken miktarda altını denize atın. Nasıl, sizce de harika bir fikir, değil mi?”

Mürettebat çocukları, çocuklar mürettebatı ve Yeşil Barut da herkesi fırtınalı denize atılmaktan işte bu şekilde kurtardı. Efsaneye göre, limana ulaştıklarında yaşlı korsan, altınları kurtarmak için tek başına tekrar denize açıldı ve bir daha ondan haber alınamadı.

EK 18. (devam) Çocuk Hakları Serisi ve İlgili Sözleşme Maddeleri

Madde-9: Çocuk, her türlü ihmal, zulüm ve sömürüye karşı korunur. Çocuk, her ne biçimde olursa olsun alım-satım konusu olamaz. Çocuğun, uygun bir yaş sınırına ulaşmadan önce çalışmasına izin verilmez; hiçbir durumda sağlık ve eğitime zarar verecek ve bedensel, zihinsel ya da ruhsal gelişmesine engel olacak bir işte çalışmasına yol açılıp izin verilemez.

Gülücükler Şatosu

Gölgelerle dolu vadideki şatoda çok mu çok tembel bir dev yaşıyordu. Bu dev öyle miskin ve öyle cimriydi ki, her zaman insanların kendisi için karşılıksız çalışmasını isterdi. Bu dev bir gün hayatının en büyük siparişini aldı. Ormandan bin ağaç kesip bunları küçük parçalara bölmesi gerekiyordu. Bunun üzerine o da civar köylerdeki insanları kandırmaya karar verdi.

Dev, tüm çocuklara şatosunun kapılarını açacağını, çocukların hoş bir tatilin keyfini süreceklerini ilan etti. Çocuklara çok lezzetli yiyecekler ikram edeceğine, çilek, ahududu ve böğürtlen toplamak için ormanı gezdireceğine söz verdi. Bunları duyan çocuklar durup düşünmeden karar verdiler. Hepsi de şatoya gitmek için can attılar. Ancak çok geçmeden devin onları kandırdığını, tek derdinin, tahtaların kesilip oyulması için ağaç kütüklerinin şatoya taşınması olduğunu anladılar. Şatoda, çocukların bazıları farklı büyüklükte ve biçimdeki parçalardan şekiller oyuyordu. Diğerleri ise bunları kutulara yerleştiriyor ve teker teker koridora istifliyordu. Dev onları sürekli gözlüyor, bir an bile durmalarına izin vermiyordu. Kısa süre sonra çocuklar öyle yoruldu ki artık hiçbiri gülmüyor, hatta oyun oynamak bile istemiyordu. Devi kızdırmak istemiyorlar ve çalışmaya sadece bir şeyler yemek ve uyumak için ara veriyorlardı. Çocuklardan biri, kule gibi yığılan kutuların her sabah ortadan kaybolduğunu gözlemlemişti. “Bir kutunun içine saklanırsam, belki şatodan çıkabilirim,” diye düşündü ve saklandı. Saklandığı kutuyu birileri alana dek, hiç kıpırdamadan karanlıkta bekledi. Ortalık tamamen sessizleşince, kutudan dışarıya baktı. “Of, hâlâ şatodayım!” Şatodan kaçmayı başaramadığını anlamış, hayal kırıklığına uğramıştı. Bulunduğu yer, kutularla dolu çok büyük bir odaydı. Çok üzgündü. Her şeyi göze almıştı. Böylece, kaçmak için tahtadan bir at yapmaya karar verdi. Farklı parçaları zekice birleştirerek onlara arzu ettiği şekli verdi. Bu tahta at, eysiz ve semersiz olamazdı. Kumaş parçaları ve bir iple ata son şeklini verdi. Tam ona binecekken... O da neydi?

“Ayak sesleri! Birileri geliyor.” Tam apar topar saklanmayı başardığı anda içeri giren dev, “Bu da ne böyle?” diye homurdandı. “Kim açtı bu kolileri?” Dev, daha sonra tahta atı fark etti ve kızgınlığı yerini yavaş yavaş şaşkınlığa bıraktı. Şaşkınlığının yerini ise merak aldı. Dev dokununca, hayvan bir ileri bir geri sallanmaya başladı. Atın zararsız olduğunu anlayınca, o da üstüne binip sallanmaya başladı. Sallanmanın etkisiyle, dev durmadan gülüyordu. Şatodaki tüm çocuklar kahkahaların geldiği yöne ilerleyerek odaya toplandılar. Saklandıkları yerden dev izliyorlar ve onlar da aynı şeyi yapmak istiyorlardı. Çocukların gülmeye başladığını gören dev, onları at şeklindeki bu salıncağı denemeleri için yanına çağırdı. Çok geçmeden çocuklar da bu eğlenceye kendilerini kaptırdılar ve devle birlikte kahkahalara boğuldular. Böylece o gün, çocukların zorla çalıştırıldığı son gün olmuştu. Bundan sonra dev onları gülerken ve çalışmak yerine oynarken görmeyi tercih etti. Bir hata yapmış olduğunu anladı ve siparişini yetiştirmek için vakit kaybetmeden işe koyuldu. Birkaç gün sonra dev, şatosunu büyük bir oyuncak fabrikasına dönüştürmeye karar verdi. Burada çocuklar oyuncakları denemekten, oynamaktan ve eğlenmekten başka bir şey yapmayacaklardı.

EK 18. (devam) Çocuk Hakları Serisi ve İlgili Sözleşme Maddeleri

Madde-10: Çocuk ırk, din ve başka herhangi bir ayrımcılığı besleyen uygulamalardan korunur. Anlayış, hoşgörü ve halklar arasında dostluk, barış ve evrensel kardeşlik ruhuyla, güç ve yetkilerini insanlığın hizmetine sunması gerektiği bilinciyle yetiştirilir.

Salyangoz Adam

Uzun yıllar boyunca toplumlar kendilerini diğerlerinden korumaya çalışmış ve birbirleriyle neredeyse hiç iletişim kurmamışlardı. Yalnızca bir adam kuralları yıkmaya cesaret etti. O, tüm dünyayı dolaşan bir gezgindi. Bu gezgin adam alışıldan çok farklıydı. İnsanların çoğunun aksine, sabit bir yerde yaşamıyordu; ayrıca toplumları ve köyleri çok iyi tanıyordu. Bu yüzden şehrin yerleşik sakinleri tarafından sevilmiyor, gecelerini insanlardan uzakta geçirmek zorunda kalıyordu. Evini her zaman yanında taşıdığından, insanlar ona Salyangoz Adam diyorlardı.

Gezgin adam bir akşam Camüfleyiciler Köyü civarında kampını kurarken büyük bir çuval taşıyan bir çocuk gördü. Çuvaldan şangur şungur sesler geliyordu. “Bununla ne taşıyorsun delikanlı?” Çocuk şaşkınlıkla irkildi. Fısıldar gibi konuşarak, “Büyüklerimiz bize Salyangoz Adam’a yaklaşmamamızı söyledi,” dedi. “Biliyorum,” dedi adam. “Benimle ilgili birçok şey söylüyorlar; çocukları yiyormuşum, hastalık bulaştırıyormuşum, hatta büyü yapıyormuşum... Bu söylenenlere hiç kulak asma. Yolculuk etmemden kim zarar görmüş ki?” “Çuvalda cam parçaları taşıyorum. Köycek cam yapımında ustayızdır fakat yaptıklarımızı taşıırken çoğu parçalanıyor.” “Renkli camlar... Nasıl da güzeller!” “Bu halde işimize yaramazlar. İstersen bunları sana verebilirim.” Salyangoz Adam çuvalı evine taşıdı ve ertesi sabah, uzak topraklardaki çağlayanlara doğru yola çıktı. Yolun yarısında, Togramya Köyü’nün çayırlarından geçerken, bir o yana bir bu yana koşturan çocuklarla karşılaştı. “Sorun nedir?” diye sordu onlara. “Kaçan iki koyunu yakalamaya çalışıyoruz. Onları geri getirmeyi başaramadık.” Gezgin adam pek umursamadan yoluna devam etti. Ormana ulaştığında düdük sesleri duydu. Bir derenin kenarında üç çocuk kamıştan yapılma düdüklerini çalıyordu. “Müzik çalmayı mı çalışıyorsunuz?” “Müzik çalmak isterdik ama önce, ekinlerimizi yiyen kuşları korkutacak bir ses bulmamız gerekiyor. Denediğimiz bütün sesler, tersine daha fazla kuşu buraya topluyor.” “Sanırım bunun bir çaresi var,” dedi Salyangoz Adam” O, tarlanın etrafındaki ağaçlara tırmanıp cam parçalarını dallara asarken, çocuklar büyük bir merakla onu seyrettiler. Güneş ışığı vuran cam parçaları

parıldıyor ve birbirlerine çarparak sesler çıkarıyordu. Kuşlar çıkan seslerden ve parıltılardan ürküp uçmaya başladılar. Çocuklar adama, “Sağ olun efendim!” diyerek teşekkür ettiler. “Fakat köydeki insanlar Salyangoz Adam’la konuştuğumuzu öğrenirlerse onlara ne diyeceğiz?” “Onlara camların Camüfleyiciler Köyü’nden geldiğini söyleyin, en iyi camların yapıldığı yerden...” Gezgini adam bulduğu her şeyi topladığı için çocuklar da ona, kamıştan yaptıkları düdüklere verdiler ve “Hoşça kalın,” diyerek oradan ayrıldılar.

Salyangoz Adam dönüş yolunda yine Togramya tepelerinde koyunları yakalamak için koşturan çocuklara rastladı. “Hey! Bir de bunları deneyin,” dedi düdüklere onlara uzatarak. Çocukların düdüklere bir kez üflemleri bile yetmişti. Bütün koyunlar onlara doğru koşmaya başladı. Çocuklar, “Ya büyüklerimiz bu düdüklere nereden bulduğumuzu sorarlarsa onlara ne diyeceğiz?” diye sordular. “Onlara, bunları uzaklarda, çağılayanların olduğu topraklarda yaşayan Taka-Takaların yaptığını söyleyin,” dedi. Çocukların keyifleri yerine gelmişti. Salyangoz Adam’a teşekkür ederek bir daha hiç üşümesin diye yünü ve pamuklu kumaşlar verdiler. Camüfleyiciler Köyü’nün yakınlarında Salyangoz Adam, bu köyde yaşayan çocukla yine karşılaştı. “Camların hâlâ kırılıyor mu?” “Evet, hem de sürekli... Cam çok kırılğan bir şey” Salyangoz Adam, “Onları bu kumaşlara sararak koru,” diye bir öneride bulundu ve ekledi: “Ha, bir de herkese, pamuk ve yünün Togramya’dan geldiğini söylemeyi unutma!” Köylerde yaşayan insanlar bu eşyaların nereden geldiğini sorduklarında çocuklar onları bilgilendirdiler. Ancak hiçbirisi bir sonraki sorunun ne olacağını tahmin edememişti: “Peki, bunları buraya kim getirdi?” diye sordu köylüler. Çocuklar suspus oldular; biraz korkmuş halde birbirlerine baktılar. Doğruyu söylemenin ve gezgini adamı savunmanın daha iyi olacağına inanarak, “Salyangoz Adam,” diye cevap verdiler. Çocukların anlattıklarını dinleyen köylüler böylece, kültürler arasındaki farklılıkların iyi bir şey olduğunu ve değer katarak insanları zenginleştirdiğini anlamış oldular.

O günden sonra insanlar birbirlerine güvenmeye ve yardım etmeye başladılar. Eğer Salyangoz Adam’ı merak ediyorsanız, o da gezmeye devam ederek deneyimli bir tüccar oldu.

EK 19. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi

Birleşmiş Milletler

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

(Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilmiştir)

ÖNSÖZ

Bu Sözleşmeye Taraf Devletler:

Birleşmiş Milletler Antlaşmasında ilân edilen ilkeler uyarınca İnsanlık ailesinin tüm üyelerinin, doğuştan varlıklarına özgü bulunan haysiyetle birlikte eşit ve devredilemez haklara sahip olmalarının tanınmasının, dünyada özgürlük, adalet ve barışın temeli olduğunu düşünerek,

Birleşmiş Milletler halklarının, İnsanın temel haklarına ve bireyin, İnsan olarak taşıdığı haysiyet ve değere olan kesin inançlarını Birleşmiş Milletler Antlaşmasında bir kez daha doğrulamış olduklarını ve daha geniş bir özgürlük ortamında toplumsal ilerleme ve daha iyi bir yaşam düzeyi sağlama yolundaki kararlılıklarını hatırla tutarak,

Birleşmiş Milletlerin, İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde ve Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmelerinde herkesin, bu metinlerde yer alan hak ve özgürlüklerden ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka görüş, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğuştan veya başka durumdan kaynaklanan ayrımlar dâhil, hiçbir ayırım gözetilmeksizin yararlanma hakkına sahip olduklarını benimsediklerini ve ilân ettiklerini kabul ederek,

Uluslararası İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde, Birleşmiş Milletlerin, çocukların özel ilgi ve yardıma hakkı olduğunu ilân ettiğini anımsayarak,

EK 19. (devam) Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi

Toplumun temel birimi olan ve tüm üyelerinin ve özellikle çocukların gelişmeleri ve esenlikleri için doğal ortamı oluşturan ailenin toplum içinde kendisinden beklenen sorumlulukları tam olarak yerine getirebilmesi için gerekli koruma ve yardımı görmesinin zorunluluğuna inanmış olarak,

Çocuğun kişiliğinin tam ve uyumlu olarak gelişebilmesi için mutluluk, sevgi ve anlayış havasının içindeki bir aile ortamında yetişmesinin gerekliliğini kabul ederek,

Çocuğun toplumda bireysel bir yaşantı sürdürebilmesi için her yönüyle hazırlanmasının ve Birleşmiş Milletler Antlaşmasında ilân edilen ülküler ve özellikle barış, değerbilirlik, hoşgörü, özgürlük, eşitlik ve dayanışma ruhuyla yetiştirilmesinin gerekliliğini göz önünde bulundurarak,

Çocuğa özel bir ilgi gösterme gerekliliğinin, 1924 tarihli, Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesinde ve 20 Kasım 1959 tarihinde Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Kurulunca kabul edilen Çocuk Hakları Bildirgesi'nde belirtildiğini ve İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde, Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nde (özellikle 23 ve 24 üncü maddelerinde) ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmede (özellikle 10 uncu maddesinde) ve çocukların esenliği ile ilgili uzman kuruluşların ve uluslararası örgütlerin kurucu ve ilgili belgelerinde tanındığını hatırla tutarak,

Çocuk Hakları Bildirgesinde de belirtildiği gibi "çocuğun gerek bedensel gerek zihinsel bakımdan tam erginliğe ulaşmamış olması nedeniyle doğum sonrasında olduğu kadar, doğum öncesinde de uygun yasal korumayı da içeren özel güvence ve koruma gereksiniminin bulunduğu" nu hatırla tutarak,

Ulusal ve uluslararası düzeyde çocukları aile yanına yerleştirme ve evlât edinmeye de özel atıfta bulunan Çocuğun Korunması ve Esenliğine İlişkin Toplumsal ve Hukuksal İlkeler Bildirisi; Çocuk Mahkemelerinin Yönetimi Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları (Beijing Kuralları) ve Acil Durumlarda ve Silahlı Çatışma Halinde Kadınların ve Çocukların Korunmasına İlişkin Bildirinin hükümlerini anımsayarak, Dünyadaki ülkelerin tümünde çok güç koşullar altında yaşayan ve bu nedenle özel bir ilgiye gereksinimi olan çocukların bulunduğu bilinci içinde,

EK 19. (devam) Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi

Çocuğun korunması ve uyumlu gelişmesi bakımından her halkın kendine özgü geleneklerinin ve kültürel değerlerinin taşıdığı önemi göz önünde tutarak,

Her ülkedeki, özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki çocukların yaşama koşullarının iyileştirilmesi için uluslararası işbirliğinin taşıdığı önemin bilincinde olarak, aşağıdaki kurallar üzerinde anlaşmaya varmışlardır:

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme: Birinci Kısım, Madde 1-20

Madde 1

Bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her İnsan çocuk sayılır.

Madde 2

1. Taraf Devletler, bu Sözleşmede yazılı olan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin, ana babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasal ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin tanır ve taahhüt ederler.

2. Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, yasal vasilerinin veya ailesinin öteki üyelerinin durumları, faaliyetleri, açıklanan düşünceleri veya inançları nedeniyle her türlü ayrıma veya cezaya tâbi tutulmasına karşı etkili biçimde korunması için gerekli tüm uygun önlemi alırlar.

Madde 3

1. Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir.

EK 19. (devam) Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi

2. Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, vasilerinin ya da kendisinden hukuken sorumlu olan diğer kişilerin hak ve ödevlerini de göz önünde tutarak, esenliği için gerekli bakım ve korumayı sağlamayı üstlenirler ve bu amaçla tüm uygun yasal ve idari önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler, çocukların bakımı veya korunmasından sorumlu kurumların, hizmet ve faaliyetlerin özellikle güvenlik, sağlık, personel sayısı ve uygunluğu ve yönetimin yeterliliği açısından, yetkili makamlarca konulan ölçülere uymalarını taahhüt ederler.

Madde 4

Taraf Devletler, bu Sözleşmede tanınan hakların uygulanması amacıyla gereken her türlü yasal, idari ve diğer önlemleri alırlar. Ekonomik, sosyal ve kültürel haklara ilişkin olarak, Taraf Devletler eldeki kaynaklarını olabildiğince geniş tutarak, gerekirse uluslararası işbirliği çerçevesinde bu tür önlemler alırlar.

Madde 5

Taraf Devletler, bu Sözleşmenin çocuğa tanıdığı haklar doğrultusunda çocuğun yeteneklerinin geliştirilmesi ile uyumlu olarak, çocuğa yol gösterme ve onu yönlendirme konusunda ana-babanın, yerel gelenekler öngörüyorsa uzak aile veya topluluk üyelerinin, yasal vasilerinin veya çocuktan hukuken sorumlu öteki kişilerin sorumluluklarına, haklarına ve ödevlerine saygı gösterirler.

Madde 6

1. Taraf Devletler, her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu kabul ederler.
2. Taraf Devletler, çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler.

Madde 7

1. Çocuk doğumdan hemen sonra derhal nüfus kütüğüne kaydedilecek ve doğumdan itibaren bir isim hakkına, bir vatandaşlık kazanma hakkına ve mümkün olduğu ölçüde ana-babasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahip olacaktır.

EK 19. (devam) Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi

2. Taraf Devletler, özellikle çocuğun tabiiyetsiz kalması söz konusu olduğunda kendi ulusal hukuklarına ve ilgili uluslararası belgeler çerçevesinde üstlendikleri yükümlülüklerine uygun olarak bu hakların işlerlik kazanmasını taahhüt ederler.

Madde 8

1. Taraf Devletler, yasanın tanıdığı şekliyle çocuğun kimliğini; tabiiyeti, ismi ve aile bağları dâhil, koruma hakkına saygı göstermeyi ve bu konuda yasa dışı müdahalelerde bulunmamayı taahhüt ederler.

2. Çocuğun kimliğinin unsurlarının bazılarından veya tümünden yasaya aykırı olarak yoksun bırakılması halinde, Taraf Devletler çocuğun kimliğine süratle yeniden kavuşturulması amacıyla gerekli yardım ve korumada bulunurlar.

Madde 9

1. Yetkili makamlar uygulanabilir yasa ve usullere göre ve temyiz yolu açık olarak, ayrılığın çocuğun yüksek yararına olduğu yolunda karar vermedikçe, Taraf Devletler, çocuğun; ana-babasından, onların rızası dışında ayrılmamasını güvence altına alırlar. Ancak, ana-babası tarafından çocuğun kötü muameleye maruz bırakılması ya da ihmâl edilmesi durumlarında ya da ana-babanın birbirinden ayrı yaşaması nedeniyle çocuğun ikametgâhının belirlenmesi amacıyla karara varılması gerektiğinde, bu tür bir ayrılık kararı verilebilir.

2. Bu maddenin birinci fıkrası uyarınca girişilen her işlemde, ilgili bütün taraflara işleme katılma ve görüşlerini bildirme olanağı tanınır.

3. Taraf Devletler, ana-babasından veya bunlardan birinden ayrılmasına karar verilen çocuğun, kendi yüksek yararına aykırı olmadıkça, ana babanın ikisiyle de düzenli bir biçimde kişisel ilişki kurma ve doğrudan görüşme hakkına saygı gösterirler.

4. Böyle bir ayrılık, bir Taraf Devlet tarafından girişilen ve çocuğun kendisinin ana veya babasının veya her ikisinin birden tutuklanmasını, hapsini, sürgün, sınır dışı edilmesini veya ölümünü (ki buna devletin gözetimi altında iken nedeni ne olursa olsun meydana gelen ölüm dâhildir) tevlit eden herhangi benzer bir işlem sonucu olmuşsa, bu Taraf Devlet, istek üzerine ve çocuğun esenliğine zarar vermemek koşulu ile ana-babaya, çocuğa

EK 19. (devam) Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi

veya uygun olursa, ailenin bir başka üyesine, söz konusu aile bireyinin ya da bireylerinin bulunduğu yer hakkında gereken bilgiyi verecektir. Taraf Devletler, böyle bir istemin başlı başına sunulmasının ilgili kişi veya kişiler bakımından aleyhe hiç bir sonuç yaratmamasını ayrıca taahhüt ederler.

Madde 10

1. 9 uncu Maddenin 1 inci fıkrası uyarınca Taraf Devletlere düşen sorumluluğa uygun olarak, çocuk veya ana-babası tarafından, ailenin birleşmesi amaçlarıyla yapılan bir Taraf Devlet ülkesine girme ya da onu terk etme konusundaki her başvuru, Taraf Devletlerce olumlu, İnsani ve ivedi bir tutumla ele alınacaktır. Taraf Devletler, bu tür bir başvuru yapılmasının başvuru sahipleri veya aile üyeleri aleyhine sonuçlar yaratmamasını taahhüt ederler.

2. Ana-babası, ayrı devletlerde oturan bir çocuk olağanüstü durumlar hariç, hem ana hem de babası ile düzenli biçimde kişisel ilişkiler kurma ve doğrudan görüşme hakkına sahiptir. Bu nedenle ve 9 uncu maddenin 1 inci fıkrasına göre Taraf Devletlere düşen sorumluluğa uygun olarak, Taraf Devletler çocuğun ve ana-babasının Taraf Devletlerin ülkeleri dâhil herhangi bir ülkeyi terk etmeye ve kendi ülkelerine dönme hakkına saygı gösterirler. Herhangi bir ülkeyi terk etme hakkı, yalnızca yasada öngörüldüğü gibi ve ulusal güvenliği, kamu düzenini, kamu sağlığı ve ahlak veya başkalarının hak ve özgürlüklerini korumak amacı ile ve işbu Sözleşme ile tanınan öteki haklarla bağdaştığı ölçüde kısıtlamalara konu olabilir.

Madde 11

1. Taraf Devletler, çocukların yasadışı yollarla ülke dışına çıkarılıp geri döndürülmemesi halleriyle mücadele için önlemler alırlar.

2. Bu amaçla Taraf Devletler iki ya da çok taraflı anlaşmalar yapılmasını ya da mevcut anlaşmalara katılmayı teşvik ederler.

EK 19. (devam) Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi

Madde 12

1. Taraf Devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar.

2. Bu amaçla, çocuğu etkileyen herhangi bir adli veya idari kovuşturmada çocuğun ya doğrudan doğruya veya bir temsilci ya da uygun bir makam yoluyla dinlenilmesi fırsatı, ulusal yasanın usule ilişkin kurallarına uygun olarak çocuğa, özellikle sağlanacaktır.

Madde 13

1. Çocuk, düşüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir; bu hak, ülke sınırlarına bağlı olmaksızın; yazılı, sözlü, basılı, sanatsal biçimde veya çocuğun seçeceği başka bir araçla her türlü haber ve düşüncelerin araştırılması, elde edilmesi ve verilmesi özgürlüğünü içerir.

2. Bu hakkın kullanılması yalnızca:

- a) Başkasının haklarına ve itibarına saygı,
- b) Milli güvenliğin, kamu düzeninin, kamu sağlığı ve ahlakın korunması nedenleriyle ve kanun tarafından öngörülmek ve gerekli olmak kaydıyla yapılan sınırlamalara konu olabilir.

Madde 14

1. Taraf Devletler, çocuğun düşünce, vicdan ve din özgürlükleri hakkına saygı gösterirler.

2. Taraf Devletler, ana-babanın ve gerekiyorsa yasal vasilerin; çocuğun yeteneklerinin gelişmesiyle bağdaşır biçimde haklarının kullanılmasında çocuğa yol gösterme konusundaki hak ve ödevlerine, saygı gösterirler.

3. Bir kimsenin dinini ve inançlarını açıklama özgürlüğü kanunla öngörülmek ve gerekli olmak kaydıyla yalnızca kamu güvenliği, düzeni, sağlık ya da ahlâki ya da başkalarının temel hakları ve özgürlüklerini korumak gibi amaçlarla sınırlandırılabilir.

Madde 15

1. Taraf Devletler, çocuğun dernek kurma ve barış içinde toplanma özgürlüklerine ilişkin haklarını kabul ederler.

EK 19. (devam) Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi

2. Bu hakların kullanılması, ancak yasayla zorunlu kılınan ve demokratik bir toplumda gerekli olan ulusal güvenlik, kamu güvenliği, kamu düzeni yararına olarak ya da kamu sağlığı ve ahlâkın ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amaçlarıyla yapılan sınırlamalardan başkalarıyla kısıtlandırılamaz.

Madde 16

1. Hiçbir çocuğun özel yaşantısına, aile, konut ve iletişimine keyfi ya da haksız bir biçimde müdahale yapılamayacağı gibi, onur ve itibarına da haksız olarak saldırılamaz.

2. Çocuğun bu tür müdahale ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır.

Madde 17

Taraf Devletler, kitle iletişim araçlarının önemini kabul ederek çocuğun; özellikle toplumsal, ruhsal ve ahlâki esenliği ile bedensel ve zihinsel sağlığını geliştirmeye yönelik çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan bilgi ve belge edinmesini sağlarlar. Bu amaçla Taraf Devletler:

- a) Kitle iletişim araçlarını çocuk bakımından toplumsal ve kültürel yararı olan ve 29 uncu maddenin ruhuna uygun bilgi ve belgeyi yaymak için teşvik ederler;
- b) Çeşitli kültürel, ulusal ve uluslararası kaynaklardan gelen bu türde bilgi ve belgelerin üretimi, değişimi ve yayımı amacıyla uluslararası işbirliğini teşvik ederler;
- c) Çocuk kitaplarının üretimini ve yayılmasını teşvik ederler;
- d) Kitle iletişim araçlarını azınlık grubu veya bir yerli ahaliye mensup çocukların dil gereksinimlerine özel önem göstermeleri konusunda teşvik ederler;
- e) 13 ve 18 inci maddelerde yer alan kurallar göz önünde tutularak çocuğun esenliğine zarar verebilecek bilgi ve belgelere karşı korunması için uygun yönlendirici ilkeler geliştirilmesini teşvik ederler.

Madde 18

1. Taraf Devletler, çocuğun yetiştirilmesinde ve gelişmesinin sağlanmasında ana-babanın birlikte sorumluluk taşıdıkları ilkesinin tanınması için her türlü çabayı gösterirler. Çocuğun yetiştirilmesi ve geliştirilmesi sorumluluğu ilk önce ana-babaya ya da durum gerektiriyorsa

EK 19. (devam) Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi

yasal vasilere düşer. Bu kişiler her şey den önce çocuğun yüksek yararını göz önünde tutarak hareket ederler.

2. Bu Sözleşmede belirtilen hakların güvence altına alınması ve geliştirilmesi için Taraf Devletler, çocuğun yetiştirilmesi konusundaki sorumluluklarını kullanmada ana-baba ve yasal vasilerin durumlarına uygun yardım yapar ve çocukların bakımı ile görevli kuruluşların, faaliyetlerin ve hizmetlerin gelişmesini sağlarlar.

3. Taraf Devletler, çalışan ana-babanın, çocuk bakım hizmet ve tesislerinden, çocuklarının da bu hizmet ve tesislerden yararlanma hakkını sağlamak için uygun olan her türlü önlemi alırlar.

Madde 19

1. Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya su istimale, ihmal ya da ihmalkâr muameleye, ırza geçme dâhil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alırlar.

2. Bu tür koruyucu önlemler; burada tanımlanmış olan çocuklara kötü muamele olaylarının önlenmesi, belirlenmesi, bildirilmesi, yetkili makama havale edilmesi, soruşturulması, tedavisi ve izlenmesi için gerekli başkaca yöntemleri ve uygun olduğu takdirde adliyenin işe el koyması olduğu kadar durumun gereklerine göre çocuğa ve onun bakımını üstlenen kişilere, gereken desteği sağlamak amacı ile sosyal programların düzenlenmesi için etkin usulleri de içermelidir.

Madde 20

1. Geçici ve sürekli olarak aile çevresinden yoksun kalan veya kendi yararına olarak bu ortamda bırakılması kabul edilmeyen her çocuk, Devletten özel koruma ve yardım görme hakkına sahip olacaktır.

2. Taraf Devletler bu durumdaki bir çocuk için kendi ulusal yasalarına göre, uygun olan bakımı sağlayacaklardır.

EK 19. (devam) Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi

3. Bu tür bakım, başkaca benzerleri yanında, bakıcı aile yanına verme, İslâm Hukukunda kefalet (kafalah), evlât edinme ya da gerekiyorsa çocuk bakımı amacı güden uygun kuruluşlara yerleştirmeyi de içerir. Çözümler düşünülürken, çocuğun yetiştirilmesinde sürekliliğin korunmasına ve çocuğun etnik, dinsel, kültürel ve dil kimliğine gereken saygı gösterilecektir.

Madde 21

Evlât edinme sistemini kabul eden ve/veya buna izin veren Taraf Devletler, çocuğun en yüksek yararlarının temel düşünce olduğunu kabul edecek ve aşağıdaki ilkeleri gerçekleştireceklerdir:

- a) Bir çocuğun evlât edinilmesine ancak yetkili makam karar verir. Bu makam uygulanabilir yasa ve usullere göre ve güvenilir tüm bilgilerin ışığında; çocuğun, ana-babası, yakınları ve yasal vasisine göre durumunu göz önüne alarak ve gereken durumlarda tüm ilgililerle yapılacak görüşme sonucu onların da evlât edinme konusundaki onaylarını alma zorunluluğuna uyarak, kararını verir.
- b) Çocuğun kendi ülkesinde elverişli biçimde bakılması mümkün olmadığı veya evlât edinecek veya yanına yerleştirilecek aile bulunmadığı takdirde, ülkelerarası evlât edinmenin çocuk bakımından uygun bir çözüm olduğunu kabul ederler.
- c) Başka bir ülkede evlât edinilmesi düşünülen çocuğun, kendi ülkesinde mevcut evlât edinme durumuyla eşdeğer olan güvence ve ölçülerden yararlanmasını sağlarlar.
- d) Ülkelerarası evlât edinmede, yerleştirmenin ilgililer bakımından yasadışı para kazanma konusu olmaması için gereken bütün önlemleri alırlar.
- e) Bu maddedeki amaçları, uygun olduğu ölçüde, ikili ya da çok taraflı düzenleme veya anlaşmalarla teşvik ederler ve bu çerçevede, çocuğun başka bir ülkede yerleştirilmesinin yetkili makam veya organlar tarafından yürütülmesini güvenceye almak için çaba gösterirler.

Madde 22

1. Taraf Devletler, ister tek başına olsun isterse ana babası veya herhangi bir başka kimse ile birlikte bulunsun, mülteci statüsü kazanmaya çalışan ya da uluslararası veya iç hukuk

EK 19. (devam) Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi

kural ve usulleri uyarınca mülteci sayılan bir çocuğun, bu Sözleşmede ve İnsan haklarına veya İnsani konulara ilişkin ve söz konusu Devletlerin taraf oldukları diğer Uluslararası Sözleşmelerde tanınan ve bu duruma uygulanabilir nitelikte bulunan hakları kullanması amacıyla koruma ve İnsani yardımdan yararlanması için gerekli bütün önlemleri alırlar.

2. Bu nedenle, Taraf Devletler, uygun gördükleri ölçüde, Birleşmiş Milletler Teşkilatı ve onunla işbirliği yapan hükümetler arası ve hükümet dışı yetkili başka kuruluşlarla bu durumda olan bir çocuğu korumak, ona yardım etmek, herhangi bir mülteci çocuğun ailesi ile yeniden bir araya gelebilmesi için ana-babası veya ailesinin başka üyeleri hakkında bilgi toplamak amacıyla işbirliğinde bulunurlar. Herhangi bir nedenle kendi aile çevresinden sürekli ya da geçici olarak ayrı düşmüş bir çocuğa bu Sözleşmeye göre tanınan koruma, aynı esaslar içinde, ana-babası ya da ailesinin başkaca üyelerinden hiçbirisi bulunmayan çocuğa da tanınacaktır.

Madde 23

1. Taraf Devletler zihinsel ya da bedensel özürlü çocukların saygınlıklarını güvence altına alan, özgüvenlerini geliştiren ve toplumsal yaşama etkin biçimde katılmalarını kolaylaştıran şartlar altında eksiksiz bir yaşama sahip olmalarını kabul ederler.

2. Taraf Devletler, özürlü çocukların özel bakımdan yararlanma hakkını tanırlar ve eldeki kaynakların yeterliliği ölçüsünde ve yapılan başvuru üzerine, yardımdan yararlanabilecek durumda olan çocuğa ve onun bakımından sorumlu olanlara, çocuğun durumu ve ana-babanın veya çocuğa bakanların içinde bulundukları koşullara uygun düşecek yardımın yapılmasını teşvik ve taahhüt ederler.

3. Özürlü çocuğun, özel bakıma gereksinimi olduğu bilincinden hareketle bu maddenin 2 nci fıkrası uyarınca yapılması öngörülen yardım, çocuğun ana-babasının ya da çocuğa bakanların parasal (mali) durumları göz önüne alınarak, olanaklar ölçüsünde ücretsiz sağlanır. Bu yardım; özürlü çocuğun eğitimi, meslek eğitimi, tıbbi bakım hizmetleri, rehabilitasyon hizmetleri, bir işte çalışabilecek duruma getirme hazırlık programları ve dinlenme/eğlenme olanaklarından etkin olarak yararlanmasını sağlamak üzere düzenlenir ve çocuğun en eksiksiz biçimde toplumla bütünleşmesi yanında, kültürel ve ruhsal yönü dahil bireysel gelişmesini gerçekleştirme amacını güder.

EK 19. (devam) Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi

4. Taraf Devletler, uluslararası işbirliği ruhu içinde, özürlü çocukların koruyucu sıhhi bakımı, tıbbi, psikolojik ve işlevsel tedavileri alanlarına ilişkin gerekli bilgilerin alışverişi yanında, rehabilitasyon, eğitim ve mesleki eğitim hizmetlerine ilişkin yöntemlerin bilgilerini de içerecek şekilde ve Taraf Devletlerin bu alanlardaki güçlerini, anlayışlarını geliştirmek ve deneyimlerini zenginleştirmek amacıyla bilgi dağıtımını ve bu bilgiden yararlanmayı teşvik ederler. Bu bakımdan, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri, özellikle göz önüne alınır.

Madde 24

1. Taraf Devletler, çocuğun olabilecek en iyi sağlık düzeyine kavuşma, tıbbi bakım ve rehabilitasyon hizmetlerini veren kuruluşlardan yararlanma hakkını tanırlar. Taraf Devletler, hiçbir çocuğun bu tür tıbbi bakım hizmetlerinden yararlanma hakkından yoksun bırakılmamasını güvence altına almak için çaba gösterirler.

2. Taraf Devletler, bu hakkın tam olarak uygulanmasını takip ederler ve özellikle:

- a) Bebek ve çocuk ölüm oranlarının düşürülmesi;
- b) Bütün çocuklara gerekli tıbbi yardımın ve tıbbi bakımın; temel sağlık hizmetlerinin geliştirilmesine önem verilerek sağlanması;
- c) Temel sağlık hizmetleri çerçevesinde ve başka olanakların yanı sıra, kolayca bulunabilen tekniklerin kullanılması ve besleyici yiyecekler ve temiz içme suyu sağlanması yoluyla ve çevre kirlenmesinin tehlike ve zararlarını göz önüne alarak, hastalık ve yetersiz beslenmeye karşı mücadele edilmesi;
- d) Anneye doğum öncesi ve sonrası uygun bakımın sağlanması;
- e) Bütün toplum kesimlerinin özellikle ana-babalar ve çocukların, çocuk sağlığı ve beslenmesi, anne sütü ile beslenmenin yararları, toplum ve çevre sağlığı ve kazaların önlenmesi konusunda temel bilgileri elde etmeleri ve bu bilgileri kullanmalarına yardımcı olunması;
- f) Koruyucu sağlık bakımlarının, ana-babaya rehberliğini, aile planlanması eğitimi ve hizmetlerinin geliştirilmesi; amaçlarıyla uygun önlemleri alırlar.

EK 19. (devam) Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi

3. Taraf Devletler, çocukların sağlığı için zararlı geleneksel uygulamaların kaldırılması amacıyla uygun ve etkili her türlü önlemi alırlar.

4. Taraf Devletler, bu maddede tanınan hakkın tam olarak gerçekleştirilmesini tedricen sağlamak amacıyla uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi ve teşviki konusunda karşılıklı olarak söz verirler. Bu konuda gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri özellikle göz önünde tutulur.

Madde 25

Taraf Devletler, yetkili makamlarca korunma ve bakım altına alma, bedensel ya da ruhsal tedavi amaçlarıyla hakkında bir yerleştirme tedbiri uygulanan çocuğun, gördüğü tedaviyi ve yerleştirilmesine bağlı diğer tüm şartları belli aralıklarla gözden geçirme hakkına sahip olduğunu kabul ederler.

Madde 26

1. Taraf Devletler, her çocuğun, sosyal sigorta dahil, sosyal güvenlikten yararlanma hakkını tanır ve bu hakkın tam olarak gerçekleşmesini sağlamak için ulusal hukuklarına uygun, gerekli önlemleri alırlar.

2. Sosyal Güvenlik, çocuğun ve çocuğun bakımından sorumlu olanların kaynakları ve koşulları göz önüne alınarak ve çocuk tarafından ya da onun adına yapılan sosyal güvenlikten yararlanma başvurusuna ilişkin başkaca durumlar da göz önünde tutularak sağlanır.

Madde 27

1. Taraf Devletler, her çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâksal ve toplumsal gelişmesini sağlayacak yeterli bir hayat seviyesine hakkı olduğunu kabul ederler.

2. Çocuğun gelişmesi için gerekli hayat şartlarının sağlanması sorumluluğu; sahip oldukları imkânlar ve mali güçleri çerçevesinde öncelikle çocuğun ana-babasına veya çocuğun bakımını üstlenen diğer kişilere düşer.

3. Taraf Devletler, ulusal durumlarına göre ve olanakları ölçüsünde, ana-babaya ve çocuğun bakımını üstlenen diğer kişilere, çocuğun bu hakkının uygulanmasında yardımcı

EK 19. (devam) Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi

olmak amacıyla gerekli önlemleri alır ve gereksinim olduğu takdirde özellikle beslenme, giyim ve barınma konularında maddi yardım ve destek programları uygulatırlar.

4. Taraf Devletler, Taraf Devlet ülkesinde veya başka ülkede bulunsun; ana-babası veya çocuğa karşı mali sorumluluğu bulunan diğer kişiler tarafından, çocuğun bakım giderlerinin karşılanması sağlamak amacıyla her türlü uygun önlemi alırlar. Özellikle çocuğa karşı mali sorumluluğu olan kişinin, çocuğun ülkesinden başka bir ülkede yaşaması halinde, Taraf Devletler bu konuya ilişkin uluslararası anlaşmalara katılmayı veya bu tür anlaşmalar akdinin yanı sıra başkaca uygun düzenlemelerin yapılmasını teşvik ederler.

Madde 28

1. Taraf Devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde tedricen gerçekleştirilmesi görüşüyle özellikle:

- a) İlköğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirirler;
- b) Orta öğretim sistemlerinin genel olduğu kadar mesleki nitelikte de olmak üzere çeşitli biçimlerde örgütlenmesini teşvik ederler ve bunların tüm çocuklara açık olmasını sağlarlar ve gerekli durumlarda mali yardım yapılması ve öğretimi parasız kılmak gibi uygun önlemleri alırlar;
- c) Uygun bütün araçları kullanarak, yükseköğretimi yetenekleri doğrultusunda herkese açık hale getirirler;
- d) Eğitim ve meslek seçimine ilişkin bilgi ve rehberliği bütün çocuklar için elde edilir hale getirirler;
- e) Okullarda düzenli biçimde devamın sağlanması ve okulu terk etme oranlarının düşürülmesi için önlem alırlar.

2. Taraf Devletler, okul disiplininin çocuğun İnsan olarak taşıdığı saygınlıkla bağdaşır biçimde ve bu Sözleşmeye uygun olarak yürütülmesinin sağlanması amacıyla gerekli olan tüm önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler eğitim alanında, özellikle cehaletin ve okuma yazma bilmemenin dünyadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve çağdaş eğitim yöntemlerine ve bilimsel ve teknik bilgilere sahip olunmasını kolaylaştırmak amacıyla uluslararası işbirliğini

EK 19. (devam) Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi

güçlendirir ve teşvik ederler. Bu konuda, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri özellikle göz önünde tutulur.

Madde 29

1. Taraf Devletler çocuk eğitiminin aşağıdaki amaçlara yönelik olmasını kabul ederler;

- a) Çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesi;
- b) İnsan haklarına ve temel özgürlüklere, Birleşmiş Milletler Antlaşmasında benimsenen ilkelere saygısının geliştirilmesi;
- c) Çocuğun ana-babasına, kültürel kimliğine, dil ve değerlerine, çocuğun yaşadığı veya geldiği menşe ülkenin ulusal değerlerine ve kendisinininkinden farklı uygarlıklara saygısının geliştirilmesi;
- d) Çocuğun, anlayışı, barış, hoşgörü, cinsler arası eşitlik ve ister etnik, ister ulusal, ister dini gruplardan, isterse yerli halktan olsun, tüm İnsanlar arasında dostluk ruhuyla, özgür bir toplumda, yaşantıyı, sorumlulukla üstlenecek şekilde hazırlanması;
- e) Doğal çevreye saygısının geliştirilmesi,

2. Bu maddenin veya 28 inci maddenin hiçbir hükmü gerçek ve tüzel kişilerin öğretim kurumları kurmak ve yönetmek özgürlüğüne, bu maddenin 1 inci fıkrasında belirtilen ilkelere saygı gösterilmesi ve bu kurumlarda yapılan eğitimin Devlet tarafından konulmuş olan asgari kurallara uygun olması koşuluyla, aykırı sayılacak biçimde yorumlanmayacaktır.

Madde 30

Soya, dine ya da dile dayalı azınlıkların ya da yerli halkların var olduğu Devletlerde, böyle bir azınlığa mensup olan ya da yerli halktan olan çocuk, ait olduğu azınlık topluluğunun diğer üyeleri ile birlikte kendi kültüründen yararlanma, kendi dinine inanma ve uygulama ve kendi dilini kullanma hakkından yoksun bırakılamaz.

EK 19. (devam) Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi

Madde 31

1. Taraf Devletler çocuğun dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlence (etkinliklerinde) bulunma ve kültürel ve sanatsal yaşama serbestçe katılma hakkını tanırırlar.

2. Taraf Devletler, çocuğun kültürel ve sanatsal yaşama tam olarak katılma hakkını saygı duyarak tanırırlar ve özendirirler ve çocuklar için, boş zamanı değerlendirmeye, dinlenmeye, sanata ve kültüre ilişkin (etkinlikler) konusunda uygun ve eşit fırsatların sağlanmasını teşvik ederler.

Madde 32

1. Taraf Devletler, çocuğun, ekonomik sömürüye ve her türlü tehlikeli işte ya da eğitime zarar verecek ya da sağlığı veya bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâksal ya da toplumsal gelişmesi için zararlı olabilecek nitelikte çalıştırılmasına karşı korunma hakkını kabul ederler.

2. Taraf Devletler, bu maddenin uygulamaya konulmasını sağlamak için yasal, idari, toplumsal ve eğitsel her önlemi alırlar. Bu amaçlar ve öteki uluslararası belgelerin ilgili hükümleri göz önünde tutularak, Taraf Devletler özellikle şu önlemleri alırlar:

- a) İşe kabul için bir ya da birden çok asgari yaş sınırı tespit ederler;
- b) Çalışmanın saat olarak süresi ve koşullarına ilişkin uygun düzenlemeleri yaparlar.
- c) Bu maddenin etkili biçimde uygulanmasını sağlamak için ceza veya başka uygun yaptırımlar öngörürler.

Madde 33

Taraf Devletler, çocukların uluslararası anlaşmalarda tanımladığı biçimde uyuşturucu ve psikotrop maddelerin yasadışı kullanımına karşı korunması ve çocukların bu tür maddelerin yasadışı üretimi ve kaçakçılığı alanında kullanılmasını önlemek amacıyla, yasal, sosyal ve eğitsel niteliktekiler de dâhil olmak üzere, her türlü uygun önlemleri alırlar.

EK 19. (devam) Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi

Madde 34

Taraf Devletler, çocuğu, her türlü cinsel sömürüye ve cinsel suiistimale karşı koruma güvencesi verirler. Bu amaçla Taraf Devletler özellikle:

- a) Çocuğun yasadışı bir cinsel faaliyete girişmek üzere kandırılması veya zorlanmasını;
- b) Çocukların, fuhuş, ya da diğer yasadışı cinsel faaliyette bulundurularak sömürülmesini;
- c) Çocukların pornografik nitelikli gösterilerde ve malzemede kullanılarak sömürülmesini, önlemek amacıyla ulusal düzeyde ve ikili ile çok taraflı ilişkilerde gerekli her türlü önlemi alırlar.

Madde 35

Taraf Devletler, her ne nedenle ve hangi biçimde olursa olsun, çocukların kaçırılmaları, satılmaları veya fuhuşa konu olmalarını önlemek için ulusal düzeyde ve ikili ve çok yanlı ilişkilerde gereken her türlü önlemleri alırlar.

Madde 36

Taraf Devletler, esenliğine herhangi bir biçimde zarar verebilecek başka her türlü sömürüye karşı çocuğu korurlar.

Madde 37

Taraf Devletler aşağıdaki hususları sağlarlar:

- a) Hiçbir çocuk, işkence veya diğer zalimce, İnsanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ve cezaya tâbi tutulmayacaktır. On sekiz yaşından küçük olanlara, işledikleri suçlar nedeniyle idam cezası verilemeyeceği gibi salıverilme koşulu bulunmayan ömür boyu hapis cezası da verilmeyecektir.
- b) Hiçbir çocuk yasadışı ya da keyfi biçimde özgürlüğünden yoksun bırakılmayacaktır. Bir çocuğun tutuklanması, alıkonulması veya hapsi yasa gereği olacak ve ancak en son başvurulacak bir önlem olarak düşünülüp, uygun olabilecek en kısa süre ile sınırlı tutulacaktır.

EK 19. (devam) Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi

c) Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuğa İnsancıl biçimde ve İnsan kişiliğinin özünde bulunan saygınlık ve kendi yaşındaki kişilerin gereksinimleri göz önünde tutularak davranılacaktır. Özgürlüğünden yoksun olan her çocuk, kendi yüksek yararı aksini gerektirmedikçe, özellikle yetişkinlerden ayrı tutulacak ve olağanüstü durumlar dışında ailesi ile yazışma ve görüşme yoluyla ilişki kurma hakkına sahip olacaktır.

d) Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuk, kısa zamanda yasal ve uygun olan diğer yardımlardan yararlanma hakkına sahip olacağı gibi özgürlüğünden yoksun bırakılmasının yasaya aykırılığını bir mahkeme veya diğer yetkili, bağımsız ve tarafsız makam önünde iddia etme ve böylesi bir işlemle ilgili olarak ivedi karar verilmesini isteme hakkına da sahip olacaktır.

Madde 38

1. Taraf Devletler, silahlı çatışma halinde kendilerine uygulanabilir olan uluslararası hukukun, çocukları da kapsayan İnsani kurallarına uymak ve uyulmasını sağlamak yükümlülüğünü üstlenirler.

2. Taraf Devletler, on beş yaşından küçüklerin çatışmalara doğrudan katılmaması için uygun olan bütün önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler, özellikle on beş yaşına gelmemiş çocukları askere almaktan kaçınırlar. Taraf Devletler, on beş ile on sekiz yaş arasındaki çocukların silahaltına alınmaları gereken durumlarda, önceliği yaşça büyük olanlara vermek için çaba gösterirler.

4. Silahlı çatışmalarda sivil halkın korunmasına ilişkin uluslararası İnsani hukuk kuralları tarafından öngörülen yükümlülüklerine uygun olarak, Taraf Devletler, silahlı çatışmadan etkilenen çocuklara koruma ve bakım sağlamak amacıyla mümkün olan her türlü önlemi alırlar.

Madde 39

Taraf Devletler, her türlü ihmal, sömürü ya da suiistimal, işkence ya da her türlü zalimce, İnsanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ya da ceza uygulaması ya da silahlı çatışma mağduru olan bir çocuğun, bedensel ve ruhsal bakımdan sağlığına yeniden kavuşması ve yeniden toplumla bütünleşebilmesini temin için uygun olan tüm önlemleri alırlar. Bu tür

EK 19. (devam) Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi

sağlığa kavuşturma ve toplumla bütünleştirme, çocuğun sağlığını, özgüvenini ve saygınlığını geliştirici bir ortamda gerçekleştirilir.

Madde 40

1. Taraf Devletler, hakkında ceza yasasını ihlâl ettiği iddia edilen ve bu nedenle itham edilen ya da ihlâl ettiği kabul edilen her çocuğun; çocuğun yaşı ve yeniden topluma kazandırılmasının ve toplumda yapıcı rol üstlenmesinin arzu edilir olduğu hususları göz önünde bulundurularak, taşıdığı saygınlık ve değer duygusunu geliştirecek ve başkalarının da İnsan haklarına ve temel özgürlüklerine saygı duymasını pekiştirecek nitelikte muamele görme hakkını kabul ederler.

2. Bu amaçla ve uluslararası belgelerin ilgili hükümleri göz-önünde tutularak Taraf Devletler özellikle, şunları sağlarlar:

a) İşlendiği zaman ulusal ya da uluslararası hukukça yasaklanmamış bir eylem ya da ihmâl nedeniyle hiçbir çocuk hakkında ceza yasasını ihlâl ettiği iddiası ya da ithamı öne sürülemeyeceği gibi böyle bir ihlâlde bulunduğu da kabul edilmeyecektir.

b) Hakkında ceza kanununu ihlâl iddiası veya ithamı bulunan her çocuk aşağıdaki asgari güvencelere sahiptir:

i) Haklarındaki suçlama yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılmak;

ii) Haklarındaki suçlamalardan kendilerinin hemen ve doğrudan doğruya; ya da uygun düşen durumlarda ana-babaları ya da yasal vasileri kanalı ile haberli kılınmak ve savunmalarının hazırlanıp sunulmasında gerekli yasal ya da uygun olan başka yardımdan yararlanmak;

iii) Yetkili, bağımsız ve yansız bir makam ya da mahkeme önünde adli ya da başkaca uygun yardımdan yararlanarak ve özellikle çocuğun yaşı ve durumu göz önüne alınmak suretiyle kendisinin yüksek yararına aykırı olduğu saptanmadığı sürece, ana-babası veya yasal vasisi de hazır bulundurularak yasaya uygun biçimde adil bir duruşma ile konunun gecikmeksizin karara bağlanmasının sağlanması;

EK 19. (devam) Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi

iv) Tanıklık etmek ya da suç ikrarında bulunmak için zorlanmamak; aleyhine olan tanıkları sorguya çekmek veya sorguya çekmiş olmak ve lehine olan tanıkların hazır bulunmasının ve sorgulanmasının eşit koşullarda sağlanması;

v) Ceza yasasını ihlâl ettiği sonucuna varılması halinde, bu kararın ve bunun sonucu olarak alınan önlemlerin daha yüksek yetkili, bağımsız ve yansız bir makam ya da mahkeme önünde yasaya uygun olarak incelenmesi;

vi) Kullanılan dili anlamaması veya konuşamaması halinde çocuğun parasız çevirmen yardımından yararlanması;

vii) Kovuşturmanın her aşamasında özel hayatının gizliliğine tam saygı gösterilmesine hakkı olmak;

3. Taraf Devletler, hakkında ceza yasasını ihlâl ettiği iddiası ileri sürülen, bununla itham edilen ya da ihlâl ettiği kabul olunan çocuk bakımından, yalnızca ona uygulanabilir yasaların, usullerin, onunla ilgili makam ve kuruluşların oluşturulmasını teşvik edecek ve özellikle şu konularda çaba göstereceklerdir:

a) Ceza Yasasını ihlâl konusunda asgari bir yaş sınırı belirleyerek, bu yaş sınırının altındaki çocuğun ceza ehliyetinin olmadığının kabulü;

b) Uygun bulunduğu ve istenilir olduğu takdirde, İnsan hakları ve yasal güvencelere tam saygı gösterilmesi koşulu ile bu tür çocuklar için adli kovuşturma olmaksızın önlemlerin alınması.

4. Koruma tedbiri, yönlendirme ve gözetim kararları, danışmanlık, şartlı salıverme, bakım için yerleştirme, eğitim ve meslek öğretme programları ve diğer kurumsal bakım seçenekleri gibi çeşitli düzenlemelerin uygulanmasında, çocuklara durumları ve suçları ile orantılı ve kendi esenliklerine olacak biçimde muamele edilmesi sağlanacaktır.

Madde 41

Bu Sözleşmede yer alan hiçbir husus, çocuk haklarının gerçekleştirilmesine daha çok yardımcı olan ve

a) Bir Taraf Devletin yasasın da veya

EK 19. (devam) Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi

b) Bu Devlet bakımından yürürlükte olan uluslararası hukukta yer alan hükümleri etkilemeyecektir.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme: İkinci Kısım, Madde 42-45

Madde 42

Taraf Devletler, Sözleşme ilke ve hükümlerinin uygun ve etkili araçlarla yetişkinler kadar çocuklar tarafından da yaygın biçimde öğrenilmesini sağlamayı taahhüt ederler.

Madde 43

1. Taraf Devletlerin bu Sözleşme ile üstlendikleri yükümlülükleri yerine getirme konusunda kaydettikleri ilerlemeleri incelemek amacıyla, görevleri aşağıda belirtilen bir Çocuk Hakları Komitesi kurulmuştur.

2. Komite bu Sözleşme ile hükme bağlanan alanda yetenekleriyle tanınmış ve yüksek ahlâk sahibi on uzmandan oluşur. Komite üyeleri Taraf Devletlerce kendi vatandaşları arasından ve kişisel olarak görev yapmak üzere, adil bir coğrafi dağılımı sağlama gereği ve başlıca hukuk sistemleri göz-önünde tutularak seçilirler.

3. Komite üyeleri, Taraf devletlerce gösterilen kişiler listesinden gizli oyla seçilirler. Her Taraf Devlet, vatandaşları arasından bir uzmanı aday gösterebilir.

4. Komite için ilk seçim, bu Sözleşmenin yürürlüğe girişini izleyen altı ay içinde yapılır. Sonraki seçimler iki yılda bir yapılır. Her seçim tarihinden en az dört ay önce, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, Taraf Devletleri iki ay içinde adaylarını göstermeye yazılı olarak davet eder. Daha sonra Genel Sekreter böylece belirlenen kişilerden, kendilerini gösteren Taraf Devletleri de işaret ederek, alfabetik sıraya göre oluşturduğu bir listeyi, Taraf Devletlere bildirir.

5. Seçimler, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Merkezinde, Genel Sekreter tarafından davet edilen Taraf Devletler toplantılarında yapılır. Nisabı, Taraf Devletlerin üçte ikisinin oluşturduğu bu toplantılarda, hazır bulunan ve oy kullanan Devletlerin salt çoğunluğuyla en fazla oy alan kişiler Komiteye seçilir.

EK 19. (devam) Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi

6. Komite üyeleri dört yıl için seçilir. Aday gösterildikleri takdirde yeniden seçilebilirler. İlk seçimde seçilmiş olan beş üyenin görevi iki yıl sonra sona erer, bu beş üyenin isimleri ilk seçimden hemen sonra toplantı başkanı tarafından çekilen kura ile belirlenir.

7. Bir komite üyesinin ölmesi veya çekilmesi ya da başka herhangi bir nedenle bir üyenin Komitedeki görevlerini yapamaz hale gelmesi durumunda adaylığını öneren Taraf Devlet, Komitenin onaylaması koşuluyla, böylece boşalan yerdeki görev süresi doluncaya kadar, kendi vatandaşları arasından başka bir uzmanı atayabilir.

8. Komite, iç tüzüğünü kendisi belirler.

9. Komite, memurlarını iki yıllık bir süre için seçer.

10. Komite toplantıları olağan olarak Birleşmiş Milletler Teşkilatı Merkezinde ya da Komite tarafından belirlenecek başka uygun bir yerde yapılır. Komite olağan olarak her yıl toplanır. Komite toplantılarının süresi, gerektiğinde, Genel Kurulca onaylanmak koşuluyla, bu Sözleşmeye Taraf Devletlerin bir toplantısıyla belirlenir veya değiştirilir.

11. Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri gerekli maddi araçları ve personeli bu Sözleşme ile kendisine verilen görevleri etkili biçimde görebilmesi amacıyla, Komite emrine verir.

12. Bu Sözleşme uyarınca oluşturulan Komitenin üyeleri, Genel Kurulun onayı ile Birleşmiş Milletler Teşkilatının kaynaklarından karşılanmak üzere, Genel Kurulca saptanan şart ve koşullar çerçevesinde kararlaştırılan ücreti alırlar.

Madde 44

1. Taraf Devletler, bu Sözleşmede tanınan hakları yürürlüğe koymak için, aldıkları önlemleri ve bu haklardan yararlanma konusunda gerçekleştirilen ilerlemeye ilişkin raporları:

a) Bu Sözleşmenin, ilgili Taraf Devlet bakımından yürürlüğe giriş tarihinden başlayarak iki yıl içinde,

b) Daha sonra beş yılda bir, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri aracılığı ile Komiteye sunmayı taahhüt ederler.

EK 19. (devam) Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi

2. Bu madde uyarınca hazırlanan raporlarda, bu Sözleşmeye göre üstlenilen sorumlulukların, şayet varsa, yerine getirilmesini etkileyen nedenler ve güçlükler belirtilecektir. Raporlarda ayrıca, ilgili ülkede Sözleşmenin uygulanması hakkında Komiteyi etraflıca aydınlatacak biçimde yeterli bilgi de bulunacaktır.

3. Komiteye etraflı bilgi içeren bir ilk rapor sunmuş olan Taraf Devlet, bu maddenin 1 (b) bendi gereğince sunacağı sonraki raporlarında daha önce verilmiş olan temel bilgileri tekrarlamayacaktır.

4. Komite, Taraf Devletlerden Sözleşmenin uygulamasına ilişkin her türlü ek bilgi isteminde bulunabilir.

5. Komite, iki yılda bir Ekonomik ve Sosyal Konsey aracılığı ile Genel Kurula faaliyetleri hakkında bir rapor sunar.

6. Taraf Devletler kendi raporlarının ülkelerinde geniş biçimde yayımını sağlarlar.

Madde 45

Sözleşmenin etkili biçimde uygulanmasını geliştirme ve Sözleşme kapsamına giren alanda uluslararası işbirliğini teşvik etmek amacıyla:

a) Uzmanlaşmış kurumlar, UNICEF ve Birleşmiş Milletler Teşkilatının öteki organları, bu Sözleşmenin kendi yetki alanlarına ilişkin olan hükümlerinin uygulanmasının incelenmesi sırasında, temsil edilmek hakkına sahiptirler. Komite; uzmanlaşmış kurumları, UNICEF'i ve uygun bulunduğu öteki yetkili kuruluşları, kendi yetki alanlarını ilgilendiren konularda uzman olarak görüş vermeye davet edebilir. Komite, uzmanlaşmış kurumları, UNICEF'i ve Birleşmiş Milletler Teşkilatının öteki organlarını kendi faaliyet alanlarına ilişkin kesimlerde Sözleşmenin uygulanması hakkında rapor sunmaya davet edebilir;

b) Komite, uygun bulunduğu takdirde, Taraf Devletlerce sunulmuş, bir istem içeren ya da teknik danışma veya yardım ihtiyacını belirten her raporu, gerekiyorsa Komitenin bu istek veya ihtiyaca ilişkin tavsiye ve gözlemlerini de ekleyerek, uzmanlaşmış kurumlara, UNICEF'e ve öteki yetkili kuruluşlara gönderir;

c) Komite, Genel Kurula Genel Sekreterden Komite adına çocuk haklarına ilişkin sorunlarda incelemeler yaptırması isteğinde bulunulmasını, tavsiye edebilir;

EK 19. (devam) Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi

d) Komite, bu Sözleşmenin 44 ve 45 inci maddeleri uyarınca alınan bilgilere dayanarak, telkin ve genel nitelikte tavsiyelerde bulunabilir. Bu telkin ve genel nitelikteki tavsiyeler, ilgili olan her Taraf Devlete gönderilir ve şayet varsa, Taraf Devletlerin yorumları ile birlikte Genel Kurulun dikkatine sunulur.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme: Üçüncü Kısım, Madde 46-54

Madde 46

Bu Sözleşme bütün Devletlerin imzasına açıktır.

Madde 47

Bu Sözleşme onaylamaya bağlı tutulmuştur. Onay belgeleri Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir.

Madde 48

Bu Sözleşme bütün Devletlerin katılmasına açık olacaktır. Katılma belgeleri Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir.

Madde 49

1. Bu Sözleşme, yirminci onay ya da katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi tarihini izleyen otuzuncu gün yürürlüğe girecektir.

2. Yirminci onay ya da katılma belgesinin tevdiinden sonra bu Sözleşmeyi onaylayacak ya da ona katılacak Devletlerin her biri için, bu Sözleşme, söz konusu Devletin onay ya da katılma belgesini tevdi tarihinden sonraki otuzuncu gün yürürlüğe girecektir.

Madde 50

1. Bu Sözleşmeye Taraf herhangi bir Devlet bir değişiklik önerisinde bulunabilir ve buna ilişkin metni Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edebilir. Genel Sekreter bunun üzerine değişiklik önerisini Taraf Devletlere, önerinin incelenmesi ve oya konulması amacıyla bir Taraf Devletler Konferansı oluşturulmasını isteyip istemediklerini

EK 19. (devam) Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi

kendisine bildirmeleri kaydıyla, iletir. Böyle bir duyuru tarihini izleyen dört ay içinde Taraf Devletlerin en az üçte biri söz konusu konferansın toplanmasından yana olduklarını ifade ederlerse Genel Sekreter, Birleşmiş Milletler Teşkilatı çerçevesinde bu konferansı düzenler. Konferansta hazır bulunan ve oy kullanan Taraf Devletlerin çoğunluğu tarafından kabul edilen her değişiklik, onay için Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna sunulur.

2. Bu maddenin 1 inci fıkrasında yer alan hükümlere uygun olarak kabul edilen bir değişiklik, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca onaylandığı ve bu Sözleşmeye Taraf Devletlerin üçte iki çoğunluğu tarafından kabul edildiği zaman yürürlüğe girer.

3. Bir değişiklik yürürlüğe girdiği zaman, onu kabul eden Taraf Devletler bakımından bağlayıcılık taşır. Öteki Taraf Devletler bu Sözleşme hükümleri ve daha önce kabul ettikleri her değişiklikle bağlı kalırlar.

Madde 51

1. Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, onay ya da katılma anında yapılabilecek çekincelerin metnini alacak ve bütün Devletlere bildirecektir.

2. Bu Sözleşmenin amacı ve konusu ile bağdaşmayan hiçbir çekinceye izin verilmeyecektir.

3. Çekinceler, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreterince, geri alınacağına ilişkin bildirimde bulunma yoluyla her zaman geri alınabilir. Bunun üzerine Genel Sekreter, bütün Devletleri haberdar eder. Böyle bir bildirim, Genel Sekreter tarafından alındığı tarihte işlerlik kazanır.

Madde 52

Bir Taraf Devlet, bu Sözleşmeyi, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreterine vereceği yazılı bildirim yoluyla feshedebilir. Fesih, bildirimin Genel Sekreter tarafından alınması tarihinden bir yıl sonra geçerli olur.

Madde 53

Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, bu Sözleşmenin tevdi makamı olarak belirlenmiştir.

EK 19. (devam) Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesi

Madde 54

İngilizce, Arapça, Çince, İspanyolca, Fransızca ve Rusça metinleri de aynı derecede geçerli olan bu Sözleşmenin özgün metni, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir.

İhtirazi Kayıt:

Türkiye Cumhuriyeti, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin 17., 29. ve 30. maddeleri hükümlerini T.C. Anayasası ve 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Anlaşması hükümlerine ve ruhuna uygun olarak yorumlama hakkını saklı tutmaktadır (UNICEF Türkiye Temsilciliği, 2004).

EK 20. Eğitim Sürecinden Fotoğraflar (10.11.2017/ 23.11.2017)





GAZİ GELECEKTİR..